

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Pal. D.7.5.24

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Pal. D.7.5.24

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Pal. D.7.5.24

Early European Books. Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Pal. D.7.5.24

~~D. 3, 6, 10~~

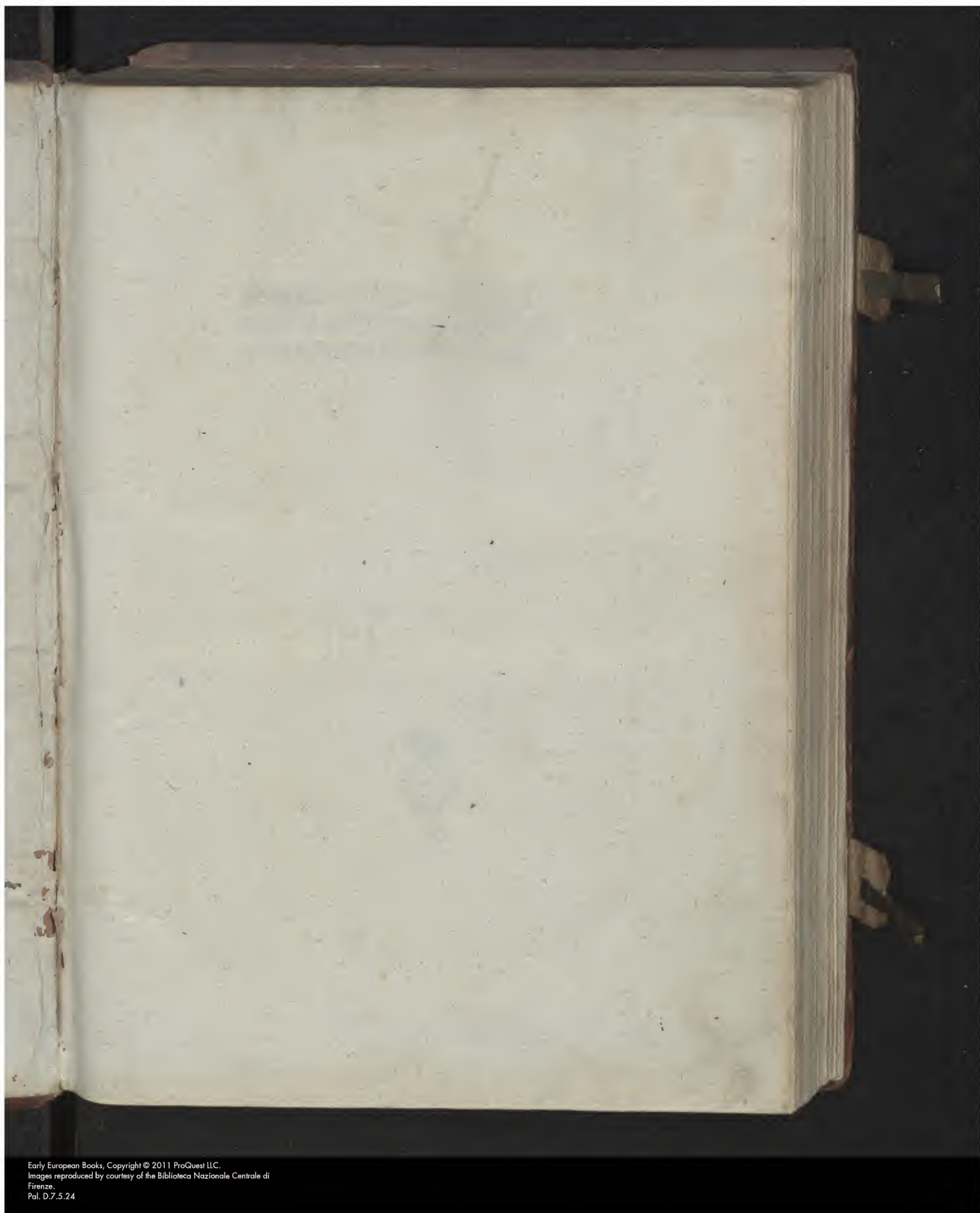
~~D. 7, 5, 24,~~

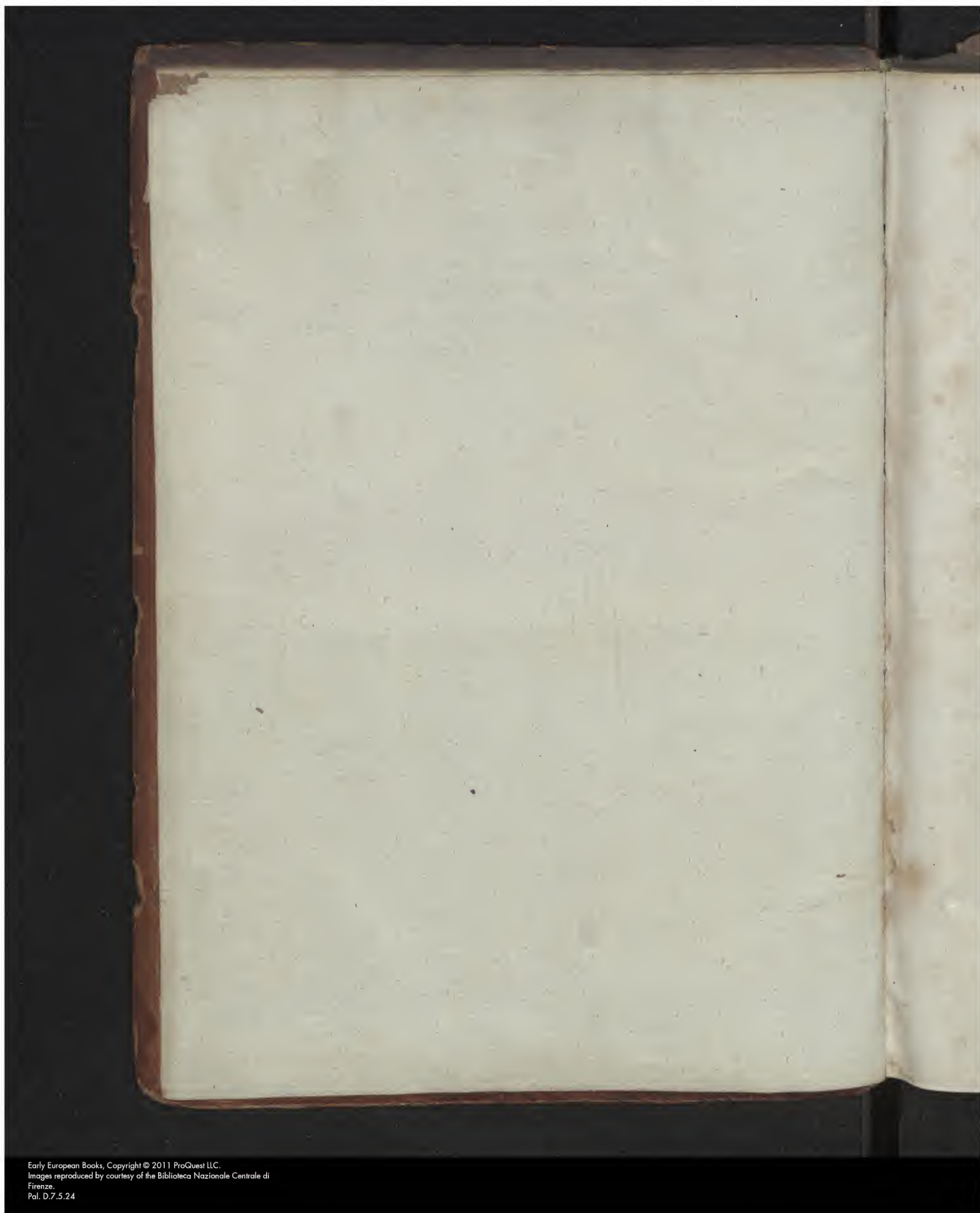
B

Sicut tuus in iusta tua
mea nūmera christi.

Johan. valentin: numerus
pharmacopola.

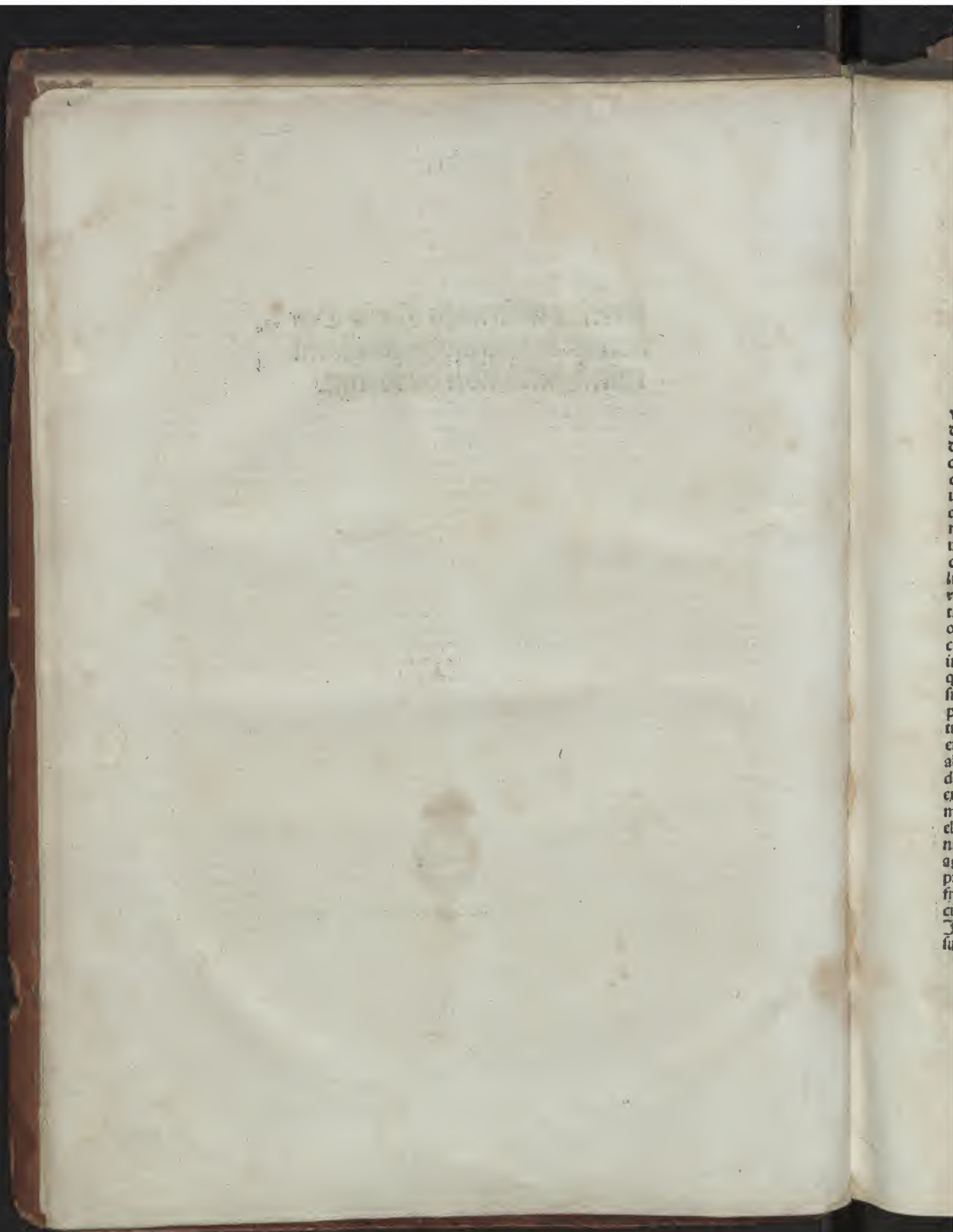
2.7

Petri de crescentijs Cuius Bo-
noniēti. in commodū ruralium
cum figuris libri duodecim.

Y
d
c
u
d
n
c
li
w
n
o
ci
in
q
fi
p
tu
ei
at
de
ex
m
eli
na
ag
pe
fr
cu
y
lu

**Ubi ex virtute prudentie/que inter
bonum et malum caute discernit/hu**

manus informetur animus. ad vtilis et delectabilis cognitionem
eorumque sequelam et in terrenis rebus pacificus et tranquillus sta-
tus valde vtilis dulcis et delectabilis reperitur. merito hic totius
vires querendum est. et inuentus tanquam thesaurus inestimabi-
lis cum multa humilitate et patientia conservandus. per cum nam-
que facile benigna dei dilectio pronocatur. vita hominis illeca tute
servatur. et rerum habundans copia vtiliter procuratur. hunc tamen
impij viri non querunt. et inuentum superbia seu alio deestabili

vicio cecati lacerant. quare licet eorum fortuna prospera sepe videatur ad tempus. perit tandem. nec
dimidiat dies suos. viri autem pacifici et humiles. licet quandoque lesi fuerint. tamen vivunt. et apud
deum et homines gratia inuenientes tandem impiorum hereditant terram. Ego itaque Petrus de
crefcentijs Lius Bononi. qui tempus adolescentie. in logica. medicina. et scientia naturali totum
consumpsi. et demum nobili legum scientie insudavi. pacifici status anxius est stendum scilicet illi
us egregie vrbis. qui pro et sibi proprio nomine Bononia. id est bona per omnia et in omnibus mun-
di climatibus dicebat. cognovi quod mutata unitate. ac statu pacifico in dissensionem odium et liuo-
rem. non erat iustum ipsius peruerse diuisiones immisceri negotijs. Ideoque annis triginta dis-
uersas per prouincias cum earum rectoribus circuiui. subiectis libenter iusticiam tribuens. res
coribus fidele consilium. et ciuitates in suo iure ac statu pacifice pro posse conservans. multosque
libros antiquorum et nouorum prudentum perlegi. et diuersas ac varias operationes colentium ru-
ra vidi. Demum ciuitate diuina gratia quodammodo reformata. tedio late circuitationis et lese liber-
tatis affectus ad propria redij. ac cernens. quod verius nihil dulcius. nihil homini libero. quod
omnium rerum ex quibus aliquid acquiri. nihil est agricultura melius. nihil verius. nihil dul-
cius. nihil homini libero dignius. ut ait Tullius. et cognoscens. quod in cultu ruris status facile
inueniri tranquillius. excitatur ociositas. et proximorum lesio cuitat. amplius quod cultus ruris ex-
quisita doctrina per quam facilius et habundantius vtilitas percipitur. et delectatio procuratur. quam
si negligenter et sine certa industria singula consueto more colantur. viris bonis (qui de suarum
possessionum redditibus sine cuiuscunque lesione iuste vivere velint) merito appetenda est. ad cul-
tum ruris mentem animumque conuertit. Et implorato dei omnipotentis auxilio. actus et comoda
eius et cuiuslibet generis agrorum et plantarum atque animalium doctrinam obscure et imperfecte
ab antiquis traditam et modernis satis incognitam. de sola christi liberalitate confusus diluci-
de tam secundum prudentium naturalis philosophie sententias ac rationes aptas que ex approbatis
experientiis tradere in scriptis proposui. Liber iste ruralium commodorum dicitur. quia de com-
modis ruris tractat. qui duodecim continet libros. Primus quidem est de locis habitabilibus
eligendis. et de curijs domibus et his qui habitationi sunt necessaria faciendis. Secundus de
natura plantarum et rerum communium cultui cuiuslibet generis agrorum. Tercius de campestribus
agris. Quartus de vineis et vino. Quintus de arboribus. Sextus de hortis. Septimus de
pratibus et nemoribus. Octauus de viridarijs et rebus delectabilibus ex arboribus herbis et
fructu ipsarum artificiose agendis. Nonus de omnibus animalibus que nutriuunt in villis. Des-
cimus de diuersis ingenijs capiendi animalia fera. Undecimus de regulis operationum ruris.
In duodecimo compendiosa sit commemoratio de his omnibus que singulis mensibus in rure
sunt agenda.

Capitulum Primū de locis habitabilibus eligendis. et de curijs domibus et his q̄ habitationibz sunt in rure necessaria facienda. et primo de cognitione bonitatis loci habitabilis in cōmuni.

Quoniam cultus ruris propter cōtinuos eius labores. p̄cipue fortitudinē habitantū requirit. idcirco cōueniēs mihi visus est in hoc p̄mo libro doctrinā tradere de his que ad cognitionē salutis locorū habitabilū spectant. et de quibuscūq̄ habitationi necessarijs. Nam corpora hominū: quibuscumq̄ cōmodis pecuniarijs debent p̄ferri. Dicā itaq̄ in primis De cognitione bonitatis loci habitabilis in cōmuni. que quidē attenditur circa quinque. videlicet penes aeris puritatē. ventorū impetuositatem. aque salubritatem. situs qualitatem. et terre fecunditatem. quorū quattuor in hoc p̄mo libro tractant. quintum p̄o tradit in secūdo. que omnia diligēter cōsideranda sunt anteq̄ in emptionē prediorū et fabricā domorū pecunia collata. velox post modū cum personarū detrimēto aut rei familiaris damno. penitentia nō sperata sequat̄.

Capitulum. ij. De aere et cognitione bonitatis et malitie eius.

Aer f'm Aëne. est vñu ex elementis gene-
ratoru. cuius naturalis loc⁹ est circūdās
aqua. et ab elemēto ignis circūdāt. et est eius
natura calida et hūida: si nulla extrinseca causa
eā cōuerterit. cui⁹ qdē esse in generatis iuuat.
vt allouent et rarificent et ad supiora eleuent.
Circa cognitionē bonitatis aeris aniaduertē
dū est ne sit putrefact⁹ et nimis calid⁹. nō distē-
perate hūid⁹. nec etiā nimis sic⁹. Nā aer pu-
trefacit⁹ putrefacit hūores. et incipit humore
putrefacere q⁹ cordi circūdāt⁹ est. qm ad ipm
ppinquas accedit. et aer fortit⁹ calefactus iūcti-
ras laxat. et hūores resoluit. et in siti augmētū
pstat. et resoluit spm. et deicit pntes. et pphibet
digestionē. ppter qd calorē innatū resoluit. q⁹
est instrumentū naturale. et colorē citrinū effi-
cit. ppter qd hūores resoluit sanguineos co-
lorē rubificātes. et qz facit colerā alios supare
hūores. et cor calefacit calore extraneo. et facit
hūores fluere: et ipos putrefacit. et defert cos
ad cōcauitates et mēbra debilia. et corpib⁹ sa-
nis nō est bon⁹. cōfert tñ ydropicis et palitici⁹
et spasmō hūido. Aer pō frigidus calorē inna-
tū ad interiora redire facit. et facit catarrū. et
debilitat neruos. et tracheā artiriā magno le-
dit ipedimēto. et digestionē efficit fortē. et oēs
ocultas opationes efficit fortiores et exiccat
appetitū. et ad vltimū famā cōuenientior est qz.

aer mte caliditas. Aer pō hūidus pluriū cō-
plexiōi est bon⁹. et colorē efficit bonū et cutē. et
reddīt eā mollē. et poros dimittit apertos. s; ad
putrefactiōes pparat. Et sic⁹ qdē existit hu-
ic pñus. Predict⁹ itaqz diligēt cōsideratis.
cōstat aeris tpatā mediocritatē et claritatē qn
tū possibile est regrenda ēē. Aer nāqz si bon⁹
est spatus et clar⁹ nec suba extranea pplexiōi
spūs pñia ei admisceat. est salutē efficiēs habi-
tantiū et pseruās. Et plātē (vt ait Albert⁹) ab
eo pporcionabiliter oualescūt et fructificāt. Si
pō malus est. et eidē misceant vapores lacuū
et stangno⁹ qbz turbat: cōtrariū opat⁹ et tristi-
ficat aiam et cōmifcet hūores: et plātas corru-
pit. et ideo vñt vñtes et pñine mortificantes
ledūt et destruūt plātas. et in sūma f'm Aëne.
Dis aer q cito infrigidat cū sol occidit et cito
calefit cū ipse orit⁹ est subtilis. q pō huic est cō-
trari⁹ existit cōtrario. deinde deterior est oib⁹
ille aer q cor pstringit et aeris angustat attra-
ctionē. pter bec pō dicit Palladi⁹. q aeris sa-
lubritatē declarāt loca ab ifimis vallib⁹ libe-
ra et nebulaz noctib⁹ absoluta. et habitantiū
corpa cōsiderata. si em eis color san⁹ inest. ca-
pit⁹ firma sinceritas. inoffensuz lumē oclōz
pus au dit⁹. si fauces liquide vocis cōmeatū
admittāt. his signis benignitas aeris cōpro-
bat. cōtraria pō noxiū illi⁹ celi spm cōfident.

Capitulu. iij. De vñtis et cognitione bonitatis et malicie ipsozum.

Ermo de vñtis f'm Aëne. et de eo q ven-
to et cā generat duob⁹ existit modis. scz
vniuersalis et absolut⁹. et sermo f'm illū q vñ-
cuiqz ciuitati pñus existit. Vniuersalis pō
sermo est q meridionalis f'm pluriū ciuitatū

Libe

z lozoz calid⁹ est z hūid⁹. s; calid⁹. p;erea q; a pte solis vēr. z hūid⁹. p;erea q; v; plurimū mariū a nob est meridionale: q;re opat in eis sol fortit. z enaporat ex eis vapores qui ventis admiscēt. et ideo venti meridionales cū sunt lazantes fortitudinē. z apertū poros z turbāt būozes. z mouēt eos ab interiorib; ad exteriora. z in senib; efficiūt gravitatē. z exturās corrūpūt. z recidiuādoēs egritudinū efficiūt. febres putridas efficiūt z debilitāt. z mouēt epilentiā. z afferūt somnū. sed non exasperāt guttur. Septentrionales p;o venti sunt frigidi. eo q; transeūt sup mōtes z terras frigidās multarū niuiū. z sūt sicci. p;pter qd eis nō multū associant vapores. qm̄ resolutio a pte septentrionis fit minus. z trāseūt vapores f; plurimū sup aq; cōgelatas. aut sup deserta. q;re vētus ille corroborat z indurat. z q; manifeſte fluūt prohibet z claudit poros. z digesti uā virtutē fortē efficit. z cōstringit ventrē z indurat. z puocat vrinā. z aerē putridū z pestilentiale sanat. Cū p;o meridionalis septentrionalē p;cedit z sequit cū septentrionalis. accidit a meridionali flux⁹. z a septentrionali exſilio. ideoq; multiplicat tūc flux⁹ maturiez capitis z pectoris egritudies. Et oriētales qdē in caliditate z frigiditate sunt p;u. sed sunt occidētalib; sicciorez. Septentrionales qdē oriēti min⁹ hūt maria q; septentrionales aut occidēti. vēti oriētales si in postremo noctis z in pncipio diei flauerūt veniēt ab aere q; iā tēperat⁹ est. p;pter solē z subtiliat⁹ ab eo. z ei⁹ humiditas iā fuit imunita. ideoq; sunt sicciorez z subtiliores. q; si in fine diei z pncipio noctis flauerūt erit res cōtraria. Oriētales tū occidētalib; vniuersalitē semp existūt meliores. occidētales p;o parū plus sunt hūidi q; oriētales. qm̄ sup maria trāseūt. q; si flauerūt in fine noctis z in pncipio diei. veniēt ab aere in q; sol opat⁹ nō fuit. spūsiorez igit z grossiores erūt. q; si in fine diei z pncipio noctis flauerūt erit res cōtraria. Predictoz aut vētoz iudicia p;pter alias res q;q; mutant. est enī in q;busdā ciuitatib; z locis cōueniēs. vt venti meridionales sunt frigidiores. cū eis dē fuerint mōtes niuosi a parte meridiei. z cōuerterint se venti meridionales ad frigiditatē. eo q; sup eos trāseāt. z est cū septentrionales meridionalib; calidiores existūt. cū circa deserta fuerint adūsta.

Capitū. iiii. De aq; que
homib; competit et cognitiōe bonitatis v; malicie eius.

Primus

Qua vt ait Auiē. est alterū ex elementis generator. z ei⁹ qdēz loc⁹ naturalis est vt sūt circūdās terrā. z circūdāta ab aere in suis sitib; naturalib; pmāferit que frigida est z būida. si nulla cā extrinseca ei cōtraria fuerit. z ipsa qdē in generat⁹ inuamentū pstat ad figurādas formas. hūidūz enī licet ad formas figuratas cito amittat. cito tū eas recipit sic sicciū terrestre. licet difficulter eas recipiat: duriter tū retinet eas. Cūq; hūidū aqueū et sic cū terreū ad seinuicē tēperauerit adipiscet sic cū ab hūido vt cito suscipiat cēstionez z facile figurā. z hūidum aqueū acq;ret a sicco vt retineat fortit qd i eo accidit ex ratificatiōe z cōtione z figuratiōib; z p;pter hūidū phibet sic cū a sua sepatiōe. et p;pter sicciū phibet hūidū a sua fluctibilitate. Duplex est aq; cōsideratio in hac scia. alia enī aq; puenit in colis. alia p;o plātis. Et pmo qdē de ea q; hoib; est salubris sermonē faciā vālē. Aq; igit f; Auiē. q; sunt alijs meliores sūt aq; fontū ēre libere. in q;bo nulla dispositiōnū z q;litatū extraneaz supat aut aq; q; se petrose q; sūt digniores. ne tēltri putrefactiōe putrescāt. illa tū aqua q; est terre libere melior est petrosa. dū tū sūt currez z soli z vētis discoopit. ex his enī nobilitatem acq;rit. neq; oīs discurrēs. sed illa q; sup lūtū liberrū nō fetidū nec lacuosuz incedit. nā hec melior est ea q; supra petras fluit. lūtū enī mundat aq;ā ac extrahit z aufert ab ea res extraneas sibi admixtas. z colat ipam. sed lapides non faciūt illud. q; si hec aq; fuerit mltā z forti currerit motū q; p;pter sui multitudinē illud qd ei admisceat in suā cōuerit naturā. z q; suo cursu ad orientē tēdit erit melior alijs aq;is. z quāto magis cū a suo multū elongabit pncipio. z

post hanc que ad septentrionē vadit. Illa nā-
que ad occidentē tendit et meridiē est mala.
et propter cū meridionales sufflauerint vēti.
et illa qdem q̄ a locis descendit altis cū alijs
bonitatis est melior. et talis est quasi dulcis:
et est in pondere levis et cito infrigidat et ci-
to calefit. propterea q̄ est resoluta. frigida in hye-
me et calida in estate. in qua nullo modo sa-
por aliq̄s superat. nec vllus odor. et q̄ in ea co-
quit cito coquit et cito dissoluit. Debes autē
scire. q̄ pōdus est experimētis adiunātibz ad
cognoscendūz aque dispositionē. aqua em̄ q̄
est leuior in plurimis dispositiōe est melior.
pōdus autē per mensurā cognoscit. cognosci-
tur etiā si in duobz aquis diuersis duo pāni
vni? ponderis madesuit. et postea vehemēter
siccant. deinde pōderent. nam aq̄ cuius pon-
dus fuerit leuior est melior. Sublimatio q̄-
dem et distillatio aquas rectificāt malas et si-
militer decoctio. aqua em̄ cocta (vt testificati
sunt sapiētes) minoris est inflatiōis et veloci-
ris descensiois. nā decoctio substantie acq̄rit
subtilitatē. et ideo clarificat desup et grossum
terrestre descendit ad ymū. nā cōmixture ter-
restres leuiter a substantia subtili descendūt:
sed a spisso et viscoso nō facile descendūt. Ex
aquis quoq̄ laudabilibz sunt aq̄ pluuię. et p̄-
cipue ille q̄ cū fontibus in estate descendunt.
sed tamē aque pluuiali cito aduenit putrefa-
ctio. licet sit aqua melior. propterea q̄ est valde
subtilis. et fit eius putredo causa cōputrescē-
di humores. et impedit pectus et vocē. nā oīs
subtilis substantia plus recipit passiōē. q̄ si
aqua pluuialis plus ebullierit ei? putrefacti-
onis receptio minuit. Acetosa quoq̄ cū co-
medunt putrefactioni opponunt. et ab impe-
dimēto ei? securitatē faciūt. Aque p̄o putre-
rū et aqueductū sunt male. cōparandē aqua
rū fontū. sunt em̄ aque p̄stricte terrestritates
longo recipiētes tēpore. ex eis tñ ille deterio-
res sunt quibz ex plūbo vīe facte fuerint. quō-
niam ex eius p̄tute aliqd aliud sumūt. vñ fre-
q̄nter ad dissentiā inducūt. Aq̄ aut paludis
deterior est aq̄ putei. q̄a manatio aq̄ putei a-
cui. propter illud q̄ de ipsa extrahit. vñ pdu-
rat eius mor? et nō multū morat in cōstrictiō-
ne. nec manet in loc? vñ manet longo tpe. aq̄
p̄o paludis. propterea q̄ longo tpe morat in so-
raminibz terre putrefaciētis. et eius motus in
manādo et egrediēdo est tardus. et nō est nisi
in terra corrupta et putrida. mala est. Aque la-
cuales stātes p̄cipue discooperite male sunt et
grauēs. q̄a in bieme non infrigidant nisi p̄ ni-

ues. ideoq̄ generant flegma. et q̄a calefiūt in
estate propter solē. et putrefactionē generāt cole-
rā. et propter spissitudinē quidē ipsa. et com-
mixture terrestrū cū eis. et propter resolutionē
subtilē carū. generant in eis q̄ eas bibūt sple-
nes. et corū mirach subtiliat. et interiora ipso-
rū ingrossant. et corū extrema macrescūt et co-
rū humeri et collū. et comedēdi desiderū in
eis superat sitis. et cōstringunt corū ventres
et difficile romeres possunt. et q̄q̄s pueniūt
ad ydropisim. propterea q̄ aquositas in eis reti-
net. et quibz apostemata pulmonis et splenis et
ad dissentiā et ipso-ū epata debilitant et in
eis multe alie egritudines generant. et mulie-
res duriter impugnant. et cūz difficultate pari-
unt. et pariūt pueros apostemosos. et frequē-
ter in eis mola et impugnano mendosa. et corū
pueri sepe patiunt varices et crurū insana-
bilia vlcera. et quartanis habūdant. et multas
alias egritudines patiunt. et in senibz febres
sunt adurentes. propter siccitatē naturaz ipsaz.
Aque p̄terea q̄bus admiscetur metallina sub-
stantia aut eius simile aq̄ sanguisugales om-
nes male sunt regulariter. licz in quibzda egrī-
tudinibz afferāt iuuamentū. aqua em̄ in qua
superat p̄tus ferri iuuamentū prestat in hoc
vt interioribz fortitudo tribuat. et vt dissente-
ria prohibeat. et vt virtutes desideratiue om-
nes procedāt. Aque niuose et glaciales sunt
grossę. nix p̄o et aqua glacialis cū munda fue-
rit nō cōmixta altera rei virtutē habēa malaz
sue soluat et fiat ex ea aqua: tunc mittat ipsa
in aquā erit bona. nocet tamē dolores haben-
tibz nervoz. sed cū coquit ad bonitatē regit.
q̄ si aqua glacialis ex aquis malis fuerit. aut
hīc p̄tutē cōtrahens malā et extrancā a locis
in q̄bus ceciderit erit mala. aqua p̄terea tēpe-
rate frigida sanis melior est aq̄s oibus. licet
nervos impediāt. et apostemata in interiori-
bus habētibz ledat. ipa em̄ appetitū excitat et
stomachū fortē efficit. Aq̄ em̄ calida digestio-
nē corrūpit. et facit natarc cibū in stomacho.
et ad ydropisim adducit et ethicā. et consumit
corp? Aq̄ calefacta tepida efficit nausē. et cū
fuerit calidior q̄s hec. et in ieiunio bibita mul-
tōtes stomachū lauabit et ventrē soluit. cū tñ
frequēter bibere est malū. q̄ stomachi p̄tutem
debilitat. illa p̄o q̄ multū est calida colicā res-
soluit et splenis vērositates frāgit. Aq̄ p̄o sal-
sa macrescere facit et exiccat: et post facit ven-
trē propter vim radēdi q̄ in ea exilit. postea strī-
git em̄ in fine propter siccitatē nature ei? et corū
put sanguine: ideoq̄ pruritū generat. Aq̄ p̄o

A iij

turbida lapidem generat et opilationes. ideo post ipsam res comedenda est puocantia. licet ventrem haberi plerumque conferat ipsa. et omnes aque grosse et graues. propterea quod in eis ventre tenent nec cito descendit. Eius propterea triace existunt res puerose et dulces. Aque propterea aluminose mulierum supfluitate currere non permittunt et spure san guine. et prohibet illud quod de emorroidibus egreditur. sed corpora que febrilibus sunt apta fortiter ad eas producit. et fere quidem splene resoluunt. et non coire valentes adiuvant. Eree propterea corrupti oni copulationis viles existunt. E medas autem aqua si vehementer coles. et coquere quidem aqua cas quibus colat ut dictum est. et inter pure aqua substantia et id quod ei admiscet separationem facit et malitius hoc toto est ipsam sublimando stillare. Aquam propterea cum vino bibere vtile est. et eo quod eius remouet malitiam. cum ipsius malicia fuerit ex genere pauce penetrantis. Aquam etiam cum pauca fuerit et non inuenit temperata cum acceto erit bibenda. et proprie in estate. quoniam hoc a multo excusat porum. Aqua propterea salia cum acceto bibenda. est et si rupo acetoso. in qua siliqua et mirigrana sunt proicienda et sorbe. et post aluminosam quidem aquam et ponticam bibendum est totum id quod natura soluit. vinum quoque est et eo quod post ipsam potum conferat. Super amarum quoque exhibenda sunt dulcia et vinctuosa antequam stant et paludestre in qua existit putrefactio non sunt gustanda nutritia calida super aquam spiritica sunt exhibenda ex fructibus frigidis. sicut ciconia et maciana et cotula. Super aquas quoque grossas et turbidas utendum est aleis. et ex eo etiam quod eos clarificat est alumen et amenum. et ex eis quoque que diuersas aquarum remouet malitiam sunt cepe. quoniam sunt ut triacea. et proprie cepe cum acceto et alio etiam. et ex frigidis rebus sunt lactuce. Solent autem quibus (ut Palladius ait) occultiore non tectior inferre aquarum natura. que prefatis rationibus discerni non potest. Ideoque ipsas ex incolarum salubritate noscamus. si fauces bibentium pure sint. si saluum caput. si in pulmonibus aut torace. aut rara. aut nulla est causatio. si venter aut viscera aut latera sine renes nullo dolore aut inflatione vexant. si vicia nulla videntur. hec et similia si apud incolas pro maioris parte constare videbis. nec de acre aliquid nec de fontibus suspicaris.

Capitulum v. De situ loci habitabilis. et de cognitione bonitatis et malicie sue.

Habitatio seu terrarum sit duplex consideratio est. una quod ratione salutis habitatorum. altera ratione secunditatis agroz. et primo de primo sit natura dicitur. Sciendum est itaque. ut ait Auius. quod locorum habitabilium dispones in corporibus diuersificantur ea altitudinum et profunditatem in ipsis. et ea dispositionis ipsi terre. si est luto sa aut humefacta aut cretosa. aut si est ea pueris minere. et dispositio multitudinis aquarum aut paucitatis earum. et dispositio eorum que eis vicinantur sicut arborum et vinearum aut fouearum aut cadauerum aut horum silium. et ex motum et marium vicinitate. Loca habitabilia calida nigrificant capillos et in crispant. et cum in eis maxima fuerit resolutio. et minuit humiditas cito sunt in terra nigroz. illis namque qui ibi morantur aduenit senium in annis. et ex eorum corda sunt timida. propterea quod spiritus multus resoluunt. In locis habitabilibus frigidis sunt corda audacie maioris et melius digerentes. qui fuerit humida erunt ibi morantes grossi et carnosii. et multa habundantes adipe. qui venter erunt profundus et occulte. et ipsi erunt teneri et albi. In locis habitabilibus humidis morantes pulcraz sunt faciem. qui cutes sunt lenes. et cum exercitant cito aduenit lassitudo. et eorum estas non multum calefit. nec hyems valde ifrigidat. et eis aduenit febres multae in ore et ventre. et sanguis multus exiit ex mensuris et emorroidibus. et multiplicat epilepsia. In locis habitabilibus siccis morantur ericantur copulationes. et ipsorum obfuscant cutes et ericant

et eorum cerebrum cito aduenit siccitas et eorum estas est valde calida. et hyems multum frigida. In locis habitabilibus alij morantes. sunt sani et foris laboris. multum patientes et viuunt diu. In locis habitabilibus profundis morantes. in vaporositate multa existunt et eorum debilitate. et aqua habundant non frigidis. et prout si fuerit staret. ut aqua la cuius aut stagnaret. et eorum aeres sunt mali. De locis habitabilibus petrosis et discoopis eorum aeres estate sunt valde calidi. et in hyeme multum frigidi. et eorum corpora sunt dura solida et multorum fortia. et iusture manifeste et vici in eis siccitas. et sunt multum vigilantes. et sunt malo rum morum inobedientes. et est in eis belloz fortitudo. et solertia in artibus et acuitas. In locis montosis multis morantibus. iudicium est sic iudicium alia et terrarum frigidarum. et eorum tre videretur. et dunt moras generant in eis boni venti. sed cum nix resoluit si motes habeant qui ventos prohibeant sunt vaporosa. In locis habitabilibus marinis spatia capillorum. fortia. et iusture manifeste et vici in eis siccitas. et sunt multum vigilantes. et sunt malo rum morum inobedientes. Habitatio in locis septentrionalibus. iudicium est sic iudicium ciuitatum et re porum frigidorum. in quibus multiplicatur pstringendi et pmedi egritudines. et multiplicatur in eis humores occulto corporis congregant. et solet in eis esse digestue bonitas. et vite longitudo. in corporibus propterea eorum vlcera sanant. propter eorum fortitudinem. et sanguis eorum bonitate. et propterea qui ceteri non est ea que eas lapat. aut que eas detegat. sed propter multam caliditatem cordium eorum sunt in eis mores lupini. Habitatio in locis meridionalibus iudicia sunt iudicia terrarum et teporum calidorum. plurimum autem aquarum que sunt in eis est salus et sulphureum. et capita morantium in ipsis sunt plena humidis materiis. quoniam merides operatur. et eorum ventres sunt soluti. propter illud quod ab eorum capitibus ad stomachos descendit. membraque eorum sunt lassa et debilia. et sensus ipsorum quies. et desideria eorum comedendi et bibendi debilia. et quilibet vino quauit. et propterea que capita eorum et stomachi debilia existunt. vlcera que eorum durit sanant et mollescent. mulieribus que accidunt multum sanguis menstrui exitus. nec pstringit nisi cum magna difficultate. et frequenter abortiunt. propter multitudinem egritudinum earum. viris que accidunt a ventre sanguis exitus et emorroides. et obthalmia humida que cito sanant. senibus vero in prima senectute cum transierint. lantos accidunt palis propter eorum catarrhos. et accidunt oibus eis propterea que sunt eorum capita plena asma et celsura et epilepsia. et accidunt eis febres. in quibus caliditas et frigiditas coniungunt. et febres longe hyemales et nocturne acute. acute vero febres

parum accidunt eis propterea que eorum ventres multum resoluunt et dissoluit subtile quod est in ipsis humores. De locis habitabilibus orientibus ciuitas que est ab oriente est apta. et in oppositione posita est sana et boni aeris. sol enim in principio diei super ea eleuat. et aerem eius clarificat. postea recedit ab ea aere iam clarificato. et exsufflant super ea venti subtiles que permittit eis sol. deinde ipse eos sequitur et conueniunt eorum motus De locis habitabilibus occidentalibus in ciuitate que ab occidente est discoopra. et est ab oriente coopra non venit ad ea sol nisi tarde. et illico cum venit ad ipsam incipit elogiari ab ea. quod non ei appropinquando incedit. non quod ei subleuat aerem nec exccat. sed dimittit ipsum humidum grossum. et si ventus ei mittitur. mittit eos ab occidente et in nocte. iudicia ipsarum sunt iudicia ciuitatum humidarum. conplectionum. caliditate habentium spatia grossa. et nisi esset propter illud quod ex spissitudine. puenit aeris eorum natura veris nature filis existeret. sanitas vero in eis minus existit quam in terris orientibus cum diminutione multa. que que loca eligit habitabilia cognoscere de terra ciuitatem. vel loci alteri habitadi. et quod eius existit dispositio secundum altitudinem et profunditatem. et discooptura aut coopitura et eius aqua et subam aqua ipsi. et quod existit secundum suam appalationem eius et discooptura. aut secundum suam occultationem et ipsius profunditatem. et si sit ventis erposita aut in terra profunda. et debes cognoscere ventos ibi flantes. si sint sani frigidi. et quod ei sit vicium ex maribus et pelagis et montibus et mineris. Et de scire quibus sit terra secundum sanitatem et egritudinem. et que egritudines illic comorantibus enenire solent. et de cognoscere illic comorantium fortitudines. et eorum desideria et digestiua. et nutrimento eorum bonitatem. Et quod eius existit structura. et si sit ampla et spaciola. aut sit introitus angustus. post hoc optet ut fenestre et porte sint orientales et septentrionales. sitque illud vni magis sollicitari debet ut venti orientales structuras ingredi valeant. et ut sol ad vniuersumque locum intrare queat qui ibi existit. quoniam ipse est qui aerem rectificat. vicinitas quoque aquarum dulcium nobilium currentium multarum et munda. et que in hyeme infrigidant et estate calefiunt. et diuerse ab eis que occultant est res conueniens et adiutorium probum De situ ville id est domus tam ratione habitatorum quam fructuum scribit egregie Varro villa edificanda potissimum. intra septem ville habeat aquam. si non approprie que ibi sit nora vel phenis influat. si vero aqua non est viua. cisterne faciede sub tectis. et lacus sub dino ex altero loco. ut hortes ex altero et pecore vni possint. danda opera ut potissimum sub

Liber

radice mōs siluestri villā ponat. vbi pastioes
sūt late. aut vbi vñ saluberrimi stabūt. q̄ po-
sita est ad exortos equinoctiales apūssima q̄
estate h̄z vmbriā. hyeme solē. Si cogaris. p̄p̄
flumē edificare curādū est ne aduersus eū po-
nas. hyeme em̄ sit vehementer frigida et estate
nō salubris. Si aduertēdū est si aq̄ erūt loca pa-
lustria. p̄pter easdē causas. 2 q̄ cū arefcāt cre-
scūt aialia q̄dā minuta q̄ nō pnt oculi cōseq̄. et
p̄ acra int̄ in corp̄ p̄ os 2 nases pueniūt. 2 ef-
ficiūt difficiles morbos. Jtē seropha. vitādū
est inq̄ ne in eā pte spectet villa ex q̄ vñtū ḡ-
uioz afflare solet. ne in cōualle caua s̄z pon̄ in
sublimi loco edifices. eo q̄ cū p̄stāt. si q̄d ē ibi
aduersariū inferat facili? discurr̄. p̄terea lo-
cus q̄ a sole tota die illustrat salubrior est. q̄
2 bestiole si q̄ p̄ nascunt̄ 2 iterunt̄ aut afflan-
tur aut aridit̄ cito peunt̄. Plumbi repētū
ac torētis fluij piclo si illis q̄ in hūilibo ac
cauis locis edificia hnt̄. ob s̄ p̄pter p̄donū
man? supiora loca tutiora in villa faciēda sta-
bula bubula q̄ in hyeme possint ēē calidiora.
Jtē cellas i loco plano vbi vasa viaria et olea-
ria ēē possint. Jtē vbi stent fruct? aridi. vt ḡ-
nū 2 senū in tabulat̄. Jtē vbi p̄stet familia. p̄
uidēdū vt fessū ope aut frigore aut calore pos-
sint cōmodissime se in q̄tez recipe. villici. p̄p̄
ianuā cellā ēē oportet. eūq̄ scire qd̄ introeat aut
exeat noctū. qd̄ vt ferāt. p̄sertim si hostiarius
ē nemo. Carbo scribit villā vrbā p̄ copia
edificatio i bono p̄dio. si bñ edificauer̄ liben-
tius 2 sepi? venies. fund? melior erit 2 fructu
plus capies si te vicinitas libenter videbit.
opa facili? locabis. oparios facili? cōduces.

Capitlm. vii. De curijs si ut rūs i diuersis locs diuersimode faciēdis

Primus

Curie sue tūbe faciēde in rure occasiōe
habitanonis dñi 2 rusticoz. 2 ad eā fru-
ctuū portādoz 2 aialij nutriendoz q̄druplex
est p̄sideratio. aut em̄ loc? vbi curiā facere di-
spolitiōis sit? est int̄ alias domos ville. aut ē
ab eisdē remot? itez aut i plano aut i mōtibz.
rursus aut est i loco tuto. aut piculoso posit?.
si q̄dez int̄ alias domos ville sit? est. curiā nō
tāta eget fortitudine et munitiōe clausure. q̄a
min? est furū insidijs exposit? locus talis. et
q̄ p̄mū h̄z vicinoz auxiliū si fuerit oportu-
nū. si p̄o est ab alijs domibz i loco solitario se-
gregat?. cōuenientibz foueis ripis 2 sepibz vñ-
dis cingēdo p̄pter oppositas rōnes. Q̄ si est
in plano si q̄d nimis dep̄sso p̄ totā curiā tra-
cumulāda est aliūde. 2 pluuię in eā cadētes in-
de possint facile deriuari. Si p̄o i mōtibz fue-
rit vbi mons foueis aq̄sis muniti nō possit.
eligat loc? cui nisi p̄ ordiatū introitū sit asper
accessus. vt q̄ fossaz circūitu muniti nō pōt.
seueritate rupis 2 altitudie munitat. Si autē
loc? est ab impietate inimicoz tut?. tūc suffi-
cit si talibz solūmodo vallet munitiōibz q̄ a
furibz q̄ etiā p̄lerit q̄ pac? insidiant tpe secur?
exstat. Et cū in pte piculosa fuerit si q̄d val-
de potentibz inimicis exposit?. tūc? erit locū
desertum ad ip̄os relinq̄re. q̄ incaute se 2 sua
mozzi ciuili aut naturali exponere. nisi forte
p̄remfamilias ad fabricā inexpugnabilis ca-
stri vel arcis diuitiaz moneat mltitudo. Si
p̄o beronarij aut debiles inimici p̄tes illas q̄
q̄ intrēt 2 spoliēt curiā munit? aut p̄gruo palā-
gato cingat. ad q̄ si dñi facultas nō sufficiat. in
vno angulo curie fiat ripaz ac fouee muni-
tio fortis. 2 sup̄ ea bacticredū quoddā vlturū.
in q̄ cū rebz suis se p̄familias cū colonia tpe
optuno recipe possit. P̄remissis itaq̄ ita dictis
cōsideratiōibz eligēdus est loc? curie i magis
idonea pte agroz. cui? magnitudo talis esse
debebit. q̄ p̄portionabiliter colēdaz terraz mē-
sure rūdeat. 2 in toto circūitu fossaz lantudie
designata. tamū infra tūbaz q̄ntū est dimidie
fouee lantudo vñdis notet. ibiq̄ circū circa
tpe cōgruo vicz octobris vel nouēbris februa-
rij vlt̄ marcij salicū vlt̄ poploz aut vlt̄moz plā-
te q̄nqz pedibz vlt̄ etiā min? subinuicē eā distā-
tes ponant. deinde foueas p̄sequant̄ fossiozes
ad interi? tūbe terrā vñuersaz ponētes. 2 ter-
rā solidā p̄ vñū pedē iuxta fossatā vacuā 2 di-
scoopitā relinq̄ntes. vbi postmodū aliq̄ ex di-
ctis t̄pibz spinaz plāte iacētes ponant. et sup̄
ducta iterū dicta terra cū vāgis 2 accaronibz
fm formā ripaz vñū pedē iuxta fossatā

steri spinaz platis oppositis sup eas tra iteru
cumulef. sicqz agēdū est donec ad summitatē ri
pe fuerit pueniū. si pō timeat de ruina ripaz
loco spinaz vel int ipsas plātas gminis viri
dis ponant radices. sunt aut spinarū plāte ta
les qles sunt plāte spinaz inde si hū pnt. ipse
em sunt mirabiles ad pūgendū. vl' sint spine
albe aut pruni siluestres aut plāte rosaz silue
strū vel domesticaz albaz. rubo pō licz satis
forte faciat sepe. in oēs alias suffocat plātas
cū non magne existūt. ideo mihi nō multuz
placet si possint alie ex p̄dictis b̄i. Plurimuz
aut canēdū est ne int p̄dictas spinaz acies
arborz fructiferaz aliq plāte ponant. q̄a desi
derio fructū hoies sepes destruit et fossata
in tñ q̄ talis curia nūqz poterit clausa teneri
Plāte siliter infructuose arborz ibide nate nō
peuret augmentū. q̄ eis crescentibz spinaz di
lecta custodia ex iplaz arborz vmbzis et radi
cibz impijs aut oīno p̄iret. aut magnā lesionē
sentiret. Preterea p̄mo et secdo anno eadē sp̄ia
rū plāte singlis etas mensibz herbis ibidem
natz mūdēt. ne ab ipsoz radicibz hūore vio
lent attracte plāte arcescere defectu nutrimē
ti cogant. Plāte pō saliciū populi vl' vlmorz
q̄bz p̄i? dixi eē plāandas sine dubio in sumi
tate ripe pueniet. q̄ cū circa se t̄re noue mltitu
dinē habeant et p̄ eaz radices trāseant aq̄ cu
rie deficiēs ad foueas mirabiliter cōualefcēt.
inter q̄s fieri poterit sepe ficta. vl' q̄ melius
est statū cumulatā ripa int eas mltitudo sp̄is
sas plātulaz dictaz arborz insigat. hec autē
cū cōualeāt. et inasidē atqz plicatura et sp̄illa
te fuerit forte cōstituit sepe. seu q̄si plāgatū
quoddā q̄ longissimo tpe p̄durabit. Stip̄i
tes pō dictaz arborz p̄mut palāgataz int de
eē pedes i altū eleuare nō patiāz. qz vltra mo
dū puaret curiā q̄ p̄pter salutē habitantiū ac
re salubritē requirit solis bñficio et ventoz eo ex
cepto q̄ sup q̄libet tūbe angulo arborē vnu
q̄m ascedere poterit p̄mittas i altū extolli.
et inde nūerū inferre. qm̄ hec curiaz plimū de
corabit. nec p̄fatū p̄pter eaz puū nūez infer
re poterūt lesionē. Preterea et due siliter supra
portas dimittant auget. ad q̄z vmbzas q̄s
scāt hoies tpe magne est. His igit diligēt
obseruāz sine magnis expēsis curia fossatis
sp̄iaz sepibz et arborū forti munitiōe p̄cincta
cū laudabili forma et comoda habitantiū cu
ria manebit i cacumie mōis. circa domos fi
ant sepes ex plātis malozū granatorū. hec em̄
plante loca aspa nō formidabit. qz hec arbu
stula modico nutrimēto p̄tēta est. et sepe cōsta

tuit sp̄illas et forte ex mltā pullulatiōe radictū
ipi. Et volētibz p̄ eā ingredi pū gētibz sp̄inis
eius viriliter se opponit. Et m̄bilomin⁹ fructuz
valē et decorē singlis annis possessoribz suis
p̄stat. Dagne aut arbores in talibz nō cōua
lescūt locis. q̄a plūmo indigēt nutrimēto. q̄d
ibi sufficientē b̄i nō pōt vbi terra nūmū est sa
rosa. Acutū in locis decliuis mōtū vbi est
letū solū pnt p̄dicte plātiōes et maxie spino
rū et vlmorz satis puenient fieri. s̄ salix et pos
pulus i talibz locis nō nisi sit iuxta riuos et za
bulū i terrā valde solutā hēant nō cōualefcūt
ad votū. Si pō loc⁹ tante frigiditaz existat
q̄ in eo punica arbor viuere nō possit. ex eis
claudat arbustulis aut sp̄inis q̄ in regiōe illa
et loco silī exp̄ientia indice meli⁹ defendant.
De clausura et munitiōe curiarū q̄ supra dicta
sunt vtiliter dixisse sufficiat. de nobilibz aut et
mirabilibz munitiōibz et tūbis circa curias
ex arboribz artificiose faciendis ad librū res
seruari. viij.

Capitulū. vij. De intrin
seca dispositione curie.

Curia p̄dicta intrinsecus disponat hoc
modo. in medio faciei anterioris fiat in
gressus in eā latitudis in opposita p̄e decē pe
dū ad minus. et eiusdē latitudinis in opposi
ta p̄e fiat egressus. per quē ad arēā vineā vel
agros posteriores catur. Nam latitudo p̄fas
sa sufficit ad currus introitum seno vel palē

Liber

possit intrare. quas iūcturas viua calce oleo subacta debem? illinire. Sed anteq̃ his cursus aq̃ admittat. familla mixta criguo liquore decurrat. vt glutinare possit. siq̃ sunt vicia tabularū. Ultima rō est plūbeis fistulis ducere q̃ notias reddūt aq̃s. Nā cerula plūbo creatur. q̃ plurimū corpibz nocet hūanis. diligēter p̃terea est aquarū receptacula fabricari. vt copiam inops vena procuret.

Capitulum. x. De cister- nis et cisternulis.

Am aqua deest. cisterna fm Palladiū fiat magnitudie qua delectat. et sufficit. cui oim p̃duci possit aq̃ tectoꝝ de testaciū pa-
uimentū sup̃funde leuiget. hoc pauimentū ci-
cura terēduz est ad nitore. et lardo pigui cocto
assidue p̃fricādū. ne deducto hūore riuus in
aliq̃ pte fundat. et ita post diuturnā et sollici-
tā siccitatez aq̃ prebeat hospitū. in ei⁹ medio
formet puteus. deinde circa eū oīs cōcauitas
repleat in fundo de grossis lapidibz fluminū
in medio et de minutis et de sabulo in supmo.
vbi autē desunt fluminū lapides. loco eoꝝ for-
nacis petre ponant. In q̃busdam autē locis
fit pauimentū de quadā creta. que cū medio-
criter est infusa taliter cōprimatur et caleat. q̃
aquā in se positā vel puluere optime recipit et
conseruat. Anguillas sane piscesq̃ fluuiales
in has mitti palciq̃ cōuenit. vbi eorū natati
aqua stans agilitate curretis mitet. Rimas
et lacunas cisternarū piscinas vel puteos sar-
ciamus hoc modo. picis liquide liquide quā-
tū volueris et tantundē fumes assungit vel se

Primus

pe tūc i olla vtrūq̃ miscebis et coques donec
spumer. deinde remouebis ab igne. cū autem
fuerit refrigerata cōmixtio calces sup̃adīcies
minutim. et ad vñū corpus oia mixta reuo-
cabis. cūq̃ velut stigmatū seceris inseres lo-
cis corruptis ac manantibz. et p̃sum sūma de-
sitate calcabis. In locis p̃terea in q̃bus aq̃s
fluminū vrimur. siāt cisternule. cū quibz clari-
ficent et limpide siāt hoc mō. habeat vireus
terre magn⁹ in loco frigido sub sabulo obru-
tus. supra quē sit vas lignēū vel terrēū coop-
tū. latitudine quandā habēs qd̃ foramē par-
uū cum cāna in medio fundi habeat. p̃ vñū
digitū in fundo eleuata supra quā ciatum po-
nat incensum. deinde vsq̃ ad mediū sabulo
impleat. in quo postea quotiens volueris flu-
minis aqua ponat. q̃ in sabulo distillata. per
cannulā guttatim descēdit inferius in vireo
in quo virenda seruat. Et si maiorē cisternulā
habere volueris. poteris tam inferius q̃ supe-
rius receptaculū de marmoribz vel lapidibz
et cemento aut testacco pauimēto facere scdm
formam et magnitudinē tibi gratam.

Capitulum. xi. De mate- rijs domozum.

Um supra de domibz et edificijs me-
tionē fecerim fabricandis. que ex ma-
teria murozū et lignozū fiunt. dicam
q̄ ligna que competūt edificijs. et que bona
cemento et que consideratio in fundamētis
habenda est. Fundamētā igitur (vt ait Pal-
ladius) stabilia et diu durabilia latiora sint
et vtrāq; parte semipedis spacio q̄ parietis
corpus excreseat. Si solida et constricta in-
ueniet argilla. quinta vel sexta pars altitudi-
nis eius que supra terrā futura est fundamē-
tis depuret. Et si terra laxior fuerit maioris
altitudinis obzuant donec mūda sine rude-
rū suspiciōe occurrat argilla. que si omnino de-
sit suspiciōe occurrat argilla. que si omnino de-
sit quartam meruisse sufficiat. Arena que cō-
spēnsa manu odii stridores erit vtilis fabri-
canti. Item si panno vel lintheo candido ve-
litis inspersa et excussa nihil macule reliquit
aut fordis egregia est. Sed si fossibilis are-
na non fuerit. de fluminibus aut glareā aut
litorē colligatur. Marina arena tardius sic-
catur. et ideo non continue sed intermissis tē-
poribus construēda est ne opus corrumpat.
camerarū quoq; tectoria salo humore dissol-
uit. nam fossiles tectorijs et cameris ex celeri
siccitate viles sunt. melioresq; si statim cum
effosse fuerint miscantur. sed si nō necesse sit
maris arena erit cōmoda p̄us lacuna humo-
ris dulcis immergi. vt vicū salis aquis sua-
uibz elata deponat. Calcē quoq; albo sa-
xo vel aburrino aut colūbino fluuiali coque-
mus in duabz arene p̄tibz calcis vna miscen-
da est. in fluuiali quoq; arena si tertia p̄te re-
ste crete addideris operū soliditas mira p̄te-
stabit. Iterū si calx et arena equali mēsurā mi-
secnt erit fortissimū cementū exinde cōmixtū.
Nō est p̄terea murus faciēdus tpe magni al-
goris. q̄ cōgelatus dissolueret postmodū ad-
ueniēte calore. Tēpore mensis nouēbris aut
decēbris fabricarū materia est cedenda cum
lunā decreuerit. quia tūc humor corruptibilis
corrūpens cōsumptus est p̄ precedentē autū-
nū et lunē etatē. et propter plens frigus aeris
fugit cum calore naturali arborū ad radices
ad calidiū ventrē terre. sed arbores q̄ cedunt
vsq; ad medullā securibus. recisas stare ali-
q̄diu patiaris. vt per eas p̄tes humor si quis
in venis continet excurrat. Viles autē bec
sunt maxime abies videlicet. est enī leuis rigi-
da. et in opibus siccis p̄fecte durabilis. Sa-
lix vltatē p̄m Palladiū vtilima. ex qua si ra-
bidas suffigas in fronte atq; extremitate tes-
torij. p̄sidia cōtra incendia confert. nec enī

flammas recipiūt aut carbonēs creat. vt ideo
ait. Quercus durabilis. si terrenis operibus
obzuant. Rouer optima tam sub terris q̄ enā
sup̄ terras. Castanea mire solidata durat in
agris tectis et operibz internis. Fagus in sic-
co vtilis. humore corrumpit. Populus alba
rus vtrāq; salix et tilia in iculpiaris necessa-
rie. Alnus fabricis inuicilis. sed necessaria si
humidus locus fundamētis planandus est.
Ulmus et fraxin⁹ si licent rigescūt ante cur-
uabiles. Cipressus egregia. Pinus vt p̄us
nisi in siccitate nō durat. Cedrus durabilis
nisi tangat humore. Quercus autē ex p̄te me-
ridiana cedunt vtiliores sunt. que vtrō ex les-
pentrione proceriores. sed facie viciant.

Capitulum. xij. De omni-
cio vilici.

Illicus disciplina vtrāq; scōm Varronē
ferie seruentur. aliena manu abstineat.
sua diligentissime seruet. litibus fam. lic sup̄se-
deat. si quis deliquerit bono modo vindictet.
familia ne sit mala. ne algeat. ne esuriat. opera
exerceat. facilius a malo prohibebit. pro bez-
neficio gratiam referat. vt alijs recte facere li-
beat. Villicus non sit ambulatoz. sobrius sit
semper. Ad cenam ne coeat. familiam exer-
ceat. procuret vt que dñs imperat fiant. Ne

Liber

plus censeat sapere se quam dominum. Amicos domini habeat sibi amicos. Quod dominus crediderit erigat. mutuum nemini det. ne quid inscientem domo emat. ne dominum celauisse velit. opus rusticum omne ut sciat facere curet. et id faciat sepe. dum ne lassus sit si fecerit scribat in memore familie. et illi anio equiore facient. Si hoc faciet minus libebit ambulare. et valebit melius. et dormitabit libentius. primus cubitum surgat. postremus cubitum eat. prius villas videat ut clausa sit. ut quisque suo loco cubet. et ut iumenta pabulum habeant. boues maxima diligentia curatos habeat. Bubulcis obsequiosus partim sit. quo libenti? boues curat. Aratra vomeresque faciat. ut boues habeant. pecori et bobus diligenter subternat. ungule curent. scabiem pecori et iumentis caueat. id ex fame et si impleuit fieri solet. opera omnia mature conficiat. Nam res rustica sic est. si una rem sero feceris. opera omnia sero facies. stramenta si desint frondem ligneam legat. eam subternat ouibus bobusque. Sterquilinum magnus habere studeat. et per autumnum euehat. et circum oleas ablaqueat. ac simum addat. frondem populneam vimem querceamque per tempus cedat. eam condat non per aridam pro pabulo ouium. Item fenum aridum de prato recedat post imbrem et autumnalem rapinam pabulum lupinisque serat.

Capitulum. xiiij. Quali

ter paterfamilias debet agrum emere. ac villici operam et rationem inquirere.

Atbo scribit predictum cum comparare cogitabis. sic in animo habeto uti ne cupide emas. ne ve opera tua perdas. ne satis habeo semel circuire. quociens ibis totiens magis placebit quod bonum erit. vicini quo pacto niteant id aniaduertito. et uti cum introcas. et circumspectas uti inde exire possis. uti bonum celum habeat. ne calamitosum. et si solo bono sua virtute valeat. Si poteris sub radice montis si et in meridiem spectet. in loco frigido. loco salubri. operatorum copia. si et bonum aquarium. opidum validum prope sit. In his agris qui non sepe domos mutant. qui in his agris predia vendiderunt quos pigeat vendidisse. uti bene edificatum sit. Lauro ne alienam disciplinam temere contempnas. a domo bono colono bonoque edificatore melius emetur. Ad villam cum venies videto vasa et torcularia. et dolia si multa sint. ubi non erunt scito pro ratione fructuum esse instrumenta multa vel

Primus

pauca sint videto. sumptuosusque ager ne sit. Paterfamilias cum ad villam venit fundum ea die si potest circueat vel die sequenti. ut cognoscat quomodo domus cultus sit operaque facta infecta que sint. postea villicum vocet ac interroget. quid operis factum sit. et quid restat. satis ne tempe opera sint confecta possitque que reliqua sint conficere. et quid futurum vini frumenti aliarumque omnium. ubi ea cognouerit rationem inire oportet operum vicum si opus non appareat. dicit villicus se dolo caruisse. se non valuisse. tempestates malas fuisse. seruos ausugisse. ubi eas multas causas dixit. ad rationem operum operarumque villicum reuoca. Cum tempestates et pluuie fuerint que opere per imbrem fieri poterint. dolia lauare. picari. vasa purgari. frumentum transferri. stercus foras effundi. sterquilinum fieri. semen purgari. funes sarciri. nouas fieri centones cuculiones familliam sibi potuisse sarcire. per serias potuisse fossas veteres tergeri. viam publicam muniri. repres recidi. ortum sodi. pratium purgari. virgas vinciri. spinas tricare. cum serui egrotauerint. cibaria satis dari non potuisse alio oportuisse. quod opera reliqua sint curet. ut perficiant. si quid desit in annum ut pareat que supersint ut vendant. que opus sint locari ut locent. et quod opera fieri et que locari ut imperet. et ea scripta relinquat. pecus omne consideret. oleum vinum frumentum et quicquid super sit vendat. boues vitulos armenta quos lanam pelles plaustrum vetus. seruus senem et morbosum vendat. patrem enim famillias vendacem non emacem esse oportet. Item quod pertinent ad rationem suo quoque tempe promenda. id est manifestada sunt. que vendenda vendendum. ea enim que seruari non possunt tunc vendat cum caritas est. antequam se commutent celeriter promat et vendat. sepe enim diutius seruata non modo usuram adiciunt. sed etiam fructum duplicat. si expectato congruo tempore promat.

Liber secundus de natura plantarum. et de rebus communibus cultui cuiuslibet generis agrorum.

Ubi in superiori libro de his que necessaria sunt saluti habitantium rura. quodam viliis scriptum. consequenter de ipsorum operationibus in villis agendis dicendum est. Tunc quod ruris

exercitia variantur secundum varietatem plantarum locorum et temporum: quorum diversitas siue noticia nature plantarum partium ipsarum eorum etiam que plantis necessaria sunt perfecte cognosci non potest. de his in hoc loco secundo agendum est. et quod quedam sunt communia cultui cuiuslibet generis agrorum de his etiam in eodem libro dicitur. dicam itaque de his in primis que omni plantae conveniunt secundum generationis principia.

Capitulum primum. De his que omni plantae conveniunt secundum generationis principia.

Plantarum generatio est secundum fructum. Albertus septem sine quibus nulla oino nascitur planta. calor videlicet celestis circuli. qui est primus et vivificans principium plantarum. secundum est autem conveniens calor loci. quod si in loco non sit virtus frigoris mortificativa non suscipiet fructus caloris celestis circuli. Similiter autem si locus sit vehementer adustus. erit brevis arcuatus et eius quod vocatur mortuum sabulum: eo quod non est talis

locus susceptivus celestis et vivis plantis vivificans. tertium autem est calor. qui materiam seminat. licet quicquid illa sit inheret. quia sine illo aut non est receptiva caloris vivifici. aut receptum evanesceret: et nunquam formaretur ex ipsa planta aliqua secundum evaporationem. plantae autem bene operantur vivificationis. quoniam in quibusdam plantis cum primo formantur et sunt tenelle. umbracula oportet fieri. ut calore solis non evanescant. sicut quod ex semine pullulat cypressi vel ficus. Tria autem sunt ministrantia substantialia materia. quorum primum est humor naturalis inherens ei quod formatur in plantae specie. qui primus spirando pullulat sursum et erumpit ad terre superficiem qui cum pullulat evacuat ab inferiori materia humoris. tota substantia humoris formatur in instrumenta plantule. et inferius ad radicem in radice. destituta autem prius caloris subiecto. attrahit humoris locis. et iste est secundus humor ministrans conceptui plantae nutrimentum. sicut ministrat materiam sanguinis menstruam in conceptu et formatione animalium. tertius est autem humor pluvialis et roris et nimium desuper venientium. qui se habet ad plantas sicut humidum nutrimentale ex cibis sumptum in animalibus. et ideo humidum hoc desiderat a plantis tam formatis. et ad speciem iam deductis. sicut cibis desiderat ab animalibus natis animalibus. Septimum autem quod erigitur est aer conveniens extrinsecus. ille enim conservat si bonus est. aut corrumpit si malus est plantis. et ideo ventus veniens et pluvie mortificantes ledunt et destrunt plantas. ab aere autem temperato proportionabiliter conalescunt et fructificant. Amplius autem arbor in genere suo est calida et humida. et calor quod dem aperit meatum et impellit humidum. humidum autem habundans sufficiens ministrat materiam. et ideo statim exurgit in stipitem et auget illam et roborat et emittit in eos ramos multos et in ramos plurimas virgas.

Capitulum secundum. De diversitate generis plantarum.

Considerandum est principaliter de diversitate generationis plantarum. ex diversitate generationis cuius vere scit tota natura plantarum. Et de hac quidem diversitate ab antiquis sepe nihil amplius invenitur quod dicitur Aristotelem. quod arborum sex et plantarum quodam generantur plantarum. quod dicitur semine et quodam per seipsas. et ipsorum elementorum commixtione et prout celestis quodam commixtione vita influat vegetabile. et ea que plantarum aut a radice nata evelluntur. aut a stipite aut a ramis aut a semine nata transferuntur de loco ad locum. sed hoc proprie non est plantatio. sed transplantatio dicitur.

B

Libri

citur. et iste que sic transplantant et quedam propter duriciem sue substantie et scarricitas aliquam in cōtundunt et scindunt inferi? ubi infiguntur terre. ut facilius et citius trahant nutrimentum. adhuc autem que sunt parte aliqua plantarum. quedam plantantur in terra. sicut fit de vite salice et buxo. frequenter quedam plantantur in aliam arbores. et hec plantatio vocatur insitio. Quod autem in generatione plantarum valde nobis occurrit. est quod plantarum quedam ex semine habent generationem. que nec producit semen simile illi semini ex quo habet generationem. quedam faciunt semen melius: et quedam peius. aliquando enim quibusdam malis semibus bone arbores proveniunt. ut ab amygdalis amaris et acerbis aliquando sunt dulcia: et aliquando contra. et sicut a malis granatis siue puniceis accidit. aliqui sunt dulcia et aliquando converso. Quia rursus autem plantarum semine cum debile fuerit aut ex loco aut ex aere ipse inconuenienter deficit. Et illarum generatio in tali loco non est ex semine. sed ex aliqua alia planta: siue ramorum siue radicis. hoc precipue est in pinis et palmis ficibus et malis granatis. et similiter in omni abietum natura. nulla enim illarum semen facit tantum efficacie per quod pullulare faciat nisi raro. nam ex semine palma quandoque pullulat et cipressus. et maxime palma si plura semina simul cōiungant. ex uno enim simplici semine raro pullulat. sed cipressus et maxime ficus pullulat ex uno granato semine ad modum herbe primū cōiungentes paulatim. non autem defacili fit quod ex semine malo proveniat bona planta: nec converso. licet aliqui hoc fiat. sed in aiali hoc contingit multoties. propter diversitatem enim habitationis aeris et ventorum et nutrimenti. cum aiali sit facilis altera rationis frequenter fit quod semen male cōplexionati aialis alteratur. et fit melius. et bene cōplexionati alteratur. et fit peius. et aiali generaturum fit seminis ex quo generatur dispositorum. vel per vel melius. cuius signum est quod omnia domestica aialia videmus valde differentia inter quantitatem et colorem. quod non accidit eis nisi propter sui nutrimenti multam diversitatem. et diversa fomenta stabulorum. et aliorum locorum in quibus cōversantur. propter quod etiam carnes earum in sapore diversificantur a carnibus aialium siluestrium. talis enim diversitas in plantis non est. aut tanta non est. quod radicibus terre affixe sunt. et neque loca mutant neque nutrimenta.

Capitulum. iij. De substantia et origine et generatione plantarum.

Secundus

Quis in quo oritur planta est sicut matricem in animalibus. et succus siue humor in tali loco paratus et attractus est sicut sanguis menstrualis in matricibus animalium. vis autem celestis in eis est sicut spiritus indistincta et non determinata ad speciem. quod quantum ad plantarum naturam sufficienter determinatur et distinguitur per qualitatem elementorum et modum cōmixtionis eorum in materia seminis plantarum. opera autem plantarum sunt tria. scilicet viti alimentum. et augere et generare. viti alimentum siue trahunt ipsum tantum putrum cōueniens et simile sibi. et hoc totum est cōvertibile in substantiam membrorum. et ideo non habet venter et venas. sed tantum poros. et terra est eis per ventrem. in quo dimittunt vtramque impuritatem siccam videlicet et humidam. et hec est causa quod radices infigant ori suo similes in terra ex quo sicut ex stomacho sugunt nutrimentum et dirigunt radices deorsum maiores plantarum omnes ubi terre calor melius cōmiscet et dirigit nutrimentum. et si aliqui plantarum magne in superficie spargunt radices et non in profundum dirigunt cito arefcunt. quia nutrimentum quod est in superficie terre evanescit ab eis in fumum per calorem solis. et non cogit spirare in radicibus eorum per loci continentiam. Augere autem ipsarum plantarum dicitur quodam esse in infinitum. asserentes plantarum augeri quantum ad radicem

terre ad heret. quibus non est consentiendum. quia certum est omnem naturam constantem esse quantitatem determinatam inter duos terminos maximam in suo genere et minimam. Habet enim sic egregie dicitur Aristotle. omnia ratione magnitudinis et augmenti. licet enim ex nutrimentali formetur et augeretur humido plantae. tamen per cui facienda est additio in tantum addurat processu ipsis ut excedi non possit. et tunc constat augmentum in longum. et tandem ex eadem causa stabit etiam ad alios duos dyametros. quod sunt in latum et profundum. De operatione autem generationis plantarum hic solum dicitur. quod succedendo per poros habent nutrimentum. et de eo quod extrinsecus in gemis eleuatur a spiritu egrediente formant omne quod gignunt.

Capitulum. iij. De dimissione plantarum per suas partes integrales.

Consequenter autem de partibus vegetabilibus plantarum determinandum est. et de his quae accidunt eis a natura et non ex cultu. de fructibus enim et cultu dicitur posterius. Quod autem scire quod sit in animalibus ita in plantis. quoddam est quod est potentia et quoddam per plantam vocatur succus et quoddam est quod est per plantam actu. sic radix stipex ramus et humus in modum. Est autem succus humor per poros radicis attractus. et ad nutriendam totam plantam quod per partes plantae a fructu nutrimenta distribuitur. necesse est igitur quod ad plantam similitudinem calorem digesti. uno per digestionem ad similitudinem colectionis et membrum vel pars quod nutrit alteram est. ex his autem necessario relinquuntur quod humor cibalis plantae magis sit insipidus in radice quam magis et magis a radice. pedit. sic plus et plus accipit saporem plantae puenientem. sic autem accipit saporem ita etiam accipit inspersionem sublimationem et acumen. Et accendit enim calorem in ipsum. necesse est haec omnia euenire circa ipsum. nisi per accidens impediatur. ut infra docebitur. et in quibusdam quidem plantis calore exalante plurimum humidum remanet terre restre viscosum lucidum. propter multam dyaphaniam naturam in ipso. et est odoriferum. propter actionem caloris in ipso. eo quod quoddam convenienter digestum est aromaticum est. quod autem corruptum est fetidum et humidum. quoniam calore apiente patet stillat frigiditate aeris exsiccat. et vocatur gummi. aliquando etiam distillat per vulnere factum ferro in plantam. et tunc etiam gummi vocatur. sed non est tate puenit ut predictum. Partes autem quae actus sunt partes plantae diuiduntur in duo genera quoddam enim sunt ad membra sic officinalia in animalibus quoddam autem sunt filia. non diu enim in iuuetute et vie per modum venarum extense et radices sunt sic membra officinalia. et nutrimenti officio deservientia. solum

genu in habentibus lignum et caro cibalis in non habentibus lignum est sicut membrum sile in animalibus cortex autem sicut pellis in animalibus. et ad hunc modum est de ceteris partibus plantae: sed nodus ille qui vocatur malleolus est factus a natura. ut in ipso ster succus. et amplior est accipiat digestione. cuius signum est: quod si in ramo siluestris arboris fiat incisio ultra medium. ita quod medulla sit abscessa. et postea ligatus consolidetur. tempora bis malitia fructuum. et meliorabitur sapor eorum. causa autem est quod ibidem retorum porum inueniuntur nutrimentum ascendens per truncum stat. et diutius digestum in meliores digerit et transformatur fructus. huiusmodi autem nodos habent precipue in plantis ea quae rare sunt substantiae. et habent magnas medullas. aut in toto sunt coacta. et cum hoc sunt valde longa sicut est vitis et viticella et cucurbita et arduo et genera frugum et triticum et siligo ordei et auena et alia huiusmodi. Radices non habent plantae orti similes. quantum ad tractum nutrimenti. habent tamen quantum ad alium modum similitudinem et effectum cordis radices plantarum. quoniam cor nutrimento attracto primum infundit calorem viuificum. per quem ad membra moueri incipit. et hoc facit radix in plantis quoniam ex radice datur eis calor et forma vite potentialis. per quam ad omnes partes plantae naturali motu mouentur. Sunt plantae voraces dicere et abstinentes dicere. et propter suarum radicum dispositiones contrarias. raras enim et porosas et calidas habentes radices multum trahunt de nutrimento: plus autem quam conuertitur possit et terminari a natura arboris. et tunc arbor generabit fructum vermiculatos et putrescentes si non exsudet. vel aliter emittat superfluum humidum. in iuuetute autem plantarum hoc maxime accidit propter calorem iuuetutis earum. Alii quoniam autem curant ex hoc quod perforant in terra radicem. ibi enim erit superfluum humidum sicut per fleuorborum. Si autem plantae calide et rare radices sint in terra sicca in qua pluit raro. et in qua cadit cum impetu multa pluuia. sic est terra climatis secundum diu et tertium: et forte quoniam pro aliquo sui parte trahit per radice plantae multum vicibus interpolat ex habundantia pluuie multum nutrimentum quod antequam alia pluuia superueniat trahit ad partes superiores. et completa digestionem perficit. et ideo tales in talibus locis plantae sepius forte florent. et fructus emittunt. et haec est causa quare in terra mauroz sepe florent arbores in uno anno. sit autem hoc in nostris climatibus. licet non producant plantae nostre nisi paucos flores. quando post estate humidam sequitur autumnus valde calidus et siccus. Sunt autem quoddam plantae humidae quod

Libri

se molles. et quocumque modo insistant terre de
facili radices emittunt et conualescunt. hoc autem
faciunt et quidam dure propter similitudinem ligni ra-
dicis plantae corporis. sic bry. cui? ram? in ter-
ra infusus defacili conualescit. in quo autem si non
sit causa est quod destituit lignum nutrimento. ante
quam ex se formare possit radices. eo quod aut poro-
sum non est. aut non habet calorem sufficientem trahen-
tem. et ideo arefcit antequam ex se emittere possit ra-
dices. et ideo quicunque calide sunt ramis infusus
in terra conualescit. sic butyris et sanina et mul-
te alie. Et iterum si molles sunt tactu. ab humo-
re terre nutriuntur et implentur et conualescunt sic sa-
lia et tilia. quicunque autem neutra habent dispositio-
ne barum frequenter arefcunt. quoniam ramus earum terre
insistent. vena autem in planta prope locum non
est. sed nec fere multa manifestat similitudinem ha-
beret. sed vix nutrimentum dicuntur vena ei. que ali-
quando sunt directe ascendentes. et tunc crescit planta
quasi per quasdam tunicas herbales vel ligneas. et
tunc efficitur planta nodosa. aliquando autem diffundunt
articulatum in plantam. et per vias directas nutri-
mentum trahunt. et per transversas deiciunt. et repen-
tur in partes plantae nutrimentum. veniunt autem vix
aliquando a radice ascendentes. aliquando ex medul-
la ad exteriora plantae. sic linee multe productae ab
eodem centro. talis est igitur dispositio venarum in
planta. medulle autem plantarum videntur esse sic mir-
cha. in aialibus. et per medullam arborum decurrit. et
pullat plus de spiritu plantae quam per aliquam aliam
viam. et in ea est vigor spiritualis plantae: quod aliter per
res stantes a radice non bene viuificarent ad for-
mam speciei plantae. et ideo plantae habent ortum et finem
per ramum quod oriuntur a corporibus plantarum a me-
dulla quasi ex vicario radicis. sed quoniam ligna scin-
duntur per ariditatem profundam frequenter scissura con-
tinue usque ad medullam et ultra. et non inueniuntur
profunditati scissura nisi raro. plantae autem quod nutri-
untur ex medulla per poros transversales habent me-
dullas maiores. et quod nutriuntur per poros directe
ascendentes habent medullas minores. quoniam non vi-
dentur medullas habere quoniam magne efficiuntur. propter
hoc quod lignee tunice artate per alias circuitus vesce-
ntes comprimuntur et quasi insensibile faciunt viam
medullarum. et probabile est quod hoc sit vna cau-
sa corruptionis magnarum plantarum interius. sus-
focatio videlicet spiritus vitalis in medulla inclu-
si. per hoc quod costringitur per circuitum induratum
et costrictum lignum. ipsa autem suba medulle videtur
esse sic purgamentum quoddam colericum. quod propter
eius de naribus aialium. et hoc sit propter calorem spi-
ritus et motum quod pullat in medulla. cuius signum est

Secundus

quod fere omnes medulle plantarum perfectarum inueniuntur
a principio iuuentutis plantae eo quod albe huius-
modi. et in processu etatis declinant ad acuitatem
et siccitatem. Sunt autem plantae fere quaedam totae
suba habentes medullas sic sambucus ebulus
et huiusmodi. et omnes ille nodos habent mul-
tos. et nutriuntur ex medulla. et ideo est multum
in eis. et in hoc genere est vis. sed minus est me-
dulloso quam sambucus vel ebulus. alias autem expe-
rimur plantas in toto pecuinas sic fistulas quas-
dam et calamos. et hoc fit id eo. quod ille multum in-
digeret spiritu summo libero quod eleuat in concauo
plantarum illo ex nutrimento quod ascendit per vias
et poros laterum plantae. sic arundo et calamo-
gen? et huiusmodi. Hec igitur est dispositio medulla-
rum. cortices in plantis sunt sic coria aialibus. nisi
quod adeo non cohererent plantis quoadmodum coria
in animalibus. et sic in aialibus per coria est exco-
riata seu abscessa non recrefcit sine magna aia-
lis cicatrice. sed scissa per longum et latum pellicia-
to consolidatur. ita est in corticibus plantarum. propter
quod exsiccantur plantae frequenter quando in stipite
bus in circuitu cortices ab eis abradantur vel
quod ad carnem plantae ligneae vel herbae. non est autem
tunc cortex ex coactione venarum. sic cornu aialium.
sed suba corticis generatur ex terrestri plantae ex-
pulso ad superficiem ipsius. Est autem cortex duo-
rum modorum. scilicet interior et exterior. interior mol-
lior. exterior durior et asperior.

De diuersitate naturalium et simplicium parti-
um plantae de causa augmenti eius.

Sicut autem in aialibus intertunctiones venarum
et nervorum sunt supplementa partium simplicium
cuius sunt carnes vel ea quae sunt in loco carni non
habent carnes. ita sunt in plantis lignee partes vel
herbales quae simplices sunt et materiales. eo quod in-
fluunt per nutrimentum. et effluunt per exiccationes plan-
tarum ad modum lane cade. et quod autem autem
geat plantae et quod desiccatur et diminuitur plantae vi-
detur exicari et diminui. et talia prope dicuntur per
res simplices in plantis et naturales eo quod influunt
per nutrimentum et effluunt per exiccationes plantarum.
aut materialia supplementa sic materia in aialibus.
hec autem quaedam coria et vitata anorthomia cognos-
cuntur in vena maiore canapo et lino. et multis alijs
quae vias venales habent multum fortes et viscosas et
directas. et quoniam aqua copulatur in eis et caro mate-
rialis et postea exicatur et consumitur et coactatur
et recedit. et remanent vena illarum plantarum ad mo-
dum lane cade. et molles propter viscosum sub-
stantiale quod est in eis. et sunt ex eis panes. Et hoc est mo-
dus quem habent antiqui philosophi in corporibus hominum et
aliorum animalium. quod ligabatur et ictu aqua vehemens et

tunc abluta carne naturali et molliori remanet reticulatus ex nervis et venis. et demonstrat huiusmodi divisionis earum in corpore animalium. sic autem est in vitica canapo et lino. ita etiam est absque dubio in alijs plantis. licet materiale non possit ita ab officialibus generibus separari in eis. per autem non simplex in planta debet esse que ex pluribus simplicibus est composita. sic radit ramus et humilimodi. planta debet a platone esse figura ovis vinctis. radices enim habet subtus ovi filis. sed dilatant vndeque ut nutrimentum accipiant. et ideo dilatata planta inferius. superius vero dilatata propter ramorum infusionem. quod multiplicat ex duabus causis. quare una est materialis scilicet nutrimenti habundantia. altera autem efficiens quod est calor solis vndeque ex terribus tangens arborum. et ebullire faciens succum et evocans ad exterius. et ideo erumpit in ramorum multitudinem in superioribus ubi magis costringitur. et per digestionem amplius subtiliatur. et humilimodi signum est quod platee que circumscripse sunt multis alijs plantis. sic arbores in nemoribus spissis et vmbrosis crescunt in altum et non multiplicant in eis rami. nec non multum ingrossant eorum stipites. et carctia quidam ramorum est. eo quod per calorem solis non possunt in eis evocari et ebullire succus ad superficies. sed potius frigus vmbre cocludit calorem interius. quod intus multiplicat ex fuga contrarii eleuat totum nutrimentum in altum. et cum motus frigoris sit ad centrum. quotiens moritur solis a centro nutrimentum expellit ad circumferentiam ut impingatur et dilatet stipites. totiens resercentur a frigore loci vmbrosi in se nutrimentum. et impediunt stipitis ingrossationem fieri.

Capitulum v. De generatione et natura foliorum florum et fructuum.

Itaque itaque quod folium in omnibus plantis materia est humor aquosus. non bene digestus. non bene a sece terrestris digesto et purgato. aliquantulum passus et commixtus. Finalis autem intentio foliorum est ad fructuum cooperimentum. eo quod natura purgatione indigeat a superfluitate humidi aquosi. et cum sit sagax et ingeniosa eodem purgamento venit ad fructuum defensionem. Materia autem ita foliorum quod fructuum est. quoniam duo vapores sunt in genere. id est in vetre platee quod in alijs vaporibus omnibus. vapor scilicet humidus et aquosus. et vapor siccus et vetustus. vapor humidus est materia fructuum. propter quod etiam fructus secundum genus suum vetusti esse iudicantur. licet autem folium per vmbra temperata restringat solis arsuram. tamen quod fructus indiget multa vi solis. producit folium aliquantulum distans. ut non obstat digestionem quod sit solis. florum autem substantia generaliter est facta ex humido subtiliori. quod calore primo ebullit. et propter habundantiam quod est in ipso dilatata ad modum folii. ideo tamen quod humidum habet magis digestum flos naturaliter est odoratus boni. quod nullo modo esset nisi humidum optime digestum et subtile haberet sic et terrestre. et quod in ipso est subtilissimum est et valde commixtum cum humido. cum enim ex vapore terrestris vetusto creatio sit fructuum. est in ipso vapore subtili aliquid et humidum. et minoris terrestris quod non defacili consistat et inspissat calido digestionis. hoc tamen fit magis vaporabile quod residuum eiusdem quod est in suba platee in loco gemme in quod erumpit fructus. primo calore statim erumpit et format in flore propter quod adheret flori ros. quod mel producit et cera. et hoc invenimus in interioribus florum profundo. quod in natura format subtile humidum. quod passus est a subtili et bene commixto sicco fluit ex ipso subtile et bene decoctum quoddam humidum. aut per modum quicquid dulcis regmas in creatione humorum in animalibus consistat ergo quod florum suba sit et subtili ad se terreosque subtilitate sua potius formabile est in figuram florum quod in grossitie fructuum. et ideo primo calore veris flores erumpunt propter subtilitatem sube sue materialis. et facilius ledunt a frigore quod folia et fructus propter eandem causam. et sunt multum redolentes propter subtile humidum quod a sicco convenienter passus est. et quasi spiritualiter ita resolutum in ipsorum suba. et humidum foliorum magis grosse aqua indigeste est et humidum fructuum in principio sui magis est stipitum et terrestre indiges multa digestionis propter quod ultimo complet post folia et flores. amplius cum fructus cadunt et germinant non trahunt augmentum vel nutrimentum a carne illa. sed a terra cuius signum est quod cum auferretur tota ca-

Libri

ro circūposita melius germinat semina q̄ q̄n
eis remanet. p̄terea nutrimentū fructuū pu-
trescit facile. eo q̄ natura non excogitauit il-
lud nisi vt putrescat cōpleto semine. z cadens
in loco seminis fumer z infundat lutū in q̄ semē
facili cōualefcat. cui signū est op? rusticoz.
cū enī vites voraces volūt facere fūmāt eas ex
pāpinis z acinis q̄ colligūt ex ipa cadē vinea
cui? vites voraces eē intendūt. hec enā cōfide-
rant in opibz nature. si enī caro fructus ad se
cūditatē seminis nō pfert. cū natura nōnūq̄ de-
ficiat necessarijs pculdubio separet seia p cel-
surā z apturā a carne fructuū cadētū. z hui?
p̄trariū videm? in nature ope. op̄ter enī q̄ si
matio terre q̄ sit p putridā carnē fruct? ad se
cūditatē seia eiusdē op̄et. contigit aut frequē-
ti? depire fructū q̄ florē ex aliq̄ trūi caularū.
aliq̄n enī magne sūt plāte. z hūiduz ponūt ad
nutrimentū ex q̄ formāduz erat fruct?. s̄ sub-
tile qd trāsīt in florē nō est incorpabile plāte.
z tūc perit fruct? z nō flos. aliq̄n aut nō ita ci-
to pōt moueri grossum z vinei sic subtile hūi-
dū. z tūc scdo tercio vlt̄ q̄rto anno fructificāt.
hecet oīni anno floreat. aliq̄n aut nō pōt ita tūc
attrahere p̄pter duriciē suaz radicū. z tūc for-
te nō attrahūt sufficiens nutrimentū fructibz ni-
si p dnos annos vel tres. z q̄n cōgregatū fue-
rit in plāta sufficiens nutrimentū tūc fructificat
z nō in alijs ānis. In oleis igit pinguibz tale
est iudiciū sic dixim?. sed olec sepe puant fru-
ctu. eo q̄ ad fructū ei? mult? humor z pignus
exigit. z multus calor digerens. z ideo ex di-
cns causis frequenter impedit.

Capitulu. vi. De vnitione

ne et diuisione plantarum.

Sc̄ aut vn? modus vnitiōis q̄ sit p in-
sitionē. in q̄ planta vnū plāte. sic stipes
radici. z sic ram? stipiti. z p̄nuat cū ipsa ita
q̄ p oia efficiunt eiusdē ligni z nutrimentū. cui
tū sint eiusdē speciei. aut forte eiusdē generis
q̄n sit insitio. Et plāta q̄ inserit tū trahit nu-
trimentū ab ea cui inserta est q̄ inferi? cui sit in-
sicio natura sua nihil pducit nisi radices. su-
pius aut neq̄ ramos emittit neq̄ surculos nisi
si raro. digerit tū succ? ad naturā z modū insi-
te. z nō eius cui inserit. z ex h̄ scim? in arboze
duas eē digestiōes. lz ad inuicē sunt satz silca.
q̄ vnā est i radice. z altera in stipite z ramis
q̄ p̄babile ē meliorē eē insitioez iferiorē q̄ su-
piorē. z q̄ntomagis fiat inferi? tātomagis fru-
ctu z saporez ei? imutari z domesticari. q̄nto
p̄o fiat aliu? tanto min? q̄ maior est imutaci-

Secundus

onis p̄tus in toto q̄ in pte. z maior in maio-
re pte corpis q̄ in miozi. z qd his mirabilis
est caro fruct? est fm naturā z p̄tutē digestio-
nis stipit. z sapor nuclei z rigoz est fm natu-
rā z p̄tutē radici. cui? causa ē q̄ pulpa carnis
fructuū ē de p̄tmo fluēs. suba aut nuclei nō
pōt de p̄tmo fluere. s̄ de ea pte q̄ est loco cor-
dis plāte. ex cui? p̄tute tota arbor informāz.
z hec est radix. sicut est aut in sc̄ibz animalū q̄
ex mat̄ia pte abscondunt de cerebri animalū z
attrahūt. vt distillātia p totū corp? p̄tutē cor-
por? totū accipiāt. sic enī z nuclei trahūt a p̄-
mo mēbro arboris. vt accipiāt p̄tutem totū. et
maxie radici q̄ est p̄tutē tribuēs toti corpori
plāta. ¶ Dubitat q̄re in animalibz diuisa nō cō-
ualefūt. diuisioz aut in plantis vtrūq̄ cōuale-
scit. solutioz q̄ videlicet planta p̄pter similitudinē
suaz p̄tū vndiq̄ sic p os qd sugit nutrimentū
z in se q̄n in vtre z venis digerit. ideo cōua-
lescere pōt. sed in animalibz q̄uis habeāt i multz
silia corpora. z ideo diuisa i vtraq̄ pte retineāt
sensuz z motū. tū quedā organa diuisa a reliq̄
corpe hūt formā sic os. z ideo q̄cūq̄ ptes illis
destinunt cōualefcere nō pūt. eo q̄ nec nutri-
mentū p̄t sugere. nec ad p̄gruitatē sui corpis
degerere sine illis. in diuisiōe aut ista magis la-
cerata cōualefūt. nisi sint valde rare sube. sic
vitis z salix. q̄ cū lacerat ad inferi? ramuscula
retinet meat? aptos z vias integras p̄tus nu-
trimentū. z ideo statū vt vie ille ad nutrimentū
attingūt incipiūt suggere z cōualefcit plāta.
eum aut fecat vel inscidit. tunc poti dirigunt
vt p̄cutū vnū ad nutrimentū z nō p lōgitudi-
nē aliā nutrimentū insigūt. z in ipsa sectiōe to-
tū corp? plāte cōcutit. z ipsi poti artant p col-
lisione z p̄ssione impet? secāt. z ideo frequē-
ter arēscūt incisi. p̄ter vitē et salicēz q̄ sunt rare
sube. sed tū magis cōualefcit ex trāuerso aliq̄n
tulū longo vulnere absclusus ram?. q̄ directe
absclusus circularit. z hoc cōtingit vt dixi. q̄a
poros plures tū aptos habebit p̄tus nutri-
mentū q̄n ex trāuerso fecat. q̄ q̄n ex directo.
cui? signū est q̄ q̄n diuidunt radices antiq̄z
arborz fm lōgitudinē meli? fructificant. eo
q̄ p totā lōgitudinis diuisione p poros sit ac-
tract? nutrimentū. si aut ex directo sece in p
fundū nihil oīno cōfert. z forme nocebit. tū
q̄ arēscūt arbores ille. adhuc z hui? alia ratio
est. q̄ lōgitudinē diuisa nō impedit cursuz nu-
trimentū. sed latitudo diuisa statim cursuz z vi-
am nutrimentū intercipit z impedit. z ideo sc̄is
sura i arboribz p lōgitudinēz facta nihil oīno
in sapore z figura variat fructus q̄ fuerit sa-

nata. si
dio est
bunt fi
tingit
modos
sa plāta
nodus
dem? u
restitu
uentue
et pulli
mos at
bus sti
z reu
Cap
mutati
1
p
gnor?
sc̄is a
mule d
tibz ala
p̄me su
starū a
roz. ne
arboz
igit? z
midū e
sticū?
bū in a
oīno. a
mē. vel
de mul
q̄ expe
eadē a
quē it
eiusdē
indē p
re cū p
ga p̄m
benū i
¶ Si
vel ma
matur
valde
diosae
inseru
stipite
unt est
la: z v
vicini
q̄bus

nata. si aut diuidant vltra medullā que in medio est ramusculorū & cōsolident statim varia bunt fructū et sapor eorū ppter diuisionē q̄ cōtingit ppter impedimentū nutrimentū qd̄ sit in nodositatē q̄ nascitur hoc fm latitudinē diuisionis plātā. & ideo diuisionē fm latitudinē est qdāz nodus infitidōis. & nō diuisionē i longū. sic ostēdem⁹ in seqntib⁹. pterea plātis p abscissionē & restitutiōes pūi organicū reddit cōtinue inuentus. cōtingit aut aliquā pte amittere radicē et pullulabit ex stipite alia radix. & nutriet ramos aut oēs aut aliq̄s. & pullulabit ex radicebus stipitis & ramis: & filices cōtingit amittere & recuperare ramos aut omnes aut aliquos.

Capitulu. vii. De transmutatione vnius plante in aliam.

Plus modus transmutationis est. q̄ raro pōt pscidi silua quercina cōpletozū lignorū & magnorū q̄ crescat i eadē spē. nā pscisis arborib⁹ pscit crescit arbores q̄ tremule dicunt. & arbores q̄ dicunt murice in pscitib⁹ alamanie q̄ sunt maioris ignobilitatis q̄ pme fuerit. causa aut hui⁹ est q̄ radices vetustarū arborū solide & dure sunt & clausorū pororū. nec valēt vltra pullulare postq̄ stipites arborū stantiū sup eas pscit fuerint. putrescūt igit & calor exalans ex ipis & secū trabēs humidū efficiēt matur⁹ plāte altere⁹ spci. & q̄ de stituit⁹ est a vigore arboris anteriori pullulabit in arborē ignobilē. & aliqñ nō pullulabit oīno. aliqñ nō generat indeniūsi fūgus vltra grāmē. vel aliq̄ alia herba. Est et ali⁹ modus valde multiplex sic cernissime pbare poterit oīs q̄ experit in talib⁹. fere em̄ q̄ntiscunq̄ vna & eadē arbor fructifera i stipite abscidit. & relinquit inferiorē ps in trā. sic fit in infitidōe. & ipsi eiusdē arboris fragū in eodē trūco inserit. sūt inde plāte q̄rū fruct⁹ nec i figura nec in sapore cū pcedentib⁹ cōueniūt. cū aut inserunt fraga pnoz & cinorū vel aliorū fructuū ossa bābentū in trūcū salicē efficiūt fruct⁹ sine ossib⁹. Siliter aut si inserit vitis in ceruū vlt pirū vel malū. iueniunt vne mature qñ cerusa sūt matura vel pira vel mala. & tales mutatiōes valde mirabiles oñdūt se his q̄ diuersas studiosas faciūt infitidōes. Itē exceptū est. q̄ cūz inserunt fraga psci in pni vel cini trūcū sine stipite q̄ mutant ambaz arborū nature. & fiunt escula maiora & meliora q̄ sint alia escula: & videt hoc fieri sic in aialib⁹ ex pmitidōe vicinorū seminiū in cōpletiōe. sic alini & eq. ex q̄bus generant muli vlt burdones. nō em̄ lō

ge est pscius a pno vel cino. & ideo cū vtrazq̄ arbor rare sube sit. vtrazq̄ pntē suā cōicat alteri. & sic ex pmitis pntib⁹ in loco infitidōis sit succ⁹ pmitarū pntū. & ideo tūc illud qd̄ p locū infitidōis excolit. pmutat paulatim in specie alia q̄ est esculus arbor: q̄a p figurā fohorū agnoscit⁹ q̄ illa vicinitatis aliqd̄ bz ad cinū & pniū. & ossa q̄ sunt in esculis etiāz hāc indicāt vicinitatē. pdicta scribit frat Alber⁹ nis. Est aut pter dictas mutatiōes illa q̄ de siluestri fit domestica. & domestica fit siluestri cur⁹ modū & causam optet cognoscere. est em̄ de expis: q̄ omis plāta domestica subtracto cultu fit siluestri. siluestres autē habēt plures fruct⁹ q̄s domestice. & oīs siluestri domestica qñ cult⁹ adhibet. siluestres autē habēt plures fruct⁹ q̄s domestice. sed hnt eos miores & acriores. sed domestice habēt dulciores & pauciores. vel min⁹ acros vel maiores fruct⁹ q̄ siluestres. Modus autē quō domestica fit siluestris. est p subtractionē cultus. & loci indurationē & arefactionē. et p̄cipue si ad sabulositatē & arenositatē cōuertat. tūc em̄ duricies nō permittit ad plantas distillare vel euaporare nutrimentū sufficiens. Arefactio autē priuabit nutrimentū. sed sabulositas & arenositas vndi q̄s facit euaporare. & nō cōstabit vapor circa radices plātaz. & tūc macre & spinose & plurimorū fructuū efficiunt. Multitudo aut fructus eaz ex siccitate puenit. q̄ siccitas est cā diuisiōis i mltā & pna. Undiq̄ em̄ intercipit nutrimentale humidū sicco. & ideo i mltā puz diuidit. Efficiunt aut fruct⁹ acerbi vel amarī. ppter h̄ q̄ tale nutrimentū nō obedit digestiōi. & plāte sic facit humidū domesticatiōis. Modus autē q̄ siluestres cōuertunt in domesticas valde ē mltiplex. & p̄lat circa tria in genere. h̄ ē circa naturā plātaz. & circa vmbraz & soles ipaz. qñ optet fundū ipm puertere & impiguare & solidū & p̄tinuū facere. & tū non deplisset. itaq̄ sup⁹ distillates boitates recipe nō possit & inferi⁹ ex trā vaporates circa radices plātaz p̄tinere. & optet cōgerere et ex tali trā q̄ cū stillicidijs i se fluētib⁹ infundat & cūz vaporatiōe moueat apte. & p̄grue cōtēperet ad p̄plexiōē plātaz. Circa plātas autē est p̄deratio. putādo eas p abscissionē spinaz sup⁹ fluariū. Et p infitidōē. & aliqñ per vnguētā & emolitiōē ei⁹. & p diuisionē corticis eius. vt in grossari possit planta. & sit infitidō si debeat sit uelstri domesticari. opoz q̄ fragū eiusdē inserat stipite suo. aut fragū alteri⁹ q̄ etiā est siluestris. aut fraga eiusdē in stipite suo manē

Libri

tia vltra medullā ex transverso incidant et re-
ligant: quia talis modus incisionis vel insin-
one generatus ex soliditate sua magis retinet
calorem naturalem. sicut lapis calefactus magis
et maiorē diuturnū habet calorem quā lignū.
humor etiam diutius stat in tali nodo. tamen
propter tortuositatē et etiā propter soliditatē
ipius. et ideo melius ibi digerit. et fructus fi-
unt tunc dulciores et cōuenientiores. et iste est
p̄cipuus modus domesticationis. Considera-
tione autē diligentissimā oportet habere in ym-
bris et solibus talium locorum: quoniam quedā nō
bene cōualefcunt nisi in ymbra. vt cucurbita.
et quedā nō nisi in sole calido vehementior si-
cut vitis. et ita est de alijs multis. et ideo ista sūt
valde attendenda. q̄ autē maiores et pauciores
sunt fructus domesticarū q̄ siluestriū plantarū
causa est humidi nutrimenti habūdātia. q̄ nō
est tot diuisionum. eo q̄ nō in tñ habz in sic-
cis et acutis p̄tibus sic nutrimentū siluestriū.
et ideo cū sit habūdās nō facile diuisibiles in
pauciores diuisiones. sed in ea in que diuisi ha-
bundātius sunt. et ideo magis crescunt et in-
grossantur fructus earum.

Capitulum viij. De altera- tionis diuersitate que fit in planta.

Eundū autē generationis diuersitates
notanda etiā occurrunt alterationis diuer-
sitas in plantis. eo q̄ ipsa frequēter causat ge-
nerationis diuersitatē. et hoc traditū est ab an-
tiquis. eo q̄ arbor ipsa loci frigiditate et anti-
q̄tate nimis indurat et cōpactū hz cortices q̄
p̄cludit poros et radices p̄ q̄s nutrimentū tra-
here debz. et si scanda radice eius p̄cipue i ra-
mis maioribus ipi radices et scissure illi lapis
inmittat. ne iterato cōcludat et consolidet in-
cipit trahere nutrimentū per poros partium
scissure et iterato vegetari et fructificare. et sic
de sterili arbore fit aliqui fertilis. Ampli⁹ que-
dā arbores dicunt masculi et qdā fēie et discer-
nunt in hoc q̄ pus pullulat masculis p̄tē cali-
dū forti⁹ mouet q̄ folia plate strictione et mi-
nora sunt. p̄pter siccitatē masculi et hoc hñt in
plātis pluribus locū. sed maxie in palmis in q̄
bus rami vel puluis masculi possit super ra-
mos semicōfert ad generationē et maturati-
onē fructuum. idē est si plantē masculus iuxta
fēiam et odor masculi bñficio vñ deferat ad
feminā. Sicut si arbores malozū puniceozū
plantent iuxta oliuas. vt vapor paulatim ad
oliuas ferat cōferat. Et p̄ oppositū qdā plāta
rū cōuocate alijs impediūt generationē et fru-

Secundus

cificationē earū. sicut corulus impedit vitē. et
nux impedit oēs alias plātas. p̄pter p̄notabi-
lē amaritudinē quā hz. Et alterationē etiā ali-
qñ contingit. q̄ tñ aliqui ex frigiditate vel alia
causa alterat plāta q̄ mutat oīno in aliā spe-
cie. aut scdm torū aut scdm p̄tē. et hoc modo
dicūt calamentū mutari in mentam. aliqui fili-
ter aut triticū in siliginē mutat aliqui. et econ-
uerso siligo in triticū vt ait Albertus. Causa
autē maxima alterationis istarū est p̄ cultū. nu-
trimentū. et locū. Amigdala em̄ et malagrana-
ta et quedā alie plantę a sua malitia mutant p̄
culturā. Malagranata etiā stercore porcino
simata et dulci aqua frigida irrigata meliorā-
tur. Amigdale autē p̄cipue qñ humidū super
habūdāt si clauis infigat. vel etiā p̄ferent in
aliq̄ locis. vt distillet supflūū humidū cū gū-
mi qd multū tpe emittit post cōfitionē et p̄fo-
rationē et emūdationē. Sic etiā plantę q̄ ver-
miculosos faciūt fructus curant. sed rustici non
faciūt nisi vñ foramē p̄ qd distillat supflūū.
qd cū emittit. aliud meli⁹ digerit a calore cō-
plexionali. Et etiā artificio plantę siluestres in-
ortēles qñq̄ cōducunt. educit em̄ ex ipis hu-
midū in cultū. et p̄ cultū alterant corpa eoz. si-
cut p̄ medicinā. et tūc ad aliā cōplexionē p̄uer-
tunt. sic medic⁹ ducit hūozes in alii. et postea
p̄bet nutrimentū bonū et alterationē studet ad
generationē sanguis boni. loc⁹ tñ et labor in-
dustri⁹ in cultu multū p̄ferūt. maxie ad tales
alterationes. et p̄cipue tpe anni in q̄ fuerint hu-
iusmodi plātationes et alterationes. Quedā em̄
plātaz nō emūdant nisi trāsplātent. t̄pus autē
in q̄ p̄cipue plātant est i p̄ncipio veris. cū tota
adhuc p̄tus est i plāta. tūc em̄ trāsplātata cō-
ualefcit. q̄ iā in se attrahit hūozē et calorem. ex
q̄b pullulat. et adhuc frigore inuat. ne hūidū
et calidū ei⁹ euanescat p̄ euaporatiōē. Plāte
autē plantant in hieme et meli⁹ cōualefcunt qm̄
ea q̄ facta sūt i vere In hieme p̄o calidū natu-
rale clausus est i semibz plate. et calidū qd est i
visceribz terre p̄clusus facit euaporare subtile
hūidū ad radicē q̄ in locū calidū terre infigit
et ex his plāta cōualefcit. Nā viscera t̄re maz-
gis sūt calida in hieme q̄ in aliq̄ alio tpe anni.
Cū autē viscera plantę sic hūido vaporate im-
plent. impiguant sole appropinq̄ntē emittūt
et cōualefcunt. Et hec est causa q̄ plātatio q̄ sic
pfunde in viscera t̄re optie cōualefcit in hie-
me In autūno autē paucissime plātant. q̄ tūc
hūoz euaporauit. et calor et t̄ra redacta est in
cinere frigidū p̄ calorem estans. et sic nec ex parte
terre. nec ex p̄te plate cōualefcere pōt. In esta

te autē gene-
calidū et su-
plantaz p̄
q̄s orit stell-
lidissimū et
rū arida. et
ta humide
tanto feru-
cro sic est l-
mus valde
multū est i

Capitulum tate plātaz productio

Uec
alio
magne arb-
cet ramos
tant. tamē
ctus nisi a
do ramoz
non p̄mit
no cū redū
amplius ē
profecta e-
tus trāsit i
nutrimentū
la est meli-
uenis dū
nerit sene-
p̄pter sicc-
aut ecōtrē
in senectu
plantarū
in iuētū
tē mutari
steriles est
plus pat

Capitulum bus indi-

inc
mido tem-
more tēp
porcion
tia fuerit
tē hec ve-
tur gene-
nalter d
Cap

te aut generaliter mala est plantatio propter calidū z siccū. quod euancescere facit vigores plantaz. p̄cipue tamē in cancro et leone. post q̄s orit̄ stella q̄ dicit̄ canicula. q̄a tūc tēpus calidissimū z siccissimū est. z sunt corpa plāta r̄u arida. z virtutes earū debiles. z terra p̄uata humido nutrimentali. In paucio tñ locus q̄ tanto feruore tēperant̄ sit plantatio in tpe dicto sic est locus qui vocat̄ coronā frigidissimus valde z humidus. aut ex mōtibz. aut qz multū est iuxta poli aquilonarem.

Capitulum. ix. De diuersitate plātarū sumpta iuxta diuersam fructuū productionem.

Vedā arbores vno anno fructificāt. in alio reficiunt̄. z tales sunt mltē. p̄cipue magnē arbores. sicut oliue z piri ficulnec. q̄ lī cet ramos producat̄ q̄bus cooperiunt̄ z dilātant̄. tamē in ramis illis nō est habūdās fructus nisi alterius fructus anni. eo q̄ multitudine ramorū trahit̄ sicū ad sui nutrimentū. et non p̄mittit pullulare fructū nisi in tercio. an no cū redūdāt humor in arborē. sic etiā magna anīalia mimis ponunt idē semē q̄ pua. amplius q̄dam iuuentute steriliores sunt q̄s in profecta etate. q̄s ideo cōtingit q̄ succus totus trāsit in nutrimentū ipsoz. cū aut stererit nutrimentū tūc meli⁹ fructificāt. sic vīs q̄ vetula est meliores z viriliores pducit vias q̄ iuuenis dūmō ad extremā z decrepitā nō puenit senectute. Illa enī in omnibus fit sterilis ppter siccū z frigidū q̄s habūdāt in ea. q̄dam aut ecōtrario meli⁹ fructificāt in iuuentute q̄s in senectute. sicut amigdali. piri. Barū autē plantarū natura pfecta est calida z humida in iuuentute ex q̄bus qualitatibz post iuuentutē mutant̄ in frigidū z siccū. z ideo p̄mūz tūc steriles efficiunt̄. deinde in totūz aride. z hoc plus patiunt̄ amigdali q̄s piri.

Capitulum. x. De his q̄bus indiget omnis planta.

Quis planta tota in oībz p̄tibz q̄tuor indiget p̄cipue. sic z aīal semiali. scz bu mīdo terminato loco cōuenienti. z aq̄ siue humore tēperato nutrire. z aere sibi cōsimili et p̄porcionalī. Cū quattuor pfecta z cōuenientia fuerit. optime nascet̄ plāta z crescit. Si autē hec vel aliqd̄ eorū discesserit ab ea. debilitatur generatio z incrementū plante p̄porcionaliter discessionī eorū.

Capitulum. xi. De his q̄ fa

ciūt ad plante generationē z augmentum.

Erbe aut z q̄cquid vegetat̄ z crescit radicē in sūp̄rē terre. indiget vno vel pluribz de q̄nqz rebus. hec aut sunt scz: semē. putredo. humor. aq̄. plāratio. q̄ est plantā super plantā nasci aliā. Horū autē quicqz primū est q̄s in se virtutē habet formatiūā plante. z est in ipso materia z efficiēs simul. secundū autē virtutē informatiūā accipit a p̄tate stellarū: humor autē qui cōmixtus est ex elementis. ci bus est z materia tam generatiōis q̄ generatione plante. habet enī planta digestiōē depurata quā trahit de terra. Aqua autē sicut in cōmunibz nutrimentis non deseruit nisi in hoc q̄ est elemētū vehiculū. nec fluxus haberet ad partes cibz. nisi per modū aque. in nutribilis enī existens in seipsa nutribilē facit cibū ad membrū. z ad p̄tes illas q̄ nutriunt̄. Plantatio autē super plantā aliā. est q̄ fit p̄ insitiōē. et cōualefcit. propterea q̄ plāta interius habens humorē putridū virtutē solis exalat illū. Et sic planta infixa aliē plāte in figura differens ab ipa. Sunt igit̄ tria istorū generationū plante deseruiētia. duo aut cōferunt. semē z putredo. z plāratio in plāta aliā. q̄ enī generationi cōfert oportet q̄ habeat formā in se aliqd̄. z ad speciem plāte deducēs. hoc autē est formatiūū a p̄tate inferiori. sicut semē a p̄tate vniuersali sup̄iori. sicut putredo. Et hec q̄ dē duo simpliciter cōferunt ad plāte generationē. Terciū autē est. q̄s est plantatio plante in plāta aliā. cōfert similiter ad generationē z transmutationē ipsius in figura. Similiter autē que cōferunt ad cibum plante diuersitate habent duplicē. quoniam huiusmodi est vt cibi substantia. aqua autē cōfert p̄p̄riū aliū motū ad partes nutritas. Sunt autē quedā adhuc que vident̄ conferre plantarū generationi z incremento. de q̄bus etiā sup̄a est facta mentio. sicut loc⁹ cōueniens. et aer connaturalis. sed hec faciūt aliqd̄ ad esse plāte. s̄ ad bñ esse nō cōferunt. nisi rōne semis aut putredinis aut humoris. q̄ sunt tēpata ex loco z aere plāte cōnaturalibz z cōuenientibz. Idē autē aer q̄ venit in plāte cōstitutionē inuiscat̄ humorē semis z putredinis z plāte. sicut fit etiā in animalibz. Amplius plante vegetant̄ in calido tēpore in vmbra noctis. z lignescūt ad solis feruorem. eoqz calore z humore p̄ euaporationē destitunt̄. in hyeme etiā q̄n cōstringunt̄ plāte exteri⁹ inueniunt̄ in succose valde magis q̄s in estate. Accidens autē q̄s multum variat z mutat naturam plantarū. est

Liber

cultus hominis. et hoc est ideo quod plante in genere animatoz iuxta elementa sunt. et elementoz vires et materie multum habentes. ideo quod mutat qualitate terre et humoris in qua sita est planta multum mutat naturam plante.

Capitulum. xij. De putredine siue letamie. et stercore atide. et cibo plantarum.

Ecce natura sola sit principium rerum naturarum. tamen in omnibus his quorum substantia transmutabilis multum iuuat arte et cultum. ut in melius vel peius transmutet. Hac igitur consideratione loquamur de agris et eorum cultu. et ortis et pomariis et ceteris per que fit cultus plantarum. et remouentur a siluestritate ad domesticationem. Sunt autem maxime quattuor que circa hec consideranda sunt. cibum videlicet et aratio siue fossio. seminatio et insino. Circa hec studet omnes agricolores precipue. cibum autem non est aliquod simplex elementum. oportet igitur cibum plantarum commixtum esse. si enim simpliciter planta nutretur. ex alio constaret quod omnino irrationabile esset. adhuc autem cibum non est aliquis qui ad membra plante produci per se possit. propter quod indiget planta rigato cibo. ut hoc conferat rigatione quod animalibus confertur per potum. qui vehiculum est cibi decurrere ad membrum. Cibum igitur proprius plantarum. erit aliquod commixtum humidum. res autem

Secundus

commixta humida integritate et salute constitens non est in via mutationis ad aliquid. sed saluat in seipsa. propter quod nihil nutrita nutritio in sua specie et suo esse saluato. sed potius ab eo quod iam ante corruptum est et destituit ab esse proprio aut est in via ad aliquid. propter quod animalibus creatus est venter in quo cibum corrumpit et extrahit ab eo id quod nutrit animalis humidum nutritum. ipsa enim extractio humidum ipsius quod attrahit in cibum corruptio est eius quod nutrit quod in ventre ingestum est per mädicationem. omnis enim corruptio que est in natura sic fit. quod extrahit humidum. et remanet siccum decidens in cinerem. sic cito incineratur omne sterces animalium. Cum igitur ventrem non habeant plantae. sed terra pro ventre vtantur. oportet in terra circa plantas esse putrescentem cibum plantarum. et tunc attrahit a radicibus eius humidum cibum. hec autem probat opera rusticorum. qui stercore quod letamie vocant prope omnium plantarum simant genera. quod non ad radices distillant. nisi rigatione pluuiz aut aqua defusa. Hoc autem letamen in genere duos habet humores. vnum quidem superatantem et aerem. quod non facile est incorporabilis plateis. sed potius attrahit et incidit a sole. Alterum autem habet adiutivum et immixtum subtili siccum quod est in ipso. et hoc est vere cibum plantarum. Plante generaliter corpus siccum et durum est quod corpus animalium. et tali indiget cibo qui in terrestritate indurabilis et siccabilis sit. Nil minus enim cibum nutritis similis est nutritio. Iudicat autem et hec ab accide plantarum. quod nimis pingui et humido nutriunt. contrahit letamen nascens et putredines. ex letamie autem quod coadunata cum suo terrestri habet humiditatem et bonam proportionem conalescit et roborantur et fructus proferunt cognitos et viles. fructus enim eorum saporis ex letamine et substantia eorum contrahunt. Adhuc autem si nimis humidum et pingue sit letamen a quo iam platan attrahit humiditatem plurimam. et luxuriabit in folijs et mollibus ramusculis infecundis. et non sufficienter proferet fructum. et ille quem proferet erit aquosus et inconueniens. hoc ostendunt omnes siluestres plantae. quod nutrimentum siccum habet et terrestre. fructus enim omnium illorum calidiores et sicciores sunt et fortioris odoris quam ostensum. qui cibum letamie aquoso. Ad hoc autem in philosophicis dictum est. fructus creati ex humido ventoso. hoc autem non est nisi qui terrestritati fortissime commixtum est. hoc igitur est maxime quod cibum et mutat saporis et modos fructuum. propter quod sterces animalium non aquantur. et precipue colubarum precipue Palladium

pmisc
uca
sumit
ru cib
praz
cas b
cögru
pit ca
et acc
nocui
num
pion
stritat
Hä o
sudat
hoc h
taru
trimen
tur ne
quod est
pnua
in se d
sic in
cu. pp
ru bal
menti
qd ca
hoc et
mas c
pcipi
quod cu
supfu
bn co
nisi m
nuati
fimoj
dicea
cora p
tamē.
re in
stratu
muta
uersu
ta. et u
cinio
bis d
pius
et i re
ne. p
ne. p
ru. et
cio. et
tand

pmiseri cū letamine. steruus em hoc est fer-
ues valde. et suo calore in letamine supflua cō
sumit humiditatē. et tūc magis cōuenit plāta
rū cibo. ideo etiā a sinuū equū vel ouū et ca-
paz ster? a rusticis sumit. Nec em aialia sic
cas hnt egestiōes. et p inductas rōnes magis
cōgruit letamini plantaz. hac de causa pēis
pif caueri a stercore porcino. qd tā ex spē quā
ex accideēte qz sicū nō est plātis affert magnū
nocumētū. Sic igit in cōi disposito letami-
num opozet q ipm letamen sit in via corru-
ptionis. potius qz sit iā incineratū et ad terre
stritatē deductū. et calore naturali destitutū.
Nā optie congruit. quā iā putrefactionē re-
sudat ad supficiē suā naturale hūidū. cū em
hoc hūidū nutrit qz diu h ad radices plā-
tarū resudat. tamdiu debuit plātis prebet nu-
trimentū. quā ppter nec recēs letamē oīno qri-
tur nec qd iā remittat incineratū existit. sed
qd est anni vel tres pres anni hīs optimū ēē
pnticiat a cultoribz plāta. recēs em adhuc
in se claudit vaporē vetustū. aut in toto ami-
sit in administrando humore suū in nutrimen-
tū. ppter qd etiā peritiores medicorū cōsūpto-
rū habitacū pēiūt sub tali letamine fieri. so-
mentū em hui? letamis a fumigatiōe sua ali-
qd carnibz eozū p poros pēit humectatiōis.
hoc etiā ostendūt industrie alchimorū. qd opti-
mas quasqz maturatiōes in clibano letamis
pēiūt fieri. vocātes clibanū letamis calorē
q cū tali de q dicitū est hūido expirat ad fumū
supficiē. adhuc aut sicco letamine posito et nō
bū corrupto videm? arefcere mltas plāta.
nisi multo prohibeant hūido aqueo p cōti-
nuatiōē irrigatiōis. qz siccus calor q ex tali
fumo generat circa radices intēdit in tales ra-
dices plante. et exsiccat et in ariditatē cōuertit
totā plantā. ppter qd ex oibus hīs colligit le-
tamē. qd inuitat plāte habitudine esse debe-
re in dispositiōibz inductis. Sic igit admini-
stratū letamē mutat plāte naturā. plusqz cibo
mutat aial qd cibaz ex illo. aial em magis di-
uersum est et lōgius a se attrahit cibū qz plan-
ta. ideo cū letamē hoc sit cibus plante. et vi-
cinior et similior sit cibū qz aial. citius muta-
bit de cibo qz aliqd aialū. Adhuc aut iā se-
pius habitū est q planta terrā hz pro vētre.
et i terra p mū cibū plāte recipit assimilatio-
nē. ppter qd attrahit ad se plantaz mutatio-
nē. vntes em terre pēiue sunt pntes plāta-
rū. et fm terre mutatiōē erit et plāta mutas-
tio. Nec est aliqd mod? ita pueniens ad mu-
tandū plāte naturā sicut per letamē et letami-

nis cōtemperatiōē. Jam em ostēdim? q in
planta nō sunt tor nūcro digestiōes sicut in
aiali. Scimus aut q similitū in corpe facilis
or est mutatiō qz ethero geniozū. et ideo vide-
mus quasdā plantarū ex cibo nō solū mutas-
ri ad alterū modū saporis fructū suozū. sed
etiā frequenter transeūt in alias species ex te-
nuitate cibi et letaminis. sicut supius de triti-
co et siligine dictū est. hoc aut ostendit artz in
dulstria. quō si quis in arborē pforatis ramis
q sunt iuxta ramusculos a qbus dependent
fruct? impleat pulueribz optie cōtritis foras
minata. ita q pulueres ipse sint ex spēbus mul-
tū aromaticis. et obstruat ab vtraqz parte op-
time cū cera forā et spissā. fructus erūt in sa-
pore aromatico saporē pulueris obtinētes.
qd tamē ad fructū substantiā non pueniunt.
nisi per euaporatiōē. ppter igit q multū
maius letamine cur? humor ingredit p sub-
stantiā corpus plante et fructū mutet natu-
ralē humiditatē ipsius. opozet em diligenter
cauere ne letamen congestū sup terraz fumer
ad flores et fructus. aut etiā ad gēmas plā-
ta. fumus em ille siccus intensus et fetidus
est. et per poros ad interiora plantarū ingres-
dit. et plus erumpit qz malus cibū. sic et ani-
malū corpa corrūpūt huius fumū et odores.
hoc aut iam expri sum? in vitibz sup quibus
sarmenta et palee et ouozū teste fumabant ad
gēmas flores et fruct? et multe ex his pierūt
oīno. postea aruit et exsiccatū est. talis em fu-
mus marie nocet bis q rare substācie sūt plā-
tis. sicut est vitis. sic etiā plus nocet viris qz
femis. ppter raritatē corpis virilis. fum? em
hic indigestus nō alteratus ptingit intra cor-
pus. et ideo corrūpit naturas tā plāta. qz aia-
liū. ppter qd id qd ex herbis plātarū eradicanū
est lōgi? pici ab ipsis dz. ne corruptiōis feto-
re plātis affert nocumētū. ppter etiā nos nō
latere ex eadē causa paludes ab agricultoribz
b? fieri debere. sicca em palea sarmēta et ster-
cora nō apte maturant. sz pon? corrūpūt et
corrūpūt p fumū suū qz emittūt. humefacta
aut laci? resoluunt in supficiebz. et efficiūt
molliora. p qz spōgiositatē exsudet ad supfi-
ciē naturalē hūidū. et maturet in plāta. cō-
ueniēs nutrimentū. hui? aut indicū est q plā-
te etiā sic et aialia attrahūt hūidū. et cibi sui
vehiculū. et tū nō potēt sic et aialia. paludalia
em potius earū permittēt letamini. q fecit ip-
sū in plāt vndiqz florere. et ipsaz ptes infū-
dēdo nutrire et mutare nec obstat vt videm?
quosdā rusticorū pparare loca cultū suoz p

Liber

intensos stipites et ligna. et tunc terram melius fructificare in plantis. hoc enim non fit propter platas sed ad temperandum duplicem esse maliciam. friget enim terra et ex frigideitate sterilis hoc modo aliquid caloris accipit. quo semina in ea iactata melius pualescant. Similiter autem et humida nimis. et ex hoc fecunda intentione et imixto cinere in cuius poris aqua non tenet. et contrahit siccitatem temperatam. per quam magis abilis efficitur ad fructificandum. Et omnibus igitur predictis constat letamen vni esse eorumque precipue plantam mutata siluestritate in domesticationem. siluestritas enim platee nihil aliud est nisi neglectus cultus eius et sapor fructus eius. qui vni humanis non cooperitur. Et domestica dicitur quoniam per cultum eius sapor ad delectationem et utilitatem hominum redigitur. hoc autem fieri per letamen probatur et ea quae in animalibus accidunt quaecumque enim animalia sunt domestica plurimum sunt cantu. non propter nutrimentum habundantiam. et multarum sunt qualitatum. et diversorum colorum propter nutrimenti diversitatem. et sapor carnis earum alius quam siluestrium. Quod potest igitur proportio nabiliter hoc etiam in plantis accidere ex nutrimenti administratione. ut ait frater Albertus. Paladius autem refert quod stercore coegestio locum suum tenere debet. qui habundet humore. et propter odoris horrenda a proxiis convertat aspectum hominum habundans hic persistat stercorei ut si qua in spiritum semina putrescant. Stercoris aliorum plurimum est maxime ortis. deinde ovium et caprinum. et iumentorum. porcinum vero pessimum. cineres optimi. sed columbinum feruidissimum. ceterarumque animalium sapor vile. excepto palustrium. Cassius vero scribit ut refert Varro columbinum esse precipuum post ipsum stercore hominis. tercio caprinum ovium et asinum. equinum non bonum nisi pratis. Stercoris quod anno requiritur sapor est vile. nec herbas creasit. si vetustius est minus proderit. pratis vero rescentia stercorea proderit. ad veritatem herbarum et maris purgamenta si aqua dulcibus eluantur mixta vice stercoreis adhibebunt. Varro scripsit quod prope villam duo debent esse sterquilina. videlicet bifaria divisa. et quod in vno novum est debet dimitti donec matureseat. alterum vetus in agrum tolli. nec non illud sterquilinum melius. cuius latera et summa et gurgulies a frondibus a sole est defensus. non enim succus qui erit terra per solem exurgere optet. Itaque propter curat quod aqua in eum fluat. qui maxime retinet succum. Stercora autem sunt agri spissius in colle. in campo rarius cum luna minuit. qui res herbis si servet proficiet. Vni iungo asserit columella. xxiii. stercoreis carpas sufficere. in plano pro. xviii. rustici tamen non du-

Secundus

plum ponit et ultra. sed tunc non tamen. Item cum multum tor dissipandi sunt quae ea die poterunt exarari. ne stercorea exsiccata nil possint. cumque quidam letamina quilibet propter hyemem. sed si tempore suo eici non possint. antequam seras more secus per agros pulverem stercoreis spargere vel caprum manu proijcere. et terram sarculis miscere. nec proderit nimium stercorea re vno tempore. sed frequenter et modice. Agger aquosus plus stercoreis quirit. siccus minus. sed si letamina minus copia desit. hoc per stercorea optime cedit. ut fabulosis locis creta et argilla spargas. Tretohis et nimium spissis fabulis. hoc etiam et segetibus proficit et vineas pulcritas reddit. Nam letamen in vineis vini consuevit viciare saporis. vel semine lupini in agris cultus et vineis de mense augusti et de mense aprilis vel maii. et cum ad debitu quod augmetur puerit evertant. sic enim loco letamis vinea et terra impingunt. sed duobus annis ad plus ipsorum durat et eis pinguedo. in proxiis autem tunc cultores expectant lupinos ferunt tempore qui seminant rape in terra cultus vel stipulis bis aratis. vicz circa tres corbes in iugero et expecte seie opunt. deinde tempore octobris lignis gonibus incidit et in sulcis ponunt. et ibidem seminantes frumetu arat semine opunt et deinde bonum frumetu colligit estate sequenti. Medio laus. pro feminant raniciae spissas. et cum creverint eas evertunt. Alij autem ferunt gralega et evertunt cum ad substantie venerit completum. Alij vero terras que sua macritudine parum aut nihil fructificant. ad multaz fertilitatem cum irrigatione hoc modo reducit. scilicet quod extra acta de capis segete. inducit in agros aquas per sulcos vel rivulos ordiatis. est autem melius si aqua est turbida de torrente qui super faciem agri terram novam inducat. et replendo sulcos ager coquitur et precipue si fuerit ager cretosus. nam si solutus fuerit sufficit aqua clara. prodest autem maxime talis irrigatio iestate cum aqua in agris steterit sub radijs solis servetis. hoc enim modo talis ager plurimum impingat. Item dicunt mediolani. et oes ceteri hoc observant. quod ubi linum seritur lupinos quo ibi seiauerat evertit. non solum si iam magnum sunt. sed etiam si tunc nati sunt. et valde terraz fecundat. et plus dicit si aliquibus diebus mollificetur in aqua. ita quod bonum gramen emittat et manuserat. et terra arat. ea valde fecundant. Idem dicitur de cineribus. et ideo simum coburnit et manu seminant. et evertit cum lini vel cum vis alterius semine. Ponendum est autem letamen in campis vineis ortis et arboribus precipue a kl'o. septembris pro oes menses sequentes usque ad mensem maii subsecquer. et in tempore fortis gelu super iam natio segeti

bus pōt cōgrue spargi. poterit etiā sequētibz mētibz in terra spg. si eodez die terra optant: z vineis z arboribz si fuerit valde manuz. Et est sciendū qd ex vno curru palcarz qnqz z sex currus letamis sūt. et pzo sex annis optime vna stercozis spsio terrā fecūdat. Itē notādūz est qd letamē absqz animalibz sit hoc modo. videlicet qd in hyeme palee vel alia stramēta p iiciunt in vīs lutozis curris vel fossatis et qd buscūqz foueas. z cū ibi p. xv. dies vlcāra steterit z fuerint cōculcate sepeqz pluuijs made facte coacervant z ad magnū letamis montē desup lātū. vt pluuiāz aquas recipiat post dies aliqz defertunt. z cū sic p totā citatem steterit spergant in agris.

Capitulum. xiiij. De aqua que cōuenit maturitati letamis. z nutrimentis plantarum.

Qua paludalis cōuenient letamēti qd est nutrimentū plātarz maturat. z plātas irrigat. aq enī fluente nō bñ maturat nec irrigat plāta. quōm illa qdem frigiditate sua cōstringit poros letamis ne expiret in eo calidū aut humidū naturale ad supficiēz. siliter aut eadē frigiditate cōstringit poros radicū. z nō sinit eos apiri in tractū nutrimentū. et qd est circa radices lenat z deducit. z ideo foris siluestribz aqz paucas aut nullas videm? nā sci plātas. terrestritas enī fundi leuat z educit. nec remanet nisi lapis durus z frigidus. i quo plāta nasci vel nutrirī nō pōt. Aqua aut stans fixū in se recipit solis radiū. z calefit illo calore qd adiuvat ad letamis maturationē z radicū agitiōē. z ad pullulationē seminū. z maxime aq que descendit i pluuijs z roribz ex nubibz sup terrā. bec est enī calida z vaporabilis. z ideo palus ex illa cōuenientissime fit iuxta letamiē. qd calore maturat. z vaporabilitate cōmifcet subtili cōmixtiōe. pferit ei lenitatē z motū qbus eleuare possit i venas et poros organicos plātarz. Si autē aq lacunalis vel fontū adhibet in loco paludis. opret qd stet sub radio solis pulsū letamē inijciat. z cōmifcet cū ea foris. z moueat ita qd ex motu spūmā faciat. z vaporabilis fiat ppter dictā causam. Aqua aut grandinū z niuū nisi diu stet anteqz fluat ad plātas. plurimū sui frigiditate plātas nocumentū aufert. est enī in ea frigiditas radices mortificās. z humidū letamis cōgelās. z hoc nocumentū nō defacili aufert. cui? signū est qd terre nūose parū pferūt germinis. z qd proferūt est imaturū z licet cale-

fiat aliqū aq per solē. in nocumentū qd intulit pma frigiditate nō aufert. qd hoc fuit mortificantiū. hoc aut videm? in terris gradinatīs z agris. qm infra tres annos vix postea rediunt ad cultū. S; aqua pluuiē licet sit frigida tū ex cellentiā frigoris nō bz. z bz caliditate ex nube ex qua descendit z vaporabilitate. Ros aut est calidus z humidus z dulcis. qd defacili mouet ad mēbra plantarz. palus enī de qua dictū est nō erit sita iuxta plantas prope. quōm nimis fusa plāta impedit a fructu cōueniētū. sed mediocrit in fusa pua lescit. ppter qd letamen cōuenient in altiori pre ori vel agri tenet. vt ipius nutrimentū z frus cū pluuiā descendēte ad plantarz deducat radices. vbi calor terre fumat in radices arborz z aliarū plantarz. z sugit humor eius naturali calore radicūz. z bec est causa qd aq pure macilente z cū impetu fluentes steriles efficiunt terras qd in fluit. Aque aut lacunose z paludose faciūt eas pinguēs. z picipue qm ex pluuijs accipiūt incrementū. ppter qd ex cūnt ab aluo in agris. sic nilus qui crescit in pluuijs sub eqnoctiali descendētibz que sūt calide z humide. z ideo optie irrigat fata egipciōz. Alia aut aqua grauis est pon? descendēs a pibus letamis z a radicibz plantarz. q vaporat in ipas. et ideo nō est adeo cōueniens in lacunis in qbus stetit. Aqua medicamē accipit ex cōtinuo radio solis. z ideo putrescentes in ei? fundo herbe quasi in naturā cōuertunt letamis. ppter qd etiā lutū de fundo talū lacunaz paludaliū acceptū pingue agruz z secundū facit. hñs effectū letaminis in ipo. oīno aut cōuenientissimū plantarū nutrimentū est letamē in palude tēperata hūiditate putrefactū. z ex cōuenienti stercore cōmixtū. ppter causas inductas. sed aq salia p omibz cauēda est. ne admifcet letamē aut plantis. quoniā illa ericcatina est z adustiuā z oīno cōtraria plātarz pullulationi. licet enī acredo salis fracta sit i humido aqo. cū torroze in solis cōuertit in acredinē z amaritudinē. z tale nutrimentū oīno plante refugit. z aliā habet in se similitē siccitate potētiāle ex cōbustā salis terrestritate. z ex hoc prahit poros plātarū z obturat z ericcat. letamē itaqz qd suūz humidū nō valet excludare in plātarz abatione. Adhuc aut aq metalloz qd p mineras decurrūt aut fistulas metallinas. diu aut lōge fluperūt sunt incōuenientes. quōm ex natura metalli corrodūt potius qd infundāt interiora letamis z plātarz. Aqua aut maturās letamē

men est aqua paludalis et pluuijs et roribus congregata. si illa non habet sic aqua lacunalis sub sole diu calefacta et fortis mota. si autem nec illa parata est sic aqua de fontibus aut fluminibus aut puteis hausta fortis comicta. et sub sole calefacta.

Capitulum xiiij. De utilitatibus et arationibus et fossionibus.

Rationes autem et fossiones in genere quattuor conferunt utilitates. quarum una est terre apertio. secunda est eiusdem adequatio. tertia est agri comixtio. quarta eiusdem comminutio. Terram autem aperiri necesse est. quia aliter nec semina in se iacta recipiunt: nec ea que in se habet sufficienter et spirans amittit: et ideo aperiri oportet terram. et in omni mutatione plantarum quando de siluestritate in domesticationem mutantur. soliditas quippe superficies per pedum ipsum terre et concalcationem hominum et bestiarum adhuc aut per imbrium ictus et fluxum facta impedit. ne aliquid in se ab exteriori recipiat. aut etiam aliquid ab interioribus suis emit. unde plura in ea fixa aut germinant aut mutantur a dispositione una in aliam. propter quod per scindi terram oportet. aut arato: aut fossio.

Similiter autem nisi fuerit adequata non bene mutabit plantam. sed potius contrarie in ea dispositiones forte corrumpunt. cum enim id quod est continue in superficie terre suo pondere et fluxu humoris tendat ad inferius in terre visceribus est terra inferius ad duos vel ad tres pedes magis pinguis quam in superficie. et ideo inferius rem superius elevari: et superiores deprimi per arationem et fossionem oportet. ut adequata virtus sua in una virtute unita moveat plantarum radices et secundet. adhuc autem beneficium radiorum solis tangit primitus superficiem. sed cum non sit retinens aliquid evanescit. et propter redundantiam conservat in inferiori parte terre. et ad hoc quod adequata quando inferius superius ponitur et converso. et multe alie adeptiones terre virtutis sunt per fossionem terre et arationem. Commixtio etiam necessaria est quodammodo nisi partes quod libet sibi permiscere sint non erit ipsa proprius locus generationis plantarum. plures autem que sunt commixtarum virtutum locum sue generationis querunt esse commixtum. nec potest fieri quod ager sit equaliter humidus: et equaliter siccus: et equaliter frigidus: et equaliter calidus. nisi fiat hoc beneficium fossure et arationis. Comminutio etiam est necessaria propter subtilitatem ipsius. nisi enim comminuat non subtiliabitur. et nisi subtiliabitur non erit convenientes cibis et materia plantarum. propter quod precipit agriculator palladius quod non arat tempore quo terra lutosissima est. quia tunc in pulvere non reducit. nec est tempus congruum arationis tempus enim siccat. quod tunc glebe magne non dividuntur. sed potius tempore quo pars mollita est terra. nec tamen habet humorem quo continetur se partes ipsius. tunc enim proprie comminuit subtiliatur et aptatur seminibus et plantis propter causas inductas. hac de causa periti viri et agricolatores terre vel quater crudum agrum arare precipiunt. dicentes quod habet de tribus vel quattuor arationibus addere fructibus proportionabiliter sui numeri quantitate. ut quod secunda aratio addat alteram fructuum partem. et tertia tertiam. et quarta quartam. et ultra non progreditur. quia sufficit quod per quattuor arationes est terra subtiliata ad cibum preparatum. hac de causa precipiunt periti in rusticatione glebas magnas malleis magnis comminui. quod aliter ut diximus non convenit generationi plantarum. Quod autem diximus de tribus vel quattuor arationibus variatur secundum qualitatem agri qui colitur. fortis enim et glutinosus et adulterinis herbis repletus non excutitur ad emundationem et subtiliacionem nisi quattuor arationibus. porosam autem

subtilem et mundam terram habenti forte sufficit una aratio vel due. aut ut multum tres aut plus. propter quod etiam precipit Palladius terram considerari. quoniam si labor fructus excellat utilitatem relinquenda est. si autem fructus excedit laboris meriti insistentem dicit esse cultum. sunt autem agri qui non arando sed fodiendo temperant. et hi sunt quorum multa est pinguedo in profundo quod vomere aratri pertingere non potest. ad hos enim oportet adhiberi fossoria. quod profundius terram sulcat quam vomer aratri. compertum est enim conpersione rusticorum. usque ad decem pedes pluvie humoris pinguedinem sufficiens terre semine deferre. cum in profundum distillat. amplius autem sic videmus aialia aquatica que sub terra profunde generant in lacubus subterraneis venenosa esse. eo quod lucet exposita sunt. et vaporibus spissis nutrita. ita etiam pingue quod in profundo terre latet incongruum est et grossum et frigidum. nisi ad superficiem aliquando tollatur. et luce solis lustratum subtile et dissolvatur et spirituale fiat. quod vaporabili spiritu ad radices et semina pertingere et penetrare possit. et visibus laborantium adaptari. non enim omnis ager colitur vel aratur. Tu enim antiqui egyptii primo agrum mensuris geometricis distinxerunt. quatuor genera agrosum esse dixerunt in quibus plantae domesticantur per cultum sativum: videlicet consitum compassum et novalem. ex his autem duos tamen arando et fodiendo coluerunt sativum videlicet et novalem. vocantes sativum qui semine continuo singulis annis: vel in eodem anno plures. novalem autem qui alteratis annis aut tertio intermisso: aut quarto vel quinto aut sexto: aut forte septimo anno quiescit. et hos fodere et arare precipiunt propter causas quas diximus. Compassum autem et consitum non fodientes esse preceperunt. compassum autem vocabatur cum qui prae ferebat in pastum animalium. Consitum autem cum qui arboribus erat consitus. que portabant fructus salubres usui hominum. et compassum nullo modo. consitum pro non fodiebant nisi forte parum circa radices et non ubique. cuius nos inferius rationem dicemus. sic hic dicere sufficit quod sativum et novalem ager fodendi et arandi sunt: quod aliter semina in eis non bene conalescunt propter causas quas diximus.

Capitulum. xii. De agri sativi.

Iustificantes autem in arando et cultu sativum et novalem ager. quoniam sativus virtutem habet magnam et feracem fructificandi. in tantum quod si continue non maceretur in partu pinguedinis nimia luxuriabit in spuria diversarum plantarum. quod postea sine magno labore emendari non poterit: aut forte in bilioze. ita quod ipse humor abundans submerget seminum virtutem. et si quidem adeo ferax est quod timeat luxuria adulterinarum plantarum continue semine omni anno. aut forte in anno pluries. eo quod calidus et humidus est talis ager. et soli calido expositus. quod etiam sol ab equinoctiali descendens calorem terre ad pullulationem seminum sufficienter imittit. Nam calor solis commiscet inferiora superioribus ad generationem eorum que in terra nascuntur: et ideo quando solis calor inferiori terre humores elevat in superficie agri sicca efficitur ager continue calidus et humidus. et est ille ager semper porose terre: etiam bone commixtionis. et facilis cultus. et per uno labore multum profert fructum ubertatem. et ille proprius vocatur sativus. quoniam autem vincere calore solis elevatum de profundo humidum non commiscet agrum et mollificat eum. sed consumit et plus consumit sol de humiditate vel humore quam elevat. efficit ager pulverulentum et sabulosum salsum et perstimus. quod non recipit bonitatem per cultum. sed potius siccitate redigit in barem solitudinem. in qua

Libri

nulla plantarū recipere potest ad bonū vsum mutationē. Adhuc autē si tāta sit solis debilitas: ut nihil de profundo terre eleuare possit ad superficiem. sed potius cōprimat cōtinue ager loci frigiditate mortificante quātūcūq; ille colat non reddit fructū plantarū. nisi forte siluarū. eo q; siluarum arbores valde in magnā pfunditate dirigūt radices vbi est calor fumās ex supiore terre cōstrictiōe. ad tā tā autē profunditate nec fossio ptingere pōt nec aratio. nec seminatio. Et ideo tales agri nec arabiles nec satini dicūt. oīa hec q; in superficie terre nascunt ex vaporib; de substatīs ad superficiē ptingentib; oriunt. Satini igit ager optimus est. qui vapore ptingente et nō cōsumpto supius est calidus et hūidus. mollem habēs superficiē et porosam. qui et cultu facilis est et ferax seminib; in eū iactis Est autē hoc imaginari p similitudine balneariū. in his em si q; calore moderate mouēte quidē hūidus sed nō cōsumente vñs fuerit diffunderet hūidū naturale in mētū cibale hūido p corp? suū extendit carnes suas et impinguabit eas. Si autē calore immoderato et oīu vñs expirat hūidū eius. et destruet et macerabit corpus. ppter quod dicit Palladius maxime eligendū esse pingue et rarū agrū. qui calore rarificatus nō dissolutus sit. et hūido multo spūali ad superficiē deflexus impinguatus sit. secūdi aut mētū dicit esse pingue et densum. hūic em si densus sit aratione est subtiliabilis et rarefacibilis. et tunc efficit conueniens pingui et denso. hic em labor cultus cū cultoribus nō negligentib; ad vota respondebit. Tum autē iste due dispositiōes magis inueniant in agro culto. pinguis et rarus magis vineis cōgruit. eo q; vites rari ligni sunt. et ex denso non ita sugere possunt. adhuc plurimo indigent calore et humore vinee. ppter qd nō cōuenit ad vites terra densa. que et calore impedit ad radices ptingere et hūores. pinguis autē et densus frugibus magis cōgruit. q; soli dū erigunt fundū et cibū propter grani siccitatem et soliditatem. sola aut nimis macra et melancolica quadā ariditate nec frugibus cōpetunt nec vineis. hec em repēbentiam in vicinitia sui profunditate habet humiditatem. et hec humiditas parū spirat. nisi forte ad arborū et profundo generationē. et harū fruct? aut nulli sunt propter frig? aut immaturi. et incoeuientes. et ideo plante in tali terra non domescant. ea autē que nimio calore siccitatez parū pro oīib; peior est. illa em et in profū

Secundus

do et superficie destituta est humido. et ideo hic heremus vocat. eo q; redacta sit in solitudinē. nec aliqd profert ppter adustionē et salē sed inē sabuli. nisi forte herbas valde minutas et siccas ex aliquo modico vapore alicuius teporati teporis generatas. propt qd optimus agricultorū Palladius dicit id deterimū terre genus esse quod est siccū simul et spūsum macrū et frigidū calidi expiratione.

Capitulum xvi. De medicamine agri ut fiat satinus.

Uit autē quidā agri in se quidē frigiditate steriles: aut humore qui culti primo accipiūt medicinā. et postea in eis optime plante precipue fruges proueniūt. in talibus em terris argilla fossa terre frigide ministrat. ex argilla quidē terra frigida accipit secunditatem. eo q; argilla calida est et sicca. proprietatem habēs masculi. terra autē frigida est et humida. eo q; frigus inducit hūidū. et cū calidū siccū pmisceat frigido et hūido sit teporamentū. et tunc terra illa ferax ita diu efficit. donec per illuionē imbrū non distillat ab ea argilla. et tunc plante in talib; terris ad meriū veniunt. mūtates siluestriū proprietates in domesticas et qualitates. ita in quāitate fructū q; in quāitate. Si terra sicca est et ama

ra nunq̃ recipit medicinā. quicq̃ d̃ em̃ ingert
potest tali terre totū in aduſione ⁊ ſalſedineꝝ
⁊ ſiccitate cōuertit̃. propter qd̃ etiam terra ad
iouem exclamans ſe in fabulis poetarū legiſ
conqueſtū de incendio ꝑherontis. ⁊ nō con
queſta de gelicidio ſaturni. ſciēs q̃ malicia q̃
et frigore eſt pōt tempari. nō autē aduſio q̃
eſt ex ſiccitate ſaluſuginis. Similit̃ autē ſi ter
ra humore infecūda eſt aliquod recipit tēpe
ramentū. fodit̃ em̃ foſſatis ꝑ tranſuerſum. ad
q̃ primo deſcēdit humor ſupfluus. vt poſtea
deſcendat ab agro: tūc recipit temperamentū. pro
pter qd̃ omnes foſſas agroꝝ ad vnā maiorē
⁊ decliniorēz deriuari facias per tranſuerſales
arandōes ⁊ foſſas. vt per decliniorēz ager a ſu
perfluō mundet̃ humore. eo modo quo etiaꝝ
immutandōes ⁊ euacuandōes corꝑa curāt ala
liū ex humore ⁊ nō qualitate nū infirmata. ſi
cut duplex cauſa eſt egritudinis in aīalis corꝑe
q̃ videlicet aut qualitate aut humore infirmā
tur. ita etiā eſt i agro. ⁊ ideo cū terra frigidita
te ſola vincibilis eſt ſterilis ſtudeat agricultor
infundere alterantē argillā. ſi autē ex humo
re ſolo eius infecunditas eſt. ſtudet euacuan
tibus eam redigere ad cultū per modū foſſarū q̃
dictus eſt. Sꝫ terra que iam ſic deſtituta cō
buſta eſt. deſpata eſt. ſic aīalis corꝑus mor
tū ⁊ incineratū. Dis igitur modis ager ſati
nus iuuat̃ ad domesticationē plantarū. preci
pue in frugūz cultū. quonā de vineis ſermo
erit poſterius cū de agro cōſito tractabimus
in talibus em̃ nō optimis agris q̃ medicina
plurima ⁊ cōtinua indigē diligent̃ obſeruā
da ſunt tꝑa cultus ⁊ ſationis. in terris aut̃ fri
gidis autūnalem tēpeſtiue oportet fieri ſatio
nē. vt planta aliqd̃ roboris ante hyemē adnē
tū accipiat. nā ſi debilis nimis ad hyemē ꝑ
uenerit frigiditate. ipſa gelante glacie mori
ficabit̃. et a fructu opato deſtituet̃. hōc autē
maxime eſt in eo agro q̃ cūm frigiditate etiā
eſt ſiccus. niſi em̃ tūc tēpeſtiue pueniat̃ ſatio.
als non habebit robur cōtra hyemē macra ⁊
tenella plantatio. in agro aut̃ calido ⁊ pingui
differenda eſt ſatio quantum cōmode pōt. q̃ ſi
pueniat̃ in tali agro luxuriabit̃ in herba. ⁊
cū totum in herba poſuerit humidū ſubſtan
tiale nō habebit verno tēpore vnde producat
ſemina vtilia. nā eius ſatio nō accipit ab hy
emis frigore aliquod nocumentū: eo q̃ loca
tū ſit ſemel in agro calido ⁊ pingui. ⁊ ſic etiā
a frigore hyemis ledi non poteſt. ſed plātula
potius inſpignat̃ ⁊ retinet̃ a frigore hyemis.
ne luxuriet̃. tūc verno ſuperueniente calore

multiplicia ex ſe formabit̃ ſemina. ⁊ fructus in
maxima vbertate producit. Similit̃ autē cō
ſiderandū eſt in agris multūz frigidis ⁊ hu
midis. qui circūpoſiti ſunt maribꝝ ⁊ paludi
bus multꝝ. hos em̃ nō cōuenit ſeminare in au
tūmno. nimis autē profundē humore frigi
do. et ſeminū forma abluī ⁊ perire. ita q̃ euas
neſcūt in vere. et a fructu deſtituunt̃. ſꝫ verno
tēpore ſata multipliciter habēt humidū. ⁊ cū
calor ſolis cōualuerit cito creſcunt ⁊ fructifi
cant̃. et huius ſignū eſt q̃ videmꝝ tales in ſic
citate tēpore. que alios agros impedit̃ optime
fructificare. temporis em̃ ſiccitas nimis agri
humori cōiuncta facit tēperamentū. ⁊ fructū
reddīt vbertatē. propter qd̃ etiam dicimꝝ ta
les agros ꝑ ſationē fabe vel lini ſi aliquando
infecunda ſunt redire ad vbertatē. eo q̃ talia
radicitus euulſa ſuperfluū ipſius tēperat bu
miditatē. propter quod ſtudiū culture ſit cir
ca huiusmodi agros. vt ꝑ cōgeſtos aeres af
fluentē reddūdantiā impediāt aquarū. ne agri
impediant ſuperficiē. ⁊ per foſſata in extremi
tate agroꝝ aperta ea que iā inſupit aut ꝑ plu
uias venit educāt aque humiditatē. nullo au
tē ingenio vt dictū eſt curari valet tꝑa ep̃adu
ſtione longa ⁊ ſiccitate ſterilis effecta. raritas
em̃ ſua humorē inducūt non retinet̃. ſiccitas
autē letamen abſumit appoſitū. ⁊ amaritudo
innata impedit̃ ſeminū aut plantarū nutri
mentū. frequēt̃ tamē ſup̃ huius ſaluſugie ſu
perficiē quandā terre lenis ⁊ pinguis que ab
luuione maris adducta eſt. inuenimꝝ autem
forte que longa putredine herbarū ibi eſt ge
nerata. flumina em̃ in mare iſtrāntia plurimā
ſecū trahunt terrā quā eradūt de terris opti
mis. que dū ad mare puerit̃ reflexu projei
tur ſup̃ ſaluſuginē litoris. ⁊ dū hōc ſit cōtinue
tempe longo ſup̃ficies talis terre ſeraciſſima
eſt in fructibus qui non in profundū figūt ra
dices. eas ꝑo qui in profundū figūt radices
nutrire nō poſſunt. ⁊ ideo talis terra frugū q̃
dem fert copiam: ſed arbores aut nulle aut par
uule naſcunt̃ in ea. huiꝝ aut̃ ſignū eſt q̃ vide
mus maria que bis in die naturali inſtillant̃
⁊ refluunt. et iuxta litora ſua tales hñe agros.
maria autē ſtantiā oīno iuxta litora ſua ſunt
ſterilia.

Capitulū. xviij. De cultu

agri montuſi et valliꝝculi.
Bri autē in cōuerſitatibꝝ montū ſiti fre
quēter patiunt̃ ſiccitatē ⁊ macredinē.
qm̃ pingue qd̃ eſt in ipſis deſluit ad valles: ⁊
L iij

Liber

ideo valles qdem pignissime. cōueta autē mō
nū sunt arida. ppter qd plante in eis nō bene
domesticant per cultū. ppter qd etiam in talibz
locis p̄cipiunt etiā ab agricolis p̄ trans
uersum sulcari. vt in sulcis stet retenta p̄gue
do. que decurrit in p̄ceps si ex directo sulcus
descendit. ppter qd etiam sūt retinacula per
materias ex transuerso ante agrū. ne humus
defluat postq̄ fuerit exarata. quidā autē sub
tiliori ingenio humū hanc serunt nō exarata
sed durā. et postq̄ seminata est hum⁹ euertūt
eam sup̄ semina. aut aratro aut ligone aut alio
fossorio. et nō arant eā nisi semel. nec in ea cō
minuūt glebas magnas. quoniam si arat sepi⁹
cōminuet cū pluuia que cū impetu descendit.
ex cōueta montis tota portaret ad vallem. et
periret qd seminatum est. semē igit in tali agro
tenue et nō bonū debet esse. tum ppter cultus
defectū. tū ppter impossibilitatē retinēdi pin
guedinē et humore ex q̄bus semina qualescūt.
et ideo etiā simus letamis sub terra in mōtibz
nō ponit sed poti⁹ in superficie. ne terra in inu
mis mota p̄ humore et impetu descendat i val
lē. nec letamē eq̄luter spargit in montibz p̄ to
tū. sed altius plus letamis ponit vbi plus de
humore abluat. fin q̄ declinat conuexitas de
letamie ponit minus et minus. inferiora em̄
per se descēsu humorū pinguescūt. sup̄iora au
tē pinguedine p̄ alluionē restitunt. dū autē
plus letamis ponit vbi plus de humore ab
luit. et min⁹ in loco ad quē plus letamis p̄ al
luuionē imbrū apporat fit qdam tēperamē
t equalitas. fruct⁹ autē cōuenientiores sunt
montū q̄ vallium. qm̄ reuerberatio solis ad
montē maior est. et humor moderat⁹ cit⁹ obe
dit digestioni. et loca ipsa montū sunt vapo
rosa. quia vapor maturantē adiuvat calorem.
Ex his ergo aduertendū est q̄ q̄cunqz plā
te aromaticos et calidos et siccos habēt fru
ctus. hos magis p̄gruit in mōtibz plantari et
sciri. ppter loci calorem et siccitatē. q̄cunqz autē so
lidos et humidos habēt fruct⁹. his magis cō
petit in vallibz seminari q̄ in mōtibz. ppter qd
vina et aromatica meliora sunt in mōtibz. et in
genere frugū auena melius q̄ triticū vel silis
go in montibz puenit. frumentū autē ordeum
et siligo melius in vallibz proueniūt. ppter suo
rū granorū soliditatē. In valliculoso autē agro
necessario est fieri fossatū in medio vallis ma
gnū et multa pua ad ip̄m descēdentia. p̄ q̄ hu
moris impetus defluat. ne venientes de mōte
torrentes submergūt semina q̄ iacta sunt i val
lē. Sic autē agro culto domesticū semini⁹ et

Secundus

radicibz plante ingerit nutrimentū. et ideo plā
ta domestica tūc efficiūt cū ager satius⁹ vt dictū
est repit. cū em̄ venit et mater sunt vegetabilis.
oportet vt ipsa ad cultum redacta semina fm̄
agros suas mutet dispositiōes. digerūt autē ei
bū et faciunt cum colericū aut flegmaticū aut
sanguineū. et postea p̄ dispositiōes cibi alterā
tur corp⁹ et substantia plātarū. nā sicut arte me
dici dispositiōes laudabiles acq̄rit venter. et
tūc ad laudabiles dispositiōes mutat cibum
et corpus. sic sapiens agricola ad laudabiles
dispositiōes mutat agrū p̄ cultū. quo lauda
biliter disposito etiā plantē laudabiles acq̄
rūt dispositiōes. eadē autē opatio est inter par
tū et matricē. et agrū et plantā. qm̄ licz op̄at
sicut sperma masculū. q̄ sic artifex mouet et for
mat partū. tū q̄ sanguis mēstruus trahit in
nutrimentū partus in multis sequit mat̄ et
matricis dispositiōē. in agris autē et plantis
hoc est plus q̄ in matrice et partu. q̄ in plantis
sicut in antehabitis est ostensum nō est. p̄prie
masculus et semina. sed p̄mixte sunt hec virtu
tes in codē. ppter qd terre dispositiō tota est q̄
alterat plantā ad domesticē vel siluestri di
spositiōem.

Capitulum. xviij. De cul tu agri noualis.

Ver autē qui noualis ab antiq̄s sapiē
tibz vocat duplex. vnus qdem q̄ pri
mū ad cultū redactus est. alter autē ad quē in
terpositis quibusdā quiescētibus necesse est suā re
dire nouitatē. sicut est ager q̄ duobz annis se
minat. in tercio quiescit. aut in q̄to aut in q̄n
to aut in sexto aut in septimo vsqz ad hūc em̄
inuenimus diuersitatē vel diuersificari dētes
agrorū. noualis autē qui vno anno seminat.
pluribz annis quiescere vult. pro certo malus
est. et cultui et cultori ad vota nō respondēs la
boris. studiū autē quod habet in agro noua
liū q̄ nūc primū ad cultū sunt redacta est ex
tirpatio similiū siluestriū. quarū radices in se
extirpent omnē sugūt agri humorē. et nō per
mittunt semina nutiri et ad debitiū vegetari.
propter qd etiam p̄cipit agrū nō feri diuersi
sis seminibz. ne humidū adurat aut exsiccat al
terū attrahendo ad se nutrimentū. extirpatio
autē illis ferit ager. et primo q̄des propter nō
adusta virtutē terre quā cōtrahit longo in ip̄a
sa putrefactiōe herbarū ac stirpiū diuersarū
diu ferat est aut sine aut cū puo letamie. dē
de oportet adhiberi letamē si ferat debet per
manere. et nisi sit pignissimus ager oportet

aliqui
sub
te a
em̄
dus
ius
di f
em̄
attr
stia
run
cipi
em̄
q̄ a
mic
lis i
que
stin
phi
ped
ta n
pui
fruc
pui
rati
con
nue
coo
relli
ben
dun
gro
xeri
stin
tus.
te q̄
scil
frig
ri p
bor
te it
vel
frig
et in
di. e
aut
nē f
idec
due
por
ns
vlig
que

Libet

aliquā interponi quierē. prefertim quādo cū substantia herbari vel paleari plantę semināte aut metunt aut radicē? euclunt. extracta em̄ agri pinguedie z virtute. necesse est vt nūdus ager soli exponat̄ tercio vel alio anno cuius calore z lumine virtutē accipiat germinādi sicut habuit in prima seminatione. spiritus em̄ viuificus plantę dum p̄ semina z plantas attrahit. humore et spiritu viuifico terra destituit. z terminato tēpore quiescit. ad agrū iterum reuocat. sicut reuocat ad vterū p̄tus cōcipiēdi per quierē inter partū z partū. ad vñ em̄ agrū redit citius. et ad alterū tardius. fm̄ q̄ ager magis z minus secūdus calidus z humidus z porolus z siccus z pinguis z subtilis inuenit. hoc autē ostendit z ipm̄ nomen. quoniam nouale est quod redit ad virtutē p̄stīmā per quierē inuouat. omniū em̄ operū p̄ficiōz testant̄ opa. que em̄ cū labore z exp̄ssa virtute p̄ficiuntur. nisi quierē interposita restaurū accipiant z dissoluant z eorum p̄uñt. q̄cūqz igit̄ agri cōtinuatis sationibus fructificant. cōtinue ex celo z humore suozū principiozū accipiūt inuouationē. qui instaurati semp̄ possunt accipere pullulationē. z ideo continue seminant. Quicūqz autē ager cōtinuo humore nō modo infusus est. sed etiam coop̄tus illo in maiore parte anni. q̄d ita intelligas in h̄yeme scilicet z in vere quādo debent pullulare semina. z in autūno quādo serē dum est coop̄tus est nimio humore frigido z grosso infusus. Egyptij primo agros distinguunt hoc ab egyptijs qui primit̄ agros distinguunt vocat̄ ager subterrens aut tenulens. z ille nec noualis nec satū. quia in esta te quādo insuperficie siccant̄ scindit magnis scissuris luti. quod est in superficie ipsius et aq̄ frigida grossa que cooperuerat eū in superiori parte luti eius. et hoc impedit pullulationē bonarū plantarū. Si que etiam nascant̄ plantę in tali agro siluestres remanēt. quia accide vel amare sunt in sapore propter grossiciē et frigiditatē z crudelitātē humoris z in semine z in fructu destitunt̄ propter defectū humidit̄. ex quo causant̄ semina z fructus. Adhuc autē quia tēpus estatis non est ad pullulationē fructū. sed ad maturitatē z exiccationē. z ideo p̄nūciant de hoc agricultores q̄ deserēdus est quia nulla vtilis planta in ea mutari potest ex siluestri cōueniētes domesticis plantis proprietates vt supra. Alium autē agrum vliginosum esse dixerunt antiqui cultores de quo ratiocinati dixerūt ipm̄ ad cultū redigi

Secūdus Fo. xviij.

non posse. Nec autē est vligo sicca siccitatem continue obtinens. nec est enim siccitas puluerulenta. Et hic est qui berem̄ habet naturam. cum em̄ partes in superficie non habent solidatas z continuitas non radica bit in eo. z florebūt aut fructificabit aliqua perfecta plantarū. Nam plāta querit locum solide cōtinuitatis in quo radicez z floreat z fructū serarat. In vliginoso enim tota superficies est porus. z quod est subtilis humoris in fundo totum euaporat. nec retinet aliquid in superficie quod reflectum contineat z constet. z plāta perfecte formetur ex ipsa. z ideo quia talis ager plantā non suscipit. nō potest etiā p̄ ararides aut fossas ad hoc redigi. vt in eo fiat aliqua domesticatio plantarū. et ideo relinquit̄ esse censet. et in piscinas z lacunas redigēdus. que p̄dicta de terra vliginose in qua semper inseparatur. manet vliginosa: sunt verba z sententia alberti. Alij tamē dicunt q̄ terra vliginosa in qua semper inseparatur manet humiditas. dicētes q̄ vligo ē naturalis humor terre ab ea nunq̄ recedens. vt inseparabile accidens. z in hac opinione videt̄ esse Paladius. qui ait q̄ omne triticū solo vliginoso post terciam sationem in genus siliginis cōmutatur. Nam talis transmutatio ex superflua siccitate procedit. Et in multis alijs locis idē Paladius sentit. z cum eo concordat Varro z alij multi qui de hac materia tractauerūt.

Capitulū. xix. De tēpore z modo arandi z dissipandi herbas malas.

Inguēs z siccī agri in locis aridis de mense februarij z ianuarij possunt p̄scindi z arari. in locis p̄o tempatis z humidis de mense maij z aprilis. videlicet quando in eis sup̄flua humiditas est cōsumpta. z terra iam ad equalitatē inter humiditatē z siccitatē peruenit. eodē mense aprilis z maij pingues agri qui diu aquā tenent p̄oscindantur. cum omēs herbas protulerint. z eozū semina nondū sunt maturitate firmata. Et siccī de quibus primo diximus possunt secūda vice arari mēse iunij z iulij. secūda vice arant̄ agri humidī quos diximus de mēse marcij z aprilis vel maij esse sulcandos. Mense augusti humidī agri secūda: siccī p̄o tertia vice arantur. Mense septembris pinguis ager z qui diu conseruit habere humorem tertia vice arabitur. quāuis humido anno possit z ante tertia ri. Nunc ager humidus planus exilis seritur z aratur. elini graciles nunc primū arantur

L iij

Liber

Secundus

di sunt et ferendi. Bona melius collo quam capite iungunt. quos ubi ad versuras venerint arator retineat et iugum propellat. ut eorum colla refrigerent. Sulcus autem in arationibus secundum Palladium longior quam centum viginti pedum esse non debet. sed ex consuetudine cultorum lombardie et romaniolae usque ad ducentos pedes et ultra sulcus extenditur. Fertila terra profunda. solum luto minus profunde aret. seruandum est enim ne inter sulcos terra non mota relinquatur. Hec omnes sunt dolabris vel malleis aut ligonibus dissipande. sed equiter totam terram motam esse agnoscis. si transuersum per sulcos primum mittes. quod res sepius facta bubulcos ab hac negligentia submouebit. Obseruandum est ne lutosus ager aret. aut qui sepe fit post longas siccitates imbre leui perfusus. Nam terra quod lutosam tractat in principio toto ferit anno tractari non posse. que paulo leuiter superinfusa est. et submis sicca. si tunc aret asserit per triennium fieri sterilis. et ideo medio criter ager infusus ut nec lutosus sit nec aridus debet prescindi. si collis est transversus sulcet per latera. que forma tunc cum seminem accipit est seruanda. Si agros incultos aperire volueris. considerabis an sit humidus ager an siccus. siluis autem germinis filice vel fruticibus vestitus. Si humidus erit. fossarum duobus ex omni parte siccet. sed aperte fosse non sunt. ceteri non hoc genere sunt. imprimuntur sulci per agrum ex transuerso altitudine pedum trium. postea usque ad medietatem lapidibus replet aut glareis. et desuper terra equalis. sed fossarum capita vna patentem fossam petant. ad quam decliues recurrant. ita et humor deducet. et agris spacia non peribunt. sed defuerint lapides sarmentis vel stramine cooperiunt. vel quod bulcunq; gultis. hec autem de mense maii apte sunt. et etiam alijs mensibus secundum qualitatem humiditatis terre consumptis. Si nemorosus est. excirpatis autem rare relictis arboribus colas. Si lapidosus per multas partes saxorum terra collecta purgari poterit. et nutriri vel muniri. Juncus gramen et filices frequenter aratide vincunt. sed filice si sepe faba coferas vel lupios et subinde nascentem mucrone falcis recidas. inter exiguum tempus absumes. Versus iulij vtiliter vel ante caniculares dies filice excirpabimur et carice hoc mense cum sol cancri tenebit hospitium. luna sexta in capricorni signo posita gramen ablatum greci asserunt nihil de radicibus redire. et

Capitulum. xx. De seminatione in comunem.

Et seminis autem natura et virtute in prece dendo dictum est. sed hic attendendum est. quod semen duo continet. quorum vnum est virtus formativa. quam habet de celo. cum calore et spiritu qui instrumentalis formatiue deseruiunt. calor quod digerendo segregando et subtiliando spiritus autem vehendo virtute. Alterum autem quod habet semen est substantia formativa que immixta sibi humido suscipit formationem et figuratorem in plantam et plante organa. Attendendum est igitur in omni seminatione ut seratur semen quando adiutorium maius habet de celo. hoc autem est quando iuuat calido humido et viuifico lumine solis temperato. quod in ipso aliquantum lumini temperatum est adustum humidum. in sole enim est coniunctum sicco. et ideo est aliquantum lumini adustum humidum seminis. et ideo nouella semina et plantas teneras aliquando obumbrant a feruore solis huiusmodi ortos prudentes excolunt. sed in lumine est lumine eiusdem solis coniunctum frigido tepato et humido. ut ex lumine solis habeat caliditatem mouentem. et ex frigido tepato recipiat temperamentum. et ex humido moueat siccitas ipsi. incenso igitur primo lumine in luna. cum ipsa est calida tepata et humida iacienda sunt semina. quia tunc conuenienti iuuat prius eorum a luna. propter rationes iam inductas. mouebit enim tunc virtutes formativas. calor enim

ciue
bun
mar
as. c
lis a
nibi
sepi
luna
diar
cina
q. al
men
q. oi
prop
les d
in an
tumi
minu
sicut
plen
a ple
est fr
vsq;
pro si
si fat
exsic
mari
te per
est fr
nec u
uenit
nectu
forte
In p
ne a f
aeris
stir in
spis
et rep
toru.
ad na
ret di
tia et
obsec
intri
ad na
ui pe
cund
vt in
plant
et not
sant

eius et spiritus iuuat a temperato calore lune. et ab humido lune iuuat materia formalis que for-
manda est. nec oportet attendere ad stellas ali-
as. quoniam virtus illarum communicat lumen so-
lis et lune per applicationem lune ad eas que in om-
nibus applicat respectibus eorum quolibet men-
se per recessum et accessum. et ideo antiqui sapientes
lunam celestis militie reginam vocabant. et vitrea
diane lampade. Ratio prioris notis est. quia vi-
cina nobis existens plus influit super inferiorem
quam alia celestis virtus. et applicat se in spacio
mensis quolibet mense perficit mutato lumine
per omnia perficiunt in spacio multorum annorum.
propter quod egregius philosophus Aristoteles
dixit quod luna facit in mense. quod sol facit
in anno. hoc est per hyemem et estatem ver et au-
tumnus. quoniam a prima accensione usque ad di-
minutionem luminis eius est calida et humida
sicut ver. et a diminutione luminis eius usque ad
plenitudinem est calida et sicca. sicut estas. Et
a plenitudine usque ad diminutionem secundam.
est frigida et sicca. Et a diminutione secunda
usque ad effectum. est frigida et humida. corru-
pto seminale humore plegmatico. propter quod
si factio est et fieri tempore quo est calida et sicca
existit humidum substantiale femininum. quod for-
mari debet in organa plantarum. et non puenit pla-
te perfectio. Si autem tempore illo fieri factio que
est frigida et sicca. non mouebit calor femininum.
nec iuuabit humidum. Et ideo factio non erit co-
ueniens. Si autem tempore quo est corrupte se
necutis frigida et humida existens. putrescet
forte semina. et non prouenit utilitas factionis
In prima autem factione omnia iuuant et proue-
nunt utiliter. et ideo dicit vitrea lampas dia-
ne a frigida luce succensa. Dianam enim lunam
aeris esse fabulant poete. qui aer spiritualiter exi-
stet in corporibus animarum. lampas enim huius
spiritus corpus lunare est. quod per lucem conceptas
et temperatas a sole formare perfundit. et spiritus anima
torum. et mouet eos. ut moniti proferant fructus
ad naturales operationes. quas sol si per se moue-
ret dissolveret. propter nimiam sui intemperan-
tiam et siccitatem. ideo enim frigus lune potissime
obsequit. quod continens extrinsecus et accidens
intrinsecus temperate. et mouet interioris spiritus
ad naturales operationes. et non sinit eosdem dissol-
ui per euaporationem. quia frigus temperatum cir-
cundans intrinsecus reprimat et reflectit spiritus.
ut interioribus proferent. maxime autem hoc est in
plantis. que non agunt nisi naturales operationes.
et non sunt sensibiles. sensus enim magis confortat
extra. et naturalia magis vigent in inte-

rioribus. Attendendum igitur est. ut in accensio-
ne lune seminet istis rationibus. Oportet au-
tem considerare quartam circuli declinationem. in qua
mouentur lumina viuifica. cum in circulo declina-
ti sit generatio et corruptio in vegetabilium.
non est tamen in omnibus partibus causa gene-
rationis. sed in quarta que est ab arietem in can-
crum. Omnis ergo factio est perfecta. antequam sol
accipiat arietem. quia tunc semina in matrici-
bus suis non inueniunt. sed in matrice terre de-
uorabit ea. et viuifico lamis mouebit. Et au-
tumnales quidem factiones tunc radicate moue-
bunt in debita sue substantie quantitate. et
flores et seminum formationem. Venales autem
seminationes etiam in matrice terre iacentes
tunc pullulant. et adiuuante sole temperato flo-
rebunt. et generabunt ante tempus eximie siccita-
tis. nec oportet quod multum obseruent ventum.
quoniam licet auster euocet terram. et pullulare
faciat plantas. tamen aquilo quando non est mor-
tificantis frigiditatis continet semina. ne euapo-
rans dissoluat. Sed plerumque cauendum est quod
ager non seratur diuerso simul semine. sepe enim
contingit quod unum semine magis contrahit quam alie-
rum. et tunc unum adurit alterum. et aliquando per
oppositum tractum vitas impedit a germine.
Videmus enim quod planta iuxta eleborum vel sca-
monem posita contrahit proprietates eius. et zi-
zania iuxta triticum posita ipsam adurit. simi-
liter facit corulus vel caulis circa vitem. et sic est
de multis alijs. et sic etiam absque dubio diuer-
sitas seminis subtile humidum. quod est in agro
contrarijs virtutibus corrumpit. quod non bene per-
ficit ad fructum domesticum. sic etiam diuersitas
seminum animalium. quando unum coit cum semina
alterius speciei. corrumpit utrumque. ita quod neu-
trum perficit fecunditatem. propter quod cauendum
est ab huius diuersitate in pluribus. quedam au-
tem semina per experientiam inueniunt se invicem
non ledere. sed in simul facta conualescere. et fru-
ctus ubertate successive afferre. veluti cum scriu-
tur tempe congruo in pastinato solo semina atri-
plicis spinacia. feniculo. lactucarum petrosil-
le satuerie blitis et caulibus. ex quibus primo euellun-
tur atriplices. secundo spinacia et ex caulibus quedam
ut trasplacent. vel omnes vel nimis spisse rarifican-
tur et siccantur et succelline colligunt remanent
tibus ex quibus genere quedam semina propter semina
Ite serunt congrue simul frumentum et spelta uni-
lium et panicum et falcolum. et similiter ordecum et frumen-
tum. Amplius autem si ultra mensuram iaciant semina
in agro. maculicia et non perficientia erunt. Sed
si seratur ager secundum proportionem cibalis humi-

Liber

di qđ est in ipo. ita qđ radices dilatari z cōfor-
tari possunt. tūc etiā plāta exurgēs fortis erit.
z p̄ferēs fructū quē qrit ex labore culture.
Hec igit̄ diligēt esse attendēda z naturalis
suader ratio z exp̄ientia culus. Op̄er etiā
attēdere ne forte v̄l ipsa semia iacta sint corru-
pta. z ideo p̄cipit a Paladio ne semia iacte ve-
tustiora sint qđ annua. si enī vetustatē hnt v̄l
tra annū. nimis exsiccata sunt. z p̄tus formati
ua p̄prio subiecto destituta hūoris radicalis
substantie destituta euaniūt. z ideo talia raro p̄-
ficiūt. p̄terea frumentū z talia semia eligant.
p̄cipue in ea regione quā colim⁹. vel exprobe-
mus aduecta. Nā oim furculorū vel frugum
genera p̄clara terr̄ tū tuis experta cōmittere
debes. in nouo enī genere seminū ante exp̄eri-
mentū nō est spes tota p̄ponenda. Et nota qđ
semia locis humidis citius qđ siccis degene-
rant. oia legumina a grecis autq̄zibz feri iubē-
tur in terra sicca. faba m̄ in humida terra iu-
bēt spargi. licet tēperatis a gris ferendū sit. ta-
mē si siccitas longa sit semina orta magis in
agris qđ in horreis seruabunt. si necessitas co-
git de falsa terra separi aliqd. post autumnuz
plantāda vel cōserenda est. v̄l malicia ei⁹ vbe-
rius imbribz elucet aliquid etiā terre dulc̄ vel
fluuiialis arene subijciendū est. si illa virgula
cōmittimus locis v̄lginosis. aut exilibus.
aut frigidis. aut opacis. De mense septembr̄
circa equinoctiū m̄ticū z alia semia que an-
te h̄yemē ferunt. dñ serenitas constat cōgrue
seminant. v̄l eorū radices ante h̄yemē cōna-
lescant. Siccis p̄o aut pinguibz aut calidis
aut soli exp̄positis locis post dicta tempa semi-
nent. dñ modo vsq̄ ad h̄yemis geliciū nul-
latenus differant. p̄terea sūt semina in quo-
bus nutriunt tam semia qđ furculi. z cū ado-
leuerint in aliū trāserunt locū. hoc seminarū
talē terrā z taliter p̄paratā desiderat. v̄l in tra-
ctu p̄prio scriptū est. Sed v̄l scribit Var-
ro qđ in seminario nata sunt. Si loca erant fri-
gidiora qđ molli natura sunt p̄ brumalia tēpo-
ra tegere oportet frōde aut stramētis. Si erūt
imbres sicuti videndū ne alicubi aqua consti-
tat. venenū est p̄t gelu radicebz tenellis sub
terris z supra vergutis. ne eodē tpe aque cre-
scāt. quia rōne terre tpe propagant supra ter-
rā aere frigidiorē cingunt. ita qđ ita esse docēt
siluestria. ad qđ sator nō accessit. Nā prius ra-
dices nasci solent. nec longius p̄cedūt nisi qđ
tpe venit sol duplet causa radicū. Nam qđā
arbores naturaliter longius producūt radi-
ces qđ alie. z qđ alia terrā facilius viā dat aut

Secundus

seminariū furculis cōstitū est. cacumina qđ meli-
ora erūt natura oleo. v̄l oleo aut ficus integē-
da sūt binis tabell̄ dextra aut sinistra ligat̄.
p̄terea scribit Cattho qđ terra seminarij ta-
lis esse d̄z qualem desiderat semia z furculi in
ea sata. Itē dicit qđ furculi nō debēt eminare
nisi quattuor digiti supra terrā. z cacumina de
bēt fumo bubalo obliniri.

Capitulum. xxi. De plāta

tionē z modis plantādi z de electiōe plātarū.
Rborū quedā fructū faciūt z semen. in
fructus carie reclusa. quedā p̄o nullū
fructū ferunt in quo semen aliquod inueniūt.
ex quo possit planta similis generari. que fru-
ctū z semen faciunt quedam illud debile faci-
unt. quedam grossum z potens in dura testa
reclusum. Que semen parum z debile faci-
unt. virtutē generatiuā habēt tam in semine
qđ in ramis diffusam. et ideo ex vtroq̄z plātarū
z cōualescere possunt. licet plantario ex semie
tali sit periculosior. z quādoq̄ in longā sp̄re
tur etatē. z ex eo nō domestica sed siluest̄ plā-
ta nascit. ex ramis p̄o plantario citius z faci-
lius cōualescit. et inde domestica planta pro-
uenit non siluest̄. Si ex planta domestica
ramus fuerit talis acceptus. et in hoc genere
est vitis malagranata z fic⁹ z mlt̄e alie. Que
p̄o semen forte faciunt virtutē generatiuā ha-
bent maxime in ipo semie collectā. Ideoq̄ ex
ipso semie melius qđ in ramis p̄oueniunt. z
huius gener⁹ sunt nuc. castanea. amigdalus.
z alie similes. Arbores p̄o que multū ferunt
fructū virtutē generatiuā diffusāz necessariū
habēt in ramis. cū natura eis specialē nō des-
putauerit locū. vbi eorū sp̄ma seu semen colli-
gerent. ideoq̄ ex ipis ramis cū suis gemmis
aut ex plantis cū radicibz vel sine radicū ma-
tre euulsis. optime cōualescūt. z maxime que
poros habēt apertos. p̄ quos facile transeat
nutrimentū. Siue autē ex semine siue ex ra-
mis siue ex radicibus plantas aliunde diuul-
sas plantare desideras. considera vtrū locus
in quo plantare intendis sit insidijs bestiariū
exp̄positus. aut clausus aut tutus a nocumen-
to corrosionis carū. si est insidijs exp̄positus.
melius est qđ in aliquo loco clauso vmb̄is ra-
men libero. cuius terra sit soluta dulcis z alī
quantulū stercozata. z optime subacta ligoni-
bus. z maxime noua fursum z desub⁹ elena-
ta. omia semia rami aut plantule duobz distā-
tes pedibus aut vno in seminario plantent.
videlicet si sint forna scia. v̄l nuccs amigdala

et similia singulariter. Si ideo sint debilia. ut
vitis. malagranati plante et pini et similia tri-
um vel quatuor coniunctim ponant. ut debi-
lis fructus vini alterius auxilio sustentet. et assi-
dua seu frequenter fossione dissipent herbe na-
scentes. nec ibi aliqui domesticè seminent. fiant
etiam irrigandis tpe magni effus. cum celestis vi-
ui negat infusio. Si autem aqua irrigas non frigi-
da mortificas nup de puteis hausta. s. de pi-
scinis seu paludibus letaminis aut foueis cor-
ruptis accepta. vel sit puteorum vel fontis post-
quam exhausta et in aliquo loco posita recti-
ficauerit calor solis. cui multum proderit si in
ea modicum fumi ponas. eamque sepe moueas et
impigres. et cum earum summitas iniuria corro-
sionis bestiarum duobus vel tribus annis elap-
sis cum euaserit vniuersis radicibus transferant
ad scrobes. in loco videlicet ubi eas postmo-
dum stare disposuideris. iuxta quod palos figas et
spinis si oportuerit esse videbitur inimicis. Si
vero locus clausus ab iniurijs bestiarum nunc
existat. statim semina ramos vel plantas in lo-
co ubi perpetuo stare debent confidenter po-
ne. et eis eadem tribue auxilia que super his in se-
minario nutritas esse dixi relata sunt. Spa-
cia vero inter arbores seu vites seruentur secundum
multitudinem arborum et terrarum consuetudinem
approbata. et precipue in quod de singulis plantis
aridis suo loco dicebat. scrobes autem fiant late ac
profunde secundum magnitudinem plantarum et radicum.
dum tamen in solo arido vel declini profundo.
et in humido aut depresso minus. profunde plan-
tent. et in mediocri mediocriter infigant. Si
nimis cretosa est. idem plurimum cōterite letamine
et sabuli miscet. et si nimium sabulosa letamen
cum creta ponat. ita tamen quod in macra terra plus et
in pigrius minus letaminis apponat. Sit autem fi-
mus qui huic apponitur non porcinus. sed aliorum
animalium bene maturus. Cum autem plante transfer-
tur domestica vel siluestris. per ad meridiem
versa rubrica signetur vel aliter. ut translata eisdem
celi quibus ante steterat cardinibus apponat. Cum
vero plantas in scrobe deponis. quod de radicibus
lesis inuenies amputabis. Obseruandum est
tamen in terra in qua plantatur sit nimis mollis inco-
grue radicibus adaptatur. que ideo nimis sicca est
sua superflua siccitate radicibus plantule naturalē
humiditate sumit. sed in utrumque predictorum
tenens medium puluerisabilis seu dissolubilis sit.
et convenienter aptetur radicibus. aut ramis sinera-
dice plantatis. et pedibus mediocriter concu-
cetur. Quod si necessitas te coegerit in terra ni-
mis sicca vel molli plantare. de locis alijs conue-

nies apponet usque ad omnem cooptionem radicem.
et etiam usque ad quasi scrobis repletionem. si ha-
bueris abundantiam eius. Fiant autem planta-
tiones predictae de mense Octobris aut Nouem-
bris in locis aridis et montiosis et calidis. ut
eiusdem terre superflua siccitas circa plantas
humiditate hyemis temperet. in humidis autem
et vallicosis locis et frigidis convenientius in
februario et Marcio mense plantatur. ne super-
flua hyemis et loci humiditas debilis plan-
te calorem extinguat. in temperatis autem locis
utroque tempore satis congrue plantatur vel etiam
transplantatur. Nec quidem dicta sunt in his quod
cum radicibus plantatur proprie locum habent.
que ideo plantatur semine mense ianuarii ponenda
sunt non amplius quam ternis digitis sub ter-
ra posita. ut semine de mense sequentis februa-
rii tumefacto. statim cum primo veris et solis ca-
lorem senserit aperiat cortex et pullulat noua
planta. Quod si locus sit calidus et siccus. conueni-
entius octobris vel nouembri mense ponuntur.
Et rami qui sine radicibus plantantur de mense
marcii infigantur. ab arboze nuper abscissi. cum
viridis succus sit cortici iam infixus. quorum
quidem plantatio satis etiam aperte fieri poterit
de mense octobris post humidum autumnum. cum
non dum humor et spiritus viuificus plante fugam
habuit ad radicem. Nam tempore maximi frigoris
calore naturali arboris ad terre viscera calida
fugiente. secumque humorem spiritumque trahere.
si nunc rami aut palmites plantandi reciderant
a matre plantati debiliter conualescunt. ramus
musculus qui plantatur torquendus non est. nec ali-
quo more vexandus. et pars ea de qua radix
speratur. iniurie nulle subijciatur. et maxime in his
que amplos poros et ligni rarā compositionem
habuerint. aut medullas magnas ut est salix
et vitis et similia de seruiabis. sed in his plan-
tis que solidum et spissum lignum habent. ut buxus
et laurina vel similes forsitan proderit si rami
pars scindatur inferior. et in fissura mittatur
lapillus ut per longitudinem pororum plante fa-
cile humor terrestris ingrediens plantam nu-
triat et conalescere faciat. caput inferior in ter-
ram figendum non rotundo. sed longo vulnere
transuersum. ferramentis incidatur acutis. aut ab
arboze laceratur plantetur. si enim poros quibus at-
trahit nutrimentum aptiores habebit. In om-
ni plantatione que post hyemem in locis cali-
dis et siccis fieri debet est utile puto. si scrobe terra
modico matura letamine iuxta repleto suc-
co. aut lauatura letaminis aspergatur lenis-
ter. ne terra condenset. et fossa modicum vacua

Liber

relinquat. et statim se imbrebus colligat facili
us q̄ ei? superflua tēperet siccitates. In his
autē plantatiōibz que ante hiemē fuit. erit me
lius terram circa plātas exaggerare. ipamq;
fortius compmere. ne ad plātas superflua hu
miditas digestiōne impedies colligat. et ra
mi q̄ plantadi sunt potius biennalis quā an
ni tantūmodo existeret. exceptis vitibz et quibz
alijs in q̄bus anni tantūmodo esse debet. atq;
tales eligatur q̄ sint leti succosi nitidi gēmis
grossis et pluribz oculati. et ad vnā tantā ma
teriā redacti. in pluribz autē amputat cōgrue
summitas. et in determinata lōgitudine relin
quant. vt in salice vite oliua et vīmo placet et
in quibz alijs bis similibus.

Capitulū. xxi. De insiti onibus et infectionibus per quas plante silues tres domesticant.

Insitio fit multis modis. sed ea q̄ maxi
me proficit vt per eā rudis siluestrium
dispositio mutet in domesticā. et vsui cōueni
entē dispositiōne est. q̄ similitū fiat insitio in
similia. s̄m genus. et nō s̄m spēm. sicut piri in
pirū. et mali in malū. et sic de alijs. si em̄ diuer
sa genere in diuersa inserant. nutrimentū ta
liū ad alterā dispositiōne alteratū vix bñ nu

Secundus

triet. et forte corripit plantā insitā. p rationes
quā diximus de corruptiōe semis animalū et
agro. quādo diuersa seminū genera pmulce
tur. Est autē plantarū ad inuicē in oia ania
ta plurima similitudo. licet em̄ arbores specie
bus suis differat. tū lignū vnus speciei mul
tū distat a specie alteri. et hoc cōtingit ideo
q̄ forma formalis plantarū inter alia plus
est imersa materie. et quasi in nullo vel in mo
dico eleuata supra eā. ppter qd etia; vita eius
occulta est. hac igit de causa fit q̄ arbor vni?
nutrimentū digestiōne hz sufficientē. pma vt
nutriat aliā. et scdā digestiō adhibita p aliam
cōuertit succū in sapore et figurā fructū. s̄m
qd venit scdē. et ideo etia; qn dissimiles sibi
plante inferunt cōualescunt et fructificāt. opri
ma tamē insitio est vt dixim? silis quātū pōt
in similia. p̄cipue in truncū aut ramos om
nes incisos. vt sepe probauit. Itē ait varro q̄
melior est insitio in arborē domesticā q̄ silue
stem. q̄ meliores fructū producit. Itēz meli
or fit imutatio in toto q̄ in pte. qz aut omis
insitio fit p infirionē vnus in aliā. et p forte
alligatiōne ita q̄ insita q̄i venas radicales
spgit in eā cui inserit. fit q̄ illa cui? mollicies
tantā est q̄ citius cōterit q̄ infigi et colligari
valeat nō posset inferi alicui plāte. et ideo her
be molles habētes stipites. vt olera et nimis
tenelli furculi nulli plāte q̄diu tales sunt in
seri possunt. quōm inserta nō cito radicat in
ea cui inserit. sed oportet q̄ p̄ocessū ipis con
fortet et p̄inuet cū ea cui inserta est. Decigi
tur est causa q̄ mollis planta nec in mollem
hec in durā nec in simile nec in dissimile inse
ri pōt. adhuc autē nec in eā que multū durā
est cōuenientē inserit. multū em̄ dura nō defa
cili in se venas radicales recipit. ppter aridi
tatē et difficultatē dure p̄forationis. et ideo ta
les insitiōes plerūq; male pueniūt. sed inse
rētes querere debēt pua fraga et recentia. in q̄
bus sit multa succositas. et pua duricies. que
qdē sustinere possit colligatiōne. et facile ape
riat a calore naturali. bec em̄ cum inserit cito
aperit se versus eā cui inserit. et emittit in eas
venas radicales. p quas sugit meli? nutrime
tum q̄ suggeret ex terra. et ideo tūc cōualescat
insita melius q̄ in terra esset sita. et hec est ra
tio in furculi insitiōe. ppter illud qd de ea di
xit em̄ est in eo dē libro. Itē sunt furculi inferens
di steriles. qz ferentes fructū tū in eo ponūt
q̄ nō facile ad debitiū venire pūt augmentū.
Item de nouo nati. ppter rationes p̄dictas gē
mis grossis spissis et pluribz oculati. q̄a vbi

habundantia generative p[er]tinet. q[ue] maxime in
h[uius]modi digesto et spisso et optime comixto. in ge-
mis coadunato p[er]sistit. Item ab orientali arbo-
ris p[ar]te decisi: q[ui] in ea magis q[uam] in alia p[ar]te in ra-
mis p[ro]pter illustratione[m] tep[er]at. caloris solis
est caliditas et humiditas q[ue] oib[us] animalib[us] sunt
causa vite. sed etia[m] ex alijs p[ar]tibus accepte co-
ualefcit. Porro et aut scire q[uod] insitionu[m] multi
sunt modi. q[ui] optime p[ro]veniunt. et a silvestri-
te ad domesticatione[m] plantar[um] transmutat. Pri-
mus q[ui] dem est q[uod] fraga eiusde[m] arboris oia[m] vl-
tra mediu[m] medulle ex transverso incidant. et
tunc alligat q[uod] incisus est. sicut vulnera ligari
consueverunt. et circumponat cera vel lutu[m] ad plu-
uie et extrinsecoru[m] nocum[en]to[rum] defensionem.
et ne r[api] aut eor[um] plage aperiri agitan[ti]e ven-
toru[m] possint. co[n]uenientib[us] p[ar]tibus muntant.
statim eni[m] co[n]solidato vulnere sup[er]ior p[ar]tem
datu[m] in sapore p[ro]fert fructu[m]. p[ro]pter digestio-
ne[m] succi in nodo facta. et hoc p[ro]p[ter] d[icitu]r incisio.
q[ue] quide[m] plantam in altera non transmutat specie[m]
seu gen[us]. sed ea de silvestri in domesticam facit.
Sec[un]dus aut[em] modus est q[uod] vna et eade[m] arbor ab-
scidat in trunco. et fragu[m] sup[er]ius in eade[m] arbo-
re acceptu[m] trunco suo inserat. tunc eni[m] co[n]ualefcens
insita p[ro]fert fructu[m] alteri gen[us] in sapore et
q[ua]ntitate et figura. q[uod] p[ri]us p[ro]mulerat et ille mo-
dus fecit diuersitate[m] o[mn]i[u]m q[ue] est in malis p[er]is:
et ceteris fructib[us]. t[ame]n eni[m] est vis nodi et co[n]uer-
siois poro[rum] q[ue] p[ri]us ascenderu[n]t. q[uod] succu[m] ex no-
dis retentu[m] dirigit ad alia forma[m] plantale[m]. q[ue]
forma[m] monstrat in q[ua]ntitate et sapore fruct[us]. vt
ait frat[er] Albertus. Tercius modus inuentus
est in vite et q[ui]busda[m] alijs q[ue] ex medulla crescunt.
videlicet q[uod] gema[m] vnus vitis excidat vsq[ue] ad
medulla[m] p[ro]funde vulnere transverso et obliquo
et tantu[m] de gema vitis alteri eruit. et loco
alteri ponit. et fit colligatio sicut i[n] alijs. et tunc
co[n]ualefcit et fructificat. et fiet forte i[n] alijs ar-
borib[us]. sed in vite expertu[m] est. Quart[us] p[ro] mo-
dus insitionis est quo fragu[m] vni arboris i[n] ali-
am inserit arbor[em] co[n]ualefcit et fructificat i[n] ea
p[er] modu[m] qui sepe dictus est. Et iste modus re-
gulariter cu[m] fuerit magis simili[ter] erit melior. et
cit[us] co[n]ualefcens. et fit p[ro]p[ter] i[n] illis arborib[us] q[ue]
rectos habet poros. et p[er] tunica[m] ligatas a ra-
dice accipiunt nutrimentu[m]. sed iste mod[us] et sili-
ter sed i[n] plures subdiuidunt modos. et vn[us]
q[ui] dem est. q[uod] furculus inferendus i[n] cortice[m] et
lignu[m] none mat[ur]u[m] imp[on]it. sedus est. cu[m] furcu-
lus scisso infigat ligno. t[er]cius q[ue] fit more[m] eni-
plastri. q[ui]bus q[ue] dicit ad buicellu[m]. q[ui]ntus vero
i[n] amida. seu salicis p[er]ica p[ro]forata de oib[us] p[er]

ordine est dicendu[m]. Pri[m]o quide[m] mod[us] quo
furculus i[n] cortice[m] lignu[m]q[ue] deponit fit hoc
modo. trunco[m] terra recidat acuta i[n] loco ni-
tido et succoso. ip[s]u[m]q[ue] cu[m] fascia corticis desup[er]
posuim[us]. deinde vimine salicis aut v[er]mi liga-
mus. ibiq[ue] i[n]ter cortice[m] et lignu[m] cuneu[m] ferreu[m]
vel ossu[m] i[n] acutu[m] tendes ab vna p[ar]te platu[m].
et ab alia quasi rotundu[m] trib[us] p[ro]pe digiti co[n]-
siderandu[m] deponim[us] ne cortice[m] fascia scindat
et i[n] eu[m] locu[m] subducto cuneo statim furculum
mergem[us] ab vna p[ar]te decisu[m]. salua medulla et
cortice p[ar]tis alterius. pellicula exteriori remo-
ta. ita q[uod] optime trunco adhereat furculi inscis-
sura q[ue] sup[er] trunco quattuor aut sex digiti emi-
neat. vel vsq[ue] ad octo duos vel tres v[er] plures
furculos p[ro] trunco co[n]stituimus q[ua]ntitate. qua
ternis digiti vel ampli[us] ad min[us] i[n]t[er] eos spa-
ciu[m] relinquim[us]. et lutu[m] desup[er] co[n]uenient[er] poni-
mus. et disponim[us] p[er]ica vel ligam[us]. Hic aut[em]
modus optime co[n]prehendit et co[n]ualefcit. sed
fieri no[n] pot[est] nisi de mense marcij vel aprilis cu[m]
iam pot[est] lignu[m] a cortice separi. sed nec fieri po-
test nisi i[n] trunco grosso vel mediocri. et i[n] his
arborib[us] q[ue] grossu[m] habet cortice[m] et pinguem. vt
ficus pirus malus et siles. co[n]ualefcit aut[em] ma-
xime iuxta terram huiusmodi facta i[n]scisio. et
etia[m] i[n] q[ua]ncu[m]q[ue] p[ar]te stipitis et grossor[um] ramoru[m]
satis congrue puenit. sed duob[us] ad min[us] ois
p[er]ica p[ro]pter vento[rum] rabiem adminiculis eget.
Modus aut[em] sec[un]dus q[ue] scisso fit stipite hoc mo-
do agendus est resecet trunco[m] et desuper poliat
vt dictu[m] est i[n] modo p[re]dicto. deinde scindat
i[n] ea p[ar]te q[ue] magis succosa videt[ur]. et q[ue] corticem
ibide[m] planu[m] et adeq[ue]nti furculi congruu[m] cer-
nat h[ic]. q[uod] maxime inuenis vbi magis e[st] spa-
ciu[m] i[n]ter cortice[m] et medulla[m] p[ro]pter habundan-
tia[m] nutrimenti q[uod] ad p[ar]te[m] illa[m] accessit. q[uod] si an-
teq[ue] scindas vinculu[m] p[er] summu[m] stipitis liga-
ueris trunco[m] cu[m] minima scissura logitudo inis
defendet. deinde cuneu[m] duob[us] digiti vel mo-
dicu[m] min[us] longu[m] formabis i[n] furculo ab vna
q[ue] p[ar]te decisu[m] salua medulla. et apra scissura
cu[m] aliq[ua] cuneo. et de ip[s]ius scissure labijs subla-
ta o[mn]i lanugine si affuerit cu[m] punicis pui cul-
telli acuti furculu[m] imerges. talit[er] q[uod] cortex cor-
tici adeq[ue]nt i[n] p[ar]te interiori et lignu[m] ligno ex-
teriori. vt succ[us] i[n]t[er] cortices et ligna possit libe-
rius p[er]transire. In scissura etia[m] furculi optime
trunco noue mat[ur]u[m] adhereat. deinde subducto
cuneo. et i[n] trunco furculus sp[er]te constringat
immissus sup[er] riuulas et cortices p[er]iungedas
aliq[ua] corticis ei[us] arboris vel p[ar]ti linei cera
et ponat. et cu[m] iunco stricte liget. deinde vt ait

D

Liber

Latho subtili pulnere in supiorē scissurā in-
misso. creta plurimū cōprehensa cū pauca are-
na z fumo bubalo: vt idē ait. vel cū cera super
truncū z ligaturā ad defensionē caloris venti
z pluuie cōgrue disponat z pecia fasciē. ego
aut plūscs millesies pbauī z semp inueni suf-
ficere solā cretā bene cōpressā sine fumo z are-
na vel cera z pulnere. in scissura bec etiā pro-
derūt. ne vapor a radice ascendēs ad nouum
alendū furculū foras egrediēs denegēt. Po-
tandū est tamē q̄ istiusmodi et act⁹ et opatio
diuersificat fm diuersitatē grossitudinis z te-
nitatis stipitis inferendi. z cūci furculi in-
scidendi. Nā inferēdus stipes est valde gros-
sior furculo. aut modiciū aut nihil. Si q̄dem
stipes est valde grossior. duob⁹ pōt scidi mo-
dis. vno mō vt ab vna pte stipitis vsqz ad me-
dullā in tñ cū cōgruo ad hoc scalpzo scinda-
tur. vbi vn⁹ tñ furcul⁹ infigat. alio mō vt ab
vna pte stipitis ad aliā scissurā ptranscat. ibi
qz duo furculi sez vn⁹ a q̄libet pte ponat. vel
vnus tñ si placuerit ab vna pte altera vacua
remaneat. Si pō stipes est modicum grossior
furculo necessario p mediū scindit. z vnū so-
lū recipit furclm. vbiqz autē vn⁹ tñ mō
furculus ponēdus est. debz cūc⁹? ei⁹ forma-
ri vt i scissura et vtrazqz pte facta tertia cū eor-
tice cōueniētī remaneat. in quarta pō q̄ intra
stipitē stare debet: nil corticis z lanitudinis
videat aut modiciū. eo modo meli⁹? quo furcu-
lus in cortice q̄ in ligni stipite extērius z in-
teri⁹? adequet. vbi autē duo furculi sunt ponē-
di sit in scissura cūci a duob⁹ pteb⁹ pte medul-
lā in que etiā ad medullā z acūmē accedat. ab
a. i. q̄ duob⁹ pteb⁹ sit quāsi eiusdē latitudinis. ita
qz pars parū latior cū omī cortice pmanēs ex-
tra cū cortice mat⁹ eque. ps pō strictior re-
mota extērioz corticula p̄sus medullā stipitē
int. rē? disponat. Si autē stipes est eq̄lis fur-
culo q̄ inferit formet cūc⁹? vt ab vtrazqz pte
sit cortex. z vtrarūqz fiat eq̄lō z cortice z pe-
ciola sup̄ riuulas posita. subuli vineulo scis-
so vel cordula cum modica structura liget. z
postmodū cū creta seu tra z peciola fasciē. et
hic mod⁹ iuxta terrā z in altū z in sumitātib⁹
optie cōualescit. z oēs iste forme q̄ sunt scisso-
trūco pnt fieri cōueniēter de mēse februarij.
z martij. etiā mēse aplis si furculus omī te-
nera pte p̄uēt. z meli⁹? si colligant anteqz pul-
lulent. z diu sub tra in loco frigido vmbroso
seruent sumitātib⁹ nō subuersis. z etiā de mē-
se ianuarij cū calefactione ignis facta insitio
cōprehendit cū eius auxilio cōglutinās cur-

Secundus

rat succus. sed tūc tēporis erit insitio ceteris
melior. z melius cōualescēs. cū iam corticē ne
viridis succus intulerit. z gēme incipiūt esse
suspecte. ego etiā malozū insitiones feci circa
principiū augusti de furculis illa estate manu-
ratis z satis cōgrue prouenerūt. veruntamen
talis insitio faciēda est sub terra vel modicu⁹
supra eā. vt tumulatioē terre a tanto estu insi-
ta defenset. vel supra eā vas aliq̄d stillas sus-
pendat. z hoc auxilio poterit hoc tēpore etiā
in altū fieri. Fit etiā vt ait Varro bec insitio
cōmode in solsticio estiuo z canicule signo. et
p̄cipue in fico. vt in tractatu insitiōis fici scri-
psi. pōt etiā p̄dicta insitio fieri sub terra z cir-
ca terrā. seu modiciū supra terram vbi sine du-
bio insiti ramūculū proueniūt omib⁹ alijs lo-
cis ad incrementa maiora. q̄a ibi lignū et cor-
tex mat⁹ beneficio soli adherēs humescit.
cuius insitio loci magis cōuenit plantis par-
uulis in quib⁹ insitio celebrat. Si pō plantas
mediocriter magna fuerit cōmodius erit ean-
dē in locis altiorib⁹ inferere vbi cortex sit viri-
dis z succosus q̄ ipam circa terram inferere:
q̄a sic fruct⁹ ex ea plurib⁹ annis tardius ha-
beret. veruntamen quātomagis inferius fiat tā-
tomagis domesticat fruct⁹? vt sup̄ probatum
fuit. Si pō fuerit arbor magna plurios ha-
bēs ramos. nil erit vtili⁹? q̄ ramos in locis ni-
tidis refecare. ibiqz quorūqz volueris fur-
culos inferre. Qz si adeo veniūt ē arbor qz ra-
moz cortices nimū sint rugosi ac hūore cor-
sumpti. arbor eadē incidat z relinquat inci-
sa vsqz ad annū sequentē. z tunc inserant fur-
culi q̄ in ea nati fuerit leniores z in cōmodio
re parte locati. circūscissis ceteris z abiectis. qui
tot nūero esse poterūt. quot inferēti placebit.
q̄a omne nūmer furculoz sufficient nutrit
talis arbor. Modus q̄dem inferēdi quē Pal-
ladius emplatrationē vocat sic ab eodē fieri
affirmat. ex nouellis ramis incisis z seracib⁹
gēma q̄ bene apparebit sine dubio processura
duob⁹ digitis q̄dratis circūsignet. vt ipa sta-
tuat in medio. z ita subtiliter cortex leuē acu-
tissimo scalpzo. ne gēma ledat. Item ex ea ar-
bore cui gestimus inferere similiter cū gēma tol-
let emplastrū. nitido ramē atqz vberi loco. tūc
ibi cōueniētī impressus circa gēmā vincu-
lis cogit sine lesione gramis coherere. vt ea q̄
apposite reddidit loco gēme poris includit. tūc
luto sup̄linis z liberam gēmaz relinqs. cui
multū proderit si peciola cū cera sup̄ iuncta
ram z riuulas corticē apponat. ad extrinsecō
rū nocumētōzū defensionē. z nutritis succi

[illegible]

culcus dictorum lignorum perforat subtili terebra
et acuta. ita quod inter unum foramen et alterum sit
spacium semipedis. et furculus modicum raso
corrice intro missus iacentem mergat alio iun-
gat in scrobe furculus elevatus. ita tamen quod para-
rice falcis falcis summitas aliquid remaneat super
per terram. hinc per post annum materia totaliter
elevata. et inter furculos incisae plantae quam
betradicibulo plurimis decoratam in ordinata
scrobe deponere. cui foras proderit si creta vel
cera foramina et eorum scillure vndique optime
obturent. Quidam autem mihi asseruit se expertum
fuisse hanc inscriptionem in palo falcis viridi per
forato versus ad medullas solummodo et insinisse
furculos equalis grossitudinis remoto cortice
que. quatenus intraret in foramen. vi correxerit fur-
culi equare corticis pali. et cui cera omne riu-
lam obturasse. et posuisse palum sub terra quatuor
digitis lacentem in loco aquoso. ita quod de palo
nihil apparuit. sed solum furculi soli terrae. et co-
phedisse optime oculos. et refecato inter furculos
triculo plantasse et bene coalescisse. Alii autem
modum inferendi retulit columella dices galli-
ca terebra versus ad medullas arboris perforan-
da. pla ga interius leniter inclinata. ubi dedu-
cto omni fragmine. vitæ vel ramuli ad modum fo-
raminis deliberati succidit et in humidis stric-
turi impingit. una vel duabus gemmis foris re-
lictis. et tunc argilla et musto locum diligenter oc-
curre. ita vitæ in vlimo inferi posse dicit. Pre-
dicti autem duo modi fieri possunt congrue in
mense marcii. et in principio apellis ac februa-
rio. siue cui viridis et novus succus calorem ac-
ria dissolutus movet in cortice. Item scribit
Barro alium modum inferendi suo tunc invenit
in propinquis arboribus hoc modo. quod arboris quæ
vult habere furculum in eam quam inferere vult ramu-
li traducat. et in eius ramo percussio ac desuper
implicare in locum. quod pingit et vitæque parte.
quod intus est falcis eternuatur. ita quod ex una par-
te quod celum visum est corticis cum cortice equa-
tum habeat eius ramuli quæ inferet. cacumem vero
directum sit ad celum postero curret anno cum co-
prehenderit unum propagantem ab altera arboris
procedit. Et predictus igitur pater quod licet inscri-
tio in similia sit melior. tamen et dissimilia plu-
rimum coalescit. et infinita mirabilia facit. que et
apparere in his qui expectari desiderat et in talibus
exercitantur.

Capitulum. xxiij. Ex quibus dispositionibus et in quas transmutentur plantae siluestres in domesticationem.

Ex his q̄ supra determinata sunt scimus
plātas siluestres esse spinosas et scabio-
sas in corticē substantia. et puor et multor fo-
lior plurimor fructuū. et in quātitate mino-
rū. et acutior succorū. et hec oīa nō dubitam⁹
accidere plāte ppter suū nutrimentū. et ideo plā-
ta in oībus his dispositionib⁹ mutat p nutri-
mentū cultoris agri i oppositas dispositiōes.
spinositas enī venit ex humido nutrimentali
intenso. qd̄ cogit ad superficiē ptingere ad me-
dullā ipsa sua intēsiōe. et hec i domestica mu-
tat p habūdantiā humidū. q̄ non patit calozē
acui. sed frāgit eū. et nō sinit terrestre cōgrega-
ri. sed insidit et currere ipm facit i poros plā-
te. sicut autē eiusdē humidū habūdantiā fuit
in maiore folior diuisione. hec etiam facit ut
maiores sint fructus domesticarū. et quia hu-
mor siluestriū tenuis et subtilis est ppter par-
uū earū nutrimentū erit humor domesticarū
spissus et viscosus. ad flegmaticitatē accedēs
ppter eius habūdantiā. et letaminis admini-
strati cōmixtiōe. tenue autem et subtile facile
dispergit a calore. et diuidit in plurima. et ideo
in numero sunt plurimi fructus arborū silue-
striū. et non vermiculati. sed integri in arbori-
bus diu perseverantes. quoniam subtile et tenue
nō facile putrescit. nec defacili claudit poros

sue vegetationis. per quā fugit ex arboze pres-
cipue cū in codē hūido sicut i proprio subie-
cto sit calor acutus. habūdantiā autē et spissū
et viscosum humidū per magnas partes flu-
it in vniū. et non est facilis diuisione. eo q̄ ca-
lidū eius est ebescit. et ideo sunt ex eo mag⁹ qui-
dem et nō tot numero fructus. sicut ex tenui et
subtili et acuti caloris existēte. et cito ebescit⁹
calor permittit claudī eius porū. per quem sa-
git ex arboze. ita q̄ multi talū fructuū cadūt
ante tempus maturatiōis. et defacili attrahūt
vermes. quod autē emūdat succū et digerit in
domesticis nodi precipue sunt insitionū. qui
tenent in corticib⁹ suis et transversalibus po-
ris humidū. donec ad suauē maturet sapo-
rem. et talis qd̄ est transmutatio earū p in-
sitionē domesticarū arborū. Ille autē plante
que sunt de genere granor et olerū ex solo cul-
tu et cibo domesticant in hoc q̄ substantie et
molliores et maiores efficiunt. et sui saporis
et humores minus efficiunt acuti ppter cau-
sam quā supra diximus. subtilitas enī corticē
q̄ est in domesticis et planicies absq̄ dubio ex
bonitate et habūdantiā puenit nutrimenti.

Capitulum. xxiij. De lo-

cis vtilibus et inutilibus generationi plantarū.
Lanta in generatione sua duob⁹ indi-
get. quorū vniū est materia ex qua fit. et
alterū est locus sue generatiōis. quemadmo-
dū est pater. et materiā quidē impedit loci sal-
fugo. eo q̄ ericcat humidū radicale plantarū.
cui⁹ signū est q̄ terre false vel cōmixte. vel sa-
le seminare steriles efficiunt. loca autē perpe-
tuis niuib⁹ coopra omnino non cōpetunt ge-
nerationi plantarū. quia experimēto cōperi-
mus niuem a cōperamento esse remotissimā.
ppter frigus glaciale quod est mortificatiū.
oportet autē scire q̄ si aliquis locus in se tem-
peratus in hyeme frequēter sit niue coopatus
iste eximie trib⁹ ex causis secūditate accipit.
quarū vna est. q̄ vis terre euaporatōis reflectit⁹
tur sepius ad terrā. ppter niuis cooperimē-
tum. alia autē causa. quia niuis repressa cali-
ditas ad terrā illam expirans. cōueniēs gene-
rationi prebet nutrimentū humidū. qd̄ pau-
latim per vices distillās supiorib⁹ partib⁹ ter-
re vigore natatiui plantarū cōtinue infundit.
Tercia est cā q̄a nix frigiditate sua locū circū-
stantē et vigore pncipiorū generantiū plantā
cōtinet ne euaporet. et cōtinet terre superficiē ne
emittat in⁹ in viscerib⁹ terre vapores genera-
tos. q̄ cōgregari ad superficiē ingrediunt radi-

ces plātarū prestāt ei nutrimentū et fomētati-
onē et generationē matricē. q̄ ingredit̄ planta
rū cōmixtiōi. sic autē dixim⁹ q̄ loc⁹ ppetu⁹ in
frigore. ppter niuositatē nō cōuenit generatio
ni plātarū. ita eodē mō in locis salicis et siccis
nō appet multū generatio plātarū. ppter remo-
tionē locorū a t̄pamēto. hec em̄ loca multā sal-
suginē habētia multe sunt siccitatē et p conse-
q̄ns multe frigiditatē. eo q̄ calor cōplexio-
nalis nō cōualescit et retinet̄ nisi in hūido tē-
perato. et si alius calor aliq̄ sit in talib⁹ locis
est adurens talis calor nō remanet. sed euolat
adustus frigid⁹. et mortificās ea q̄ forte nasci
debuisse. et signū hui⁹ terre est q̄ miorat̄ et
cōtrahit̄. et ex siccitate et frigiditate. q̄ elōgat̄
a calido et humido. q̄ eleuant et faciūt crescere
loca et exaltare. ppter qd̄ terra dulcē q̄ habun-
dat in calido dissoluit̄ et hūido vaporat̄ fre-
q̄ntius eleuat̄ in colles et mōtes. et terra salu-
ginitis m̄te depm̄it et inferozat̄. in locis autē
calidis p cōueniētiā matricē plātarū et loci ap-
te et bñ nate pueniūt. in talib⁹ em̄ locis est aq̄
subtilis et bñ digesta. eo q̄ a calore loci talis
ex pfundo attrahit̄ terre et bñ cōmiscet̄. et bñ
digerit̄ a calore loci terminat̄. a calore enim
multo nō adurente. puenit humidi decoctio.
calor em̄ in talib⁹ locis habūdāt ex duab⁹ cau-
sis. quāz vna est calor loci retinens calozē. se-
cūda causa est calor solis. q̄ ex aliq̄ reuerbera-
tione multiplicat̄ sup locū illū. et loci q̄dez ca-
lor est sicut instrumentalis. calor autē solis si-
cut terminat̄ et formalis. et q̄ si vniūficās. et idō
format̄ cōtinue humidū in plantis. aer etiā im-
mixtus est hūido locorū. talit̄. et iuuat ad hoc
ut humidū sursum spirando educat̄ in plante
figurā. mōtes autē q̄ sunt subtus cōcaui et va-
porosi attrahūt a suis cōcauitatib⁹ humorē. et
adiuuat ad hoc caliditas multa. q̄ est radioz
solis et stellaz. et multa ad annexū montis re-
uerberatio. et ideo festinat in his humidi de-
coctio. p̄cipue in latere cōuerso circa calidum
solis. hoc est circa meridiē. ppter quod plāte
multe et bene decocte p̄ueniūt in mōtib⁹ p̄-
cipue. nimirū humidū em̄ attractū ad montis
sup̄ficiem ex figura deueritatē cōtinue deflu-
it. et ideo sup̄ius vinū remanēs optime deco-
quit̄. q̄a melius vincit̄ a calore qm̄ nō est sup̄-
fluū. nec oīno siccit̄. q̄a cōtinue attrahit̄. et ex
cōcauo montis crescūt vīna odorifera et plā-
te aromatice. et sunt plante et vīna magis sic-
ciores aliq̄nūlū. Ad pedes autē eorūdez mō-
tiū sunt plante et vīna magis humida. et min⁹
digesta. et plante p̄siores. ppter multū humi-

dū annero mōtib⁹. cōtinue ad calida loca de-
fluens. q̄dam tamē loca siue plana siue mon-
tuosa ppetue sunt sterilitatē. et hec vocant̄ he-
remi. et hec sunt arenosa et falsa. et hec sūt vin-
centē in se habētia falsedine et siccitatē. et in-
ter arenulas locorū taliū sunt raritates. eo q̄
p̄tes arenarū sunt cōtigue nō cōtinue sibi cō-
posite. planta autē nō pōt generari ex vapore
cōtinuo q̄ diffundit̄ ex circuitu loci in mult⁹
p̄tibus loci cōtinuis a virtute solis euaporā-
tibus. In talibus igit̄ locis aut nō generat̄
plāta oīno aut rara. aut debilia. essentie. sicut
est saxifraga et q̄dam alia graminia pua. parit̄
em̄ loci nō coherentib⁹ ppter adustionē impos-
sibile est p̄tes vaporis solide cētie et coheren-
tis esse. ppter qd̄ etiā expirat̄ in arenas p di-
uersas p̄tes. et non formant̄ in plantā. ampli⁹
aut luti nobile qd̄ ingenuū est et libez a gros-
sa terrefrilitate. ppter vinctuositatē suā cito pdu-
cit plantā vinctuosam edibile. plāta autē q̄ sup̄
solidos lapides nascit̄. ppter carentiā humo-
ris viz lōgo cōtingit et crescit t̄pe. plāta em̄ re-
manēs et crescēs indiget terra et aq̄ et aere. et ra-
ro hoc h̄z planta q̄ in lapidū soliditate est erū-
pens. Est et alia plāte cōsideratio ex loco plā-
te p̄ueniēs. quoniam si fuerit in loco q̄ est p-
pe solē. hoc est ad directū solis respectū p̄sus
orientē et meridiē. citius nascit̄ et crescit. eo q̄
calor solis directius et diutius manēs sup̄ eā
cōuenientius et fortius mouet humidū eius.
et qm̄ fuerit ad aquilonē et occidentē. ita q̄ sol
cito declinat ab ea tardabit̄ generatio eius. et
incrementū diminuit̄. sit autē hoc dupliciter na-
turaliter sc̄z aut p accidēs. qm̄ locus aliq̄s ex
montib⁹ vel alijs causis. p̄prietatē accipit ori-
entis vel occidentis. sicut aut si in loco plante
sit aq̄ frigida grossa in se cōcludens aerē siue
vaporē acreū. qui sua frigiditate et sp̄situdine
ascendere siue vaporare nō p̄mitit. ille p̄o p-
mitit plātas nutriri ad magnū incrementū.
eodē autē modo impedit siccitas rerū in lo-
co aliquo incrementū plantaz. ppter defectū
humidi nutrimenti. tūc enim calor naturalis
diffundit̄ ad extrema loci. et agit nulla cōbu-
rendo et obstruēdo poros viarū. sicut obstru-
untur in terreftri adusto. et tūc aqua nutritiēs
etiā si adesset non haberet meat⁹ per quos
in plāte nutrimentū euaporaret et remanet de-
stituta nutrimento. et ideo non crescēs in ma-
gna quantitate.

Capitulum xxv. De ter-
ra et cognitiōe fecūditatis et sterilitatis eius:

D iij

Liber

Erra est vñ ex elemētis generator. cuius naturalis loc⁹ est in medio tot⁹. in q̄ naturaliter manet q̄tera. ⁊ ad ipm cū ab eo se parata fuerit naturalit⁹ mouet. est autē frigida ⁊ sicca naturaliter. sed accidētali⁹ reb⁹ intrinsecis immutat⁹. eius p̄o esse in generat⁹ iuuamē tū p̄stat ad retentionē faciendā ⁊ fixationē. ⁊ ad seruādas figuras ⁊ formas. In terris p̄o fm Palladiū fecūditas q̄renda est. ne alba ⁊ nuda gleba sit. ne macer sabulo sine admixtione creti. ne creta sola. ne arene squalētes. ne ieiuna glareā. ne arenosi pulueris. lapidosa macies. ne salia vel amara. ne vlginosa ēra. nec torus arenosus atq; ieiunus. ne vallis nimis opaca ⁊ squalida. sed sit gleba pur⁹. ⁊ fere nigra. ⁊ ad tegendū se graminis sui crate sufficiens. aut mixti coloris. q̄ ⁊ si rara sit. tamē pinguis ⁊ cretosi soli adiunctiōe glutinē. q̄ptu lerit nec scabra sint. nec retorta. nec succinata. naturalis egentia. Verum quoniā alia terra dādis frumētis vtilis est. q̄ naturaliter cōuenit. ⁊ alia magis vineis amica est. Sciendū est tamē q̄ frumētis dandis vtilis est. q̄ naturaliter ⁊ sua sponte producit ebulū iunctū gramen pingue trifoliū calamū rubos pingues. prina siluestria. lappas. farfana. malua. et ceteras huiusmodi herbas q̄ latitudine ⁊ pinguitate folioꝝ letū solum ⁊ fecundū demonstrāt. Color tamē terre nō magnope desideret. sed pinguedo atq; dulcedo. pingue sic agnoscis terrā. glebam parū dulci aqua conspergis. et subigis. si glutinosa est ⁊ adheret. constat ibi esse pinguedinē. Item scrobe effossa ⁊ repleta. si supauerit terra pignus. si defuerit exilis si cōuenit equata mediocritas. Dulcedo autē agnoscit. si ea parte agri que mag⁹ displicet. si eiusdem qualitatis totus ager videt. fictili vase dulci aquam madefactā indicio saporis explore. Vincis quoq; vtilem per hec signa agnoscas. si corporis aliquaten⁹ rari atq; resoluti est virgultaq; profert lani nitida pro-cera secunda sunt. vt pirus siluestris prunus. rubus. ceteraq; huiusmodi. neq; intorta. nec debilia. neq; macra exilitate languentia. Et hec in cōmuni breuib⁹ in mediū absoluta q̄ literamq; sufficiant de terra agri siue cōgrua vineis. quia plenius dicā de ipa in libro vinearū. sed cū sint genera terrarū plurima. pinguis autē ⁊ macra ⁊ spissa vel rara sicca vel humida. lapidosa vel nō lapidosa. mōtuosa vel plana. ⁊ ex his pleraq; viciosa. tamē ppter fecunditū ⁊ plantarū differentiā sepe necessaria. maxime tamē ⁊ absolute eligēdo est pignus

Secundus

⁊ resolutus ager vbiq; situs. quia hic nūmū laborem petit. ⁊ fructū maximū reddit. Secundi meriti est spissus ⁊ pinguis. q̄ aliter laborē maximū petat tamen ad vota respondet. Illud p̄o deterrimū genus est quod erit siccū ⁊ spissum. macrū ⁊ frigidū qui ager more pestiferi fugiendus est. Veniat tamē q̄ agri sint varijs vtilitatib⁹ deputati Varro recitat Lathonem in nouē genera diuississe. ac graduū vtilitatē scripsisse. ait em̄ meliōrē esse agrū illū. vbi vinea possunt esse bono vino ac multo. secūdo vbi ortus irrigu⁹. tercio vbi salicta. quarto vbi oliueta. quinto vbi pratē. sexto vbi campus frumētarius. septimo vbi cedue silue. octauo vbi arbuta. nouo glādiaria silua scdm aliquos vel aliq; dant primatū bonis pratibus. quia modicas aut nullas requirunt expensas contra in vineis. eo q̄ fructus sepe sumptum deuorat.

Capitulum. xxvj. De situ

qui congruit agris ratione fecūditatis eorū.

Itus terrarū nō sit adeo planus vt stagnet. nec praeuolatus vt defluat. nec obrutus vt in inum directa valde subsidat. nec arduus vt tēpestates immodice sentiat ⁊ calores. Sed ex his oib⁹ vtilis semp ⁊ equata mediocritas requiratur. videlicet vt campus aprior sit. et humore pluuiaꝝ diuino fallante subducens vel collis molliter p̄ latera inclinata deductus. vel vallis cū quadā moderatiōe et aeris claritate submissa. vel mons alterius cacumis defensus obiecta. et molestatiōibus vicijs aliq; liberi auxilio vel sublimis asper. s; nemorosus et herbid⁹. Pterea positio agri q̄ eligendus est. eo si sit in frigidis prouincijs oriendo vel mediano lateri ager debz esse oppositus: ne ahent⁹ magni mōtis obiectu his duob⁹ partibus exclusus algore rigeat. in calidis prouincijs p̄o potius septentrionalis op̄tada est que vilitati. voluptati et salutis et eq̄ bonitati respōdeat. Item ait Varro q̄ quatuor extra fundū cōsideranda sunt q̄bus fundus vtilior vel min⁹ vtilis reddat. Primū est si regio prima est infesta. q̄bus fertilis sit fundus inutilis tñ est propter latrocinia. Secūdū est si in regione p̄pina sunt homines qui emanant q̄ in fundo sunt venalia. vel ne care vident q̄ fundo sunt oportuna. fructuosior em̄ fundus est. Terciū si nimis longinquus est. vt ex ea difficile necessaria portent ad fundū. nūmū fructuosior censet. Quarto eundem fundū fructuosiorē faciunt rectine. si vici sunt

q̄bus
re nec
fructu
sunt a
beat.
q̄ vici
soli n
in fun
dum
Ca
nitor

q̄dam
spina
dem
su bo
cinaz
time
eleua
neis
at sup
in loli
onē h
bec q̄
q̄ ma
magi
lentū
estati
fatis
bus le
pteml
rū et
liter a
q̄ pre
gnat.
fabul
cōrie
gis vi
repan
pedic
gone
ciafa
ment
bere f
est tū
mis
nient
in lap
Qu
sunt
habe

Libec

qbus plaustra vel naues portare ac exportare necessaria possunt. Refert etiam ad fundi fructus quædam modum vicinus in cõfinio cõstiti agrum habeat. si enim ad limina quercu habeat. ut possis recte sub eam siluam ferere. oleas qbus vsq; eo est cõtrarii natura. ut arbores nõ solũ min⁹ ferant. sed etiã fugiãt. ut introsum in fundũ se reclinet. et in cõfinio vitem et fundum faciunt sterilem.

Capitulu. xxviij. De munitionib⁹ vinearum. ortoru. et agrozum.

In earũ ortoz et agroz munitiones multis modis fiũt. qdaz enĩ fossatis cingũt qdam sepib⁹ et palis et viminib⁹ factis. qdaz spinarũ aut aliaz arborũ plantis. et fossaz. qdem munitiones plurimũ defendũt ab ingressu hominũ et aialiu⁹ rapaciu⁹. et ab iniuria vicinaz aquaz. ad loca defensa fluentiũ. et maxime si ripas habet valde sufficetes aggeres eleuatas. Multũ etiam conferũt agris et vineis nimis humidis et aquosis. ut ad eas fluat superfluous humor aquosus segetes necas. et in lolium et auenã couertẽs. et cõpletaz digestione humor viuas nutrices impediens. Et hec qdem fossata magna vel pua sunt. scdm q magis et min⁹ aquosa sunt loca. et scdm q magis et min⁹ hominũ et aialium intrare volentũ timet noxam. Fiant autẽ optime toto estatis tẽpore. si aqua subterranea vel in fossatis repandis collecta nõ impediãt. in quibus locis facienda sunt de mense augusti sepembrib⁹ et octobrib⁹. qbus mensib⁹ aq fossarũ et superficie terre marie cõsumpta est. Qualiter autẽ fiunt noua fossata notũ est q ab vtraq; pte latitudinis filũ seu funis extendit et signat. deinde cũ vangis i terra et acitonib⁹ in sabulo fodiunt. et cũ badilib⁹ extra remanẽs cõtra terra prouiciũ. et ripe cũ zapis seu vangis vel azitonib⁹ poliunt. Cetera fo fossata repant hoc modo. pmo qdem oia fossore impediẽtia cũ radicib⁹ extirpant. deinde cum ligone fundus radat. et tra cũ herba rasa pũcia ad viã. deinde cũ lignonib⁹ adegnt et forment ripe. secundũ q stare debebũt. et post libere fossatũ qntũ placuerit fodiat. Notãduz est tũ q in terra cretosa nõ debet fieri ripe nimis dependẽtes q post gelidã hyemẽ adueniente veris calore dissoluerent et rueret. Sz in lapidosa et soluta terra nõ facile ruũt ripe. Munitiones sepium qdam palis et viminib⁹ fiunt. precipue locũ habet. vbi materie ipsaz habet copia. et vbi arborũ multitudo spina

Secundus Fo. xxviij.

rũ plantationẽ et cõualescentiaz impediẽt. que quidẽ qualiter fiant notũ est q afficis palis acutis semipede distantib⁹ terent viminẽ et spinis. et desup muniant. et cũ paucioribus palis et viminib⁹ debiliores tamen fiant afficis palis duob⁹ vel trib⁹ pedib⁹ inuicẽ remotis. tres vel quattuor partice distantes equaliter ex trãuerso ligant. deinde sursum rectis viminib⁹ positis conterunt. Munitiones autẽ que de plãtis spinaz et arborũ fiunt. hoc modo faciẽde sunt. videlicet q fiat in loco munitionis sulcus vno pede cõcauus et tantundẽ latus. in quo plãte aliunde radicate vno palmo aut duob⁹ distantes ponant. et terra q inde remota fuerat optrite trita opiant radices. deinde de fodiat fossatũ. si fieri debz ibidẽ. et terra supra dictas plãtulas eleuat. et cũ tota sursum eleuata fuerit in summirate si placuerit alius fiat sulcus. et similis plantatio fiat. poterunt etiam multe plantationes fieri propter forno rem munitionẽ si placuerit. secunduz modũ in primo libro traditũ. cũ de rumbis et curijs loquerer. Notandũ est tamẽ q vbi multum necessaria est clausura. ex spinis nũ faciẽde sunt plantationes. vbi fo nõ tanta est necessitas. et lignozũ habet penuria. ppter ignẽ possunt cõgrue fieri plantationes. et pcpue et plantis vel mozu et pruno. ciconioz et similiũ. q omnia plantationes tercio anno cũ cõualuerint affectent et plicent. ut fortes fiant et spisse. et vbi perditẽ fuerint reparent. deinde cũ spisse creuerint in terrate disponant et ligent vbi opus fuerit. et non iuxta terrã. sed vno pede sup eas incidant tẽpore octobris vel nouẽbris. et melius februarij et marcij. vsq; quo incipiũt turgescere gẽme. hoc enĩ modo loca semp clausa erunt. et seps in spissabit pullulã. in summo stipite in medio et radice. Et his tamen que in superiori acie sunt plãtate. poterũt aliquẽ qbusdam pedibus distates sine incisione relinqui. ut fructũ ferant. aut pro igne seruent. vel edificijs deputent. Et plante qdam spinarũ in acie inferiori qdam ponende sunt spinarũ inde aut arborũ. aut prunozum. aut rosarũ siluestrium. et siluestrium spinas acutas habentũ. que fo in supma ponende sunt arbores sicut prunẽ domesticẽ. que spinis suis defendũt. et spissa earũ pullulatione claudũt. Igni tercio vel quarto anno seruiũt. et plurimũ fructum ferũt. vel sicut plante vlmoz. vel salicũ vel populozũ vel vnzolozũ et ciconioz rum vel malozũ granatozũ in calido aere vel tẽpato et similiũ arborũ. et pcpue facile pul

D uij

Liber

lulantiū a radice. Notandū est tamē q̄ si ter-
ra sit adeo frigida et dura. q̄ in ea plātule dif-
ficile cōprehendant. plantule solūmodo cico-
nioriū cū radicibus vel sine ponant ibidē. que
non refugiunt talē terrā. q̄ si est campus alis
ager. vltimus est vtilior omnibus alijs plantis.
q̄ et sepem sustinet et attollit vvas. et frondes
iocundissimā ministrat ouibz et bubus. ac se-
pibus p̄bet virgas ac foco et fumo. et est mul-
tis operibz opimus. Si p̄o plantule desint
in partibz illis. aut aliunde portent radicibz
cooptis. et optime pparatis. vt a calore defen-
dant et vento. aut maturitatis fructū tēpore
colligant. et sole siccant semina. et in seminario
mēse ianuarij vel februarij sata aut plāta nu-
triant. vt sequenti vel tercio anno ipsozū co-
pia facile habeat. Palladius tamē p̄cipit ma-
tura colligi semina rubi et spine. q̄ rubus ca-
ninus vocat. et cū farina berebi ex aqua ma-
cerata misceri funes. deinde sparteos veteres
mixtioni sic induci. vt inter funes semina re-
cepta seruent vsq̄ ad verni tēporis initia. nūc
ibi sepius futura est duo sulci tribus pedibus
a se separati sexquipedes altitudine fiant. et per
vrosq̄ cū seminibz obzuant funes in leni ter-
ra. ita trigesima die procedūt sētes. quos te-
neros admiculis opus est adiuuare. qui in-
ter se per spacia relicta vacua iungentur.

De fluminū defensionibz.

Lumina suo impetu sepe ripas posses-
sionū fodiunt. et in eis operant ruinas.
et quādoq̄ sui cremēto et depressione vicino-
rū locorū inundant et operiunt terrarū super-
ficiē. et vbi sua rabie operant rupes modicū
superius penaculi fortes fiant. scdm̄ impetū
aminis aut ibidē mergāt ciste cū magnis cor-
nibz ligneis admodū cratis ab vtroq̄ capite
factis. et viminibz cōtērtis. et lapibz plentis. q̄
bergulle dicunt. Vbi p̄o aquarū habundā-
tia superficiē operit et segetes necat. fiant ag-
geres fortes et magni. talesq̄ eorū potentia a-
quarū iniuriē cōtradiciant. q̄ si in aliquo loca-
to debilitabif agger. anteq̄ deficiat alius cō-
ueniens post ipm̄ fiat. et debilitatus in q̄bus-
dam incidat locis. vt currus et bestie ac homi-
nes nouū aggerē percurrere et cōculcare co-
gantur.

Finit liber secundus feliciter.

Tercius

Incipit liber Tercius

De campēstribz agris colēdis. et de natura et
vtilitate fructū qui ex eis percipiunt.

Ampestrū agroz cultus in
libro scdo generalit̄ tradit̄
est. Nūc aut̄ in hoc tercio li-
bro dicā singularit̄ de cul-
tu et vtilitate cuiuslibet sem-
inis et fructus q̄ seminat̄ in

eis. et ex eisdem p̄cipiunt. scdm̄ ordinē alpha-
beti. et p̄mo q̄dē dicā de area et horreis. q̄ vni-
cuiq̄ semini cōmunia necessaria et vtilia sunt.

De Area.

Rea longe a villa esse nō debz. p̄pter de-
portādi facilitatē. et vt fraus nō timeat
dñi vel procuratoris in ciuitate suspecta. Sit
aut̄ vt Palladius ait. vel strata silice. vt saxo
montis excisa. vel sub ipso tritūre tpe vngu-
lis pecorū vel porcorū et aq̄ admixtiōe solida-
ta. Sit circa hāc loc⁹ alt⁹ plan⁹ et pur⁹. i. quē
frumēta transsusa refrigerent. et bores inse-
rant. q̄ res i eorū durabilitate pficiet. fiat dein-
de proximū tecū. vel habeant septaria vel si-
milis. vt tpe imbris subito mūda. vel semitri-
ta trāsserant vel opiant. Sit autē loco subli-

mi-
nei-
roz
dib

frigi-
vt p̄-
line-
leis
dent
ris n
folia
hec a
diu
alteri
tis di
lume
scēt
fūmi
corri
reis
dñi
aut
beat

Liber

mi et p[er]abili vnde c[on]s[il]i[um] longe[m] ab ortis et vineis atq[ue] pomerijs. Nam sicut radicib[us] p[er]gul[orum] p[er]funt letamē et palee. ita insidiātes frondibus perforant et corrumpunt.

De horreis.

Itus horreor[um] supior longe ab omni oleo et letamē et stabulis ponendus est. frigidus et siccus et sic[us]. sed fact[us] granarijs ut Palladius ait amurca luto mixta parietis linient. cui aridi oleastri folia vel oliue p[er] paleas adiiciunt. q[uod] si siccata fuerint frumēta cōdent. hec res gurgulionib[us] ac murib[us] et cereis noxijs aialib[us] inimica est. Aliq[ui] coriandri folia frumētis miscēt. ad seruādū profutura. hec ait Palladius. Nihil t[ame]n cōmodos[us] erit diu custodiēdis frumētis. q[uod] si ex horreis in alterū locū vicinū trāsfusa refrigerent aliquātis dieb[us] atq[ue] ita horreis inferant. Negas columela ventilanda esse frumēta q[uia] magis miscent aialia totis acerbis. q[uod] si nō moucant in summate intra mensurā palmi subsidēt. et hoc corrupto velut corio illesa durabunt. ab horreis t[ame]n debz auster esse aduersus Adhuc cauiēdū est ne pavimentū sup[er] q[uod] ponit humidū sit aut rarū. sed solidū et bñ planū. ne murib[us] prebeat habitaculū per foramē. Insup[er] enā dili

Tercius Fol. xxv.

genter attendendū est. ne sit locus excedēs in frigore vel calore. quia vtrūq[ue] segetes corrumpt et perdit in eis virtutē naturālē. Aliq[ui] putres facit. horū solū et latera paleis subster[nit]. et curant ne humor aut aer tāgere possit. nisi cū permittit ad vsū. quo em[an] spūs nō p[er]uenit. ibi nō orit gurgulio. sic conditū triticū manet annis q[uinquaginta]. multū p[ro] plus annis centum ut Varro scribit.

De Avena.

Avena duplex est. siluestris et domestica. siluestris nascit[ur] in frumēto. cū granū eius satū nimia mollicie et intemperātia terre cōuertit[ur] in auenā. q[uod] ab eo in herba cognoscit[ur]. q[uia] latiores viridiores et pilosiores habz frōdes. et huius granū nigrū et pilosus est. et maturat et cadit ante maturatiōnē frumēti. Domestica est alba nō pilosa. et seminat[ur] tempe seminū frumēti e[st] eodē modo. et melius mense februarij et marcij. et etiā in macra terra bona puenit. et eundē querit aerem. et similē terraz desiderat. Albertus tamē dicit q[uod] siccū querit agrū. et modicū ante mēses frumēti maturat et colligit. et tam herba vtriusq[ue] auene q[uod] semē est optimū pabulū equoz et boum et asini

Liber

noſū et mulozū. neutra ſo ipſaz homines in ſuo cibo vtunt. virtutē habet relaxandi om- nem tumōrē et duricies. et faciei immūdiciaſ depurandi: vt dicit Plato.

De Cicerē.

Cicer notū est. et eius q̄daz diuerſitates ſunt. q̄a quoddā est rubeū. quoddā par- uū albū. quoddā ſanguineū. et ex his quod- dā groſſum. quoddā puū. quoddā est rubeū. quoddā nigrū. Et quibz ſanguineū tm̄ rugo- ſum cortice habet. et est melius ceterz. reliqua oīa cortice habēt politū. optime naſcūt in ac- re tēpato et humido. et terrā pinguiffimā et ſo- lutā deſiderat. et cretā etiā nō formīdat. et ter- rā quidē valde macilentā reddit. ſemiat men- ſe februarij in locz calidiſ. tēperatiſ marcij. frigidis ſo de menſe februarij. in locz calidiſ tēperatiz de menſe aplis. cui pderit vt cito na- ſcat ſi molle ſerant. et marie aqua letamiſ cū tarde ſerit. et circa ſulcoſ ortozū optime plan- tat. et cū maturū est colligit remanentibz her- bis. Media corbe ſemis bubulca ptena est. ſarcuſat et herbis mūdāt vt faba. ſed nebulis ledit. et inde in elunio facile perit. Colligitur q̄dem granis et iſſentibz ſicciſ. et cū luna mul- tum proceſſit in defectu. Cicer album ſcōm

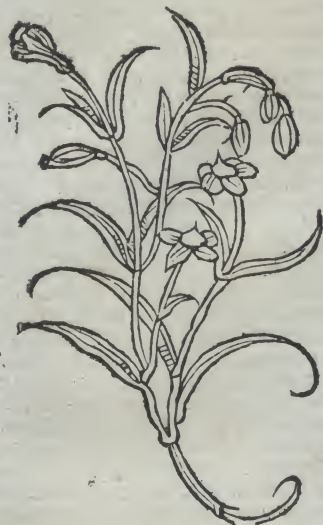
Tercius

Iſaac calidū est et nimis humidū. ſed Auicē- na dicit in primo gradu humiduz in medio. Rubeum est autē calidū et nimis humiduz. Sed Auicenna dicit q̄ vtrunqz est calidū et ſiccum in pmo gradu. et nigrū est forius. Ci- cer plurimi est nutrimentū. et ventrē humectat. ſed inflationē generat et ventofitatem. idcirco auget ſperma. et coitū valde cōfortat. q̄a tres habet in ſe cauſas ad coitū pertinentes. ſc̄z ca- lozem. nutrimentū. et inflationē. ideoqz valde competit ad miſſarijs equis. cū multitudinez equoz neceſſario habuerit coopire. Ypocras dicit q̄ ciceris poteſtates due ſunt. et cum co- quif eas admittit. et in aqua vbi coquif rede- unt. vna dulcedinis. et altera ſaluſuginis. cum dulcedine ſua nutrimento bono nutrit. et lac augmentat. et ventrem humectat. cū ſaluſugi- ne ſo humorez groſſum diſſoluit ac minuit. vrinā et menſtrua prouocat. et valet ictericiſ et ydropiciſ. et ad totius corpis puriginem. Et ſi eius iure lauet impetiginē et ſerpiginē mundificat. Iſe fm̄ Salienū cicer inducit lū- bricoſ. et valet ad opilationē ſplenis et epatis et ſellis. lapides frangit in renibz et veſica. ſed nocumentū est vulneribz renū et veſice. Cicer nigrū est magz diureticū et aperitiuū. et ideo plus valet in apertioe ſplenis et epatis et fra- ctura lapidū et lumbicis educendis. et preci- pue ſi cū aqua coquat et ius ipſius bibat. Al- bum ſo est melius in augmentatioe lactis et ſpermatiz. Auicēna dicit. q̄ cicer clarificat vo- cē et nutrit pulmonē melius q̄z res aliq̄. et pro- pter hoc fuit forbitioes ex farina ciceris. Et oportet q̄ cicer comedat neqz in pncipio cibi neqz in fine. ſed in medio eius. et vehementer addit in coitū. et eius infulſio facit erigere mē- brū forititer quando bibiſ a ieiunio.

De Cicerula.

Cicerula nota est. aerem humidū deſi- derat. et terrā pingue et cretoſam. ſemi- nari poteſt in ſolida terra vt faba. deinde ara- ri et ſulcari. tempore ianuarij et februarij et in pncipio marcij ſeritur. Et media corbis com- plet bubulcā. bonis cibis est aſialibz. et ho- mines ea vtunt elixa. et in totis et in pane cū alijs generatiōibus bladī pro familijs et his qui laboribus exerceant.

De Canapo.

Anapū est de natura lini. et ideo similē
aerem et terrā desiderat. sed nō oportet ut
sit toties exarata. Verū qui volūt hīc ca-
napū. pro finibz. seminare debēt ipm in locis
pignissimis. in quibus longū valde prouener.
et grossam et multāz stupā habēs ex grossicie
corticis eius. et quāto rariūz seminabit. tanto
magis ramosum erit. Qui vult ex eo facere pā-
nos. scz saccoz. linteamina. camisas. semi-
net ipm in locis mediocriter pinguibz et solutis
spissum. in quibz proueniet sine ramulis. qua-
si magnū linū. et tale cōpetēs erit p̄dictis ope-
ribz. et iterū erit necessariū piscatoribz p̄ res-
tibus eoz. Nam canapū valde meli⁹ defen-
dit in aqua q̄ linū. et similiter r̄hete ex ipso fa-
ciūt. serit aut de mēse aprilis et in fine marcij.
et herbis sarculo munda et manibz. colligit
cū matura sunt semina eius. scz masculinū. et
in fascibz ligatū ponunt in aliq̄ loco duo fa-
sces simul. ut semina min⁹ sint sup semina alte-
rius. et radices opposite. et cooperiunt summi-
tates seminū cū herba. vel aliquo stramine su-
per q̄ ponunt lapides vel terra. ut seminū ma-
turtas cōpleat. et si p̄ sex vel octo dies steterit.
eleuat stramē et lapides. et ponit linteamen-
sub vel iuxta semina. et excutit semen qd facile
cadit. sed femininū qd semē nō hz. totū p̄ des-

cē dies ante masculinū colligit cū albescit. de
inde totū simul macerat in aqua. ibiqz dimittit
tū donec stupa possit a ligno separi. et ipm li-
gnū putrefactū cōteri. et marie qd ex eo subti-
le est. qd p̄o grossum est valde longū. velut p-
rice. depilari pōt a ligno stupa. q̄ facile ab eo
carpit. postqz fuerit macerātū et in aq̄ lauan-
do cōcussū. et postea ericcatū. Et nota qd ex
eodē semine canapis nascit canapū ramosum.
qd semina infinita producit. et aliud nō ramo-
sum. qd seminibz oīno caret. semē ei⁹ optimū
est pro auculis. et ipm libenter assumunt si-
bi in escam.

De Frumento.

Frumentū est granū. qd ceteris oībz cor-
pori būani cōuenienti⁹ nutrimentū est
ppter similitudinē sue cōplexionis. Eius qdem
diuersitates multe sunt. Nā quoddā est no-
uū. vim vni⁹ anni vel minoris etatis. et hoc ma-
xime cōueniēs p̄bet nutrimentū. et tale feri de-
bet. et quoddā est maioris etatis. et hoc minus
laudabiliter nutrit. nec seminibz cōpetit. q̄a ra-
ro vel debilitate nascit satū. Et cuiusdā granū
est longū mediocriter et albū vel rubrū. sub-
tilem habēs corticē. et farinā interi⁹ albā. et
hoc est optimū. quod p̄o est grossū et rotundū
rubrū vel albū aut lucidū est min⁹ bonum. et
pasta quidē q̄ fit ex eo non est tenax. nec ei⁹ pa-
nis crecit in altrū. que p̄o fit ex pmo est valde
tenax. et eius panis multū auget. sed ex agro

Liber

collectus. mensure min⁹ respōdet q̄ grossus. Et granū q̄dem q̄d in terra pingui nascit^r est pinguis grauiusq̄ in pōdere z nutritilius. quod p̄o in terra macra ozit. cōtrariū existit. et q̄d in regione vel terra calida nascit. est calidius. et q̄d in frigida frigidius. q̄d in sicca siccus. z q̄d in humida regione vel terra p̄uenit est humidus. Et est quoddāz in spiciis consum. et hoc licz breues faciat spicas vl⁹ nebulā seu melumē timeat. plusq̄ retonsus vt q̄dā dicunt. tamē magis a radice pullulat. z spicarū numerū duplat. Grossum p̄o z maxime spicas habēs rubeas. licet eas magnas pducat z grossas atq̄ multū granosas. n̄ parum pullulat. z rariores inueniunt spicas h̄c. In omī climate habitabili nascit. licz habūdantius z nobili⁹ proueniat in regiōibz tēpatis. sicut in tercio q̄to q̄nto climate terraz desiderat pingue. aut mediocris p̄guedinis z dulcis saporis. cretā diligit. et in mediocrit⁹ soluta bonū prouenit. min⁹ p̄o solutā. aut sabulū nudū recusat. patēti cāpo letat z ledit ymbz. locz z hūidus ad s̄is d̄ generat z i loliū z auenā puertit. frumētū p̄o cū colligit robustū est. sz mensure min⁹ respōdet. Seminat aut frigidis z niuosis locz in fine augusti z toto septēbri. tēpatis in fine z toto mēse octobris. in calidis p̄o in fine octobris et toto nouēbre. In quibz oibus locis p̄mo exiles terre serant. vt frumētū fati radices ante h̄yemē cōualecant. vltimo pingues q̄ si maturi serant luxuriant in spuria diuersaz. verbaq̄ que frumenta necāt. In iugero seu bubulca semis corbis vna sufficit. Ex si p̄dicto tpe terra fuerit nimis sicca. semia sp̄sa meli⁹ in agris q̄ in aeris serua bunt. si p̄o min⁹ gelicidio seq̄nt^r h̄yemis cor rigeat. si extra agrū aq̄ poterit deriuari. ne ger men extinguat. si terra sit tēpata in octo diebz de terra egredit^r. vel paulo post colit^r campestris. Frumētarius ager hoc modo. eo diligēter exculto p̄m doctrinā i generalibz traditā. et eo semiato iterū arcē. z ligoibz vniuersum semē operiat. glebe rūpent. z ex eis sulcis mūdant. tā directe minores q̄ transuersales. maiores p̄ inferiores agro:ū p̄tes impressi. p̄ q̄s aque pluētes libere sine obstaculo ad fossata deriuent. q̄ si tpe quo granū est in lacte z inci pit germiare i agro remanēt. semē extinguit. Dese p̄o ianuarij post geliciū februarij et marcij postq̄ frumentū est quattuor foliorū sarculo z manibz ab omibz adulteris herbis mundeat. ita q̄ herbosis locis maturius. non herbosis serius. Dese p̄o maij nō sunt tan

Tertius

genda frumenta. qz florent octo diebz. deinde flo: e deposito diebz qdraginta grādescūt vl⁹ qz ad maturitatis euentū. Jē dicit Palladi⁹ de ordeo z de ceteris que sunt seminis singul⁹ laris. mense iulij in locis maritimis z calid⁹ oribus ac siccis. tēperatis p̄o ac frigidis mense iulij tritici messis abscindit. quā paratā esse cognoscis. si equaliter spicarū populus maturato rubore flauescit. Et modus q̄des mētendi solutus notus est. pars p̄o galliarū planior hoc cōpendio vti ad mētendū. z p̄p̄e hōminū labores vnius bouis opa spaciūz totū mēsis assumit. fit itaqz vehiculū quod duabz rotis breuibz fert^r. huius superficies tabulis minuit. q̄ forinsecus decliues. in summo rediunt spacia largiora ab eius fronte. carpenti breuior est altitudo tabularū. vt ibi denticuli plurimi ac rari ad spicarū mensurā constim⁹ unū in ordine ad supiorē partē de curru. a tergo p̄o eiusdem vehiculi duo breuissimi canones figant. vbi bos capite in vehiculū verso iugo aptat. z bos māfuctus qui nō modo cōpulsozē excedat. hic vbi vehiculū p̄ messes ceperit pellere ois spica in carpenti denticuli cōpressa cumulat. abruptis ac relicis paleis altitudine vel hūilitate plerūqz bubulco moderante qui sequit^r. z ita p̄ paucos itus z reditus breui tps spacio tota messis implet. hoc campestris locis vl⁹ equalibz vtile est. vbi necessaria palca non habet. Secata frumēta in mane vsqz ad terciā vel totā diem cū ac tēperatus est ligant. quia in horis nimie siccitatis spice vel ligamia frangunt. deinde ligata portant ad aream fasciculis numeratis. z sub recto aliquo aut in brachiis taliter disponunt. qz aqua fluens intrare nō possit. ibiqz cōgregantur donec fuerit vniuersa messis expleta. postea triturat aut p̄gis aut equabz. sed p̄garū trituratio melius totū frumentū ex paleis excutit. trituratio p̄o equozū ex fractiōe velocius paleas nutrimento animalū melius pparat ab oibus folliculis z seminibz extraneis. euentatiōe mūdant. z cōuenienter excicata et refrigerata iterū in arcis ad horrea seruanda portant. cui⁹ durabilitati p̄oderit si sepe inquirat ne intra se accruat extraneo inficiantur calore. quod quidē cū acciderit. p̄ granaria siue horrea moueat vel euentent. vel quod melius est ad solem z aerē deferant. z refrigerata iterū horreis inserant. generalit⁹ tamē de omnibz granis p̄ter milū cōpertum est qz in stipulis suis diutius q̄ discussa seruant. frumentū scdm ysaac calidū est z humidū tem

pera
dific
in aq
cocti
ribin
lioz f
thap
agul
rina
fana
ratio
lifica
nos i
ticoe
sale n
fici n
matu
teribz
tem r
gran
rugū
sistit
nutri
eis q
ctū ci
bilent
pe sin
nis z
si ren
uenit
mur i
tina
et dol
durū
exera
tata b
Si p̄
exteri
rema
scotit
ppter
magr
ppter
rendi
trem
medi
ua. et
z sub
humid
de die
dus et
ginqu
est me

perate. cortex eius calidus et siccus est et multum defecatus. Nutrimētū eius est parvissimū. in aqua calida missus et perforatus atque colatus coctus pectora et pulmones viscosos humoribus purgat. et si aqua mittetur in lac nutritior fit. cum vino aqua mixta faciem pustulas sanat. Vāmillis et coagulatione lacis induratis cum adipe et vino decocta duriciem mollescit. collectiones et apostemata maturat. nervos induratos et indignatos et quasi spasmodicos relaxat. eadem dicitur dyā. Frumentū cum sale mixtū apostemata maturat et aperit. Tritici recentis et novi frumenti parū crudū flegmaticū et inflatū existit. rugitū et dolore lateribus commouet. assatū magis nutrit. ventositatem minus facit. et stipitū est. in aqua coctū grauiissimū est et inflatū digestionem durū. et rugitū mouet humores densissimos et viscosissimos generat. sed cum bene digerit multum nutrit et mēbra confortat. propterea dari oportet eis qui magnis laboribus exercent. granū framenti cum lacte coquatur sanguine bonū et laudabile generat. et nutrimentū multū. si tamē sepe sumat opilationē epatis et duriciem splenis et lapide in vesica et renibus faciūt. maxime si renes calidos naturaliter vel accidentaliter inueniāt. Et pasta quidē frumenti quā pluribus uti mur modis. Siquidē azima viscosa est inflata et ad digerendū dura. idcirco inflationes et dolores et opilationes generat. et nutrimentū durū et grossū et illaudabile generat. quare exercitantibus tūm cōuenit. Si pro fuerit fermentata bonū et laudabile generat nutrimentum. Si pro sita vel sub prunis cocta mala est. quia exterius dura et interior viscosa et semicotta remanet. idcirco nec ociosis cōuenit. propter viscositatem et eruditatem intrinsecam. exercitantibus propter adustionē extrinsecam. Panis in forma magnus cortice subtiliore et duriorē habet. propterea eius cortex parū nutrit. et est ad digerendū durus. humiditatem defeccat. unde et ventrem constipat. medulle pro multū habet. et ipsa medulla est grossa. viscosa. humida. et inflatua. et flegma viscosum generat. Panis parui et subtilioris ignis interiora perforat. medulle humiditatem defeccat. unde parū nutrit. et tardius digerit. ventremque constipat. precipue si frigidus est. et uno vel duobus diebus a coctione longinquus. quā pro est mensura medie in forma est medie potestatis. Et panis quidem cuius

ignis in coctione magnus et fortis fuit. habet exteriora efficcata et indurata. item interiora non bene cocta. quia cortex velociter induratus non permittit focū ad interiora penetrare. ideoque cortex est dura non nutritiens sicut vere incensa. unde siccissimū sanguine parit. et constipat ventrem. Et mica quidē viscosa grossa et indigesta. unde crudos et viscosos generat humores. Si enim antequam coctus sit extrahatur viscosus sit erit fortiter digerentibus et exercitantibus tantū necessarius. Et si dimissus fuerit viscosus coctus fuerit siccus erit et stipitūcus et durius digerit. mediocrius pro focus temperatus est. quia totū penetrat corpus panis equaliter. et coctus quidem in furno melior est. quia totus equaliter coquit. sub testis pro deterior. quia focus in una parte magis operatur. et altera cruda remanet et viscosa. si ergo sepe comedat post multū temporis inflationis et dolores lateris generabit. similiter sub cineribus aut super carbonibus coctus velociter extrinsecus defecatus. interioris pro grossus remanet et viscosus. et multū cineris cum eo admiscet. maxime si ligna sint mollia et cito incendunt. et ideo inflationes et grauitates membrorum et obsecritates facit. Et panis quidem calidus aut recens magis est humidus et nutritius. quā post unū vel duos dies accipit laudabilis est. quia temperatus est interioris. et exterius siccissimus. rarus est et leuis causa ablate humiditatis. unde humores defeccat. et generat sitim. propter defecationē stomachi. et ventrem constipat. panis autē temperate fermentatus habens et sal et bene confectus et sicut oportet coctus facile in stomacho digerit. et sanguine clarissimū in corpore generat. unde comodior est eis qui in quiete sunt et deliciarū delectatione. exercitantibus et laborantibus incōueniens est propter sui subtilitatem et facilitatem dissolutionis et mēbris eorum. panis pro parū fermentatus et sal non habens nec bene coctus viscositates creat et grossitudinē. propter hoc aptus est exercitantibus et fortiter digerentibus. Panis pro superfluum fermenti et salis habens minime nutrit nec confortat. virtus enim salis humiditatem et defeccat. fermentū cōiunctione rarificat.

De Faba.

E

Liber

Alba quedam grossa. quedaz parua est. quedam alba. et quedā nigra est. et iterū quedam facile coquit. quedā durē. et alba q̄dam que facile coquit est melior. et parua sa porosior est et magis fertilis q̄ grossa. grossa p̄o pulchrior est sed minus fertilis. In om̄i acre habitabili prouenire dicūt. terram desiderat pingue et cretosam. et in ea subtilem facit corticem. et facile coquit. et in mediocriter soluta satis cōuenienter nascit. in sabulo p̄o et macra nō prouenit bene. et que ibi nascitur grossam habet corticem. et dura est ad coquēdū nisi talis ager letamie impinguet. tūc em̄ eius malicia emendat. melior tamen semp est que nascit in terra pingui et cretosa. Seminaur autē in stipulis et terra non arata. licet et in arata seri cōgrue possit. Spargit autem semen in locis calidis aut tēperatis mense ianuarij aut februarij. cum terra post forte gelidū talis est q̄ possit arari post sparsum semē. et melius quidē in humida q̄ siccā terra seritur. sed et seri potest de mēse marcij. maxime in terra valde pingui. cui multū prodesrit cum tarde scriēt. si madida scriēt. sic em̄ statim germinare et nasci coget. Et si in aqua letaminis duobz vel tribus diebz mollificari sinatur que nascit ex ea melioris erit cocture. et etiam talis mollificatio pinguis eidem con-

Tertius

tra terre macredine aut riliū eph' bibit. Quisdam dicunt in aqua fabā intractā cum scriēt resperfa cocturā non habere diff. cilez. nec est necessario vt nascat q̄ glebe in eius seminati one rumpant. His em̄ non obstantibus licet plurimū infra terrā submersa fuerit erumpit pullulans ad superficiem terre. Corbis vna et minus bubulcā complet. nam late spergen da est vt dilatari in stipitibz possit. luna autē plena melius scriēt faba. hoc genere legumis terra non ledit. et maxime si radices dimittet in ea. sed tamē in eo non secundat nisi per accidens ager fuerit multū humidus. Nam columella dicit agrū frumentis valiozē probari qui anno supiori vacuus fuerit q̄ qui calamos fabacee messis eduxit. et verū dicit duplici ratione. vna: quia messis de nutrimento frumenti aliquid assumpsit. altera quia non potuit in estate sic cōmode exarari vt nudus faba scdm̄ Palladiū runcanda est cū quatuor digitijs eminet sup̄ terrā. deinde alia vice sarcule cum herbe nocue fuerint i ea renate. quo q̄dem non affligit. sed proficiet et multū fructum reddit. et sēta quidē prope nodū sicut integra respondet mense maij et iunij. faba. xl. diebus floret simulq̄ grandescit. idem est in om̄ibus qui sunt semis duplicis vt pisum et cetera legumina. mēse iunij faba luna minucite vellet ante lucē. et anteq̄ luna procedat. et excussa et refrigerata ponatur in boreo. et sic gurguliones aut nullo modo aut minus patiet infestos: vt Palladius ait. Varro scribit q̄ faba et cetera legumina in vasis olearijs cinere oblita per diu incolumia seruant. Fabe vt dicit Ysaac aut comedunt virides. et tunc frigide sunt et humide in primo gradu. et humores generāt grossos crudos et inflati uos. vnde ventositates faciūt. et ideo stomacho valde nocue sunt. sicce p̄o et maturate pfecte frigide sunt et sicce in primo gradu. et ilaudabile generant sanguinem. et carnem inflant et dilatant. et operant in ea q̄d fermentū in farina. vnde in superioribz ventris plurimā grossiciem generant et inflatiuā. ex qua sumus in caput ascendēs cerebro nocet. et somnia multa et corrupta inducit. Cum ergo huius nature sint fabe nō eis aliquo decoctionis modo potest auferri sed minui. et perimēto autē hoc probat: quia fabis quondie ventres indigestionē et inflationē patiunt: etiam si sanissimi sunt. mūdificatiue autē sunt. et ideo valent ad lentigines. et qui cutē sui corporis mūdificare volunt ex farina eorum lauari

Liber

assuescant. Diversis coquitur modis. quedam enim aqua coquantur. quedam igne assant. cocte in aqua laudabiliores sunt. quoniam aqua eis plurimum auferit viscositatis et grossiciem. maxime si electa aqua prior altera iungatur. hec quoque decoctio duobus fit modis. aut cum cortice. aut sine cortice. et cocte quidem cum cortice dure sunt et ad digerendum grosse inflantur. spissitas enim corticis egressionem prohibet ventris. et mora eius diuturna in ventre ventositatem et inflationem generat. cocte vero sine cortice minus sunt inflantur. et cito digeruntur. et si secundum istas fiant calefactiis rebus appositis. ut pipere zinzibero. vel oleo perfecta est medicina ad colicis operationem. comesta autem cum menta origano cimino et similibus suam ventositatem et inflationem minuunt. Assate minime ventositatis et inflationis habent. sed ad digerendum durissime sunt. verumtamen si aqua infundatur post assationem et cum cimino et menta et origano comendantur duriciem amittunt. Fabe confracte bubus in cibum quotidie habundanter exhibite cito eos impinguant. et hoc modo boues magni et senes a peris vaccariis impinguantur in diebus. xv. et renouatur caro eorum. Quicquid dicitur quod fabarum rectificatio est pro longatio infusio nis earum. et bonitas decoctionis. et comedere eas cum pipere et sale et similibus et cum oleo. ac meliores omnium sunt grosse albe non perforate a gurgulionibus. et ex proprietatibus earum est quod absconduntur oua gallinarum cum nutriuntur ex eis. et quod faciunt videre somnia cum alienando perturbata. et quod faciunt accidere pruritum proprie recentes. Item emplastrum ex corticibus earum super fenum infantis osculum prohibet pilorum. et similitudinem quando sepe iteratur super locum rasum. et fabe abstergantur morseam in facie. et precipue cum cortice et pannu et lentiginibus. et faciunt colorem bonum. et earum emplastrum est bonum appostematum. et mamillis. et castitati lactis in ea. et que ex eis comesta sunt. cum aceto et aqua conferunt solutionem antiquam. et proprie cum fuerint cum corticibus suis et coferunt dysenterie. Plinius dicit: quod faba cocta et colatura eius potata pulmonem munit. ficit appostemata mamillarum curat. cum rosam mixta dolore et liuore et lippidine oculorum curat. masticata et temporibus apposita humores ad oculos reumatisantes coepescit. Item scissura et super venam incisam posita sanguinem restrin git. lac effluens de mamillis sistit. et fluere non permittit. podagricis et arcticis cum adipe eius decocta subuenit. si super doloris locum emplastrum. tumores et inflationes appostematum rep-

Tercius Fo. xxviii.

cunt. si in principio decocta in aceto tumori apponatur. Item dicitur quod quando faba est in flore aquas maxime concupiscit. cum vero effloruit diligit siccitatem. Item dicitur quod in aqua marina vel salsa vix coquitur. dicitur etiam quod in insulis maris oceani nascitur faba spinosa per se que coqui non potest. Item in egypto nascitur faba spinosa. longa decem cubitorum. quam cocodrilli fugiunt. timentes ne oculi eorum spinis eius ledantur.

De Farre.

Ar est quasi simile spelte. sed est grossior in herba et grano. feritur tempore tritici et spelte. et corbis una bubulca complet. mundatur et metitur ut triticum. Far temperate coquenda nis est. et est bonus cibus sanis et egris. facit enim nutrire et confortat. et bonum generat nutrimentum. et potius est stipitum quam laxativum.

De Faleolis.

Faleoli non sunt. et eorum quidam sunt rubri. quidam albi. terra et aerem talem desiderant qualem panicum et milium. et inter ipsa et cetera comode seminant. ferunt etiam in ortis inter cepas et caules. sed minus soluta terra

E ij

Liber

proveniunt. et eisdem temporibus seminant. et quoniam
magis terra pinguis fuerit. tanto rarius se-
minent. herbis sepe mudent. colligunt au-
tem successine ipsorum aliqua quoties albedi-
ne sua maturitate fatent. et super lintheamia
vel sectorijs ad solem siccant. rubei calidi sunt
et humidi in medio secundi gradus. albi vero
parum minus calidi sunt. sed magis humidi.
testat hoc. quia grana eorum ut cetera siccari non
possunt. et si desiccant diu seruari non possunt
humores generant grossos. et inflationem ven-
tositatem fumumque plurimum caput impletem.
et somnia pessima ac terribilia faciunt et corru-
pta. Alioquin. propterea dicitur quod generat humo-
rem grossum. sed sinapis prohibet nocume-
ntum et somnia pessima eorum. et similiter accerit cum
sale pipere et origano.

De Bith.

It est semen nigrum et quasi triangulum
cuius herba nascitur in frumentis et spel-
tis et siligine. et vulgariter dicitur guttiron. et fa-
cit flores rubeos ad modum campanellarum. est
autem calidum et siccum in secundo gradu. vi. 2. u.

Tercius

rem habet dissolendi consumendi. contra op-
pilationem splenis et renum. et iliacam passionem.
et dolorem stomachi et ventositatem valet pul-
vis eius in cibis. contra lumbricos datur pul-
vis eius cum melle. et fiat etiam emplastrum et pul-
veris eius et succo absinthij circa umbilicum.

De Lolio.

Olium siue zizania nascitur inter triticum
siccis corruptisque temporibus. vim acutam
habet et venenosam. Oppilat. mentem perturbat
et inebriat. Cum vino cocta et stercore asini
non et semine lini cathaplasma facto aposte-
mata dissolvit et scrofulas. cocta cum radicibus
cortice. et vulneribus iam putrefactis appositum
sanat et mundificat. Item est adustiva tritici.
quia trahit nutrimentum eius sicut papaver est
zizania auene. et caulibus vitis. quia adurit eas.
ut ait Albertus.

De Lenticula.

Liber

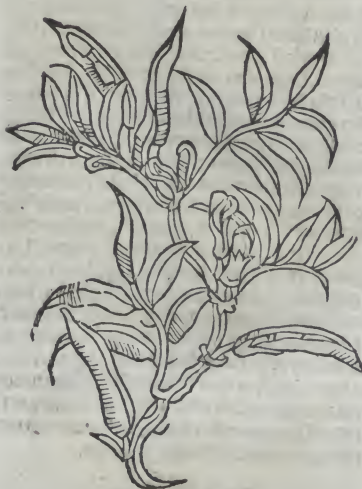

Enticula nota est. vult hñe locū tenuē z
resolutū. vel etiā pingui. sed sicū mari
me. qz luxuria z hñore corrupit vsqz ad lu
nā duodecimā. de mense february serit. quar
tariū corbis in sanōe bubulce sufficiet. Cum
aut lens valde cito pullulet z incrementū ac
cipiat. optet qz si ager fumandus est pusqz se
rat cū fumo arido misceat. z cū illo vel qtu
or vel qnqz dieb sterit: tñc spergat in agrū.
hoc Albert⁹. Sz Palladi⁹ hoc pceptū fieri
debere. vt cito nascat z crescat. frigida ā in p
mo gradu. sicca in tercio. nutrimentū ei⁹ est
grossum. et ad digerendū durū. melancholicū
sanguinē generat. z si cū corticibz comedat ce
rebzū fumo grosso implet. et melancholico vn
de causa est doloris z fallaciū formidolosozū
qz somnioz. vñōstātē z inflatiōē z cōstipa
tiōē faciūt. ppter ea ceteris granis stomacho
nocuior est z pulmōni ac dyasfragmati z pel
liculis cerebri cetisqz neruis pelliclāz z pci
pue oclorū. qm hñiditatē eoz exccat z exaspe
rat sanis oculis h efficit qntomag infirmis.
est igit cōplexioni sicce noxia. sed eis qui sunt
humide cōplexionis aliqñ psunt si sine corni
ce coquant. Item ydropicis valent. cū corni
ce p nocent nimis. ppter ventositatē z infla
tiōē quā faciūt. gradis z nona melior est et
coquibilis f m cibū z medicinā qz parua re

Tercius Fol. xxx.

tus z dura. si cineri misceat melius sernabit.

De Lupinis.

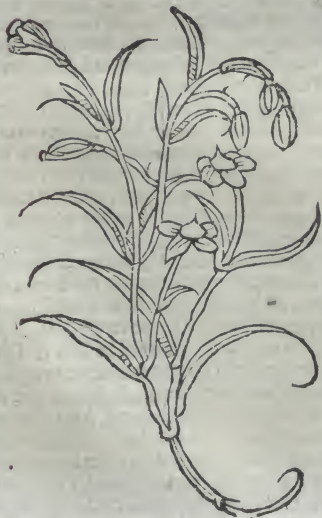
Upini aut terras aut vineas im pignā
di aut semis colligendi causa sernunt. q
pma causa in vineis vel agris spgunt de mē
se augusti vel collecti vnis serēdi sunt. coope
riendi ligonibz vel aratro. deinde mēse aplis
vel maij cū ad debitiū augmentū peruenerint
enertēdi. sic etiā vineas z agros letamis mo
re impinguāt z secundāt. z in agris tñc srat
miliū z panicū z tpe iuuāte frumentum et vi
neis qdem magis letamē cōferūt qd eis non
bene cōpetere dicūt. qz consuevit vini viciare
saporē. sernunt etiā opie post collectas messes
in stipulis vñ fanalibz bis aratis. vel circa pñ
cipiū augusti. deinde mēse octobris iuxta ter
rā ligonibz incidunt. et p sulcos ponunt. sup
qz seminato frumēto vomere terra voluit. et
sic de vno gño optimū efficiūt. vbi etiā anno se
qnti iterū frumentū seri poterit vñ siligo. pñt
etiā seri eodē tpe int panicū in scda ei⁹ sarcu
latiōē q collecto panico manebūt. vt agz im
piguēt frumētariū f m modū pdictū due cor
be vel ples i bubulca ponunt. q pō seis colli
gēdi cā sernunt mēse octobris z nouēbris debēt
seri z corbis vna bubulcā cōplet. limoso agro
lupin⁹ nō nascit. cretā formidat. z exilē terrā
ac rubricā diligit. lupini sarculādi nō sunt et

E iij

Liber

farculati extinguunt. qz vnā tñ radicez hñt. nec hoc qdem desiderat. qz herbas pter auxi-
liū cultorū affligūt. mēse iunij z iulij colligif.
z statim si placuerit serf ex arca. sz ē ab hñore lō
ge ponēdus i horreis. sic em diutissime custo-
dit. maxie si granaria ei afflauerit fum⁹ assū-
dus. Lupini vt ait Ysaac calidi z sicci sunt
in scdo gdu. z eoz ali⁹ est amar⁹. q ex natura
sua talis est. z hic medicie cōpetit. ali⁹ dulcis
z insipid⁹. q ex mltā mora in aq dulcorat⁹ est
z insipidus factus. Farina lupinoz cū melle
valet cōtra lūbricos. ad idē valet panis fact⁹
ex farina eius cū melle z absinthio posit⁹ sup
stomachū. z meli⁹ si addat modicū aloes. ca-
dē farina appostemata maturat z rūpit. Lu-
pinus vt ait Auic. subtiliat capillos. z abster-
git pānos z morpheā z faciē. z tūc maxie qñ
decoquit cū aqua pluuiali donec dissoluat.
Quidā dicūt q farina lupinoz capillos na-
tos adurit. z exurgere alios nō pmittit. Ysaac
ait q si in aq in qua dulcorat⁹ z loracinniciū
abluant morient. dulcorati pō lupini nutri-
mentū grossum est. z ad digerendum durum
ideoq humores generat viscosos.

De Lino.

Tertius

Inū desiderat aerem tēperatū. et terrā
solutā et pingue. et quāto pinguior fue-
rit tanto ipius stappa erit grossior. quāto pō
maior tanto ei⁹ stappa subtilior erit. sed ex
eo parū z breue in tali terra nascet. Dum⁹ au-
tē semiatōe terrā satis macrari z ledi credif.
ideoq auxilio leraminis eget. si tale semen res-
cipere assuescit. ei⁹ terra ante hyemē semel de-
bet arari. vt glebe pte gelu sequētis hyemis in
puluerē reducant. deinde post hyemē cū pri-
mū poterit scda vice arabit. deinde aspgat. z
iterū arat quicqz vel sex vicibz inter oēs. in tan-
tū q qñ in puluerē redigat. ita tñ q pma vi-
ce. pfundi⁹ aref. secūda min⁹ profunde. z sic
semp pfundatio vsqz ad vicē vltimā minua-
tur. deinde a medio aplis vsqz ad finē eius.
ipius est optima satio q in summo terre fit
minus vno palmo. terra sup semen aratro re-
uoluta. in cui⁹ satione fm morē Alexandrie
ibi linū optime procurat. pōt vnus bos vnū
ducere aratrū. z duo simul iuncti pōt ducere
duo. vt vnū aratrū per vnū brachiū vel parū
plus quodā fūne sequat ad pñm. quoz vnū
quodqz habeat vnū bubulcū. q aratrū teneat
z cōducet. Tres corbes huius semis vel pa-
rū plus sufficiūt in bubulca. cui multū pdes-
rit si talis ager expezet postq fuerit semiat⁹.
q si tēpus fuerit magne siccitat⁹ ei valde pō-
derit si poterit irrigari. pōt etiā feri ante hye-
mē in locis calidis. in qbus linū natū frigore
nō ledit. et tūc meli⁹ prouenit in terra medio-
criter cretosa q nimis soluta. nec ē necesse q
sit pinguis. z q vltra duas vices aref. dūmo-
do terra puluerisct. z cū fuerit semiat⁹ meli⁹
est q cū expezet solūmodo de qbusdaz spinis
facto semē operiat. meli⁹ etiā est q hō vnus
cū fūne trahat expezem q boues. ppter nocu-
mentū iumentū. z hoc est cuiuslibet homi faci-
le. Hec herba bis mūdāda est q maxime sus-
focat. ideoq extirpandū est anteqz circa linū
inuoluat. licet p ipm ambulādo ledat cū ma-
gnū est. z ideo mūdāt. z debet ante se mani-
bus aperire. z ire p eū optime eleuat pānis.
sed cū pma vice mūdāt. qz tūc parū est z cō-
culcatū releuat nō ledit ambulādo p eū. Tol-
ligif cū maturo colore flauescit. z eodē die ne-
rore tangat sub tecto ponat in fascibz. deinde
malleolis lignis excutiant semia. z ipm linū
ad maturandū in aqua ponit. in q quattuor
vel qñqz diebz si putrida sit stertisse sufficiat. si
aut aqua nō sit corrupta. vsqz ad septez dies
stare in eadē oportet. vt putrefiat caro herba
lis. z cortex ex quo fit stappa remanet incorz

rupta. vel pōt optime macrari hoc mō vt me
diolanēses obseruāt. cū maturū est colligit si
ne aliquibz herbis admittis. et in pūis fasci-
culis ligat cū herbis v^l siligine aut vicijs v^l
in campo siccat. et q̄ntūz potest defendet a plu-
uijs. precipue dū est siccū. postea deferat ad
domū. et sub tecto ponit. et seruat vsqz ad mē
sem augusti. donec sit cōpleta triturationis ne-
cessitas. tunc autē semel auferat ad aquā por-
tat. et in ea ponat. ac sepe cū paricis submer-
gat. vel ponderat q̄būdam lignis. vt optime
balneet. et in ea dimittat. per mediā diem tan-
tū. et sic bene balneatū reducat ad domū et to-
tū ponat in cumulo iuxta murū sub tecto. et
paleis operiat. et sic q̄ntūz dimittat dieb. in
q̄bus calefiat vel macerabit. et tunc cū infri-
gidatū fuerit vel tencrū ac leue effectū. vel se-
mina in ea remanētia incipiunt germinare.
vel stippa eius a carne remota p se nō torque-
tur. cōpleta erit maturatio. et tunc vnusquisqz
qz fasciculus diuidat in tres vel in quattuor
manipulos magnos. et cū ipso ligno ligent.
et in area optime efficet et reponatur. postea
poterit quolibet tēpore operari vt moris est.
Erit autē signū tēperate maturationis. quā-
do macerat in aqua cum tactu mollescit adeo
qz omnē rigiditatē amiserit. cognoscit etiam
si ex eo aliquid extrahat de aqua et siccatum
pbeur. sic caro herbalis a stippa facile sepa-
rat. Veruntamē si minus qz expediat macere
tur erit stippa fortior et albiore. sed nō perfecte
separabit caro herbalis. et erit durior ad si-
landū. deinde optime leuet et in aqua excuti-
tur et ad solem siccat. cū autē siccatum fue-
rit concutit malleolis ligneis vt eius caro rū-
pat. et deinde ad solem calidū ponat. et cūz
fuerit calefactū in pannis calidis in domo si-
mul ponit. et cū per aliquas horas sic steterit
gramolat. hoc enim modo mundat optime
nec stippa rūpitur gramando. quod fieret si
statim gramarent cum eleuant de sole. De
si tempus fuerit humidū cum multis pānis
madescentis ad ignem pparatur gramē. dein
de spatulis eius mundificatio cōpletur. dein
de pectinatur et silatur. Virtus seminis lini
scdm Auicennā proxima est virtuti seminis
fenigreci. Calidum est in primo gradu. men-
suratum in humiditate et siccitate. si sumatur
cum melle et pipere mouet coitum.

De Ordeo.

Ordeū tollerat oēm aerem. et desiderat
terrā pingue vt optie proficiat. et in me-
diocri etiā prouenit. et patenti magis qz vim-
broso loco letat. His tēporibus et eodē mo-
do vt triticū serit. et septe dieb. sub terra mo-
rat. et cū egreditur vt ait Varro. legumia po-
quinqz dieb. preterqz faba. serit etiam ab Al-
berto dicit in principio veris. et vtrūqz fieri
posset. sed huiusmodi mēsis tardius ad ma-
turitatem peruenit. Ordeum tamē margolum
qz Bononie margola vocat. serit toto mense
marci. et in principio aprilis. et mense iulij est
maturū. Item inuenit ordeū quod in matura-
tione mundat vt frumentū. et istud eodē tem-
pore serit quo frumentū. in seminādo corbis
vna bubulcā perficit. colit et mundat vt fru-
mentū. et maturat modicūz ante ipm. ideoqz
eius mēsis primo recipit. qz consumenda est
anteqz grana refractis spicijs lapsa decurrat.
q̄a illis velut triticū folliculis vestiunt. eius
culmos quos pignores dicim⁹ in agris ali-
qz diu iacere sinam⁹. q̄a hoc modo grādescit
et triturat vt triticū. Ordeū fm Ysaac et Aui-
cennā frigidū est et siccū in pmo gradu. vir-
tutē habet mūdificatiuā et excolatiuā. plus ta-
men faba desiccatur. et ppter ea ab inflatiōe libe-
E iij

Libet

rat. Ordeū & triticū nutritilioz & laudabi-
lioza sunt ceteris granis. sed ordeū citius di-
gerit. et ideo de membris citius dissoluit. fru-
mentū pō tardius digerit. & tardius a mem-
bris dissoluit. Salien⁹ de ordeo & faba scōm
medicinā dicit ordeū & fabā quoniam tēpera-
mento vicina sunt. in multis scōm medicinā
locū habet. sicut cera & oleū in cathaplasma-
tibus sit de ordeo confectio vtilis. elixir or-
deū prius aqua. postea assatur. deinde farina
facta cū succaro cōficitur. hoc in ektuo tem-
pore ad stomachi & epatis refrigeriū valet. ad
sitim etiā valet cū aqua temperatū. siue gros-
sum vt cū cocleari edat. siue liquidū vt biba-
tur. Ex eo pilula conficiuntur hoc modo. vt cor-
tex aufertur possit mensura ordeū sumat vna.
aque nouē. & tam diu coquat donec redigat
ad vnā. & colatū potui datur. hoc valet ad sa-
nitatē custodiendā. corpusq; humectat. si cor-
pus refrigerari plus appetat. parū acceti mi-
sceatur. vel addat semen papaueris albi. pri-
sana sanis crebro vsu clarissimū & perfectissi-
mū sanguine generant. nec min⁹ q̄ panis nu-
trit. que sanis danda est. infirmis pō diuer-
sis modis prout cuiusq; expetit infirmitati.
Si enī velis sitim & epatis calorem extingue-
re. bibe supra dicto modo. Si excolatiū et
mundificatiū prīsantū habere volueris cum
cortice coque. Si laxatiū & refrigeratiū
eocto in mane suppone mel violaceum. Si
propter epatis opilationē illud velis accipe-
re. cū eo coque simul radices appij et feniculi.
et accipe illud cū orissicaria. Alij autē dicūt
q̄ prīsana fit hoc modo. Ordeū mūdātū de
coquat multū bene in aqua & colatur per pā-
nū. farina sic fit. ordeū bene mūdātū in mo-
la ponit & teritur. mola tamē aliquatū sub
leuata vt grossam operet farinā. farina talis
cōcta in aqua diu. est optimus cibus febri-
canti. et p̄cipue laborantib; in apostemate
spiritualiū. Auicenna dicit q̄ habet proprie-
tates dictas de siligine. Item si fiat linimen-
tū ex eo cū acceto forti. et ponit emplastri mo-
re super scabiem vlceratam sanat eam. Item
fit ex eo emplastrū cum ciconijs & acceto sup
podagra. & prohibet fluxū superfluitatū ad
iuncturas. & aqua eius cōfert egritudinibus
pectoris. & quādo bibitur cū semine feniculi
facit habundare lac. et aqua eius est infri-
datiua et humectiua febriliū. in calidis quidē
puta. in frigidis cū appio & feniculo.

De Milica.

Tertius

Milica est notissima. eius quidē duplex
est maneries. est enī quedā rubea. qdam
alba. Item inuenit tertia spēs que est albiore
milio. & itez quedā in herba multū excreuit.
quedā parū. et rursus quedam diu morat in
agris vt longa. qdam in paucis maturat die-
bus vt miliū. & hec est que in herba parū cre-
scit vt miliū. Terrā desiderat valde pinguem
et cretosam q̄ solutā. & cā valde macrat pro-
pter multū nutrimentū qd querit. & locis q̄si
paludosis letat. ibiq; op̄ie puenit cū priore
ducunt ad cultū. Nā nimia piguedine talis
loci frumētū & faba periret i eo. nisi pmo p
sationē milici supflua piguedo cōsumeret. Se-
rit in pastinata terra & in solida. pōt etiā feri
p sulcos fabarū. & vbiq; rare nate fuerint
in scōa sarculatione. ipsarūq; fabis eradicationis
erit de vno sarculāda. In tēpato aere circa si-
nē marcij & iniū mēsis aplis. & parū semis
scz octaua corbis sufficit ad cōplēduz bubul-
cā. in calido pō maturi. & in frigido seri⁹ est
serenda. sed ea q̄ pua est toto tēpato tpe q̄ mi-
liū serit sub tra pōt seri. qz tātundē morat in
agris. circa. xv. vel. xx. dieb; semen ei⁹ sub ter-
ra moratur anteq; nascat. et natū licet sit par-
ua milica tñ runcatur circa finē aplis & iniū

tiū m
re me
mēte
circa
lūs
bris
ppe p
eis n
z i fa
in cā
ce cir
q̄nū
gis &
aperi
pān
z via
cliba
salici
sole v
est p
tēpo
in pa
exere
colic
dus
inue

tiū mensis maij. z tūc ipsa herba ablaqueat.
vt melius germiet z pullulet a radice. deinde
mese iunij farctis sine runcat scda vice. z tunc
circa ipsius herba terra cumulet. vt a casu me
lius defendat. Et solo mese augusti vel septē
bris colligit. eis iuxta terras incis. z postea
ppe panocas si melogaria hē voluerit. si pō
eis nō eges partēs flectit. z panocē incidunt
z i fasciculis ligant. melogarij sup radices
in cāpo relict. Et in bubulca mediocris mili
ce circa sedecim corbes proueniēt siccāda est.
qntū pōt. postq equabo fuerit tritura vel vir
gis z in loco reponēda ventoso quātū potest
aperta nec nūmū adunata calefiat z corrum
pat melogaria cōperunt ad claudēda tūguria
z vias tēpore luti sternēdas. z cōperūt igni et
clibanis faciēdis cū fuerit exsiccata. z plāras
salicū inuoluēdis ne exoriet a bestijs. et ne
sole vrant estiuo Semē milice bonus cibus
est porcis z bobz z equis dari pōt. z hoies eo
tēpore necessitat vtunt. z sole cū alijs granis
in pane z pēpue rusticis qui pūnus laboribz
exercent. z est frigidū z siccū. z generat melā
colicū sanguinē. Itē inflatiū est. ppe suuz pō
dus facit descendere cibum quem in ventre
inuenerit.

De Milio.

Itiū notū est. cui duplex est maneria.
quoddā scz qd circa tres mēses morat
in agro. z aliud qd maturitatez recipit in lē.
dieb postq fuerit semiatū. terram desiderat
valde aratā solutā z pingue. Nā in sabulo z
arena puenit dūmodo solo irriguo z humi
do celo serat. Nā siccū z argillozū formidat
agrū. z terre in qua scrip pinguedinē valde cō
sumit. seri etiā pōt p sulcos fabaz. z int ipsas
vbi rare fuerint inserat in secūda sargulatiōe.
si terra fuerit soluta vel media vel cretosa. qd
euulsis fabis sargulāda erit mese aplis maij
z iunij seri pōt. Palladius pō dicit z cū eo cō
cordat experientia rusticorū. qd serat miliū de
mese marci. z erit maturū in mese iunij. ex
quo probabilē sequit. qd si terra sit bene pin
guis poterit in eadē estate iterū semari. Cor
bis octaua pō sufficit in bubulca. herbis pro
pterea liberat assidue. maturū est cū totū al
bescit. ab auiculis nō multo labore defendit.
cū siccū est in vascis ligatū erigat ad soles.
ibiqz p duos aut tres dies moret. deinde por
terur ad areā. z statim trituret. ne si in magnū
portet acernū calefiat z corrumpt. nō bene
siccū statim calefit z corrumpt. optime pō
siccū eo triturato siccat optie anteqz portet
ad horreū. optime pō siccū lōgissimo tpe ser
uat. z qdam colligunt solū spicas sic in pani
co seruaf. Milū scdm Ysaac frigidū est in p
mo gradu. siccū in scdo gradu. testat hoc leui
tas z cōcunitas eius z viscositas z vērōsitas
tis habundantia. min⁹ nutrit ceteris granis
ex qbus fit panis. gratia tamē siccitatis con
fortatiū est stomachi z alioz membrorū. cor
poris diureticū est. z idem assat ad ignē. z ad
corrosionē dolorēqz ventris calidū supponi
tur. Causa sue siccitatis z nutritiū nūmū
nō est accipiendū ab his q carnes suas aug
mētari z impinguari desiderant. nec ab eis q
in corpibz laudabilē sanguinem generari vo
lūt. sed tū a qbus refrigeratio aut cōfortatio
humorū superfluoꝝ desiccatio appetiur.

De Panico.

Anniciū desiderat eandē terrā z aerem
quē milium. z eisdē seritur mētibz. z eo
dē modo. z tantūndē seminis requirit in bu
bulca. z eodē modo herbis sepe mundat. qd
etiā inter fabas z fascolis z in vineis cōgrue
seri pōt scdm doctrinā de milio traditā. Est
etiā quoddā pānici genus qd in puo tpe reci
pit complementū. et istud congrue semiat
post mēses completas in stipulis bis vel ter

Liber

aratis et glebis cōtractis in q̄bus optime p̄uenit. nisi tēpus fuerit eximie siccitatis. Pānīcū scōm Ysaac in forma et natura simile est milio. minus tamē nutrit. ventres tamē magis constipat. Accipit̄ diuersis modis. et per eorū diuersitates actionē suam mutat. quocūq; tamen modo accipiat̄ melius est milio. Coquitur autē sepe aut cū pinguedine. aut cum oleo. sepe cū lacte caprino vel amigdalō. et coctum q̄dem cū oleo aut cū pinguedine laudabilius est. quoniam siccitatē suā amittit. et saporem bonūq; nutrimentū acquirit. et constipationē perdit. cū lacte p̄o coctū laudabilius: eo qd̄ cum aqua sola coquit̄. Sed coctionis cum aqua duo sunt modi. coquit̄ enim vt integrū. aut mola fractū. integrū ablato cortice coquit̄. vt in vna panici mensura. xv. aque ponant̄. Item coctū grossum est et ad digerēdum durū. sed nō est ventris cōstipatiū. q̄a p̄pter suū pōdus ad inferiora descendit. Mola tritū coquit̄. ita vt farine mūdare decies tātū aque ponat̄. postq̄ bis vel ter bullierit digitis fricet̄ et colet̄. et colamentū susceptū donec dureseat excoquit̄. sicq; cōmedi vtile est. et ceteris subtilius digerit̄. quia facilius. magis p̄o stipiticum.

De Kiso.

Tercius

Isūm et ropellia sunt alba et grossa. et seminant̄ de mense septembrio et octobrio et ianuarij et february. vt puto melius interra facili et soluta. loco tepido. et aura humida due partes corbis in bubulca spergunt̄. et colligi habet siliquis exsecatis et granis fortiter induratis. luna decrecente. postq̄ multū processerit in defectu. frigidum est in primo gradu. et temperatū inter humiditatem et siccitatem. cortex eius stipiticus est. cortice ergo mūdum laudabile generat chimos nec inflationem aut ventositatem facit sicut faba. et ad vsum edendi bonum est in estate in calida regione.

De Spelta.

Spelta nota est. eius quidem diuersitates sunt: quia q̄dā est grauior. et hec melior. quedam p̄o lenior. et hec deterior est. aeternam desiderat qualem frumentū et terraz. sed melius defendit a macra q̄ frumentū. et in creta et in patenti campo optime puenit. Et his t̄pib; serit̄ q̄ frumentū. et eodē modo. s; due corbes in bubulcā serunt̄. cū ex frumento

Libre

corbis vna sufficiat. Colitur et mundat sicut frumentum. metitur autem immediate post frumentum. cum post ipsum modicum maturetur. et eodem modo trituratur. verum separata paleis pluries crescatur. id est virgis semen eius percussitur. ut ab aristis mundetur. Tempore qualitatibus est. et equis bobus et similibus prebet optimi nutrimentum. sed et homines uti ea comode possunt. quia eius panis temperatus est et valde levis. et ideo si tres partes spelte cum quarta parte miscetur fabarum. et superflua gravitate fabarum et multa leuitate spelte fit panis satis pulcher et bonus. et familiaris conueniens. si in eius artificio diligentia obseruet. que super dicta est in pane frumenti.

De Siligine.

Siligo nota est. et eius quidem non sunt diuersitates. ac rem commune cum frumento desiderat. et frigidior est tollerare ut alpes. quia citius maturat. in nemoribus cum alpiu mundatur mense iunij et maij omnes ramusculi arborum. deinde cum siccati fuerint incidunt de mense augusti. et sopant quasi in cinerez terram. et in eis seminat siligo quam optime puenit anno illo. deinde usque ad septem quiescit annos. et eadez ratio denuo iteratur. sed ubi non sunt nemora herba cum suis radicibus et modico terre inciditur. et efficcata comburitur. in cuius cinere et puluere siligo postea prefato tempore seminatur.

Tercius Fo. xxxij.

et circa octo annos quiescit. et idem opus postea iteratur. Terram desiderat solutam et sabulosam et in pingui et patenti campo mollior prouenit. Et his temporibus quibus frumentum scribitur conuenientius tamen antequam vel post. Una quidem corbis sufficit in bubula. Solit et mundatur sicut frumentum. octo diebus floret circa finem aprilis et initium maij locis temperatis. quo tempore tangi a cultore non debet. et quadraginta diebus deposito flore grandescit usque ad maturitatis euentum. Maturatur et mens antequam frumentum. et trituratur ut ipsum frumentum. Eius quidem substantia est tenax et viscosa valde. et ideo conuenienter miscetur cum millica milio faba. et similibus ad panem quem pro laboratoribus et familiaribus faciendum. quod coniungit et coniungit pastas eorum. que per se cocto pane retineri non possunt. sed frangunt et terunt. siligine vero sola in pane vel nunquam vrimur. Quicena dicit quod est de natura ordei. sed frigida et sicca in primo gradu. eius nutrimentum est minus nutrimento tritici. et eius aqua frangit acuitates humorum. et similiter farina eius super pannum ponitur. et epithima eius calidum accipitur. et fit ex ea decocta sicut sorbitiones cum picce et calophonia emplastrum super apostemata dura. et cum solo furfure super apostemata calida.

De Vicia.

Vicia dupliciter vrimur. aut semis colligendi. aut pabuli secandi causa. est enim optimus cibus equis et bobus herba eius et semen eius. serenda est de mense ianuarij et februarij non in aurore quando ros est. sed quando sol absorberit rorem. quoniam compertum est viciam rorem sustinere non posse. sed euascescere virtute ipsius. habet hoc vicia proprium quia viridis mella si cum eo et quod in terra remanet ager statim aretur letaminis more terram impinguet. si autem exaruerint radices eius antequam terra aret succum auferit ab agro.

Finit tercius liber feliciter.

Liber

Incipit liber quartus

De vitibus et vineis et cultu earum. ac natura et
utilitate fructus ipsarum.

Operius in libro secundo multa de natura et cultu vitis dicta intelliguntur. cum de natura plantarum et rebus communibus cultui cuiuslibet generis agrorum generali sermone diceretur.

Nunc igitur in hoc quarto libro de natura et cultu vitis et vinearum. et omni utilitate fructuum earum specialiter est agendum.

Capitulum primum. De vitis
re quid ipsa sit. et virtute foliorum eius. et lacrima eius.

Is apud nos nota est. sed in frigidissimis regionibus in quibus vivere non potest ignota. ideoque dicam quod est quidam humilis arbutus multum tomentosa nodosa et scabiosa. latissimos habet potos et magnam medullam. et frondes latas et intercisas. quod sine putatione et palorum aut arborum auxilio diu vivere et commodum stare non potest. et eius quidem fructus est uva. ex cuius succo fit vinum preciosissimum liquor. folia vitis sunt multum medicata

Quartus

lia. Nam vulnera mundant et sanant. in aqua decocta. calorem febule refrigerant. estuatione et tumore stomachi cathaplasmata mire sedant. pregnantem adiuvant. somnum prouocant. et cerebri confortant. Eius lacrima potata sepe calculos frangit. ut dicit dyas. vitum acut. lippitudinem oculorum tollit. moribus venenosis succurrit. et ventrem sistit. cinis eius valet ad pediculi cum succo rute vel nuce et oleo admixtus. Plinius autem dicit quod folia vitis dolore capitis amputant. inflationem sedant. et cum farina ordei calida artetica curant. dissentericos valde iuuant. si eorum succum bibant patientes. Cortex vitis et folia arida vulnerum sanguinem sedant. ipsa quoque vulnera coagulant et sanant. Cinis corticis per se pilos ablatos restaurat et multiplicat.

Capitulum. ij. De vinearum
diversitate.

Vinearum genera diversa sunt. secundum varias et diversas consuetudines regionum. Nam quedam cum auxilio palearum et partiarum in ordine sunt. et hoc duobus modis. uno quidem modo ut cuiuslibet palo sit vitis. et sic sunt in pluribus partibus lombardie et romandiolo. hoc quidem modo in exili terra tribus placentinensibus distantes quoque versuzan pignu pro quattuor. in medio

tri tribus et semis. Alio modo ut una vitis super multos palos et particas extendat. et sic sunt in pluribus partibus marchie antoni. et hoc quidem modo plantant distantes. considerata pinguedine et exilitate terre. adeo quod spatium vniuersum possunt congrue operire. et hec quidem tantum ligonibus colitur. nisi fuerint alte et plurimum distantes. Rursus quidam sunt ut arbustule more provinciali. que sine pali auxilio stare constat. et hec quidem aut sunt per certas acies adeo ab invicem distantes quod arari possunt et diuersis seminibus feri. aut eque distantes vndique quod arari non possunt. et hoc quidem modo tribus distant pedibus. aut minus vel amplius. secundum quod fuerit letum aut exile solum in quo plantant. Que dam etiam sunt in aciebus cum palis et particis aut in forma pulariorum parvorum. que a parte superioris sunt depressa. et ab opposito eleuata. et hic modus a quibusdam mutine et in alijs locis pluribus. et maxime in ortorum spatibus obseruatur. Quedam vinee sunt cum arbustulis ad hoc formatis p agros. plus vel minus eque distantibus secundum quod magis et minus de vino vel de tritico paterfamilias optauerit. Mediocris tamen modus distantie. sedecim vel viginti pedum habetur. et iste modus maxime apud mediolanum et in illis partibus obseruatur. Quedam plantant in ripis fossatorum cum sunt aut per agros inter magnas arbores. ut eas que sunt in agris aut ripis operiant et fructificent. et hic modus plurimum obseruatur in partibus ytalie. et iterum supra dictis vineis que in ordinibus sunt quibusdam ponunt pali et particas. quibusdam vero pali aut frasciones loco ipsorum solummodo. et sermentis in quatuor vel in duas tantum velut particas extenduntur et ligantur. et hic modus apud terdonam et cremonam et pistorum precipue obseruatur. et quedam sine adminiculis iacere sinunt in terra. quod pro sola indigentia vel necessitate provincie faciendum est. et hoc maxime potest in montibus valde aridis tollerari. ubi vix non putrescent in terra iacentes. sed a sole nimio feruente seruantur.

Capitulum. iij. De diuersitate generum vitis.

Inuestigantes generum vitis multae sunt. Nam quidam valde timet nebulas et pruinas. quidam parum. et quidam timet siccitatem et ventos. et quidam eas facile tollerant. et quedam valde secunde sunt. quedam parum. et quidam vites sunt quarum fructus cito maturant. quedam tarde. et quedam valde fructum suum in flore perdunt. et quedam non. Et quidam melumie fructu puant. quedam fructum suum ab eo defendunt. et quedam facile veteris rumpunt. quidam adeo tenaces existunt. ut ab eis facile non ledant. Et quidam timet pluuias. et quedam nimiam siccitatem. et quidam sunt spissos nodos habentes. quedam eaz gemas per longam internodiā distulerint. et quidam sunt grossos et longos facientes palmities. quedam puos. Et quedam magnam medullam faciunt. et quidam parua. Et quidam frondes valde faciunt intercisas. quidam parum. Et quedam rotundas et continuas. Et quedam faciunt uvas albas. quedam rubecas. quidam nigras. et quedam faciunt botrones multos et puos. quedam paucos et magnos. et faciunt grana callosa. quedam mollia. et quedam durum corticem granorum. quedam subtilia et tenera. et quidam faciunt grana valde pulcra et lucida. quedam obscura. et quidam dulcia. quedam acra. Et quidam faciunt uua seruabilia. quidam corruptibilia. quod omnes diuersitates facile videre potest vir industrius et expertus.

f

Liber

Capitulum. iiii. De diuersis speciebus vitium.

Species vitis valde multiplices inueniuntur. et ipsarum multe diuersis nominibus in diuersis prouincijs et ciuitatibus appellantur. Sed quoniam ex eis quedam sunt meliores. et quedam minus bone. primo meliores et earum bonas conditiones aperte scribam. et earum ponam nomina. deinde de breuius dicam de alijs minus bonis. ut habita vitarumque noticia sciatur volentes plantare vel inferre. vinctas eligere meliores. dico itaque primo quod est quedam species vite que vocatur sclaua que satis tarde pullulat. et est alba uua quasi rotundius habens granum. et facies mediocriter magnos et spissos botrones. et folium mediocriter interius sum. et in quolibet sarmento etiam in veteri nato duos vel tres vel quatuor et quinquaginta botros producit. et tanta est durities ligni eius. quod fermentes non flectunt inferius. propter uiaque podus. unde ultra modum ramulos implet. et uua eius est valde vinosissima et lucida. et cito maturitate recipit. Et vinum eius est valde subtile et dyaphanum et mediocriter potens. et seruabile et maturum. Quarta terra aut mediocriter et minus tuosam desiderat. et in ea melius quam in aliqua alia fructificat si stricte putetur. nam longos pal-

Quartus

mutes cum uis nutrire non possit. et hoc apud Brianiam et presmontanas maxime precipue frequenter. et per ceteris in speciali ueneratione habetur. Est et alia species que vocatur albana. que tardissime pullulat. et est uua alba modicum longum habens granum et satis facies magnos botros. et spissos et longos. et mediocriter fructificat. et facit folia mediocriter interiusa. et eius sarmenta vi potius non flectunt. tanta est durities ligni eius. et eius grana a sole plurimum colorantur. et valde cito maturatio eius completur. et est satis dulcis in sapore. sed cortice austerum aliquantulum amarum habet. et ideo melius est quod vinum ex ea exprimat quam quod feruat in tinis diu cum corticibus et racemis. et vinum quod dem eius est valde potens et nobilis saporis. bene seruabile et mediocriter tenue. et si tepellue fiat at eius incisio vindemia melius seruatur vinum eius. et hec species vite per ceteris apud forlimium et in tota romadiola in ueneratione habetur. ubi stricte cultissime putatur. nam cum longis palmitibus minus de fendit. Est et alia species vite que tribiana vocatur. que est alba cum grano rotundo. puos et multos botrones facies. in iuuetute sterilis. et precepsse tpe fecundatur. nobile vinum faciens. et bene seruabile. et hec species per totam marchiam precipue commendatur. Est et alia species que gragnolata dicitur. que vinum os non habet in grano. et est lucidissima. et longum habet aliquantulum granum. et facit vinum valde limpium et potens. et durabile. et nobilis saporis et odoris. et hoc apud terdonam et in illis partibus maxime commendatur. Est et alia species que a quibusdam malicia a quibusdam sarcula vocatur. que granum album et rotundum habet. et turbidum cum subtili cortice. que miro modo poterat. et in terra satis macra defendit. et vinum facit mediocriter bonitatis et potencie. non multum subtile. nec multum seruabile. et hoc apud Bononiā precipue in honore habetur. Est et alia species que garcanica dicitur. que alba est et rotunda. mirabiliter dulcis clara seu lucida. et colore aurea et cum grosso cortice seruabilis ultra omnes alias est valde fertilis scilicet femina. quia mascula nihil ualeat. cuius grana sunt longa. et colore aurea. sed sterilis est oino. et eius vinum est valde subtile et dyaphanum. que potentie et satis seruabile. et hec apud bononiā et paduā in magna ueneratione habetur. Est et alia species que albanica dicitur. que est alba et non lucida. sed maculis plena rotunda. et mirabiliter dulcis. Et vinum facit dulcissimum. et quibusdam annis est fertilis. et sepe sterilis. et precipue si stricte putetur. sed satis fertilis si cum longis palmitibus relinquatur. Et in quibusdam contrariis Bononie. et maxime

me in burgo panitalis in honore habet. Est et alia species que vocatur buranere. que est vva alba multū dulcis et pulchra. et in arboribus bene fructificat. Itē est vva que dicitur a frigno africosna. que nō est delectabilis ad edendū. et in arboribus miro modo fertilis est. et ideo p̄cipue cōpetit in locis vbi homines vvas inuadūt. et hec due species ad pistoriū p̄ ceteris diligēt habent. Sūt etiā qdā alie vuarū spēs arborū satis bone sic vt linodella q̄ bonū et seruabile facit vinū et multū. que apud pisaniū p̄cipue plantat. et verdiga que puos facit palmites et multū fructū. et verde cla q̄ grana facit viridia et pua. et multas fert vvas. que due species et inferiores q̄ min⁹ bone dicunt in antiquis vineis et in quibusdā nouis. et p̄ comitatū inueniunt bononie. Sūt et alie species vuarū albarū. quarū quedā licet apud quosdā in magno habeant honore tamē apud nos diuersis rationibus aut propter paucitatem fructus ipsarū. quia aut nīmīū melumen timent min⁹ bone per experientia reperiri. et hec sunt muscatellus et linatica que opposite sunt et ad esum et in arboribus. sed in vineis spissis et iuxta terrā nō respondent ad votū. Et greca et vernacia que licet apud nos bonū faciunt vinū. faciūt tamē min⁹ parū. Et berbigenes et cocerina et gro-pōsa et fuyolana et banza que bonū faciunt vinū. et quibusdā annis sunt miro modo fertiles. et maximos botriones agentes. sed quasi singulis annis fructu destituunt in flore nō verentes aliquo modo melumē. vuarū similit̄ nigrarū vel rubearū multe sunt species. qdā valde bone. qdā parū. Et bone qdē sunt grilla zisaga siue mardegena. q̄ sunt q̄si eiusdē cōditionis. sunt etiā modicū nigre multū fertiles. omni anno habētes longa grana et ipsozū cortice subtilē et pulchrū. et delectabile vinū faciūt. et satis seruabile. sed ppter nimiam pluuiā crepant eozū grana. et in montibus non bene proueniūt. sed in campestribus locis letantur. differūt tamē: quia zisaga nobilius vinū facit. sed minus. quia puos facit botriones et raros. sed multos. et pua grana. Grilla p̄o facit omnīū harū opposita. et hec spēs habundant inuenitur bononie. et in multis locis alijs. est delectabilis ad edendū. et est miro modo vinosa. et vult terrā pingue aut stercoreatā. et valde timet vmbra. et mature pululāt. et facit vinū optimū et seruabile et potēs valde. nec audet vltra vnā diem vel duas stare in graphis. et hec in ciuitate Astensi et in il-

lis partibus in maximo honore habet. Est et alia species q̄ vocatur maiolus. q̄ est vva nigra. valde cito maturabilis. et pulchros et spissos et longos botriones faciēs. in sapore dulcissima. et vinū facit durum. et satis seruabile quasi nigrū. satis fertilis est. sed melumen aliquantulū timet. et in plano et in montibus prouenit. et hec maxime apud Bononiā in locis infinis habetur. Est et alia species q̄ adura cla vocatur. que valde nigra est. et habēs longa grana. et vinū faciens valde nigrū et bonū in terris humidis et aquosis. sed in montibus et siccis locis non letatur. et hec apud ferrariā p̄ ceteris speciebus eligitur. Est et alia species que vocatur gmaesta. hec nō est multū nigra. longū habens granū. et ante maturitatem omnia folia perdit in sapore acra siue accida. mediocriter fertilis. botriones facit raros. et vinū optimū diu seruabile. et hec vva non cōmedit ab auro vlcambus nec libenter ab hominibus. et ex ea plurimū inuenitur in partibus montanis bononie. Et est alia species q̄ dicit ginnaremus quasi p̄dicte similis in sapore et vini durabilitate et forma. sed maiores valde botriones facit. et grana grossiora et habūdantius vinū. sed minus nobile. et magis loco pingui letatur. et hec in pluribus partibus bononie inuenit. Est et alia species vve nigre que dicit padrinca. que grossos et spissos facit botriones. sed in estate non durat. et hec in infinis vineis Bononie inuenitur. Sunt et alie multe species vuarū nigrarum q̄ propter varias cōditiones malas min⁹ approbant sicut est pignolus q̄ multū diligitur apud Mediolanū sup̄ arbutulis. sed apud nos non bene fructificat. Et albarica cū quātingūtur alia vva. q̄ nimis melumen timet. et vinū nimis austerū facit. Et varana clentina et portina. q̄ licet sint mirabilis dulcedis ad edendū. et bonū faciunt vinū. tamē sunt ferē steriles. et minus melumen timent. Et valmīrica et tusca que valde nigre sunt. et melesgonus. qui ante omēs species denigrat. et canicula que pulcherrima vva et seruabilis est. q̄ omnes alternis annis fructificat annis. Est etiā quedā spēs vve rubea cū canopū valde dulcis et seruabilis. sed parū fertilis. Sūt etiā qdā genera et spēs vuarū siluestrium q̄ labruste vocant. quaz quedā sunt albe qdā nigre valde pua faciūt grana et puos grappos q̄ sup̄ arbores et spēs spīaz viridiū suo naturali motu cōdescendūt et nō putant. sed si putarent et p̄cūitū domesticarent grappos facerēt maio-

Liber

res. et grana grossiora q̄ pus. Et hec q̄ nigre sunt tingunt vinū et clarificant si integre vel cū racemis conquasse ponant in dolis. nec viciant sapore vini. et q̄ albe sunt clarificant et purificant alba vna. Sūt et q̄dam spēs vuarū grossarū et durarū q̄ dicunt p̄gule vel brume. ite. quaz quedā sunt albe: q̄daz nigre: q̄dā rubee. et q̄dam habēt grana rotūda. q̄dam lōga valde. q̄dam mediocrit. q̄dam spēcialia habēt noīa. et earū quedā tempestiue maturationes recipiūt. q̄dam tarde. Et ex eis eligende sunt que magis placēt ad esum. q̄ ppter nihil aliud plantant. cū ex eis vinū nō fiat. sās tamē cōpetunt ad agrestū faciendū acerbe.

Capitulu. v. De acre qui vitibus cōuenit: et de situ vinearum.

Elum mediocris qualitat: tepidū magis q̄ frigidū esse debet. siccū potius q̄ umbrōsum. sed ante oīa. vitis procellas ventosq̄ nimis formidat. Aquilo tamen vites si bi subiecras secundat auster vero nobilitat. ideoq̄ i arbitrio nro est plus de vino habemus an meli? de situ vinearū. Etā sciendū est: q̄ campi a montib? remoti et valles non aquose largius vinū ferunt. colles sō et camini iuxta eos exsistentes et naturā corū habent

Quartus

tes nobilius vinū faciunt. Preterea est sciendum: q̄ in locis frigidis et in montib? a meridie vineta ponenda sunt calidis a septentrione. temperatis ab oriente. vel si necesse fuerit ab occidente. vt hac industria excellens qualitas tēperetur. loca naturā sepe vitibus mutant. et ideo earum genera frequenter aptent. plano igitur loco staties vites. que nebulas sustinet et pruinas collib? qui siccitatē durat et ventos. pingui agro graciles atq̄ secūdas. macro feraces et solidas. frigido et nebuloso eas que hyemem celeri maturitate pueniunt. aut q̄ duris accius inter caligines securi? floret vêtoso tenaces. calido generi teneriores et humidis. sicco eas que pluuias ferre nō pnt. et ne multa dicaz eligēda sunt genera q̄ pro desensioe vicioz suoz cōtraria loca diligūt his in q̄bus durare nō poterant. placida sane regio et serena caute genus omne suscipiet. industrus ergo vir probata diligat. et locis talib? mandet que mutare possunt ea vnde sumuntur. sic merita quoq̄ seruat.

Capitulu. vj. De terra que vitibus apta est.

Nolum ad vineas ponendas nec spissum nimis nec resolutum proprius tamen resolutio esse debet. nec exile nec letissimum. tamen leto proximū. nec capestre nec preceps nec siccū. nec viginosum. modice tamē rosicidum. nec falsum nec amarū. quod viciū sapore corrupto vino contristat. Bophus et alia duriora vbi gelu relaxant et solibus pulcerrimas ferunt vineas. refrigeratū estate radicibus et humore detento. sed et soluta glareā et calculosus ager et mobiles lapides. sed tamē hec omnia se glebis pinguibus miscuerint. et silet circū terram suppositus: quia frigidus est et tenax. humoris radices estate sistere non patitur. Item loca ad que de cacuminibus terra decurrit. vel valles quas fluminū saturat aggestio. Argillosa terra cōmoda est. sed argilla sola graniter inimica. Nigres fabulo et rubens vtilis est cui fortis est terra permixta. Carbunculus nisi stercoret macras vineas reddit. In rubrica difficile comprehendū. quibus postea nutriuntur in ea. sed hoc terre genus est valde operibus inimicum. quia paruo vel humore vel sole. aut nimium madefcit: aut nimis siccatur. ideoque maxime vtile solum est quod inter omnes inimicatas temperamentū tenebit. et primus fuerit rara et depressio. Utilem vineis terram per hec signa cognosces. si coloris et corporis rari aliquatenus ac resoluti est. virgulta que protulit leuia nitida procerā et secunda sunt. vtprius siluestris. prius rubus. ceteraque huiusmodi. neque intorta neque sterilia neque scabiosa nec macra exilitate languentia. Ad pastinandum preterea rudes agros vel maxime siluestres eligamus. Ultima est eius conditio in quo sunt vineta vetusta: quod si necessitas coegerit prius multis arationibus exerceat: ut abolitis radicibus prioris vinee et omni eius carie et squalore depulso. nouella vitis tunc possit induci.

Capitulum. viij. De pastinatione et dispositione terre: in qua vinea plantanda est.

Et mense septembris vel octobris in locis aridis: aut ianuarij. february. vel martij locis humidis fieri debet pastinatio siue cultura: vbi vinea est plantanda. quod tribus fit generibus. aut terra in totius fossa. aut sulcis aut scrobibus tota terra debet effodi vbi ager est mundus: ut siluestribus truncis et radicibus silicis vel herbarum noxiarum spacia liberentur. Vbi autem sunt multae nouales scrobibus pastinamus aut sulcis. sed melius erit sulcis. quia humorē velut in totum spacia pastinata transmittunt. fiant autem sulci longitudine qua de sinaueris tabule latitudine trium pedum vel quattuor. altitudine vnius pedis in locis humidis. vel duorum in locis siccis. deinde si ligonibus per homines vinea est colenda tantum crudo solo reliquimus. quod altero sulco impresso vitium acies tribus vel quattuor distepedibus. scilicet tribus in solo exili. quattuor in pingui. et tribus et semis in medio. Si vero arande sunt vinee quinq; vel sex pedum spacia que non fodienda sunt. et in medio reliquatur. quod si scrobes fieri placeat. tantum fiant longe quantum vites distare debebunt. ut in quo libet scrobis capite planta una ponatur. possunt tamen commodissime sulci fieri distantes in triplo quam vinea spissa finaliter esse debebit.

f. iij

Liber

et in quolibet sulco plāte in duplo spissiores
q̄ esse debeant poni. sicq̄ acies ligonibz pro
curari. et spacia per triennium aut quadrien
niū arari. et omnium generū semine feri. cūq̄
vites excreuerint vnam trahi a dextris: et al
teras a sinistris. et de vtraq̄ duas fieri vites.
sicq̄ spaciū totū impleri. scrobes non sunt
ultra duos pedes altius fodiende. neq̄ pan
gimus frigore. ne semēta laborent. latera in
scrobibus equaliter sunt incisa. ne aliqua vi
tis saucietur. alte nūcūbz ferramentis cum
fossor incumbit. pastinū autē omne quod ver
setur duorū pedū altitudie vnuerſa terra so
diatur. in quo erit diligentia ne crudū solum
occulta fraude fossor includat. quā rem per
spacia que fodiūt virga custos exploret. in
qua modus est p̄dicte altitudinis designat.
et radices omnes et purgāmēta maxime ru
bi et silicis in summū redigi faciāt. que cura
in omni positionis genere est vndiq̄ seruā
da. possunt etiā cōmode fieri foue parue et
stricte. cōuenienter tamē profunde vbi cū
q̄ vites per vnuerſū agrū stare debent. fin
q̄ omēs agricultores experti Bononie et in
locis alijs pluribz obseruant. possunt etiā so
ramina in terra circa vicem fieri. in terra vbi
cūq̄ vites plantanda est. que q̄dem cū pa
lo fieri cōsueuerunt. sed melius valde est q̄ si
ant cum forti terra. quod est instrumentū fer
reum per me p̄micus in rerum. quo terra e
ducitur. nec in foraminis parietibz conculca
tur. vt infixionē debilitū radicum impedi
at. et hoc quidem paruo labore perficit. nisi
ager lapidosus fuerit vel saxosus. Locus q̄
dem qui pastinandus erit prius impedimen
tis et in omnibus liberetur arboribus. que fos
sa terra post calcatu assiduo solidetur. illud q̄
dem experimentis assiduīs cōpertum est vi
tes melius puenire si vel statim fosse terre vel
non longe ante pangant. cum timor pastini
nondum repetita soliditate subsidit. et hoc q̄
dem in sulcas et scrobibus est probatū.

Capitulū. viij. Quomo

do et quando debent colligi plante. et qualiter
seruari. et ad partes remotas portari.

Quartus

Lante vitis q̄ taioli dicunt colligi de
bent quādo plantande sunt. et ante etiā
colligi possunt si bene seruent. Et meliora q̄
dem tempora colligendi eas sunt tēpus octo
bris. quādo pars foliorum cecidit. et pars ad
huc retinetur in vite. tūc enim calor natura
lis vitis adhuc est expansus in ramis. sed cū
omnes frondes ceciderūt omnino. et supue
nit gelu intensum in aere: tūc ramī eius calo
re naturali destituti sunt. propter frigus ae
ris fugam habuit ad radices ad calida visce
ra terre. quare tales plante difficilius cōpre
hendūt. Tempus p̄terea marcij: in quo iā
calor et humor ad radices rediit: itaq̄ eorū
gemme cum tumescere incipiunt est optimū
ad plantarū collectionē. propter eandem ra
tionē. Eligendarū quidem plantarum ratio
multiplex est. et primo quidem ex tali terra eli
gi debet. q̄ non sit pinguior. et ea in qua pan
gi debent sit equalis aut exilis. Nam si a p̄
gūi terra ad solum exile transferuntur. viles
esse non possunt. nisi sepe stercore adiūctur.
Item eligenda sunt pangenda semēta de vi
te media. non de summa: nec de infima quā
q̄ vel sex gemmarū spacio a veteri proceden
tia. quia non facile degenerant: que de locis ta
libus colliguntur. Summa flagella repudie
mus ac surculos q̄ licet loco bono nati sunt.

Libër

tamen feracitatis beneficio caruerūt. Pam-
pinus aut qui de duro nascitur: etiam si fru-
ctum protulit pro frugifero non ponat. In
suo enim loco secundatur a matre. trāslatus
vero tenet sterilitatis viciū. quod nascēdi cō-
ditione suscepit. sumat etiam de vite secūda.
nec scilicet ea brachia fertilia que vuas
singulas aut binas producant. sed que mul-
ta vbertate curant. Nam potest ferax vitis in
se habere feraciores materias. Citra autem
in hoc signū fertilitatis. si de duro aliquo lo-
co fructum citabit. si fetu impleuerit ramu-
los ex omni parte surgentes. sed hoc signis p-
prijs per vindemias est notandū. Afferit au-
tem Columella vno anno expoliari fertilita-
tem nō posse. sed quattuor. quo nūero cogno-
scitur vera generositas surculorū. Ad pangē-
dum nouellos palmites debz eligi duri in se
nihil habens. et vteris fermenti. quoniam hoc
sepe corrumpit et putrescit. Mensura ferme-
ti vnius cubiti sedm Palladium esse debet.
mibi autē videtur longius esse debere. maxi-
me in locis decliuīs motuosis et aridis: cum
in foucis oblique pangūt. ipsūq; ramu-
lis et capreolis siue anchis esse purgandum.
Seruande sunt plante vitis taliter q; vento
aut sole nō vrantur. aut aliquo modo ledan-
tur: et pape sub terra vsq; ad dimidiā par-
tem mense: si paucis erunt seruande diebus.
Si vō diu seruari eas necesse fuerit: et maxi-
me iā multo adueniente calore vsq; quasi ad
summitates ipsorū terra valde contrita ope-
riant a deo q; terra tam intra q; supra dilige-
ter posita singulas plantas tangat. Et si eas
transuehi ad partes multū remotas oportue-
rit. locus vel palee molles et modicū lutose cū
plantis optime misceantur. et sacco vel secto-
rio quod est melius inuolute stricte ligentur
capite grossiori cum prefatis paleis. et stozio
cooperto. et cum portantur quantū fieri po-
test a sole defendātur et viciis. Et si nimia es-
set aeris siccitas. possunt quandoq; corpora
grossiora in aquam demergi. sic em disposita
diu ferri poterunt. et teri sine lesione ipsarū.

Quartus Fol. xxxvj.

Capituluꝝ .ix. Quando et qualiter vinee et vites plantande sunt.

Empore septembris: et aprilis in locis
frigidis vinee sunt plantande: tempe-
ratia vero de mense octobris: vel marcij. cali-
dis de mense nouembris et february. ita tamē
q; in omnibus pfatis locis: si humido et cā-
pestria depressa fuerint. post hyemem pangā-
tur: ne calor naturalis ipsarū duplici aquo-
sitate: loci videlicet et hyemis extingatur. si
vero arida et montuosa sint. loca pangenda
ante hyemem plantentur. vt superflu a loco-
rum siccitas circa plantas humiditate hye-
mis temperet. In locis vero temperatis an-
te hyemē: et post congrue tangi possunt. Itē
ponende sunt vites placidis diebus ac tepi-
dis quando solum est modice humidum. sed
potius aridum q; lutosum. Cum vinea plā-
tatur in ordine aut plantatur in foraminib;
directis. vel parū obliquis. duo sermētes in
pte inferiori: obliq; incile forami imprimant.
et sabulū vel tra soluta et trita. et cū pauco ma-
turissimo letamine paleaz. vel vinacie mixta
f. iij

Liber

Vt ad medium foramen ponat. deinde creta vel terra ibidem inuenta repleatur. aut in parvis foucis cōuenienter profundis pangatur. capitibus plantarum longe positus in parte infima et in suprema iuxta signum tum finū vndiq; proporcionabiliter positi ex cōfuntis et terra contrita mediocriter superinducitur cōculcata. Caput fermenti cum deponitur reuoluendū non est. nec aliquo modo verandū. Nam pars ea de qua radix speratur iniurie nulle subiicienda est. due gemme fertiles remaneant supra terrā. nec dimissa ponitur fecundiori parte supra eam q̄ est. sterili proximū relinquat. vbi pinguis est. natura terrarū maiores inter vites spacia relinquat. scilicet quattuor pedū. vbi exilis angusta scilicet trium. vbi sō mediocri triū pedum et semis. Preterea non est vno tantū genere vitū omne pastinū cōferendū. ne annus iniquus generi vindemie spem omnē excludat. et ideo quattuor vel quinque generis eximia fermenta pangemus. ac expediet maxime tabulatim disponi. Et sic generū diuersitate distincte posita. poterit eam operatorū minor numerus expedire. et gradatim que velocius maturantur prius condere. deinde que ferim? ac melius puro sapore sine letamine alterius generis vnaqueq; vina seruare. Et si hoc facere tibi difficile videat. nō alia simul conseras quaq; sapore et flore et maturitate cōueniāt. In scrobibus sō magnis et latis vt vitū distantia esse debet. per angulos quattuor semina deponas. et vinaciam (vt dicit Columella) stercore mixtam simul sparges. et si exile solū fuerit pingue inferas terre scrobem. si sō min? cretosa eidem miscas sabulum. q̄ si arbutā te delectat habere plantā genere vite pus in seminario nutrire debebis. vnde radicata transferat ad scrobem cui arbor est iuncta. in seminario autem breui spacio distantia inter fermenta deponas. et cum cōualuerint hinc post biennū radicabitur vitis vel arbutula et transfertur. quas cum depones in scrobez ad singulas materias rediges. putatis omnibus que scrobi insunt. curatis etiam radicibus quas poteris inuenire veratas. In scrobe autem ad arbutū faciendū duas radicas vites depones. obseruās ne se sua radice cōtingant. et ipsas vites ad scrobis latera distreta cōiunges. Varro asserit scrobem non primo anno esse complendam. que res faciet vitē alteri? fundare radices. sed hoc aridis prouincijs forte cōueniet. humidis sō sata

Quartus

putrescent humore suscepto. nisi terra statim cultui dentur. sed arbuta que ferent plātas arborum de his generib; ponat. vel si agro superpetit habundantia his vtatur vmo oplo salice populo fraxino ceraso nuce prino et similib; sed salice et populo in locis humidis vti possumus. ceteris sō in his et alijs locis. Et his autem generib; truncos radicato vel salicem et populum sine radicibus circa scrobem vitis constitui oportet. In scrobe vitis ab arboze sua sexquipedes vel duorum pedū spacio distare debet. Nā arbori nimis proxima vitis aut ipsius opprimit incrementū. aut opprimitur ab ea. Aliud etiam de transferenda vite ingenium fieri potest ex vimine parua corbicula ad arbozem vel pergularium fertur. cui vitis adheret. et in fundi media parte pertundit. et idcirco inducto in eaz fermento vitis suspenditur et terra repletur. quod fermentū exacto anno in corbicule fundo incisū. cum ipsa corbicula portabitur ad locum vbi plantare proponis. cum ipsa corbicula obuiū circa arbozis maritande radices. et hoc fiet sine ambiguitate ostendendo. Laucis etiam munienda est aduersum pecoris appetentis iniurias. et arbori sue proptin? alliganda. Cum sō arbores riparū vitibus nutrire desideras optimū est. et facile sulcum in ripa facere. ibiq; spinas et taiolos mixtim ponere. et fossato effosso terrā superinducere. sic enim spinis muniatur ager. et per eas vitis tu te condescendit. Optimū enim genus est prouincialū vinearum que fiunt ad vites velut arbutule stent. que quidem plantant vt hec que in ordine disponunt. Et hec quidem aut vndiq; panguntur equaliter. aut vni ordinez tū seruant ab alio proximo vt placet remota sed in his vna sola planta in qualibet potest poni. in duabus videlicet aciebus. in tertia sō bonum erit vbiq; duas poni. quibus proximae plante predicte possint annis sequentibus reparari. q̄ si in quolibet loco due ponantur cum cōualuerit debilior auferat. vt vna sola remaneat. Preterea sciendum est q̄ natura vitis celum solumq; sustentat si genera cōuenienter aptent. ideoq; in earum plantatione precipue obseruanda sunt ea que supra diximus: cū de acre et situ vinearū loqueremur.

La
gator

paga
vinec
mati
tur. z
incre
ordit
tū su
vbi e
in oī
erad
tim f
tem
nani
in lo
trah
ad n
omī
lica
gini
lore
turi
Est
ria

Libre

Capitulum .x. De propa- gatione et renouatione vitium et vinearum.

Propagatioes quæ in vineis quæ ad
arbuta fiunt. In vineis quidē quæ p-
pagant in locis vacuis. vbi vitis fm ordinez
vinee debz esse. quæ p in locis alteris q in fa-
mati generis est fermentum vitis nobilis ppa-
tur. et quæ p circumstantias adducit vt vinea
incrementum recipiat. Et pmo qdes modo ad
ordinatū protrahit locū. aut statim cū fermē-
tū sufficientē est longū. aut successiue p annos
vbi eiusdē deficit lōgitudo. Et idē seruandū
in omni ppgationis genere. Si autē in locis
eradicandū vitis propago ducat. aut hoc sta-
tim fiet aut primo anno p vnū pedē prope vi-
tem auferendā protrahit. vt habito vitis dā-
nande fructu anni prioris. et sequētis leuiter
in locū prius eradicatē trahat. Cum autē per-
trahit ad arbores vel arbuta. per vnū pedē
ad min⁹ ab arbore fiat remota propago. In
omnibus autē pparatis modis letamen in fo-
uea supra terrā circa propaginē apparentē re-
licta ponat. nec sub terra per contractū ppa-
ginis apponat. alioquin supfluo letaminis ca-
lore debilitat vel arefcit. nisi fuerit adeo ma-
turū et vetus. q omnis calor letaminis exalarit.
Est autē sciendū. predictas propagatioes fie-
ri. aut in fissionetorū vitis q. pparat. aut ma-

Quartus fo. xxxij.

gis sine curuatura fermēti. vt velut arcus su-
pra terrā relinquat. alia pte vitis in fossa. q si
fiat post biennium recidat aut triennium. q si tu-
cius ppter debilitatē biennaliū radicū. q vi-
tē nouā sepe nō cōuenienter defendūt. vetus
et antiqua vitis et que longe nimium producit
frugiferos. renouat per studiosum palmitis
cultū. cōgruis tēporibus eidē adhibetum. et
per fimationē letaminis aut fermentorū. aut
fabuli in loco nimis cretoso. aut crete in ter-
ra nimium sabulosa. et per strictā putationē aut
incisionē factā in loco stipitis nido vel suc-
coso. Columella dicit. q si vitis per gularū et
arbuti que est integro trūco in solo robusto
strictē putet. et ablaqueata sumet in terra. ter-
cū vel quartū pedē a terra mucrone feriatur
acuto. ac fosso frequētius incitent ex eo loco
gēme. plurimūq. producit in vere ac materiā
vitis fundit q reparat vitis. Et si trūcus vitis
est nimia vetustate corruptus. de mense mar-
cij iuxta terre superficiē. vel sub ea modicum
recidat. vt surculus in absciso trūco vitis eo-
dem renouet. vel cū vitis (q sola est) nimium lō-
ge pducit frugiferos palmites. plicet vnū re-
morū a vite. et intrans ibi in terrā creat. appo-
diatus ad vitē. et post biennium incidat macer
vitis renouat. vites autē oēs laudabiles sūt
generis. et tūc de oibus fiat vt de singulis vi-
tibus sup proxime dictū est. aut omnes sunt
male. quo casu nihil erit vitis. q cā vniuer-
saliter extirpare. atq. sufficienter vetustis cō-
sumpsit radicibz. eā denuo plātare. Et si qdaz
vites sunt bone. quedā male. radicit⁹ extirpa-
tis peioribz. et appositis palis in omnibus locis
in quibus vites aptant. que relicte sunt vites
adeo fodiant. q facile flecti possint. et totalit⁹
submersē i duas vel in plures ptes scdm extir-
gentiā et possibilitatē ipsarū vnaqueq. distri-
buat. et duobz palmitibz in singulis locis ad-
plus relictis cū duabz gēmis supra terrā ce-
teri amputent. et vnicuiq. viti ex fimo aliqd
apponat. nec est ptermittendum. q de nouis
palmitibz tūc de vnoquoq. terra mergendū
est q radices in loco congruo nouas mittere
possit q in veteri nisi sit qsi nouū facile nō na-
scunt. Et si aliquis remanet locus ad quem
nullus possit palmes produci. eidē aliunde
translati noui palmites tribuant. Omis pre-
terea propagatio fieri potest in mēse octobr.
nouembrio. february et marcij. cum terra nec
adeo mollis est. q commode retractari non
possit. et eius partes comminui. nec adeo du-
ra. q nimium fissioni resistat. In aquosis au-

Libec

tem niniū locis post hyemē: et in siccis ante hyemē rilius propago duceſ. ita tamē q̄ in plano ſub terra quo pede in clinis et niuofis et rimofis vſq; ad duos pedes vitis trahenda mergat. vel forſan ea que ſit ante hyemem in omib; locis eſt melior. dum tamē in aq̄ ſis terra circa eam bene diſponat. quia firmā diſ radicib; (vt ait Palladius) vitis incumbit cum proferendi palmites eam curam nō promouet.

Capitulum. xj. De inſi- tione vitis

Tres inferunt. aut in vitibus: aut in arboribus. Et in vite quidē inſitio duobus fieri pōt cōgrue modis. in trunco videlicet et palmitē. Inſitio in trunco hoc modo. eligatur truncus inferendus talis q̄ ſit ſolidus. et humoris eruberet alimēto. neq; vlla vetuſtate aut iniuria laceratus areſcat. recidat circa terrā. aut ad pedē mediū infra eam. Nam ſup: a terrā difficilius comprehendit. Varro autē ſcribit. vitē inferendā ſiccari debere tri-
duo anteq̄ inferat. vt qui in ea nimis eſt humor diſfluata a vite anteq̄ inferat. aut paulo infra inſitam incidat. vt inde humor ad uēticulus effluere poſſit. Itē inferendi ſurculi ſolidi rotūdi gēmis piſſis et plurib; oculati. ex quib; tres oculi vel duo inſitione ponant.

Quartus

radicat ergo ſermentū ad duorū digitorū mēſurā. vt ab vna parte ſit cortex. ne patiar̄ nudari medullā. ſed lenitē rader. vt incifſura poſſit ſenſim in acumen exire. et cortici ne matris aptetur. Inſimus oculus ita inſigat. vt trunco iunctus ad hereat. q̄ oculus exteriorē debet recipere paritē. deinde ligetur vt in alijs inſitionibus eſt narratū. tegmēto quoq; aliquo a ventis et ſole defendat. ne hij quantant: hic adurat. vbi calor: teporis ligaturaz inuaſerit ipſo puniculo tenuis humor circa veſperam debet frequētē effundi. vt hoc alimēto cōtra nū videlicet celi terrētis arenē. Poſſet etiā aliquid veteris cū nono cōuenienter inferi. Quā ergo germē cepit incrementū adiutorio calami vel palidebz adnecti. ne motus aliquis fragilē ſermenti procedētis quaſſet etatē. leui vinculo et nō ſtrictē ligetur. ne adoleſcētia molliffimi germinis nodo dure cōſtrictiōis angatur. ſi infra terrā inferueris eam beneficio cōgeſtiōis a cumula. vt hec quoq; nouis ſermentis pter nutritis alimēta ſubueniat. aliquid etiā in vite vel ramo bienniali. vel vltra inferunt ſurculi longū modicū veteris habētē. et trunci groſſitudinē poſſidentē. vel etiam in equalem et ſimul vtrunq; iunctis abſciſam vel ſupra dicto modo in ſciſione parata et ligatura propaginū obſeruata. in palmitē autē inſitio duobus modis ſit. et vno quidem qui oib; meliorem vt nouū ſermentū nono precifſuram addatur. incifſura vtriuſq; in eodem iuxta geminā adhibitam. loco et ligatura cū peciola ex cera imbuta et molli vitine deinde argilla congrue ſubſecuta. alio modo vt gēma vitis vni⁹ excidat vſq; ad medullā pro fundato vulnere. et tranſuerſo vtrunq; obligato vulnere. et tūc de gēma vitis alter⁹ obnat. et loco primo ponat. ſi fiat coligatio vt in alijs. et tūc cōualeſcit. et fructiſcat. qdā etiā exptus mibi aſſeruit vſq; ad medullā vitē parua cerebrā pforaſſe. et ibi ſurculum cōuenientē forāmini modicū raſus inſiſſe. et comprehendiffe et nō abſciſa vite. que quidē ſi abſciſa debet meli⁹ prouenire. Eſt et alius modus optime pronemēs: vt incidatur inſerēda vitis oblique. vſq; ad medullāz vel prope eā. in tantū q̄ cuneus duorum ppe digitorū poſſit inuergi. et tūc ſurculus duarū gemmarum modicū habens veteris vſq; ad medullā raſus ab vna pte vt incifſura in acutū tendat. et pparatus eo modo q̄ meli⁹ adequet alterius pntis. exteriora remota carticula imprimat in plagā. et ligetur. et creta cir-

cumpo
quatu
ſitam ſi
mittat
tes plu
me etiā
lus inſ
trunco
vna p
fiat ad
duob;
tis ſtal
vno tē
vt inſe
ſimilia
eſt. vt p
pirozū
men v
tis. ita
diur v
ſi p rā
turati
turaū
alijs ſe
ca vſq;
gatur
cū in c
pterea
bruar
ſed ſp
a quol
ſerūt p
teſt en
ptis la
do et v
Aliū
cū me
vulga
appo
nerit
mibi
cipiū
nenib;
eodē
mā al
ſine q
bari
poſit
autē
ra cū
infer
dito
to q

Libre

cumposita peciola postmodum inuoluat. et per
quatuor digitos vel idcirca mater supra in-
sitam sit abscessam. nec supra eam aut iuxta p-
mittatur aliqd pullulare. et possunt circa vi-
tes plures furculi conuenienter aptari. opor-
tuit enim prouenit si nouus tantummodo furcu-
lus inserat. et si eiusdem grossitudinis sit. cum
trunco erit melius quod esse possit. Alioquin cum
vna parte corticis adequetur. vel secundum rationes
fiat adequatio medullarum. insitio in arbores
duobus potest fieri modis. et vno quidem ut vi-
tis trahatur per cerisum. vel alias arboris. vbi
vno tempore fructus arboris maturet. alio vero
ut inferatur in arbores. sicut ois insitio in dis-
similia fit quoadmodum. Et primum quidem modus
est. ut plantetur iuxta cerisum. vel aliam arbores
pirosam. vel malorum. et proficiantur ille. et per foras
men vitis trahitur. et cum creuerit arboris et vi-
tis. ita quod efficiuntur ligna eorum continua. preci-
ditur vitis ex parte radicis ita quod non nutritur nisi
si per radicem et spiritum alterius arboris. et tunc ma-
turatur vna cum fructibus illius arboris. Inse-
ritur autem in arbores vltimi. et foras in quibusdam
alijs secundum Columellam. ut tricus arboris galli-
ca usque ad medullam proficiat terebra vbiq. affi-
gatur furculus vitis secundum modum superius traditum:
cum in comuni de insitionibus loquimur. Fuit
preterea dicte insitiones in locis calidis mense fe-
bruarii. frigidis vero marcij. cum vitis non ad-
fuso sed spisso lachrymantur humore. licet facere tunc quod
aquosius effundat lachrymas. aut postquam emi-
serunt pampinos quicquid insite comprehendat. po-
test etiam fieri de mense marcij et iunij iam consum-
ptis lachrymis. si palmites inferendi loco frigi-
do et umbrato a pullulatione fuerint preseruati.
Alium insup. modum quod nuda gema loco alterius
cum melle vel alia quocumque re ponit quod quibusdam
vulgariter predicantur non pono. quod ea nullatenus
approbare videtur naturalis ratio. propter nimiam re-
sistitiam gema. verumtamen quidam frater minor
mihi asseruit. quod de mense aprilis. cum folia vitis in
cipiunt apparere accepit summitatem gema reman-
entibus folijs prunis cum quadam concavitate. ac in
eodem loco posuit aliam gemmam similem recentissi-
mam alitudo receptam cum molli fumo bubulco. et
sine quolibet alio auxilio conualuit. ideoque per-
bati potest. licet videatur contra naturalem rationem
positam a fratre Alberto theotonico. Catho-
licus autem scribit. quod vitis insitio vna est per alteram
cum vna floret. ea optima est per vitem sic
insemito. precipitio quam inferes. ea media diffun-
dito per medullam. eo furculos pacutos arci-
to quos inferes medullam cum medulla componi

Quartus fo. xxxviii.

to. Alia insitio est. si vitis vitem peringat vtri-
usque vitem teneram precacito obliquo inter se
medullam cum medulla libro obligato. Tertia
insitione terebra. vitem quam inferes perundi-
to. eo duos furculos ligneos quod genus esse
voles insectos aliquos arcito ad medullam fa-
cito. his medullam cum medulla coniungas ar-
cito ea que terebraueris. alterum ex altera par-
te eos furculos facito sunt longi pedes binos.
eos in terram dimittito. replicatoque vitis ad vi-
tem caput. media vitem vinculis in terram de-
figito. terraque operito. hec omnia luto deso ob-
linito. alligato integitoque ad eundem modum
tanquam oleas. Ego autem aliam insitionem vitis se-
pe probavi. et eam inueni infallibilem et secu-
ram a pullulatione et lisione scissure. hanc insitio-
nem hoc modo facere debes. palmitem nouum lo-
cum habentem quatuor digitos veteris pre-
cedentis anni. et remoue dimidiam partem ve-
teris usque ad medullam: ea salua remanente in
parte inferenda. et ex alia dimidia: veteris for-
ma manente in parte cum noui longum tribus di-
gitis usque ad palmitem nouum. et ibi fiat vna co-
nberca et cuneus ibi bene fortis existat unicus.
non a parte medulle. sed ab altera tantum: et se-
at bene acutus. et postea scinde per medium stipe-
tem inferendum eiusdem grossitudinis si esse po-
test. alioquin sit grossior partem. et de parte ha-
bente minus de medulla dematur quantitas
vnius digiti grossi. et in scissura infige cune-
um. ut conberca fortiter adhereat capiti breui-
oris spiritibus scissi. et alia duo capita equalia
sint aliquantulum intra nouum. ut vinculum pos-
sit stringere vtrumque caput veteris sermentum
equatum. deinde liga stricte cum iunco scisso
totam scissuram. et eo modo poteris inferere duo
vel tria vel plura brachia vitis reliquis omni-
bus amputatis. deinde totam vitem insitam
demerge in terram. et tot sulcos in quam partem
volueris facias quorundam brachia sunt insita. ac
in quolibet sulco in loco vel locis vbi loca in-
sita in terra lacerant. vnam parvam foueam
facias. in qua tota ligatura insite dimittat. et
terra cooperta pedibus suauiter comprimatur.
et vltra vnam spannam ad minus sermentum
superius eleuatum. Item poterit sermenta noua
in nouo sermento vel veteri usitato modo coniun-
gi. et eodem modo in terram deprimi. sed est
opus quod in nectura canula scissa firmetur. ne fle-
cendo facile rumpatur.

**Capitulum. xij. De putati-
one vitis et arborum vnterarum.**

Die calidis mēse octobris. nouēbris.
februarij. z martij: donec earū augent
gēme iusta fiet putatio vinearū. frigidis vero
mēse februarij z martij tū. in tēperatis vtro
qz pōt tpe fieri. s; cōmodi? erit in mōnibz vine
as q̄ septentrionē aut ptis occidentis respiciūt
p̄no tpe putari. alia ps aduersa clemētiōibz
plagis rescidat in autūno. Nā in talibz locz
z in oibz calidis puinaz vis z natura vestit.
S; semp f̄m Palladiū in putatiōe vitat vt
vitis fiat in cruce robustior. ne debili viticu
le duo duramēta sermem? qd̄ qdem experti
putatores n̄i tēporis in ordinatis z dep̄ssis
vinctis nō obseruāt. dicētes meli? esse stipitez
vitis renouari frēq̄nter auferēda sunt leia in
tozra debilia z malis locis nata. z sermentū
qdem int̄ duo brachia. natū debz inscidi. Ex
si piguedine brachiū qdcunqz debilitauerit
illud brachio deciso succedat. sit tamen opti
mū putatozē sermentū inferius bono loco na
tū repari de semp vitis causa tueri. z ad vna vl
duas gēmas relinq̄re. In locis lenis z clemē
tiōibz altius licebit vites expādere. In exili
bus aut estuosis aut decliuīs hūilior est ha
bēda. sed erit sapiētis extimare vim vitis. Nā
q̄ alti? colit z piguis z secūda est. plusqz octo
palmites h̄c non debz. ita vt semp in pre me
dia vnuz aut duos relinquamus custodes.
Si macra z hūilis est: singulis brachijs sin
gula flagella dimitte. sed prouidendū est ne in

yna pte sint sermēta q̄ seruas. q̄ si fiat tanq̄s
z a fulgure tangat arefcit. Circa cruce q̄cquid
nascit amputem? si nō desiderat vinea remo
ueri. relinq̄nda sunt sermēta. neqz circa durū
nec in summo. qz hoc velut pāpinaria min?
afferūt. illa p̄o vitē nimietate fruct? onerāt. et
lōgius ducūt. quare sunt in loco medio seruā
di. nō iuxta gemmā. sed aliq̄ntulo supius fiat
plaga. et auerfat a gēma ppter lachrimā de
fluentem. yngues etiā custodū siccōs z ana
tinos rescide. z oia q̄ vetera z scabiosa reperi
es. Ex si tricus vitis sole aut pluuijs aut no
rijs aialibz est canatus. purgem? q̄cquid est
mortuū. plagasqz ei? amurca linim? aut ter
ra: qd̄ proderit aduersus p̄dicta. cortex eniaz
recisus z pendēs a vite tollat. q̄ res (vt ait pal
ladius) minores fecē reddūt in vino. mustus
enī radat vbiqz reptus. sed plage quas in du
ro vitis recipiet oblique ac rotunde fore debe
būt. vetera igit sermenta q̄bus p̄mi anni fru
ctus ppendit oia recidant. z noua circūcis
capitulis z ramulis inuitilibz relinq̄nt. Sed
sciendū est. q̄ in q̄busdā partibz sermēta quā
tū lōga sunt a natura producta a putatiōe re
linquunt. vt apud cremonā z terdonā. et alia
multa loca. In q̄busdā solū summitates steri
les auferunt. in alijs vsqz ad vnu pedē palmi
tū lōgitudo reliquit. alibi p̄o adeo strice pu
tat: q̄ vsqz ad semipedis mēsuram palmites
breuiant. Et p̄mus q̄dem modus nō est ob
seruādus nisi in locis lenis: vbi p̄tice nō ponū
tur: sed vites velut p̄tice vel funes vndiqz ex
tendunt. secundus p̄o apud alt obseruatur.
cum palis tantū circa vitem afficit. z ad eos
palmitibus paucis extēns. z h̄j duo modi
p̄cipue tollē rant in lēz vinctis. z in his vitū
generibz: q̄ suas gēmas p̄ lōga internodia di
stulerūt. z huiusmodi vinee plurimū fructū
ferūt. z multos botros. licz nō adeo magnos
vt vites strice putant. multūqz z assidue fo
di z sumari desiderāt tales vinee: vt fructū et
palmites cōgrue ferre possint. Nec p̄o vinee
in quibus vsqz ad vnu pedē breuiantur pal
mites: vt bononic mutine. z in multis alijs lo
cis in mediocri solo defendunt. z q̄si in omī
genere vitis. z cōgrue palmites fructūqz suū
defendūt. que p̄o stricissime putant: vt apud
forliniū: et in q̄busdā alijs locis. z in prouin
cia talit procurant in vitibz q̄ sine palis z par
ticis velut arbustule in suis stant ordinibz. et
in vitibz q̄ spissos valde nodos inueniunt ha
bere: z maxie in exilibz solis z in speciebz vi
tis que vocat albana z sclaua. q̄ si aliter putē

tur nū
pro an
est in
pgula
pōt cō
q̄ nūm
sumita
ribz de
ferāt. s;
vel pig
fendēt
aut rat
difficu
fortiter
q̄dam
rali me
cuius
scz fruc
de q̄bu
sunt vi
das gē
nis illū
stodes
materi
relinq̄
reliqua
co. cū
mā lōg
q̄ suffi
um am
matu
mēta z
moris
te cursi
mentū
fruct?
sup̄mi
vīcosi
vites z
perflu
fronde
amput
puta p̄
guā ve
sumpt
lo mod
vites si
vel vite
siccitat
putant
gnc. q̄
ctifere
tur. vt

Liber

tur nimis miseris vias ferunt. et sufficiens pro anno sequenti palmites non producit. et hoc est in vineis putationis ratio. in arboribus autem et regularibus tot maxime reliquunt. quod vire? vire? potest commodum tollere. ut tamen non sint in loco alii qui nimis spisse. et in sermone relinquentes oculos summitates steriles auferant: putant autem a pluribus de tercio in tertium annum tamen. ut plures vias ferant. sed si annis singulis putent: eas pingues vel pinguioribus producant. et longiori tempore vite descendat. quod autem nunquam putat vites in magnis aut ramosis arboribus constitutas propter nimiam difficultatem putationis earum. sed pingues vites fortiter percutiunt. ut quod arida sunt excutiant. Et quodam nullo modo percutiunt. sed eas suo naturali motu vivere sinunt. Item sciendum est. quod in cuiuslibet vitis putatione tria consideranda sunt. scilicet fructus spes ut tales palmites tamen relinquant. de quibus percipiendorum fructuum spes habet. ut sunt valde maturi rotundi. et grossas et rotundas gemas habentes et spissas. secundum spem vitis illius. Item successura materies vicis et stodes et sermone in bono loco nata. ex quibus materia sequentis anni presumitur. brevia valde relinquant. Item locus qui vite servat ut custodit reliquias etiam in parte infima vel alio congruo loco. cum propter vetustatem aut deformitatem aut nimiam longitudinem vitis indiget renouari. ut postquam sufficienter creuerit in loco custodis residuum amputet. Item notandum est. quod si vitis mature putet. et maturi pullulat. et plura sermone et maiora producit. propter retentiores humoris qui non effundit consolidatis plagis ante cursum eius. quare totum cedit in ramorum augmentum. quod si tarde putet. serius pullulabit. et fructus plurimos consequeris. propter effusione superflui humoris aquosi digestionem humoris viscosi ex quo fructus generat impediens. ideoque vites et vinee exiles pus. pingues vero que superfluo humore indigesto luxuriat nimium in frondes et palmites. et qui pruinis timet serius amputent. Item post bonam vindemiam strictius putat. propter consumptam virtutem vitis. post exigua vero largius. propter vires eiusdem altera resumpta requie. Arbores vitifere quedam nullo modo putant. ut qui ferunt labiustas qui sunt vites siluestres. qui nunquam putari consueverunt. vel vites domestiche qui partem tamen a quibusdam siccitate purgant. quodam de tercio in tertium putant annum. ut sunt arbuta et arbores magne. qui vites domesticas sustinent. nisi sint fructifere arbores. qui aviditate fructus non putantur. vile tamen est si eis annis quibus arbores

Quartus Fo. xxxix.

putade non recidunt nimia spissitudo et rami superflui amputent.

Capitulum. xiiij. De vitis et vinearum et arborum vigiscarum formatione.

Quellam vite columella dicit post primum annum ad unam materiam esse formandam. nec recidendam totam. sicut et alie consuetudo est anno secundo completo. quia vel intereat vites in totum recise. vel infecunda sermone producat. qui amputato capite velut pampinaria de duro cogunt exire. quare iuxta ipsam committuram veteris sermone ad unam vel duas gemas inferiores capitulis relinquentia sunt. quod est merito in viticula fortiore servandam. Nam debilis nimis viticula secundo anno recidenda relinquit. et sane ad adiuvandam calamis novellam vite vel exiguis palis. ut sequenti anno robustiores accipere possit. et tam diu recidenda est usque ad unam vel duas gemas. donec leta et fertilia sermone producat. quod cum fecerit siquidem vitis velut de arbutula formanda est. ad unam tamen materiam reducat si vero cum pali et partem auxilio stare debet. in ea due materie servade sunt. que tante longitudinis forment quanta desiderat stipitis altitudo. ut videlicet in exili solo

Libre

breuioris scz vnius pedis. in pingu fo 7 leto
maioris duoru vel triu pedu altitudinis dis
ponat. anno deinde sequenti quattuor ad plus
materias habere debebunt. q in partes qtu
or diuidant. deinde sequentibz annis ronden
vel plures scdm doctrina in eorum putatide
tradita. q si vitis super arbores vel arbuta
cōscendere debz. per etate ad hoc ducēda est.
donec ad ramos fuerit ibiqz incidi debuit.
vt in eius summitate nata capita sequenti an
no diuidant. scdm diuisione que inuenit in
arboru ramis. deinde cōsequēter per ramos
eodē modo vitis procurat ascensum. vnā sem
per materia ad cacumen arboris dirigendā.
formant vinee diuersimode scdm varias cō
suetudines ciuitatū et locoru. nam in quibus
dam locis formant in ordinibus cū palis et
particis. aut cum firmēis tenis. aut sine ali
quo auxilio vt alibi dictū est. In quibusdā
sunt in aciebus. et tunc cum vna partica in
vel duabus siue tribz cum sint in leto solo. et
maxime in aciebus arboru quibz vites me
diantibz quibz iam palis sustentat. aut etiam
sunt in pularijs paruis. et tūc a parte stipi
tis sunt depresso. 7 altera dirigunt in altum q
multo cogent letamine 7 labore. et plurimuz
fructū ferunt. Ego autē ponam vnā particā
solam in parte depresso. 7 vnā in parte altera
bene foris que omēs palmites valde lōgos
et fere ad terā prociētes sustinet cū magna
ferilitate vna. sed vnā particā distare ab
alia facio per vnū brach. um solūmodo. 7 ta
lia pularia facio in ripis vinearū 7 agrozu.
in quibus sunt sepes 7 arbores. sup quas fer
menta multa 7 maxima pro anno sequenti 7
hoc modo paucis expensis multas vuas p
cipio in ripis 7 sepius viridibus. q als nisi
pro clausura 7 lignis pro igne pauce ac nula
bus vitibus exstunt. que etiā vt plurimuz
loca exornant. in quibusdā formant in arbu
sta hūilima vndiqz ordinata. vel in magnas
arbores aciebus distinctas de arbuta hu
milima vitifera formāda sunt. vt eis planta
tis postqz biennio vel triennio clapo suffici
enter cōualuerint. in sex vel septem aut octo
pedum altitudie rescindant. ita q in epili so
lo breuiora. in leto fo 7 pingui altiora formā
tur. ibiqz natis ramis anno sequenti omēs ex
ceptis quattuor melioribz amputent 7 rema
nentes in qtuor partes diuersas cū particis
aut vinctis forment. et ligatis lapidibz suffici
entibz ppendiculariter cogant per latera ex
tendi ne dirigant in altū. qui cum forficant

Quartus

fuerint longitudine triu vel quattuor pedu
sinant habere in quoru capiubz etunt vites
fortibz vinctis alligande. et hic modus pre
cipue obseruat in partibz mediolani. sed per
gamenses faciūt stipitē magis depresso vi
delicet triu pedū 7 ramos ibi natos etiā plu
res eleuant in altū formātes arbutula vna
ram ad modū campāne inuicē. in cuius me
dio super stipite morat. qui putat vitem 7 ar
bozem 7 ipam vitem circū circa expandit fa
ciens palmites omnes foras vndiqz stare de
clinēs. Vigne fo arbores formāde sunt vt
in altū 7 depresso habeat vndiqz multos tri
catos ramos scdm possibilitatē vitis arborē
operientis. super quoru capita ligabunt vis
tes. que postmodū omēs onuste iacent. super
quoru capita ad inferiora reuertunt. possunt
etiam cōmode formari vt vites ferant. 7 ipse
arbores augmentū non perdant. hoc modo
videlicet cū populus salit vt vltimus crūstis
ca grossū. nē brachij circa duodecim vel
quidēdecim pedes sumitas incidat 7 ram s ibi
de nascentibus vitis rectior pmitat in altū ex
tollit. qntū vacat ab ea sola summitate volue
rit. et similiter singulis annis alternatis ra
mificū auferant ab ea sola summitate relicta.
ceteri vero rami infra dimissi forment vt in
humilibus arbutis vitiferis dictum est. ad
quos vites ligant. nec ab inde supra condes
cendere pmittant. Item vt ait Varro vbi
terra naturaliter hūida est. ibi altius vites tol
lenda est: eo q in partu 7 alimonia non vt in
calice querit aquam sed solem. idcirco vitiles
esse puto in locis campestris humidis pam
pinare vineas temporibz congruis. scilicet mē
se Maij 7 Junij. 7 ipsas liberare ab omnibz
superfluis. et vilibus pampinis 7 sermēis.
deinde maturatis fere vuis post mensem au
gustum eas superfluis frōdibus denudare. vt
sol vniuersas vuas videre 7 torquere possit.
vt vinum maturius 7 forius fiat. 7 superflua
humiditate consumpta fiat melius duraci
uum. et melioris odoris.

Capitulum. xiiij. Quo modo tempore vinee releuande sunt 7 vites leuande.

In ece releuāde sunt. et vites ligande. an
teq̃ gēme nīmū turgescā. et vince qui
dem q̃ in ordinibz cum palis et particiis sūt.
ita q̃ in eis vites spisse sunt vnd q̃ distātes
equaliter releuande sunt. vt cuilibet viti palo
affico eodē in m̃dio viti cingat. conuenien
ti vinculo: si vinea est depressa. si vero alta in
duobus cingenda est locis. prius tamen ad
nouem palos sex particiis aut cannis cōueni
enti altitudinē alligatis. ita q̃ vna vitis sit in
medio et ceterē circūstātes. sicem defendū
tur a casu. et vindemiantibz quasi ad omnes
vites apertus patet accessus. deinde palmi
tes in partes quattuor diuidant. et fortiores
fortioribz particiis. debiliores debiliozibz alligant.
In his p̃o vineis que rariores habent
vites pali per totū tribus distantes pedibus
assignant. et eisdē cannis vel particiis ligatis
supinducant vites et taliter distibuantur q̃
operiant vniuersa spacia et ligent. et hic mo
dus obseruat in vineis multis marchie An
toni. sed mihi nō placet. vbi p̃o palmites ves
lut funes tendunt. cuilibet viti circa eas tres
pali parui ponunt medio pede distantes. et
vinculū quoddā circa eos velut sertū cingit.
deinde palmites extendant. inter vitē et vites
surcula parua ponat vel baculus ligetur ne
ruē flectant ad terram. et tam huic vinee q̃ ce

teris in q̃bus palmites lōgi relinquunt. mul
tū proderit si facta prope palū ligatura extra
eam. postq̃ iam lachrimas effudit suauiter
modicū torqueant scimitres. Nā huiusmodi
toritura nascit infra ligaturā successu: a mate
ricis nec vitis nascentibz aliquaz infert lesio
nem. et hic est apud ast. et laudat ab omnibus
si palmites cū ea vitem siue p̃ticas ad duos
tres vel quattuor palos post vinee fossionem
sans irrationabiliter et inepre ligant. in his au
tē vineis q̃ in aciebus consistūt si cū particiis
aut sermentibz tan.ū sūt nota est carū opera
tio. Si p̃o in p̃uis pergularis affixis p̃uis
palis iuxta vites. et longis tribz pedibz et op
posito remotis baculis foris. inter vtrunq̃
palū parū et magnū liget a pie vitis depre
ssus et ad oppositā eleuatus. sup quibz sufficiē
tibus particiis positis vites distibuant equas
les. Si p̃o in arbutis vel arboribz sunt vites
nihil aliud agendū nisi vt vites in pluribus
locis ligant ad stipites. et earū palmites p̃ ra
mos et trūcos equaliter distibuti ligent. sed
providendū est omnibz annis vitem cōmū ac
ligari. quia refrigerat vt Palladius ait.

Capitulu. xii. De summati

one vinear. et radicū inutiliū amputatione.
Enī octobris vel nouēbris: februarij
vel marchij sūt parue fouce circa vites.
et amputatis cūctis radicibz que in summis
tate sunt terre letamē imponit. et max. hoc
in vite nouella seruandū. vt amputent radi
ces supnacie quas produxit etate. que si cō
paluerūt inferiores radices faciūt in terra. et
remanet viti in summitate suspensa. q̃ res cam
frigorū facit obnoxiam et caloz. sed hoc radi
cule non ad stipitē debent rescidi. ne aut plu
res inde nascant. aut noua plaga corpi vitis
impressa. in secuturi algoris vtiat. recidant au
tem relicto digiti spacio. et si placida hyems
est vites relinquant opertas. cum ante hye
mē hoc est factū. Si violēta ante mensem de
cembris operim. Si p̃refrigida modicū co
lumbini stercoreis circa viticulas largientur.
sed cū aliū simū ponim. p̃uis parū. magnis
p̃o vitiibus plus apponim. plurimū igit ope
rat in vineis letamis administratio frequēs
ad multū p̃oferendū fructū. sed quia consue
uit viti viciare sapore. et durab. litatē ledere.
qui nobilius viti habere cupiunt. de mense
augusti vbi vinea miserioz est lupinoz cor
bem vna in bubulcam fertur. et cum ad debi
tū augmentū peruenierint eos euerit. et opti

Liber

mū sterius prebere vineis dicunt. vel in fo-
ueis circa vites factis ponūt minutatim in-
cisos sermētes. et pampinos operiunt.

Capitulum. xviij. De vi- neis ligonizandis.

Ense marcij nouella vinea incipiat pul-
uerisari. qđ tunc deinceps vsq; ad octo-
brē singulis mensib; agendū est. nō solū p̄o-
pter herbas. sed ne tenera adhuc semina soli
data terra cōstringat. sed in mense Julij ma-
ne et vespere iam calore deposito debet effo-
di. et aduerso graminē puluerisari graminū ra-
dices sūt cū obsint plurimū. vt ad extremas
p̄terea sulci p̄ illas partes in qbus aq; colligi-
tur. vt ad extremas p̄tes facile defluat. q̄ si re-
manferit nouellas extinguit. et antiq̄s elidit.
Eodē mense marcij est celebrāda cōpletarū
vinearū fossio. anteq̄ gēme min⁹ turgescunt.
quia si fossorē apertus vitis viderit oculus ce-
cabit spes magna vindemie. Deinde mense
mai⁹ sit secūda fossio vinearū. eo tēpore q̄ nō
dū florent. vel eo quo iā florere desierūt. q̄ q̄
florent cōstat nō esse tāgenda. In q̄libet autē
fossione cauendū est. ne fiat eo tēpore quo terra
minus madida vel sicca est. sed cū medie di-
spositōis existit. et quātomag; terra pulueri

Quartus

sabit. tāto melius erit. sufficit tamē si medio
critet p̄ofunde fodiat. Stetit studiū. vt val-
uerit terra fodiat equaliter. vt nihil in ea cru-
di soli remaneat maxie circa vitem. quā rem-
p̄ga (in qua sit altitudinis pastini modus de-
signatus diligēs custos in multis locis ex-
ploret. Nā hec cautela dolosos fossorē ab hac
negligentia submouebit.

Capitulum. xviij. De nocu- mentis que vitibus accidunt. et circa ipsarum.

Accidunt nocumenta in p̄mo anno plan-
tatis vitibus vt pereāt. vel semī bine re-
maneat. qđ quidē qūq; fit p̄pter herbas cir-
ca eas nascentes: quarū radices sibi nutrime-
tū surripiūt. quod si accidit frequēti fossione
et herbarū incisione iuuat: aliqñ vicinis ar-
borū vel septū vmbriis. tunc aut amputande
sunt. aut frondib; denudande. sepe etiā ex ni-
mio solis ardore deficiūt. q̄ casu: aut ab vmbra-
tione aut operimēto terre circa eas cū aliq̄
stramine ne omnino siccēt. vt aque cōuenti-
entis exhibitōe lesione evitant. Accidit etiā
quādoq; nocumentū vitib; ex vicinitate q̄
rundā plantarū. sicut caulis: corli: et lauri: cō-
pertū est em̄ hec adurere vitem. ideoq; in vi-

neis plantari nō debet. Quāq; patiunt aialū
corrosionē q̄ plurimūz ledūt eas z corositat.
ideoq; si pauce sūt vites spinis cōgruis mu-
niant. si plures fossatis cingant z sepibz. qñ-
q; vites in hyeme gelu pereūt. q̄re rescindēde
sunt iuxta terram. z in talibz locis in putatiōe
curandū est: vt nunq; stipes erigat aliqd sup
terrā. z cū appropinat hyems vites putantur.
nō vt curtatis fragulis z oibus simul. In q̄-
busdam locis cū inco ligatis iuxta terrā fle-
cunt. z supra capita ipsoz ne surgant aliqd
terre ponatur. deinde post hyemē deducto li-
gamē releuent. vel fiat in arboribz tū sup q̄s
nō facile gelu siccant. Aliquā aut frig? nō totū
pimit vitē. sed soluz nonos palmities. q̄ ppter
ligni tēneritudinē z medulle magnitudinē se
defendere nequeūt. qd cū acciderit fursuz in
loco idoneo palmibz pcreandis aut cā mo-
dico de palmibz relicto si aliqd vti iditatis
ibidē habuerit rescindat. sic em̄ q̄li renouabi-
tur z formabit vitis. z forsan eodē anno ali-
quē fructum feret. Accidit etiā plurimūz: vt
postq; palmities z vuas puulerint pruinis vi-
riditate omne amittat. quare in talibz locis ta-
lia genera vitū plantanda sunt q̄ tarde vi-
scat. vt sunt albana garganica z maiolus plu-
rimū. quia vineas inuadūt ruge. q̄ omne vti
ditatē corrodunt. z p̄mes virdes z asuri par-
ui qui talaturū vocant Bononie. q̄ natos cū
vuis palmities denozāt z deficcāt. cōtra que
subueniendū est. vt p man? mulierū z hoim
colligant. z pedibz cōcūcent. vel igne cremē-
tur. Accidit etiā sepiūz: vt tpe calor? defec-
dat cū feruētī sole puissima pluuia venenosa
z adusta. q̄ vulgarit apud Bononiciū. melu-
men vocat: q̄ multa genera vitūz adeo ledit.
q̄ earū fructū in nihilū oīno reducit. ideoq;
vbi hoc frequēter accidit: ea plantent genera
vitū. que modicūz aut nihil ledant ab eo. vt
est malicia z albana z grillar: quedā alia ge-
nera nota. Tēpestas etiā sepe vineas oīno
cōsumit. cōtra quā nihil oīno valere pōt. nisi
forlan pia oratio apud deū: mundo corde di-
recta. licz qdam tā mares q̄ femie ignozātes
naturā z generationē grandinūz imprudentē
aut fallaciter asserāt cōtra gradines z fulgur
qdam fieri posse. Accidit etiā qñq; q̄ vitis li-
gone ledat: z tūc qdē vitis stricte liget in pla-
ga. z ea circumfossa ouinū vel caprinū admi-
scaat cū terra letamen. Accidit p̄terea sepe: q̄
vitis tot pampinos pferat. q̄ eos z vuas ad
debitū producere neq; augmentū. in quibus
mense maij consideranda sunt sementa q̄ no

uella vel vetus vitis protulit. z ei pauca z so-
lida reliquamus. z in nouellis adminiculis
firmamus. donec brachia firmata durefcāt.
ne amplius relecte z pullulātū viticule q̄ du-
as vel tres materias relinquamus. z propter
ventozū iniuriā alligent. si reliquas in p̄mor-
dio pautiores hoc mense pampinari conue-
niet. sed cū est pampinatio necessaria cū tene-
ri rami digitis stringentibz crepabūt sine dif-
ficultate carpentis. hec res vuas efficit pin-
guiores succellurā materiā corroborat. z fru-
ctum vitulati consiliū solis admissum. Acci-
dit p̄terea vitibz sepe tanta debilitas vt mi-
sera nimo fermenta z vuas producat. q̄bus
fimo frequēti fossione: et stricte putatiōe sub-
ueniendū est. Quedā autē adeo lete z p̄guca
sunt. q̄ magnitudie pampinozū vineas clau-
dunt. et se vicinasq; vites quasi suffocant. nec
fructū suū maturari pmittunt. quibus sub-
uenire oportet larga putatione. rara fossiōe.
fimi priuatione. z palmiū z pampinozū am-
putatione tēpore maij. z frondū ipoliatione
in locis frigidis. et p̄cipue cui vne putrescūt.
pampinent per latera. .xxx. diebus ante vin-
demias. z frone illa sola seruanda est. que in
summitate posita solē nimū descendit in ver-
tice. z si que in terra iaccāt fursum sine reuo-
lutiōe suauiter releuent. In locis autē arden-
tibus z siccis obumbrat vna: ne vi solis are-
scat. Si autē vinee breuitas aut facultas p-
mittit operariū. In quibusdā etiā locis ni-
mias hominū z canū patiunt insidias. quas
diligenter die noctuq; maturitatis tēpore cu-
stodiri oportet. z in eis plantari debēt ea ge-
nera que nō sunt delectabilia: sed austera ad-
edendū. vt gñj aresta z gmaronius. que non
defacili tangunt ab aliquo. et nobile tamen z
seruabile vitū faciunt. A sturnis p̄terea se-
pe plurimū infestant. quod cū accidit sunt
bus z signis terribilibz per vineas appensis
et personis gridantibz et eos terentibz expel-
lant. q̄ si tanta est ipsoz inuasio: q̄ predictis
modis defendi non pōt: fiat in medio vinee
super quattuor colūnis locus eminēs. super
quo puer aliquis maneat. trabatq; z moue-
at funes ab alijs capitibz ad lōgos poros cir-
ca vineam ligatos cum cucurbitis z quibz ba-
culis circa eas cū in alia parte vident opor-
tunū. vt in ciuitate Clogie ab oibz obseruat.

Capitulū. xviij. De con-
seruatione vuarū recentium z siccarum.
S ij

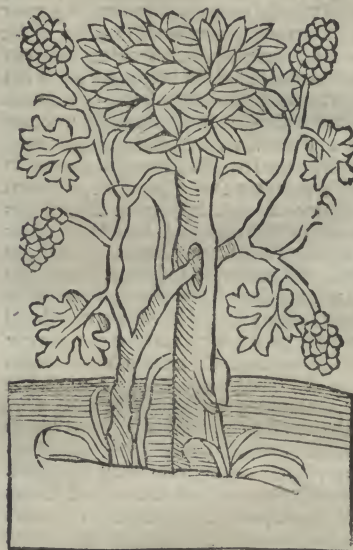
Liber

Uas quas seruare volum? legamus il
leas. nec acerbitate rigidas. nec matu-
ritate defluentes. sed qbus est granū luce pe-
netrabile et splendidū. et tactus cū molli iocū-
ditate callosus. si qua sunt vitiosa refecimus.
nec pariamur interesse quibus inexpugnabi-
lis acerbitas cōtra blandimēta estui calorū
induruit. tunc incisios botrionū tenaces cali-
da pice ambiri opset. atq; ita in loco sicco fri-
gido et obscuro sine luminis irruptione suspen-
di. Item aliter extracto pane de furno cū ni-
mis calide ponat in eo palea. et super eas rue.
ibiq; per horā scdm q tibi melius videbitur
dimitte. donec aliquantulū fiant passe. vel po-
nant super asside. vel aliqua craticula in fur-
no. et postq; inde fuerint extracte submergā-
tur in musto dulcissimo. et ponat ad solē do-
nec aliquantulū sint sicce seu aliquantulū mu-
ste guttate. et ponant in vase veluti in lagena
vel sacco. Item aliter. vuas sale decoctas po-
ne in musto seruēti ad ignē modice dimitte-
do. et pone ad solem iterū. et sunt optime. Itē
rue sanissime et aliquantulū ad soles passe ser-
uant in sabulo siccato ad solem. Item in pas-
leis vel feno substratis. Item in folijs vitis
siccatis. Item in melle. Carbo aut vuā in ol-
lis cōmodissime condi. et in sapa et in musto
Recte vuam passam grecā sic facias. melio-
res acim et dulces et lucidi botriones in ipsa
vite torquebis. et patiaris sponte mediocriter
siccari. deinde sublato in umbra suspēdis.
et vuā districam cōponis. et cū vas impleueris
desuper pāpinos addes. et opulabis. ac
statues in loco frigido sicco. quem nullus fi-
mus infestet. Salernitani autē vuā passam
hoc modo faciūt. eligunt em̄ meliora grana
vuarū. et ad solē desiccant. deinde in furnum
modicū postea cū vis dulcib; deinde ablu-
unt. et superaspargūt puluere cinamomi. et li-
gant in folijs sici. et seruāt per annū hanc vni-
tem habet lauandi. et decocta in vino. et ipm
vinū valet contra frigidā tussim. Fit etiā vuā
passa optie hoc modo. torqueat in vite. et sic
torra per tres vel quattuor pendeat dies. de-
inde collecto quolibet botrione cū manu vel
tenacula in musto dulci seruēti ponat. et ibi
tantū teneat. q; bis pōrdici salutatio bte vir-
ginitis. deinde siccat ad solē si calidissimus est
vel in furno pane extracto. caue tamē ne plu-
uijs aut rore tāgant. deinde refrigerata in ali-
quo mundo vase ponat. et optime compressa
als frigida desup ponderet. Quidā aut ex ea
exiccata ad solē iterū in musto dulci seruēti

Quartus

obruunt. et exiccant aliquantulū et cōponūt.
sed ad hec oia cōmode fieri possunt de vuīs
recentibus sine tortura racemū omibus alijs
obseruatis q dixi. dum tamē scias. q; difficulti
me siccari possunt ad solem in regionib; tem-
peratis. Item grecis docentib; si vuā vel po-
ma in vite vel arboze diu seruare volueris. va-
sculis clausa ficilib; ab vna parte percussus
diligenter a summo tecto suspende. q;uis po-
ma gipso cooperta in longas seruēt etatem.

Capitulum. xix. De vit- tute vuarum.

Ua in duo diuidit scdm Plac. est em̄
acerba et matura. acerba est frigida in
tercio gradu. sicca in secundo. hec tres habet
substantias in se diuersas. scz grana. cortices
et succum. Branzorū natura sic est et dura. et
nullius cōuersiōis in corpe. sed integra egres-
ditur. sed farina ex eis pistatis facta et bibita
cōfortat. et colericam egestionē stringit. max-
ime si assent. Cortex grossus est. nec cōuertit.
et ideo nō nutrit. cōfortatiuus est stomachi. et
epatis calorem extinguit. suum aufert. acumen
calide et rubee mitigat. vomitū et egestionem
colericā stringit. oculis appositus palpebras

Libre

in grossos humores attenuat et exiccat. Itē
valet ad puriginē oculorū et asperitatē. Suc-
cus pō vne acerbē ante dies canticulares ad
solem poni debet vt siccat et pisset vt mel. hic
valet humoribz ad gulā descendētibz et gin-
guinis et auriculis. Si clistere facias valet
vulneribz intestinorū. et diuturnis humoribz
bus in vuluā descendētibz. Qua matura q̄
est in sua cōpleta dulcedine. sanguinē lauda-
bile facit. et ceteris fructibz quēadmodū ficus
melioribus. plus tamē ficus q̄ vna nutrit.
testat autē hoc: quia qdaz suis tēporibz eis
solis vunt. vnde pingues fiūt. et clarent eorū
cutēs. desistentes pō ab eorū esu facile macre-
scūt. Et ossa sunt frigida et sicca. granis acer-
be vne vicina. habet tamē acumiē quoddam
ppter qd cito exēit ante cōuersionē. Itē cor-
tex eius frigidus et siccus. et ad digerendum
durus. et si cū cortice et ossibus edat indurat
egestionē et insufflationē et ventositatē gene-
rat. et hūiores lōgūquos a sanguinē laudabili.
si comedātur in hora qua de vite accipiunt.
si quidē inueniat stomachū malis humoribz
et cibis vacuū. et fortis sit digerere. vnde di-
gunt et in laudabilē sanguinē cōuertunt. et v-
tris adiuvāt solutionē. corpusqz a malis pur-
gant humoribz. ecōtra si stomachū inueniat
malis humoribz et cibis plēnū. et digerere sit
imbecillis in eo morant et inflationē generāt
et rugitū. et in humores malos cōuertunt. et
fumū noxiū plurimū creant. Appense et ab
humoribz supfluis desiccate ceteris vnis sūt
laudabiliores. et subtilibz dietis cōuenientes.
ab inflatione longe sunt et fumositatē. nec sti-
ptice sunt nec solubiles. in mustū misce vt sap-
pam. grosse dicte sunt et stomacho minus cō-
ueniētes. ventositatē et inflationē faciunt.
ppter extraneos humores ex sappa vel musto
assumptos. vne multū carnis habētes nutri-
biliiores et duriores existūt q̄ hec q̄ plus hu-
moris q̄ carnis habent. Item vna cuius sa-
por est dulcis et grossus mellisqz vicinus cali-
dior est. sitimqz generat. et grossioris est nutri-
menti. et ad digerendū duriores. inflationem
faciēs ac rugitū. et opilationē splenis ac epas-
tis. Et vna cuius sapor est subtilis aquosus.
frigidior est et digerī leuior stomacho. con-
fortatiua et mundificatiua a colericis humo-
ribz. sitis mitigatiua. et cōueniens cōplexio-
nibus tēperatis. Et vna cuius sapor ē medi-
us inter p̄dictas est levis nutriture. et medie
potētie. Alba vna clara et aquosa facile diges-
tit et leuiter nutrit. venas cito pforat. et ymnas

Quartus Fol. xlii.

puocat. Nigra grossa est. digerī dura. sed cō-
fortatiua stomachi. et si bene digeratur nutri-
mentū bonū prestat. Ruffa vel citrina est me-
dia p̄dictorū. passum siue passa sicca est ad cō-
parationē viridis. et ex ea qdam est dulcis. q̄
calidior est et humidior. maxie si nigra sit. hec
valet ad dolorē pectoris et pulmōis. et tussim
mitigat. que pō acerbitatē habz min⁹ nutrit
et frigidior est et siccior ē dulci. ideoqz stomas-
chum cōfortat. calorem exstinguit. et ventrem
constipat.

Capitulū. xx. De appa- ratu vindemie.

Propinquāte vindemiārū tēpore pre-
parāde et aptande sunt in his locis in
quibz moris est vinū cū suis racemis et aris-
tis bullire. in alijs vero torcularia. Item cor-
bes copbini ciste. et cetera instrumenta et va-
sa que vnicuiqz necessaria et oportuna sunt.
scdm varias et diuersas cōsuetudines locorū.
et omnia vasa necessaria optime mollificanda
et lauanda sunt. iunci veteres seruati queren-
di sunt. q̄a meliores durabilioresqz sunt no-
uis qui ad huc seminaturi existunt.

¶ iij

Liber

Capitulum. xxj. De tem- pore vindemie.

Tunc est agnoscere quādo vindemian-
dū sit. Nam qdam anteq̃ vne mature-
tur vindemiā. 7 ideo subtile 7 infirmū nō p-
manēs faciunt vinū. Alij pō tardius vinde-
miantes nō solū vineas ledūt resolutis iā vi-
ribus eius. sed etiā tale vinū passibilis 7 mi-
nus durable faciunt. Cognoscat ergo tēpus
vindemie gustu 7 visu. Aiunt enī Demetrius
7 Africanus sex soluz dies habere vna. 7 nō
plures pmanere maturā: si enī granū 3 vne iā
nō viride sit. sed in ea nigredie vel alio colore
in quo tandē esse debet scdm naturā generis
illius vne significat eā esse maturā. qdaz autē
expmūt vna. 7 si qdem affluerit granū vne
nudū. nō cōtinēs carnē. maturas esse ad vin-
demiā approbat vnas: si pō affluerit granū
cū parte carniū eas nō esse maturas dicunt.
Quidā autē ex quo incipiūt palle fieri matu-
ras cōcūnt vnas. Alij pō probāt ita. ex vno
densissimo botro vinū auferunt acinū. post
vnu vel scdm diē cōsiderāt si manet in eadez
forma locus acini. 7 si circūstantes nullā reci-
piūt augmentatiōē vindemiare festinant. si
pō acini locū minorē factū cōsiderāt qsi his
q de circūitu sunt acinis aduicinis sustinet vin-
demiā donec augmentatiōe pcedit. Palladi⁹
autē ait maturitatē cognosci expressa vne gra-
na q in acinis celant sunt fusca. 7 aliq̃ prope
modū nigra. quā esse facit maturitas natura-
lis. Oportet g vindemiare 7 martie luna exis-
tente i cāro leone 7 scorpiōe vī aqrio. ea pō
finiēte 7 subterranea exultēte festinare oportet
vindemiā facere vt Burgūdi⁹ ait 7 in sūma.
Sciendū est: q si vne ram. s piques p latera
frond. bō diuident vniq̃ ex eis fiet min⁹ erit
aquisuz scdm potentiā meli⁹ duraturū. Si
vne colligunt post terciā. rore cōsumpro acre
calido 7 sereno. vinū erit potenti⁹ 7 meli⁹ du-
raturū. cōtraria pō cōtrariū operant. vne mi-
nis mature faciūt dulci⁹. sed min⁹ potēs mi-
nusq̃ durab le: q̃s eodem tpe priorē collecte.
Que nimis acerbe faciūt vinū acerbius. me-
diocres faciūt vinū potēs 7 meli⁹ duraturū.
Que in augmēto lune collecte vinūz minus
seruabile faciūt. in detrimēto magi. Si vne
nigre ad bulliendū ponant in fundo vini. vi-
nū erit rubicūdius. si mature maturi⁹. si acer-
be acerbū. si mel dulcius. si salvia saluiaz.
7 generalit̃ sapore 7 p̃ntem acqrit eius qd

Quartus

In eo loco ponet. si dieb cōgruis simul ebul-
lierint. Si vne collecte qbusdā dieb in acer-
bo steterit vinū maturi⁹ erit Si mustū in do-
lijs siue graspijs ebulliat bonum 7 durable
erit. sed tardius clarificabitur q̃ si cum eis
ebulliat.

Capitulu. xxij. Qualiter vindemiandum sit.

Vi portant cophinos maiores vel cos-
beas. 7 q in cistis vnas colligūt elegant
folia. 7 si quis acerb⁹ aut putridus vel siccus
inueniat botrus auferat. Oportet autē vt cal-
cantes vna siqd obliti sunt q presunt cophi-
nis aut corb. bō ipsa eligere folia. ipsa enī con-
trita cū vnis austerū magis operant vinum.
et maximū nocumētū sit vno.

Capitulu. xxij. Quali- ter debent vne calcari. 7 ex eis vinum fieri possit.

missas torclari vnas stati ex pmi optz
pedibz ab his q ad b sunt deputati. z cu
oiz qzimu equit calcaverit sursum racemos z g
na eleuet. z circa hac in tumulu huius sub tor
culari defluat. z cu secdo calcaverint. z in altu
racemos erexerit z molles ac calidos z non
valde huidos eos fecerit. sic sub ligno z plo
eos supponat calidi em z molles exites facia
le fluxibiles sunt. si po huidi valde disponant
necesse e gnu suppositu scindi coru copositio
ne. Intraies aut torclari optet valde pedibz
e mudos. z no sepe exire z intrare nudis pe
dibz. z esset bonu q in eis no comedat nec bi
bat. z q sint vestiti z cicti. p sudores supue
nietes. In qbusda aut pibz vt bononie cal
cant ad vinea in corbibo sic mediocrit pnt z
calcate posite sup curibo in vasis portant ad
tinas. in qbz eas stare ad feruendu pmittit p
octo dies zvltra. z vsq ad. xv. vl. xx. ex q mul
tu purificat vinu. sz sapore racemoru inficiat.
ideoqz meli est q sup tina ponat cras vel in
strumentu ex assidibz pforatu ad b dispositu
sup qd ster vn calcatoz. q calcado pficiat. qd
in corbe coplere no poterat. z cu bn calcaue
rit ois racemos cu pedibz p vnā prez in tina
emittat. in qua tm bulliat q purificatus sit. z
racemi sup liquore eleuati ab eo diuisi: qd in
paucis cunctis diebz. q facio reponat in vasis:

z i tinis aq ponat paz vel mltuz. fm q nobi
lior z potior aut melioris vuc fuerit. z fm
q b vinu mixtu di meli vel per optat. Sed
enduz tm q qsto meli vuc calcant: tato min
z deten fiat multu. sz de puro plus hēbit. si
po male calcate fuerit eotra erit. fm istu mo
du vinu purificabit. z sciendu durable fiet.
nec viciabit racemoz sapore. Est aut sciendu:
qsdā spēs ē vna ad eo racemos suos auste
ros hntes. q cu eis bullire plimū nō pōt. sine
detrimento sui. qsdam po ad eo modicu auste
ros hntes q cu eis bullire plimū possēt. Ho
tadu est etiā q quāto vuc piguiores z adfio
res sūt: tato magis cū racemis bullire dnt mi
nus. z qnto nobiliores z sicciores fuerit: tato
magis i eis stare optz. Itē sciēduz est: q postq
vuc collecte et i aceriu posite sūt si duobz vel
tribz diebz sic steterit valde ipaz. z vini augef
maturitas z dulcedo. ideoqz vtile est i vineis
bre bitumē in q ponat. vbi diu stare poterūt
z extra i tina pua ex bitumie facta colligi ma
tuz vinu qd inde loqbit qd valde suave z de
lectabile erit. nō tā in estate defacili poterit cō
seruari. Sciēdu est etiā q omne vinum qd cū
racemis z corticibz acimozū nō seruet ē albu.
qd po cū eis seruet tinget ab eis. z corticē co
lorē nigz. vl albu aut aureū aut rubeu acqris
Capitulu. xliij. De his
que ex vuis fieri possunt.

Libri

Ex vuis fieri possunt agrestū passū defri-
ctū coroenū sappa vinū et acetū. de qui-
bus oibus dicendū est quāliū fiant et cōseruē-
tur. de natura et virtute quā habēt in corpo-
ribus humana.

De agresto passo et defricu coroenū et sappa.

Brestū sit duplex. liquidū et siccū. Agre-
stū liquidū sit hoc modo. cū vne adhuc
sūt acerbe. s. ad debitiū. vel q̄si puerit aug-
mentū colligunt et pistant. et in mastellū vel
aliud vas ponunt ad soles. et in eis aliqd de
sale ponit. et postq̄ duobz vel tribus diebz ad
solē steterint. accipit succus. et repositus vsus
pseruat. et qdā de sale nō ponit. sed cū eo me-
li⁹ cōseruat. et maxie si ex talibz vuis factū fue-
rit. quaz vinū in estate sanū seruari nō pōt.
Agrestū siccū sic faciendū est. accipe vuas
acerbissimas. et pista et exprime. et pone in vase
extēso. et soli oppone donec siccet. et serua. Et
qdā ponit ad siccandū in sole absq̄ deco-
ctione aliq̄. si sol calidus adest. qdā etiam
agrestū faciūt ex vuis aliqd dulcedinis pec-
piētibz. s. por stipitior et frigidior ē. Porea
tercio mō facere agrestū spissū. vt et mel. et est
plurimū siccū. vt sup dictū est de siccū
vuaz passaz. Vniuersa affrica pingue ac to-
cundū sic cōficere cōsuevit. legunt vne passe
q̄mplurime. et in fascellis ex iunco factis aliq̄
ten⁹ cōrectis p̄gis posite fortiter verberant.
deinde vbi vuaz corpus ins cōcussiois exol-
uerit exprimit. hinc passum est q̄quid efflue-
rit. et conditū vasculo mellis more seruāt de-
frictū. Coroenū et sappa fiūt ex musto. Nā de
frictū a deseruendo dictū est. vbi ad spissū
dinē fortiter dispumāt. Coroenū cum terciā
p̄te perditā. due p̄tes remāserint. Sappa vbi
ad terciā redacta descendit quantū meliores
faciunt ciconia simul cocta.

Capitulum. xxv. De pur-

gatione vini faci et vuis acerbis et corruptis.
Portet omnes vuas acerbis vel quali-
tercūq̄ corruptas separare a reliq̄s.
et quod ex ipis est mustum. ita est curandum.
aq̄ plumalis vsq̄ ad dimidiū est coquēda. et
ex hac aq̄ decocta quanta est musti decia ps
superinfundi vino. rursus autē cū vino deco-
quāt cōsumat in decoctione decima ps. Qui-
dam autē non faciūt ita. sed ipis vuis immi-
tunt aquā cōmiserentes ad futurū mustū terci-
am partē post calcantes vuas mustū coquēt
et consumatur terciā pars.

Quartus

Capitulum. xxvj. De cura

nione vini a pluuia agitati.

I pluuiatibz imbribz multū supueni-
tibz vne adhuc in vinea existētes vel
post vindemiā amplius q̄ oportet madfiāt
ex necessitate ipas calcabim⁹. Si autē vnde-
miatū mustū imbecillius esse didiceris. do-
cebit autē te hoc gustus. cum vinū in dolijs
nutrit post primā ebullitionē confestim tras-
ferant in alia dolia. manet etiā in fundo om-
ne lutosum propter granedinē. Quidā autē
melius faciūt. vinū coquent donec vicesima
pars eius cōsumat. immitentes gipsi centesi-
mā partē. laudarij p̄o corq̄ ad ignē vinum
decoquūt. quousq̄ quita pars eius cōsuma-
tur. et eo post eam consumpto vtunt.

Capitulum. xxvij. Quali-

ter vinū mittendū sit in dolijs.

Olia anteq̄ immittat mustū aq̄ salis
puni spongia abluī oportet. et incēso fu-
migare. op̄et autē neq̄ nimis facere ea plena
neq̄ nimis deficientia. sed opinari op̄et quo-
usq̄ vinū bulliēs augmētationē faciat. vt nō
sup effundat. cōficere postea op̄et qd in do-
lijis est mustū p̄ quicq̄ dies et manibz et ciphis
spuma. et si aliqd supflū fuerit auferre. et ex-
purgatiōes omnes a cellario educere. et longi-
us proūcere. si em̄ p̄te manserint canopes in-
de generant. et malus inde exit odor. q̄ ambo
vinū euerū faciūt. ideo bonū odorē in tor-
cularibz et maxime in apotecis esse oportet.

Liber

Capitulū. xxviii. Quali

ter mustū per totū annū haberi possit.

Atq; calcent botri qđ ex vuis stillat mustū p̄simonē quidā vocāt. mitte eo dē die in vas pice plinū interius ⁊ exterius vt semplenū sit vas. ⁊ obstrue diligent gipso multo em̄ tpe permanet mustū valde dulce. multo magis seruabit si vase p̄cluso corio in putēū vas immittit. qđ nō sup̄ ebulliens sem per erit multū. Si quis aut̄ inq̄scibit. ter. ad est paulatim cōculcauerit vuas. ⁊ non cōp̄rmat sc̄z foruiter. et hoc mustū vāle ad permanentā habebit. vt Burgūdius ait. Alij hoc per experientiā optime viliū est. Alij vas vt dictum est interius ⁊ exterius pice perunctū in putēū ponunt. vt labia solā supereminent. hoc per experientiā optime viliū est. Alij in barenā humidā vas suffundūt.

Capitulum. xxx. De co

gnitione si mustū vel vinū habeat aquam. et qualiter separabit ab ea.

⁊ cognoscamus si vinū vel mustū habeat aquā. pira cruda. vel fm̄ quosdāz mora m̄tri in mustū. putidā si aqua3 habēt mergent. sin aut̄ supnatābūt. qđam cannā grecā que nascit in aq̄is vel linū vel papurū vel fenū vel aliqd aridū vngunt oleo. et in vī mū mitūt ⁊ extrahūt. si aquā habent cōgrega

Quartus Fol. xliij.

bunt gutte in oleo. ⁊ quāto plus de aqua habuerit. tāto magis erit gutta ⁊ aque cōgregatio. Alij simplicius faciētes vinū emittunt in ollam nouā nondū infusam. ⁊ appendūt ollā duobz diebz. stillat em̄ olla aqua mixta. Quidam in calcē vinū supra effundūt. ⁊ si quide3 aquā habet. diffundit vinū calcem. si autē parum est depreffabit eā. Alij p̄o in frictorio habent oleū feruens ⁊ sup̄infundunt vinū. ⁊ si aquā habet sonabit. et amplius faciēs reuili3. et quidā p̄o spongiā nouā oleo vnguētes ea obstruūt os vasis ⁊ euertunt. si aquam habet fundit in spongiā. eadē probandē ⁊ in oleo vruūt. Alij de musto sibi modicū in manu mittūt. ⁊ fricant si purū est viscosum est ⁊ adberet. si aquam habet nō adberet. Aqua hoc modo sepiabit a vino. albumen humidū mite in restā vini. deinde spongia vincta oleo obstruos teste vel alteri vasis. et incluant si ne effundi. et effluit solum aqua.

Capitulum. xxx. Ut mu

stum cito expurgetur.

⁊ metreta dulcis musti coctam accēt m̄tte. ⁊ post tres dies erit purum.

Capitulum. xxxi. Qualiter

vinum non semper ebulliat.

Orom pulegū vel nepatice vl origano collo vasorū circūpone vt ait Burgūdius. Quidam autem interiora doliorū

Libec

circa labia pungunt lacte vaccino. detinebit enim intus bulliens mustū vt dicunt.

Capitulū. xxxij. Quo lo

co debeat stare vinum vt duret.

Ellam vinaria septentrioni habere debemus oppositam. frigidam. obscurā. vel obscuro proximā. longe ab alucis stabulis furno sterquilinis cisternis aquis. et ceteris odoribus horrendis. In libro tamē vini demie a Burgundio edito dictū est. qd fortius vinū sub diuo pouendū est. auertat tamē occasum et meridiem parietibus quibusdā appositis. reliqua autē vina sub tecto ponenda sunt. fenestras autē excellentiores oportet facere ad aquilonē et orientem versus.

Capitulū. xxxij. De tras

uasatione vini. et apertione doliorum.

Portet vinum transuafare in borealibus ventis. nequaquam in australi. et imbecilliora quidē in vere. fortiora autē in estate. vina que sunt in aridis locis post solstitium brumale. Cum autē transuafat vinum in luna plena sit accētū. Scire oportet. quomō cum

Quartus

vinū a mutescēte. id est fece separat subtilius et imbecillius fit. Affirmat expertissimi viri. qd si circa festū omnium sanctorū: cū vinū ebullire cessauerit. et fer ad fundum descenderit. ipm remoueat a fece grossa. faciet in hyeme matre subiles cū q melius cōseruabit. et post hyemem facilius clarificabit tempore veris. Item dicunt. qd si vinū diu cū fece moret. ad ueniente calore ei adeo incorporabit. qd eius sapore inficiet. et non poterit aliquibz clarificari modis. nisi coquat vsq ad principium ebullitiōis. lento igne et claro. et in vase mundo ponat cū salua bona. habere in fundo duos baculos vel vnā regulā mundā inuersam et mantellū de grosso panno. vel ponat in tina muuda. et in idē vas postea reducat modo predicto. prouidendū quidē est vt in hyeme qdem calefiat. estate pō in frigidet. Oportet autē transuafare vinū: cum luna auget. et sub terra est. Oportet etiā cum a dolijs in pua vasa transmittim? vinū obseruare ortis stellarū. et maxime in flore rosarū et florescentie vinea mouet eius fer in occasibz stellarum. Cōsulunt autē sapientes. et maxime Ysiodus cū aperit dolium. vinū quod est in principio dolij. et quod est circa fundū consumet. mediū autē quod est in principio dolij vinum seruare quod fortius est et pmanētius et ad veterationē aptius. vinū enī quod est prope os dolij ac acri adherens est imbecille. quia euaporat. quod autē est satis profundū seu appropinquans feci: cito pūtur. Oportet autem transmutatū vinū in testis vel alijs vasculis nō vsq ad labra testarū immitti. sed vsq parū deorsum sub collo vt nō fosse. sed respirationē habeat. si de accetositate nō timeat sed si de ea timeat: quasi nihil respiret. et fiat ventilogus de salice viridi a cortice mūdato. Item bonū est qd iuxta spinā ficariā sit vna pua spinella. per quā subtrahit parū de vino repositis calidis et ventosis. nā per ipam egrediet aliqd de fece cū vino. et ipm clarificabit parū meli? Itē oportet aperietem doliā seruare ortū astroz. qd tūc vini sit mor? et nō oportet vinū rimare. Et si qdem vinū in die aperies oportet intēdere solī. vt nō eius claritas inclinet vino. si aut in nocte necessitate multoties puocante doliū aperies. supintendere oportet lūmē lune Itē oportet euacuata doliā cōfestim abluere aqua salsa. vel cinere. vel argilloso terra siccare si vinū est debile. sed si valde potens est solūmodo bñ claudat vndiq: quia odor et potentia eius tuetur vasa.

Liber

Capitulum. xxxiiij. De tē- pore et modo gustandi vinum.

Uidā borealibz existentibz ventis mu-
tabilia et sincera sunt tūc vina. Alij po-
experti cognitiōes vini australi vento flante
gustāt vinū. Australis em̄ ventus magis vi-
nū cōmouet et redarguit quale est. ieiunū autē
existentē nō oportet gustare vinū: obtrūdit em̄
gustus. nec post vltimā porationē et cōmesti-
onē. vt Burgūdius scribit. sed ex cōsuetudie
Bonon. ieiuno stomacho semp gustāt vina.
Itē oportet gustantē vinū neqz amarā escam
nec salām neqz aliq̄ que gustū exaltaret: sed
gustare cū pauca comedisset et bene digessisset.
qdā volētes circūuenire emptores. testā
non habēt: quā pfundūt optimo vino veterē
et bene redolēt. et in ea ponūt vinū qd̄ viderē
re volunt: maliciosi autē quidam attribuunt
nices et caseū gustare volentibz vinum vt co-
medant. vt certissim⁹ falsificet gustus. hec au-
tem dicimus: nō vt faciamus sed ne decipia-
mur. oportet etiam emptorē sepe gustare vi-
num nouū et vetus. ne obliuiscat quid effuge-
re debeat.

Capitulum. xxxv. De si- gnis cognoscendi vinum durabile.

Quartus Fo. xlv.

Emisso vino in dolia p̄ qddam ip̄us
trāsuasandū est in aliud vas. quiescibi-
lit. in pori vase relinq̄nda est ip̄a fer. et diligē-
ter vas includat. demū intinendū ē multoties
odorātes. ne aliq̄ trāsmutatio fiat circa feces
gignentes cenopes vel sangū albū. quē facit
subt⁹ butē. vel magis aliqd̄ taliū extimandū
est vinū esse corrupendū si nūbil tale gene-
rat. credendū est vinū pmanens esse. Quidā
autē calamū integruz pforātes imittūt vsqz ad
fundū sup feces. et pcludentes calami supio-
ris foramē magno digito. postea auferentes
digitū p̄ olfactū attrahūt inferiorē odorē. de-
mū exsugētes attrahūt fecis p̄tē ad q̄litatē. et
fm̄ q̄litatē fecis futurū vinū reliquū esse cre-
dūt. Oportet autē ex medio vase futurū vinū esse
opinātes. qdāz p̄o ptem vini bibētes infrigi-
dāt ac gustāt. et q̄lecūqz inueniūt in gustu tale
futurū vinū reliquū esse credūt. Oportet autē ex
medio vase gustum facere. Alij p̄o ex regmie
vasoz signū accipiūt. discoopto em̄ vase. qd̄
est i regmie gustat. si qdēz vinosus est optimū
est vinū. si p̄o aquosum non. Alij autē ex ipso
gustu si a principio austri fuerit signum cer-
tum. si autē molle contrarium.

Capitulum. xxxvi. De no- cumentis que vino accidunt.

25

Liber

Leidit vino ppter aquositate corrupti
bile in vite. vel postea sibi admixtu. vt
corruptat. et ptiatur ppter varias causas extra
neo calore in ipa agere. q si fer vt modicu ta
lis vini eode dolio extracto reliquat in vase.
nec aperiat vas. puerit in mustam q vas in
fuit. deinde quodlibet vinu in eo positi cose
quenter corruptit. Et si ex vino in sanu do
liu vel aliud vinu misceat aliquid seu imponi
tur ipa inficit. et in sua corrupta natura con
uertit. Item vinu forte et potes et pcpue dul
ce grossum si tepore calido dimittat in vase.
no plene nec desu p clauso euaporat calidum
et humidu vini. remanet frigidu et siccum. qd
in accerositate couertit. de quoru omniu cu
ra dicendum est.

Capitulum. xxxviij. Qui
bus ipso vinu facilliter verset et corrumpit.

Vne vinu sepius vertit circa pleidis
occulum. et circa solsticiu estiuale. et cir
ca caue estum quod vulgarit curus vocat.
et generaliter circa omnes ventos annuales. et
in estu et in gelu. et in largis imbribus. vel pro
pter violentu ventu aut terremotu. vel ppter
durum tonitruu. vel quando florescit rose vel
vince. vt Burgundius ait.

Capitulu. xxxviij. Qua
liter possit prouideri ne vinum versetur.

Quartus

Ales vsti in vinu immisi id verti et vs
tra q oportet bullire et spuma amphi
rem fieri prohibet. Amigdala dulcia nigris
vuis immita pmanes illud seruare. vna pas
sa ablatiis granis et cuz arena immissa musto
vel vino cocto pingue et pmanes illud facit.
qdaz vnam ficta casu in vinea nata eligunt.
et singulariter vunt. gipsum immixtu in pri
mordio austeru vinu facit. tepore po procede
te austeritatem euaporat. utilitas autem gipsi
multo tepore permanet. et pmanetia eam fa
cit. et verti no sinit vinu. Et eius quide ppor
cio est. vt si vinu sit lentu et sapore humectus
pente solidu. medietas habude sufficiet. Ses
nugrecu si terat cum sale vsto. et cu vino misce
antur vina que psumt a sua mala fece separa
ta. et in omne fece boni vini immissa perma
nentia erit. qdam autem tedas accendentes in
musto extinguit. et no sinit vinu euerti. qui
dam cedri fructu vstu misceat. et gallas vstas
miscentes vino pmanes hoc faciunt Alij cine
res ex fermento vince cobustos. et semen feni
culi terentes et in massam redigentes miscent
cu vino. Quidam vasa que vunt in alia vasa et
in alia domu transferunt. si eni ex calore sint
lesa in frigerantibus locis ea reducit. si autem ab
humore et frigiditate in calidis locis et siccis
transponit. Alij po semine lini. vel lignu quer
ci coburentes cinere immittunt vino. Alij lac
et mel miscentes vt valde sint leuia immittunt
musto. Argilla post ebullitionem vini immisa
expurgat deorsum secum deferens turbulentu
ad fecem. magis autem si vsta fuerit. et bene redo
lens vinu facit et dulce. repalia em hyeme et
comedentia viuunt. dulcorat em argilla vinu
et permanes facit. vinu coctu vsq ad tercias
partes immisum musto pmanes illud facit.
Elleboru nigrum et albu paucu immisum ex
purgat vinu et pmanes facit. frumenti farina
pmanetia vina facit. Resina pini decinet vi
na. Alumen scissum stiptica vina facit. et acu
entia vel acida sedat. Quidam dicunt q impos
sibile est vinu verti si pserbant in vase vel in
dolio hec diuina pba. Sustate quia christus
suauis est dñs. et bonum est q scribant in po
mo. et mittant in vas. Cofectio mirabilis ad
vinu seruandu que vocatur panacia. Recipe
aloes vncias. ij. incensi. vncias. ij. amoniren
cias. ij. mellor. vncias. iij. cassie. vnciam. j.
spicenardi. vncias. ij. folij. vncias. ij. mirrbe.
vncias. ij. hec oia panno ligata mitte in vno
quoq dolio postq vinu fuerit ibi missum et
ia expurgatu. immute aut in vnoquoq vase

*Indivisibile
mouere*
vñ cocleariū harū speciez. 7 postea panino
dissolve. 7 vino puluerē immitte 7 postea per
tres dies radicē calami moue. Quidā aut ali
um psecnonē faciūt. recipe croci vñcias. iij.
hoc bonū colorē reddit in celi maseuli cribra
ti. vñcias. iij. hoc austerū facit. folij manipu
lū. hoc bonū odorē dat vino. hec oia cribra
ta misce. 7 in quālibz amphorā vini mitte co
clearia duo: cū non vinū bulliat sed subsistat.
in oīni vino bec p̄pria serua. vt iam subsisten
tia ea speciebz cōdicias. Alij p̄o sic vina condi
unt. Recipe cardamōi yreos illirice cassie spi
cenardi mellelori. pilobalsami squinanti costi
spice celitice oia cōsimili pōdere. tere 7 recode
7 vino immitte. Itē accipe semen artemesie 7
herbā pētasilon 7 puluerisa. 7 cū vinū est bol
litū pone intus. 7 nō versabit. Alij vt nō ver
sent duobz vel tribz diebus in graphis bullire
pmitūt 7 in februario transmūtāt. 7 ex eo ter
ciā vel quartā bulliūt 7 simul miscent. deinde
ponūt vñā cōmunē parapsidē salis in duode
cim corbizo vini. vel aliter in februario trans
mūtāt 7 quarta pars diminuāt. 7 iuxta sinez
ebullitiōis 7 quarta ps cbulliat ad ignem et
dispumet donec. vj. vel viij. pars diminuāt.
et iuxta sinē cbullitiōis ponat in quolibz cal
dario in gamula ludecy sicci vñ linnū ita ita
q̄ parū in vino bulliant. 7 cum ea calido po
nant in vase. 7 si ponunt cū ea grapse bñ ab
lute prius in musto posite clarius erit vinū.
et obturct vas vt inde nō respiret. 7 sit bñ cir
culatū 7 hoc certum est. Vel aliter sic delecta
bile 7 mirabile ad bibendū hoc modo. quod
cunqz vinū sit exprimant rue. 7 vinūz nihil
cum graphis bulliūt totum ad ignē bulliat et
dispumet 7 in vase ponat. deinde accipe vi
ginti gariofilos pro quolibet corbe. 7 in filo
vel pecia positos in os vasis mitte. 7 est cer
tum. Alij dicunt q̄ si mustū expressum 7 in
cōtinenti seperatū a graphis ponat in tina. et
cooperatū cum aliquo panno mūdo vel pouo
sectario. sic ad dies q̄ndecim vel viginti dimit
tatur. 7 quolibet die spumet. deinde in doliū
mittatur. erit mirabile in claritate 7 sapore.

Capitulu. xxxix. Quali

*Indivisibile
a 64*
ter vinū versatum libet 7 clarificetur.
Recipe cerusa acia in bona quantitate
7 tota integra in vegete vbi est vinum
versatū projice. 7 sic vinum incipiet bullire. 7
sic dimittat per tres dies vel vsqz cesser bulli
re. quoniam in ipsa bullitiōe purgatur vinū 7 a
fecibus optime. 7 cum clarū vinū videris in

alia vegete reponere certum est. Si autē cū vi
no versato mel in bona quantitate tēperane
ris 7 in vase vbi est vinū versatū tactaueris p
vendonē cū baculo ipm vinū cū melle agita
ueris. 7 postea dimiseris clarescit vinū p̄t mel.
nā mel qd turbidū est in vino vsqz ad fundū
descendere facit. Quidā optime faciētes spe vi
demie racemos recentes nō opp̄sios in ma
gna quantitate in vase versatū vinū ponūt. vbi
racemi pro matre sūt ipi vino. nā racemi ver
suz reducūt ad debitā bonitatē 7 sapore post
aliq̄d ipus. B̄ aut sciendū q̄ anteqz fiat aliqd
vino p̄fato trāsualandū est. qdaz aut p̄suz vi
nū in graphis de qbz recēter vinū sit extractū
iactat. vt in eis clarescat. ibiqz dimittūt q̄ntū
expedit. q̄ si multū fuerit nō totū subito sed p
ticularit per vices successu: ac agendū est ne ca
lorē grapharū extinguat. 7 ebullitiōnē q̄ clarifi
cat in totū prohibeat. 7 quāto min⁹ mustum
steterit in graphis tāto for⁹ opat. Palladi⁹
aut dicit vinū ea die limpidū fieri atqz opti
mū si grana piperis. x. piscacij. xx. adiecto mes
dio vini siml cōteras. 7 vi. vini sextarios mit
tas diu aī oibz cōmotis sic q̄scere patiar. 7
coles. vsui mox futurz. Itēz feculentū statim
limpidū fieri si. vij. pini nucleos in vinū vi
ni sextariū mittas. diuqz cōmoueas. 7 paulu
lū cessare patiar. mox sumere puritatē celari
qz debere 7 in vsuz referri. qdaz aut clarificat
cū nucleis piscoz. Alij aut cū solo claro ouo
rū 7 pauco sale. vel fm alios accipe lapides
albos fluuij. 7 eos i clibano coq̄ donec in eis
crepature incipiūt appere. q̄ facto in puluerē
subtilissimū deducant. Itē accipe salē albu
7 cōtere subtiliter. 7 in vase. x. corbaz. p̄oe. vj.
vñcias pulueris lapidis. 7 q̄mor salis. 7 i vas
cōmiscēdo imittas. 7 si pio q̄libet corbe duo
addideris ona vel tria erit optimū. qd etiaz de
dictis lapidibz crudis subtilissime puluerizatis
et sine sale fieri poterit. et bec approbatissima
sūt. 7 optimū est qd aliqd de melle addat. naz
mel 7 rubeū albi vini restaurat colorē p̄ditū.
7 oīne mel est viscosū 7 gūe. atqz oīm liqz cō
seruantū. q̄ si nimis fuerit turbidū plus de
vino qz addat. 7 bec retinēt fece 7 turbulē
tiā ad fundū sui pōdere. vt nō possit sursum fa
cile denuo eleuari. 7 nullo p̄osius sapore vi
nū inficiūt. si p̄o in nū turbidū est q̄ efficiat
hūidū 7 fluat vt oleū. calore naturali ei⁹ i to
to extincto. nulla tū tanqz mo: mo medicina
pōt valere. si p̄o vinū nō oīno extinctū 7 rubeū
hñs colorē ruptū 7 croceū cū vino albanico
vel cū alio multū rubicūdo aut cū lanatura.

Liber

corricū recentū vel siccat. vne albe. vel cū co-
latura seminū cbuloz restaurabit. 7 succo ip-
saz seminū sapore versati vini corrigat. 7 sili-
ter mel rosati. Idē etiā fieri poterit cū laua-
tura dictoz seminū siccat. 7. Itē optie clari-
ficat hoc mō in vase. xx. corbiū accipiunt. xl.
oua in aliq vase fracta cū manibz vel mūdo
grantello plimū agitent. deinde vna cōis pa-
rapsis tartari misceat. et vīo addito ponat in
vase. quo facto cū claua p vēdonē in vasa po-
sita fortissime agitat. 7 pluribz vicibz de sub-
tus p feliā extrahat. et in vas iterū ponat.
cū pō clarificatū fuerit oīs turbulencia p spi-
nā in coltis et desubz p feliā extrahat. 7 in
vas iterū ponat. S. est sciendū q in vino al-
bo sola clara ponant. in rubeo pō vitelluz et
clara. 7 in multū turbido plus de rebz appo-
nit. Itē loco tartari optie sal ponit. 7 tandem
modicū aq flumis in vase ponat. Alij colli-
gūt in videmīs vuaz semina. qbus optie sic-
cat. 7 ex his facta farina manū plenā in qli-
bet corbe ponūt. 7 diligēt pmscent. Clarifi-
cari optime atq a sapore p feliā liberari ab ex-
perto valde dicit. si in carario vase libra mes-
dia alumis de rosa clari 7 tāndē zuccari ro-
sati cū libz octo mellis ponat hoc mō. vel co-
quāt 7 optie dispuniet. q refrigerato albumē
valde puluerizatū 7 zuccarū dissolutū in eo p
misceat. 7 cratere vel sicula vini in his cōm-
pō cūcta ponant in vase optime concissa pti-
ca agitent. 7 vas dīclausū vsq ad diē dimit-
tat sequentē. 7 in scda die vel tēcia clarū erit.
Q. si valde turbidū 7 putridū erit vinum de
vnoqz pdictoz plus aliqd ponat. Ex acer-
bo aut matuz efficit modo pdicto. q res etiā
vinū facit boni saporis. vel clarificabit optie
ac fit purū 7 odorifex. hoc mō. accipe mediā
librā de bono alumie rose. 7 mediam alumis
zuccarini. 7 subtilē pulueriza. et pone mediā
vnciā de pdictis pro qlibet corbe si est paruz
turbidū. si est turbidū multū. pone vnā 7 ac-
cipe vnā librāz casū albi 7 rubei. fm qd est vi-
nū. xxiij. corbibz. 7 arce plenāz manū salis
albi 7 tria oua recētia pro qlibet corbe. 7 si vi-
nū est albū nō ponas vitella ouoz. si est rube-
um pone totūz. qbus ouis fractz in aliq vase.
et fortiter agitet. 7 apposita in ipis ouis vna
sicula aq fontz vel putei. et iterū agitat et sup
dictis apposit. rebz etiā fortiter iterū agitet. et
in dictā vegetē. xxiij. corbiuz positis 7 cū pti-
ca scilla cū vino optio in vegete agitatis 7 p-
mitit. donec totū fuerit turbidū. et extrahēdo
desubtus p feliā. 7 ponēdo desup p coebio

Quartus

nē ponat. et i scda die clarū erit. 7 vsq ad octo
dies quolibet die vn' cianus extrahat. et sili-
ter p spinā inferiorē in coltis ter i dictora turbu-
lencia extrahat. donec cōsumpta fuerit. Sciē-
dū est tū q anteqz fiant pdicta trāsfari des-
bet in aliud vas. 7 a sua mala fece liberari. po-
stea etiā clarificari si parz fuerit cū colatorijs
pānoz vbi claretur et colat.

Capitulū. xl. Qualit vi-

nū albū denigret. et in aliū colorē trāsmutet.

Distq vinū albū de sua videmia in ali-
qd vas trāsmutaueris et p vnū diē resi-
derit in tinā ex qua vinū nigrū extractū fue-
rit iacta. et post duos dies extrahas clariss-
mū et valde rubē. Item in eius vuis tot al-
be q parū esset rubē. vindemient diuissim 7
in tina cum nigre pmo apponant et albe de-
sup. et totū nigrū erit. Palladius dicit vinū
hanc esse naturā: vt alba vel nigra si redigat
in cinerē vinoqz imponat et vnamquāqz for-
mā sui coloris imponere. Candidū vero red-
det ex rubeo ea rōne scz. vt cōbusti semēti ci-
nis modū vn' mensura mitat in dolūz qd
habebit ampboras. 7. et triduo sic relicqz coo-
periat vt luceat. eritqz albū vel nigrū. xl. diebz
tractis. vel rubificat et enigrat optime tem-

Libri

pore vindemiaz cū vis que vocant albatice. et cū labustis bene maturis cū steterint circa. xij. dies coquassare in aliquo vase si ponatur earum vinū nigrū in illud qd intendim⁹ de nigrare. et ex demigrato vino pluries lauetur racemi dicte albatice vel labustice. et est optimus modus ad nigrādū vinū purū et mictū in cinis. ut cū graphi eleuati sunt sup liquores qd melius fieri pōt pmanē in eodē. et iterum bis vel fiat idē. et sic a corticib⁹ vna nigras auget. Rubificat autē sine demigrat et clarificat et eius color mortuus reuiuiscit hoc modo. pro quolibet corbe accipias media libra feminū siccatū ebulli. et in vino calido molli ficent. deinde manib⁹ vel cū pistorio pistent conterant. et pluries cū vino lauent cū ouis tartaro et bono rubeo et sale mittat. et agitatū seruetur.

Capitulum .xlj. Qualiter

vinum de vno sapore mutet in aliū.

De condiendū mustū greci mustū decoctum ad medietatē vel terciā partē musto adiungunt. suauē de duro fieri dicunt si oz deaceis pollinis ciatis duos simul cū vino subactos mittas i vini vasculo hora vna ibi elsepianis. aliqui vini dulcis fecē admiscēt vel melius postqz vnus currus vuarū posuit in tina fuerit. mel liquefactū ad ignē in bona qnitate iactat. deinde quoqz vne in tina ponant. qd si paluerē piperis melle miscuer⁹ potens fiet. et gariof. los addider⁹ vel aliu d odoriferū corz acquirēt odorē Idem erit si in musto sine graphis bulliente ponat vinū ad potandū suauē sic dicunt fieri. feniculi vel satuerie singuloz. pgruū modū vino infundi ac turbari. Vinū quoqz optimi odoris fieri in tra paucos dies. si baccas mirti agrestis mō raras siccas et tonsas mittas in cadū vbi alii quoz dieb⁹ saltē. et requiescere patiaris et tūc coles et vtaris. flores enī vni arbutini collectas in vmbra siccare curabis. tūc diligēter tonsos et rectos herbas in vasculo nouo et cum volueris trib⁹ cadis vna florū mensurā quā asiriā vocant a dice. et doliū suplinis. et sexto vel septimo die aperies et vtaris. pōt etiā recens in paruissimis manipulis ad fūmenclū ligare habentē in capite lapillum quomergat in vino. et tot dieb⁹ in vino suspensum teneri. donec ipm odoriferus reddiderit. et nō vltra qd malo sapore inficeret vinū velut vesus efficeret de nouo. si amigdala amara et absinthiū et pini gūma et senū grecum simul fri

Quartus Fo. xlvij.

cas quantū sufficere extimabis. et parit fundas. etiā ex his vni ciatum in amphora mitas. vinū quoqz asserit ex molli forte fieri sic. altee hoc est arbuti folia vel radices ad eius caule tenerā decoctā mitte aut gipsum aut ceteris coctas duas aut cupressi pillulas tres: aut buti folia quantū man⁹ cepit. aut semen appij et cinerē fermetoz. cuius vis flāme corz pus relinqt exile cū soliditate detracta. et generaliter quocūqz tpe in acerbū vel forte vinū dulcissimū poni pōt. et vinū acerbū in dulce. Si dulcedo displiceat et vinū nobile in ignobile et potēs i debili. qd si vis ei addere aliquē sapore extraneū. pōt qd voles i raspis ad viliū ligatū cū puo lapillo et tēptado gusta. et cū bz de sapore qd sufficiat vt nō ppendat oīno extrabe filiū et probatū est solū. et sapore optimū vino confert.

Capitulum .xlj. Qualiter

vinum et vasa liberentur a muffa.

et vinū moydam. i. muffam habeat vel aliū sapore malū vitē albā. i. vitalbā cū radicib⁹ suis accipe. et sub⁹ bore infunde radices eius sub terra. ita qd veniāt radices ei⁹ recte ad foramē doli⁹ desup. et imerge ramos in vino palmo vno p foramē doli⁹ desup ita qd trib⁹ dieb⁹ ibi pmaneat et perdet illū malū odorē. Alij accipiūt vitalbā longā. et pcurāt qd ab vno capite infigat. et in vase in loco spīne fecarie. et flectat ad terrā. et sup eā mergatur. ita qd stet firma. et aliud caput reuoluat

211

Liber

duobus vel tribus digitis supra terram. et videbis
quidam p. poros vitalbe miffam exire. et sic mi
norabis fapor: miffe. Ad idē fac vñū panem
panicu inter testas. et calidū pone sup miffes
ros doli. Itē a miffa vinū curare fert si die
bus pluribus pane cadidissimo obturef. quod
quidam dicunt toteno faciendū donec apposit
panis nullaten⁹ denigret. vñ accipiant semla
lauri q. dicunt orbata. et bulliant cū vino. et po
nant in vase h. etiā modo dicunt liberari va
la. et vna si vinū malo sapore inficitur. et ideo
melius est vt rami lauri bulliant in caldario
vini. et in vase ponat. et misceat vinū. rami po
sunt vñ de uisum ligati p. redonē suspēdant in
vino. ibiq. diebus aliquo dimittant donec vinū
suauiter liberari. deinde auferant. et h. mō inficit
vinū a malo sapore. Itē ex p. suz q. multa
nephula acerba i. q. mōr vel plūb. cordulis in
cūa p. coctionē vt descēdāt in vinū. et ibi p. xv
dies vñ mēsez dimissa. optie vas liberaf
et vinū. Itē curari fert si mane vel sēdo mani
pulū saluē suspēdant in vase ne vinū p.ingat.
extracta aq. lauef foramiē optie obturato. Itē
a miffa vinū curari fert si saccul⁹ stric⁹ ple
tus panico calido i. foramiē dimittat p. vinū
necans et aliq. tiens p. mutet. Itē p. certo libe
rari d. si accipit manipulum herbe q. vocat
morella. et in supiori pte cū cordula ligatū. in
mane p. redonē in vase ponat. talit. q. duobus
digitis tū descēdat in vinū. et funiculo sup vas
aliquo ligato ipm vas optie obturat. et sic p. il
lū diē solūmō dimittat. deinde de sero tollat
et tantundē de recētī herba ponat. ibiq. vsq.
in ortū solis diei scq. nō dimittat. et sic p. tres
vel q. mōr vices fiat. et liberabit vinū. vel po
nat sacculū mūdus line⁹ vñ de stamnea ple
tus sale vñ gip. o aut calce p. redonē cū funi
culo ligat. vñ in medio vini descēdat. et sic te
neat p. et cōferet. Etas miffa insectū hoc mō
curat. ponat calce nō exuncta sez vna quartu
la in. et corbū et vase bñ stric⁹ ponat aq. vñ
vinū seruēs in eo. et obturef ne respiret. q. sic
p. aliquā horā dimisso. pluries renouat. et aq.
frigidā aplat. et lauef. Vel alit. zaniprus in
cald. r. o. vini decoct⁹ in vase cū seruētī vino
ponat. et fiat vt sup. et meli⁹ erit si vtrūq. sez
se s. m. post p. mū fiat. et optie sine dubio cura
bit. Alij dicūt q. curat sale i. vase posito. et tri
bus mēsi b. i. dē cōtrahere morā. idē fiet cū
calce vel g. pso vel cinere. Vel liberabit hoc
modo. radat optie vas interi⁹ cū grana vel
assa et in remolis et gremis cū pūcta cultelli et
ab omni nigredie et miffa mūdēt. et ponat i. va

Quartus

se. x. corbū vna q. rterula cinerū sermētōū est
ab oib. prunis suis et plus si erit nimis infe
ctū. et ducaf cinis cū prunis tūc p. singlas p.
tes vasis. deinde claudat vas p. vendones. in
eo ponat aqua seruēs et obturef. et ad oēs par
tes renouet. et sic dimittat donec cinis et aq.
infrigidata erūt. et tūc optie lauef. vñ rotet.
cū aqua calida bñ salita. Eodez modo curat
tinacia. sed q. non pñt ita claudī. cooperiant
seruētis et pānis vt parū respiret. Itē vinū
et vas ab exptis d. liberari a miffa si solum
puluerizatū in subtili sacco positū p. redonē
in vase ponat. vt in medio vini pluribus diebus
moret. et nō inficit malo sapore. et vna vicia i.
vase q. nō corbū sufficit. Itē dicūt vas cura
ri cū acceto fortissimo bullitū si ex eo lauef. et
aliquāulū dimittat. Alij dicunt si fiat ignis
paleari in eo curat. vel forte melius curabit
cū igne fermento. Cōseruent vasa a miffa
si cū cucuata erunt vsq. ad parū vini quā
ritate aperiant extrahant et optime siccant. vñ
aqua salita vel vino rorentur. vel co nō extra
cto si forte obturent ne vini odor et sum⁹ ex
alet. et quod in musto nō obtinet vt putatur.
et in vase audeat remanere.

Capitulum. xliij. Quali
ter prouidetur ne vinū fiat accetum. et qua
liter ab accetositate liberetur.

Inre de vite alba. i. vitaba pone in vi
no: et nō fiet accetum. vt qdam dicunt.

Vinū tamē precauē ne vinū fiat accētū: si teneat in cella frigida. plenīs dolīs: et clausis optime nerespiret. q̄ si vas nō est plenū. et est in loco calido. et de accerositate futura nō met: accipiat frustū lardi grossi optimi. et in alba et subali pecia lini seruet. et ab vno capaeligato funiculo p̄ vendonez immittat. et in mediū ventris vini descendat. et cū vinū bibendo minuet: ipsius lardi fiet descēsus. et desup vas claudetur. et si teneat donec vinū cōsumptū fuerit. et q̄nto plus lardi fuerit: tāto melius p̄seruabit. **U**t accētū mutetur in vinū i cū semē porri debere iniri. Alij dicūt q̄ de accerositate iuuat sup vendonē frōdibō vitis positio et sepius pmutat lapide sp̄ aliq̄ supius exstēte. Alij dicūt: q̄ si oleū oliue ponat in vase tū q̄ operiat supicies vini: optie ab accerositate defendit. et cū vinū p̄te vini eribit oleum. et potest colligi.

**Capitulum. xliij. Quali-
ter fiat accētum.**

Accētū fit hoc modo. ponat bonū vinū ita q̄ semiplenū sit vas. et p̄cipue vinū dulce in loco calido. et in vase acceto infecto. et discoopto. et fiet accētū. Itē si ponas vinū clarū vel turbidū in grapsis vñ sit vinū extra cū. et parū quantitātē sugaddis acceti. et di-

mittas per vñ mensem vñ amplius. optimū fiet accētū. Si vis cito facere. calefacias calibem vñ lapidē ponat ad solē per quatuor dies cū vino addito sale. **U**t potes adhuc citius facere hoc mō. accipe quoduis vas et imple vino optimo et bñ oppila. et i caldario plenō aq̄ facias vas bullire diu. et statim accēcit. **A**d faciendū accētū fortissimū. accipe cornalia quādo incipiūt rubescere. et cētūmora que nascunt in campis: qñ siluer incipiunt tume fieri. et de pignolis sepiū acerbis et ante. et pulueriza oīa subtiliter simul. et sic accipe de meliori acceto quod inuenies. et distempe et cū puluere illo. ita q̄ facies panes bene desiccatos. et quādo voles facere accētū fortissimū de aliquo vino. si fuerit forte vinū pone. vñ ciā. j. et si fuerit debile pone plus. p̄m q̄ vide bis tibi de illo pane et statim erit accētum fortissimū. vel infra octo dies. Item dicūt exp̄i valde si graphi vuarū vindemia et tpe bene lauent et a corticebō et omni immūdia purgentur. et modicū ad solē siccēt. et in aliq̄ vas ponant. vt mediū impleat. tantundē vini addat. et desup vas claudat fiet fortissimū accētū. cui vt puto multūz proderit si graphis plus forti maderiat acceto. et toto tpe poterit inde accētū extrahi et vinū addi. Si radices rasi fani siccēt et puluerizēt. et in vase ponent. fiet accētū statim. Item accipiat accetola et siccet et puluerizet. et ex eo cū forti acceto fiet panis et siccetur. et in vino ponat. statim fiet accētū. qd̄ etiam in mēsa fieri poterit. et idē dicitur de radice rassani.

**Capitulum. xlv. De vir-
tutibus acceti.**

Accētū frigidū et siccū est i sebo gdu. peccatūā p̄tē h̄z et diuisiua et sui substācia. et p̄stictiua ex suis q̄tātibō. p̄ vomitū et fluxū sanguis bulliat i acceto galle vel rose. vñ alia. in tali acceto ponat lana vel sp̄gia si sit vomit⁹ sup stomachū. si fluxus vētris sup renes et vmbilicū. **S**irupus accetosus q̄ fit de acceto valet ad simpliciē tercianā et quorū diānā de flegmate salso. et ad omēs acutas si mane detur cū aqua calida. diuidit enī naturā colericā. fiet autē sic zneccarū debet resolui in aqua et acceto. et coquat donec ad heret at rācie. Itē valet cōtra oēm materiā calidā. h̄ sit sicut fit de acceto q̄q̄ simplex q̄q̄ compositū. simplex fit ex duob⁹ p̄tib⁹ acceti et terciā mellis. cōpositū fit hoc modo. recipe et dices app̄i fenicli et petrosili. et tere aliq̄ mēsa

Libre

z p dicit et nocte iaceat in aceto. et coque scdo si mul. et postea cola z cu aceto pone mel ad ter cia prez. et coq vt sup. Squillitici sic fit. reci pe squilla. z dimitte p die z nocte in aceto sta re. et coq et cola. et opret interiora z exteriora abijci. et mediana admisceri. deinde admisce mel z coq vt sup. si fo no habes squilla loco ei? pde radices rassani. z siliter fac de eis. dat oximel simplex vl copositu ptra frigidā natu rā sic suppus accetosus cōtra calidā. qā dūit die z digerit eā. Salsa ex aceto salvia petro sillo z mēta et pipe appetit pfortat. Jre si car nes comedant solūmodo cū aceto appetit? cōfortat. idēz fo si accētū inuenit stomachū plenuz laxat ventrē. si fo inueniat vacuū tūc constipat. Jre valet cōtra debilitatē ex egritu dine si in co ponat panis assus. et ex eo pane mollicato tingant os z nares patētis. z ve ne pulsatiles i brachio. z sup iphis venis lige tur panis p dicit. plus ad h valet panis intus crus i succo mēte. valet etiā accētū ptra litar glam z frensum. sed fiat fricatio circa volas manuū et plātas pedū cū aceto z sale. Quic. aut dicit q accētū etiā cōfert adustioni ignis veloti? cū re. et qū miscet cū vino olei aut cuz oleo rosato. et cōquasat et infūd. et in eo lana nō abluta. et ponit sup caput cōfert sode cali de z foridini et? rōnis collutio ex eo. z pprie cū albumic oui cōfert medicine dentitū. z va z poratio accētū calidi cōfert d. fficultati audia tus z acut ipm. z aperit opilationē collatera les forit. et resoluit sonitū. et qūqz bibis cale factū p? medicis mortales pferit ad mēbra.

Capitulum. xlvj. De vi

no z virtutibus eius.

Inū fm Y. ac bonū dat corpi sanitatē reddit z si accipiat fm q opret quicquid q valet natura sufferre pture digestiūā pfor tat. tā in stomacho qz in epate. qā impossibile est pture actionē digestiūā cōfortari absqz ca lore naturalis pture pfortatiū? z augmētaz tiū? fortitudie. nullus aut iuenit cibo aut po tus ad eo naturalis pture cōfortatiū? et aug mētatiū? vt vinū ppter familiaritatē cōfortatiū qd cū natura bz. et ideo cito cōuertit in natu rale et mūd. simū sāguinē. vū rufus vinū nō solū naturale cōfortat calore. verū etiā clarifi cat turbidū sāguinē. adit? corpi marie ve z naz aperit z clarif. cat. epatis opilationē au fert. et aperit tenebrosas fumositatē. tristitiaz generatā a corde repell. t. rōniūqz corpi mē bra cōfortat. et nō solū sua bonitas in corpo

Quartus

re ostendit. sed etiā in anī. facit em illā obli uisci tristitiā et angustā. et dat sibi leticiam. et cōfortat eam ad inuestigandū subitū rem. et qz tribuit sollicitudinē z audaciam neqz ab ea sentiri dolorē neqz laborē dimittit. est igit cōueniens omibz etatibz temporibz et regionibz cū sumptū fuerit fm vini z cōsuetudinē bibētis. et fm q natura ferre pōt. actio em vi ni nō eodē modo operat in senibz iuuenibz et adolecentibz et pueris. in senibz est fm me dicinā. quia calor vini corū frigiditati repu gnat. iuuenibz fo est fm cibuz. qā natura ei? est filis nature iuuenis. adolecentibz fo z pue ris est cibo et medicina. qz licet calor corū na turalis sit fortis. substantia tamen nō dicit esse in pfectiōe ppter habundantiā humiditatis corū. proinde vinū naturali calori corū dat augmentū et nutrimentū. et corū desiccāt humiditatē. vū est medicina. pterea sciens dū est q in hyeme et frigida regiōe cōuenit vi nū purū. in estate fo calidaz regione vinū parū multūqz cōmictūz necessario cōgruat. cū corpa refrigerat z humectat p aquā q ei est mixta. repugnat etiā aereo calori. ne calida et sicca faciat corpa. z pducit velocitē cibum cū sui subtilitate ad totū corpi mēbra. est igit ptra duas causas cōtrarias imaturū. calefa cit em corpa frigida et desiccāt humida. natu raliter infigidat calidā z humectat sicca ac cidentaliter. qā cū sui subtilitate z pfortatione aquā ad mēbra portat. qū necesse habet refri gerari z humectari. Duci fitas vini generalit est triplex. recēs scz vnius anni. vetus q tuoz annoz. et vitra med. oere scz duoz annoz vel triū. recēs fo calidus est in pmo gradu. Unde pñet frigiditati et humiditati. idcir co est ceteris nutritiū. malosqz generat būo res. inopinata somnia. vctositates stomachi z intest. norū. vnde tale vinū quodcūqz recēs fuerit nō habz vim ducēdi cibum p corpus. neqz vinū puocādi. opret igit frigiditas et hu midas būtes naturas illud cauere. ideoqz si necessitas fuerit eligat vinū clarissimū aquo sum. diu a torculari expressum. vetus autē vi nū calidū et siccū est in qto gradu. vinū bu z fusimodi bz qndā amaritudinē pax nutrit ca put cito ascendit. et mentē pcutit pro sui pū ctiōis acuminē. marime si ex eo multū bibat et ei parū aque misceat. ppter hoc qz caueant illud debiles nervos būtes. et q sensus acu tos hñt magnū eis nocumētūz pñat nisi mul tā in suis corpi bz humiditatē habeāt. q ei res sistat. vū Galie. multū est inquit vinūz vetus.

educit hie in q. v. s. s. multitudo hūoz
crudorū est accumulata. Vinū em̄ mediocre
est bonū. v. p. t. e. p. a. t. u. s. 7 b. est calidū 7 sic
cū in secō gradu. p. i. n. d. e. h. m. o. i. v. i. n. u. c. i. g. a. t. e. t.
a. n. t. i. q. u. i. s. s. i. m. u. s. p. e. r. n. a. t. s. i. l. i. c. i. t. n. o. u. i. v. i. c. e. t. u. r. q. d.
q. b. e. b. u. l. i. n. d. e. nō q. u. e. r. i. t. n. e. c. t. e. r. r. e. s. t. r. e. a. d. l. o. c. u.
s. u. u. n. a. t. u. r. a. l. e. d. e. s. c. e. d. e. r. i. t. n. e. c. q. d. e. s. t. a. e. r. e. u. a. d. l. o.
c. u. s. u. n. z. i. q. d. a. d. s. u. p. i. o. r. a. a. s. c. e. d. i. t. n. e. c. l. i. q. u. o. r. e. t.
m. u. d. i. f. i. c. a. t. 7 l. u. e. d. i. s. s. i. m. a. p. p. e. t. P. r. e. t. e. r. e. a. s. c. i.
e. n. d. u. e. s. t. q. c. a. l. o. r. s. a. p. o. r. o. d. o. r. 7 l. i. q. u. o. r. d. e. b. i. l. i.
t. a. s. 7 f. o. r. t. i. t. u. d. o. d. i. u. e. r. s. i. f. i. c. a. t. v. i. n. u. i. n. e. q. l. i. t. a. 7
t. e. 7 a. c. t. i. o. n. e. E. t. c. a. l. o. r. q. d. a. m. g. e. n. e. r. a. l. i. t. q. u. a. d. r. u.
p. i. e. t. e. s. t. a. l. b. o. 7 n. i. g. r. q. s. u. n. t. s. i. m. p. l. i. c. e. s. r. u. b. e. u. s.
7 a. m. e. n. q. s. u. n. t. e. t. h. i. s. c. o. p. o. s. i. t. S. u. t. 7 a. l. i. c. o.
l. o. r. e. s. i. n. t. h. o. s. s. e. z. g. l. a. u. c. 7 r. o. s. e. u. s. q. s. u. n. t. i. n. e.
r. u. b. e. u. 7 a. l. b. u. 7 p. a. l. l. i. d. u. s. 7 s. u. b. p. a. l. l. i. d. u. s. q. s. u. n. t.
i. n. t. e. r. a. u. r. e. u. 7 c. i. r. i. n. u. q. d. e. s. h. o. c. m. o. g. e. n. e. r. a. n. t.
V. i. n. u. q. u. o. q. d. e. a. l. b. i. s. v. i. u. s. f. a. c. t. u. p. m. o. e. s. t. a. l.
b. u. p. r. o. a. q. s. i. t. a. t. e. 7 c. r. u. d. i. t. a. t. e. 7 d. e. f. e. c. t. i. o. n. e. s. u. i. c. o.
l. o. r. i. s. n. a. t. u. r. a. l. i. s. s. e. d. cū a. l. i. q. u. a. n. t. u. l. u. i. n. u. e. r. a. u. e. z.
r. u. v. v. i. n. u. a. n. n. u. t. r. a. n. s. f. e. r. i. t. c. o. l. o. r. e. t. c. o. f. o. r. t. a. t. 7
i. p. s. u. s. h. u. i. d. i. t. a. s. m. i. n. u. i. t. s. i. t. q. c. o. l. o. r. s. s. u. b. a. l. b. i. d. i.
q. s. i. p. l. u. s. i. n. u. e. r. a. u. e. r. i. t. v. i. d. u. o. s. t. r. a. s. e. a. t. a. n. o. s.
m. u. l. t. i. p. l. u. s. c. a. l. o. r. e. t. c. o. f. o. r. t. a. t. s. u. i. q. s. h. u. i. d. i. t. a. s.
m. i. n. u. i. t. s. i. t. q. c. o. l. o. r. e. t. p. a. l. l. i. d. u. s. q. s. i. i. t. e. r. u. p. l. u. s.
f. i. a. t. v. e. t. u. s. v. i. q. u. a. n. t. u. o. r. a. n. n. o. s. e. x. c. e. d. a. t. s. u. a. q. s.
d. i. g. e. s. t. i. o. n. e. c. o. p. l. e. a. t. 7 n. a. t. u. r. a. l. i. s. c. a. l. i. d. i. t. a. s. i. s. t. a.
t. u. m. v. e. n. e. r. i. t. c. a. l. o. r. e. z. h. a. b. e. b. i. t. a. l. b. e. d. i. n. i. v. i. c. i. n. u.
L. i. q. u. s. v. i. n. u. t. r. a. n. s. f. e. r. i. t. v. i. n. u. a. n. n. u. c. o. n. f. o. r. t. a. t. c. a.
l. o. r. 7 d. i. g. e. s. t. i. o. n. e. 7 s. i. t. r. o. s. e. i. c. o. l. o. r. i. s. 7 s. i. d. u. o. s.
a. n. n. o. s. t. r. a. s. e. a. t. 7 s. u. a. d. i. g. e. s. t. i. o. n. e. c. o. p. l. e. a. t. 7 p. m. i.
e. r. u. s. u. m. h. a. b. e. b. i. t. c. o. l. o. r. e. Q. u. s. i. v. i. n. u. s. f. u. e. r. i. t. e. t.
v. i. u. s. n. i. g. r. i. i. n. i. n. i. o. e. s. t. n. i. g. e. r. r. i. m. u. 7 o. b. s. c. u. r. u.
p. p. t. e. r. t. e. r. r. e. s. t. r. e. p. a. r. t. e. s. i. b. i. d. i. n. a. n. t. e. 7 d. e. f. e. c. t. i. o. n. e.
s. u. i. c. a. l. o. r. s. 7 d. i. g. e. s. t. i. o. n. e. Q. u. s. i. v. i. n. u. s. t. r. a. s. f. e. r. i. t. a. n.
n. u. c. i. u. s. q. c. o. l. o. r. 7 d. i. g. e. s. t. i. o. n. e. c. o. f. o. r. t. a. t. 7 d. e. s. c. e. d. i. t.
t. e. r. r. e. n. s. a. d. l. o. c. u. s. u. i. n. e. t. m. a. r. t. e. c. l. a. r. i. f. i. c. a. t. s. i. t. i. n. z.
t. e. r. r. a. b. i. l. i. e. t. n. i. g. r. u. m. m. e. d. i. o. c. r. e. S. i. a. u. t. t. r. a. s. f. e. r. i. t.
a. n. n. o. s. d. u. o. s. 7 c. o. l. o. r. s. u. n. s. c. o. p. l. e. u. e. r. i. t. c. o. p. l. e. x. i.
o. n. e. e. t. d. i. g. e. s. t. i. o. n. e. e. t. d. e. s. c. e. d. a. t. t. e. r. r. e. s. t. r. e. a. d. i. n. f. e.
r. i. o. r. a. 7 c. l. a. r. i. f. i. c. a. t. u. s. s. i. t. s. i. t. r. u. b. e. i. c. o. l. o. r. s. P. a. l. a. m.
s. i. n. t. e. l. l. i. g. a. m. v. i. n. u. a. l. b. u. 7 n. i. g. r. u. m. i. n. c. e. r. e. r. i. a.
a. p. i. a. s. e. d. a. l. b. u. m. a. g. i. s. q. s. n. i. g. r. u. h. u. i. d. i. t. a. t. 7 a. q. s. i.
t. a. n. p. u. n. e. t. n. i. g. r. u. p. o. t. e. r. r. e. s. t. r. i. t. a. t. i. e. t. g. r. o. s. s. i. c. i. e. i.
D. i. u. e. r. s. i. t. a. s. v. i. n. i. e. s. t. p. p. t. e. r. s. a. p. o. r. e. z. q. c. a. l. i. n. d. e. s. t.
d. u. l. c. e. a. l. i. u. d. p. o. n. t. i. c. u. s. s. i. u. e. a. c. e. r. b. u. a. l. i. u. d. i. n. s. p. i.
d. u. a. l. i. u. d. f. o. r. t. e. D. u. l. c. e. c. a. l. i. d. u. e. s. t. i. n. s. e. c. o. g. i. d. a.
s. i. c. c. u. i. n. p. m. o. a. l. i. q. u. a. n. t. u. l. u. s. h. u. i. d. i. t. a. t. i. p. u. n. e. t. v. i. n.
e. s. t. g. r. o. s. s. u. z. e. t. l. a. u. d. a. b. i. l. e. i. n. s. u. a. a. c. t. i. o. n. e. n. i. s. i. q. a.
v. e. n. e. r. e. s. o. l. u. i. t. q. i. n. o. p. m. i. r. e. d. u. l. c. i. e. s. t. b. i. s. l. a. x. a. t. i.
u. a. e. t. c. o. l. a. t. i. u. a. q. d. v. i. n. u. s. i. a. l. i. q. d. i. n. u. e. n. e. r. i. t. q. d.
s. u. e. a. c. c. i. s. i. t. c. o. s. t. r. a. r. i. u. e. t. c. o. b. i. b. e. t. a. d. h. e. r. e. d. u. s. i.
b. i. 7 c. a. l. e. s. i. t. e. t. b. u. l. i. t. a. s. c. e. d. i. t. a. d. s. u. p. i. o. r. e. p. i. e. z.

stomachi. 7 in colericos hūozes conuertit. h
im generat 7 viciatā in flatuā. opilationē
splenis 7 epas. et lapidē in renibz creat. ac ma
xime si mēbra i talibz passiō. b. pparata inue
nerit. aut digestinā pūre debile ppter hoc ca
ueat illud hq qbz grossū 7 hūida natura dīa
tur. sua em grossicie facile subtile venas opi
lat epas. sz pulmoni nō nocet. qz nō trāsit ad
eū. nisi qd de ipō est subtile. qz venas pulmo
nis q valde late sunt opilare nō pōt. Sed cū
vinū dulce rubori et claritati pūens bibinū
fuerit quātū opiet et fm q nature sufficit. cō
ueniēs est egritudine exuuntibz. 7 qbz necessa
ria est multitudo nutrimenti. Ponticu pō vi
nū qd acerbū dī duri. clari. 7 gūius est tar
diusq digerit. venas quoqz difficili pforat
qz dulce. qz dulce calidi. est. 7 acceptabili orē
bz sapore. vñ difficile est ad pforādas venas.
neqz digestione neqz sudore prouocat. non g
bonū sanguinē generat. ventre 7 intestina cō
fortat. vinū aut insipidū meli. est pontico. q a
tēpatū est ad cōparationē pōrici. vñ cōgruit ca
lidas cōplexiōes hūitibz. marie stomacho. pa
rū mū nutrit. citozz vinam eūcit. vinū fortissi
mū est cūci. calidi. et fortior. actiōis. citozz
caput asecēdit. 7 bullire et feruere facit corpis
hūiditatē vñ sum. ascendēs a stomacho no
cet cerebro. mentēqz pcutit. necesse est q vñ il
lud caucat calidas pplexiōes hūites. nisi mul
tū fuerit cōmigerū. 7 qntū opozz 7 decet acci
piat. 7 fm q cōuenit etatibz regiōibz 7 consue
tudinibz laudabili. qz grossos hūozes dissol
uit. 7 vias venaz a putredine mūdificat. atqz
sanguinē clarificat. senibz aut 7 q eoz etatibz
viciant ppter supfluitatū coadunationē in co
rū corpibz est hmoi vinū oportūm. max me
si puritati fuerit vicinū. qz eoz calozē pfortat
crudozqz humorū habūdā nā dissoluit. cō
uenit em hie qbz grossi hūozes 7 crudi colle
cti fuerit. Diuersitas vini ppter liquorē est. q a
aut subtile aquosū. aut terrestre grossū. aut
mediocre. vinū aut subtile aqsum sp inuenit
cū albedine 7 claritate. vñ facile in stomacho
digerit 7 venas pforat. vñā prouocat. ideo
qz est vñle febriatūibz. qz nō foriter calefiat.
neqz mentē pcutit. nullū etiā cerebrū vel ner
uo nocumētū infert. 7 si mixtū nō fuerit crit
melius maxime ad extenuandā sitim. vinū
terrestre 7 grossū oppositū est subili aquo a
so. vñ stomachū granat. q a duz est ad dige
stionē faciendā. 7 difficile ad pforandū ve
nas. vñā non prouocat et tarde ad caput
ascendit. ppter sui grauedinē 7 duriciē. 7 idan

Liber

eo facit ebrietate facile. Jic vinu quoddā est odoriferū. qđ cito sensus odorabile in pellicula cerebri statim pforat. ppter sui lenitātē. Qđ dā est nulli odor. 7 ppter grossiciē 7 gravitatē sui. 7 qđdā est horribilē hñs odorē. Vltimū odor. seru suū significat liquorē tēperatū esse 7 subtilē. omne sorditate mūdificatū. penitusq; digestū. vñ clarū sanguinē generat laudabile 7 mūdū. cordisq; pforatū est. aiama q; lenificat. tristitiā 7 angustiam expellit. qm mūdificat sanguinē a putredine in corde exstentē. ppter hñmōi vinū oib; etatib; 7 cōplecti onib; cōueniēs est 7 si accipiat fm q; opiet 7 fm q; natura sustinet. pterea mutat vinū aie in vitū. qā auertit eā ab impietate i pietatē. ab avaricia i largitatē. a supbia ad hūilitatē. a pigritia ad solitudinē. de timore ad audaciam. ab ignavia ad faciendā astutiā 7 ingeniū. sed hoc fit cū ipate prout opiet bibit. sed si vsq; ad ebrietatē potet generabit supradictis cōtrariū. q; ebrietas rōnalis aie lumē extinguit vñ pmanet caput vt nauis i mari sine gubernatōe. 7 milia sine rectore. Vinū pō nulli odorū innuit sue fumositatis grossiciē 7 grauitatē 7 indigest. bilitatē. idcirco nihil est nūtrimentū. 7 turbidū 7 grossū sanguinē generat. 7 fumū turbidū 7 obscurū. qre fit causa tristitiē. sed nō cito caput ascendit. Vinū autē grauē 7 horribilē odorē hñs pessimū est. naz sui odoris horribilitate 7 grauitate cerebro nocet. 7 mentē peiuit. et neruis cerebriq; pelliculis lesionē infert 7 pessimū sanguinem. 7 maxime si est ponticum.

Liber quintus. De arboribus 7 natura 7 de utilitate fructuum ipsarum.

Uperius in libro scđo multa de arborib; generalit̃r dixi cū d natura plātar; 7 rez cōim cultū cuiuslibet generis agrozū cōi sermōe locutus fui. Nūc autē in libro

qnto spēaliter de singulis arborib; est tractādū. verū q; quedā sunt ipis cōia. qdam ppria. pmo generalit̃r loquar de omni cultu sermone cōi. postea pō dicē de cultu singulaz arborū q in nris inueniunt regionib;. fm ordinē alphabeti. vt facili⁹ vniuscuiusq; tractat⁹ inueniā. et pmo de fructiferis lat⁹. vltimo pō de infructiferis 7 earū vtilitatib; breuit̃r ptransi

Quintus

reintēdo. dicā itaq; de fructiferis quot sunt. et de diuersitatib; ear;. 7 qualē terrā desiderant q̃liter plantant. 7 qñ qualit̃r inserant. 7 q̃liter colant. 7 qualit̃r seruent seu forment. 7 q̃liter a nocumētis liberent. Jic de fructib; earū q̃liter colligant. 7 qñ 7 qualit̃r seruari possint. 7 qđ ex eis fieri pōt. et de virtutib; quas habēt in corporibus humanis.

Capitulū prīmū. De arboribus in cōmuni.

Escrip̃tōes arborū 7 diuersitates ear; narrare in cōi non expedit. q; satis vñ cuiq; note sunt in regiōe ppria. 7 p singlares ear; tractat⁹ inueniūt. ac rē pō qdā calidū valde desiderāt vt piper 7 palma. qdam frigidū vt castane. plurime pō tēperatū vt fere oēs. qdā in omni acre viuūt vt malus pirus 7 qdā alit̃. 7 quedā desiderāt terrā valde pingue vt morus 7 fic⁹ 7 fles. qdāz macrā 7 sabulosam vt palma 7 pin⁹. in hoc tñ oēs arbores cōue niūt. q; def. dētāt terrā in superficie sicca. 7 in vi scribo humectā. ad quā dīgāt radices ear;. magna q̃ppe corpa arborū multū desiderāt cibū. p̃cipue corpa domesticarū. qruz fruct⁹ et magnis 7 plib; singul⁹ desiderāt anis. Quas lic autē placent 7 qñ 7 q̃liter inserant sufficēter dictū ē in libro scđo. Tolēda sunt hoc modo

circa autūnus optet fodere terrā circa eas vsq; ad denudationē radicū z aliqd imponi le tamis. vt h̄ ipm coopra radice p pluuię fluxum radicib; apponet. Qd si nimius sabulosa est terra cōuenient recipiat terrā vl̄ cretā pinguedinē. Et si nimis cretosa est eidē sabuluz loco simi ponat. Nec autē nō solū stipiti apponenda. sed trib; q̄tuor vel q̄nq; pedib; circū quaq; fm magnitudinē arbor; z radicū. z cū terra q̄ ibi primo fuerat p̄grue misceat. q̄ si h̄ vsq; ad extensioē radicū fieret sine dubio plūmū arbori iuuamē afferret. ex bis em̄ emē dato nutrimento iocundior efficiet arbor. z redit ad ipam aliqd iuuētut; ex tali cibo. ppter qd in loco inter duas aq̄s sito pueniūt arbores. aut i loco q̄ est sup̄ riuos. z talū arborū planior z subtilior est cortex. z rami mag; cōfortati z exaltati q̄ aliarū. In loco etiā decliui ad quē fluit hūor de mōtib; z p̄iguedo. ppter similitudinē hūoris habūdantiā. naz in vallis viscerib; optime colit; ager consitus. z nobilitat arbores locus talis. Si autē aliud h̄c nō posset pro canale inducat riuus. q̄ q̄nq; clausus ad radices arbor; inundet. z reddat t̄re viscera humecta. Sin autē hec z fieri apte nō possint. neq; t̄ra sit bona pueniūt arbores cito sp̄illos z hispīdos hūtes cortices. qui sua sp̄ilitudine incrementū z fructū arbor; im̄pediūt. Formade sunt arbores vt anteq̄ plātent si q̄dem parua fuerit plāta ab ea oēs circūstantes rescindant ramusculi. z sola summitate relicta ponat i serobē. Si p̄o magna sit plāta ab ea oib; prozsis amputatis ramis z solo stipite eidē relicto plantet. Si p̄o fuerit insita q̄ duos h̄z stipites debilioz auferat vt lenior relia; solus i arborē erigat. nisi sit forsā ficus vel maluspunicus vel silis. que pōt vnū vel duos vel plures h̄c cōmode stipites p dñi volūtate. Cū plāta p̄o cōprehēderit vsq; ad triennū nō putet nisi forsā loco incōgruo nascerent in ea ramusculi adeo leti q̄ summati eius optatū augmentū nutrimenta subducāt. quo casu tales relictis ceter; tanq̄ totius arbor; inimici tollant. post penarratam etatē putent; quecūq; in p̄e stipis nate erūt. vel min⁹ fm naturā arbor; et pinguedinem vel macredinē. vt in p̄gu solo altius. in cili deplius erigat. ibi ramoz diuisio in partes cōgruas. p̄curef. Si stipes sursum directus nō prexerit. p̄ica cū vinculis corrigat. z si diuisus sup̄ truncū in p̄es nō fecerit ramū. cuius sumitas sursum directa celū aspiciat idonoz sensum leues in altū. z directe p̄ice alli-

get qd si p̄o quidē cōmode fieri poterit. nihil valius erit q̄ plantā p̄escindere vbi cōueniens ram⁹ nasci sperat. vt cū nat⁹ erit z cōuasuerit leuib; vinculis alligef. vt qd sponte noluit faciat iusticia violenta coactus. deinde p̄t̄a vbi rami nimii sp̄issi aut scabri aut non cōuenientib; nascent locis. duris z acut; ter ramēis ab arboze rescindant. z si aliquā celi plagā deserētes ad quasdā se cōspirātes cōtulerint. a p̄auo p̄posito reuocati desertū locuz inhabitare cogant. Si p̄o sup̄biens hūor p̄latera nō diffundēs ramos in altū extulerit. in eo rescindat loco vbi fragra sint cōuenientius p̄cessura. sic ergo ab adolescētia eius vsq; ad debitū cōplemētūz p̄ocuref sollicitē vt stipes in ramos z rami in p̄gas z p̄ge in fragra fructifera diuidant deinde cū minorata p̄tute ac succedēte senescētis arbor; impotentia pōdere fructū rami rūpunt. aut humore deficiēte arefcūt. z alternis t̄m. p̄ferant ānis amputet ab ea om̄e ramoz sup̄flūz z importabile pond⁹. vt nō tot⁹ hūor necessario h̄z possit in subam cōuertat ramoz. z alia nutrimento fructū nō pereant tribuat. p̄siderare t̄m optet q̄ntitatē nutrimenti sufficiens qd pōt p̄estare loco generatiōis arbor;. in ea em̄ p̄oportione optet defalcari de p̄gis z ramis. q̄ nō relinq̄nt nisi tot q̄ nutrimentū sufficiens possit fugere ex loco. si autē ita nō fiat erunt arbores int̄missis ānis ferētes fruct⁹. z nō satifaciēt cultori ad votū. dicte autē putatiōes z formatiōes fieri p̄nt a p̄ncipio nouēbris vsq; ad finē marcij vt naturalius z mag; p̄prie loqr a t̄pe casus folioz. q̄ncūq; in bis q̄ frōdes p̄ter gelidū acūmē vsq; quo incipiūt pullulare. Accidit q̄nq; nouellis plātis vt q̄si arefcant. ppter vehementē ingrantia est solis. q̄b; subuenire optet fossiōe atq; irrigatiōe frequēti. obiect; etiā defendant vmbraclis. z stramib; ligat; ad plantā vel luxuriosis frondib; z herbis. vel viscosa emplastrēt argilla. vel sepo. aut oleo. vel vnguetō frigido cortices liniantur australes. Formice p̄pterea plantā insitā tenerā cōualescentē inuadere p̄sueuerūt. z in frondib; q̄busdā ab eis generat; p̄miculis folia cōtrahere. ramusculoz etiā impedire augmentū cui subueniendū est intercalis folijs q̄ lesa z cōtracta p̄spiciis nimia q̄ in sumitate cōsistunt a vermiculis diligenter manuum; seu digitorū constrictiōe purgentur: quo facto: ab eius importunis hostib; plantula libera; ta in altum tuta conscendit. et vt plantis paruis vl̄ magnis: aut etiam fructū lectorib; uis

Libet

ascendentes formice p̄fata aut aliā nō inferant
lesionē eisdē. ne rurſū repetere poſſint tale ob
ſtaculū. faciam? ſuccū portulacē cū acceti me
dia pte p̄mixtū p̄cepit. Palladius debere in
fundi: vel vini ſecū truncū arboris illiniri.
aut rubrica cū pice liq̄da: ſed modeſte p̄o ar
borē nera. ne eideſ qd̄ p remedio exhibuerūt
faciat venenū. vel qd̄ puto meli⁹: vellus lane
aut lini v̄l ſeni aut palee q̄ntitas circa ſtipiteſ
in altiori dictaſ ex pte liget in inferiori ſper
ſum. ⁊ q̄ ſi pectinata pēdente. v̄l fiat vaſ figu
li rotundū ⁊ latū: in cui⁹ medio ſit ampli⁹ ſo
ramē p qd̄ planta figat. ſitq̄ v̄t aquā v̄ndiq̄
poſſit ſine effuſiōe tenere. v̄t ad plantā formi
ce accedere nō poſſint. ſic enī eaſ nociu⁹ exter
ci⁹ a ſolito impedit⁹ aſcenſu inuit⁹ ab arbo
re deuiabit. Alij dicūt: q̄ ſi arbor cordula ſiri
ca oleo v̄ncta cingat. phibet formicaz aſcen
ſus. P̄re oib⁹ aut cauēdū eſt ab aialū ingreſ
ſu. q̄ illa plurimūq̄ plātaſ rodūt. ex q̄ plāta
plurimū cōriſtaſ. ⁊ q̄nq̄ areſcit: aut min⁹ no
doſa efficit. ita q̄ ſubam ei⁹ creſcere impedit.
⁊ fructificare nō p̄mitit. Q̄ ſi eſt i tali loco q̄
ab ingreſſu aialū defendi nō poſſit. affixo eo
dē cōgruo palo ſpinis pūgentib⁹ munit⁹ cō
tra impuſuſ ⁊ rabiē v̄etoſ. q̄bus nouelle in
ſiōeſ ⁊ maxie in loc⁹ eminenib⁹ facile
diſſipant. v̄nicuiq̄ q̄ge inſite pueniēſ ad mi
nūclm ſp̄ſiſ v̄niculū alligēt. ⁊ ſi facta fuerit
inſiō ſiſſo trūco duplici cū admiculū reli
quā eſtate. ſurculus p̄o inter corticē lignūq̄
depoſitū nūc eſt eaſ trēnio ſub admiculū
cuſtodia remanere. Opet aut in oī arboze
attēdere: ne in ſpuria in arboze nata aut ex ra
dicib⁹ iuxta ſtipitē erūpētia p̄mittant. q̄m il
lozū nutrimentū ſubtrahit arbozi. ⁊ cū cōua
luerit ⁊ multiplicata fuerint areſcet arbor. p̄i
mū quidē in ramis: poſtea p̄o in ſtipite. optz
igit talia i p̄ncipijs āputare. amputanda enī
ſunt i ramis q̄cunq̄ in p̄gis aruerūt. ne vicia
ſibi erūpant arborē: mēbra. accidit enī pluri
mū arborib⁹: q̄ hūor ſupfluus indigeſtus ex
pellit⁹ cur⁹ ⁊ in hoib⁹ ⁊ aialib⁹. plurimūq̄ vi
dem⁹ cui⁹ putrefactio p̄mes generat: q̄ arbo
ris ſalutē neq̄it proſequi. ideoq̄ cū in aliq̄
pte ſtipitis corticē tumefieri vides. illico lo
cū ſcinde. v̄t inde vi virus notū elabaſ. Q̄ ſi
iā vermes creauerit. v̄nco ferro curabis au
ferre. ſi p̄o p̄penderis in plūmis loc⁹ hūorib⁹
indigeſtis. ⁊ ſūdis corticē viciari. eundē in q̄
buſdā ſcindi loc⁹ ab alto ſtipit⁹ v̄q̄ ad uciū.
v̄t putrefactia in ip̄a dureſcāt. ſi languida eſt
arbor. v̄t fruct⁹ vermiculoſos aut lapidoſi ge

Quartus

neris ſerat vicio forſan hūoris. a malicia q̄li
tatis terre prodeſſis. ſublata terra circa p̄tez
radicū. alia melioris addat ſaporē. ⁊ p̄forato
circa terrā ſtipue. cune⁹ ex quercu forami im
p̄maſ ſeu inſigat: qd̄ enī agendū puto: cū in
arboze adeo nutrimentū babūdat. q̄ calor na
turalis ei⁹ ſdē q̄ſi extinet⁹ diminuta digeſtiōe
ſuccū inſpirare ad debitā fructū generatiō
nē nō pōt: ideoq̄ luxuriare cogit in multitu
dine folioz. ſed naſcunt ſup arbozes alie plā
te capillares virides. ſtudiū aut eſt radere ali
qd̄ de buſpiditate corticē. ⁊ d̄ponere viridia
deſup nata. ⁊ ſepius ſtecorare radices maio
res. ⁊ inſundere eas bñ apte ⁊ imponere lapī
dē in ſciſſurā. v̄t melius attrahēdo poſſint re
ſtaurare tpe humido ſitim quam ex ariditate
agri patiunt. Si aut terra nimis cōculcata
eſt. aut magnas habeat herbas. ⁊ p̄fundas
radices hñtes plurimū generat impedimen
tū. cōſolidata enī mēbra tra nō p̄mittit ad ra
dices deſcendere hūorē. ⁊ ſua cōpreſſione im
plet ⁊ obturat poros radicū. ⁊ extrahere nu
trimentū nō pōt. impedit enī euaporatiōeſ
q̄ ab inferiorib⁹ ſit ad radices p̄tingere. eo q̄
vaporis debilis calor tātam p̄tuit ſp̄ſitudi
nis loci penetrare nō valet. hūic aut impedi
mēto ſolliōne ſuccurrat. nō aratione. quō ara
tri cōiunt⁹ ſulc⁹ multā inferit radicib⁹ leſionē
Herbe aut magne q̄ radicib⁹ v̄q̄ ad ima per
tingūt. p̄cipiūt nutrimentū arborib⁹. eo q̄ hñt
radices meliores ⁊ rariores q̄ arbozes. ⁊ ideo
cū attrahūt nutrimentū. op̄et igit eradicari
illas ⁊ radicibus euelli. ſed forte q̄ loco v̄nu
dato penit⁹ ab herbis. indelectabilis nimis
efficit dimitti p̄it gramia ſubalia ſic ſila illa
q̄ nō niſi de ſupma ſupficie nutrimentū tra
hūt. hōzū igit graminū nocumentū aut oīno
multū eſt. aut non tū de q̄ ſit curandū. pluri
mū aut nocet erucaſ gen⁹. folia ⁊ quicqd̄ vi
ridit⁹ in eis eſt corrodēs. ⁊ flores diſſipās
v̄t oīno fruct⁹ pereat. Igit in decēbri ianua
rio ⁊ februario ipſoꝝ oua q̄ ſup ramuſculis
ſūt q̄buſdā telis inuoluta. puſq̄ naſcant op
time colligant⁹: ⁊ igne cremētur. q̄ cōculcati
one aut cōuſſiōe viſoſa deleri p̄nt. ſed ignis
cūcta cōſumit. Accidit enī plerūq̄ p̄ris i de
crepita etate v̄t duricie corticē radicū attrahē
re nutrimentū nō p̄nt ſufficiēs ad nutrimentū
ramoz arboz ⁊ fructū: q̄re ſeq̄ v̄t alternis
aut rarioꝝ annis ſerāt fructū. ſcindant q̄ p
mediū groſſiores radices arbozis. ⁊ in ſciſſu
ra ne claudi poſſint flumiales imitant lapil
li. v̄t hūor ſufficient digeſtus q̄ p̄ cōpactū cor

ticē ſu
gredi
nuat
nutri
dici
p̄erē
dū cō
ſcit im
poran
qd̄ pol
dit. cu
tilioz
ſibile
cus. v̄
forte f
arboz
radice
humor
aut ec
habēs
bozes
uos ⁊
cidend
fractur
arboz
unē. ſi
mbus
ro long
v̄nino
cuus
collige
orem r
firmeti
ra diue
tionis
hū qui
aur cur
maturi
leganti
tatis ap
tur ad
ratione
tumini
uacuri
tēpoꝝ
ta ponit
muni

tiē subintrare nō poterat. p scissurā aptus in-
grediat meat. ramoz etiā supflu? adeo mi-
nuat nūcrus. q? succ? attract? sufficere possit
nutrimēto fructuū z ramoz. Arboribz q? pre-
dictis modis exculs. si ager est nimis hūidus
pferēt arbores fruct? pmiculosos. eo q? būi
dū cōceptū indigestū z mollie passum putre-
scit interi? aq putredie. cū subtile hūiduz va-
porare incipit aīal de genere pmiū procreat.
qđ postea arbori fructū corrodit. et inutile red-
dit. cui? signū est q? sp in loco semis vbi sub-
tilior est būoz pmiis generat. oportet igit? (si pos-
sibile est) vt proportionabiliter excicetur lo-
cus. vt plante non vltra modū cibent. si autē
forte facilliter fieri nō poterit. pferent stipites
arboris iuxta terram. vbi ad stipitē vniūtur
radices maiores. vt p foramen illud stillatur
humor supfluus. z tunc curabunt fructus. si
autē cōtrario aridus est loc? et proprietates
habēs heremi. ita q? cultu curari vit pōt. ar-
bores efficiēt spinose. et fructus afferēt par-
uos z acidos. z ideo a talibz locis plante p-
cidende sunt. fruct? colligentur sine ramoz
fractura. et colligentis euitato casu pēpiti in
arboribus quozū fruct? partitici non excuti-
unt. si rami altiores debiles sint cōgruis fu-
nibus cū fortioribus alligētur. inferiores ve-
ro longis fm q? sufficiat scalionibz longa cū
vincino ferreo bene firmate ab vtroq? capite.
cuius vnū caput ad ramū inferiorem debile
colligendum ponatur. aliud vero ad superi-
orem ramū fortem vbi melius aptabitur con-
firmetur. Legūtur autē fructus z pēpue pl-
ra diuersis temporibz fm diuersitate matura-
tionis eorum. hac cōsideratione adhibita. vt
bz qui tēpore maturantur estuo: tunc legan-
tur cum odore sapore z colore sibi attributis
maturitate fatentur. qui si aliquantuluz ante
legantur videlicet cū prima indicia maturi-
tatis apparuerint diebus pluribus seruabū-
tur ad vsum qđ bz qui fuerunt vltima matu-
ratione collecti. qui pō in fine maturant au-
tumni ad vsum veris vel saltem hyemis ser-
uaturi octobris mense legātur sereno z secco
tēpore eristente. cum luna sui fulgoris minu-
ta ponitur etate. Et hec de arboribus in cō-
muni dixisse sufficiat.

De Amigdalo.

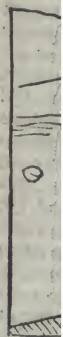

Amigdalus est arbor satis nota. z eius qđ
de diuersitates i fructu due sunt. qm qđ
dā faciūt fruct? dulces. qđaz amaros dulces
vsui hoim in cibo cōpetūt. amari q? sunt cali-
diores magis cōpetūt vsui medicine. Item qđ
dā sunt grossum z durū valde hātes cortice
qđam subtile. amār aerē calidissimū. licz in tē-
perato proueniēt. in terris calidis multū fru-
ctū ferūt ppter habūdantiā sui būozis: vrait
Albertus. in terris autē frigidis inspissat? est
succus eius. ita q? fructui non est habilis. Et
ideo in terris multū frigidis natus aut oīno
perit. aut parū vel nihil fructificat. z fructus
eius nō diu durat. Sed i hoc genere nil vti-
lius est qđ seminariū facere. formem? seu fo-
diemus ergo altrā fm Palladiū vno semipe-
de aream. vl fm Albertum duobz pedibus.
mibi autē vnus pedis fossio satis sufficiens
esse videtur. deinde in ipsa area seu semiario
obruemus Amigdala nō amplius quattuor
digitozū. ita q? cacumina figamus in terraz.
spacio inter se binozū pedū. vl vnus solum-
modo separa. Sed ipsa amigdala ad ponen-
dum. Brandia seu grossiora legamus. et no-
ua nō minus grossam testā habentia. que an-
teq? ponamus in mulsam macerem? multuz
aquata. ne germen extinguat ex multo melle

mordacitas. Alij eas nuces pus liquido si-
mo per triduum macerant. demum die ac nocte
eas stare patiunt in mulsa. sed q̄ suspiciones
tū possit habere dulcedinis. terra autē semia-
rij debz habere letamē admixtū. cui etiā mul-
tum proderit si sabulum admisceat. vt terra
sit soluta et mollis. Cum ȳo in seminario di-
spōsita et ȳt. si siccitas interuenierit. ter in men-
se cōuenienti aqua rigem. herbis circūstāti-
bus sepe purgātes. Est autē diligēti cultor
vnicuiq; nuci eius posite signū parū infige-
re. vt seminariū sine lesiōe germinū anteq̄ su-
pra terrā emittat vel emineat fodi possit. pro-
derit etiā multū seminario si anteq̄ in eo po-
nant amigdata terra noua que subitus fuerat
desup eleuetur. et optime puluerizata semina
recipiat. cū in seminario adoleuerit duobz an-
nis elapsis predictis mensibz transferant ad
locū vbi perpetuo stare debet. statuēde autē
sunt vt ad meridiē spectent. xx. aut. xv. pedi-
bus ab inuicē separe. Inferitur mense decē-
bris et ianuarij. et loci frigidis februarij. Si
furculos colligis et condas anteq̄ germinēt.
viles autē sunt q̄ de summitate sumunt sub
cortice inserunt et in trūco. in se in p̄sico et in
pruno. sed eius insitio non est ita vtilis vt sa-
tio. vt ait Albertus. primo anno quo plāta vt
optime cōualecat a mense februarij vsq; ad
octobrē singulis circūfodiā mensibz. et her-
bis tā nascētibz liberent. vt quater ad min⁹
dicto tēpore cū terra nō nimis mollis est. vt
talis in puluere aliqd humor habentē puer-
ti supueniētis accipe possit. qz conculcata ni-
miū terra denegāre idē tpe autē florū non fo-
diant. qz flos eius facile fossura excutitur. vt
idē dicit. si terra eius macra fuerit in autūno
effossa letamē accipiat. si nimīū sabulosa. la-
pides vel letamē et cretā accipiet. formari autē
debet vt sup dixi. cū in cōmuni de formatiōe
arborū locū fuit aut vno solo stipite pten-
ta q̄ primos ramos a sex pedibz vsq; ad octo
vel decē crigat a terra vsq; ad p̄mos ramos.
Idē multa nocumēta emergūt. q̄ alijs arbo-
ribz pluribz cūenit. et earū cura supius est sus-
ficiēt inserta. Preterea accidit eis si rodant
q̄ sūt fructus earū amari. ideo plurimū sūt a
pecore fuāde Jē cū timeat ne pluvia seu pru-
ina ledant nudent radices earū anteq̄ floreat.
vt Marcialis asseruit Albertus ȳo addit q̄
lapidibz albis paruis cū arena grossa operi-
tur. et si de pruina non timeat submoueat are-
na et reponat hum⁹. teneras nuces creare di-
cit Palladius marcialē asseruisse si ante flos

rem radicibz ablaqueatis aqua calida p dies
aliquos inferat ex amaris dulces fiant. si cir-
cū sollo stipite tribz digitis fiat a radice cauer-
na. p quā noxiū humor exsudet. vel med⁹
terebz et trūcus. et melle ligni cuneus impi-
mat oblinat. vt si etiā circa radices onis ster-
cus aut parui suis infundat. vt Palladius ait
confixa clauis multū plurimū iuuat fructū. et
maxime si aurei sunt. vt ait Albertus. si sera-
ces ȳo sunt cede cuncti. terebrata radice im-
mergamus seu iungam. vt si silicē inferam.
vt cortice regente claudat. hoc carbor hoc ba-
bet propiū q̄ i senectute plus fructificat. eo
q̄ humor eius tūc a calore nō exiret sicut in
iuuentute. fructus eius colligunt particia ex
cūssi cū matura sint. licet acerbi et adbucente
ri appetent a mulieribz et maxime p̄nantibz
cū multa auiditate. Natura aut sunt amig-
dala cū cortex extra testā existēs aptus separe
ab ea. decoziata aut si aqua salta lauent cādē
da sunt et duratura. sed si sine aliq̄ industria
vel cura seruant in longū si fuerint exsiccata.
Si difficulter coriū amittāt. paleis obruta
cōtinuo relaxabūt. ex virgis amigdalīs sunt
optime p̄ge clauorū q̄bus vtunt milites. Jē
et stipite earum intra radices sūt forissimū
mazi ad scindēda ligna. Amigdala dulcia ca-
lida sunt. et hec in medio primi gradus. viri-
dia teneriora et laudabiliora sunt q̄ sicca. p
pter earū humiditātē. ideo si sicca in aqua
calida vna nocte excozicata iacet. sūt in acri-
one viridibz vicina. et si viridia priusq̄ habe-
ant aperturā edantur ginguias cōfortant. et
stomachi dolore vt calorē refrigerāt. dia. idē
cōfirmat. et addit q̄ caput grauant. caligines
nutriūt. ventrem accendūt. somnū faciunt. et
ebrietati resistūt. Amigdala amara calida est
et sicca in secō gradu. valent cōtra asma et tūs-
sim ex frigiditate cū succaro ad reprimēdū
earū amaritudinē. oleū ipsarū valet cōtra sur-
ditatē et sanem in auribus immisum. Jē
valet contra lumbricos cū farina lupinorū
super umbilicū posita. Jē valet ad mēstrua
prouocanda cū trifora magna suppositorū
factum. Quicenna dicit. q̄ amigdala amara
sua proprietate interficiūt vulpē. si cū aliquo
cibo comedant ab ea. Jē cōferunt posita
super pannū cōtra lentigines cicatrices et p-
cussiones. et applanāt contritiōē faciei. et cū
radix coquit et linitur super pannū est medi-
cina fortis. et cortex et folia sūt mūdificatiua
et extenuatiua et sanatiua. vt dicit Dya. et cō-
medere amigdala dulcia impiguat. Galienus

fo di
bili ap

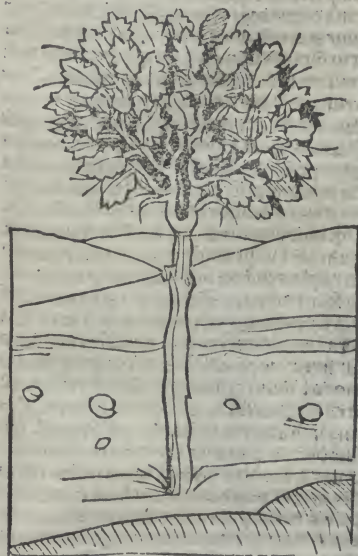

fil
dam do
se. grossa
sunt rot
bus lon
tur. omi
folliculi
cate pos
ueniunt
do sabul
scant et
bus siue
per eas
bulo p
sunt. lice
plantari
iysmodi
vini. et a
laue sum
diores et
solidior

Libet

So dicit. q. ap. sunt opilaciones epatis mira-
bili apertione amara amigdala.

De Auellana.

Auellane note sunt. ex his quedaz sunt
siluestres. que nascuntur in nemoribz. q.
dam domesticce. siluestres sunt parue saporis
se. grossam testam habentes. domesticce qdam
sunt rotunde grosse. et quedam longe. ex qui-
bus longe saporosiores sunt et citius maturā-
tur. omnes tamē maturitate fatentur cū suis
folliculis spoliānt. et cum fuerit ad solem sic-
cate possunt diu seruari. In omni fere aere p-
ueniunt. loco gaudent macro. frigido humi-
do sabuloso. licet in omni genere terre fere na-
scent. et cōalescant. ponende sunt autē nuci-
bus suis. nec amplius duobz digitis terra su-
per eas ducēda est. melius autē plantis et za-
bulo proueniūt. mense februarij plantande
sunt. licet mense marcij et octobris et nouēbris
plantari possunt et cōalescant. ex ligno hu-
iusmodi arboris fuit optimi circuli valoruz
vini. et arcus ad sagittandū satis boni. Auell-
ane sunt calide et parum sicce. et nucibz frigi-
diores et potentiores. eaz enim corpora sunt
solidiora et spissiora ventositatē carēna. ideo

Quintus Fo. liij.

q. plus ad descendendū et ventre nucibz sic
numitue. tamen tardiores ad digerendum et
ad descendendū et ventre. inflationē in co-
pore generant. maxime si cū interiori corticu-
la comedant. ablata ea sūt vtiliores digesti-
biliores et viles. antiquā habent. by nissim. p-
cipue si pistate cū melle esui dent. Item eius
cor et stipticus et stringit ventrem.

De Berberis.

Berberi est fructus cuiusdā arboris par-
ue valde spinose. similis arbori mali-
granati. et sunt rotundi rubri qsi nigri et fru-
ctus spine. albe aliquantulū oblongi qsi sub
nigri. plantantur et malapunica. frigidi sunt et
sicci in secūdo gradu. valent cōtra febrile di-
straxiam. sirupus ex eis et zuccaro factus. con-
tra calefactionē epatis. puluis corū cum suc-
co solari conficiat. et supponat epati. Auicē-
na dicit. q. sint frigidi et sicci in tercio gradu.
dicit etiam et sunt vincētes colerā et scindunt
siccū valde huiusmodi fruct. arbutula op-
tima est pro clausuris et sepibus si haberi-
plantarū copia. que quidem per sationē fru-
ctus vel seminis eius facile haberi potest.

J ij

Liber De Cerusa.

Cerusa est arbor nota. et desiderat aere
rem frigidum et temperatum. calidum vero
sustinere non potest. in tepidis tamen regionibus
parua proueniunt. cerusa montana vel in
collibus vel prope montes constituta regione
letant. solum autem desiderant posuiois hume
cte. quedam sunt dulcia. quidam pontica. et hec
magna faciunt arbores. et sua sponte directe
sursum ascendunt. et hec proprie dicunt cerusa
Alia pro sunt valde acris: et hec minorem fa
ciunt arbozem. et sursum non diriguntur. sed so
lummodo per latera diffundunt. et hec vocan
tur marene siue maresche. que multas plan
tas in circuitu faciunt super radices ad plan
tandum habiles plantant semine eius pos
ito tempore octobris vel nouembriis. et gulis
etiam ipsius paruiculis positis affirmant a
Palladio facile in arbozem prosilire. que au
tem seminibus plantate fuerint predictis men
sibus transplantant. Inscritur mense noue
bris. vel si necesse fuerit extremo ianuarii.
Ego autem inueni eius insitionem factam te
mpore february et march optime prouenire. li

Quintus

cet sit melius et omnium arborum germina habet
tunc insitio quando gummia vel his non dum
est vel fluere desinit. Varro scribit. quod inscribit
temporibus brumalibus. hoc est a die duode
cima decembris usque ad kalendas february. Inse
ritur autem optime sub cortice et trunco fissio
et in summitatibus eius. sed qui in trunco inse
runt omnem lanuginem auferre debent. In
scritur in se in prino vel in platano. et ut qui
dam dicunt in populo. amat scrobos altas. et
spacia largiora videlicet triginta vel quadra
ginta pedum. et assiduas fossiones. putari in
eis putrida et sicca debent. et que depressi
us artata protulit ut arescant. fimum non amat.
atque inde degenerat. formantur ut stipites dul
cium ab. vii. pedibus usque ad. xij. eriguntur a
terra. plus tunc vel minus. secundum quod in leto so
lo fuerit vel exili. Stipes pro marenarum acri
um sex pedibus vel circa eleuent a terra. Si
cerusa humore excepto putrescat in trunco
foramen accipiat. Si formicas patitur vel alio
modo ledatur ei subueniendum est: ut supra di
xi cum locutus fui de arboribus in communi. Les
rusa non aliter quam in sole siccata seruantur. Ne
sine ossibus nascentur sic fieri debere asserit mar
cialis. arbozem teneram ad duos pedes rescin
des. et eam usque ad radicem fundes. medullam
partis vtriusque abraderet ferro curabis. et ita
tum vtraque partes viculo stringes et oblineas
fimo summam partem vel creta et laterum di
uisuras. post annum solidatur dicta cortex vel
cicatrix. hanc plantam surculis qui adhuc fru
ctum non attulerint inseris. et ex his absque ossi
bus poma nascuntur. Cerusa dulcia cito de
stomacho descendunt. et earum iuuamentum
stomacho est parum. et pontica faciunt contra
rium barum. acetosa vero delicant plus quam po
ntica. et cum hoc incidant et coferunt stomas
cho flegmatico pleno superfuitare. Dyscolos
rides autem dicit. quod humida molliunt ventrem.
et sicca retinent eum. guma eius cum vino et
aqua mixtum curat tussim antiquam. et melio
rat colorem faciei. et acuit visum. prouocat ap
petitum. et cum vino solo confert lapidi.

De Castanea.

Altanca ē arbor nota. ex his qdā sunt domesticæ. qdāz siluestres. et domesticæ sūt mediocres fructu facientes q castance dicūt et qdā faciunt fructu valde grossos. qdā medio lanen. marronas vocant. diligūt celi statū frigidū. et tepidū nō recusant. si bñor assenserit delectat ciliis et opac regiōibz. ac maxie ad septentrionalē pñs. amāt solū molle et solutū nō tū arenosū. et i sūbulōe pueniūt et hūecto. tra niq illis ē apta et carboniclis diligēt i fracti agro spisso et rubrica vir pueniūt. In argilla et glarea nō pñt nasci. serūt plāte q spōre nascunt ex seie. sed q plāte serunt ita egre sūt. ut biēnio de eaz vita sepi dubitet. Serēde sūt igit castance mēse nouēbris et decēbris. Item ia nuarij et februarij eligēde sūt castance ad serēdū recētes grādes mature. sz ita faciēdū est ut durēt vsq ad februariū. castance i vmbra siccent expāte tūc in angustū et siccū translate cumulateq diligēt flumiali opiant arena post dieb. xxx. eas arena remota i aquā frigidā mitas. q sane sunt mergunt. q supenatāt nō valēt. Itē qdā pbasti sūter obres. post. xxx. dies iterū pbabis. et h cū tercio fecer ad variū initū serere debebis q māserint illibate. aliq i vasculis fuat. arena piter imissa. pastinari q loc⁹ debet q huic deputat arbusto. altus

dinis pedis vni⁹ et semis vl' duoz. vl' tot⁹ vl' sulcis i ordie destinat. aut terre arat⁹ resoluī q simo faciat. et redact⁹ in puluerē castancez semē accipiat. nō amplius pedes dodrāre de mersuz vnicuiq semē ppter notā surculus dz affigi. et ipsa scia siml trina vel qna ponant. et int se quattuor vel triū pedū spacio separata. qd cū transerre placuerit binas plātas tras ferre debet. ita m q i nemoribz spissiores. in agr⁹ pō scialibz rariores putent. sz. xl. pedes distates. ut possint platera cōmient diffundi. locus m de ductoria liqre accipiat. ne inse dea humor limo germē extinguat. Inserit mē se aplis marcij et maij in se et in salice tardius puenit et maturat. in cortice serit et inoculat. et mel⁹ inserit ad buccellū. hoc mō pscindat arbor nobilis gener⁹. et cōsequenti pullulauerit ad modū pli colligant surculi anteq germinēt. et in frigido et vmbroso loco fuerit obruti. ut postmodū de mēse aplis et maij habeant. et tunc ex eis cōmode fiet insitio ad buccellū vl' more emplastri. et si multas insitioes fieri optet ex surculis insēdīs mlti sūt buccellū cū germē lōgi. fm latitudinē vni⁹ digitū grossi et plurimis. deinde insitio surculo insēdo i loco pgruo. et cortice i tres vel quattuor ptes scisso eligat surculus cūlis stipitū q m depmat inferius q equet. et cortex eleuat. minus buccello forme. et qd excozicātū est sup buccellū totalitē incidat. Nouū castancū cū cūfodi debet assidue mēse marcij et septēbris. incrementū magi accipit si putatiōibz adiunetur. in nemoribz latis depssius. in agr⁹ pō q se miant alit⁹ in eis rami forme. Castance colligunt cū ppter maturitatē suā de ericijs suis deciderit in terrā. vel cū in eis appere incipiunt excutiant pñcis. et collect⁹ ericijs in aceruū intra sepē rotineū timore porcor coaceruant. et euz sic in gazara aliqb dieb steterint aperciunt. et hee meliores q pñcie sunt ad seruandū virides. qz p totū marcū pñt virides seruari. sed alie q mature ab arbore cadūt vsq ad. xv. dies solū fuant. virides si ad fumūz posite ut siccent diu seruari pñt. et saporosiores ceter⁹ esse dicunt. seruant virides in sabulone vt dixi. vel in cratibz ad fumū duobz sepe mētibz posite. ut postmodūz siccata mūdētur et diu seruant. lignū castanc optimū est in domibz. et mirabilis durabilitas sub tra. et ad plūmas extra tecta. et ideo ex eis sūt optimi pali. p vineis et pularijs. et ex eis sūt optime vegetes tinee et vasa in qbz castance sicce seruant. Castance fm ysaac calide sunt in p

Libec

mo gdn. et siccit i scdo. significatio calor carū
est dulcedo carū. qm̄ saporositas et pōicitas
innuit siccitatē. et ad digerendū sāt sunt faci
les et nutritiles nō multū stiptice et diuretice
sūt. si assant eaz corp⁹ rarificat. et si aq̄ elixent
qz eaz cōplectio ipat ex aq̄ mollicie et hūidita
te. sūt boni cibini i corp⁹ generatiui. et siccitas
tem corp⁹ et pectoris spamentū. et rine diffi
cultatē dissoluunt. colerici eas cū zucaro co
medāt. flegmatici pō cū melle. Jē hec fm̄ me
dicinā p̄rūtē hnt laudabū. qz abboiatiōis et
vomitus cōstipatiue sūt. ieiunioqz incestū pfor
tatiue. cathaplasma qz ex eis cū ordeī farina
et aceto: siue vīo factū māmilla et tumorē po
sit eis potēt auxiliabī. Castaneaz pō cor
tiabū vītis vel puluerisat cū sapa spatis ca
pitis adolescentis i modū cathaplasmati pos
sūt eoz capillos pforat et augmētat. et ptra
allopiciā valet. Autē dicit qz castanea est ab
sterfio et inflatio in vētre et stipticitas. et pfor
tat mēbra. et est tarde digestiōis. sed est bōi nu
trimēti. si q̄ cū zucaro miscet eius nutrime
tū est bonū. Galienus dicit qz est nutritiliō
oibz granis. adeo qz est p̄ima granis panis.

De Coctano.

Quintus

Octanus siue ciconius est arbor nota
Et ex his quedam sunt que faciūt pira
ciconia. et hec arbores maiores sunt. et mino
ra habēt folia. et quedam sunt arbores mino
res et latiores habētes frondes. quoz fruct⁹
proprie vocant coctana siue ciconia. amant
locum frigidum et humidū si in tepido statu
ant opus est illis irrigatione. ferunt tamē sta
tum mediocrius situs inter naturā frigoris et
caloris. et in planis et diuibus proueniūt. ma
gis tamen inclinata et cōuexa desiderant. ter
ram desiderant satis pingue. et insoluta ma
gis qz in creta letantur. plantant plantis in
p̄ra ipsas arbores cū radicibz viuētis. Jēz
talcis et cacuminibz. Jē loc⁹ calidis de mē
se octobris et nouembis. frigidis pō de mē
se februarij et marcij. in temperat⁹ vtroqz tem
pore possunt feri. Jē longē ponēde sunt fm̄
Palladiū. nec altera quāuente vento stillicia
dium tangat alterius. mēse februarij inserū
tur in trunco qz coriice in scīpas inserant au
tem nouelle arbores quibz succ⁹ in coriice est
si maior est circa radicem melius inserit. vbi
cortex et lignum beneficio soli adherent. hu
melcat. Jē recipiūt in se furculos pene om
nis generis. scz punici sorbi omniūqz maloz
meliora producūt. dum minor est iuuet ster⁹
core. maior vero cinere vel crete puluere semel
toto anno misso radicibus. poma in his cito
matura et maioris prouētus assida⁹ humor
efficiet. Rigande sunt quotiēs celestis negat
infusio. et circūfodiendo locis calidis octo
bris et nouembis. locis frigidis februario et
marcio. Et nisi circūfodiatur assidue aut ste
rilis efficit aut ei⁹ poma degenerāt. formant
ut vñū solū stiptic⁹ habeāt. quattuor vel qnqz
pedibz eleuatis a terra. putande sunt et a no
cumētis seu viciosis omnibz liberande. Si
egra est arbor amurca equaliter mixta aq̄ ras
dicibz debet infundi. quod annis singulis fa
ctū a vicij custodiet. sed arbores lōge dero
gabit etati. Colliguntur coctana mēse octo
bris cum adueniente p̄uina maturitate au
reo colore fatent. et que mag⁹ odorifera sunt
debent eligi. sed si per cotilidones suspendan
tur in frigida regione forte durabūt p̄ annuz
et amplius. vel seruātur inter binas tegulas
posita si luto ex omni pte claudant. vel si des
fricto incoquant aut passo. Alij autem q̄ me
liora sunt fici soleis inuoluta custodiunt. alij
siccis locis tantū reponūt. a quibus ventus
excludatur. alij in melle dimittunt. in quo ge
nere condiendi satis matura eligunt. alij mu

lio obz
alij val
alij dol
nam r
seps. l
sus am
reddun
nia v
videlic
tū. et
rissimū
ea vira
liter fri
cum in
maior
gumis
tūū est
datur s
bum a
do os l
tica qu
ca stipt
durior
sed liqu
et vñū
stringū
ut carn
supra
scindat
repona
pa vel
neres c
valde c
netrab
men co
om cōl
titus a
succus
salient
na. qz
sedant
tem su
quādo
do plu
te dige
rata q
manif
calore

lio obruunt. vel in paleis sepata demergunt. alij vasciculis optime vino plenis dimittunt. alij dolijs multo immergunt. quod odorati vinum reddit. Ex ciconijs sunt bone et spisse. sepes. spinas tamen non habent. sed ingressus animalium inbibent. et quandoque fructum reddunt. et incise satis igni respondent. Ciconia ut ait Plac generaliter in duo diuiduntur. videlicet in crudum et lignum et perfecte maturatum. crudum itaque lignum pessimum est et durissimum ad digerendum et nihil nutrit. idcirco ea vitare omnino oportet. maturatum natura liter frigidum est in fine primi gradus. et sic cum in medio secundi. preterea potestas eius maior est quam in alijs malis. ideo valet ad sanguinis fluxum et egestionem vomitum. confortatum est stomachi si moretur in eo. et si comedatur sub vacuo costringit ventrem. si post cibum accipias laxat comprimendo et costringendo os stomachi. Sed ex his quedam sunt potestica quedam acetosa: et quedam dulcia potestica stiprica. et frigidiora sunt. ad digerendum duriora. et ideo non sunt cum carne sua edenda. sed liquor eius tamen naturam stomachi confortat et urinam prouocat. egestionem vomitus costringit. et si cum carne edatur ingeniarum oportet ut carnis durities auferat. vel dicendo vel supra aquam calidam apponendo. vel quod melius est scindant. et abiectionis grana in eius coacta te ponant mel. et excoquant. et in lino vel stuppa vel quod melius est in pasta inuoluta in cineres calidos mittant. sic enim erunt stiprica valde confortatiua. acetosa subtiliora et penetrabiliora sunt. ideo sicut extinguunt et acumen colere rubet. et vomitui colerico et egestionem conferunt. urinam prouocant. et vim appetitus augent. odor earum vomitum prohibet. et succus post vinum bibitum deponit fumum salientem ad caput. Unde dicit Auicenna. quod ciconia conferunt vomitui et ebrietati. et sedant sium. et confortant stomachum. recipientem superfluitates. et conferunt dissenterie. et quando sumunt post cibum solunt adeo quod quando plurimum ex eis sumit extrahunt cibum ante digestionem. dulcia vero sunt magis temperata quiddam caloris habentia. unde vis eis manifesta non est ad sium extinguendam vel calorem.

De Citro.

Robor citri nota est. desiderat aerem calidum. sed irriguis et maritimis locis. vel maxime prope gaudet quibus humor erundat. solus desiderat rarioris nature. siquidem hoc genus arboris in regione frigida nutrire desiderat loco parietibus munito vel in parte meridionale verso disponat hanc arborē. hibernis mensibus tectum stramine vellet agrestis. et ubi estas refluxerit arbor aeri nuda et secunda reddat. terram rarioris nature desiderat. mense martij serit multis modis. scilicet semine ramo talea et claba. si granis velis serere ita facies terram in duos pedes fodies. et eadem cinerem miscibus. breues areas facies. et vtriusque per canales aqua decurrat. In his ardis palmarum scrobem manibus aperias. et tria gna deorsum pro cacumie iuncta constitues. et obruta quidie rigabis. citius procedet si beneficio aque tepide vtaris. natis germinibus semper proxima verba trucesur. potest huius trima platan transferri. Si ramum velis ponere non amplius semipede seu sesepede debetis immergere ne putrescat. claba seri commodius est que sit manubrium grossitudine. longitudine cubitali ex vtriusque parte longa nodis et aculeis recisis. sed integra summitate gemam. per quam spes futuri germis intumescat. diligenter

Libri

tiores tñ fimo bubalo adhibent vtriq; qđ sũ
mũ est. vel maria alga restitit. vel argilla sub
acta pũs vtriq; extrema cooperiũt. atq; ita
ĩn pastinato solo deponũt talia. 7 gracilioz et
breuior esse pũq; siliter vt glaba merget. s; ta
lia palmis duab; supsit. claba omis obruit.
alijs arborib; nõ debz aduerti seu annecti. ta
lia siue claba calidissimis regiõib; p autũnuz
ponit. frigidissimis iulio vñ augusto positas.
et q̃tidianis irrigatiõib; aiatas Palladi? vsq;
ad poma 7 magna incremẽta pduxisse af
firmat. Inserẽ mẽse aplis calidis locs. maio
frigidis. nõ sub cortice sed scisso trunco circa
iplas radices 7 in piro 7 in moro fm q̃sdaz.
gaudet assidua fossiõẽ. et hinc proueniũt po
ma maiorã. nisi q̃ arida sũt rarissime debem?
abscindere. hec arbor pomis nõ caret cũ hũ
mors habũdãtia maturẽ se acerba substituat.
arborz p̃o etatẽ florẽtia cõsequant oĩb; quẽ
dã cõtinue fecũditas admistrante sibi natũ
ra ferunt acras medullas mutare dulcib; si
p tridũ multã aq. semia ponẽda macerẽtur
vel lacte ouili. Aliq mẽse februarij trũci obli
quo foramiẽ ab imo terebũt. ita vt altera p
te nõ exeat ex hũore pmittunt fluere donec
poma forment tunc foramiẽ luto replẽt. sicq;
qđ est mediũ dulce fieri affirmat. poma eius
in arbore toto fere anno seruari pũt. vel in
paleis vñ meli? si in vasculis q̃busdã claudã
tur. Poma citrina fm ysaac ex q̃tuor reb; sũt
cõposita pma est cortex. scđa caro. tertia me
dulla. q̃rta semen. Cortex est calidus in pmo
gdu. sic? in scđo. qđ acumẽ eiusq; odor ostẽ
dũt. ei? tñ substãtia dura est 7 solida. idcirco
nõ est pro cibo accipiẽda. sed si exigua ps ei?
p medicina sumat. stomachũ cõfortabit. 7 di
gestiũ vim adiuuabit. bonũq; odorẽ presta
bit. atq; erit cõtra venenũ mortiferũ potatũ
cũ vino dat. q̃ succ? inter pãnos mustus eos
in tũcis cõseruat incolumes. Itẽ pregnãtib;
esui dat? escãz irrõnabilẽ appetitũ curat. ca
ro autẽ frigida est 7 hũida in pmo gradu. vñ
est stomachi refrigeratiũ. 7 ad digerendum
difficilis ppter ei? diuiciẽ. quã ppter necesse
est stomacho exmanico cum melle 7 zuccarõ
accipi ante oẽm cibũ. 7 si in medio aut fine ci
bi edatur sit causa ac materĩe dure 7 grosse fe
bris. medulla p̃o subtilis 7 aquosa. oĩq; caret
nutrimẽto. 7 hec est duplex. qz quedã est insi
pida. q̃dam acetosa. Insipida frigida ẽ 7 hũ
mida i scđo gradu. Unde calorẽ refrigerat et
sũm mitĩgat. acetosa p̃o frigida est 7 sicca i
scđo gradu. virtutẽ habet incidentẽ extenuã

Quintus

tẽm 7 refrigerantẽ. idcirco sit caloris epatis
mitĩgatiũ 7 stomachi cõfortatiũ. virtutem
appetitũ excitat. 7 acumẽ colere rubec miti
gationẽ prebet. sitientib; pfecte subuenit. sus
pitionẽ ac tristitiã de colerica cordiaca gene
rata remouet. egestionẽ gemitũq; colericũ se
dat impetĩgines 7 lentĩgines cũ eas fricatas
destruit. qđ testat quia pãnus incausto ma
defactus cũ ea purificat? ad colorẽ pristinuẽ
redit. semẽ calidũ est 7 siccũ in scđo gradu. qđ
sua amaritudo ostẽdit. ideoq; scđm cibũ con
ueniẽs scđm medicinã est salubre. apostema
tũ quoq; dissoluitũ. 7 contra venenũ p̃piciã
tũ cũ vino. frondes quoq; ipius arborz sunt
corticibus pomoz propinque in iuuaminis
actione. qz sunt odorifere. 7 quidã acuminis
habent.

De Cornu.

Q̃nus est arbor parua. quẽ licet nascã
tur in nemorib;. 7 sit cõmuniter arbor
siluestria. tamẽ quia domestica per culturam
facit fructum ad quedam vtilẽ. ideo de ip
sa dicam. hec arbor fere omnem aerem sustĩ
net. et in omni terra maxime in pingui et in
humida conualecit. Plantatur semine suo

et plantulis que cū radicibus in terra ipsas inueniunt. fructus eius maturitate fatent cum ex rubedine colore nigrum assumpserit. et facit le ab arboze cadit. Ex ligno huius arboris quod durissimum et tenax est sunt optimi dentes molendinorum et manubria malleorum. et virge ad traurandum frumeta et germeandū lanam. et generaliter omnia que ligni duriciem et tenacitatem requirunt. ideo vtile est ex eis facere sepes. ubi non est necessaria clausura spinarii. nam hec arbor spinas non habet. et quia non habetur ipsa plantarii copia fiat seminarium de semine eius tarde collecto. et ad solē siccato. seminant autem de mense octobris et nouembreis. Ligna valde potica et stipica sunt. et quoniam minus sunt nigritate magis pontica. ad vsum cibi non competunt. sed propter medicinam valent ad fluxū ventris et vomitum constringendū. qui sit ex acumie colere propter ipsorum frigiditatem et stipicitatem. Item ex eis fit optimū acetum si persistet. et cum fortissimè mo acceto misceant. et in pane formata et sic cata feruent. et vino cū opus fuerit misceant.

De Ficu.

Icus est arbor nota. et eius quidem diueritates sunt multe. ideo vnaquodque illa

genera eligat quoniam in loco in quo plantare desiderat. vel in simili videat melius provenire. hoc tamē provideat ut in locis aridis macris non plantet eas. Item in locis non raris non plantet ea genera que cū folia vel ante folia ficus produciunt. hec arbor aerem calidū et temperatum desiderat. et in oriente et in mediocritate frigiditatis cū hominis auxilio sustentat videlicet si est ab oriente et meridie coopta. et ab alijs duabus partibus aliquibus obstaculis munita. Item non impiguetur terra eius ne cū nimis teneram hyems inueniat. et tunc stipes eius paleis munitat vsque ad ramos circūquaque ligans. et supra terrā circa pedes finus animalium recens ponat et maxime colubinus. qui recedente frigore post hyemē auferat nisi fuerit terra macra nimis. frigidū valde aerē reculat. terram pingue vel mediocritate desiderat. et in macra etiam et in sicca quidam eius species defenditur. in qua sicciores et dulciores fructus proveniunt. in pingui vero et humida aquosiores et minus dulces magisque insipidi et grossiores plantant plantulis aliunde acceptis. locis sic eis mense octobris et nouembreis. temperatis mense februarij. frigidis vero mense marcij vel in mense aprilis. si calcem vel cacumē ponas vel tunc marcij vel in mense aprilis cū eis se videris succus infuderit. si acumē ponas ramū binū vel trinū ab australi parte decides. et sic obrues. ut diuisa cacumia terra interiacente velut tres furculos reddat. calcē sic ponem⁹ ut ei leuiter ab vna parte diuise lapide infuso mergem⁹. legēde sunt platee in quibus frequenter nodus exuberet. que vero nitide sunt et oculos suos per longa internodia distulerit steriles esse credunt. Si plantā fici nutres in seminario. et maturā in serobē transferas poma generatio ra producet. serobes amat altas. et magna in tenualla propter longitudinē radicū eius. In locis frigidis ficū seruam⁹ seu seramus. quod cito veniant. ut ante umbres genus hoc possit occurrere. calidis vero et estuosis. eā quod serat maturat. ficus inserit mense aprilis inter cornicē vel si nouelle sunt arbores scisso ligno statim cooperiendū est et ligandū ne vēns innoeat. melius cōprehendūt si circa terrā resecta inserant arbuta. aliqui et iunio mense inserunt. Varro scribit. quod ea que verno tempore inserant possunt etiam circa solsticiū inseri. ut ficus quod decisa materia non est. et ideo sequitur calidiorē a quo fit. ut in locis frigidis sicca fieri non possunt. aqua recenti in fico in nuca tenellū enā cito facit putrere. ita quod canicule sig

Libet

cōmodissime etiam ea inferi. que autē natu-
ra nimis sunt mollia vas aliquod supra liga-
tur unde stillet lente aqua. ne pus arefeat fur-
culus q̄ coalecat. Cuius furculi cortice inte-
grū seruandū ē ita exacuendū vt non diuide-
tur medulla. ne extrinsec⁹ imbrez noccat. aut
nimis calor argilla obliniendū et libro ligan-
dū. Cuius cū scribit q̄ etiā p̄ vindemiam si-
cus inferi pōt. furculus est legendus annicu-
lus. inutilis em̄ credi⁹ maioris vel minoris
etatis. Itē inoculari sine emplastrari ē ad buc-
cellū inferi pōt mēse maij et aplis iunij et iulij
Inferi autē in caprisico in moro et i platano
et oclis furculis. gaudet assidua fossione. cui
multū p̄dicit si p̄ autumnū steruus apponās
marie et amarijs. forma sic⁹ in loc⁹ frigidis
vt vñ solum habeat stipitē a terra modicus
elevatū. sic em̄ melius a frigore defendet. in
locis p̄o calidis vñ vel plures. dūmodo nō
vltra tres vel quattuor stipites habeat. p̄ dñi
volūtatē. rescindēda sunt i ea q̄cūq; aut pu-
trida aut male nata reperies. et ea rōne putan-
da est vt inclinata p̄ latera possit expādi. Trū-
cus arboris scarificadus quo loco timet. vt
humor possit fluere. ne verimes creet. q̄ si crea-
ti fuerint vncinis ferreis trahant seu tollant
a fico. Alij solam calcē vñ latebris vermiū
apponunt. Si formice moleste sunt rubrica
butiro et pice liquida mixta. circa truncū in-
duci. Si fructus suos velut egra proijcit. a-
liq̄ radici terebrate cunctū sigūt. vel securi ar-
boris coriū sepe p̄scindet cū folia incipiet p̄-
ducere. fici vt multū et pingue faciant fructū
in p̄ncipio germis cacumina summa decida-
mus. vel hoc tñ cacumie q̄ ex arboris me-
diate procedit. Vt ficus cito maturet. suc-
cū cepe longioris cū oleo et pipere mixto vn-
ge poma quādo grossa incipiunt subrubere.
Ficus virides seruari pōt vel in melle ordi-
natē ne se cōtingāt. vel singule intra viridē cu-
curbitā clausē locis vniuersis cauatis Sicca-
tur autē et seruantur hoc modo quo cāpania to-
ta custodit. In cratibus ficus expandit vsq;
ad meridiē. et adhuc mollis in qualū refun-
ditur. tunc calefacto furno vbi bis cocta sic⁹
fuerit sicut est calida interpositis folijs suis in
vas fictile clauditur bene p̄catū dēsus p̄es-
sa. et operculo diligenter obducitur. Si plu-
uijs habundantibus crates nō potes expādes
resub tecto eas ita cōpones. vt semipede eri-
gāt a terra. et eas ad lucē solis cuius subiect⁹
vapores. subinde ficus sicut est diuisa vertat
vt fico:ū coria et pulpe siccantur. tūc duplica-

Quintus

ta in cistellis seruantur aut loculis. Alij matu-
ras mediocriter ficus et diuisas in cratibus ex-
pandunt. coctas sole siccandas. et recipiunt
nocte sub tecto. Ficus sicce cum pinguedine
sua seruatur. Scdm̄ h. spano:ū morem hoc
modo. siccent mediocriter et optime refrige-
rate in vase aliquo cōponant. et ponderate be-
ne seruent. ficus sicce quas siccantes opti-
mas habet procurant hoc modo ab eis. col-
ligunt ficus graue mediocriter mature et ad
solē per biduū inegre dimittunt. deinde pin-
guiores scindunt per mediu et transuerso. et
iterū parte inferiori seu interiori conuersa ad
solē duobus vel tribus diebus siccent vel dua-
bus simul siccatis. ac iterū duobus vel tribus
diebus ad solē relictis. tandē in testa ponant
et iterū ad solē triduo dimittūt. deinde in ser-
nio per quidecim dies tenent. et postea iterū
ad solē si necessariū videbit reponit. quibus
postea refrigeratis in aliquo vase stricte for-
titer ponderant. et caue cum siccant q̄ imbrē
vel pluuiā nunq; tangāt Ficus ceteris fructi-
bus laudabilior est et nutritibilior. sed grossos
creat humores. virides p̄o sunt cruda nō p̄-
fecte matura. parū est calida magis grossa. p̄-
pter dominū terrestres parit in ea. Unde
ypocras ficus quāto longinquior a maturi-
tate tanto minus calida est et magis grossa. p̄-
fecte matura est calida in primo gradu. et tē-
perata inter humiditatem et siccitatem. Ficus ex
trium rerū compositione cōsistit. scz semie pul-
pa et cortice. semis nutrimentū nullū. vt ara-
ne vel lapidis. cortex siccus est vt cutis. pro-
pterea durissimus ad digerendū. caro nutri-
bilior salubriorq; existit. Sicca p̄o ficus cali-
da est in principio secūdi gradus. sicca in me-
dio primi. q̄ obrem calefacit. et sitim creat. et
in colericos mutatur humores. ceteris tamē
fructib⁹ nutritibilior est. minusq; inflatiōis ha-
bet. sed si supfluos in stomacho humores in-
nouat. dura fit ad digerendum. ad corrupti-
onemq; mutat. et inflationem et ventositates
generat ac pessimū sanguinem. in superficie
etiā corporū pediculos creat. si autem hu-
moribus mūdificatus inueniat bene digerit-
ur. ac sanguinē laudabilem facit. corpusq;
mūdificat. pulmonē renes et intestina hu-
moribus grossis. ¶ Qui vult eius ventos-
itates vitare. ieiunus accipiat. et post ipsas
piper et zinziberum. et vt laudabilem sangui-
nem generet nucez simul siccās aut amig-
dala manducet. ¶ Item secundū medicinam
valerij si cum ylopo coquatur. pectus pulmo-

nēq; m
gargat
pulmo
nō si cl
grossie
ba est
cus fol
et abste
tima. et
sangu
dem qu
in ram
quādo
decoct
stemat
fert pu
ructile.
lia rece
bidi et

odoro
que est
re pro

neq; mundificat. tussim diuturnā enendat. gargarisata cū oporitate eius in cannalib; pulmonis apostemata dissoluit. cocta in vino si clistere fiat valet ad dolorē ventris. q; ex grossis procedit humorib;. Quicē dicit. q; alba est melior. deide rubea. postea nigra. z succus foliorū eius rehemētis est calefactionis z absterfiois. z in ipsa quidē est lenificatio vltima. z lac qdem eius coagulat liqfactionem sanguis z lacis. z liquefacit cōgelatū. z illa qdem que humida est velocis est nutrimentū. et in ramis qdem fici inest mī subtiliationis q; quādo caro coquit cū eis dissoluitur. z ficuz decoctio cōfert apostematib; gutturis. z apostematib; radicū aurū gargarisata. lac ei cōfert puncture scorpionis in ventrē. et similiter rucelle. z similiter illa q; est immatura. aut folia recentia apponūtur sup morsum canis rabidi z conferunt.

De Lauro.

Aurus est arbor satis magna. cui frōdes late z longe z solide semp virides z odorifere valde sunt. que arbor orbatāz facit que est fructus niger pūis. In omni fere acie provenit maxime in tēperato z calido des

lecta. terram solutā z maritimā diligit. plantatur ramis z surculis aut semie eius de mēse marcij. proprie cū humor ad corticē ramorū provenit. eius folia z ramī sunt optima vt in eis ficus sicce seruent. z in geladia ponuntur. vt eam odoriferā reddāt. cōtra dyaconicē siue pua ipius frustra ponunt. in quacūq; autē re ad coquēdū ponant plurimū ei? odorē augent. et stomachū ac cerebrū odore ac sua pōnitare cōfortant. Fructus eius qui orbata dicit in vino muffa infecto positus sanatur. sed ipm suo sapore satis incōgruo inficit Quicēna dicit. q; grana cortices z folia eius sicca et calida sunt. sed grana sunt calidiora z sicciora. nā sunt in scdo gradu. z eius oleum est calidi? oleo nucū. et cōfert dolorib; nervorū oibus. z resoluit lapitudinē. z qn de cortice ei? aut grana bibis aureus frāgit lapides. z interficit fetū ppter suā amaritudinē additā sup amaritudinē alioz. z pferit mordificationi scorpionū cū vino. et est bona vespē z apti qn pungūt. et oino est tiriaca venenis oibus bita. Dioscorides dicit q; frōdes lauri liberos et vestes cū quib; ponunt a tinea defendūt. et a vermibus z corrosione tutos reddunt.

De Malo.

Aurus est arbor notissima. z eius quidē diuersitates sunt multe. nam qdaz mala mēse iulij z iunij maturant. que si vsq; ad completā maturatiōē in arbore dimittunt sunt dulcia z odorifera valde. quedā parua. quedā mediocria. qdam rubea. quedā crocea. quedā viridia. quedā dulcia. et quedā accerosa. et quedā pontica z acris. et quedā longa. et quedā lata. et qdam rorūda. z quedā diu seruabilia. quedā parū. quedā dura z solida. qdam mollia z facile frangibilia. quedā in arbore durabilia. z quedā facile cadentia. Sūt autē malorū multe species. quoz meliores aut deteriores quib; quilibet poterit p experientia in qualibet regione eligere vel refutare. hec arbor et in omni aere provenit. et pingue ac letum solū diligit. cui humorē non tam rigatio q; natura supeditat. z si arena vel argilla sit irrigationib; adiunct. mōtanis locis debet ad meridiem versa cōstitui. Hacer z aridus locus poma vermiculosa z caduca facit. Serit ramis z semie. sed tardius est in vitro q; puetus. mel? igit in loc? calidi octobr? z nouēbr?. i frigidis pō februarij z marcij. plātas siluestres maloz ponamus. z cū cōualuerint inserant. spacia pō int ipas arbores. pp.

Libet

pedū esse debebūt. Valus inferi pōt in se pī
ro spina sorbo ficu platano ppo z salice mēse
februarij z marcij p solsticiuz qnq̄ginta dies
vt ait Latho. z alijs qbus pirus in cortice et
crūco emplastro z ad bucellā z in amidā vī
salicis partica pforata vt in generalibz est tra
ditū plene libro scdo. Hec arbores pmo plā
tanōis sine anno circūfodiuntur z ab herbis
singulis liberent quolibz mense estatis. dein
de quibsdā annis bis vel ter qualibet circū
fodiant estate. sed postq̄ cōualuerint et suas
radices fundauerint neq̄ exarari neq̄ effodi
desiderant. idcirco magis eis prata cōueniūt.
stercus nō erigūt quidē. sed libenter assumūt
z maxime si eis cineres misceant. amant mo
destas irrigatiōes. putatio his apta est. z ma
xime in arida z male nata tollant. formantur
ser vī octo pedibz stipes erigat a terra. q̄ alio
stipiti nunq̄ sociatis cūstat. cureturq̄ vt sti
pes in multos diuidat ramos. et rami in vir
gas z fraga. q̄ fructū ferant. z q̄ equalit̄ per
oia latera expādat. taliter q̄ rami qnq̄z nūm̄
um onerati ligamēte appposito sustentent. z bec
in capitulo p̄muni de arboribz plenius sunt
tractata. accidit facile huic plnare q̄ poma
eius sint caduca. q̄ si euenerit scisse radici la
pis iniectus poma tenebit. Si spissa poma
ramos onerauerint mēse iunij z iulij interles
genda sunt queq̄z viciosa. vt succus q̄ in gra
nis his posset impedi. ad meliora vertat. ge
nerosis habūdantiā miscret. quā nūerosā vili
tate pdebant. Ex si hoc cōmode fieri nō pos
sit palis particis z funibz defendant a ruptu
ra ramoꝝ. ne copiosa ipis liberalitas in eius
interitū et p̄niciem. Colligēda sunt cū colore
odore z sapore dulci maturitatē fatent. serua
bilia p̄o colligenda sunt circa finē septēbris.
et vsq̄ ad mediū mēsis octobris quādo casu
pluriū sanoꝝ z nigredie seminū maturitates
p̄tendunt. cū lōgis scalis vsq̄ ad ramos q̄s
attingere possunt. ab inde supra cū manibus
debilibz ramis cū funibz vī vncinis ad fores
bene firmatis. Legenda sunt diligenter q̄ vo
lunus mala seruare. z ea in obscuro loco vbi
ventus nō sit vī p̄uius. vt ait Varro. Nam si
forte sint fenestre claudant fenestre stramen
tis p̄us in crate suppositis vī paleis aut loco
aut in cumulos secreta disponim. alij oia si
mul ponūt z loco ap̄riūt. Vinū z accētū sit
de malis sicut de p̄ris infra dicet. Poma di
uidunt in duo. scz in cruda nō matura ac in
cōpleta z p̄fecte in sua arboꝝe maturata. cru
da dura sunt z lignea. male nutriunt stomas

Quintus

cho nocēt. dolorē generat. et venas nō pene
trāt. z eoꝝ asuefactio causa est febr̄. diurne
q̄ dure dissoluit. qd̄ z de ceteris fructibz intelli
gendū est. z q̄ non sunt p̄fecte in arboribz ma
turata. P̄fecte in sua arboꝝe maturata di
uersa sunt p̄o sui diuersitate saporis. qd̄z em̄
sunt pōtica. quedā accetosā. qd̄dam dulcia pō
tica. qd̄dam sunt terrestria frigida z sicca. z ad
digerendū dura seu tarda. multū aut̄ stoma
chum cōfortatiua. p̄pterea q̄ stomachū com
p̄mūt z hūiditatē supflua ibi inuentā descen
dere faciūt. sunt etiā egestiōis cōstrictā. maxi
me si ante cibū sumant. z cōueniētia his sūt
quoz stomacho calor z hūmiditas dñat. sed
sunt grossa digerit z dura. tarde penetratiua ve
nas. inflatiōē faciūt. neruis nocēt. liquorū
p̄o eoꝝ laudabilior z subtilior est z leuior. id
circo stomachū p̄fortat z intestina. z valet ad
sanguis fluxū z ad dissenteria ex colerica di
gestionē z vomitū. p̄pterea p̄moꝝ huiusmo
di succū debet mādēdo exprimi. carnē p̄o ej
ci aut ingeniari. quō eoꝝ duricia z asperitas
auferat. Hoc itaq̄ fit tribz modis. aut illa eliz
rando in aq̄. vt ex aq̄ hūmiditatē attrahat et
mollicie. aut sup̄ fumū aq̄ calide suspendēda
z humectent z maturent. aut secta p̄ medium
granis interioribz duris resect. eoꝝ loc. mel
z succarū apponēdo fm naturā accipientiū.
pasta inuoluēdo. z in cineribz calidis z p̄u
nis dimittēdo donec pasta exteri decoquat.
huiusmodi em̄ ars mollicie p̄stat maturita
tē saporositatē. z ad digerendū velocitates. et
notitātē eoꝝ in neruos aufert. Accetosus au
tē dñat aquosa substantia cuꝝ terrestri etiguo.
quare frigidas eoꝝ z siccitas tēperantiores
sunt pōticis p̄pter vicinitatē liquoris acree na
ture vī actio eius cōposita cū sua stipicitate
te cōfortat z cōstringit stomachū. z ventres et
egestione colericā z vomitū inibet. cū frigi
ditate z tenuitate liquoris sitim extinguit. z acu
mē colere rubet z cordiace colerice vires au
fert. z hūiores grossos q̄ calidi sunt in stoma
cho destruit. dulces p̄o chimos tenuat vt tō
tū corp⁹ valeāt penetrare. huiusmodi poma
an̄ cibū z post cibū sunt bona edī. sz pira an̄
cibū sunt nociua. dulcia p̄o q̄ p̄pata sunt inē
q̄tuoꝝ q̄litates stomacho minime nocent. et
ad cōstrictionē vel laxationē vēris vim ma
nifestā non habēt. Frondes rami cortices q̄
stiptici sunt z accidi cōfortatiui sunt stoma
cho. vulnera sanāt. z humores malos ad ex
cōcurretes prohibēt. Auicēna dicit. q̄ in co
rū substantia dñatur hūmiditas supflua z fr

gida fo
nis. in c
z in poi
nō sunt
partē bi
immati
bres. pp
facile re
rū z reli
pter ref
duitas
lores ne
forāt cō
magni i
chi q̄ sti
cōferun
ma q̄s su

z

z

z

z

z

z

z

z

z

z

z

z

z

z

z

z

z

z

z

z

z

z

z

z

z

z

z

z

z

z

z

z

z

z

z

gida fortasse in a q sunt rebermentis dulcedi
nis. in caliditate sunt pata aut declinat ad ea.
2 in pomis qdem est inflatio. 2 pprie in eis q
no sunt dulcia 2 insipida sunt aqua valde ad
parte humidā supflue declina. Et acetosa 2
immatura generant flegma putredines 2 fe-
bres pprietate sui hūoris 2 sue cruditaris. qd
facile recipiunt putrefactiōes. Et vinū pomo-
rū 2 reliquoz antiquū est melius q recēs. p
pter resolutionē vaporū maloz ab eo. Et assi-
duitas comestionis pomoz facit euenire do-
lores neruoz. 2 pprie vernalia 2 odorisera cō-
fortat cor. 2 si sit ibi angustia ex caliditate sunt
magni iuuamēti. 2 confortat debilitatē stoma-
chi q stiptica sunt aut pontica vel acetosa. 2
cōferunt dissenterie. maxime pontica. 2 tā po-
ma q succus 2 folia cōferunt venenis.

De Malispunicis.

Malapunica sunt malagranata q nota
sunt. ex qbus quedā sunt dulcia. qdam
acria siue acetosa. qdam aut mediocris sapo-
ris inter dulcia 2 acria. regio illis apta est ca-
lida aut q tempata existit. frigida 2 pō sustine-
re non pōt. solum cretosum amat hec arbor.
et in soluto etiā cōualescit. Item macilentū li-
cet etiā in pingui proueniat. Albertus tamē

dicit q vult solū arenosum 2 pingue. scribitur
plantis de matris radice euulsi. melius si ra-
mus ei? cubicularis incisus manubrij gros-
situdine. ac vtroq capite falce leuigat? acuta
velut obliqu? immergit. pus tamē porcino
stercore 2 in capite 2 in parte q ima est liniaf.
vel i crudo solo malleo cogat ad inferiora de-
figi. melius tamē pueniet. si ponēdus ram?
gemata iam matre sumat. curandūq est ne p
gusta ponas inuersa siue corticibz spoliata.
Si in serobē depones tres lapillos i ipsa ra-
dice pstitutos prouidet vt Palladius ait. ne
poma scindant. Fuit autē predictae plaratio-
nes locis tēperatis marcio vel aprilis. calidis
autē 2 siccis nouembriis inseri posse firman-
tur. de ramozū cōnexionē. vt medulla vtriusq
q diuisa se iungat. in se tantū inseri pōt circa
finē marcij kld. aprilis. in trūco serit in quo
surculus recentissim? statim inseri debet. ne
mora exigui qui est exiccet humorē. Circū-
fodi debent autūno 2 vere. et formari vt du-
os vel tres habeat stipites. a terra medicū ele-
uatos 2 singulis annis rescidi oia que in sti-
pite nascant. aut etiā circa radices planta eis
accidūt nocumenta. quare si arida sunt rigen-
tur assidue. nā siccitas suauitatē prestat 2 co-
piā. cuius tamē radicibz debet cedi cune? seu
clauus debet insigi. Alij algā marinā obzu-
unt ad radices. cui nōnulli ster? asinum at-
q porciniū miscēt. si florē non cōtinet cū aq
pari mensura tēperabis. 2 ter p annū radici-
bus infundes. vel amurcā nutres infusa; vel
radicibus algam iūges. bisq rigabis in mē-
se. vel arboris florētis truncū. vt Palladius
ait. plumbeo circulo debebis includere. vel
corio anguis inuolnere. Si crepāt poma la-
pidem in media arboris radice suppones. vel
squillā circa arborē seras. Si vermibz labo-
rant. 2 tangas radices felle babulo cōtinuo
morient. aut si clauo eneo pmes eiusdē pur-
ges. difficile nascēt. vel asini vrina stercozi
admixta porcino vermibz obuiabis. cui? ta-
men lixiuio circa punici truncū frequēt in-
fusus leta 2 fructuosa punica reddit arbusta
Asserit Marcialis candida in his grana fie-
ri. si argille 2 crete ptez quartā gipsi misceas.
2 toto triēnio hoc genus terre radicibz eius
adiungas. Item dicit mire magnitudis po-
ma fieri. si olla fictilis circa punici arborē ob-
ruat. 2 in ea ramus cū flore claudat. ne resili-
at ligatus ad palum. tunc coopra olla contra
aque munitur incurfus. autūno patefacta sue
magnitudinis poma videbit. Multa in pu-
K

Liber

nico alt poma procedere si citumali et portu-
late succo equiter mict? anteque germier illinia
tur arbor truco. Colligunt autem cum suorum gra-
norum rubedine completa maturitate pretendunt.
servant si picatis appendiculis ordiate suspen-
das. vel aliter lecta integra in aqua marina
vel salinam mittant ut cōbibant. post triduum
sole siccant. ut sub diuino nocte permancant. po-
stea in loco frigido suspendant. et cum eis uti
volueris. dulci aqua per die macerabis. Item si
induant argilla. et ea siccata frigido loco pen-
deant. Item si olla sub diuino obzuta que habeat
arenas usque ad medium. et mala cum renacibus les-
ta imprimant cannis singulis vel sambuci
et gultis. et ita sepeata in arenis figant. ut quat-
tuor digitis emineant ab arena. hoc et sub recto
in scrobe fieri potest. et utilius est ad servandum
si non ramo longiori tollant. Alii in seriola cui
ad medium aqua mittant suspendunt mala ne hu-
more tangant. et seriola claudis ne vetus intrat
Item in dolio sic ordinant inter ordines. ne se
inuicem tangant et dolium desuper operit. Ex malis
granatis hoc modo fit vinum. grana matura dili-
genter purgata in palmea fuscilla mittas. et in
corbea exprimis. et leniter coquis usque ad me-
ditatem. et cum refrigeraverit picas et gypsas va-
sculis claudis. alij succum non excoquant. sed sin-
gulis sextario libras singulas mellis miscet
et in predicto vase custodiunt. Ex malis puni-
ciis fiunt optime sepes spisse et spinose fortes et mul-
ti ferentes fructus. malapunica viriliora sunt
medicinis que esui. nutrimentum que eorum et si
laudabile est et bonum. non parum propter subtilita-
tem eorum facilemque digestionem. Nec autem quat-
tuor partibus composita sunt. que omnes stiptice sunt.
prima est cortex. secunda caro. tertia liquor. quar-
ta grana. l. quorundam frigidus est. sed diversis mo-
dis. secundum suos saporibus et liquiditates. sunt nam
pōrica acida maza dulcia et insipida. pōrica
impossibile est accipi secundum cibum. quia propter
aspiratē et duriciē abhorret ea natura. nec re-
cipit nisi secundum medicinas. proinde huiusmodi
malagranata si parum in superficie excoquantur et
ipsorum succus aut cum vino aut cum sirupo laxa-
tuo potest. superius stomachi exprimitur. et ex-
pellunt humiditatem putrefactam de inferioribus. et
post modum siccantes stomachum confortat absque
lesione nervorum eius. idcirco valet ad febres
diuturnas. que ex putrefactione humoribus percre-
tur. et ad pruriginem et scabiem de putredine sal-
si flegmatis ortam. Elcida in multis rebus propter
puritatem terrestrem substantie melioris sunt actio-
nis que cetera. calores epatis extinguunt. membra

Quintus

proferat. et presertim os stomachi epas et cor. vni
valet ad cordiacam colericam. et ad dolorem que na-
scitur in ore stomachi. et colera rubea. huius etiam
hoc proprium quod in oculis ictericorum stillant citi-
um ab eis abijcit colorem. propterea si ablato cor-
dice mala granata accetosa omnia pistent. et suc-
cus extractus cum melle coquant. ut vnguentum si
milidinem habeat. valet ad expulsionem vni-
guis. oculorum purificatque aciem a grossis et vis-
cosis humoribus. Malagranatum liquor dulcis
grossior est et calidior et digestibilior. et propterea
caloris aliquantulum stomacho ingerit. citius
in coleram rubeam mutat. et ideo febricitantibus est
inconueniens. sed humectat ventrem. pectoris le-
nit asperitatem. et nulli mitigationem tribuit. Vni-
um vero quod est inter dulce et accetosum medium
ad epatis calorem non minus valet et stomachi que
accetosum. sed vim vomitus cooperescendi ac ven-
tre constrigendi non habet. Insipidum quoque quod quasi
aque sapore per sui liquoris et aquositate copia ad
frigiditatem pertinet. vni est inconueniens et secundum me-
dicinam et secundum potum. secundum cibum quia sapore non habet
ut membris attrahat. secundum medicinam quia propter
aquositatem nec stomachum confortat. nec vomitum
tamen nec solutionem prohibet. idcirco fastidium fa-
cit stomacho. debile et exilē mollesque ipsum red-
dit. et cibum in stomacho digerere non permittit.
vnde fit causa rugie. Malorum granatorum nu-
clei a succo expressi sunt utiles ad vomitum cole-
ricum constrigendi et egestionem. precipue si assant.
eorumque puluis bibat. calorem etiam stomachi at-
que colere rubee acumen extinguit. eorum pro cordi-
ces frigide ac sicce et terrestres sunt. quod si in aqua
coquantur ut fiat clistere valet contra dysenteriam et dia-
rham. Item apozima ex eis factum gingivas confortat.
et perstringit fluxum sanguinis emorroidorum et
mulierum. Item idem cortex in vino coctus et pota-
tus lubricos ascarides et cucurbitinos et ver-
tre mortuos abijcit. Slos eorum que balustia vo-
cat stipticior et siccior est predictis omnibus. et aliquando
tulum siccari. et vitro vase recodi. est enim frigidum
et siccum in sebo gdu. et servat in multa effi-
cacia per duos annos. valet etiam contra vomitum
colericum et fluxum ventris et debilitate virtutis
continentie. nam contra vomitum colericum terant bal-
laustie. et coquant in aceto. et spogia intincta
ponant super furecula pectoris. et fluxum coquant
in aqua pluuiali et fiat fomentum. Quicquid quod cor-
tex malagranati et ballaustie virtutem retinet
omnem fluxum sanguinis. et consolidat plagas et vl-
cera antiqua. et fortes efficit dentes moros.

De Moro.

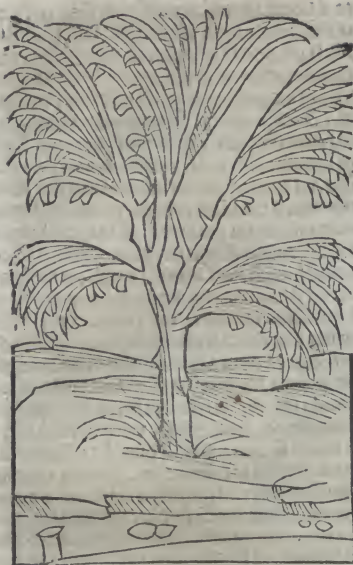
Drus est arbor nota. plurimū vīs amica
q̄ calidū desiderat aerē aut spātū. frigi
dū p̄o recusat. loco autē q̄rit zabulosa et plerū
q̄ maritima. et i mediocritē soluta. pucit. s; in
tuffo v; argilla v; p̄p̄bendit. stercore vel tra
pigit valde letat. ideoq̄ in domos i ciuita
tib; vbi ē multa p̄guedo plurimū letat et mag
viriditq̄ efficit. Seri p̄o locis ipatis mense
marcij et circa finē february. calidis p̄o mēse
octobr; et nouēbr;. seri autē p̄o scie. s; poma et
vergula degenerat. melius autem serit taleis
et cacuminibus et melius taleis serquipedis
bus vel quipedalib; et vnaq̄ leuigatis et fi
mo oblit; cū scrobē ante fecerim inergam?
et cinere terre admixto tegam? nec ampli? q̄
quatuor digit; sup̄ terrā relinqm? Plantā ro
bustā trāseras mēse octobr; et nouēbris. tene
rā february et marcij. scrobes desiderat altas
et interualla mag. x. pedum v; circa. ne vna
vmbra p̄nas alteri? et in radicib; se impedi
at. Inserit autē in se et in plico. fm q̄sdaz et in
ficu vmo etiā insita vt ait Palladius p̄phen
dit. s; mag; prurit in felicitat; augmēta. Do
rus ablaqand? est. et radicib; ei? vni feces ve
ter; recētissime infundēde. Formāda est autē.
in vno stipite sit p̄nta. et rami p̄ncipales cir
ca octo pedes eleuent a terra vel plus aut mi
nus fm q̄ in leto fuerit solo vel exili. vt in lea

to altiores: in exili depressiores form: et for
cē latioresq̄ mori arborē aliq̄ fieri trad: de
rūt. si p̄forato hincinde trūco. singulos cune
os inseramus terebinti. accidit p̄terea nocu
mentū magnū moro. vt ei? impediāt augmē
tū et fructib; eius. vt oīno inutiles fiant. si su
is folijs spolient. et maxime si non fuerint q̄
in summitatib; sunt ramusculoz in eis reli
ctis. vel q̄d p̄t? est. ipe summitates sint mlie
res sint cū frondib; collecte. vt sepe impozu
ne nimū faciūt mulieres. cū eas p̄pter escas
p̄mū colligūt statim cū p̄mes. p̄mū sicut ac
cipiūt folia. q̄ sunt optim? cib; vermiū. col
ligunt statim cū p̄mes nati fuerit. vsq̄quo ci
bo deficiūt. et incipiūt op? facere. Fruct? autē
cū sua nigredie et teneritudine maturitatē fatē
tur. Mora duob; sunt modis. acia non p̄se
cte matura. aut p̄fecte dulcia maturata. acia
frigida sūt et sicca. vim hñt stipicā. stomacho
et intestinoz p̄fortariū. et ventrē cōstipāt. q̄
re hñore siccata valēt ad diariā et dissenteria.
maxie siccata se colerice sint. Jē eoz succus
plurimū valet ad guttur et faucium et vrine
dolorē. et maxime cū sappa et modico zucchero
coctus. matura autē et dulcia modicū ad colo
rē p̄tinent. ad humiditatē p̄o multū. q̄re cito
de stomacho eijciunt. ventrē humectāt. et vi
nā puocat. Si tñ cibū in stomacho añ se ac
ceptū inuenerint. cōmoratē cibo resistente in
corruptionē p̄currunt. et stomacho ac pati et
capiti nocēt Si p̄o stomachū vacuū inuene
rint. bñ digerunt. modicū tñ nutiunt. Jēu
nus accepta in aq̄ vel vino refrigeratiua sūt.
refrigeratiua valde. sitim auferūt et incensionē
calor; extinguūt. Radix mori cū aq̄ cocta et
potata ventrē humectat et libricos et cucur
bitinos expellit. Si p̄o frōdes siml cū radi
ce coquant. et aq̄ eoz renneat in ore. valet ad
dolorē dentitū. si autē cū vino coqñt. et garga
rism? fiat. valet p̄ hñores. ad yuā descēdētes
et guttur. Si pistata mori radix in acceto po
nat ad soles. et dieb; xj. dimittat. et desiccata
redigat in pulcre. hic dētes p̄foratos et pu
tridos euellit apposit. Autē. dicit. q̄ mor; est
malū. stomach? corrūpit in eo et qñ corrūpit.
stomacho velociter nocet. et optet q̄ comedā
tur oēs spēs añ cibū. et recipiant i stomacho
in q̄ nō sit corruptio et morū q̄d salitū ē et sic
catū. retinet ventrē recrement et solutio ei? est
plurima. et in oib; specieb; mori est puocatio
vrine. et coriet mori est tiriaica usquiamc.

De Muniato.

k q̄

Liber

Uniacus est arbor quedā. que est q̄si si-
milis pruno. sed est magis nodosa. et ei⁹
fruct⁹ est magnitudinis p̄muniū prunoz. filis
fructuū phicoz in forma. tñ est valde odorife-
rū. et in calore aureū eius pomū. acres et terrā
desiderat vt prun⁹. solutū tñ solum desiderat
seu diligit. nō argillā. vel cretā. Serit semine
fruct⁹ mēse februario. et marcio trāplantant.
in se p̄o pruno et phico et forsan amigdalō po-
test in feri. Circūfodi debet assidue. et siccis tē-
porib⁹ irrigari. atq; putrida et arida in ea re-
cidi. atq; vt prun⁹ formari. min⁹ sunt hūida
poma ei⁹ q̄ phica aut pruna magis tñ stoma-
cho et crebro cōfortatiua. cū optime matura
erūt. q̄ color sapor et odor apte demon-
strat.

De Mespilo.

Espilus sine nespilus ē arbor nota. Et
ex pomis ei⁹ quedā sunt grossa. dome-
stica. media. pōnica. et quedā sunt siluestria p-
ua valde pōnica. Acres calidū tpatum et frigi-
dū sustinet. et terrā desiderat sabulosā. et pin-
guē. vel glareosā. cui arena p̄mixta est. vt ar-
gilla cū laxis. serit mēse marcij vel nouem-
bris talis. sed solo stercozato. ita q̄ vtrūq; ca-

Quintus

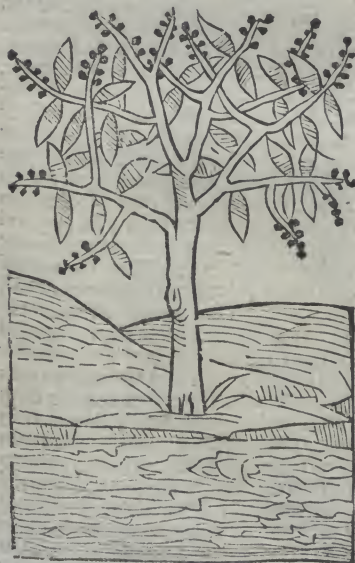
put calce stercoz cōducatur seu abruat. Serit
et semine. sed in longā sperat etatē. inseritur in
se. in piro. et pomo. in spina alba. et ciconio.
Surculus autē eius ex arboze media debet
assumi. nam de summitatib⁹ viciolus est. In
trunco fisso inserēda est. nā corticis marces
vel macres ieiuna vel nutri. et amat putari et
circūfodi. finus et viciū cinis si radicibus in-
fundat eam fertilē reddunt. format vt modi-
cū supra terrā. scz circa quattuor pedes habe-
at stipites siue ramos. et exteriora elenati tē-
dant. vt altitudinē bonā excedāt. Albert⁹ au-
tē dicit q̄ quādo incisio fit de eis in truncum
alterius generis scz mali vel piri vel etiā ali-
cuius spine magne q̄ est filis fago i ligno ac-
cortice et vocat spina sagina vulgariter. cre-
scunt nespila maiora. et meliora q̄ sunt alia. si
autē defecerūt nespila in aliqua regiōe. exper-
tū est vt dicit Albertus. q̄ seritur sagrū phici
in truncū spine magne que est filis fago cre-
scunt mespila maiora et meliora. q̄ vīa sunt et
non producit ossā. Ego autē sepe inserui ne-
spila in pirū. et malū in coctanū. et spinam al-
bā et nō inueni ossib⁹ carere. nec in quantita-
te augeri. Si vermib⁹ occupat stilo in eo fm
Palladiū sunt purgandi. et amurca vel hñas
na veteri yrina vel calce perfundendi. Sed

parci
cū lup
formi
re tpa
de ei⁹
ci pte
nond
in p̄g
pendi
dies n
tant. I
ruant
at. S
legerū
si spū
norū a
serant
in p̄u
p̄forti
ferūt.
nam p
grossū
bū fun
tatiua

Liber

parcius, ppter arboris notā. vñ aqua decocta cū lupinis. sed putat hec arbor sterilis fieri. si formice infeste sunt. rubrica cū acceto ⁊ cinere repata necabit. Sed poma labunt frustū de ei⁹ radice abscessus vel p̄cūz in media trū ci pte figamus. Hespila ad seruandū legant nondū mītia. q̄ et in arboze diu durabūt. vel in ygolis picatis vñ in ordinē suspensa vñ cū pendiculis semmatura et aqua falsa p quicq̄ dies maturata. postea sepe infundant ne enantant. Die serena legant ac media. et p alijs obtuant discreta. ne in ea vicissim tactus officiat. Seritant ⁊ in melle. si nimis matura collegeris. Et mēspilis fieri bone sepes possunt si ip̄isse plantent vel virgis ppaginent. vel spi norū alborū vel catanorū per totū sepius inserant. Hespila siue estula frigida sunt ⁊ sicca in primo gradu. ppriates habēt stomachiz pfortandi. ⁊ colericā egestionē ac vomitū auferūt. rīnam prouocāt. magisq̄ ad medicīnam pertinet q̄ ad cibū. parū enī nutriunt et grossum faciūt cibū. Meliora sunt si ante cibū sumant q̄ post. quia stomachi sunt cōforatiua et nervositati eius non nocua.

De Mirto.

Quintus Fo. lix.

Frutus est frutex in litore maris. sup q̄ mare sepe exundat p̄cipue habundās. acē q̄rit calidū aut tēperatū aut frigidū fm Albertū. Terrā autē desiderat zabulosam. solutā. macrā. ⁊ heremi. ppriates habētes. Serit plantis ab ipsa matre euillis. mirtuli qui sunt fruct⁹ eius frigidi sunt in pmo gradu. ⁊ sicci in scdo. principalitē cōpetunt medicīne. secundario folia et flores tanto meliores. fructus post maturitatē collectus in magna efficacia p biennū seruant ad solē debēt siccari. flores autē nō possunt diu seruari. sed sola folia diut⁹. virtutē hū cōstringēdi et p̄ducite. ⁊ cōfortādi ex aromaticitate. Cōtra vomitū ⁊ fluxū vētris ⁊ profluuiū mulier⁹ ex debilitate p̄tutis cōtēntine vñ ex hūiditate dent ip̄i fruct⁹ ad comedendū vel succ⁹ exp̄ssus defetnā. sirup⁹ ex succo eoz ⁊ zuccaro addito q̄ optimū est p̄ra p̄dicta. ⁊ p̄t p annū seruari. si hū coquat succ⁹. Si p̄o nō habes succū addde mel ex puluere vel fructib⁹ decoct⁹. ⁊ al bumieoni. fiat emplastrū circa os stomachi. p̄ra vomitū. ⁊ cōtra dissenterīā. circa renes. ⁊ pectinē. ⁊ vmbilicū. fiat etiā fomentū ex aq̄ pluuiali decoctōis folioz. ei⁹ circa inferiora ppter fluxū. ⁊ dissenterīā. ⁊ profluuiū mulier⁹. Itē fomentū ex hac aq̄ circa frontē. ⁊ timpora. ⁊ pedes. fomentū prouocat in febre acuta. ⁊ soluit dolorem capis ex caliditate. Et fasculi summitate ei⁹ in acceto vel aq̄ pluuiali cocti et sup os stomachi positi refrenāt vomitū et sup renes pectus ⁊ vmbilicū valēt contra fluxū vētris. ⁊ in acuta febre soluit dolores. qui fit ex acumie dolor⁹ dissoluetis. Sirupus ex frōdib⁹ fact⁹ miro mō valet cōtra p̄dicta. puluis etiā floz ip̄ius datus in cibis ad eadē valet. ⁊ vlcerib⁹ supposit⁹ ⁊ cōsolidat. Item puluis mirtuloz. ⁊ flozū ei⁹ mane ante cibū dat⁹ p̄fert laborātib⁹ fetore oris q̄ stomachi vicio fact⁹ est. Quic. dicit q̄ retinet solutionē. ⁊ sudorē. ⁊ omne fluxū sanguis. ⁊ oēm fluxū ad mēbra. ⁊ qñ cū ea sit fricatio in balneo cōfortat corp⁹. desiccant hūiditates q̄ sunt sub cute. Itē oleū ⁊ succ⁹ ⁊ decoctio ip̄ius cōfortat radices capillorū ⁊ prohibēt calūz. ⁊ plōgāt eos ⁊ denigrāt. Et pprie ei⁹ fruct⁹ semia ⁊ folia ei⁹ sicca prohibēt fetore acelle ⁊ inguinū. Itē sedant apostemata ca. ⁊ adustionē ignis cū oleo. ⁊ silitur emplastrū ex ip̄o fructu ⁊ p̄hibet a resitādoe. Itē emplastrū factū ex fructib⁹ eiusdē coctū cū vino est cōueniēs molificationi iūcturaz. Et eius folia cū vino decoquant. ⁊ fit inde emplastrū. sedāt sota ves

R iij

Liber

bementē. Itē sedat obthalmiā. et exītiū. et cū des
coquit cum oz deo seu oleo. sanat eoz aposte
mata. Itē confortat cor et aufert tremorē cor
dis. Item confortat stomachū. et pprie robur
eius. et ei⁹ semia prohibet cursuz superfluita
tū ad stomachū. Itē est bon⁹ in phibēdo mē
strua. Itē ei⁹ succus pferit pūcture scorpionis.

De Auce.

Ut dicit a nocēdo. eo q⁹ ymbra ei⁹ no
cet alijs arboribz. hec arbor nullū recu
sat aerē neq⁹ gen⁹ terre. licet in pigui soluto la
tior et maior efficiat. Serit extremo ianuarij
nucibz suis. eo modo q⁹ serunt amigdala et eis
dem mētibz. Sed q⁹ nouēbri dīspōnis aliq⁹te
nus sole siccabis. et exicec⁹ noxiū virus hūo
ris. Quas p⁹ mēse ianuarij vel februarij po
sint⁹ es. aq⁹ simplici p⁹die macerabis. Ponē
tur aut⁹ trāsuerte vt lat⁹ eiecto cacumie. i. ipsa
tarma figat in terrā. Lacumē ipm cū in seia
rio vel alibi nucē cōponim⁹ ad partē dirigi
mus aq⁹lonis. lapis sub⁹ vel testa. vt ait⁹ Pal
ladius ponēda est. vt radice nō simplici sed
repcussa resp⁹gat. Trāsplantat in loc⁹ calidis
et siccis mēse octobris. cū casuz folioz passa
est. et melius mēse nouēbris. In frigidis ve

Quintus

ro mense februarij et marcij. sed in tēperatuz
satis cōmode vtroq⁹ tpe trāsplantat. bienna
lis in frigidis. et triennalis in calidis regioni
bus transferat. Radices aut⁹ plantarū in hoc
refecare nō debes. letior fiet si sepius transe
rat fumo bubulo. vna plāta mittēda est. Sed
melius cinis in locis frigidis. et zabulū in ca
lidis sparget in scrobilo. ne calore stercoris
adurat. Nam et cinis credit⁹ cortice. et teneri
tudine procurare et fructuū dēstare. alias de
lectat scrobilo pro arbor⁹ macritudine. et in
ternalla maiora dēstiderat. scz. el. vel. l. peduz
ad min⁹. q⁹ stillicidijs folioz suoz proximis
vel sui gener⁹ nocebit arboribz. Inserit autē
in se in trūco februarij mēse. et in pmo vt ait
Albert⁹ debet aliq⁹ circūfodi ne cāna fiat vi
cio senectutis. et cānalis lōgus a summo trū
co vsq⁹ ad ymū tpe veris debet extēdi seu ex
cuti. vt bñficio solis et venti durecat q⁹ in puz
tredine transibant. format aut⁹ in ser vel octo
aut decē pedibz. stipes eaz elucet in altū ibiq⁹
diuidat in ramos q⁹ primo sursum deinde pro
cedēte tpe flectent infer⁹. et p magna latera se
diffundēt. Si dura nux erit. vel nodosa. stri
cta vt inde nucleum facile auferri non possit.
Lortex circūcidendus est vt vicinū mali des
ducat hūoris. Alij radicē summa pēindunt.
Alij terebrare radice palū de buxo impmūt.
vel cuprinū clauū. aut ferreū figūt. q⁹ probari
possunt. sed ea inutilia puto. et oī rōne carere.
Colligūt aut⁹ eas p⁹cis excutiendo. cū inter
nucleū et testā aliq⁹ rubedo apparet. aut cū ex
terioribz corticibz incipiūt posse expoliari. vt
in aceruū cōgregant. vt q⁹bulā dieb⁹ elapsis
possint cū lapidibz aut modico ligno ductis
corticibz facile remoueri. deinde duobz tribz
vel q⁹tuor dieb⁹ in acra scdm q⁹ sol magis vt
minus calidus fuerit dimittant vt siccant. et
seruabiles fiant. Et si anteq⁹ ad soles ponent
aqua lauent. pulcriores et magis venales effi
cient. et cū siccate fuerint vtile erit oēs pfora
tas et a p⁹mibus occupatas eligere. et ab alijs
segregare. vt statim rumpant. Et nucleis sic
catis seruēt⁹ propter oleū faciendū qui pro
pter diuturnitatē tēporis remanētēs in testis
a vermibz cōsumpti fuissent. Reliquas autē
electas seruare. quas in arena seruādas obru
es vel folijs suis aridis. vel in arca ex ligno
suo facta includes. vel cepis miscebis q⁹ etiā
eis a credine tollit. Marcialis autē expertuz
se ait. vt viri des nuces putaminibz suis libe
ratos in melle dimergi et potio arteries curat
et fauces. Ex ligno eius fuit optima serinia. et

post an
cabile fi
billa. et
tes rote
biles. et
mina. q⁹
ctu eius
ratis q⁹
dū in cu
sit terci
olei. si b
quedā si
aliquā
tionē in
rū stomi
ruta fac
calide st
ce in p⁹
sunt vic
remote.
de. mod
gis ab o
thiditas
Ideoq⁹
cos cōm
stentibz
nante. fi
et cibi n
chi sunt
tēperati
lore nu
macho
nis. S
scūt seu
tur hūc
ciūt. et
auferat
per noc
ditatis
ces. si a
nenosa
raplast
ficiet n
ma fac
stemat
etiā cu
cū poss
ri man
boris
rie opt
gnat fi
ha et c
guinie

post annū virides esse. Et sic ipm mel medi-
cabile fieri. vt ex eo facta pulcra. et diu dura-
bilia. et cetera vasa ad res gubernandas. et for-
tes rote pro curribus et tenaces diuqz perdura-
biles. et in his operibus excedunt omnia ligna
mina. q̄ in nostris inueniunt partibus. Et fru-
ctu eius fit oleum cū instrumentis ad hoc pa-
ratis qd̄ est valde pulcrum et delectabile eru-
dū in cibis sumptū. Et vno autē corbe nuciū
fit tertia pars nucleorū. ex q̄bus sūt. xxiij. libe-
olei. si bone fuerint nuces. quedā sunt virides.
quedā sicce. virides minus sunt calide siccis
aliquāulū enim humore habet. ppter macra-
tionē imperfectā. vnde parū sunt sicce. et pa-
rū stomacho sunt nocue. q̄ manducantē euz
ruta faciūt contra venenū. Sicce vō nuces
calide sunt scdm̄ Auiē. in tercio gradu. et sic-
ce in principio sēdi. Et sunt triplicē. nā qdam
sunt vicine rēpori. quo fuerint virides. quedā
remote. et quedā mediocres. vicine sūt humi-
de. modicū ventositatis habētes. et q̄nto ma-
gis ab eodē remouent rēpore. tanto eozū hu-
miditas cōsumat. eisqz ventositas domiatur.
Idcirco tunc comeste cito in humores coleri-
cos cōuertunt. Quibus itaqz vetustioribz exi-
stentibz. et ventositate eis multo magis domi-
nante. fit earū sapor quasi vetustissimū oleū.
et cibi naturā admittūt. Fluxus viliū stoma-
chi sunt cōtrarie. nisi cū inueniūt stomachū
tēperatū. aut tantā habentē frigiditatē q̄ ca-
lore nucum valet repugnare. Idcirco tali sto-
macho sunt boni nutrimenti. boneqz digestio-
nis. Sed calidū habentibz stomachū. putre-
scūt seu prestāt vltionē. et in colericos mutan-
tur hūiores. et furiosos. Capitisqz dolorem fa-
ciūt. et oculosū vertiginē. sed vt ab eis omne
auferat nocumētū. mūdari eas est necesse. et
per noctē vnā in ea. aqua poni. vt partē hūi-
ditatis aque acq̄rant. sicutqz quasi virides nu-
ces. si ante cibū cū ficibus edant cōtra rē ve-
nenosam corp⁹ defendūt. Quod si ex eis ca-
taplasma fecerimus cū cepis melle et sale. p-
ficiet mor sui canis rabidi. Rursus cataplas-
ma factum ex eis cū ruta et melle sup̄ apo-
stemata ex colera nigra ea mire dissoluit. que
etiā cum suis trite corticibus. et sup̄ vmbli-
cū posite destruit apostema intrinsec⁹ corpo-
ri manēs. Coricis quoqz vel frondū suae ar-
boris vinū exagū elui dat⁹ cū vino strangui-
rie optime subuenit. Et cū acceto potet. repu-
gnat febri rigore habētibz. Auiē. dicit q̄ so-
la et cortex nuciū sunt cōstringētia fluxū san-
guinis. et ei⁹ cortex adustus. est desiccatiu⁹ si

ne moderatiōe. et eius medulla masticata. id
est nucleus viridis ponit sup̄ apostemata me-
lancolicū vlcerosum et cōfert. Itē cū melle et
ruta cōfert torsioni nervoz. et facit sedari. Et
oleū antiquū facit euenire dolores gutturis.
Et emplastrū nucis cōfert māmille aposte-
mose. et mixta cum melle cōfert stomacho fri-
gido. et cū ficibus et ruta est medicamē omi-
bus venenis. dyas. p̄terea dicit q̄ vmbra nu-
cis est valde mala dormientibz sub ea. et diuer-
sorū egritudinū generatiua. et succus corticis
eius et radicū eius potatus subuenit difficul-
tati vrinādī. ad quātitatē vni⁹ exagū et cū ac-
ceto potatus repugnat febribz venientibz cū
rigore et frigore. crines tingit et mundat et pro-
hibet calum capillorum.

De Olea.

Lea est arbor nota. et eius quidē mul-
ta sunt genera. que propter similitudi-
nē earū virtutis nūerare nō expedit. ac rē cali-
dā et tēperatū requirit. et in modice frigido
viuit. sed valde frigidum sustinere nō potest.
Terrā desiderat cui glareā sit mixta. aut cres-
ta zabulonis admixtione resoluta. aut pigue
zabulū. aut terrā nature depressiōis vunde
k iij

Libec

Lreta figuli omnino repudiat. et viginofaz. et in q sem p hior exstie et macru zabulonē. et nudā glarcā in eis. qñtis enī cōprehendat nō cōualefcit. Et fims qdem terrā sibi apt⁹ est hoc modo. Ex loc⁹ estuosis. septentrionale col. le frigidis meridiana gaudet. medijs clinis delectat. neqz ymū neqz arduū patit locum. In his enī cōtinue propter defectū stillat ad eadē humor. quē multū requirit et satis retine tur circa radices ei⁹. eo q locus nō est pcepō sed late deuertitatis. neqz ymū neqz arduū patit locū. qz in ymo nimia est aquositas. in arduo pauca. locis calidis et siccis octobris et nouembribz. frigidis vero februarij et mense marcij plantant. que vel pastino cōstituenda sunt. vel suū locū scrobibus tenere debebūt. Serunt autē exradicatis plantis aut a stipiti bus euulsis et ad inferius laceratis. aut et ra mis pullulat. et ex nucleo sue amurce. s; a plā tis euulsis et ramis in terrā inficis meli⁹ con ualescit. propter qd miratus fuit Virgilius. Ramū oliue qui fere succus videbat pullu lasse cū in terrā fuisset infixus. Que cū ponū tur in pastino aut scrobibz decisis capitibz. et brachijs et in truncū redacte vsqz ad mensu rā cubitū ynius. et palmi in fermēto terre fos se defigant. locū paleo via depriimenti orde i grana scdm Palladiū sub⁹ laeant. et depu retur. et amputet. his qequid putridū vel arē tis inuentū fuerit. et tūc capita eorū luto vel lant. et musco vinculis qbuscunqz constricta. sed maximū beneficiū est. vt proneniat incre mento. si ptes rubrica v⁹ aliter notent. qbus opposite steterint. et contra eas simili rōne po nant. Cū plantant in scrobibz. fiant quattu or vel tribus pedibz late. cū duobz pfunde in quibz vbi lapides desunt. glarea misceatur. et stercus si clausus est loc⁹. modiceqz ponant supra terrā vt emineat. Si vō pecora formi dant. altiores trunci esse debebūt. si oliuetum cōstituas sine a se distinate. xpx. pedibz omni bus. subinde circa eas herba vellat. et qñens se ymber infunderit. frequētissimis fossioni bus sollicitent. et subinde ducta a trico terra atqz permixta in aliquāto altiores cumulos congregat seu cōgeratur. Si aut frumētari⁹ est ager et pinguis. quē conserim⁹ oliueta in ter se quadrigenis pedibz distent. si macer vi cemīs quenis cui proderit si ordines in satio ne dirigam⁹. Si prouincia in q plātare desi derae indiget oliueto. et nō est vnde plāte su mant. semianū faciendū est. vt et ibi rami ser ro als terra incisi in modū sequipedale dispo

Quintus

nant. Inde in quinquenū poterit valida plā ta transferri. pleriqz autē qd facile⁹ et vtil⁹ est radices oliuaz. q in siluis plerūqz sunt aut in locis desertis. in cubitalē mēsurā diuisas in seminario et postmodū in oliueta instituit et disponūt et admixtione stercoz adiunāt. Qua re provenit et ex arboris vni⁹ radicibz nūerosa plāta nascat. Inscrit aut in se. et rami qdez in trico subtili insitit illico cōualefcit. hec in silio sit optime p vindemias. vt ait Latho. co lunē autē vt in singulis mensibz. q sunt in se minario vel scrobibz nouelle pastinent. Cū ve ro adoleuerint. ter in estate vel bis ad minus fodi eas oportet. et oibus herbis circū nascē ribus liberari. in locis aridis aut tepidis mē se octobris ablaqueande sunt oleo. Ita vt ab eis supiore pte possit humor induci. omnē so bolē columella pcepit cōnelli. Palladio autē videt dimitti paucas sem p. aut solidas. ex q bus in vetustate mat⁹ loco dilecta succedat. vel melius nutrita et aggeste terre beneficio etiam suas habens radices ad oliuetū facien dū sine semarij cura trāsferat arbustula. Eo dē octobris mense locis frigidis et exilibz sit stercozanda oliueta. Columella dicit octo an norū etate trāsacta. Palladio autē videt vno quozqz anno siccā infructuosa cū aliq debillitate nascētia rescare debere. Qui mag⁹ asse nio. Aut etiaz Palladius egregie qz hec arbor amat mediocriter ab hūore suspendi. scalpt. assidue et letaminis vbertate pinguescere. vens tis clementer feracibz agitari. format vt pau cos habeat stipites. et paz. eleuatos a terra. vt per latera quantū poterit diffundat. Accidit oleis ex vicinitate aliarū plātariū plurimū no cumentū. eo q ipsa oliua plurimo hūido m diget. et ideo qequid iuxta eā plantat sibi nu trimentū surripit. et ipam macilentā facit. qre optet plātas ppinquas euellere. nec ibi aliqz dimittere. Item vult diligēt custodiri a be stiarū accessu. quoniā corrosio eā plurimū le dit. nec radat cortex eius. qz tunc exsuderet et efficeret sterilis et arida. Similiter nocz sibi plurimū trāsitas quozūcūqz ea cōculcata ter ra et indurata in trāsitu nō pmitit ad eā descē dere sufficientē humorē. qz fodiēda est et ster cozāda est. Nō vult aut hec arbor irrigari sō tibz v⁹ riuus. eo q talis qñis est et cito fluit a radice deorsū. S; pot⁹ pluuijs gaudz q aq vaporosa ē. et statū fumat ad radices ip⁹. Si sterilis ē olea gallica terebra pforab tūc duos frugifere arboris ab australi pte ramos cui⁹ de magnitudinis tolles. et stricte in foraminē in

vrūgs e
palos. z
rabio o
stri. pali
lctā non
medull
mis tal
fusa. v⁹
arbores
re opreb
esse cepi
uit ne r
anno fr
et oleū f
q ipi m
Zinst. ai
tur cū
vt verā
vt late c
cōgerie
pforate
manira
qdm in
qdm m
Carro
ri z mū
bulato.
q aceri
sa olea
rie q est
diu nū
Itaqz si
ciādo v
qñto ab
dicit q
mūdici
q amū
ponat
Simo
et citat
ad tale
plius s
amure
dū arce
aruerit
nocebū
gues m
et. Itē
postea
et eruge
ditur?
da pzi
bū cōb

varius cōtūtes. vel lapidē vel pini v'l querē
palos. et absciso eo q' sup'abit luto paleato cu
rabis oculere. Si sine fruge luxuriant olea
stri. palū radiceb' ei' infige. q' si fruct' arbor
lecta non affert. terebint' gallica terebra vsq' ad
medullā. imp'sso foramine. cui oleastri infor
mis talea arce' et allaq'atis arbori amurca in
fusa. v'l v'e' infundat' v'ina. hoc mō steriles
arbores vberant. q's tū durāte malicia insere
re oportet mēse nouēbr' oliua tollit. cū varia
esse cepit vel manib' vel excutiedo p'cis sua
uit ne ramusculi ledant' J'pis em' lēsis seq'nti
anno fructui plūm derogabit. Ex q' p'rimū si
et oleū sed cū tota nigrescit melior est. et illud
q' ip'e merito derogauit fecunditate cōpensat
Arist. autē dicit q' nūq' p'fecte in arboze ma
ture scit et iā si p' multos annos ibi essent. sed
ut verā et p'fectā consequē maturationē optet
ut late collecte de arboze p' plures dies i vna
cōgerie coaceruant'. ut sic p' pressionē mutua
p'fortato calore et recto ad interiora ad plēz
maturationē pducunt'. Plinius v'o dicit q'
q'dam in arboze dimittunt' eo meliores fiunt.
q' em' nouas vires sumūt. et diffici' cadunt.
Carrō scribit q' olea de q' fit oleū debet cōge
ri et mūdari seu aceruari p' dies singulos in ta
bulato. ut ibi mediocrit' fratescat. ac pus q's
q' aceru' dimittit' in ser' p'ib' seu vicib' ad va
sa olearia. et trapetas. et submittit' mole olea
rie q' est de duro et aspero lapide Olea lecta si
diu nimis fuerit in acernis. calore fratescat.
Itaq' si neq'as mature cōficere in acernis iā
et iādo vtilari optet. Itē scribit catho. q' oleū
q'neo ab amurca steterit tāto deter' erit. Itē
dicit q' olea purgāda est a frōdib'. et omi im
mūdicta anteq' oleū fiat. Itē scribit Carrō.
q' amurca est hui' p'utis q' si de ipsa nimis
ponat' in agro terrā denigrat. et sterilem facit.
Si modicu' ad agri culturā vehement' p'ter.
et circa radices arbor' infundi solet. et maxie
ad taleā et vbiq' in agro herba nocet. An
plius scribit catho vestimēta ne tūce tāgant.
amurea decoquito ad dimidiā eo vngito fū
dū arce. et extrinsec' pedes. et angulos vbi ea
aruerit vestimēta cōdita. si h' fecer' tūce non
nocebūt. Item lignē oēm suppellectilē si vng
gues nō putrescat et cū ea terfer' splēdidior fi
et. Itē enea oia vngito. sed pus extergito bñ
polita cū vti voluer' extergito. splēdidior erit
et rugo nō erit molesta. oleū si i vas nouū tra
ditur' es amurca ita vinda est calida v'l cru
da prius collinito oppilato agitatoq' diu. ut
bñ cōbibat. id si feceris vas oleū nō bibet. et

oleū melius et ipm vas firmi' erit. oliuē q'daz
sunt domesticæ. q'dam siluestres. et domesticæ.
quedā sunt acerbe virides. quedā mediocres
scz varie. et rubec. q'dam nigre et mature. Acer
be et virides nihil habēt adhuc vinctuosita
tis. sed aquositas tñ. et hec sunt terrestres.
pōnice et frigide et sicce. vnde sunt stomachi
cōfortatiue. et vētris cōstipatiue. et ad digerē
dū tardē. et corpus nihil q' nutrit. sed has
oliuas q'dam pparant cum sale et acceto. Alij
cū aceto tñ. et hec sūt frigidiores et tenuiores.
q're colere acūmē extingūt. et virtutē appetiti
uā extirāt. maxime si in medio p'adij accipiā
tur. q' virtutē digestiue obediētes valde sto
machū pfortāt. et ventrē stringūt. Catho scri
bit eas optime v'ui cōdito si sale sunt. cōfrica
te dieb' quibz et tūc sale excusso si biduo in so
le fuerint posite. et manere ydoneas. si solere
easde sine sale inde frictū cōdere. Nigre q'dē
mature calide sunt et t'pate hūide. q're cibo eas
rū est multū nutritibilis. et grossius. mollificās
stomachū. tardū ad digerendū. et faciles ad
egerendū. Et tardū q'dē digestiōis ppter vn
ctuositatē. facientē cibū vacare in stomacho
vel i ore stomachi. facilitas v'o egestiōis ppter
vinctuositatē i stomachi lubricatē. vñ pus q's
digerat de stomacho descendit. et nōnūq' in
colerā rubcā conuertunt'. Mediocres v'o mi
nus nigri sūt nutritiue. als nocue. ppter v'cto
sitate suę pōncitatis p'uationē paucitate.
oleū q'dē q's de oliuis fit. aliud ē recēs. nouit
de oleaz fructib' expressum Aliud vetus q's
diu de fructib' manauerit. Lognoscat anteq'
laudabile oleū in odore. si est odoriferū. in sa
pore si est optimi saporis. cui' scz pōncitas in
ligua sentit'. acūmis indigēs q'itate. q'a pōti
citate q'ntū habz tantū frigiditati et siccitati
p'inet. et ob h' stomachū cōfortat. proinde an
tiq' assilauerūt ipm oleo rosato. illudq' i mul
tis passioib' olei rosati vice dederūt. oleū qui
dē recēs ex oliuis nigri et maturi calidū et hu
midū est. mediocrit' stomachi mollificatiū.
et vētris. citoz in colerā rubeam cōuertit. q's
v'o lōge ab oliuis maturi sūt oī carebit ma
litiā. q' ad aliqd retinebit pōncitā. Sed ab
lata penit' pōncitare fit nocibile. citoz i ma
los hūiores cōuertibile. Et si multo magis in
ueterauerit ut saporis fiat asperioris et horri
bilioris inēdūiens erit esui. tamē vtile me
dicine.

De Viro.

Liber

Frus est arbor nota: et ei⁹ quidē diuer-
sitates infinite sunt: et in quibet ciuitate
diuersa inueniunt pira. Ideoq; infinite et ei-
am inutilitate omiffa hoc solū hic dicere suf-
ficiat. q; quedā maturant in mēse iunij. Que-
dam in mēse iulij. qdam augusti. qdam sep-
tembris. quedā octobris. et quedā si sunt col-
lecta et seruata in seqnti tantū maturant estā-
te. vt pira regina. hec arbor omnē celi statū pa-
titur. nā in calido frigido et temperato aere sa-
tis pgrue cōualefcit. et fructū profert. In ma-
tra et pingui potest terra plantari. verū in ma-
cro arido et cretoso solo pira minora et durio-
ra erunt. et ipse arbores parue et quasi vetu-
state cōsumptę. et maxime vbi falfedo est vel
amaritudo terre et ad ipsarū radices. in loco
autē dulci et pigui solo validas arbores et fru-
ctus nobiles et plurimos psequimur. Et ma-
xime si tale solū in laterib; montū vel in pla-
niis prope mōtes fuit. in quo pirozū arbores
sunt plantate. Non enī in talib; locis degene-
rabit hec arbor. nec in se aut in fructibus de-
facili patiet defectū. In locis autē multu; a
montib; remotis. nūmū humidis. et aquis
erūt arbores magne et frondose. fructusq; ip-
sarū turgētes. alā frigētes. et virides. ac vni-

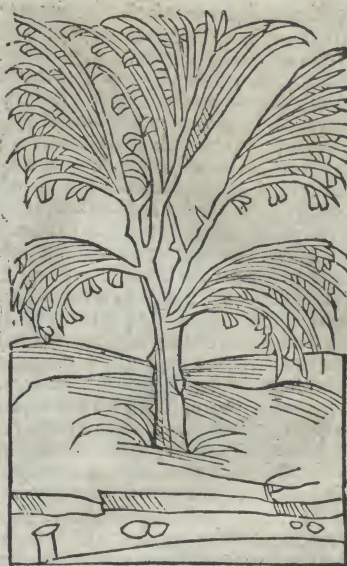
Quintus

colore carentes. et eozū odor et sapor quodā-
modo insipidus et obtusus. Plantari possūt
rami pirozū vt de oliuis dictū est. et eodē mo-
do. sed quādoq; tardius eis euētus. et nō per-
fecte fructificant. Itē plantant pira et nasci q-
dē necesse est originē suā repetentia. sed quan-
doq; hoc est huiusmodi homi expectare lon-
ginqū. et nō domestica sed siluestria nascentur.
Velius ē est vt pirozū plātas radicatās
seruam⁹ agrestii. et cū cōprehenderint inse-
rant. Spacia pō inter ipsas arbores vt meli-
us cōualefcāt. xxx. pedū esse debebūt. In ari-
dis et siccis locis mēse octobris et nouem-
bris. frigidis februario et marcio. Tēperatis
vtroq; tēpore cōgrue pirus plantat. aut etia;
transplantat. Inserit cōuenientē in piro agre-
sti vel domestico et in melo. in qbus optime
puenit. Item in spina et in coctano. sed i his
ad debitū augmentū puenire nō pōt. Itē in
qbusdā alijs arborib; insita cōprehendit. sed
inutiliter. et ideo hoc obmitto. pōt autē inferi
hec arbor sub terra. et sup eam iuxta terram et
in altū scdm distictionē traditā in libro scdo
cū in cōmuni de insitionib; locutus fui sit ei⁹
insitio sub cortice. et in trūco scisso. Item in
amidā vel salicē pica pforata et sub terra se-
pulta. Itē p illū modū q; emplastratio notat.
Item p illū qui dicit ad buccellū. horū autē
modoz doctrinā in libro scdo sufficientē ostē-
dam⁹. Alidue gaudz fossiōe. ac letamias vber-
tate pinguescere. format autē vt vnū solū ha-
beat stuprē. qui vsq; ad octo vl decem pedes
aut plures eleuet a terra. ibiq; ramo; diuisio
pducet. Accidit piris multa nocumenta.
que cū eozū cura notata sunt in principio hu-
ius libri. cū sermonē feci de arborib; in pmu-
ni. et colligunt sine periculo si rami debiles
altiores cōgruis sumib; cū fortiorib; alligent
Inferiores pō cū scalis et scaliōib; exponerēt.
hec enī arbor valde fragiles bz ramos et casui
colligennū expósitos. et maxie cū ad etatē de-
crepitā incipit declinare. Pira colligunt diuer-
sis tēpib; p m diuersitates maturatiōis ipso-
rū. vt cū estina tūc legant cū odore et colore si-
bi ppro maturitatē pretendūt. q; si duob; aut
trib; dieb; añ legant viz agentib; pimis matu-
ritatē indicij. plurib; fuabunt dieb; ad vltū
q; si sint vltima maturatiōe collecta Que pō
in fine autūni maturant p hyemē seruatura
octobris mēse legant. siccō tēpe et in lune de-
scensu Seruant pira si a caducis diligenter
electa integra et ppe dura. et aliquantū vinda
obruta int paleas vl frumēta ponāt In loco

ti obl
lecta p
rū gip
ra sab
purgi
mane
mace
culto
tur. Q
mo cō
hyem
Accet
ri gen
deind
plunt
linqu
rit ad
liqua
fale ca
in cap
tur. pe
re dū
Ex lig
opitel
unt. p
Silu
gis pē
sunt a
ba pō
mach
gidi z
na. Jo
ritatē
aq; fun
aut cū
rius q
cōstip
ta sup
ra. et si
gūt. p
sunt. o
lesaci
quoz
pira p
aufert
pōtici
tus i b
tū val
si pira
Anic
solida

in obscuro et sicco. Alij cum tenacibus suis statim
lecta picas, viceis condiderunt. et oribus vasculo
rui gipso clausis aut pice ipsa sub diuino obrui-
ta sabulone tegerunt. Alij pira diuisa et granis
purgata in sole siccant. et in frigida aqua salsa
manere permittunt. Postea in aqua puro biduo
macerant. deinde in sine in vino dulci mersa
custodiunt. vel in sappa vel passo vsui referunt.
Quid sit de piris si oculis et sacco rarissi-
mo condita ponderibus comprimant vel plo. si in
hyeme durat. sed prima accessit estate alia etate
Accetui de piris sic fit pira siluestria vel aspe-
ri generis in cumulo suant matura per triduum.
deinde mittant in vasculum. Cui fontana vel
pluuialis aqua miscetur. et operit vas per tridua re-
linquunt dies. ut subinde quantum sublatum fue-
rit ad vsu accen. tunc aqua ad repationem reddat.
liquam de piris sic fit. pira maturissima cum
sale calcant ubi carnes eorum fuerit resolute. vel
in capsellis vel in vasis fictilibus patris clauduntur.
post mensem tertium suspense hec carnes liqui-
re dimittunt. saporis iocundi. et coloris albiduli.
Ex ligno piri pulere assides et tabule fiunt. que
opite lenigant. ex quibus multa opera congrue fi-
unt. pira quidam domestica. quidam siluestria sunt.
Siluestria frigidiora duriora et sicciora et ma-
gis potica sunt domestice. Rursus pira quidam
sunt acerba potica. et quidam matura dulcia. acer-
ba potica omnia sunt de natura siluestrium. et sto-
machum confortant. ventres constipant et sunt fri-
gidi et siccis medicinis. non nutrimento conuenien-
tia. Ideoque optus ingeniari ut mollescant et aspe-
ritate amittant. ut vicia elixent. aut super calidam
aquam fumum suspendant. aut opta pasta assent.
aut cum melle condant. Plato dicit alio Platea-
rius quod pira siue cocta siue cruda sint. ventres
constipant. et si cocta sunt in aqua pluuiali postea
super os stomachi conpescunt vomitum et cole-
ra. et super pectine posita fluxum ventris restrin-
gunt. Pira dulcia matura ipse complexionis
sunt. quod minus ceteris frigida sunt. quia propter ea
lesaciunt et augent digestionem. valent in his que
quorum stomachi frigidi sunt et siccis habet autem
pira proprietatem. quod si cum fungis coquant omnem
auferunt lesionem precipue si siluestria sunt. propter
potitatem suam. Cuius arboris piri agrestis bibi-
tus in his que frigidos sunt comestione suffocati mul-
ti valent. frondes piroz et rami stipica solummodo
si piroz stipicatas cum aqua dulcedie mixta est.
Aucena dicit quod pira siluestria epiccata con-
solidant vulnera.

De Prunis.

Runus est arbor nota. et eius quidam di-
uersitates sunt. quod quedam est domestica.
et quedam siluestris. domestice quidam faciunt
pruna alba. quidam nigra. quidam rubra. et rur-
sus quedam mollia. quidam callosa et dura. et ite-
rum quedam grossa. quidam parua. aerem desiderant
tepidum principaliter. et frigidum satis comode
sustinere possunt. loco gaudent leto et humi-
do. et similiter lapidoso et glareoso iuuant lo-
co. leram recusant. quia ex hoc fructus ver-
miculosos et caducos facit. Serunt ossibus
suis autumno mense nouembri. putri solo et
subacto duobus palmis vel minus obruantur
ossa eadem ponuntur et februario. sed tunc sunt
per triduum lixiuio maceranda. ut cito ger-
minare cogant. Cui rei proderit. si in semina-
rio nutriantur ut postmodum elapso biennio tras-
ferantur. ponantur etiam eisdem mensibus et
plantis quas sumemus de radicibus et corti-
ce matris radicibus cum ponuntur fimo obli-
tis. hec arbor non multum profundas querit
scrobes. quia non multum in profundo radices
figit. nec multa magna spacia. quia seminez
parum impediunt. Inseritur in se et in pisco et
amigdalos. sed eas degenerare reddit et quam. et
in se recipit amigdalum et malum secundum quosdam

Liber

et optime persicū z muniacū. Extremo mar
cij sit eius insitio. vñ mēse ianuarij. anse
mī eius incipiat lacrimare. Sz ego etiā mē
se februarij expet^r sum sepe optime proueni
re. iuuat frequēti humore. z assidua fossione.
Scirpade sunt soboles circa radices. exceptis
rectoribus que seruantur ad plantas. formant
aut vt vnū solū habeāt stipitē. non multū ele
uatū a tra. si languida est arbor pruni. amur
ca cū aq̄ equiter teporata radicibz debz effun
di. vel cineres ex furno z macie sarmentoz. si
poma decurrāt oleastri opirū terebrate inhi
ge radici. si pmes aut formicas patē curet.
vt sup̄a in tractatu p̄muni de arboribz dicit.
pruna sicant etiā in sole. scissa in tribz vel q̄
tuor partibz circa ossa. aliū in aq̄ marina. vel
in aq̄ seruente recent lecta pruna demergūt. et
inde sublata in furno faciūt vel in sole sicca
ri. Ex prunis sunt optie sepes z viles. quia
sua spissa pullulatiōe eas spissas z fortes fa
ciūt. z fructū habūdant p̄bet. z cū duobz vñ
tribz vel q̄tuor annis elapsis incidunt. q̄bus
dam rarioribz relictis multos p̄parant vinca
rū palos. z igni satisfaciūt habūdant. Sed
vt diuersaz prunaz planta pro sepibz facien
dis habeat copia. nihil erit vtilius q̄ tpe ma
turitaz earū p̄ueros ad forū plateasq̄ mitte
re vbi vendunt. z a p̄sonis vilius comedunt.
quia omia ossa cuiuslibet generis inuēta colli
gāt. z hec sicca sup̄ dictis teporibz plantanda
seruent. ex q̄bus q̄tuor vñq̄ ad sex simul i se
minario poni p̄nt. z postea i seminario nutriū
tur. z cū cōualuerint ad faxinas sepū transfe
rant z sulcos. Pruna parū nutriūt. z alba q̄
dem dura sunt ad digerendū. stomacho noci
ua. sed erigū solutua. Ideoq̄ cū sint grossa
nō debet comedi nisi grādia z p̄fecte in arbo
re maturata. z pruna nigra. q̄dam sunt domē
stica. q̄dam agrestia. rursus domestica. q̄dam
sunt nigra. p̄fecte i arboze maturata. z dulcia
nimis. sunt frigidi z magi hūidi in scōo gdu
vt Auiē. dicit. Haz eius frigiditas est i inio
pmi gradus. humiditas p̄o in fine. Plateari
us tñ dicit q̄ sunt frigida z humida in scōo
gradu. Auiē. dicit q̄ sunt frigida in p̄ncipio
scōi. z humidi in fine tercij. stomachū hūme
ctant. ventrē mollit. z colerā rubeam soluit et
p̄hēt. tamen si nimū vramur stomacho no
cēt. Cruda p̄o dura viridia z p̄tica pessima
sūt in medicia z cibo. durū em̄ stomacho val
de z nociuū est. z minime nutrit atq̄ fatigat.
rufa p̄o magis sunt frigida z humida. nimis
agrestia nimis stipica sunt. ideoq̄ valent ad

Quintus

diaria z dissenteria. z q̄dā ea matura colligūt.
z seindūt p̄ mediū z ad solē siccat. acceto asp
gūt. z in vase reponūt. z hec magis sicca. hñt
virtutē in frigidādi. z intestina linēdi. vñ va
lēt in acutis egritudinibz. z ad vētris cōstipa
tionē ex hūore colerico. Et si sunt viridia. dē
tur ad edendū. si sicca coq̄nt in aq̄. z pruna
comedant z aqua bibat. Auiē dicit q̄ gūma
eius est subiliatua z incisua z cōglutinatua
z solidat vlcera. Et cū ex folijs prunoz col
linif os. p̄hibet fluxum. z vtrāq̄ amigdalā z
ruā. z est bonū p̄ scriptoribz vt dicit Plidor⁹.

De Persico.

Eriscus est arbor nota que pua est. ci
to tñ crescit. z p̄uo tpe vinit in loc̄ qui
buscūq̄ proueniūt. sed pomis z frōdibz z du
rabilitate p̄cipua sunt. si celū calidū solū are
nosum z humidū fortiant. frigidis p̄o z ma
xime vētosis interit. nisi aliq̄ defendant ob
iectu. mēse nouēbris in locis calidis. ceteris
p̄o ianuarij persici ossa in pastinas areis sūt
ponēda. binis vel vno a se pedibz sepata. z cū
ibi plāte excreuerint transferant. z nō amplē
q̄ duobz palmis vel tribz scōm Palladiū ob
ruant. dū tenera sūt germinā. herbis p̄sepe cir
cūfossa liberent. plantā binam recte transferi

Libet

minus breui serobe. nec a se lōge statuēde sunt. vt inuicē a se calozē solis excutiant ianuarij z februarij in locis frigidis. nouēbri calidis p- ficius inferit. maxime circa terrā furculis ple- nioribz z prope arborē seu stipitē natis. Nam cacumina vel nō tenebūt vel diu durare non poterunt. inferit in se. z in amigdalō. z pruno aprili mēse vel maij locis calidis. in italia p- maio existēte et in iunio p- piscus inoculari po- test quod emplastrari dicif. preciso desup trū- co. z emplastratis plurimis gēmis. eo modo quo dictū est. Ego autē inueni eius insitiones in pruno factam mēse februarij optime cō- ualere. ablaqueande sunt per autumnū. z su- is folijs stercora nde. Item putādi sunt. putri- da z arida tamē vergulā tollant. nam si ali- quod viridi auferat arefcunt. vt Palladius ait apud nos experientia cōtradicit. ymo si ra- mi virides loco incōgruo nati tollunt pulcri- or z melior efficit arbor. sed forsan in sua re- gione loca erāt arida nimis. hec arbor ardo- re solis arefcit. Et ideo cumuletur aggestiōe frequenti. vesperino inuenit humore. z obiectus defendat vmbra culis vt idem Palladius di- cit. qd intelligo in locis nimium calidis z sic- cis. quia in nostris partibus tēperatis nō eget vniū solum stipitē habere debet a terra modi- cū elenatū. languenti arbori veteris vini se- ces aqua mixtas oportet infundi. cōtra pri- nas stercus ingerat persico. vl' vt modo dixi vini feces cū aqua mixta vel qd magis pro- dest faba in qua aqua decocta est. vt idē Pal- ladi' ait. Si vermes parit cinis amurce mi- xtus eos extinguit. vel bonis vrina. cū accen- tertia parte confusa. Si poma caduca fiant. radices eius nudate vel trūco lentisci vel tere- binti cuneus infingat. vt ait Palladius. vel te- rebinte i medio palus salicis imprimat. Si poma rugosa creabit aut putrida. circa vnūz truncūz coriet rescindat. z cū inde modicus humor effluerit. argilla vel palleato luto tes- gatur. Cōtra vicia persici fert' proficere spar- tea ad ramos suspensa. p-lica seruantur si de- tractis ossibus in sole siccantur. Item detra- ctis ossibus melle condiunt. z sic saporis ioc- cundi fiunt. Item seruari dicunt si vmblicū eius gutta picis calentis opplexeris. z in va- se clauso reponas persica diuidunt in duo. q- dam em sunt grossa mollia. hec sunt magis aquosa. scz frigida z humida. z quedā sunt p- ua. solida dura. et hec sunt magis terrestria sci- licet frigida. et quodāmodo sicca. et maxime si nō fuerint perfecte in arborē maturata. aut

Quintus Fo. lxiij.

fuerint omnino acerba z cruda. frōdūz eius succus potat' lumbricos z cucurbitiuos ei- cit. Persica frigida z humida sunt in secūdo gradu. flegmā generant ieiuno stomacho sūt edenda. z post vinū vetus odoriferū est potā dum. idē faciesi ex eo cataplasma feceris vmb- lico scdm Auicēn. Et succus foliorū eius in aurē missus vermes interficit. matura sūt bona stomacho z in eis est virtus faciēdi ap- petitū cibi. z opoziet quidē vt non comedant tur post aliū cibum. quonias corūpūnt post ipm. z corūpūnt eum q- precessit. z sicca sunt tarde digestiōis. z non boni nutrimentū. quia sunt multi nutrimenti. z matura leniunt ven- trem. z immatura constringunt.

De Palma.

Alma est arbor ferens dactilos. aerem desiderans calidū aut temperatū. nam in climate calido ante hyemē maturat fructū sed in frigido qd est quintū vel sextum clima non maturat. nisi post hyemē ad principium veris aut estatis anni sequēns. Sed circa se ptimū vl' quartū clima pullulat. sed propter frigus non cōualefcit. sed est verius dicere q- nec in sexto climate viuat. vel in quinto diffici-

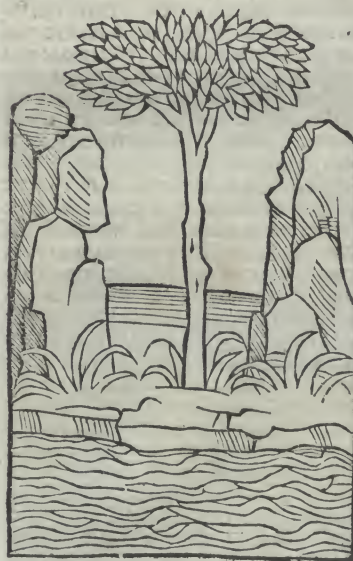
Liber

le. Terram solutā et zabulosā requirit. nam constat locū prope nullis fructibz valem. in quo palme sponte nascunt. Seritur plantis aprilis mense vel maij. tamē quādo planta ponit circa eam vel sub ea pinguis terra fundatur. Item serit mense octobris semine siue ossibus dactilozū non veteribz. sed recentibz et pingui in cuius seminario terre cinis miscendus est. vel notandū est tamē qd ex vno nucleo vix vnqz plāta crescēs conualescit. sed potius ex multis simul positis. et hoc ideo est qd plantula qd ex vno orit adeo debilis est qd truncum qd arborē portare possit facere nō pōt. S; multe plantę simul exorte. ppter cōpressionē sibi inuicē cōtinuare pficiunt illius arboris truncū. Adhuc tamē cū semina et nucleī aliarū plātarū habēt virtutē pullulatiuā qdam in summo. quedā in ymo. quedā in circuitu. qdaz in medio. nucleis palme qd est os dactili bz quā si in dorso suo. et ibi est foramē stricū aliquā tulū longū. p quod germē suū egredit. Quare optima plātatio eius est. qd hec ossa in sacculo lineo in zabulo ponant. et quādo fieri potest foramē vnius forami alterius applicet. vt plantule vnius cōiuncte pfectiorē faciant arborē. palma enī vnus fructus nō proficit. tam ppter sexū qui i ea distinctior. qm in alijs plantis. nūm enī ppter ligni debilitatē. Item palma masculus nunqz facit aliquē fructum sed plantat? masculus iuxta femina inclinatur se ad eā. ita qd tangūt se rami maris et femine. et cōprimunt bifurcatio ramoz femine ramos maris. et tūc recte palme decedūt a se inuicē. tūc semina pcept nō substantiā aliquā emittit a masculo. sed virtutē ipsius. Siliter autē hec ostendūt opa rusticorū. qm cū longe sunt ab inuicē plantate masculus et femina abstrahūt masculi ramos. et ponūt sup feminā. et illa in furcis suis vel cōprimūt eos. et cōcipit ex eis. Tū autē stat femina fructu onusta. p ventū qd spiritū et humore masculi ducit sup fructū femine maturant fructū. Nō autē est arbitradū qd ista in pregnatiōe et maturatiōe femina indigeat. quādo ex plumbz semini bz plāta cōualescit. qd tūc plures masculos in pture et substantia in se bz. annua vel bima bz trāsseri mēse iunij et iulio inchoante. circūfodiā assidue. et irrigatione cōtinuos estatis vincat odores. Quis aliquaten? falsis palme iuuant. Si egra est arbor. feres vini veteris ablaqate optz infundi. vel radicū suguacua capillatiōe decidi. vel cuneū salicis interfossis radicibz impm. hec arbor difficilime crescit. et longissimo

Quintus

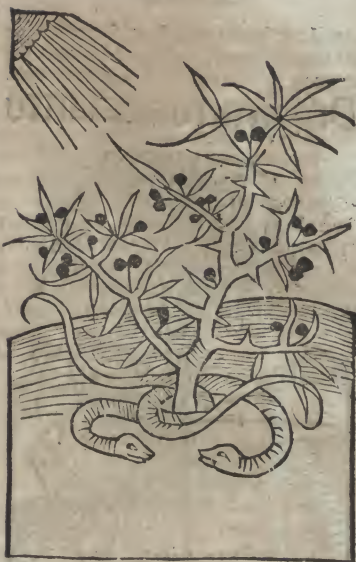
tpe vivit. ante centū annos fructū non facit. vt dicit Plinius. Et est sciendū qd fruct? dactilozū nō percutiōes dependēt a ramis ei? sed potius habent sedes quasdā in quibz immediate super ramos existūt. Et quod mirabile est in vna. si aliqua profert fructus suos et ramulos in quibus fructus sui consistunt. que si aliqua i superiori pte aperitur sicut fit in siliqua rose et lilij. et aliorū multozū florū. sed aperiunt inferius ex parte rami sup quos sunt. eo modo quo aperiūt siliqua papaueris. et porri. in summo autē cacumine habet hec arbor cassām. in qua est substantia mellis. qd multū accidit ad substantiā dactili becz euz absconditur palma arefcit. dactili calidi sunt et humidi in scdo gradu. grossi sanguis generatur. et difficilis digestiōis. sicubus tamē sicis sunt digestibiliores. et magis vinā prouocantes. sed illis assuescentes epatis et splenis cōstipationē duriciem atqz grossiciem et tumore patiunt gingiuis. et denibz sunt nocui. et dolorē in ore stomachi faciunt.

De Pino.

Inus est arbor nota. que credit pdesse omnibz que sub ea sunt. amat locū gra cilem. sepe maritimū. inter montes ⁊ sapa vastior ⁊ procerior inuenit. v̄tosos ⁊ humidis locis arborū sunt incrementa lentiora. Sed huic genere deputabis ea spacia vel montes que alteri vtilia esse non possunt. Exarabis ergo ea loca diligenter atq; purgabis. ⁊ frumētū more semē aspergas. ac leni sarculo curabis operire. nec plusq; palmo debet abscondi. et nata nō transferant. quia nō facile comprehendunt. ⁊ vix crescūt. nec aliquo tēpore incidunt. q; moriunt. ⁊ loco rami siue radices in cūc alie nō nascunt. Scriit igit nucleis suis. aqua p triduiū maceratis. calidis ⁊ siccis regionibz mense octobris ⁊ nouēbris. frigidis sō ⁊ humidis februario ⁊ marcio. Alij dicūt fructū pincū translatione in multa semia duci in colliculis. terra ⁊ fumo repletis obzūit. que vbi pcesserint. relicto eo qd solidius est. auferūt alio vbi iustū ceperūt nutrimentū. tri nā plantā cum ipis colliculis transferūt. in qbus fractis. in scrobe indulgent radicibz largitatem terre. tamen eque sterco admiscēt. Seruandū est autē vt radicē eius que vna et directa est vsq; ad summītatē eius possit integrā ⁊ illesa transferri. defendēda est arbor tenera a pecore. solū ne calcetur inualida putatio. nouellas pinū arbores tūm promouet. vt rperata incrementa duplent. Item fert q sub eius cortice nascunt facile vermes. qui lignū corrodūt ⁊ destruunt. ⁊ ideo longiori tpe durat. si sepe corticibz spoliatur. nubes pinei vsq; ad mensem nouēbris in arbore esse possūt. maturiores pince legent prius tamen q; putrescūt nucleī. qui nisi purgati durare nō possunt. tamē aliqui in vasis fictilibus nouis ⁊ terra repletis cū testis suis asserūt custodiri. pinea calida est ⁊ humida in scdo gradu. s̄m Auicē. in tercio. virtutē habet linicendi. humectandi. ⁊ aliquantulū apiendi. optim⁹ qbus est laborantibz in spūalibz. ⁊ apostematē ex frigido humore. asmaticis. i. sicce tussibz. ethicis. ⁊ cōsumptis. sanguinē augmētant. libidinē incitat. per se potest dari. vel cū sirupo vel electuario. vel in cibis. Contra tussim valz corret exterior. cum primo pinea ab arbore sumitur si decoquat bene in aqua. et postea super carbonēs ponatur vt patēs fumum recipiat.

De Pipere.

Iper est arbor pua. ⁊ nascit optie. ⁊ fructificat sub cācro. ⁊ climate vbi est multa adustio folijs. ⁊ precipue in mōte caucaso. vt dicit Plidorus. dicit etiā q eius siluas serpentes custodiūt. sed incolē illius regionis tpe maturitatis siluas incendunt. ⁊ serpentes fugiūt. ⁊ in grana piperis q naturaliter erāt alba. efficiunt nigrā ⁊ rugosa. dyal. dicit q saraceni collectā ponunt in clibano. vt viret generatiua auferatur. ⁊ non possit in alijs partibus mūdi feri. in locis etiā tēperatis nascit. sed in eis fructū nō facit. Ideo apud nos ipsius plātatio ⁊ industria nullius vtilitatis est. Piper calidus est ⁊ siccus i tercio gradu. virtutem habet dissoluēdi alīs cōsumendi ⁊ confortādi. puluis eius naribz appositus stertationē prouocat. ⁊ cerebrū a supfluitate flegmatis mundificat. vinū decoctionis eius ⁊ si cū siccatū. spūalia mundificat a glutinoso humore. ⁊ miro modo valet contra frigidum asma puluis etiā eius cū sicbus datus ad idem valet. puluis etiā in cibis datus digerit. ⁊ confortat. sanguineis ⁊ colericis non est vtilis vsus piperis. dissoluit enim ⁊ quandoq; inducit leprā. Itē puluis eius sup ear non positus eā corrodit. Auicē. dicit q cum melle positus in palato est cōueniens ad squi

Liber

nantiā. ⁊ pulmone mūdificat cū acceto bibi-
tū. ⁊ linitū est bonū apostematibꝫ splenis. Itē
prouocat vrinā. ⁊ eicit fetū cum fortitudine.

De quercu rouere ⁊ cerro

Uercus rouer et cerrus sunt arbores
magne. q̄ sunt fere eiusdē nature. multā
q̄ similitudinē habēt in soliditate. ⁊ duricie
lignozū. ⁊ folioꝝ forma et fruct⁹. nā oēs pro-
ducūt glādes. oēs q̄ profundas multas ⁊ ma-
gnas radices faciūt. sed in arboꝝ forma diffē-
rūt. nā quere⁹ breuē facit stipitē. ⁊ ramos ma-
gnos. ab omī pre diffusos. Cerrus est q̄ sti-
pīte facit lōgissimū. ⁊ valde rectū. ⁊ paucos ra-
mos. Rouer p̄o facit stipitē directā ⁊ altū. cū
paucioribꝫ ramis. hec arbores terrā solidam
⁊ durā ac mediocre querūt. et mōtu osam vel
montibꝫ propinquā. resolutā vero ⁊ aquosā
et p̄cipue zabulosā refugiūt. Serunt glan-
dibꝫ suis in seminario. vel in agro. v̄l ad ripas
fossatoꝝ p̄positis mēse ianuarij vel februarij.
et etiā mēse nouēbris colligunt glandes tē-
pore quo mature vel ab arbore cadunt. et ad
solem siccate seruant pro cibo porcorū. qui-
bus est cōueniēs ⁊ bonus. omnes p̄dicte ar-
bores laborerijꝫ sub terra diu durabiles cō-

Quintus

petunt. Supra terrā p̄o rouer est optima ei-
cere minus bone. glādes frigidi sunt in p̄mo
gradu. siccī in scdo. nō vrimur eis in cibo ho-
minū. sed porcorū. q̄a sunt digestiōi inobediē-
tes. ⁊ ventriū cōstipant. ⁊ ideo valēt dissin-
teric. ⁊ vlcēribꝫ intestinoꝝ. ⁊ fluxui sāguinis.
sed tū vrinā prouocāt. ⁊ corpi sunt nutriti-
ue. q̄ si quedā grana. tardeq̄ de stomacho des-
cendūt. ⁊ capiti dolorē faciūt. p̄pter fumū ea-
rū ex stomacho ascēdentez. sed eius sup̄ficies
multū est stipitica. ⁊ sicut ipsaz arboꝝ galle.
vū valēt ad sāguis fluxū mulierꝫ. Itē opiz-
ma corꝫ cōuenit intestinoꝝ vulneribꝫ. puluis
etiā eoz cōbustoz in loco vulnerū imissis hu-
mores putridos fluētes desiccāt. Quic. dicit.
q̄ eaz folia sunt vehemens stipiticitas. ⁊ fru-
ctus q̄ dez glādis p̄fert apostematibꝫ calidis
in p̄ncipio. folia p̄crea glādis faciūt coher-
cere plagas cū terunt ⁊ puluerizant desup. ⁊
galle ipsaz liniant cū acceto sup̄ impetiginē
⁊ auferūt eam. Et puluis earū spargit super
aquaz ⁊ bibitur ad vulnera intestinoꝝ et ad
fluxum antiquū. et similiter quando ponitur
in medicinis conueniens est ad hanc opera-
tionem.

De Sorbo.

Liber

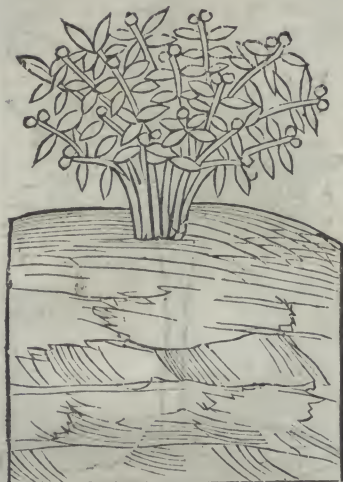
Orbus est arbor nota, cuius fructus du-
plex est, scilicet parvus rotundus, et hic ex fe-
mina producit, vel maior parvis longus et acie-
tus qui ex mascula procreatur, amat loca huius-
da, et proxima, fructus in montanis vel montibus
proximis locis magis quam in vallibus remotis
a montibus delectatur, folium pinguisimum deside-
rat, cuius iudicium certissimum facit, si frequens
viticulus nascatur mense Ianuarii, Februarii et
marcio locis frigidis, talidis vero octobris et
nouembribus, Sorba ferunt egregie, ita ut ma-
turata in seminario ipsa poma pangant, plan-
tas etiam si quis ponere voluerit, habebit arbi-
trium, dummodo calidis locis mense nouembri, te-
peratis Ianuarii et Februarii, frigido marcio eli-
mate disponat, planta est transferenda, robu-
stior scrobe desiderat altior, et spacia longio-
ra, ut quod illi maximo prodest a ventis frequen-
tibus agitata grandescat, mense Aprilis vel ul-
timo marci sorbe inserunt in cidoma, Spi-
na alba licet in ea parua proueniat sub corti-
ce et in trunco, vel ut puto etiam in pino, et in ma-
lis copienter inseri potest, Baudet irrigatione
temporibus siccis, et assidua fustione, formata est
ut vnum solum habeat stipitem circa .x. vel .xij.
eleuatum a terra, Si vermes patiatur infe-
stos, qui in ea rufi aut pilosi solent interna me-
dulla fecare, aliquos ex his absque arbore de-
tractos, iniuria incendio vicino, cremare de-
bere, Palladius ait, quo genere alij creduntur
fugere vel perire, sorba feruant hoc modo, le-
cta duriora et posita ubi mitescere ceperint, si
culibus usque ad plenum clauduntur vicecolis,
gipso desuper tectis, et in bipedanea scrobe lo-
co sicco sub sole mergent, ore peruerso, et de-
super spissius terra calcant, Item secta per tres
partes siccant in sole, et seruantur, vel per me-
dium diuisa siccantur, Cum vero voles ut aqua
feruenti macerata remouiscit sapore iocundo,
aliqui tamen pediculis suis viridia lecta sup-
ponunt locis opacis et siccis, Ex sorbis ma-
turis fit vinum sicut ex pins, Lignus sorbi est
solidum non corrigentum, sed facile frangibile, qua-
re optime leuigant, Ideo valde est conueniens
operibus vasorum serincoz, et assiduum, que su-
perficiem terfam et politam requirunt, rubeum
tamen habet lignum, sorba frigida sunt et sicca,
ventrisque constipatiua, etiam si sint perfecte
matura.

Quintus Fol. lxx. De zezulo.

Zezulus est arbor quedam parua, mul-
tum scabiosa, Cuius folia multa, qua-
si in vno ramiculo sunt coniuncta, simulque te-
pore hyemis ab arbore cadunt, eius fructus
similis est bacis rosarum, vel fructui oliuarum,
vnum tantum habens os, aerem desiderat tepe-
ratum, nec frigidum formidat, Et in terra pins-
gui et soluta letatur, feritur nucleis suis in se-
minario mense nouembri aut Februarii, sa-
tis et diligenter nutritis que cum conualuerint
biennio vel triennio transferant, feritur etiam
plantis super radicibus matris natis, Inseti ea
posse putato in spina alba, et forsan in primo
mense februario et marci scisso trunco, Et for-
matur ut vnum solum habeat stipitem, per sex
pedes, vel circa citra eleuatis a terra, Colli-
guntur autem zezula vindeamiarum tempe, qua-
do rubedine vel varietatem ostendunt et quia
satis sunt delectabilia, ad edendum tamen mo-
dicum nutriunt.

De zamipro.

Aniprus est arbutula satis nota. q̄ ae
re calidā aut tēperatū desiderat. z terrā
arenosāz solutā z fere sterilē. z maxime orit̄ z
fructificat in litore maris. z in mōtibz q̄si steri
libz. in q̄bus est soluta terra. q̄ lima vocat̄ in
locis v̄o aquosis z mollibz als vallibz nō vi
uit: quia nimia humiditate corrūpit. z nutri
mēto sicco z modico sustentat̄ hui⁹ arbutu
le sunt due spēs. scz spēs mascula. q̄ in altum
porrigit. z valde modicū fructū facit. z semia
q̄ iuxta terrā ramos q̄si serpēdo expādit. que
miro mō toto fere tpe anni fructificat. z fru
ctū maturat. Itē est tertia spēs valde pulcri
or z melior. cui⁹ fruct⁹ supioris speciei est p
auis. cuius fruct⁹ est rubē. z grossus. z pua
cerusa. sed fruct⁹ supioris spēs est puus z ni
ger. Hec arbutula siluestis est. z in dictis spō
re nascit̄ locis. Tamē siq̄s eam plantare desi
derat nucleis suis serat. vel plāulas eradica
tas de loco matris q̄ voluerit transferat. Itē
eius radices multū sub terra demergat. q̄ nec
fossione letat̄. vbi loc⁹ fuerit nimis adustus.
vel nimis sicco z durus. mense februario et
marci est serēda. putari aut formari nō eget.
nisi forte q̄s masculū velut propter volupta
tem aliquā in altū excolere. colligitur aut fru

ctus. cum successiue eius nigredine vel rube
dine maturitatem facit. Eius lignū rubiuz
pulchrū z quodāmodo variū est odoriferū.
cōpenit̄s verubz. que suū saporez carnibz ex
ipsis assatis cōferre dicunt̄. sūt etiā ex ea co
clearia satis pulcra. Fructus eius calidus et
sicco est. z multū valet cōtra frigidū tussim
comestus edat̄. Rami ei⁹ cū fructu z frondi
bus in aq̄ vel vino cocti. et i vasa ex muffa in
secta. cū ipso vino vel aq̄ calidissima positi et
obdurato rēdone in eadē agitati. vasa mira
biliter liberant. ipsiq̄s saporez z odore lau
dabilem prestant.

De arboribus nō fru ctiferis et omni utilitate ipsarum.

Efficient dictū est sup de arboribz fru
ctiferis. et de cultu. et utilitate ipsorum.
Nūc autē dicendū breuit̄ de oibz arboribz z
fructibz als fructibz. In fructiferis q̄ reperi
unt̄ in p̄buz nostris z de utilitate ipsarum.
scdm ordinem alphabeti.

De Abiete.

Liber

Bies piella et arese quasi eedes sunt arbores. non enim coluntur. et in alpis bus et locis nitidis magne valde p. neniunt. et omnes miromodo directe in altum et tollunt. frondes virides omni tempore habent. et ipsis fiunt arbores. et antenne nauis magnarii. quibus nulle alie arbores sufficere possunt. optime sunt in oibus opibz siccis edificiorz. q. lenes et rigide sunt. et durabiles et assides ex eis facit vbiqz plurimuz domos exornat. sunt etia ex eis vasa vinaria. tam magna q. pua. sed in eis facile vinuz in acetum mutat. Sed arese p. cipue copet. situlis in q. bus aq. defert. Nam abies et piella per aqua facile viciantur.

De Amedano.

Aedan? q. alnus vocat. est arbor q. non colit. sed in locis palustribz et aquis p. cipue delectat. et fabricis inutilis est. sed necessaria si locus humidus fundamentis planadus est. Nam sub terra ilico radices infixa viridis emittit. et ingrossata ex pluribz palis prope positis et in vnum corpus redacta fortissimu et diu durabile fundamentuz facit. Item ex ea conuenienter incisoria fiunt. et passides. q. bus rarissime accidunt crepature.

Quintus Fol. lxxv. De Azero.

Zernus est arbor satis magna. que in alpibus inuenit. que optime conuenit ci phis. et parapsidibus et incisorijs faciendū. et vafelis. et omnibus delicatis operibz. quia eius lignum est magnū. albū. et solidū. et valde politum efficit. sed eius parapsides facile per calorem scindunt. nisi facit sint de quaterno. id est de ligno in quattuor partes scisso aut de nodosa siue neruosa radice.

De Anozue.

Anozus est arbor parua. que similiter circa alpes oritur. Quis median? cortex datus in cibis aut ponibz. mirabiliter ventrem laxat.

De Agnorasto.

Liber

Agnuscastus est frutex, id est arbutula parua, que omni tempe viridis reperit in aquosis locis magis, et in siccis minus, et eius lignum est durum, et folia eius sunt sicut folia oliue, sed sunt leniora. Validus est et siccus in tertio gradu, sed Auicenna est calidus in primo, et siccus in secundo. Flores folia cooperiunt vsui medicinale, et magis flores quam folia, et flores quidem agnuscastus vocant, qui in vere colligunt, et per annum tantum seruant, et virides sunt maioris efficacie, quam siccati. Dicit autem agnuscastus, quod libidine reprimendo castum facit et agnus lato re reddit, lectus enim ex eo facit alio stratus libidine stringit, prohibendo pollutionem, et virge erectionem, ut Auicenna dicit fomentum genitalem, etiam ex aqua decoctionis eius, et succo potestur. Contra gonorream decoquant modicum castoreum in succo eius, et datur in potu. Tres folia et flores eius decoquant in aceto, addito castoreo, et genitalia cataplasment. Et nota quod quidam extinguunt libidinem inspissando sperma, ut semen lactuce, petroselinum, citrulli, melonum, cucumeres, cucurbita, porulata, accersum, agrestum, sumachi, campbora, et similia, que dam muniendo spermam et consumendo sperma, ut ruta, maiorana, agnuscastus, cuminum, calamentum, et anetum. Hec sunt calida apta, et ventio

Quintus

sitate exterminat et soluit. Item fomentum facit cum ex aqua decoctionis agnuscasti matricis ericcat supfluitates, et ipsius angustat orificium. Contra letargiam valet decoctio agnuscasti, apij, et saluie in aqua falsa. Si ex ea fortiter capitis pars posterior fricetur. Auicenna dicit quod suffumigant mulieres, cum rehemens desiderium coitus adest, et liberant, et eius folia fugant venenosa.

De Buxo.

Buxus est arbor parua, que solidissimum croceum et pulcherrimum habet lignum, pulchrisque frondibus et viridibus semper vestita est, ex quibus domicelle sarta faciunt, plantari potest non solum si plantule radicate de stipite matris euulse ponant, sed etiam si rami eius denudatis frondibus insignunt in terram. Rasura huius ligni quod frigida est, et sicca decocta in aqua putei costringit fluxum, ut dicit dyal. Tingit etiam crines si eius decoctione sepius abluant. Ex ipsius ligno fiunt optimi pecunee, et colearia, et manubria cultellorum, et calculi et tabule ceree, et omne opus paruum quod pulcherrimum lignum sculpendum requirit, recipit enim et retinet eodem modo omnem formam.

de virg
tur de
uctur.
bes ca
di, et a
fructu
nubri
dendu
cessari

Liber De Grillo.

Rillus est arbutula parua. que in arenis fluuium oritur. que pulchras valde virgulas et multas emittit. Que colliguntur de mense aprilis. cum succus in eis mouetur. et excoziantur. Deinde fiunt ex eis corbes cauee anium. et casei siccandi et cōseruandi. et canistra. in quibus panes portantur et fructus. Item ex radicibus eius ligantur maznubria falcium. et falcellinozū. et que ad incidendam ligna et putandas vineas sunt necessaria.

De Cipresso.

Quintus Fol. lxxij.

Ipessus est arbor nota. et pulchra. que viridis semper existit. et ideo in claustris monachozū et fratū libenter plantat. Eius lignū est valde odoriferū et pulcrū. et ex eo fiunt pulcherrime assides. q̄s hoies libenter ponunt in fundis instrumentozū musicozū. ut lenti cithare et aliozū. et in omnibus operibz de licatis. hec arbor ut ait Auicēn. calida est in primo gradu. et sicca in secundo. Et quidā dicūt q̄ est frigida. folia eius consolida et nux eius siptica sunt. et folia eius delēt morpheā. et cōsolidat vulnera. et nux ei⁹ cōfortat nernos. et roborant mollificationē et stringunt etiam. et decoctio nucis cū acceto sedat dolores dentium.

De Canna siue arum

dine.

Anna siue arundo nota est. terram desiderat mediocriter humidā et pinguem. Canneta fiunt hoc modo. viz q̄ pastinac equaliter terra de mense february et breuissimis scrobibus vno pede distans canna rū oculi per scrobes singulas obzūtur. Si calida et sicca provincia est. valles hūidas irriguas op⁹ est deputare canes. Si est hūida regio. locis medijs instituunt. Sz succo villarū subditio ligonizant ut vinee. et ligōibz. in

Liber

equalitate terre incident. de mense octobris
z nouemb. sed si qua sunt antiqua cāneta.
mēse februarij sarcient. recis que sunt in ra
dice purganda. z putribus male porrectis. z si
qua gingnēdi non habēt oculos. Ex cannis
fiunt pali. z partice vinearū z scorea quibus
intra se dom? pauperūz distinguunt. et scdm
Auicēn. sunt vehemētis infrigidationis. Et
folia canne radix z cortex cōserunt allopicie.
z absterunt sores. z radix cū cepe siluestria
extrahit carni infira. Et lanugo que est flos
eius quādo cadit in aurē. facit euenire surdis
tātē. qui inulcat in ea z non egreditur.

De Genestra.

Genestra est quedā arbutula. adeo par
ua. que plurimū ad herbe naturā acces
dit. que in montibus z locis maritinis oritur.
et flores facit valde pulcros. quibus pro ser
tis domicelle viuuntur ramusculis eius defi
cientibus iuncis possunt palmites vinearūz
ligari. Item ex genestris potest fieri stipula. q.
loco canapi vel lini succedere potest.

De Fago.

Fagus est arbor magna. nascēs in alpi
bus. ex qua optime fiunt lancee. et sella
rū assides z librorū. Item fabricis vtilis est
in sicco. sed humore corrūpitur. Ysidorus au
tē dicit q. glans siue fructus. fagi est multuz
dulcis z nubilus eius medulla est mulieris
bus als muribz amica. et glires als giros im
pinguat. turdis z columbis puenit. z eos nu
trit. et eius carnes comibiles facit. Eius ligni
substantia multū operibz est apta. sed nō mul
tum durat. quia libenter a vermibz corrodif.
Item est necessaria vitree arti si nondū a ver
mibus corrola est. q. ex eius cinere vitrū euz
aliorū quorundā appositione per ignis con
flagrationē artificialiter pparetur.

De Fraxino.

Fraxinus est arbor satis magna. que in
piguibz z hūidis nemoribz delectat. ei?
lignū satis igni cōpetit. z est optimū pro cir
culis regentū z tiriarū z scalis turriū. Itē edi
ficijs cōpetit epicecata. nō viridis. dū in terrā
nō cōtingat. q. statim hūore corrūpit. Eius
etiā silua de tercio in terciū vel quartū annū
inella optias pro vineis pfert ptecas. Plini?
autē dicit. q. folia fraxini sūt vtilia pta vences
nū. Pā succo ex pso potui dato ptra serpētes
vt ei? ymbra sūme auxiliat. tantag ei est vis

Quintus

cōtra serpētes. vt ei? ymbra vesperina vltima
tutina nō attingat. Et si int ignē z fraxini fo
lia ponit serpēs. in ignē poti? q. in fraxinū fu
geret. Et ei? cortices z folia ventrē stringūt.
z vomitū ex defectu pntis cōtentue factū si
cū aq. pluuiali z acceto coquat. z sup stoma
chū ponat sedat. z est arbor calida z sicca in
scdo gradu. vidit Plato.

De Fraxinagolo.

Fraxinagolus est arbor fraxino in fron
dibz z in ligno filis. q. in locis domesti
cis seu culis delectat. Nec arbor fructū quē
dā siue gūla pua pducit. q. nigra sūt q. ma
tura exsūt. z valde dulcia. sed quasi nihil su
per ossa ex pulpa habet. Item epicecata multis
in ensibus cōseruantur.

De Fusano.

Fusanus est arbor parua q. in sepibz ori
tur. ex cuius ligno fiunt fuste optime. et
mellarū archibz.

De Dplo.

Plus. i. tarus. est arbor pua. q. in alpi
bus z montibz ei. primis inuenit q. opti
ma est pro balistis lignis z arcubz faciendis.

Liber

De Populo.

Populus est arbor valde satis magna. que lignū habet valde albū et pulcrū. quasi aereo simile. ex quo fiunt optima iuga boū. incisoria passides. et assides. pro delicatīs oporibus faciendis.

De Populo et albaro.

Populus et albarus sunt quasi siles arbores in magnitudine. et forma frōdiū. sed populus magis in altū extollitur. et eius lignū nō polif. Albarus vō magis p latera ramos erēdit. et est lignū eius albi et pulcri pro assidibz faciēdis. edificijs in sicco satis cōpetūt. licet lōgissimo tpe in eis nō duret. locis humidis et arenosis pēpue ppls delectat. In mōtibz locisqz sacosis ac cretosis durare nō possunt. plātā ramis annalibz vel biennialibus vel enā maioris etas in terrā infixis. et facili me cōprehendūt. Itē cōpertū albarz incidi et quocūqz incrint fragmina incissure. inde quasi spissam siluā nasci. potest etiā hoc evenire ex pullulatione radicū. que circa pēsam arborē vniuersam occupāt terrā. in superficie ei. propter quod etiā pēsam arbores plurimū inue-

Quintus Fol. lxxviii.

niunt obesse vineis. et frumētarijs agris. Populus hoc habz propriū. q si estiuo putetur tempore. aut perit. aut infirmat. aut scabiosa efficitur. Dicitur autē populus. eo q incisa pullulat admodū populi. vt dicit ysidorus.

De Rosarijs.

Rosaria nota sunt. Ex his autē quedā alba. quedā rubea. Et iterum qdā domestica. quedā siluestria sunt. alba vō tam siluestria q domestica fortes cōstituūt sepes. quia multas et fortes habent spinas. et omnes adeo retortes. q portas volentes ingredi retinent violenter. sed rubea rosaria debiles virgulas producūt. Plantant autē plantulis et virgulis in paruas particulas diuisis. et in seminario satis seminibz. Et semina quedam sunt que in pomulo rubeo sunt collecta. quorū maturitas ad plantandū apta cognoscit. cum post vindemias colorem fuscum et molliciem quandam habent. Si qua sunt antiq rosaria circūfodiant. et ariditas recidit vniuersa. Itē que rara sunt. pnt virgāz pagine repari. Rosa frigida est in pmo gdu. sicca in scdo. viridis et sicca ppetit vni medicie. Sic

Liber

canē autē aliquantulū ad solē. z possunt p tri
ennū seruari. Lū receptio rosarū inuenit sic
ce ponēde sunt in medicinis. qā facilius cōte
runt. Et viridibz autē fit mel. dispumat. de
inde coletur postea addant folia rosarū. abie
ctis stipitibz. Et viridibz autē fit mel. vel zuc
carū rosarū. Aqua rosata. mel rosatū sic fit. p
mo mel spumat. deinde colet. postea addant
folia rosarū. abiectis stipitibz. z qbusdam al
bis. que sunt in pte inferiori. z minutatim in
cisa ponant. et fiat decoctio aliquantula. et si
gnū decoctōis eius est odor et color rufus.
in. vii. libris mellis vna rosa ponat. p quibz
anphos seruari pōt Et habet pūte cōfortadi.
et aromaticitate. mūdificadi ex melle. compe
tenter dat flegmaticis. colericis z melancoli
cis. in hyeme z estate debilitatis. cū nullā fa
cta ex aqua z melle rosato. z mūdificationem
stomachi ex frigidis hūoribus mel rosatum
cū aqua decoctōis feniculi seminis tribz gra
nis salis additis vel scdm Nicolau. fit hoc
modo. Succī recentū rosarū vna libra po
nat in cacabo ad ignē posito. cū bullire cepit
viridiū rosarū cū forficibz vel cultello incisa
rū libze quattuor addant. z dū bullierit. sem
per agite. z in sicili vase repositis quātoma
gis tenebit tanto melius erit. Lū aqua frigi
da stomachū cōfortat. z constipat. z cū calida
mūdificat. deē in mane z meridie. Eodē mo
do fit mel violatū. z valet capiti vel capite fe
bricitantibz cū tepida datū. zucarū rosatum
fit sic. folia rosarū viridiū pistata cōterantur
bene. z ponant in vase vitreo p viginti dies ad
solē. z quotidie moueant. z bene cōmisceant.
in qtuor libris zucarū libza vna ponat rosa
rū. z pōt per triennū seruari. virtutē habz cō
stringendi. z cōfortandi. z valet cōtra dissin
teriā. z lenteriā. z diariā. ex debilitate pūtis
cōtentiuē factā. Itē valet cōtra vomitū coleri
cū. cōtra sincopim. z cordiacā passiōē. cū fit
ex calefactōe spūaliū deē cū aqua rosata. Ele
ctuariū de succo rosarū fit sic. recipe zucarū
succū rosarū ana li. j. z. iiii. Sādali trū gene
rū. j. vj. spodij. j. in diagridij. j. rj. cāphore. j.
j. tpa admodū electuarij. cum sirupo facto ex
zuccaro. z succo rosarū. z deē cum aqua cali
da admodū castane in matutinali hora. va
let etiā contra guttā calidā z colericā rubeaz
purgat. z cōualecētes tercianarios quotidie
purgat. sine molestia. z reliquias maloz hu
morū que ibi remāserūt potenter educit. Si
rupus rosatus sic fit. quidā decoquit rosas
in aqua. et in tali aqua rosata addūt zucarū.

Quintus

et faciūt sirupū. Alij autē faciūt. Ponētes ro
sas in alio vase. habentem strictū orificiū. et
supereffundunt aquā feruentē. z dimittūt ibi
stare donec aqua sit rubea. z inde faciūt siru
pum. z hic est optimus. Et nota qd sirup⁹ fa
ctus ex recentibz rosas prius aliquantulū laxat
postea cōstringit. factus pōt ex siccis in prin
cipio z in fine cōstringit. Contra fluxū ven
tris. z vomitū colericū. deē cum aq pluniali.
vel rosata. febricitantibz post minutionē cum
aqua frigida potui deē. Cōtra sincopim fili
ter scdm Nicolau sic fit. Accipe rosas recen
tes z pone in vase p se z in caldario pone aquaz
donec bulliat. z bullientē super rosas pēdi
ctas infunde. z postea vas ipm rege. ne fum⁹
creat. ex quo aqua ibi refriguerit. rosas idē
eijce. z aljs recentibz aquā bullitam eandem.
iterū supinfunde. mutādo rosas. donec aqua
illa rubea fiat. de hac autem aqua qtuor libz
accipe. z ibi libras quattuor zucarū infunde
Lū autē bullire incepit. album ouorū aliqd
in aqua frigida multū concutias. donec spu
melcat. z illam spumā in sirupo bulliēte spar
gendo infunde. et cū quasi mgregere illa spu
ma inceperit. suauiter cū tacia remoue. z ite
rū aliam infunde. donec clarus fiat sirupus
et cū ceperit sirupus quasi filū facere si cum
digito teneris aut tacie dependēs adhēre
apocotus est. Valet calori. z siccitati febriz.
sitim reprimē z cōfortat z constipat. Eodem
modo fit sirupus violatus. z sirupus nemfa
rinus. qui valet contra maximos calores in
acutissimis egritudinibz. Oleum rosatum sic
fit. quidā decoquit rosas in oleo cōmuni. et
colant. alij terāt rosas virides. et in oleo et va
se vitreo soli exponūt per dies. l. z hoc est bo
nū. Si scdm Nicolau fit hoc modo. in dua
bus libris olei cōmunis abluti libza vna viri
dium rosarū aliquantulū concutatur ponant
in olla plena. posita super ignem in caldario
pleno aqua suspensio. z tamdiū bulliāt donec
aque tercia pars inde minuat. qd demū albū
pannū lini immisum torculari deprimat. co
dē modo fit violatū sabatinū z mirtinū ole
um. z valet ista olea cōtra acutas z pacatas
inuncta sup epas. z pulsus z tempora z plan
tas manū z pedū. quoniā caloz et tūgunt.
Aqua rosata fit multis modis. Nam quidā
sunt qui habēt patellam plumbeā quam po
nūt super quodāz tecto cūerso. cui est ab vna
parte ostiū. vnde sub eo ponat ignis. et inter
tertum z patellā est cinis. grossitudinis digi
torū duorū. ne aqua saporem fumī accipiat.

et circa textū est fornacella parua. de lapidibus ac luto facta. deinde patella rosis impletur et capellū plumbei ponit sup ipam. ita q̄ ver sua parte vnde aq̄ rosata egreditur aliquatulus p̄deat. et ignis cōtinuo p̄deat sup ipsa patella. nū q̄ rose dimittant in ea. q̄ in eis humidas sit cōsumpta. et tūc reijciunt. Et alie recies in earū locum ponunt. et in alio vase vitreo sup pipco capelle posito. aqua recipiūt. deinde in gestarijs ad solē positis. q̄busdaz diebus decoquēda relinquit. et seruāt. Alij volētes succi omnē vaporē sumi et odorē cuitare. in aqua rosata ponūt patellā predictā ad capellū in cacubo aqua pleno. atq̄ in fornacella disposita q̄ ab vna parte possit in eo aqua immitti. q̄ loco eius q̄ ab igne cōsumit succedere possit. hec est optima. q̄dam in filo folia rosarū posita in vase vitreo et suspensa in vase ex aliq̄ parte adhereat soli exponunt desuper adeo claudūt. q̄ vapor rosarū exire nō possit. et hec est melior q̄ poterit esse. tamē valde parū et cū nimio labore fieri pōt. habet autē proutem cōstringendi. et p̄fortandi fluxū ventris. et vomitū colericū. detur rosata simplex vel aqua decoctiois masticis et garioflorū et precipue contra fluxū ex debilitate virtutis continentie. vel acumine medicine. et quādo ipsa nimis durat alīs ducit. sincopantibz et cordia cam patientibz deī in potu. et superspergatur faciei. In colirijs cōpetenter ad oculos ponitur. et in vnguētis ad faciem quia abstergit pannū faciei et subniliat cutem. Rose sicce naribus apposite cerebrum cōfortant. et reparāt spiritus. cōtra fluxū ventris ex colera detur aqua pluuiialis in q̄ rose sunt decocte ad idē valet emplastrū de rosis. et albumie oui et acetato posito super renes et pectinē. Contra vomitū fiat decoctio in aceto et spongia marina intincta ori stomachi supponat. Contra sincopim detur aq̄ decoctiois rosarū. deī etiā puluis in ovo sorbili. Item p̄tra ruborē oculorū si sentiant puncture. valent rose cocte in aqua et cathaplasmate antea dicī flos rose. q̄ in ternis reperit. valet autē cōtra fluxū ventris et vomitū. Item puluis eius line suppositus humiditate ei⁹ cōsumit. Et nota q̄ succus rosarū viridiū in vase vitreo pōt seruari per annū. Auicēn. dicit q̄ rosa rectificat fetorem sudoris. quādo in balneo admistat. Et emplastrū de rosis coctis et cōtinis et non ex p̄stis positū sup apostemata calida soluit eq̄.

De Rosmarino.

Rosmarinus est quedā pua arbustula. odorifera q̄ semp hz frōdes virides. et q̄ si simulat zanipro et scope. in marinis locis precipue delectat. et ideo rosmarin⁹ appellat. plāta autē plātulis euulsis de matr⁹ radice. Jē ramis in terrā affixis. his mensibz quibz alie fiunt plantatiōes. calidus et hūidus est. sed ex cessus ei⁹ nō determinat in gradu. flores et frōdes eius medicie et flos ei⁹ dicit anthos vnde de dyanthos electuarium fit ex eo. arbustula ipsa etiā lanotides dicit vlt⁹ detrolibanos. vñ cū istorū receptio inuenit folia debent poni. flores autē aliquantulū desiccare ad solē p̄ annū seruāt. Similiter et folia. virtutē hz cōfortandi ex aromaticitate dissoluēdi et caliditate. extergendi mūdificādi et cōsumādi ex siccitate et dyaforeticam ex caliditate. Cōtra sincopim et cordiacā deī dyanthos cū vino. Item aliter fiat decoctio florū in vino. et tale vinū deī patienti cōtra frigiditatem stomachi et ad digestiōē cōfortandam deī dyanthos vel vinū decoctiois florū et masticis cōtra dolorē intestinorū et stomachi ex ventositate detur vinū decoctiois eius et cimini. et cōtra cerebrī frigiditatem fiat eius decoctio in vino et paties capite cooperto fumū recipiat. Cōtra humiditatem vucaceti vel vinū decoctionis

23

Liber

eius gargarizet. contra stranguiriam et dissenteriam. flores vel salte folia decocta in vino cataplasmant. Ad mundificandos matricis et conceptu inuandū fiat fomentum circa pudenda ex aqua decoctionis eius. flores autē in oleo decoctus supponunt sibi mulieres.

De Rubo.

Albus notus est. cōpetit sepius faciem et dis. q̄a eas fortes ac p̄issas et pungētes facit. sed p se nō multū nisi pl̄tas arborū vel aliarū spinarū admixturas habeat. quibz sineat. que adeo sunt solide. q̄ nō flectant et destruant ab eo. Plantat autē plantulis suis que facile inueniunt. vbi capita tangūt terram. quia ibi statim radices emittūt. Itē pl̄tatur seminibz suis mature collectis. et siccat. vsqz ad initū veris seruēt seruatis et tunc semiant. fructus ei⁹ sunt mora que mulieres et pueri comedūt. sed optima sunt pro porcis. Rubus calidus est et siccus vt quidā dicunt. Constantin⁹ autē dicit summitates eius esse stipticas et valere cōtra ysturas. et calida apostemata. vnde videt q̄ sit frigida et sicca. Contra ruborē oculorū turiones eius cum vitello

Quintus

onozū conterant. et addito croco supponat oculis. Contra quālibet ysturas ecra mundā resoluat. postea addat oleū rosatū. deinde succus turionū eius cū maiori quātitate. contra calida apostemata folia summitatū trita cū aqua rosata superponant. Cōtra dissenteriam succus turionū eius cū aqua ozdei p elisere iniiciat. vel ex curionibz cū albumie oui et acceto fiat emplastrū sup pectine et renes. si sit vicio superiorū lenticula aliquatū epurata in siccio eius detur ad manducandum.

De Salice.

Aliq̄ est arbor nota sic dicta: eo q̄ plantata facile salit in altū. hec arbor in locis humidis et arenosis siue solutis delectat. et non multū radices profunde figit. plantat optime sine radicibus. si terra pforata cū palo aut cum foratura. planta biennalis in parte inferiori acuta foramini fortiter imprimat et vsqz quasi ad superficiem foramē ex sabulo impleat. vel terra soluta. terra vbi plantat cretosa sit deinde creta supponat. q̄ si soluta est. terra in qua plantat sufficit si ex eadē impleatur foramē. Qui multū proderit si eisdē car

Liber

dinibz quibz in salice steterat apponatur. fit au-
tem eius plātatio de mense octobris et nouē-
bris aut february et melius mēse marcij. Cū
iam ipis plantis sup salice ad huc existētibz
viridis succus se effunderit. Eis aut planta
mense aprilis et maij abradatur quicquid in stipi-
te pter superiorē oriuntur partes. Tercio quoqz
aut quarto anno incidunt omnes equaliter.
sex pedibus supra terrā. sed si duobz tantum
pedibz supra terrā ipius formarent stipites.
proceriores produceret ptecas. et longiori du-
raret tēpore. qā hec arbor tanto in ramis erit
fecundior quanto est terre propinquior. et est
ad incidendū aptior. veruntamē si est in loco
anialibus expōsito magis timeat corrosio ip-
sarum q̄ octo vel decem pedibus a se inuicē
distare debebūt. ne si nimis spisse fuerint sup
fluus ymbriis perimant ea que seminant in
agris. De tercio in tertium annū partice inci-
dunt vicz subniles iuxta salicē et grosse tribz
vel quattuor digitis remota ab ea. inciduntur
rotunde. vlt non multū oblique. et quicquid est
in salice siccum vel mortuū amputet. nec fiat
in eis canitate remota sed paulatim per om-
nia latera equaliter diffundant. Hoc em̄ mo-
do ptecas proceriores et min⁹ ramosas effici-
ent. et tēpore longiori durabūt. Et nota si co-
anno quo non incidunt et amputent nimie
parua et inutilia remanētes virge suscipient
ma⁹ incrementū. Ex ligno salicis solido pro
particis faciendo non exciso sunt trabes et
materie domozū. satis bone et ex grossis sunt
assides et conche et passides. et incisoria et va-
sa multa vinaria. ex cōcauis pō sunt coclea-
ria et sicule et staria ex ptecis sunt vine et ex eis
viminibz sunt sepes et clausure curiaz. et por-
ticozū et multa alia vtilia. Hec arbor compe-
tit vsui medicine p̄m cornicem folia et flores.
habet virtutē cōstringendi et cōsolidandi cō-
tra diffenteria. succus exp̄ssus. ex folijs et po-
tū datus valet cōtra vlcationē intestinozū
ex diffinteria faciū. detur puluis vlcationē
exteriorū partū consolidat. detur puluis
cornicis cōbustus in potu aliquo. Itē puluis
vt testat Dyasco. cū acceto potui datus et cū
acceto cataplasmat⁹ neruos et poros curat.
Itē folia salicis resperfa aqua ponenda sunt
circa febricitantes. Ysaac aut dicit floris et se-
minis salicis hanc esse virtutē q̄ si qua illud
in potu sumpserit filios non generat sed effi-
ciat infecunda.

De Sauina.

Quintus Fol. lxx.

Sauina est arbor satis parua. que semp
viridis est. et habet folia q̄ si cypressi si-
milia. hec arbor satis cōmode viuunt in omni ae-
re et loco. et libent plantat in viridarijs et in
claustris religiosozū. quia circulis et particis
circa eam positis ramos vndiqz cōuenienter
expandit. plantat autem ramus sicut de bu-
xo dicit in terraz affitus. Hec arbor calida et
sicca est in tercio gradu. Cui⁹ sola folia com-
petūt medicine. per biennū seruari possunt.
vinū decoctionis eius valet contra dolorem
stomachi et intestinozū. Item decocta cū vi-
no valet contra diffinteria et stranguiria. ca-
taplasinata valet etiā contra yliacū dolorem.
Est em̄ diaforetica et diuretica. someratio au-
tem ex aqua decoctionis eius in vino valet cō-
tra predicta. et etiam menstrua prouocat. et fe-
tum mortuū educit. Item decocta cū oleo et
superposita idem melius operat⁹. Contra tes-
tismō ex frigida causa valet si fiat decoctio
eius in acceto et vino et fumū patiens recipiat.

De Sambuco.

Liber

Ambucus est arbor quedā que in sepi-
bus nascitur. et ramis in terram affixis
plantat. et facillime cōprehendit. Et cuius li-
gno grosso vel mediocri sūt arcus. et ex gros-
siori non nodosa fiunt optime sagitte. Item
fiunt candelæ tinaciorū et vegetum ex eius li-
gno. virtus eius est calida et sicca in scōo gra-
du. medicine cōpetit principaliter cortex eius
scdō flores et folia. virtutē habet diuretica et
attractiva et purgatiua. contra quotidianā p-
cedente purgatiōe ante horam accessiōis det
vinū decoctionis corticis mediani sambuci.
Item succus sambuci per se datus vel cum
melle lumbricos interficit. ad menstrua pro-
uocanda succus corticis eius psarigetur vel
folia cataplasment. fomentū ex aqua salsa de
coctionis eius corticem tumore pedum sol-
uit et dolorem exteriorū partium.

De Sicomoro.

Sicomorus est quedam arbutula puu-
la quasi similis sanguini. et forma ligni
que pulcras valde producit virgas. et eius

Quintus

cortex valde pulcherrim⁹ adeo adheret ligno.
q̄ ex eo sūt pulcra manubria cultelloꝝ. et na-
scitur in nemoribus prope alpes.

De Sanguino.

Anguinus est arbor quedā similis par-
na que multū pullulat in sepibus. et eas
valde inspissat. sed spinis caret. et pulcras et
solidas virgas producit. et quibus fiunt bre-
uicelli ad auriculas capiendas. et vimiam ipsi
us rependis telis optima sunt.

De Spina alba.

Spina alba est arbor satis pua. que opti-
ma est pro sepibus. quia valde acuta
habet spinas. nec in radicibus p̄ agros pul-
lulat. et in se optime recipit insitionē. nec pila
et pirus et malus in ea facile cōprehendunt.
sed ad debitū augmentū venire non possunt.
propter inequalitates magnitudinē earum.
lignū habet album et solidum. Ideoq̄ cōpe-
rit p̄cidibus et coclearijs. frigida et sicca est
in scōo gradu et eius decoctio confert instru-
mentis iuncturarū et podagre. et confert mol-
lificationē stomachi.

Liber

De Spina iudaica.

Pina iudaica melior est omnibus pro sepi-
bus. quia in quolibet folio duas ha-
bet spinas. vnam habet vix magnam rectam et
acutissimam. et aliam parvam reuertam. et spissas
sua pulchritudine constituit sepiem.

De Spina ceruina.

Pina ceruina non multum sepius com-
petit. quia non est bene spinosa. sed ex ea
pro vineis optimi fiunt palei. quia sub terra
multo tempore durant.

De Scopa.

Scopa est arbutula valde parua. simili-
lis quasi zanippro. Cuius radix est rotunda et
adeo dura et nodosa. quod ex ea optimi fiunt cippi.

De Tamarisco.

Amariscus est arbor calida et sicca in
secundo gradu. vinum decoctionis eius valet
ad oppilationem splenis et epatis. Item strangu-
ria dissoluit et plus in cibo cocta ad idem valet
frequenter bibitis cum vase ex tali ligno facto. cor-
tices autem maioris sunt efficacie quam folia.

De Ulmo.

Quintus Fo. lxxf.

Ulmus est arbor nota que plantatur pla-
tulis cum radicibus viuendis. que faci-
le conualescunt. hec arbor optima est ut vites
super eam ascendat. ex ligno eius fiunt trabes.
et materia domuum. licet non diu duret in eis.
Item fiunt mozoli rotarum et fusoli molendi-
norum. et scale turrium in his valde competunt.
Item fiunt mazi ad ligna scindenda et vasa vi-
naria stringenda. quia tenax est et non facile
scinditur lignum eius. Item fiunt force et fur-
cones. et competenter omnia instrumenta que tes-
nacitatem requirunt. ut potius curuent quam ru-
pentur aut scindunt. et folia quidem eius op-
tima sunt pro pabulo bouum.

De Vinco.

Vincetoxicum est nota que plantatur ut salix.
que eiusdem est nature. et ideo conueniens
ter in eam inseritur. et que dam facit virgas
croceas. quedam nigras. quedam rubeas. Item
que in loco calido et exili oritur tenaciores vir-
gas producit. Que vero in umbris aut in loco
pinguissimo minus tenaces facit. Item est alia
species vincetoxicum que gorre vocant que opti-
me sunt pro tintis et regibus: quia longis ra-
mulis carentes et in summitate grossas et val-
de tenaces virgas producit. Et hec quidem sa-
cilum comprehendit. si ex virgis fuerint frusta se-

23 iiij

Liber

in pede minora. et in terrā infigant duobus so-
lū digitis supra terraz reflectis. q̄ nullo tpe in
stipite altius ascendere debet.

De Vindecto.

Vindectus est arbor nota q̄ in locis des-
lectat aquis et ex qua sunt pro vinctis
cōpientes pali.

De zuro.

Virus siue suber est arbor cui⁹ cortex
grossus est. et optimus ad planellas et zi-
naros. qui singulis tribus annis vel quattuor
ab arbore sua tolli dicitur et renasci. qd̄ est
contra naturā corticū aliarū arborū. q̄ exco-
ricate siccant. Est em̄ cortex in arboribus si-
cut cornu in animalibus. Cuius siq̄ pars abscis-
sa sublata fuerit non renascit in eodem statu.
sed cum deformitate et maxima cicatrice.

Incipit liber Sextus

de ortis et de natura et utilitate tā herbarū q̄
seruntur in eis q̄ ceterarū q̄ in alijs locis sine
hominū industria naturaliter nascunt.

Sextus

Ractatur⁹ de ortis et de in-
dustria cul⁹ ipsorū. et de ois
bus herbis q̄ propter alimen-
tū humani corporis serunt in
eis dicā de his mixtum. fm̄
ordinē alphabeti. q̄ sine ho-
minis misterio ex ipsorū ele-
mentorū cōmixtione in alijs nascunt locis. q̄
bus frequentē vtimur. vt earū virtute corpo-
ra in aliqua egritudine lapsa ad salutē pristi-
nā reducant. vt ante lapsum sana seruent. hu-
iusmodi nāq̄ cognitio valde utilis erit omni-
bus et p̄cipue habitantibus rura vbi medicia-
rum cōpositarū copia non habetur.

De virtutibus herbarū in communi.

Scimus q̄ arbor sola perfectam plan-
te cōtingit naturā. et in ipsa qualitates
elementares magis recedūt ab excellētis q̄s
habēt in ipsis simplicib⁹ elementis. Herbe au-
tem et olera scdm̄ minore⁹ satis rationē accipi-
unt rationē et nomē plante. et q̄litates elemē-
tales. in ipsis magis sunt acute. et min⁹ ab ex-
cellētis simpliciu⁹ elementorū recedētes pro-
pter qd̄ etiam sunt meliores et q̄ a primo bu-

more pinguescunt in terra min⁹ recedunt nec
alte eleuant. ppter debile virtutē aīe vegetabi
lis in ip̄is. quo autē viciniōres sunt elementis
ei viciniōres sunt materie. Et forma q̄ est ve
getabilis aīam min⁹ vincit i eis. ⁊ ppter hoc
sunt efficaciores ad trāsmutandūz corpa. Et
ideo magis sunt adhibite medicie. q̄ aliquid
aliud dico. igit̄ vt ait frater Albertus theoto
nicus philolophus egregi⁹. q̄ quāsdā quali
tates habēt a cōponentib⁹. quāsdā a ppositio
ne. quāsdā autē a specie s̄m sidera. a cōponen
tib⁹ vero habēt calefacere ⁊ refrigerare hūme
ctare ericcare. a cōpositiōe autē habēt hās q̄li
tates fractas ⁊ aliq̄ adherētes. ⁊ aliq̄ subtil
les. ⁊ penetrātes. quoniā multe eaz. nisi hās
berēt calores fractos in humido p̄cipue ⁊ fri
gido. absq̄ dubio ea quib⁹ adherēt exurerent
⁊ incenderēt. idē autē est de frigiditate. qm̄ ni
si fracta esset mortificaret. sicut autē est de hu
mido ⁊ secco. adhuc autē calore nō stare adhe
rens in florib⁹. nisi teneret ab humido ⁊ secco
aliq̄ntulū passio. nec siccū penetraret nisi sub
tilitate acciperet ab humido. ⁊ acūmē a calido.
et retinentiā a frigido ⁊ detentionē a sp̄e. Ha
bent autē q̄litates ⁊ opationes multas ⁊ mira
biles. sic q̄ aliq̄ virtute purgat colerā vt sca
monia. ⁊ aliq̄ virtute purgat flegma. vt ebu
lus. ⁊ aliq̄ melancoliam. vt sene ⁊ sic de alijs.
Hās em̄ p̄tutes nō habēt a cōponentib⁹ ele
mentis. neq̄ ab ipsa cōpositione. qm̄ cōpositio
nō dat p̄tutē. sed p̄tuti cōponēs ip̄a dat mo
dū agēdi vel patiēdi. sed sunt cōpositiōes iste
⁊ q̄litates a tota specie causate. a p̄tutib⁹ cele
stib⁹ ⁊ a p̄tute aīe. nō em̄ vnq̄ calidū purga
ret sed poti⁹ cōsumeret nisi a p̄tute celesti cau
saretur hoc opatio. Sicut em̄ in intellectu pra
ctico sunt forme p se mouentes corpa eius in
cui⁹ sunt intellectu ⁊ in extermiationib⁹ aīa
liū sunt forme q̄ mouēt aīalia. ita sunt forme
q̄ a motorib⁹ orbū p figuras stellaz influre
als influre generalib⁹ q̄ sunt forme p se etiāz
mouētes ip̄as ad q̄dam q̄litates elementares.
p illū modū nullo mō mouēt. Exprimēto autē
scim⁹ formā semē intra existētiē mouere ad
venērē p seip̄am ⁊ ipsa sibi mouet in corpa in
strumēta ⁊ in eba p q̄ exercet coitus ⁊ sicut
forma artis p seip̄am mouet. ⁊ q̄rit instrumē
ta cōueniētia fini suo. ⁊ scdm̄ hūc modū effi
caciores sūt motores orbū mouētes formas
influre suis materijs q̄s mouēt mot⁹ stellaz
⁊ celi q̄s sit aīa ad influndū formas tales cor
poris sibi cōiuncti. hec autē forme obtinētes
materias generabilū ⁊ corruptibilū multas

pbant effectib⁹ in lapidib⁹ ⁊ plātis. Erūt em̄
multi effect⁹ lapidū ⁊ plantarū q̄ experimēto
accipiunt in eis dē in q̄b⁹ studēt magici ⁊ mi
ra p eas opant. ⁊ iste opatiōes sūt q̄ nec cōpo
nentū elementoz sūt nec cōpositiōis ip̄ius s̄m
se sed sūt formaz. s̄m q̄ influre sūt ab intelle
ctualib⁹ ⁊ separatis substantijs. Ampli⁹ autē sciē
dū est q̄ materia nihil agit p se. sed oīa patit̄
⁊ nō sūt nisi tria formalit̄ in plātis. forme em̄
sunt q̄ sunt i eis aut sūt cōplexionales aut ce
lestes aut aīales ex aīa vegetabili q̄ est in eis.
Et forma q̄dē cōplexionalis est in eis abso
luta ⁊ cōpata. Absoluta p̄o est vt calor ⁊ fri
gus. hūiditas ⁊ siccitas. ⁊ iste absolute forme
variant matie. s̄m duo q̄ sunt i plantis. quo
rū vnū est elemētū cōponētis q̄ntitas s̄m vir
tutē in vna em̄ est plus calor. in alia plus fri
goria. Alterū autē p q̄s variat ista forma in
agēdo. est loci natura in q̄ crescit. plāte em̄ ha
bēt q̄litates locoz in q̄bus crescit. Et s̄m di
uersitates climatū variat actio q̄litarū ⁊ plā
raz. plāte radicit⁹ terre adherēt ⁊ habēt plus
de q̄litate loci. q̄s cetera q̄ sunt mobilia de lo
co ad locū. q̄uis em̄ mutabilia sunt s̄m locū
imobilia t̄m sunt dura nisi suggestia locoz. p
prietates q̄ etiā molles sunt p̄m̄. ⁊ maxime
herbe. ⁊ sūgūt nutrimentū sūū a locis sicut a
vitre quodā. cōpate autē iste eadem q̄litates ⁊
acuunt ⁊ frāgunt. Calor em̄ acuit sicci domi
nio. frāgit autē ⁊ ebeat ⁊ ab aquea hūiditate.
⁊ inde fit q̄ aliq̄ due plante hnt duas q̄lita
tes eq̄les scdm̄ essentiaz. ⁊ t̄m ineq̄liter agunt
s̄m eā. q̄ caliditas vni⁹ acuta est. ⁊ alteri⁹ fra
cta. inde etiā fit q̄ vna forti⁹ agit in pfundū
altera forti⁹ in superficie. q̄ em̄ est in subtili hu
mido forti⁹ penetrat in profūdo. ⁊ illi adhe
ret. ⁊ in eo pgregat p̄tutē ei⁹. ⁊ q̄ adheret gros
so sicco. forte maior est ⁊ t̄m nō pertingit nisi
ad superficiē. eo q̄ penetrare nō p̄t grossa sicci
tas ip̄ius. hoc autē mō etiā frigidū cōparat ad
siccū ⁊ hūidū q̄ licz oīs q̄litas acuta forti
cet in grossa substantia postq̄ recepit eā. t̄m ip̄a
grossicies ei⁹ impedit penetratiōez. ⁊ ideo mi
nus agit in aliā. aliq̄ minor vlt̄ eq̄lis q̄ est in
substantia subtili. Adhuc autē q̄litas illa acti
ua q̄ est in suba subtili. ticer forte maior sit q̄s
alia q̄ sit in suba grossa t̄m nō pficiet opatiōez
suā q̄ euaporabit cū subtili hūido in q̄ est an
teq̄ cōplet opatiōē suā. sed sic eā dunt⁹ ager
q̄ retinebit in suba grossa ip̄a q̄litas actiua.

De ortis et cultura ipso
rum in cōmuni.

Enerali sermōe de oris loqns dicā in p
mis q aerē desiderāt liberū z tpatū. vel
tpato pprimū. qd patet ex eo q tpa z loca ni
mie caliditatis aut frigiditatis formidāt. et in
eis herbe qst ad vltimā ariditātē pueniūt. ni
si tūc multē pluuijs aut irrigatōibz adiuuent
z sūter videm? q loco z tpa mortificāz frigi
ditas tollerare nō pnt. Itē videm? q in locs
ymbrosos nulli? vel modice vtilitatis existūt.
terrā desiderāt mediocritē solutā. et hūidā po
ti? q sicca. creta em z argilla sūt oris z cultō
ribz plimū inimica. z herbe in nimis soluta
terra posite in pncipio veris optie pualescūt.
sed i estate siccant. Itē irriguus ēē desiderat.
vt supra serinū habeat. q possit p cōueniētes
sulcos cū op? fuerit irrigari. q si hoc hīc nō
pōt habeat i se piscinā. vlfouēā fontē vel pu
teū q in loco riuī succedant. z si nullū hīc pōt
fiāt fouee mltē pncp oris i qbz pluuiāz hūor
aliquā diu retineat. vñ palladi? egregie dicit
q orē q celo elemētū subiacet. z fontano hūo
re pcurrit. ppe est vt liber sit. z nullā serēdi di
sciplinā requat. Itē requit terram pguissimā.
ideoz i altiori pte sui simū sp heat. Lūi? suc
cus cū spōte fecūdat. z ex eo semel qlibet āno
si habet copia ei? singl? oroz spacia impin
guent. eo tpe quo seri debebūt. Sit aut oris

domui pprim? longe tū ab area situs. nā pul
uerē palliaz qz herbaz folia pforat z epiccat
patit inimicū. felix aut oris positio est. cui les
uif inclinata planicies cursus atqz fluentis p
spacia discreta deriuat. Si habet copia terre
oris exposte. pres ei? sic diuidēde sūt. vt bec
in qbz autūno semiabūt. pno tpe pastinam? z
qs semiabim? vere cōplebim?. autūni tpe de
bem? fodere. ita vt vtrazqz pastinatio decoqē
bñficio alior? z solis. in locs aut hūidis semi
nādis i vere vale erit circa finē nouēbris mlt
tos impmere sulcos cōcauos. ad qe labat su
perfluus areaz. hūor tpe sanōis. vt maturius
talis loc? tūc sulcs replez semibz impleat. Si
pō penuria terre habet. qcuqz tpe āni terra
int hūiditātē z siccitātē inuenit eqilis pastia
ri pōt. z statim seri. sed si optie fuit impiguata
ea q fata erūt. magis suscipiet incrementū. Pa
stinū pō fiat pfundū pma vice grossius cū vā
ga. z sup terrā sim? spargat. deinde cū ligoibz
itez minutatim pastinet. z qntū fieri pōt lera
mē z terra misceant. z in puluerēz deducant.
Cū aut semian dū erit. cū fune fiat aree circa
duos pedes ample z lōge qntuz voluerz. sup
qbz iactabit semē. et rastro opiet. z siqd terre
dure in superficie remālerit cōterat. et iterū aree
fimo operiant. maxime cū sit satio byemalis
impiguar em terrā z a frigore semē defendit.
herbe aut sez lactuce blez borago colliculi et
ceterē q in eo loco vbi sit semiarū pdictū erāt
euulle cū sit pastinū pmode plātant circa sul
cos areaz vt i seqnti habean? qdragesima et
seiaro nō auferūt nocumētū. ex quibz qz vo
luerz poterz ad semē pducendū fuare. pōt aut
in oris satio plim herbaz fieri toto tpe anni
q aer z terra naturalitē seu hois industria in
ueniunt eqles. aut ab eqilitate non nimis dis
screpātes. Sed pncipalis z pcpue satio du
plex est. vna pñalis que fit in mēse februarij
vñ marcij. altera autūnalis q fit i mēse septem
bris vel octobr? ita tñ q locs frigidis autūna
lis satio maturi? fiat. pñalis tardior. in cali
dis pō regōibz autūnalis seri? fieri pōt. z ver
na maturi?. Hoc tñ scias q i tpatz locs z etiā
calidis pfata satio verna melior inuenit. si fa
cta fuerit i fine nouēbris. vel in pncipio decē
bris. qz si februario vel marcij mēse fiat. licet
aū aduentū februarij scia nō nascunt. qz val
de maturi? herbe. p. xl. habebunt. z porri z ce
pe citius poterūt transplātari. pnt aut cōmo
de seiaro herbe sepatim z mixtū. Nā si mixtum
semiant. cū cōualuerint euellent q fuerit trās
plantāde. vt porri caules z cepe. et ex his que

trāspātari nō debet. pmo euellent atriplices
 2 spinacia q nō durāt i ortis. 2 remanebūt ble
 te 2 petrosillus. scarureia 2 aliq caules. 2 ex la
 ctuq 2 feniclis aliq dō ad pgruā raritatē de
 ductis sarculabunt. 2 ad debitū veniāt pple
 metū 2 herbe qdē q trāspātari nō debet rare
 ferēde sūt. q pō trāspātant spiss? feri dūt. Et
 est notandū q vbi debet pātari porri cepe 2
 caules faseoli miliū panicū cucurbite cucu
 meres melones 2 citrullipūt de mēse decem
 brī ianuarij 2 februarij feri oēs herbe q cōsu
 munt aū pdictā plātationē vt sunt spinacia
 atriplices 2 lactuce caules porrine et cepollie
 2 ceterē siles. Lanedū est ne q ferunt seia sūt
 corrupta. Ideoq eligēda sūt q farinā interi
 bnt albā. 2 q mag? fuerit pōderosa 2 pingua
 siue grossa 2 in plib sūt vtilia q nō excesserit
 aūteratē. Sepe tū pūit q seia qntūcūq sūt
 bona si iacta fuerit nō nascat? et aliq malitia
 corpoz celestū ipedita. Ideo corūq vtile in
 uenit diuersa seia simul feri: ne ipus alicui se
 minū ppariū ex toto terraz diuidunt. licz em
 aliqū plāte seiniuicē impediāt vt sup. pbatū ē
 in scdo libro. tū herbas vt plimū videm? cō
 mode siml nasci 2 viuere vt apte parz in piaz
 2 in loc? ceterz in qbz diuersis siml herbis 2
 raro vni? tū generz natura suo naturali mo
 tu pducit. quā quidē seq debem? in oibz tan
 q ducē Scias em q ois herbaz fatio est op
 tima cū luna fuerit i augmēto ppter rōnez quā
 sup dixi i libro scdo 2 sepe euenit vt nō sit vti
 lis fatio cū luna pcesserit in defectu. Fit autē
 trāspātatio vt sapor herbaz i meli? cōmutet
 2 domesticet 2 q nimis spisse nate fuerit adeo
 rare ponant? vt sarculari possint. 2 ad debitū
 puenire augmētū. nec ē in trāspātatiōe neces
 se firmari radices. sed in qbusdā est vtile am
 putari radicū sūmitates. vt i tractatu cuiusli
 bet herbe patebit. sarculant? autē qnēs herbe
 nocue nascunt? in eis. q tā surculo qz manibz
 optie auferant. vt melioribz herbis surripiāt
 nutrimentū. fit etiā sarculatio cū ppter pōd? ter
 re ac ymbriū cōpssione 2 ambulantiū cōculca
 tiōe tra nimis fuerit cōsolidata dū tū seias q
 qn terra fuerit nimis mollis nō tangat. sed si
 fuerit nimis sicca licz terra moueri nō possit
 herbe nihilomin? sarculo recidāt. q res mul
 tū pficit ortis. Accidūt ortis mltā nocumēta
 qnqz autē necessitas nos cogit ortū facere i ter
 ra nimis solida: 2 cretosa. Lūi multuz pderit
 si sabulū misceat? vl letamis mltitudo. 2 terra
 sepissime moueat. 2 qnqz terra est adeo soluta
 q būoz pcept? facile resoluit. 2 ort? estiuo tē

pore nimis ericcat. Lūi pderit si eidē miscea
 tur letamē 2 creta. si nō pōt facile irrigari aut
 diu negat celestz infusio. Si aut ort? est oino
 nimis aqsius magnis cingat fossas 2 p ipsuz
 ortū fiant etiā tales q būoz aqsius supflu? de
 fluat ad pres extremas. si fuerit pō nimis sic
 cus 2 arid? foucis non cingat. qz orto subdu
 cūt būozes 2 alte duobz pedibz pastinet. qz or
 tus sic cul? negliget siccitates. et tpe magni
 caumas irrigetur. 2 plāte puule obumbrēt.
 byeme pō frigida coopiant noue seminatiōes.
 ne supfluo frigore q lata fuerit corrumpant.
 Contra nebulas 2 rubiginē paleas 2 purga
 mēta plibz locis p ortū disposita siml oia cū
 nebulā viderz instare cōbure. Lōra lumaces
 q eas de orto remoueāt sint lectores. Contra
 formicas q būnt in orto foramē cor nocue fora
 mint apponam? vt palla di? ait. vl origano vl
 sulphure tritis foramē asperge. si defors veniāt
 omē orti spaciū cinere aut creta cingam? Si
 fecerz lineā de oleo nō audebūt intrare donec
 fuerit ericcatuz. s; hoc est difficile. s; vtile erit
 hoc facere p arbores patientes formicas et p
 erucas. seia q spargēda sūt sp succo madesiat
 vl sanguie erucay p man? puerozū colligant
 2 occidant cū ortū infestāt. Licer est inf olera
 ppter multa porreta ferendū. vt olera infesta nō
 generet aialia in corio testudis. oia seia q spar
 sur? es desicca vl mētā locz plibz 2 marie int
 caules fere Lōra mures 2 talpas pdest in or
 tis cantas hē aut māsueras multelas. Aliq fo
 ramia eoz creta 2 succo agrellz cucumerz im
 plēt. 2 aliq foramē cū pastio vlgz ad terrā solis
 dā auferūt deinde ponūt aquā i foramē i ter
 ra solida cristēte 2 inde egredies aial occidāt.
 pteca oia seia orti ferunt 2 agri ab oibz malis
 2 noxijs aialibz aut mōstris intacta seruari. si
 succo radicū agrellz cucumerz 2 erucay mix
 ta macerent? Herbe colligunt? ppter cibū ipis
 recisus cultello modicū sup terrā 2 ex mltis so
 la folia colligunt. q ad debitū vel qsi puen
 rint augmentū. vt in blita sclarea bozagie pe
 trofillo. 2 i caulibz obseruat. s; i byeme caules
 totalit? in cidunt. porro i his oibz excepto pe
 trofillo feniclo 2 saluia 2 qbusdaz alijs si sepe
 stipites cū nati fuerit vl creuerit auferant lō
 giori tpe sine semibz virides babeunt. verū
 ppter medicinā optet colligere postqz integrā
 icipiūt hē qntitatē. quā debet aūqz floz alte
 ret calor 2 cadāt s; seia colligūt postqz eoz ter
 min? figit 2 ericcat? cruditas. 2 aqstas. 2 rā
 dices sumēde sūt cū adest folioz casus. floz
 colligere opz p? aginōz integrā aū extermia

Liber

tionē et casum. sed tota herba colligi debet cū ad suā integritatē puerit. Et fructus quidē sunt colligendi postq̃ sunt cōplementū eorū et anteq̃ sint parati ad cadendū et q̃cūq̃ colligunt. decrescēte luna meliora sunt et magis seruabilia his q̃ colligunt decrescēte luna. in ei⁹ augmēto. et sicut q̃cūq̃ colligunt clario aere meliora sunt his q̃ colligunt in dispositione hūiditatis aeris et vicinitatis ipsius pluuię. Et siluestres q̃dē domesticis sunt fortiores et minoris quātatis s̃m Plinii. et ex siluestribus montane sunt fortiores. et ille quoz loca sunt ventosa et sublimia sunt iterū fortiores. et ille quarū calor fuerit magis tinct⁹ et sapor magis apparēs et odor fortior erūt potēiores in genere suo. Amplius scias q̃ virtus herbarū debilitat post duos vel tres annos. sed plurimū herbe flores et semina seruāda sunt in locis siccis et obscuris et in sacculis aut in vasis cōstrictis melius seruant⁹: ne odor et virtus eis exaleetur et p̃cipue flores. radices autē melius in subtili arena seruant⁹. nisi sint radices que siccate seruant⁹. que similiter in loco siccō et obscuro melius seruabunt. semina tamē porrozi et cepaz meli⁹ q̃ alie in suis silijs seruabunt.

De Allio.

Sextus

Allium de mense septembris et nouembriis optime plantat⁹. in terra maxie alba fossa et subacta. siue stercore licet in alia terra etiam stercoreata proueniat. sed inseri potest mense octobris septembris februarij et marcij. et in locis calidis mense decembris. et si dimittant in terra quando matura sunt reperiunt eorū radices et folia. et faciūt semē sequenti anno. qd̃ semari potest. et allea prouducit. plantat⁹ in areis vno pede seu palmo distantes. Item possunt poni in areis herbarū due aut tres acies in qualibet. Sarculanda sunt frequenter vt melius eoz capita crescant. si bene capitata facere volueris. vbi ceperint eorū stipites prodire. procul calca. ita q̃ succus reuertet ad ea. Colligunt cum eorū stipites se ammodo sustinere non possunt. in lune defectu et clario aere. fertur enī q̃ si serunt luna sub terra posita et sub terris luna latente vellant odoris feditate carebunt. Item in paleis condita vel fimo suspensa durabūt. Alleum siccū et calidū est in medio quarti grad⁹. virtutem habet cōsumendi dissoluedi et expellendi venenū. Contra morbus habet cōsumendi venenozū animalū. accipe allea et tere et cataplasment. Succus eius interius receptus discutit venenū. vñ tiriaca dicit⁹ ruscicorū. Contra lumbricos accipe alleū parū piperts petrosillis succum mente et acetum et inde fiat cataplasma als salsamentū et comedē cum pane vel carnib⁹. Ad aperiendas vias epatis vinales meatus. fiat salsamentū cū vino et succo herbarū diureticarū. et detur patienti. Contra stranguiriā et dissinteriā et dolorem iliorū accipe allea et coque in vino et oleo. et facias inde emplastrū et impone pectini et circa virgam et loca dolentia. Alleum visui obest. quia desiccatur et toti corpori nocet si vltra modū sumatur. quia generat lepram apoplexiā maniam et multa alia. Alicena insup dicit. q̃ alleum coctum clarificat voces et guttur. et confert tussi antiqui et doloribus pectoris ex frigore. Ysaac dicit q̃ parū dant nutrimentū. et sunt nocina colericis. et calorem naturalē habentibus. frigidis et humidis seu liquidis naturaliter vrinā prouocāt. et ventrem humectant. et siccis naturā cōtrarium faciunt. sed volentes caloris eorū nocumētum vitare bis ea elixent. deinde condiant ea cum aceto.

tum
plan
br. ii
prou
se in
amp
sepe
gne
seru
du. h
est q
luti
ilico
difi
ciā
exq
da
von

**Liber
De Attriplice.**

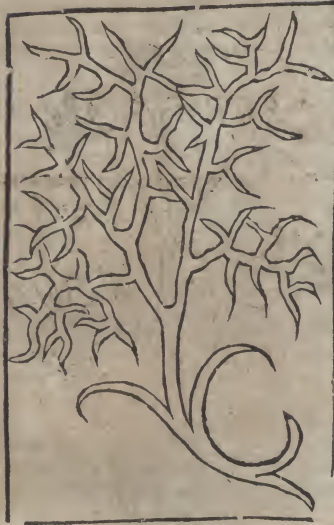
Triplex seritur mense februario et mar-
cio aprili et ceterorum mensibus. usque ad au-
tumnū. si poterit irrigari. et non desiderat tras-
plantari. et a quibusdam seritur mense decem-
bris. in terra bene culta et stercoreata. et melius
provenit si rare fuerit seminata. potest autem feri
se in suis areis simul cum alijs herbis. et semper
amputandus est ferro. quia pullulare non cessat.
sepe etiam irrigari desiderat. si tepus fuerit ma-
gne siccitatis. semina eius per quattuor annos
servari possunt. Attriplex frigida in primo gra-
du. humida in secundo. parum nutrit. et liquor
est aquosus. et cito efficitur. et non est venter so-
lutiuss. Cataplasma super calidum apostema
illico refrigerat et sanat. Semen eius est mun-
dificatissimum et colatissimum. et punde vtile est icteri-
cia habentibus quod nascitur de epatis opilatione.
ex quo duabus dragmis cum melle et aqua cali-
da potui datus colericis valde pronocatur
vomitus.

**Sextus fol. lxxviii.
De Aniso.**

Anisus desiderat terram bene pastinatam
et pinguem. et optime puenit si humore in-
uet et stercore. scribitur mense februario et marcio
per se. et cum alijs herbis. ac semine eius suspensus
per triennium durat. Anisus calidus et siccus est in
tercio gradu. alio nomine dicitur cuminum vel feniculum
romanum. et est semine cuiusdam herbe que silvestri nomine
appellatur. et tunc habet dissolventem et consumendum. potest
autem conservari per quattuor annos multa efficacia
Cum lauat facies ex aqua ipsius clarificat eam. et sili-
ter eius acceptio et usus cum mensura. sed ni-
mis usus ipsius faciem citrinat. Contra ventosi-
tatem indegestionem et accidas eructationes det.
vinum decoctum anisi feniculi et mastice vel
pulvis ipsorum in cibis addito pulvere cinna-
momi. et dolore intestinorum et frigida mis-
tigat. Contra viciū matricis ex frigida va-
let decoctio eius cum alijs rebus diureticis. Con-
tra liuorem et percussione et precipue si sit in facie
iuxta oculos coquat cum cinio et supponat cum ce-
ra calefacta. Ad augmentationem lactis et sper-
matis valet pulvis eius sumptus in cibo et potu.
et hoc operatur agiendo meatum lacis et spermatis.

Liber De Aneto.

Actū desiderat cōmunē ortorū terrā. et
serit mense februario et marcio septēbri
et octobri. et in locis clementibz. etiā de mense
decēbris p se et cū alijs herbis oēm celi statuz
patit. Sed in tepidiori letat. rarius serat et
irriget si nō pluāt. aliq semē eius obruit. op-
pinātes q ab aue nulla tangat. Anetum cali-
dū est et siccū in scō gradu. Eius semē pnci-
paliter cōpetit medicie. scōario radix recens.
Rā radix recens hz virtutē diureticā. calculi
fractū. et vianū vinaliū apertuaz. vt dicit
de pprietate li. xviij. Sicca sō nullius est vti-
litatis. tercio herba. Semē per triennij pōt
seruari. melius tamē est si singulis annis in-
nouet. decoctio herbe et semis valet ad stran-
guiriā et dissenteria. et lac augmētāt. Contra
dolorē matricis fasticuli aneti bulliant in vi-
no. et catbaplasment. Semē eius ventosita-
tē tumorē et inflationē dissoluit. et similiter ra-
mi eius. et ipm semen ventre de humorū pu-
tredine mūdificat. habet etiā proprietatē ex-
tinguēdi singulū de plenitudine factuz q si
vriatur. calidū et siccū est in tercio gradu. etiā
valet cōtra vulnera putrifacta et diuturna in
ventre nata. Auicenna dicit q assiduatio co-
mestionis aneti debilitat visum.

Sextus De Appio.

Appiū mense februarij marcij aprilis et
mai serit debet. et multū multiplicat in
circuito. et eius vetustiora semia citius nascū-
tur. Appiū aliud est domesticum. aliud silue-
stre. domesticū aliud ortense. aliud aquaticū.
quod i ortis nascit calidū est. in pncipio ter-
cij gradus. et siccū in medio. ideoqz coctū vel
crudū esui datū oppilationē aperit. vrinā p-
uocat. et ventrē stringit. habet pprietatē cōsti-
pationē membrorū soluēdi. et viā hūoribz fa-
ciendi. vnde nocet epilepticis et pgnantibus
eolqz ad stomachū vuluā et caput attrahēdi
hz pntē nocet epilepticis et pgnantibus. et vomitū
inducit. vinū ei? decoctōis torsionē vtrūqz fa-
ciat ex vtrorsitate ppetat. Semē ē efficacie mi-
noris. scōo radix. tercio herba. Aquaticū au-
tē rariū dicit. eo q in aqz nascit vbi rane mo-
rant. vel eo q renibz opitulat paz est calidū.
vnde digestibilib? est et calidis naturis cōue-
niēs. Catbaplasmatio facta de eo et mica pa-
nis sup stomachū positus eius ardorē miti-
gat. siluestre dicit appiū risus. eo q melancoli-
cū purgat humorē. ex cui? habūdancia tristi-
cia generat. Appiū risus in vino vel aqua de-
coct? stranguiriā et dissenteria soluit. et fumū

Liber

gium ex eo factū menstrua prouocat. vel succus eius suppositus. Et nota q̄ apium rīus ore sumi debet: quia in quibusdā locis adeo violentissimū als uehementissimū inuenit q̄ si sumatur est causa mortis.

De Absinthio.

Absinthiū calidū est in primo gradu. et siccum in secundo. duas dicit habere virtutes contrarias. scz laxatiuā et constrictiuā. prius mā ex caliditate et amaritudine. scdā ex grossicie et ponticitate substantie. vnde nō est dandum nisi materia existente digesta. debet autem colligi circa mediū maij. et in vmbra sicarii. Contra lumbricos in inferioribz intestinis existentes datur cū puluere centauree. vel persicane vel nucleorū persicorū aut foliorū. Ad menstrua prouocanda p̄sarigetur succus eius. vel fiat suppositoriū ex eo. et apio et arthemisia coctis in oleo. Contra ebrietatem def succus eius cū melle et aqua tepida. Contra suffocationē ex sanguine. als fungis def succus eius cum aceto et aqua calida ad duriciē splenis absinthiū coctū cathaplasmet. Contra liuorē et dolorem membrorū ex percussione absinthij et puluere cimini et mellis fiat emplastrū. Contra duriciē vel duricies

Sextus Fo. lxxv.

als vermes aurū insillet succus eius. Succus eius potat⁹ visum clarificat. et oculis imposit⁹ ruborē et pannū remouet. libros et pānos et a vermibus et tinea tutos reddit et in caustū et carias a corrosione sine a corruptione.

De Arthemisia.

Arthemisia que alio nomie dicitur mater barbari. calida et sicca est in tercio gradu. folia eius magis q̄ radix cōpēnt medicis ne. et viridia magis q̄ sicca. valet contra sterilitatē. que fit a frigidityte. Nam si esset ex caliditate magis obesset. quod satis p̄pendi potest ex complexionē mulier. si sunt macre vel pingues. datur ergo puluis eius cum puluere bistorte. et nucis muscate. cum melle confectus. vel sirupo simplici in modū electuarij. Itē balneat in aq̄ in qua sit cocta arthemisia. vel ex tali aqua fomentet vulua. vel ex ea et oleo cōmuni fiat suppositoriū. Ad menstrua prouocanda fiat pessarium ex succo eius de. Contra tenasmon ex frigida causa. patiens recipiat sumū eius per annū. et herba calefacta et super lapidem posita sedeat super eam.

Liber De Aristologia.

Aristolochia duplex est scz longa et rotunda. et utraqz calida et sicca est in tercio gradu. et quidā dicūt q̄ est sicca in tercio gradu. radix magis q̄ folia competit medicine. radix colligit in autumnno. et exsiccata per bienniu potest seruari in multa efficacia. Et folia cum floribus habent dissoluendi et cōsoluendi et consumiendi et expellendi venenū. et morsum venatorū animalium. de succo rute cum puluere ei⁹. puluis etiā eius carnes corrodit in vulnere. et in fistula. ad expellendum fetum mortuū coquat nimis in vino et oleo. et radix ei⁹. et fiat momentū iuxta femur. puluis eius acceto mixtus cutē optime et scabies et saniem mūdificat. Albertus dicit q̄ habet mirabile virtutē in attrahendo spinas. et aliq̄ carni infixas. Itē dicit q̄ mūdificat sordes auris. et mundificat et confortat aurū quādo ponitur ip̄a cum melle. et prohibet saniem si generet in ea. si linitur super splenē cum acceto confert valde. et rotunda in om̄ibz est fortior.

Sextus De Abrotano.

Abrotanū est herba calida et hūida in primo gradu. et subnatiua et aperitiua valde. Cuius emplastrū prohibet attractionē neruū ad membra. Item frangit lapidem in renibus. et prouocat menstrua sedando. eius decoctione. et confert vlceribus ei⁹. et ei⁹ cit secundinā. et fetum. et confert coadunationē ozis matricis. et aperit ip̄m. et duriciem eius bibitū. et more emplastri suppositū et ponatur ex eo vsqz ad quinqz.

lia e
pen
line
dan
bat
mer
rod
tra
do
liae
me
cōfi
et p
ro n

**Liber
De Affodillis.**

Affodilli ⁊ centum capita ⁊ albutiū idē
est calidum ⁊ siccum in scdo gradu. fo-
lia eius sunt similia folijs porri. radix ei⁹ cō-
petit medicine magis q̄ herba. et viridis me-
lius q̄ sicca. in radicib⁹ eius inueniunt que-
dam capita in modū testiculorū. diureticam
habet virtutē attrahendi dissoluendi ⁊ cōsu-
mendi: et valet ad ea ad que valet anacardum. et
eodē modo. Item valet ad ea que valent cō-
tra maculas et omne viciū oculorū hoc mo-
do accipe vnciā croci ⁊ vncias. 3. mirre bul-
lias in libra media boni vini rubei: et libra
media succi affodilloz vsq; ad mediē partis
cōsumptionē. vel ponat ad solē in vase eneo.
et per tot dies q̄ ad mediētātē reducat. mi-
ro modo pdest si tali colirio illiniant oculi.

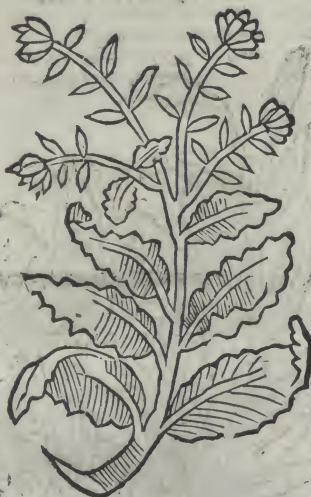
**Sextus Fol. xxiij.
De Accetosa.**

Accetosa frigida ⁊ sicca est in scdo gra-
du: in ipsa est stipticitas et superat cole-
ram. et eius humor est laudabilis. radix ei⁹
cum acceto confert scabiei vlceroſe. ⁊ excoria-
tionem inguinis. Ex ea fit emplastrum scro-
folis: ita q̄ dicitur si radix eius suspendat in
collo habentis ea iunetur. et eius decoctio cū
aqua calida confert pruritui. et similiter ipsa
in balneo est vtilissima. ⁊ comeditur propter de-
siderium luci.

De Glita.

Liber

Lila desiderat terram pinguiſſimā hu-
midā ſtercoratā z ſubactā z optime pro-
ficiet. Serit ea q̄ ppter cibū querit mēſe de-
cēbris februarij z marcij p̄cipue. Sed pōt fe-
re toto anno ſeri. ſi inueniat terra cōlis. z op-
time q̄ ſpiſſa fuerit rarificat. z alibi trāſplan-
tat. cū aliq̄ntulū creuerit. vt ſit quicq̄ vlt̄ quat-
tuoꝝ folioꝝ radicibꝫ ſuis ſimo recē obꝛuſū. z
q̄ inuenit in loco vbi ſunt ſemiaria euulſa et
ſemiatis arcis plāct̄ circa ipſa ab vtraqꝫ pte
ſulcoꝝ. Itē pōt ſeri i arcis vbi ſunt melones
z citrulli aut cucurbitē cū incipiūt ramos ex-
tendere. ſiue ſint ibi cepe ſiue nō. que remane-
būt remotis melonibꝫ citrullis z cucurbitis.
Sarculāda ē ſepe. z ab herbis inuulſibꝫ libe-
rāda. ſi p ſe ſola fuerit. Sz blita q̄ p̄p̄ ſcīa col-
ligēda ſerit optia erit. ſi ſerat mēſe auguſti.
deinde mēſe ianuarij p ſulcos ortoꝝ vel per
arcas trāſplantet. Nec em̄ poſtea nobilioꝝa
ſemina ferūt. Et nota: q̄ ex eodē ſemine blite
naſcunt̄ nobiles: q̄dam q̄ primo anno nō p-
ducūt. ſed ſolū anno ſeq̄nti. Et hec debet pro-
pter eſum ſeruari. Et q̄dam naſcunt̄ ignobi-
les. q̄ prima eſtate ſurgūt in ſtipitē. z ſemen p-
ducūt. z hec extirpent de orto. cū ſemen pro-
ſerūt. Item ſeri pōt z cū alijs mixtim q̄ rema-

Sextus

nebit z ſarculabit̄ remotis quaſi ceteris her-
bis. Lila ſemē p quattuor ānos dūrat. Blita
ta frigida z hūida eſt in tercio gradu. lauda-
bilē chimū generat. ventrē humectat. z cōne-
nit calidi natura vel accidentalit̄ calefaciē.
et ſitim extinguit. blita lēdes z alias immū-
dicias capis z faciei maculas emūdat. Lapil-
los capitis reparat z cōſeruat. malos humores
nutrit. nimis ſi ſepe i vſu habeat vt p̄cit dya-
ſco. Auicē. dicit: q̄ ſup eiꝫ radicē ſicut z ſup
caulem poſſet plantari ſurculus. qui tandē ro-
borata radice in arborē tranſmutatur.

De Boragine.

Drago ſerit mēſe auguſti ſeptembꝫ
decembꝫ z aplis. vel ſola in arcis. vel
circa nouellas arcas aliarū herbarū. nec apte
alio tpe ſeri pōt. z trāſplantat cōgruo fere to-
to tpe anni. ſemia eiꝫ colligunt̄ ſemiatura ne
de filiis cadant. z herba cū ſeminibꝫ p duos
vel p tres dies ponit̄ in acervū. vt ſemia ma-
turitatis recipiāt cōplementū: z ſup linthea
mine cōcutit̄ ſeu conctrit̄. ſup quo ſemē facili-
me cadit. aliter em̄ haberi nō poſſet. ſemē per
duos annos ſeruaf. Borago calida z humi-
da eſt in pmo gradu. habet em̄ proprietatē le-

Liber

ticiam generadi si in vino missa potui datur
Cor em valde confortat. vnde valet cordia-
cis cu aqua cocta z cu melle aut zuccaro po-
tui data. Canales pulmois pectoris z gut-
turis optime mudat. optimu sanguine gene-
rat. vnde coualescentibz ex egritudine sinco-
pifantibus cordiacis z melancolicis p melta
cum carnibz vel condita cu sanguine. Con-
tra sincopim desirupus ex succo eius z zuc-
caro factus. Contra cordia ca addatur dicto
sirupo puluis de corde cerui. Contra icterici
am comeda frequenter cocta cum carnibus.
Item succo eius z scariole viatur.

De Basilicon.

Basilicon ozinu als seuinu calida z sicc-
ca est in pmo gradu Lini⁹ tres sunt spe-
cies. scz garioflatu qd habet folia minura. et
hec maioris est efficacie. Item est beneuena-
nu qd latissima habet folia. hec herba ex aro-
maticitate virtute habet confortan⁹ z ex qua-
litate dissoluendi cosumendi extrahedi ex-
tergendi et mudificandi. Contra sincopim et
cordiacam ipius herbe decoctio detur. cum
aqua rosata ad idem valet vinu in quo eadez

Sextus Fo. lxxvij.

herba per nocte steterit. z si in eo cocta fuerit
tale vinu multu confortatiu et aromaticum
erit. et valet contra predicta z contra indige-
stionem ex fluxu ventris ex frigiditate. Sed
contra fluxu valet precipue si herba vel seme
quod est melius decoquatur in aqua pluua
li. cum modico acceto. et talis aqua detur pa-
tientu. Item valet ad matricem mundificanda
et menstrua prouocanda.

De Bethonica.

Bethonica calida z siccata est in pmo gra-
du. folia eius pcpue copetunt vsui me-
dicine viridia z siccata. ad dolorem capitis ex
frigida causa fiat gargarismus. Ex cuius co-
latura decoctionis eius cum stragionia in
acceto. Contra dolorem stomachi detur des-
coctio eius in succo absinthii cum aqua cali-
da. Ad matricem mudificanda et conceptuz
iuuandum fiat fomentu ex aqua decoctiois
eius. fiat etiam suppositorium et detur electu-
ariu confortatiu ex puluere eius z melle.

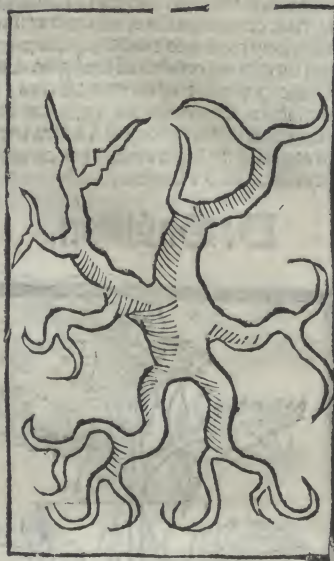
R iij

Liber
De Granta vrsina.

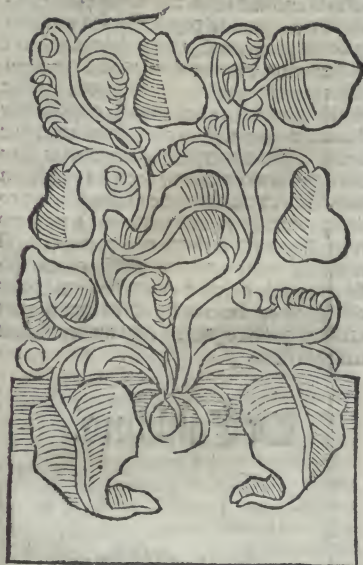
Ranca vrsina calida et humida in primo gradu. virtutē habet molliendi cōtra frigida apostemata cōcrantur folia eius cum exungia porcina veteri et superponatur. Cōtra viciū splenis fiat vnguentum ex ea contrita diu in oleo macerata et colature eius addatur cera.

Sextus
De Gistorta.

Gistorta est radix cuiusdam herbe simili nomine appellata. et q̄ frigida et sicca est in tercio vel in sc̄do gradu. virtutem habet constringendi et consolidandi et confortandi. Contra vomitum ex debilitate vel feruore. pulvis eius cōficiatur cum albumine oni super regulam coquat. et datur patienti. Contra dissenteriam datur cum succo plātaginis. ad menstrua cōstringenda fiat fomentum ex aqua decoctionis eius et pulvere ipsius.

De Cucurbita.

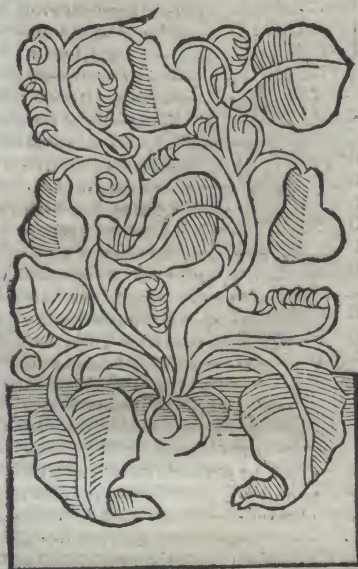

Cucurbita desiderat terram pingue be
ne subactam stercoreatam et humidam.
plantatur in fine aprilis et principio maij. tri
bus vel quattuor pedibus distantes hoc mo
do. bina grana simul mittantur circa tres di
gitos in terra: et rami deorsum et acuitas sur
sum mancant cicuta. sed per noctem anteq̃
plantent mittantur in vas aqua plenum. de
inde grana eijciantur natantia. et plantentur
alia que nō natant in loco. vbi ponitur. mis
ceantur cū terra et letamine. Nec plantentur
in foveis ne pluuie aggregentur in eis. et ger
men extinguat cū bene nate fuerint et eleua
ta modicum supra terram sarculanf. et circa
eas terra ponatur. et cum opus fuerit suauiter
irrigentur. Et si plantate fuerint in modi
ca terra mota cum augeri incipiunt. vniuer
sa terra circa eas posita. fodiatur profunde.
vt radices possint extēdere per spacia vniuer
sa: et cum creuerit coopertura fiat desuper ad
modum vinee ad staturam hominis. et rami
foliati ponant desuper. propter vmbra et su
per ipas cucurbitas. propter calorem herba
ponatur vt melius crescant vel sinant ire su

per terram earum vites si placuerit. cui mul
tum proderit vt multa et citius poma faciat.
si ipsius capita principalia et grossiora modi
cum in summitate rumpant. vt ramos faciāt
qui poma producant. Item inuentus est mo
dus plantandi maturius cucurbitas et melo
nes. et habenda maturius fructus ponat pa
rum de terra trita sup massam fumi calidi nu
per extracti de stabulis de mense marcij. et su
per dicta terra plantentur semina. hec cito na
scunt. propter calidum fumū et finum eius
et nata defendantur in noctibus a pruinis
coopertorio aliquo. et tēpore quo pruina ca
dere desistit. statim cum modico illius terre et
fumi transplantent vbi volueris eas esse. que
pro seminibus seruare volueris grossiora. que
de primo natis fuerint vsq̃ ad hycmē in vi
te sua indurare permittit. deinde ad parū fu
mū suspendi vbi semina optime seruabuntur.
Et nota q̃ grossicies appendenciū futuram
cucurbitę magnitudinē indicat. et cum plan
tare volueris aperias. et scias q̃ quanto in al
tiori loco cucurbitę semina fuerint. tanto lō
giores creabunt. et nota q̃ semina predicto mo
do seruata per triennium seruabunt. Cucur
bita frigida et humida est in secundo gradu.
flegmaticum chimū generat. vnde competit
calidi natura et proprie colericis nam ipsorū
calore mitigat. et sinū extinguit. et est eis op
tima et maxime si cum coctantis aut maligra
nati succo aut agresto aut accero malorū gra
natorum detur. flegmaticis autē detur cum
pipere sinapi vel menta. et si in pasta inuolu
ta assetur et succus in pasta inuenit potui de
tur. calorem febris mitigat. et sinū extinguit.
In acutis febribus datur aqua eius vel siru
pus ex ea factus: et ipsa cum carnibz cocta co
lericis in estate confert. Semina eius frigida
et diuretica sunt. propter subtilitatem substā
tię et precipue competunt medicinis. Contra
opilationē epatis renū et vesice: et contra apo
stemata pectoris semina mundata et a corri
pibus suis bene terantur. et in aqua ordei ali
qualiter coquantur et aqua colata potui de
tur patienti. Si autem non potest bibere ta
lem aquam fiet ex ea sirupus. Et nota q̃ ma
iorem habent efficaciam si nō bullierint sed
ablactentur.

¶ A iij

Liber De Cucumeribus et Citrullis.

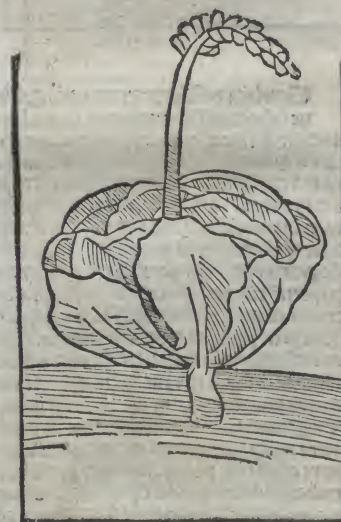

Cucumer et citrulli desiderant eandem
terram cum cucurbita. et eisdem mensi-
bus eodē modo plantantur et circumfodiun-
tur. s; habere debet interualla maiora et post-
q; nati fuerint omnino non rigent. quia in ri-
gatione facile destruunt. et cum plantata fue-
rint eorū semina per sex vel octo dies inquie-
rant ne sint corrupta. quod sciet si dura sunt
vel aperiunt. q; si mollia sunt non sunt bona.
Ideo loco ipsorū alia sunt ponenda et iterum
post sex dies rimanda: et alia ponenda si in-
ueniantur corrupta herbis iuuantur. et ideo
sarculo et rancatione non indigent. Si semi-
na omnino lacte et mulla maceres dulces na-
scuntur: et candidi longi et teneri. et si aqua in
patenti vasculo sub eis ponas duobus pal-
mis inferiores tales fiunt ut hoc gracilius
Marcialis affirmat. Cucumeres et Citrul-
li frigida et humida sunt in secūdo gradu. et

Sextus

sunt valde indigestibiles. et citrulli deterio-
res sunt cucumeribus. et in vitroq; pars exte-
rior: est durissima ad digerendū. sed medulla
ipsozū perfectiorē generat chimū. habenti-
bus calidum et fortem stomachū et exercitan-
tibus in estate conferūt cū substantia sua fleg-
maticis. et ociosis nocēt multū. et specialiter
stomacho et neruositati eius. Sed aqua siue
succus eorum confert febricitantibus. et sta-
tim sedat. non comedūtur cocti sed crudi tan-
tum. Sed cucurbita cocte solūmodo comes-
duntur. citrulli quanto minores et teneriores
et viridiores seu acriores vel albiore sunt tā-
to meliores. nec boni sunt postq; eorum sub-
stantia ad duriciem et color citrinitatē acce-
dit. Sed cucumeres meliores sunt. maturi
existunt quod cognoscit cum molles sunt et
leuiore sunt.

De Caulibus.

Aules in omni aere pueniūt et terrā de-
siderant pinguem mediocrē et stercoreā
et et profunde fossam. et amāt potius terram

mediocritate q̄ jabulū aut cretā. Cauliū q̄dam
habēt folia plana lata & grossa: & his cōmuni
ter vrimur in pibis nris. Quedā sunt folia
crispissima. & hī licet boni sint. tñ sunt minus
mūdi ppter crucas & alios vermes. q̄ nimis
occultant in eis. Sūt etiā caules q̄dā hñtes
folia magna subtilia & aliquantulū crīpa p to
tum. q̄ caules romani dicunt. & hī meliores
sunt cibulq̄. magisq̄ coquibiles. si terrā val
de pingue habuerint. in macra meliores sūt.
Semini possunt & transplātari toto tpe an
ni. q̄ tpe terra nō fuerit cōgelata. aut adeo sic
cata q̄ coli nō possit. & durant eorū semia per
q̄tuor annos. Et q̄ serunt de mēse decēbris
februarij marcij & aprilis & maij habent toto
estate & hyeme: donec puinis & nimio frigi
do destruant. Et si stipites eorū non euellant
in vere producūt semina. q̄ cū matura fuerit
colligant. verum si plures. auferantur ab eis
ramusculi seminiū euz nascent. ita q̄ materia
seminis cōsumat vinciant. & postea folia pul
era producūt & p annos plures eorū vita du
rabit. Quidā tamē nimis facile semia produ
cūt & hī nō possunt sic facile seruari. Alij p̄o
sunt q̄ nō sic facile semia proferunt & his p̄prie
cōpōnitur bec cautela. & q̄ semiant postmodū au
gusto vsq̄ ad octo dies intrāte septēbri. dein
de plātant de mēse septēbris vel octobris vel
aliquantulū creuerint erūt magis puleri in q̄
dragesima sequēt: & post ipam. & semia non
producūt & gelu & pruina hyemis non time
būt. Si p̄o ante dictū tēpus serant semia. p
ducūt in q̄dragesima. & euz puenies nō erūt.
q̄ si post dictum tēpus serant nimis teneri &
debiles erūt. q̄ si post dictū & veniēte frigore
hyemis nō durabunt & bec in pibis iussie bo
non. sunt probata. Spissi valde feri pnt. & ir
rigari si tēpus fuerit nimis siccitas. Et nota.
q̄ cauliū semia p quicq̄ ānos dicunt posse ser
uari. Tñ p̄o plātant in foraminē cū palo facto
amputent summitates radicū. ne cū ponunt
sursūm plicent: q̄ eis magnū nutrimentū au
ferret. Et nota q̄ pōndē sunt incrementū ma
ioris quocq̄: q̄ licet serius p̄p̄endāt tñ fortio
res sunt. nec est necesse q̄ radices fango vel
molli leramine liniant. nec q̄ terra sit mollis.
Nā & in mediocritate sicca plāte viuūt. licet are
stant folia. donec veniēte pluuia p̄ma. cōfor
mabit vigor eorū. Et nō solū caules mēse mar
cij vel aprilis plātant. sed etiā q̄ unij iulij augu
stiq̄ mēse plātant erūt in hyeme magne. plā
tent autē soli in loco ubi nil aliud est. Et op
time & similiter proueniūt p sulcos oīum ber

barū cepariū & alcorū scz vna acies per sulcū
vel due si vna in qualibet parte sulci p vnum
brachiū vel minus ab inuicē sint separati. S
quanto rariores plantant tanto maiores effi
ciunt: & quāto spissiores tanto minores erūt
Item caules quocq̄ dicimus pro quadrage
sima esse plantandas optime plātant in ma
gnos caules in duplo spissiores q̄ ipsi magni
sunt. prius optime culta terra. & quasi in pul
uerem redacta. q̄ remanebūt maioribz releca
tis poterūt rarificari. vt magni fiant et durēt
per totū annū. & tota illa estate semina nō pro
ducent. Item plātari possunt p agros in mī
liū pannicū & fabas per sulcos frumētū & cete
rorū granoꝝ et inter cicera & sulcos melonū
et cucumerorū. Itē possunt plātari in vineis
et in his bene proueniūt. sed eas maxime le
dūt. Cōperitū est etiā caule esse inimicū vitis.
et debilitare multū seu plurimū. & adurere si
fuerit iuxta ipam. Itē caue cū caule plantas.
ne tantū terre submergas q̄ sumitas stipitis
plātule nō remaneat sup terrā: q̄ statim plan
ta periret. Caules farculade sūt & herbis in
utilibz liberande. & cū post incensionē siccita
tē estatis veniūt pluuię q̄bus renouari sperā
tur. auferant & ab eis folia inutilia q̄ sicca fue
rint & pforata. caulis fr. et sic. est in p̄mo gra
du. Sed Quicū. dicit q̄ est siccus in scdo. tur
bidū & melancolicū generat sanguinē & eius
nutrimentū pūū est. Cum p̄o coquet cū car
ne pingui aut gallinis fit bonus parū ius eo
rū ventrē humectat. & vrinā prouocat. Eorū
p̄o corpus est siccū vnde cōstipatiua sunt et
go simul recepti in hac acōde tēperant. sed so
lum ius dati soluit. et substantia sola consti
pat. Hocumētū eorū auferit si elixent. & aqua
proiecta coquant in alia cū pingui carne pe
cudū. aut suis cū pipere aut cum cinimo vel
cario aut oleo dentur. Quicū. dicit. q̄ q̄
decoctio & semen ebrietatē tardāt. Et q̄ pro
prietatibus eius est episcatio lingue. et facit
somnia comestio eius clarificat vocem. Galie
nus: q̄ si canles affati dentur pueris ad comes
dendū faciūt eos citius ambulare. Plinius
dicit. q̄ folia cauliū mire sanant vulnera ca
nū. Itē dicit q̄ caulis parum coctus soluit
ventrem. & multū coctus stringit eum. et dicit
q̄ caules cōfortant nervos vnde valet para
litis & tremulosis. lactis vbertatem p̄bent.
et eius succus valet contra venenū. et contra
mossum rabidi canis.

De Cepe.

Liber De Cepe.

Epe desiderat terrā solutā pinguem et optime subactam. eorum semina crebrata durant per annū tantū. Sed in matris suspensa per triennū seruant illesa. Serit a quibusdam mense nouembris circa principū et in aīme per vniuersam iussiam. et sit super ipsa rū seminariū velut per gulariū de aliquibus straminibz coopertū versus aquilonē. p vñū brachium. et per duos versus meridiem eleuatum. et a multis. seritur mense decēbris tā nuarij februarij marcij cū primū possunt ferri. Sole serunt in arcis mixtimz cū alijs herbis. feri possunt cū aliquantulū creuerint siue sit de mense a plis vñ marcij vel iunij plātant in arcis per vñū semissem vel spannam ab inuicē sepata. et in area quattuor acies ponit debent. Quas pō vis ante maturitatē comedere. plantabis in arcis vbi sunt cucurbitē cucumeri citrulli vel melones. Et cum hec creuerint sepe colligunt. vbi etiam si dimittantur ad maturitatē perueniūt. licet non sint ita grosse sicut hec q in arcis sole plantant. Cuz plantari debēt rescinduntur radices vsq ad grossitudinē vnius vel medij digiti. iuxta ce-

Sextus

pam. et per vñū digitum tm̄ sub terra mergitur. Hec enī planta facile adeo cōprehendit. q si solūmodo poneret vel caderet super terram vel ad ptes lōginquas portaret enī di-
scooperta in terra q si arida. dum tamē optime puluerizata plātent summa facilitate nasceret et augetur. Sepe circūfodi desiderant et ab herbis quibuslibet liberari. q si terra eodē anno stercozari nō fuerit debet plātatōis rē porē stercozari. vt optie cōualecat. Collectis aut cepis maturis qd patet cū se sustinere nō possunt et animodo nō augēt. Meliores earz plantaz de mense augusti vt anno sequēti se mē faciant. deteriores pō plantant vt in quadagesima viridia habeant. mediocres vero seruant. q si in augmento lune euulse fuerint claro vñ sicco tpe existēte. meli⁹ seruabunt in loco obscuro et sicco. Cepe ca. sūt et humida in tertio gradu. p inde sepi⁹ omeste cū sui acimine hūores malos in stomacho generat. et situm inflationē rēositatē dolozē capis atqz infantiā faciūt. ppter fumū ex eis ad caput ascēdentē. et cerebrū pcutientē. vnde assuescentes eis. cadūt in mania et terribilia somnia. et melancolica cernūt. psertim si ex egritudine exstentes ea comederint. cruda pō comesta nihil nutrimenti corporis tribuit. sed si eligitur et in aqua proiecta in alia coquant dāt nutrimentū bonū et plurimū. maxime si cū carne pinguisima et cū bono cōdumēto odoriferō condiant. Si aut cruda ppter medicinaz moderate sedm q optet fumant. calozē inducūt grossos et viscosos hūores incidunt. venaz ora apiunt. vinā et mēstrua puocāt. et appetitū augmentāt. et ventrē suo calozē et hūiditate augēt. Succusqz earū naribz intrusus. vel si odor earū patien naribz fuerit attract⁹ caput optime purgat. Cruda pō comesta cremēta capillorū prestāt. Auicē. dicit q in cepis est acuitas incisina amaritudo stupefaciens. et qd est lōgius est acut⁹. et rubcū est acutius albo et siccū humido. et crudū cocco. et in ipso est attractio sanguinis ad exteriora. qre est rubificatiū cutis. Cepe pterea cū comedant proprie profert nocumēto aqua. et semē ei⁹ delect morpheā. et cū fricat ex eo in circuitu alopicie cōfert valde. et ipm cū melle eradicat verrucas. et plurimus vsus eius facit suber. et est ex eis que nocent intellectui. propterea q generat humorem malum.

De Cimino.

Iminū desiderat terrā pingue. & aerem calidū. & serit de mēse marcij. siccū & calidū est in tercio gradu. p̄ q̄nc̄ annos pōt seruari. virtutē habz̄ diureticā & fumositatē subtiliādi. vñ sumptū in cibis & potibz̄ & lassamētis digestionē cōfortat. vinū decoctiōis eius & siccū siccatū & semis feniculi dolorē & torsionē intestinoꝝ ex v̄tositatē mitigat. Itē vinū valēt cōtra frigidā tussim. Cōtra tumorē fanciū ciminiū & ficus bñ trite in vino coq̄nt̄ & emplastrū factū sup̄ locū dolentē imponat. Cōtra frigidū reuma capitis puluis ei⁹ & baccharū lauri simul in testa calefact⁹ & in sacculo positus capiti supponat. Cōtra stranguiriāz & dissinteriā & alios dolores ex frigiditate ciminiū cū vino coctū supponat. Cōtra sanguinē oculoꝝ nō in p̄ncipio s̄ post puluis ciminiū cū vitello oui cōfect⁹ sup̄ regulā calidā ponat. et diuisum p̄ mediū sepius supponatur. Cōtra liuorē & cōmitionē. vel alio modo factū dū recens est puluis cimini subtilis bene cōfectus ad ignē. & sepi⁹ apposit⁹ certū remediū est. Et nota q̄ ex frequēti vsu cimini fit discoloratio cutis. ideo fratres minores: quia multū eo vtunt̄. et ad istum finē sunt multūz crocei et de hoc summe gloriānt̄.

Rocus est duplex scz̄ siluestri⁹ q̄ serit si cur alie herbe. q̄ est modice vilitatē sed facit altū stipitē. & multas maculas in q̄bz̄ nascit̄ crocus q̄ cū appet in ortu solis colligit̄. Itē est bon⁹ croc⁹ domestic⁹ q̄ nō serit. q̄a semina non pducit sed cepulle ei⁹ colligunt̄ de mēse aprilis vñ maij. & dimittunt̄ octo diebz̄ in acervo vt maturent̄. & tūc mūdant̄ & siccant̄ in loco calido. nō tñ ad soles ne coq̄nt̄. cū sint mature. q̄ cognoscit̄ q̄ tūc folia eoꝝ sūt sicca. & seruant̄ vsq̄ ad mensem augusti. & tūc vñ ante aut post vna sepata ab alia in areis pastinatis plantent̄ cū radicibz̄ q̄s habent p̄ vnā spannā distātes in quattuor digitis submergant̄ in sulcis vel duobz̄ vñ tribz̄ annis dimittant̄. & qlibet anno de mēse aprilis si fuerit tūc folia sicca & de mense maij iunij iulij si herba nascit̄ in areis immittant̄. supando terrā p̄ totā supficiē p̄ duos digitos deorsum. vt nō tā gat̄ cepe. Et si plātant̄ circa finē augusti aut de mēse septēbris radit̄ terra. vt area ob oī būditate seu viriditate mūdet̄. de cū nascētibz̄ floribz̄ colligant̄. & croc⁹ sicc⁹ siccet̄ ad lētū ignē et aliq̄ loco clauso seruat̄. & elapsis duobz̄ vel

Libet

tribus annis tot^o cuellat de mēse aplis. 7 ite-
rū plantat vt dicit. Terrā desiderat cretosam
vel mediocrē. 7 pōt optime plāari vbi fuerit
cepe vbi sunt euulſe. Et est sciendū q^d crocus
nō multū led. ē vmbra s; plurimū ledit a mu-
ribus q^d sub terra corrodūt cepas ei⁹. contra
q^d nihil q^d sub terra tū valet cōtra cedere tra-
pulas iuxta eoz forāmē. 7 sulcos inter areas
cōcauos faccre. q^d cā defendūt ab hūore āq^o.
quē valde timent. 7 ppter hoc sunt impeditio-
nes transitū muriū 7 talparū. que multū appe-
tūt cepas eius. Crocus est ca. 7 sic. in primo
gradu in suis q^uitatib; tēperatus: 7 ideo cōfor-
tatiū⁹ valde. vnde cōtra debilitatē 7 defectuz
cordis multū valet. Ruborē oculozū ex san-
guine vel macula tollit: si tritus cū roſis 7 vi-
tello oui apponat oculo. vt dicit Dyas. Item
q^d crocū prius bibit ebrietatē 7 crapulā nō ti-
mebit. Item corone ex eo facce nō permittūt
homines inebriari. Itē somnū facit 7 stimulat
ventrē. vt dicit Plinius. Item dicit q^d curat
morſus ſerpentiū 7 arenarum 7 puncturas
ſcorpionum

De Cepullis.

Epulle malicie plantant vt porri cum
palo de mēse iunij ſc; vna in forāmē p

Sextus

vnū pedē diſtantes. q^d magnū caſpū faciunt.
quo poſtea vtimur etate ſequēti poſt palcha
7 ſunt fere eiūſdē cōplexiōis cū alijs cepis.

De Carduo.

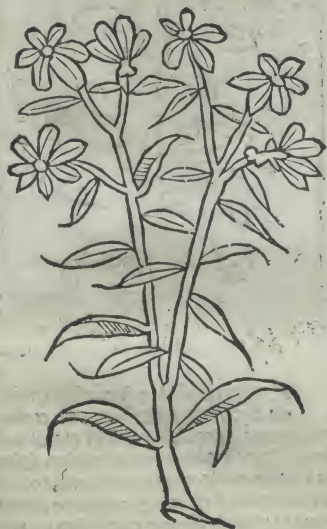

Arduus ſcriſ de mēſe marcij. terrā ſter-
coratā diſſigat 7 ſolutā. q^uis in pingui
poſſet melius puenire. 7 hoc illi prodeſt con-
tra talpas. ſi non in ſolidiori terra pangat. ne
ab inimicis alalibus facile pforct. Sunt in
area iā pacta cardij luna q^u creſcente ſerendi ſe-
mina diſcreta ſpacio ſempedis Lauendum
eſt ne ſemia imerſa ponant: nā debiles 7 cur-
uos creabūt 7 duros. nō alte impmēda ſunt.
ſed trib; digitis cōprehenſa mergant. donec
ad pmos articulos digitoz terra proueniat.
herbis liberent aſſidue. donec plātura ſoli
dent. 7 ſi eſtas intrauerit irrigent. ſi acumina
ſeminū conſtringas. pluuialis ſpinulis care-
re: Palladius affirmat. mēſe octobris cardui
plante ponant inter frumentū iām natū vel
alias ſegetes cū palo. quod eſt vtili⁹ q^u eas in
crudo ſolo ponere. Quas cū ponemus radi-
ces ſummas eozū ferro reſecam⁹. ac ſimo cin-
gimus ternozū pedū ſpacio ſepamus. cū in
crementi canna pedali ſcrobe depositas bi-
nas aut trinas. Lincem ſepe ſub hyme ſic

Libet

cis diebus simūq; miscēdim⁹. Colligunt autem nō simul sed successiue maturant. nā tūc est colligēdus carduus cū habz adhuc flores in pte inferiori. sicut feruor nō ante nec cū flores omnes ceciderint. qā deterior esset. Sane singulis annis quoridie auferēde sunt plantae. ut nec mācres fatigent. ⁊ soboles per alia spacia dirigant. cū tamē aliq sunt radices pte vellēde qz seruabis ad semia colligēda liberatas omnibus pullis testa sup tegere debes aut corrice. nā solent semia sole vel ymbribus interire.

De Caromilla.

Alcomilla calida ⁊ sicca est in pmo gradu: ⁊ est propinqua sicuti rose i sui subtilitatis. et ipius caliditas est sicut caliditas olei cōueniens: et apertina ⁊ subtilitatis spissitudinis. mollificatiua ⁊ resolutiua absq; attractione. et hec est eius proprietas in medicinis. sedat apostemata calida mollificando et resoluendo. ⁊ confortat mēbra nervosa omnia. et est ex medicina plus cōferentiū laci- tudini qz relique. Et est confortatiua cerebri. quia resoluunt materias capitis.

Sextus Fol. lxxxj.

De Custura podagralim.

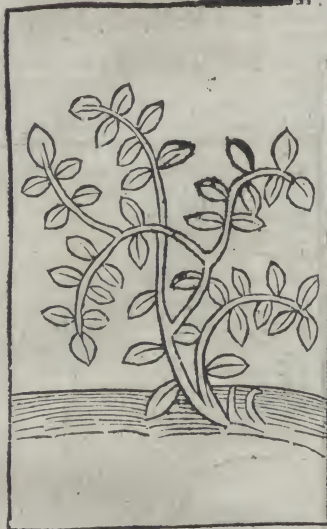

Alstuce. id est podagralim vlt grungus calida est in pmo gradu. ⁊ sicca in scdo cum floribus debet colligi. et p duos annos potest seruari. principaliter virtutē habz purgandi melancoliā scdo fleuma. vnde cōueniēter ponit in decoctionibus purgantibus melancoliā ⁊ fleuma. aqua decoctionis eius valet contra stranguiriā ⁊ dissinteriā ⁊ etiam herba si poteris habere in magna quantitate decoctam i vino ⁊ oleo renibus pectori alis partibus et alijs paribus dolentibus cathaplasmata. Auicē. dicit q aqua custuce est mirabilis ad ictericiam. sed Aresio. dicit q de proprietatibus eius est expellere supfluitates an- tiqvas a venis.

De Calamento.

o

Liber

Alimentū aliud est aquaticū et vocat
mentastrū. aliud est montanū et vocat
nepitā. Montanū melius est. quia est magis
siccū. cum florescit debet colligi. et in vmbro-
so loco siccare. et potest per annū seruari. virtu-
tem habet dissolucendi cōsumandi et confor-
tandi. Contra frigidam tussim et contra frigi-
dum asma vinū decoctionis eius pulueris et
liguricie et rue passe vel vinū decoctionis eius
pulueris et siccū siccatur valet. nam ex eo et
alijs quibuscūq; rebus fit dyacalamentum qd
ad idem valet. Item puluis eius in ovo so-
bili et in farina ordei ad idem valet. Contra do-
lorem stomachi ex frigiditate vtiatur patiens
pulvere eius in cibis et in vino decocto. Item
contra frigidū reuma vngat ozopiciū vel ozopi-
ciū als occipiciū ex melle decoctionis pulue-
ris ei⁹ postea fiat satellatio ex pulvere calefa-
cto i olla crudi. vel ex ipsa herba multū em co-
fert. Contra relaxationē rue fiat gargarism⁹
ex aceto decoctionis pulueris eius vel herbe.
et ponat puluis eius et puluis rosarum. Con-
tra renasmon et flegmate nitro vel ex alio hu-
more frigido inungatur renes ex melle et aq
decoctionis pulueris eius vel herbe. et ponat
puluis eius et colofome. Et sic etiam libe-

Sextus

ratur matric. vel fiat fomentū ex aqua deco-
ctionis eius ad desiccandas supfluitates ma-
tricis et multū valebit.

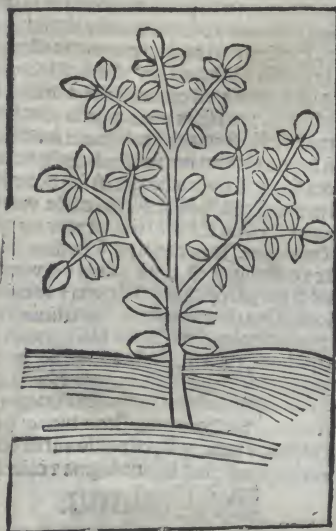
De Centaurea.

Centaurea calida et sicca est in tertio gra-
du. hec herba amarissima est. et alia est
maior: alia minor. sed maior est maioris effi-
cacie cōpetit medicine principaliter. scdm so-
lia et flores. vnde cum incipit flores produce-
re debet colligi. et in vmbroso loco siccare. p
annū in multa efficacia potest seruari. virtu-
tem habet diureticā attractiuā et consumpti-
uam. vinū decoctionis eius valet ad oppila-
tionem epatis splenis renū vesice stranguri-
am et dissinteriam. Unde Galienus centau-
rea est ex melioribus nobiliorib⁹ medicinis
ad oppilationem epatis et confert magnifice-
dudici splenis emplastrata et bibita. Contra
vermes aurium inungat succus eius cum suc-
co porrorū. ad lumbricos detur puluis eius
cum melle ad visum clarificandā succus ra-
dicum centauree maioris cū aqua rosata cō-
ficiat et oculi limantur.

li sub
porell
calefa
Item
stic cū
uretic
vel ip
dicie
subtil
est stig
et con
et inte
confer
litiuū
illorū
ribus
mida
sum y
et pro
et pur
angu

Libre
De Capillo veneris.

Apillus veneris frigidū z sicum est tē-
perate. virtutē habet diureticā ex subti-
li substantia. recēs multe est efficacie parum
potest seruari. quia subtilis herba est. Cōtra
calefactionē epatis detur aq decoctionis ei?
Item ex ipa aqua z zaccaro fiat sirupus. z si
sit cū vicio splenis addat aliquid calidū di-
ureticum. Item plagelle intincte in succo ei?
vel ipa herba trita superponat. Quicēna autē
dicit q parū declinat ad caliditatem z sic est
subtilitarius resolutivus z aprius. z in ipo
est stipticitas. et quādo permiscet cibo galloz
z coturnicū facit eos fortes ad dimicandū
z interficiendū. Cinis eius cū aceto z oleo
confert alopie. z cum oleo myrtino z vino z
litiū prolongat capillos z prohibet calum
illorū. z eius cinis cum litiū confert furfu-
ribus capis. z delet eas et eradicat vlcera hu-
mida in eo. z confert pulmōni purgādo ip-
sum valde z prouocat vrinā. frangit lapides.
z prouocat etiam mēstrua. et trahit secūdinā
z purgat mulierum fetum. et abscidit fluxum
sanguinis.

Sextus Fo. lxxxij.
De Cicuta.

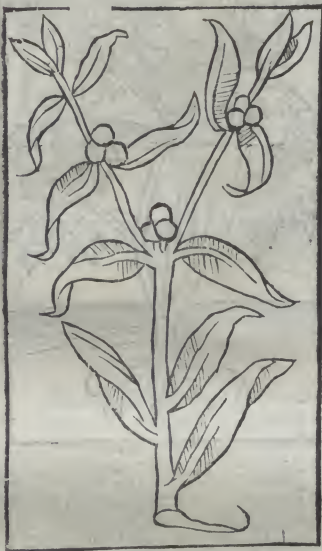
Cicuta calida z sicca est in quarto gra-
du. virtutē habet attrahendi dissoluen-
di z consumandi. ea tamē non vtuntur in in-
terioribus medicinis. quia venenosa est z in
substantia z in suis qualitatib. dissoluit em
m q spūs minuunt ex quorū inanitione mē-
bra mortificant. virtutē habet potissimā fm
radices. deinde scdm folia. vltimo scdm se-
mina. vnde semen eius quādoqz ponitur in
medicinis contra viciū splenis. talis fit vsus
tota herba in aceto cum bolo armenico per
decem dies iaceat. deinde bulliat quousqz re-
solutum fuerit armoniacū. z postea coletur
per pannū. illa liquor ostias bulliat bene ad
ignem. et addita cera z oleo fiat vnguentū ci-
tuce. qd est potissimū cōtra splenis z cōtra du-
ra apostemata z contra arteticā z epileptiā si
inungat Cōtra podogrā z arteticā coquat ra-
die in pasta fissa p mediū ponant supra arte-
ticā tutissimū remediū est. Cōtra iliācā passi-
onē stranguiriā et dissinteriā ex decoctiōe ei?
in vino forti z oleo doientia loca cataplasme-
tur. Ad matricē mūdicandā ex frigidis hu-

D ũ

Liber

ribus et glutinosum et ad mēstrua prouocanda fiat fomentū ex vino et aqua salsa decoctionis eius. Contra scrofulas siccas fiat vñs herbarū diureticarum: postea fiat cataplasma ex duabus partibus cicute et tertia scabiosa.

De catapucia.

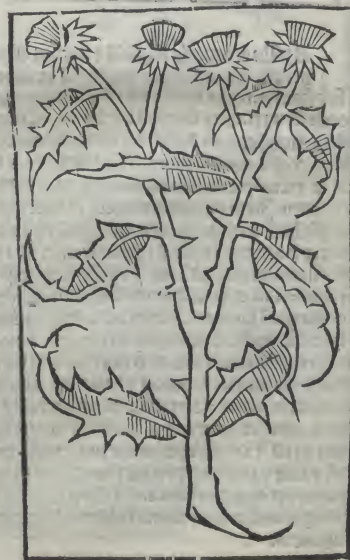

Atapucia calida est in tercio gradu. et humida in secō. sed Berhardus dicit in suo modo medendi qd est calida et sicca in tercio gradu. Est autē semen cuiusdā herbe simili noīe appellatē. que remoto exteriori colore seruat p annū. eligēda est q viridis nō p forata interi⁹ nec liuida sed alba virtutē habet purgādi p supiora ex vñsitate et lenitate quā habet vñ quādoqz dat sanis ad pseruationē sanitatis. qñqz egris ad egritudinē remonēdā. Cōtra quīdianā de flegmate falso et scabie cōteratur catapucia in magna qntitate. et postea caulū folijs inuoluta sub cinere ponatur: dūqz dimittat. vt bñ coquat. deinde contracta cōpmat. et oleū qd inde fluit seruet qd p annū seruari pōt. Et cū necesse fuerit detur patiēti in cibis vel aliq alio mō: et ita pñt decipi multi. vt fiat claretū ex catapucijs bene cōtritis: et cū melle decoctis. Deinde cōmisceat

Sextus

vīnū et fiat claretū. Et nota q in .xx. lib. vīni debet esse catapuciū vna libra. Ide in vñcijs et alijs ponderibz minoribz. Itē pñt poni catapucie bñ cōtrite in iure carniū vel pisciū vel aliorz cibozum et p melle multū valet sanis et egrs. Berhard⁹ tñ dicit q catapucia est multū laxatiua et purgat sup⁹ et infer⁹ laborioz se. et cū angustia. vñ cauendū est ne det nisi facile fōmētū. et nīl sit materia digesta. nec sunt dande hñibz stomachū debilem et intestina. qñ subuertūt ipm. nec dent nisi detēpate nec morā faciāt in stomacho. nec est sup dormiendū nec quiescendū. sicut nec in ceteris vomitijs medicinis Et vñs eoz est vt ex eis acuantur medicine. Item dicit q p se possunt dari trite et distēpate cū aqua calida vel vino. et dicit q purgāt pncipaliter flegma et viscosas hñozes. et maxie a stomacho et intestinis. vñ de pofunt colerics cordiacis iliacs arteticis febri quīdiane et ex vñrio vel naturalī flegmate. Dyal. aut dicit q dant a. v. gñis vsqz ad. ix. et qñ stomachus fuerit fortis dent integra. et si sit debilis dent contrita. Item dicit q si folia catapucie dent cocta cū pullis aut cū oleis ribus aut alijs cibis laxant flegma et colerā.

De Cretano.

Libet

Retan⁹ est rinei marini est calidū z sic
cū in tercio gradu. herba est q̄ in locis
marinis inuenit. virtutem habet valde diure
ticam ex substantia subtilitate. Contra stran
guriā viciū lapidis z iliā passionē her
ba in multa quantitate in aqua bullita salu
maria vino z oleo z in illa aqua patiens scōat
vsq; ad vmblicum. z si tantā quantitatē ha
bere nō potest cataplasma loca dolentia her
ba etiam cōmesta vel vini decoctionis eius
vinam prouocat.

De Celidonia.

Elidonia calida z sicca est i quarto gra
du: cuius duplex est maneris scilicet in
dica. q̄ maioris est efficacie. et citrinā habz
radicem. et est cōmunis que est in partib; no
stris. z est minoris efficacie. vna tamē pro al
tera ponitur. et cum in receptionibus inueni
tur radix non herba debet poni. virtutem ha
bet dissoluendi attrahendi z cōsumendi. Co
tra dolorem dentium ex frigida causa radix
inter dentes aliquantulū contrita et alcum

Sextus fol. lxxxiiij.

superponat ad caput purgandum z vnā frī
gido humore radix in vino decocta patiens
superponat. et patiens fumū per os recipiat.
deinde vini gargariset. qđ vnam desiccet. et
caput purgat. Plinius autem dicit qđ succo
celidonic oculi hirundinū eruti vel lesi ad sta
tum pūstinū reducuntur.

De Cerefolio.

Erefolium scribitur de mense Augusti.
et est bonum per totum hyemem z post
ipsam.

Liber De Coriandro.

Coriandru est herba satis comunis. que calida et sicca est in secundo gradu. cuius semen in receptionibus debet poni quod per duos annos servatur. virtutem habet confortandi et aromaticitatem. ad digestionem confortandi et dolorem stomachi et ventositatem. datur semen eius in cibis et vinum decoctionis eius in potu. Item pulvis eius semis super carnes aspersus eas saporat. Ysidorus dicit quod eius seminis in vino datus dulci reddit homines ad venerem promiores. Sed cavendum est ne nimis datur quia amentiam deducit et furores cuius herba cum semine est canibus venenosa. et eos interficit. si ab eis aliquotiens sumatur.

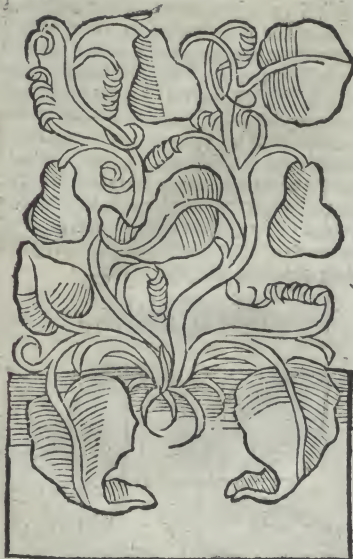
Sextus De Consolida maiore.

Consolida maior. id est simpliciter frigida de et sicce complexionis est. sed proprie radix ipsius est medicinalis. virtutem habet constringendi substantiam seu materiam grossam per quinque annos servatur. pulvis eius datur in cibis. valet contra fluxum sanguinis menstruum. et similiter fomentum et ipsa herba facit.

De Cucumere.

Libet

Urtica agrestis est herba vocata. et
cuius succo fit electuarij hoc modo
In canticularibus diebus colligitur fructus ip-
sius herbe. Cum est quasi maturus. et conte-
ritur. et succus ipsius expressus soli exponitur et
desiccat et quidam decoquunt succum cum melle fer-
re usque ad consumptionem succi et dant admo-
dum electuarij quod satis laxat per inferiora. per
duos annos potest seruari. habet autem virtutes
purgandi flegma et viscosos humores. Secun-
dario colera nigra siue melancolia. unde va-
let contra paralysim flegmate vitreo vel natu-
rali sciaticis arcticis podagricis subuenit. at-
trahit enim maxime a remotis partibus et pur-
gat. Item coctum passionibus ex flegmate me-
dicum tamē per se solum datur: purgat per os
et per ventrem. et usus eius quidem est ut admi-
scatur alijs confectionibus et ex dragma medici-
na acuat et qui electuarij accipit non solum
dormiat: sed moueat sicut qui suscepit ele-
ctorum. quoniam solet suffocationes inducere. in
iliaca passione preceat aliquod clistere molli-
um: et postea fiat aliquod ex aqua maluarum
oleo et melle cum vncia. j. eraderij. et iniiciatur.
et erit contra iliacam et contra arcticam cito-
gram et podagra. Item herba ipsa si habere

Sextus fol. lxxxiiij.

poterit cōteratur aliquantulum. et decocta i vi-
no et oleo dolenti supposita straguriam ilia-
ce et podagre subuenit. ad menstrua prouo-
canda puluis electuarij cōficiatur cum oleo
mustelino vel rosato. et bombyx intinctus su-
perponatur. et apostemata frigida maturanda
electuarij vncias. v. et farina ordeii conficiantur
cum vitello oui. et superponatur. Ad aposte-
mata rumpenda fit optimū ruptorium ex ele-
ctuario et turbentina. ad vermes auris confi-
ciatur electuarij in quantitate granorum quinque
cum modico aceto. et modicum infundatur te-
pidum ad omnē dolorē stomachi ex frigida
causa inungatur ex cōfectione electuarij. et ac-
cetū ad lentigines faciei et ad omnes superflui-
tates eius remouendas accipe cerusam et cam-
phoram et electuarij in quantitate illorum duo-
rum. et conficias cum aceto in modum vin-
guenti. et pista in mortario plumbeo vel pi-
stello plumbeo. et ponatur in vase vitreo per quin-
decim dies. et postea in predicto mortario cum
pistello eodem moueatur addito aceto. si du-
rum fuerit eo vngatur facies. omnē enim pan-
nū abstergit. et lentigines.

De Dyptamo.

D iij

Liber

yptramus q̄ alio nomīe dicit̄ fraxinella
q̄a frondes h̄z ad modū fraxini. calidū
z siccū est in tertio gradu. radix eius est cuius
dam herbe simili noīe appellatē. q̄ in locis ca
lidis lapidosis z siccis p̄cipue reperit̄. habet
autē p̄cipue ip̄a radix p̄ntem attrahēdi cō
sumendi z dissoluendi venenū. Contra mor
sum venatorū animalis ip̄a herba vel radix
trita supponat̄. Succi enī eius cū vino det̄.
pulis eius cū succo mente conficiat̄ z super
ponat̄ z potui det̄. Isidorus insuper dicit q̄
est tante virtutis vt ferrū a corpe extrahat vn
de z eius pabulo fere pcusse eijciunt sagittas
corpori infixas.

De Endiuiā.

Endiuiā (que alio noīe dicit̄ scariola)
vt lactuca agrestis. frigida z sicca est in
secundo gradu. semina z folia competūt vsui me
dicine. et folia etiā vsui ciborū competūt. Sz
radix nullam habet virtutē. folia viridia ma
xime sunt efficacie. sicca nulli⁹. virtutē habz
cōfortandi et alterandi. vnde cōtra oppilatio
nē splenis z epatis ex colerica causa proueni
enti. valet cōtra tercianā duplicē z simplicē.

Sextus

ictericiā z calefactionem epatis et apostema
calida valent cōmeste elixir vel crude. Item si
rupus ex decoctione eius z zuccaro valet ad
idem. Item succus ei⁹ vel sirupus cū reubar
baro datus i quarto vel sexto die materia ex
stente digesta valet. Item cōtra dolorē epatis
z calida apostema valet ip̄a herba contrita z
superposita. z ad idē valet succus epithima
tis: z si nō habes folia coque semen herbe tri
tum in aqua et pone super eius locum. Al
bertus dicit: q̄ aqua endiuię cum cerusa et
acceto est epithima mirabilis ad infrigidan
dum quicquid infrigidari debet.

De Enula.

Enula non ferit: q̄a semen nō habz. sed
plantat̄ corona eius tota. vel maior ps
eius in terra pingui z alte fossa: et bene sub
acta. calida z humida est in tertio gradu. hu
mida in p̄mo. Qui⁹ duplex est maneries scz
ortulana z cāpana q̄ est maioris efficacie fm
radices. Colligit̄ in principio estatis. radix z
sole siccat̄ ne hūiditate corrūpat̄. radix in me
dicinis potest poni p̄ bienniu z trienniu pōt
seruari. Itē h̄z virtutē liniēdi z mūdificandi.
vñ valet p̄ neruos ex frigidityte indignantos

Libe

contra dolorē spūaliū ex frigida causa deſ vi-
nū decoctiōis ei⁹ fm istud. enula cāpana red-
dit pcor dia sana. Contra dolorē stomachi ex
frigida causa. ⁊ contra ventositatē ⁊ cōtra tū-
sim frigida datur vinū decoctiōis ei⁹. puluis
cū puluere cinamomi delicatis soluit vērōsi-
tatē spūaliū. herba tota decocta in vino ⁊
oleo ⁊ cataplasmata dolorē spūaliū iliaci
colici ⁊ stranguriā soluit. Contra frigidum
asma deſ farina ordei in q̄ coctus sit puluis
eius. Itē nota q̄ in enula est p̄us rubificati-
ua ⁊ abstractio vltima.

De Epatica.

Patrica frigida ⁊ sicca est in primo gra-
du. herba est crescēs in aquosis locis et
p̄cipue lapidosis: habēs folia multa terre ac
lapidib⁹ adherētia. p̄tutes habet diuretica ex
subtili substantia ⁊ in frigidatū: vnde valet
contra oppilationē epatis et splenis ex calida
causa ⁊ contra calorē epatis ⁊ ictericiā ⁊ ideo
datur opatica. Sirupus ex aqua decoctiōis
eius addito reubarbaro in fine decoctionis
optimus est contra ictericiā.

De Eruca.

Sextus Fo. lxxxv.

Ruca calida est ⁊ sicca i quarto gradu
domestica maioris est efficacie q̄ silue-
stris. semina p̄cipue competūt medicine. secū-
do folia virtutē habet cōsumendi ⁊ coitū in-
citandi decocta cum carnibus valet ad coitū
incitandū. Stranguriā ⁊ dissinteriam soluit
et paralysim. Item in vino decocta ⁊ renibus
cataplasmata libidine incitat. pectini suppo-
sita urinam prouocat. Semen eruce ⁊ maxi-
me siluestris facit virge erectionem.

De Ebulo.

Bulus est calidus ⁊ sic⁹ in tercio gra-
du: cortices radicū ⁊ curiones preci-
pue competūt medicine. Cortices radicū in
vere colliguntur. ⁊ siccant ad solem. per annū
seruant. habet autem virtutē dissoluendi cō-
sumandi ⁊ purgandi flegma. ⁊ viscosos hu-
mores. Succus eius dicit ⁊ purgat attrahē-
do superius ⁊ inferius angustiose. vnde non
debet dari nisi digesta materia ⁊ corpore flu-
xui preparato. vt in alijs vomitiuis medici-
nis valet febrī quotidianę diurnę: terciāne
ex colera cicerina et vitellina. Itē epatis oppi-
lationi ⁊ ictericiē ⁊ collicē ⁊ iliace ⁊ aq̄ lentos

Liber

Regmaticorum educit. vsus eius est vt de suc-
cus eius per se vel in eius decoctione distem-
peret alia medicina. vel addat sirupo vel oxi-
mellis laxatiuis. vel coquat cum melle ad co-
sumptionem succi. Contra tremorem extremi-
tatum et artericam et lentos regmaticos fiat balneus
ex aqua salsa decoctionis radicis eius. et cur-
onum vel totius herbe.

De Feniculo.

Feniculus feritur de mense decembris
ianuarij februarj et marcij. et toto tempo-
re retransplantat calidus et siccus est in secundo
gradu. virtutem habet diureticam et tenuandi
grossam ventositatem. comestum post prandium
conferat acidis eructationibus. que sunt ex illa
digestione. et hoc facit ex subtili substantia et
qualitatibus suis. Semen eius folia et flores et
cortices radicis vsui medicine cooperunt. Se-
men colligitur in principio autumnj. et seruat per
tres annos. Cortices radicis colliguntur in
principio veris. et seruant per medium annum.
Contra oppilationem epatis splenis strangu-
riam dissinteria et vicium lapidis ex frigida
causa datur. et aqua decoctionis eius. Item

Sextus

feniculus coctus et comestus valet contra pre-
dicta. Item eadem aqua vel vinum soluit dolorē
stomachi ex frigiditate vel ventositate. et dis-
gestionē confortat. idem facit puluis seminis eius
Contra pannum oculorum et prurium succus ra-
dicis eius feniculi in vase cneo per quindecim die-
bus ad solem ponatur. et more colirij oculis appo-
natur. Contra prurium oculorum certum est experi-
mentum. conficiat aloes optimum cum succo fe-
niculi. et ponatur in vase cneo ad solem per xv.
dies. deinde ponatur in oculis more colirij.

De Flamula.

Lamula est calida et sicca in quarto gra-
du. flamula quia virtutem habet intenti-
ua est autem similis vidalle in folijs et floribus
sed huius flores coctos viridis mulie est effi-
cacie. sed ex siccitate nullius vel modice. Ad
cauterium siue ignem faciendum coctam flamula
et super locum ponatur et dimittatur per diem. et
postea inuenietur cutis coacta. Ad apostema
rumpenda quando versum est ad saniem. et caput
est durum. contra et cum oleo. et supponatur ole-
um. ponitur ad relaxationem ne flamula nimis
exsiccat.

Liber
De fumo terre.

Umusterre est herba nota. sic dicta. qz generaliter a quodā grossa fumositate terre calidū est in primo gradu. sicca in scdo. viridis z sicca a quodā magne efficacie. prin cipaliter purgat melancoliā. scdo fleuma sal sum. z colerā adustam. z est diuretica contra scabiem vncias. ij. succi eis addito zuccaro fi at sirupus. z cum aqua calida datur. vt addā tur semina feniculi. Item fiat hoc vnguentū cum oleo nucū. z ponat puluis fuliginis sub tilis. et conficiat addito acceto z succo sumi terre in maiori quantitati qz de alijs. z vngas tur patiens in balneo optimū est. Et nota qz si succus eius datur ter in septimana vt dixi mus optime purgat humores inducetes sca biam. Item herba sumiterre in vino cocta et posita super locū podagricū multū valet.

Sextus foliis.
De fungo.

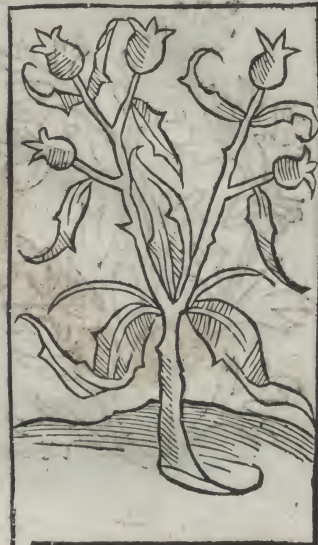
Ungi quidam sunt boni. quidam mor tiferi. boni sunt parui rotundi ad mo dum pilei. qui in principio veris apparent. et in maio deficiūt. nunqz em̄ isti tales aliquēz interfecerunt. aut multū leserunt subito. sed tamen om̄es malum generant nutrimentū. Mortiferi autē sunt qui nascunt iuxta ferrū et ruginosum. Alij autē sunt mortiferi licz nō statim interficiant. sed illi qui nascūt iuxta alias res putridas. aut iuxta habitationē ali cuius reptilis venosi. aut iuxta quosdam spe ciales arbores. que in proprietate habet fun gos corrūpere sic olina est Signū autē mortū feri est. qz in superficie eius quedā hūiditas vis cosa z corrupta est. z qz cito alterat. et corrū pitur inter manū colligentū fungos. In no stris autē habitatiōibus inuenit fungus qui latus est. et spissus aliquod ruboris habens in superficie z in illo rubore habet multas am pulas eleuatas. quarū quedam sunt fructe et quedā non. Nam z ille mortalis est. et statim interficiēs et vocatur fungus muscarū. eo qz in lacte puluerizatus interficit muscas.

Liber De Fenugreco.

Fenugreco calidum est et siccum. sub
stantia habet conglutinofam. unde vir-
tutem habet maturandi et laxandi. Ad apo-
stema exterius maturandū farina fenigre-
ci cum vitello oui conficiatur. et superponat
maturat eum et exrenuat. Ad maturandū et
rumpendū conficiat cum trebentina. et super-
ponatur. herba etiam cocta in oleo superpo-
natur ad maturandū. Ad apostema spiritua-
lium farina fenigreci in sacelo posita et deco-
cta in aqua cum maluisco ponat desup. Ad
apostema stomachi et intestinorū et farina fe-
nigreci et aqua predicta fiant pulces et super-
ponantur.

Sextus De Gabusia.

Gabusia sunt de natura caulium et ha-
bent formam caulium donec clausa fue-
runt. sed postq̃ clausi sunt folia ipsorum fiūt
quasi alba et grossa sicut tuice ceparum. acē
desiderant frigidū. nam in aere calido vel tē-
perato non claudūt sed aperta remanēt sicut
caules. terram s̃o desiderāt qualem cau-
les. ex eis fiunt composita sicut ex rapis. Itē
seminantur vt caules.

De Gramine.

Raminis virtus est stiptica. et vulnerū
conglutinatiua. ventris constrictiua.
vulnerū renū et vesice sanatiua. et doloris
splenis mitigatiua. et eius succus potui dar?
sua proprietate lumbricos occidit. hanc her
bam noscunt canes et eam comedūt quando
se purgare volunt. vt Plinius dicit.

De Gralega.

Ralega dicit impignare terram si viri
dis vertatur in ea. Item dicit qd eius se
men mirabiliter facit onare gallinas.

Gentiana est radix cuiusdam herbe sili
noie appellate. cuius folia radix est me
dicinalis. In fine veris colligit. et exsiccata
per tres annos seruat. Nasctur autē frequē
tius in montibus et in locis umbratis et hu
midis. calida et sicca est in pmo gradu. virtu
tem habet dissoluendi cōsumendi et aperien
di. Unde diuretica est contra antiquū asma.
detur puluis eius cum vino addita aqua oz
dei. succus radice eius abstergit morpheas.
et sanat plagas et vlcera corrosiua. bibita etiā
multum iuuat eum qui cecidit ex alto et colli
sus est. et vltima medicina est contra morsum
scorpionis serpentū et vermiū venenatorū.
ac canis rabidi si bibunt ex ea cum vino due
vncie.

Liber De Gariofilata.

Gariofilata similis est nouellis folijs ru-
bi seu staphonibus. et eius redolent folia.
calida et sicca est in tercio gradu. Recens
maioris est efficacie q̃ exsiccata. et seruat per
annū. virtutem habet dissoluendi consumen-
di et aperiendi. et dicit gariofilata quia odo-
rem habet similem gariofolijs scdm saporē
vel effectum. Contra cordiacā passionem in
aq̃ marina et oleo cocta pti anteriori et poste-
riori superponat. Ad digestionē confortan-
dam: et dolorem stomachi et intestinorū ex fri-
giditate vel ventositate demit vinū decoctio-
nis eius.

Sextus De Humulo.

Humulus id est liatigo. Ros eius ppter
siccitatem suam conseruat per longitu-
dinem maximā tempis in virtute sua ita vul-
garis opinio est q̃ nunq̃ putrescit. et est ac-
ti odoris et fortis. et est calidū et siccum. disso-
lutius viscositatū et incisius. et conseruat
a putredine liquorē quibus admiscetur.

Liber
De Iulquiamo.

Iulquiam? est frigidus in tercio gradu. Semen eius est cuiusdam herbe que cal silago vocatur siue deus caballinus. Semina autem triplex est diuersitas. est enim album rubrum et nigrum. Album et rubrum competunt medicine. nigrum pro mortale est. Nota quod iulquiamus debet recipi per os. interius ponendum est semen si exterius herba. et semen maioris est efficacie. virtutem habet emothoricam. id est somniferam construngendi et mortificandi ad somnum prouocandum in acuta egritudine fiat fomentum ex aqua decoctionis eius herbe circa frontem et tempora et pedes. fiat etiam ablutio postea fiat hoc emplastrum. puluis seminis subtilis cum albumine oui et lacte mulieris puellam nutriendis et modico aceto et fronti et temporibus apponatur. Item ad lacrimas constringendas fiat idem emplastrum ex ipsa. Contra dissenteriam fiat emplastrum ex ipsa herba et superponatur. dolorem eius tollit. Contra dolorem dentium semina super carbones ponantur. et patiens sumum per os accipiat et teneat super aquam et apparebunt quasi vermes supnantes. Semen superpositum dens

Sextus Fol. lxxxviii.

ti et in causa calida dolorem tollit. et nota quod per decem annos seruatur.

De Ilopo.

Sopus est calidus et siccus in tercio gradu. habet virtutem secundum folia et flores non secundum radices: diuretica est dissolvens consumendi et attrahendi. Contra frigidam tussim valet vinum decoctionis eius et siccatum. Item vinum decoctionis eius et seminis feniculi dolorem stomachi et intestinorum tollit. fomentum factum ex aqua decoctionis eius matricem a superfluitatibus mundificat. et abstergit. Idem facit suppositorium ex puluere eius et oleo mustelino. puluis eius vel ipsa herba in testa calefacta et superposita capiti per se vel in sacello valet contra frigidam catarrum. et casum vire. Contra vnam sit gargarismum ex aceto decoctionis eius. Item ipsa herba in vino decocta et cataplasmata tollit dolorem ex ventositate.

¶ ij

Liber De Irunctijs.

Runcij et saluida eadem est herba.
multū spinosa. de quorū radicibus
fit cincabariū hoc modo. in duabus
libris mellis et vna iruncinorū mundatorū
vel pastinate ponant vinci. libra vel dimidia
et due zinziberis vel medietas piperis tantū
hoc modo lauent iruncij et abijciatur lignū
deinde minutatim incidantur. et posito melle
ad ignem. et optime despumato ponant in eo
iruncij et zinziber siue piper. et vsq; ad spissi-
tudinem congruā bulliant. Et si in fine des-
coctionis addatur puluis: als semen eruce et
pinci erit optimū ad coitū et mēbri erectionē.

De Iaro.

Sextus

Iarus qui alio nomie dicitur barba io-
nis: als barbaron vel pes vituli. cali. et
sic. est in secundo gradu. In locis siccis et
humidis montuosis et planis inuenit. in hye-
me et estate magnā habet efficaciam secundum folia
maiorē secundum radices. maximā secundum quoddā
tuberositates que colliguntur scinduntur et des-
siccant. virtutem habet dissolucendi relaxan-
di et extenuandi. Contra tumore aurium her-
ba ipsa cum tuberositatibus decoquat in vi-
no et oleo. addito ciminio. et fiat emplastrum
auribus superponat. Contra frigida aposte-
mata ipsa herba tota cum tuberositate et erun-
gia resina teratur. et postmodum in testa calefa-
cta superponat. Contra scrofolas nouellas
herba ipsa cum erungia veteri et squilla vel ex-
ungia resina si potest haberi terat. et superpo-
nat et liberabitur si recentes fuerint. Ad faci-
em depurandā. et cutim subtiliandā ex tube-
rositatibus desiccatis fiat puluis subtilis et
cum aqua rosata conficiatur. et ponat ad so-
lem donec aqua consumat. Et ita fiat ter vel
quater vel amplius ex illo puluere solo vel cum
aqua rosata puluis eius carnem superfluum
corrodit.

floret
pure
cuiusd
nis. i
anno
du. v
et ap
oppil
dolo
os in
nem
et pu

Libet
De iris siue yreos.

Iris siue yreos siue gladiolus. alio gla-
diolus. cuius folia sunt similia ensi: cū
floribus purpureis vel albis. Nam iris pur-
puream habet florē. yreos autē album. et sunt
eiusdē virtutis. radice tū vtimur in medici-
nis. in fine veris colligitur et siccatur. p. duos
annos seruat. calida et sicca est in secūdo gra-
du. virtutem habet diuretica. vnde dissoluit
et aperit. Contra viciū spiritūaliū et contra
opilationem splenis epatis renū ac vesice. et
dolorē ex ventositatē vinū decoctionis ire-
os iuuat. puluis eius leuiter superfluam car-
nem corrodit. Ad pannū oculorū fiat colirū.
ex puluere eius. et aqua rosata.

Sextus lxxxix.
De Liquiricia.

Liquiricia est radix cuiusdā herbe. q̄ de-
siderat terras bene solutam. et precipue
zabulum. vti in eo facile multas et longas p-
ducat radices. que si plantat facilliter comp-
bendit. et circa se multū pullulat. et forte si ha-
sta eius adhuc tenera flectat ad terrā et operi-
atur conuerteret in radicē. sicut accidit in men-
ta. ruta et gramine. calida et humida est tēpe-
rate. Eligenda est non nimis grossa. nec mul-
tum tenuis. interius crocea. non puluerizabi-
lis. nigra pro et alba est abijciēda. succus eius-
dem est efficacie et etiā fortioris. qui hoc mo-
do fit. Cum viridis est bene cōterat. et in aq̄
bulliat et decoquat vsq̄ ad consumptionem
fere. postea exprimat. valet contra omnia vi-
cia pectoris. decoctio eius valet cōtra tussim
et ad idem valet electuariū confectum ex suc-
co liquiricie et melle. Item liquiricia masti-
cata et sub lingua retenta suum et asperitatem
lingue et gutturis mitigat.

Liber **De Lingua arietis.**

Inguā arietis (que plātago vocat) frigidā et sicca est. folia eius sicca cōsolidant optiē vulnera et vlcera. et ad hoc nihil est melius ea (vt dicit Dyas). Et mirabile videt qd si bibat succus triū radicū eius tribus vncijs vini aliqui curat tertianā. Et quatuor radicū succus cū quattuor vncijs vini bibatur. alio quādo curat quartanā. Item dicit Dyasco. qd sanat vulnera canis rabidi. ydropicos inuat. veneno repugnat. eius succus lumbricos necat. et vehementer solutionē ventris mitigat. menstrua constringit. et tumores apostematū in principio repcutit et dissipat. gingiua tumidas et sanguineas reprimat et sanat.

De Lilio.

Sextus

Triū plātā de mēse octobris septēbris nouēbris in tēra pigui et bñ subacta. Nā accipiunt spici siue bullici virides. vel sicci ponunt p vnā spannā. vñ vnū pedē qd est melius sepani sicut fit de alijs. Itē dicit Aristo. qd si basta lilij qñ nondū apertū est semē siue flos et flectat in terrā. ita qd cepa nō radice et coopiat terra infra paucos dies emittet in quibet nodo haste cepā puulā sicut sunt bullici. calidū et bñidū est. Aliud est domesticū aliud siluestre. Sz siluestre aliud gerit flores purpureū. qd efficacē est. aliud croceū habet colorē domesticū autē cū erungia veteri tritū vel cū oleo coctū et suppositū frigidū apostema maturat. Contra splenis duriciē radix lilij in mltā quāritate cū brāca resina et radice emisce ponat in vino et oleo p. x. dies. Et postea colet et colatura addita cera et oleo. et fiat vnguentū. Ad faciē colerandā accipe tuberositates radicis lilij agrestis et sicca. et puluerem inde fac et distēpera cū aq rosacea et desicce. qd facto ter vel qter illū puluerē solū et cum aq rosacea pfectū ducas sup faciē. Itē ablūdō mūdabit faciē et renouabit cōtractionē rugarū. Itē folia eius si trita cū oleo apponant qd ptiū et mitigatiua est. Itē educit purgatiōz mēstrualē qd est apitiua ex vctōsitate. et est tu-

mozia
ta et v
us app
oleo a
et fung
et oleo
pilosq
addito
suis co
et fit o
dem vi

silla. vi
us. viri
di. her
vel san
addito
ctoris
ganto

fm. Au

Libri

moris repssua. Et ideo valet cōtra apostema
ta et yctositate. Si radix ei⁹ trita cū oleo sepi
us apponatur. Plin⁹ dicit q⁹ cepe cum vino et
oleo admixto clauos pedū sagittas serpētū
et fungorū maliciā et venenū decocte cū vino
et oleo admixto clauos pedū et nodos soluit.
pilosq⁹ loc⁹ adustis reddit. in vino etiā cocte
addito melle renis p̄cissis subueniūt. folia ip
sius cocta in vino vulnera sanāt. Ex florib⁹
ei⁹ fit oleū. et aq⁹ sicut ex rosis. et sunt vere eius
dem virtutis cum oleo et aqua rosata.

De Lingua auis.

Inguā auis calida et sicca est in primo
gradu. folia h⁹ pua et acuta ligue auis
silla. viridis multe est efficacie. exsiccata nulli
us. virtutē habet incutiendi libidinē. et humectā
di. herba ista cū carnib⁹ cocta vel oleo cocta
vel sanguine libidinē incitat. valz etiā decocta
addito zaccaro cōsumpsit. Cōtra siccitatē pe
ctoris def aq⁹ decoctionis ipsius et addito tra
ganto magis valet.

De Lappacio.

Lappaciū idē acetosa vel rimosa calidū
et siccū est in tercio gradu vel in secūdo
fm. Auicē. Est autē triplex lappaciū scz acu

Sextus Fol. xi.

tū acuta habēs folia. virtutē habet dissoluē
di et relaxādi aperiēdi et extenuādi. Cōtra sca
biē succ⁹ lappaciū acuti et oleū mustelinū et p̄t
liquida simul bulliāt postea coles et colature
addatur puluis tartari et fuliginis et fiat yn
guentū qd⁹ satis cōpetens est scabiosis. Auicē
dicit q⁹ radix ei⁹ cū acceto cocta confert
scabiei vlcerosc. et impetigini. et eius decoctio
cū aq⁹ calida pruritui. Et silitur ipsa met i bal
neo est optima. Cōtra impetiginē et serpiginē
fiat decoctio succi lappaciū et puluere auripig
menti. Ad apostemata maturandū lappaciū
rotundū tritū et in oleo decoctū vel cū exuna
giā supponatur ad rūpendū eodē modo suppo
natur acutū. Contra itraguriā et disinteriā fi
at decoctio lappaciū i vino et oleo et pectini su
pponatur. vinū prouocat in multa quātitate.
Aqua vel vinū decoctiois ei⁹ soluit opilati
onē splenis et epatis. Cōtra scrofulas nouel
las fiat emplastrū ex lappacio acuto et exūgia
simul tritis. Cōtra lumbricos valet succ⁹ ei⁹
datus cū melle. Cōtra flegma habūdans in
cerebro succus eius cū succo rute in modica
quātitate naribus iniiciat in aere calido vel
in balneo. Item lappaciū crudū vel coctum
cōestum valet scabiosis.

De Lactuca.

Liber

Actua feri et transplātari potest fere to-
to tpe anni in terra pīguī bene subacta
per se et mixtū cū alijs herbis. et q̄ sata fuerit
in autūno vtiliter plantat mēse decēbris. cir-
ca areas aliarū herbarū que tūc serunt. Ip̄a
em̄ nō timet gelu sed roborat ex eo. et erit bo-
na post hyemē cū alijs herbis. quousq̄ semē
pducet. Sed q̄ de natura puarū nō trāsplā-
tant. Que pō sunt ex magnis q̄ romane dictū
tur q̄ habēt alba semīa trāsplantari debēt vt
crescāt et dulcedinē habeāt. vtilitū iuuant ir-
rigandē tpe siccitatis. lacrica fri. est bu. tpe
Alij dicunt q̄ est calida et hūida tpe. et ideo
est melior ceteris herbis. et tēperatissima respe-
ctu aliarū herbarū. Sanguine generat et lac et
vrimā puocat et colerā extinguit. sanguis ebul-
litionē refrigerat. et somnū inducit. Itē valet
cōtra ca. apostemata capitis dolorē de colera
rubra. Sanguinē factū amputat cathaplas-
mata. sed cocta plus q̄ cruda fit eius cōueni-
ens. q̄ eius lac calore ignis minuit. p qd cre-
at somnū inducēs. vñ fit aperitina. sanguinē
tū pessimū generat. idcirco ea a suelcentibz fit
nocua. q̄ tenebrositate oculis facit. et sperma-
tis materiā corrūpit. Sed cū est adhuc tene-
ra valet multū in febribz elicta vel cruda in
acetō cocta. addito croco soluit oppilationē
splenis et patis. Ad puocandū somnū semē
conficiat cū lacte mulieris puellā nutritis et
cū albumine oui. et fiat emplastrū sup tūpo-
ra. Itē puluis semis ei⁹ cū lacte somnū puo-
cat. Itē facit febricitantibz dat⁹ cū aq̄ calida.
Cōtra calidū apostema cōficiat cū oleo rosa-
to et supponat et destruit ipm. Itē cathaplas-
ma frondū ipsius habentibz crispilā subuenit
Itē semē eius datū in potu sepe pollutionez
patientī celerit succurrit. Itē est qdaz spēs la-
cruce agrestis q̄ longiora et striciora hz folia
subtiliora et asperiora et nimis viridia. hec est
amara et est maior caliditas et siccitas q̄ do-
mestica. Itē dicit Plin⁹ q̄ est qdam spēs la-
cruce spōte nascens quā capzinā vocāt. q̄ pro-
iecta in mari protin⁹ necant pīscēs q̄ sunt in
circūitu vicini. Itē est alia spēs lactuce q̄ na-
scit in aruis. cui⁹ folia trita cū polēta cōferūt
visceribz. et hāc greci vocant ylion. Itē est alia
spēs q̄ crescit in siluis quā vocāt scaricior. cu-
ius folia trita cū polenta vulneribz p̄sūt. san-
guinē stringūt. et putrescētia vulnera sanant.
Et est alia spēs lactuce habēs rotūda folia et
breuia. quā multi etiā vocāt acriā. Cui⁹ suc-
cū ancipitres scalpādo terrā herbā extrahūt.
et intingētes oculos discutiūt obscuritatē. et ea

Sextus

lignē cū fenescūt Cui⁹ herbe succ⁹ sanat oīa
vicia oculorū. et maxie quādo ei lac mulierū
admisceat. Serpentū moribz et scorpionū icti-
bus medet. Si succ⁹ eius cū vino potet et so-
lia trita sup vuln⁹ emplastreūt. omne em̄ in-
flationē discutiūt et compefcit.

De Lentisco.

Entiscus cali. et sic. cōplexionis est. vir-
tutē habet cōstringendi et cōsolidandi.
Cōtra fluxū menstruorū et disenteriam et vo-
mitū ex debilitate virtutis cōtentiue. fascicu-
li parui facti cū folijs decoquant in acetō.
et pectini et renibz cataplasma factū superpo-
nat. Contra vomitū super fureculā pectoris.
Alius vsus cōtra prēdictas teneritates. len-
tisci bulliant vsq̄ ad acetū cōsumptionē. de-
inde sicceat. et fiat inde puluis. et decur in cibis
et potibus. Contra vlcationē virge puluis
factus ex folijs ei⁹ sup testam calidā desicca-
tis et puluerizatis vlcera consolidat et saniem
consumit. sed non debet poni nisi quādo est
sanies. Contra vlcationē oris lingue et la-
biorū in febre acuta. fiat decoctio eius folio-
rū in acetō. et patient sepe gargariset.

fructu
sum a
rogru
gis la
multi
viscol
tibus
colica
gricia
vius
illini
buo p
ceran
tamē
dami
licia
fi eis
sum
virtu

Liber
De Laureola.

Laureola est herba multū laxatiua. cali-
da et sicca est in secundo gradu. Cuius
fructus siue semen eius est rotundū subru-
sum ad quantitatem piperis quod dicitur ci-
rogridiū: alii cocodrū quod est adhuc mas-
gis laxatiuū q̄ laureola. et tamen ipsa herba
multū est laxatiua et purgat multū scuma et
viscosos humores. principaliter a remoris p-
tibus et iuncturis membrorum scōario melan-
colicā. unde valet sciaticis arteticis et poda-
gricis. Item cōtra opoplexiam et paralysim.
vltus eius est cū alijs medicinis i oximelle
illinitam et similibz dat etiam in apozimatis
bus per se non dat. quoniā habet naturā vl-
cerandi intestina. ex nimio suo acumine. Si
tamē ea per se vti volumus decoctionez eius
damus. addito gūmi arabico. et mastice. et ma-
licia eius exprimat. non asit eis est danda nī
si eis qui difficiles sunt ad soluendū et carno-
sum ventrem et intestina habentibus. eiusdē
virtutis est semen eius.

Sextus Fo. xxi.
De Lappa.

Lappa est herba que habz in summi-
tibus capitella vestibus valde ad-
berentia. lappe multe sunt species.
omnes medicinales. Nam Plinius dicit. q̄
ictibus scorpionū medent. nec feriunt homi-
nē si inuncta fuerit succo eius. decoctio radi-
cis eius confirmat dentes si tepida in ore te-
neatur. semen eius multa vicia stomachi cu-
rat. reijciētibz sanguinem prodest. dissin-
terte subuenit. Nam radix cum vino silit et
folia adiecto sale solunt.

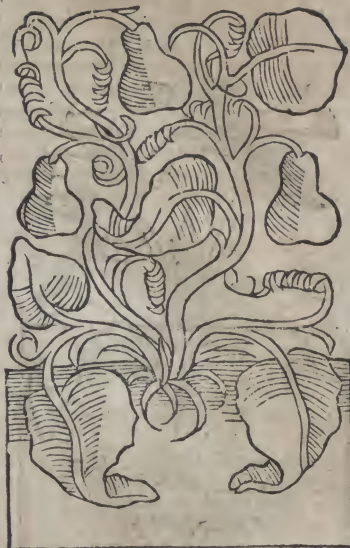
Liber De Lenistico.

Lenisticus est calidus et sicus in secundo gradu. Cuius semen lenisticus appellatur. Semen non herba vel radix in medicinis ponatur. virtutem habet diureticam aperiendi et extenuandi. unde visum decoctionis eius contra oppilationem splenis et epatis valet contra dolorem stomachi et intestinozum pro ventositate prouenientem aqua decoctionis eius valet. puluis etiam eius cum puluere cimini datus ad predicta valet.

De Melonibus.

Sextus

Elones desiderant talem terram et aerem quales citrulli ut saporiosiores et solidiores ut cucumeres. sed nimis pinguem et nimis stercozatam ut saporiosiores et solidiores fiant. et citius maturent. et eodem modo et tempe plantari debet. et cum nati sunt irrigari non audet. Et his quidem sunt longi qui comeduntur maturi sed cum incipiunt redolere et croci fieri. Et quibus grossi qui habent semina valde parua sunt ceteris melonum generibus meliores. Alij sunt subniles virides valde longi. et quasi omnes curuati et vocantur melanguli. qui comedunt acerbi sicut citrulluli. et sunt eiusdem saporis. sed sunt minus frigidiusque digestibiles. et ideo meliores et citrullis esse dicuntur. Melones sunt frigidi et humidi in secundo gradu. et qui dulces sunt temperate et frigidi. Auicenna dicit quod radix melonis eodem modo est vomitua quo dicitur est de radice citrulli. et cucumeris. Oportet autem vitum melonibus ut melo precedat aliquod aliud cibarium. ne nauseam faciat. Sed Ysaac dicit quod eo comesto oportet aliquantulum expectare: donec sit digestum. antequam aliquid sumat cibum. Ite dicit Auicenna. quod melo est tarde digestio. nisi quando comeditur cum eo quod est interius eius. et ipso nutri-

ment
trulli
piant
neno
veloc
melli
masti
baru
minu
melo
velic

appell
matur
corrie
nu est
tem h
retica
eius
dit. o

Libet

mentū est z humor eius est cōuenientior q̄ ci
trullī z cucumeres. Sed cum melo corrum
pitur in stomacho conuertit ad naturam ve
nenosam. valet ergo vt cum grauat extrahat
velociter. et de his que iuuant post eorum cō
mestione in colericis sunt epicara maratrum
mastric. Aegmatici p̄o accipiant oximel zinzī
barū conditū aut zinzibarū solum. aut dyaci
minū z purum vinū bibant. Semen antes
melonū mundatū vrinam pronocat. renes z
vesicam mūdificat ab arenis z lapidibus.

De Melliboto.

Ellibotum calidū z sicuz est in primo
gradu. herba est cuius semē simili noīe
appellat. et dicit etiam corona regis. quia forā
matur ad modū semicirculi. Semen cū ip̄is
corticibus i medicinis ponit. quia adeo par
uū est z coherens. q̄ vīt separi potest. virtu
tem habet cōfortandi ex aromaticitate. z diu
reticā ex subtili substantia. vinū decoctionis
eius digestionē confortat. v̄tositatem excludit.
opilationem vesice z renū aperit. Se.

Sextus Fo. xcij.

men eius in brodio et cibus positum eos bo
ni saporis z odoriferos facit.

De Mercuriali.

Mercurialis. id est linothicis. frigida et
humida est in primo gradu. viscosam
habet substantiam. vnde lenificando educte
coleram ab epate stomacho z intestinis. da
tur autem succus eius cū succaro nō coctus.
quia vim laxandi amittit in parte.

De Malua.

Liber

Alua frigida et humida est in secundo gradu. Cuius duplex est manens. scilicet domestica que subtilior et frigidior habet humiditatem. et est silvestris que dicitur maluanis et bis malua crescens altius quam minus est frigida. et habet substantiam viscosam. Contra calidum apostema in principio folia maluanis rursus. et superponantur ad maturandum. et terantur cum crungia porcina recenti. et super regulam calefactam ponantur. hoc etiam valet contra duriciem splenis et epatis. fomentum ex aqua decoctionis circa pedes ad prouocandum somnum in acutis febribus multum valet. Alua coqui nata et comesta ventrem soluit. valet etiam in febribus propter constipationem ventris. ex qua etiam aqua competens fiat clistere. maluanis plus mollificat et maturat secundum folia sua. et magis radice cum crungia trita aliquantulum calefacta apostemata maturat supposita. et duriciem mollificat. herba etiam cocta cum radice viscosissima ad consumptionem que apparebit quamdam viscositatem. quam superposita apostematibus ipsa maturat. et duriciem remollit et relaxat. et ex aqua ad dicta cera et oleo fit unguentum competens ad praedicta. Alqua decoctionis seminis eius et mal-

Sextus

ue valet contra tussim siccam. confert etiam et hicis. Semina etiam facellata in oleo decocta duriciem soluit et mundificat. Ysidorus et Plinius perierunt dicunt. quod si aliquis se inunxerit succo malue admixto cum oleo puncturis apertis non poterit nec patietur in membris inunctis puncturam. neque morsum scorpionum nec araneum.

De Menta.

Menta est calida et sicca in secundo gradu. cuius tres sunt species. est enim quedam domestica. que proprie ortulana dicitur. et hec mediocriter calefacit. et confortat. et alia est silvestris que mentastrum dicitur et magis calefacit. Et est menta que longiora latiora acutiora habet folia. et hec menta romana vel sarracena vocatur. vulgariter herba sancte marie dicitur. et hec magis diuretica est quam alia. Menta domestica est herba facile se multiplicans. et cito de terra pullulans. et ascendens et cum bastula in terram reflexa. et si ab humo tecta fuerit conuertitur in radicem. et cito ex se nouam producit prolem. Nec estui magis quam medicinis competit. et viridis et epiccata magne efficacis est.

debet a
nū mul
soluendi
di ex ar
tredine
et ging
ozulana
ce vel c
tandū c
in ore s
ex accen
etiam p
tutis co
fiat deco
ceto. et
naturam
medat.
vel sine
qz caus
vino. et
in eo p
tatur v
co frice
ligetur
brachi
tatem t
ctis fal
millis i
dicina
succo r
non be
succus
vel suc
valet c
rum v
siue fel
bricoe
necat t
raplasi
gidori
tur in
dam n
eius f
cit et n
re eius
Et ne
nī pot

debet autem sicari in loco ymbroso. et p an
nū multa efficacia seruaf. virtutes habet dis
soluendi ex proprijs qualitatib. et confortā
di ex aromaticitate. Contra fetore oris et pu
tredinem gingiuarū et dentium abluantur os
et lingue ex aceto decoctionis eius mente
ozulane. deinde fricent ex puluere mente sic
ce vel cum menta sicca. Ad appetitum cōfor
tandū quando impedit ex frigidis humorib
in ore stomachi existētib. fiat salamentum
ex aceto. et menta et modico cinamomo seu
etiam pipere. Contra vomitū ex debilitate vir
tutis contentiue factum vel ex frigida causa
fiat decoctio mente in aqua salamētiua et ac
eto. et spongia intincta ori stomachi suppo
natur. et etiam ipam mentā coctam panēs co
medat. Contra sinco pin ex debilitate ex febre
vel sine febre. siue ex materia siue ex quacun
q. causa cōteratur mēta. cū aceto et modico
vino. et si sit sine febre. si cū febre solo aceto et
in eo pone panē assum. et aliquantulū dimit
tatur vt humectetur et applicet naribus et ex
eo fricent labia dentes lingue et tempora. et
ligetur super venas pulsátiles temporum et
brachiorū patiens etiam masticet et humosi
tatem transglutiet. Contra coagulationē la
tis fasciculi coquant in vino et oleo. et mam
millis cathaplasmēt. Et nota cum aliq me
dicina datur contra venenū. debet dari cum
succo mente. vel cū vino decoctionis eius si
non habeas succum. Contra venenū solus
succus mente romane vel vini decoctionis
vel succus cum melle cōmixtus valet. Item
valet cōtra opilationē splenis et epatis et via
rum vinaliū ex frigidō humore. et ex calido
siue febre. Succus etiam datus cū melle lū
bricos interficit. auribus infillatus vermes
necat decocta in vino et oleo. Herba ipa et ca
taplasmata soluit seliosum apostematicū fri
gidozū. mentastrū et carice et salua decoquā
tur in vino. et dentur patienti. Contra frigi
dam tussim vini decoctionis ipsorum. Item
eius fomentū in frigidatā matricem calefa
cit et mundificat. Sacellatio facta ex pulue
re eius frigidum reuma capitis constringit.
Et nota q. menta romana pro ozulana pos
ni potest.

Andragora fri. et sec. est. s. et accessus
nō determinat ab auctorib. Cuius due
sūt spēs scz masculos et femia. et vtraz indiffe
renter vrimur. et qdē vt Aliē. et aliū dicūt femi
nā cē formatā ad modū femie. et masculus ad
modū viri qd falsū est. s. masculus hz folia lō
giora. scia pō latiora. Quidā tñ opant tales
incisiones vt decipiat mulieres. radicū aut cor
tices cōpetunt pncipalitē vsui medicie. scdo
poma. tercio folia. Cortex radicē collect per
quatuor ānos seruat in magna efficacia. et tūc
hz cōstringēdi infirigidadi emothoicā. i. som
niferā in acutis febrib. Ad somni puocandē
puluis corticē et cōficiat cū lacte mulieris pu
ellā nutrienis. et albumie oui et supponat frō
ti et temporib. Contra dolorē capitis ex calidi
tate folia ipi trita sup tempora ponant inu
gat etiā oleo mādragorato quod sic fit. poma
mādragore trita in oleo cōmuni dū macere
rent. postea fiat aliquantulū decoctio. et colet et
illud. postea erit oleū mādragorati qd valet
ad somnū puocandū. et dolorē capitis et calidi
tate si frons et tempora inūgant. et calore fe
brile reprimat. Itē ipi oleū repercutit materiā
apostematicā calidoz in pncipio. fruct et etiā v
folia cataplasmēt sup vel salic puluis ei cū
succo alie herbe. Contra fluxū vētr ex impe
tu colere ex p̄dicto oleo vētr et tota spina vni

De Mandragora.

Liber

gaſ & inſiciat modicu cū aliq leue cliſtere. Aut
cen. dicit q̄ macle fricare cū folijs ei⁹ deſet le
tigies. Itē ſtaum facit ſomnu. & poſita i vino
inebriat vehemēti⁹. Cura eoz & oim nocu
mētozū mādragore ē cū butiro melle et vom
tu. Item nota q̄ publice p̄dicat mādragorā
hīc p̄tutez ip̄gnādū mlieres ſteriles ſi ex ea co
medāt. qd̄ vez nō eſt. niſi forſan p̄medant cū
ſterilitas eſſet ex ſuperflua matricis calidita
te. tunc em̄ redyccret ad temperamentū ma
tri⁹ vt ſemen viri non aduratur in ea.

De Meu.

Eu ca. & ſic. eſt i ſedo gdu. herba ē cui⁹
ſemē ſi li noie appellat. q̄ p̄cipue medici
ne p̄petit. p̄ duos ānos pōt fūari. p̄tute bz di
ureticē ex ſubtili ſuba ſua. vinū vñ aq̄ decocti
onis ei⁹ valet p̄ opilationē ſplenis & epas ex
frigida cauſa & ſtrāguiriā diſſoluit. aq̄ p̄o cō
petētius pōt dari i elca inuenibz. vinū in hye
me ſenibz puluis meu cū ſemic fenicli in cibo
vñ potu dat⁹ ventofitatē inteſtinorū & ſtoma
chi excludit. et digeſtionem confortat.

De Marubio.

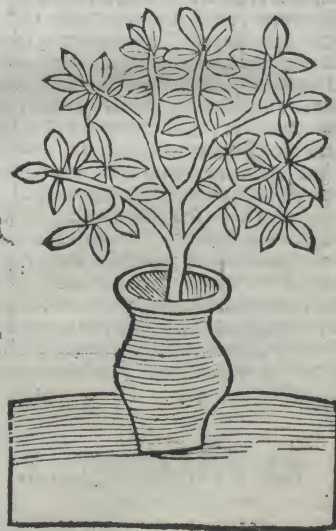

Arubiu ca. & ſic. eſt i tercio gdu. que alio
noie dī praſiū folia ei⁹ p̄cipue cōpetūt
medicie. ſedario cortices et radices. herba ſu

Sextus

ſpā in vmbroſo loco p̄ annū ſuat. p̄tute bz
p̄ſumēdi & diſſoluēdi ex q̄litanibz. diſſoluēdi &
aperiēdi ex amaritudie. Cōtra viciū pectoris
ſez aſina ex frigido & viſcolo hūore deſ dyap
ſiū. vñ ſiat electuariū ex vna pte ſua. et quinta
mellis diſpumati. et ſiat decoctio aliquātula
vñ ad p̄ſiſtitudinē. & poſtea ponat puluis
dragāi & gūmi arabici & liq̄ricij. qd̄ erit opti
mū p̄ viciū pectoris. vñ ſaltū puluis ei⁹ p̄ficiat
cū melle diſpumato. addito pulvere liq̄ricie.
Cōtra tuſſim valet decoctio ei⁹ & ſicuū ſicca
rū Cōtra ſtrāguiriā & diſſinteriā deſ vñ de
coctiois ei⁹. & ſicuū ſicca. ſiat etiā emplaſt. &
ex ip̄a herba cocta in vino & oleo ſup̄ renes &
pectinē. Itē valz cōtra colicā ex frigida cauſa
Cōtra emorroides inflatas & influentes ſiat
eucarifina ex aq̄ ſalla & vino decoctiois ei⁹. &
poſtea ſuppoſitorij ex pulvere ei⁹ cōfecto cū
melle. vñ ſiat decoctio pulueris vñ ſucci ei⁹ cū
oleo muſtelino & bōber ſupponat. Cōtra lū
bricos deſ puluis ei⁹ cōfect⁹ cū melle. Cōtra
p̄mes aurū ſucc⁹ eius auribz inſiciat. Cōtra
ſplenis viciū cortices radicū cum ip̄a herba
macerent p̄. xv. dies i vino & oleo. poſtmodū
ſiat decoctio & coletur. et colature addatur ce
ra et oleum & ſiat vnguentū.

De Maiorana.

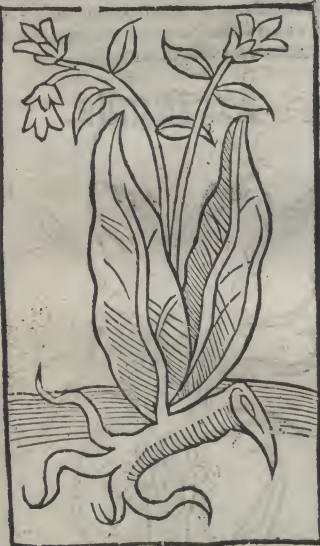
2
8
2 folia
cum ſe
annū ſe
ex aro
qualite
iozane
ſtomac
confor
Flores
ſita & l
toſitati
perpoſ
nora q̄
de meo

prop
tur lo
uerſo
actū l
lis lo
anne

Libe

Aiorana calida et sicca est in secundo gradu. alio noie dicif eleron. eius flos et folia compenit medicine. Colligit in estate cum floribus. et in vmbroso loco siccat. et per annu feruatur. virtutem habet confortandi ex aromaticitate. dissoluendi et cosumendi ex qualitatibz et etiam mūdificandi. puluis maiorane in cibo datur vñ vinu decoctiois eius stomachu in frigidatu calefacit. et digestionez confortat. nanibz apposita cerebrū confortat. Flores et folia i testa calefacta et in sacello posita et loco dolenti superposita dolorē ex venositate prouenientem soluit. Item capiti superposita valet contra reuma capitis. Item nota qd mures insidiantur radicibz eius. inde medicinam querentes.

De Napo.

Napo omnē fere aerem patit terram desiderat pingue. et in solo siccō et tenui et prope riuū et deuero et sabuloso melius nascitur loco. Proprietas napū in rapam et econuerso trāsmutat. sed vt optime proficiat sub actū solū stercoz atqz et versatū querit. et in illis locis optime prouenit in quibz segetes co anno fuerunt. Si spissi sunt nimis interuel-

Sextus Fo. xciiij.

les aliquos vt alij robozent quos in locis vacuis transferre poteris. serunt circa finem iulij et toto tempore mensis augusti si pluuie de sunt irrigatione iuuent. possunt etiā cōmode feri inter milū et panicum maxime serotanu in secūda sarcularide ipsius sarcularide in uā tur napus et rapa. et naps nobilioris saporis sunt illi. qui sunt longi et fere rugosi nō grossi. multas radices habētes. sed vnā tantū acutā et rectā. Ex naps sunt optima composita cum rasano et modico sale acceto melle et sinapi et speciebus odoriferis. et sine speciebus possunt fieri satis bona. calidi sunt in secundo gradu et multū nutriūt. sed dure digerunt. mollem et inflatā minus tamen qz rape faciunt carnē. qui si in aqua coquat et illa cicta in alia recoquat duricia sue substantie tēperat. et mediocriter inter bonū et malū generant nutrimentū. qui bene cocti non sunt difficile digerunt. vñositatē faciunt. et in ventris et poris oppilationē Idcirco viles sunt si bis coquant. et vtrāqz aqua proiecta in alia recoquant cum pinguisima carne.

De Nasturtio.

Libri

Esturciu calidū z siccu est in q̄rto gra-
du. semē ei⁹ p̄cipue cōpetit vsui medici-
ne p̄ quinqz annos seruat. herba etiā yiridis
multe est efficacie. sicca modice. vntē hz cōsu-
mēdi dissolnēdi ex q̄litate suis. Cōtra para-
lysim ligue cū opilant neri z replent ex hūi-
ditate vt solet accidere i acutis febribz. semē
nasturcij masticeit z supponat ligue. Cōtra
galisum alioz mēbroz semē ei⁹ in sacello po-
sitū z in vino coctū mēbro dolenti supposita
ip̄a herba decocta cū carnibz z p̄mella valet
cōtra hūiditatē supflūā cerebri. vt in litargiā
puocet. sternutatio ex puluere semis nastur-
cij naribz appositio. Cōtra relaxationē vne. sū-
at gargarim⁹ ex aceto decoctōis ei⁹ z siccuū
siccarū. Cōtra yliacā passionē z calidā ex fri-
gida causa semē ei⁹ in sacello positū etiā in vi-
no decoctio supponat ad idē valet z ad stran-
guiriā. herba ip̄a decocta in vino z oleo sup-
posita. Cōtra tenasmon ex hūore cōglutino-
lo cū anis eminet puluis supponat ano. re-
nes etiā inungant mele z superpergat pul-
uis seminis z cimini z colosofme.

De Anutare.

Enusar est frigida z humida in secun-
do gradu. herba est lata habens folia q̄

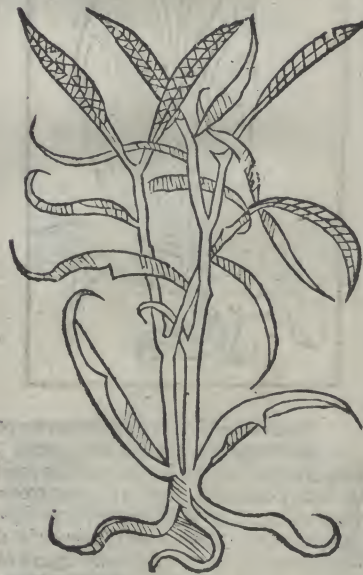
Sextus

in aquosis inuenit loc⁹. Cui⁹ duplex est ma-
ncries. vna purpureos hñs flores. z alia cro-
ceos q̄ nō est adeo bona. flos cōpetit vsui me-
dicine. in septēbri colligit. z p̄ duos annos in
multa efficacia seruat. Ex floribz fit sirupus
p̄cipue cōtra acutas febres. z pro distēpato
in caliditate flores coquant in aq̄ addito zuc-
caro. z fiat sirup⁹. cōtra dolorē capis ex cali-
ditate. sarraceni ponūt in aq̄ per noctē vnā z
mane talē aquā cū floribz naribus applicant.

De Napello.

Napellus est napolo marini⁹. in litore ma-
ris crescēs. z est venenū pessimū z p̄ni-
ciosus. qd̄ in sumo calidat⁹ z siccitat⁹ est. lim-
tū delet maculas cutis. etiā cū in potu sumit
rectificatū studio medicine valet cōtra leprā.
Est autē venenū homi bibere vltra dimidiā
vnciā. z min⁹ hoc interficit hoīez. z qd̄ mira-
culosus est. z vt qd̄ dicitur. mus paulus q̄ pa-
scit z inuenit in tra ipsū z ille mus est ariā
ca contra venenū ipsius napelli.

De Nigella.

Libet

Igella calida et sicca est in tertio gradu
semel est cuiusdam herbe. que in locis pa-
ludosis et inter frumentum reperitur. Semel p. r.
annos servat. Est autem rotundum et planum sub
ruffum et subamarum. unde habet virtutem diu-
reticam et amaritudinem dissolvendi et consu-
mendi et suis qualitatibus. emplastrum factum ex
farina nigelle et succo absinthii circa umbilic-
um et precipue pueris lubricos necat. maioribus
conferat cum melle et detur farina nigelle
facta cum acceto tepido. et auribus inflata ver-
mes necat. vnguentum tamen nigelle in multa
quantitate fiat decoctio in forti aceto usque ad
consumptionem. et aliquantulum spissitudinem. et
tunc addito oleo fiat quasi vnguentum. quod opor-
timum est ad scabiem. et impetiginem defacile
collit.

De Origano.

Origanum calidum et siccum est in tertio gra-
du. Alio nomine dicitur gonella. Lini? du-
plex est maneries. scilicet origanum agreste. quod la-
tiora habet folia. sed et fortius operatur. et est do-

Sextus Fol. xxi.

medicini quod in ortis reperitur. et minora habet
folia et suavius operatur et est domesticum quod
in ortis reperitur quod in medicinis ponitur. Collit-
gitur autem in tempore productionis florum. debet
in medicinis poni abiectionis stipitibus. per an-
num servat et in umbra suspenditur. et siccantur fo-
lia. virtutem habet dissolvendi consumendi et ac-
trahendi. Contra frigidum reuma capitis fo-
lia cum floribus in testa sine liquore bene calefa-
cta in sacello ponantur et sacellum capiti superpo-
nantur et patiens cooperiatur pannis. ut caput su-
det. vinum decoctionis eius gargarisatum gin-
guarum et faucium consumit humiditatem. Contra
frigidum asma detur vinum decoctionis eius et si-
cum siccatur. vel pulvis eius digestionem con-
fortat confectus cum melle detur cum aqua ca-
lida. vinum decoctionis eius digestionem confortat.
dolorum stomachi et intestinum excludit.
Ite fasciculi facti ex herba ipsius decocti in
vino et renibus superpositi stranguariam et
dysenteriam solvunt.

De Porris.

Porri sustinent fere omnem aerem. et terram
desiderant mediocriter solutam. ut optime
proficiant. et pingue et stercoreata. Scrunt
autem in locis calidis et temperatis primis de me-

Q. iiij

Liber

se decembris de mense ianuarij et februarij et marcij. in teporatis et frigidis cum terra fuerit ad equalitatem redacta. Hec autem satio fit aut sola aut in alijs herbis mixta in terra optime culta. et desuper letamē cooperta. hec semina sunt spissa spargenda. deinde euellunt grossiores. primo nec auferat aliqd de ipsarū radicibus cum sulcis plantant. sed quando cum palis debet plantari abscindunt radices. quāuis ad ipsam porrinā. et summitas foliorū. et plantantur de mense aprilis et maij et per totū mensem iunij sed plantari possunt de mense iulij augustinij septembris et octobris. et erūt viles in sequenti mense marcij et aprilis. nec in plantatiōe porrorū querēda est mollis terra. sed mediocris est optima. et satis bona est illa que fuerit sere sicca. fit autem duobus modis porroꝝ plantatio. vno modo subtilis ut Bononic moris ē. ut scilicet per vnā completā spannā vnus sulcus ab altero distet. et sine ab invicē in sulco iacentes possint quatermīs separtis digitis. et cum se quens sulcus terra trahit super porros et pedibus suauiter conueulat. Secūdo autem modo paulo plantant scilicet ut optime pastinatis et diuisis areis fiant foramina cum palo grosso fere ut lancea et cōcana per vnā spannā et vltro vno semisse distantia in quibus ponunt preparate porrecte pro foramina replent. aut qcquid terre in eis ponit. sed elapsis tribus septimanis cum herba in eis nascit sarculant. et herbis mūdantur. Et quod porri sic plantati sunt meliores alijs. nec possunt facile furrim euelli sed hic modus magis laboriosus existit. Item hoc modo plantant optime inter cepas tam quasi grossas. et euulsis cepis sarculant et inueniuntur optime puenire. cum euellent aliq in vno loco relinquunt et pro seminibus reseruant. Qui quidem semina possunt per triennium illa suspensa seruari. calida et sicca est in tercio gradu. secundum cibū illa indurabilis est. nocet enim stomacho faciens inflationē ac ventositatē. et cum sui acuminē nervos et mordeat. habet etiā proprietatē faciendi fumū nigrū melancholicę puenientes. quod ad caput saliens visui tenebrositatē facit. atque somnia terribilia et timorosa inducit. vnde caueat ab ipso colerici maniaci et opilationē in capite habentes. Sed diligētes eos comedere accipiunt post eos lactucas et portulacas endiuias et similia. ut eorū calor temperetur ab istis. aut elixent. Deinde bis aut ter lauent. et elui postea denf. valent tamē secundum medicinā. erudi enim cōmesti causales pulmonis de grossis mūdificat humoribus. et opilationē

Sextus

epatis aperit. Item succus porri cum aceto oleo et thure naribus missis sanguines ex eis fluentē stringit. eis scilicet qui frigidis sunt nature. Item in aure distillans dolorē ex frigiditate et humiditate facit placat. Item porri crudū cataplasmatū super morsum serpentis bene prodest. Item coctū cum oleo fixamelo vel amigdalo conditū venter suscitatur. Plinius autem dicit quod porri contritū cum melle emplastratū super vulnera sanat ea. Luz vino bibitus succus eius lumborū dolorē soluit. cum sale mixtū vulnera cito claudit et sanat. duricias relaxat et rupturas cito consolidat. Item porri crudum cōmestū valet contra ebrietatē et stimulat ventrē. Item solo odore fugat serpētes et scorpiones. Item valet contra dolorē dentium et eorum interficit vermes. sed acie oculorū eberat. si machinū grauat. sitim creat. sanguinē incedit. et inflāmat. si ex eo nimium comedat. Semē porri sicci est et fortioris actiōis. de quo tres tragme porri date cum duobus semis alci mire sanguinē de pectore screantibus fluentem stringit.

De Apapurre.

Apapure serit mense septembrij in locis calidis et siccis. teporatis pro et frigidis mense ianuarij februarij et marcij et nouēbris.

potest
et sic
nec
migrū
mē ei
tē ind
somni
vrius
oui cū
puerū
lacte.
ri. q
n
mara
semē p
oleo r
brozū
oleū v
pauer
totū. a
Dyale
cū p
capitū
puoca
pilari
papat

Liber

potest etiā cum alijs herbis feri. et est frigidū et siccum in pmo gradu. cuius duplex est materies: scilicet albus et nigrus. albus frigidus et humidus. nigrus frigidus et siccus. et magis fornicat. Semen ei⁹ collectū p. x. annos seruat. huius autē pueri inducēdi somnū liniēdi et morificādi. Ad somnū puocandus fiat emplastrū ex semine vniuerso vel alteri⁹ cū lacte mulieris et albumine oui circa tempora. mulieres salernitane dant pueris puluerē seminis papaueris albi cū ppa lacte. Semen autē papaueris nigri nō debet dari. q. magis morificat. Contra calida apostemata in pncipio et cōtra calcificationē epatis semē papaueris vel ipsa herba trita cōficiat cū oleo rolarū et supponat. Cōtra siccitatē membrorū vi est in cibica et in alijs infirmitatib⁹ oleū violatū calciat aliquantulū. et puluis papaueris albi pficiat cū eo. et inungat spina p totū. ad idē cōtra siccitatē pectoris multū valz. Dyasco. papaueris qd ex eo pncipalit fit. Dicitur Plini⁹ Dyas. et Dac. q. ex succo foliorū capitulorū ei⁹ fit opū vñ somnis febricitantib⁹ puocat. q. cū cautela dari debz. q. multū opipilat infrigidat et morificat et maxime nigrū papauer.

De Pencedano.

Sextus Fol. xru.

Encedan⁹ est herba q̄ alio noie dī versiculus porcin⁹. q̄ ca. et sic. est. Et vinū decoctiōis ei⁹ valet cōtra stranguiriā dissenteria et oppilationē splenis et epatis. herba ei⁹ etiā decocta i vino et oleo et cataplasmata spleni et epati duriciē eorū remollit. Cōtra frigiditatem hūiores in spūalib⁹ existētes. def aq̄ decoctionis et ordet. et si fuerit multum frigidum def vinū decoctiōis eius et succi liquericie.

De Petrosilla.

Petrosillus feri pōt de mēse decēbris februarij marcij et aprilis. et trāplantari feretoto tpe anni solus et cum alijs herbis si mul semia eius p quib⁹ annos possunt seruari. Est autē calidū et siccū in secdo gradu. diureticū est. et incidēs vrinā. et mēstrua prouocās. ventositatē et inflationē dissolues. et precipue semē ei⁹. Galienus dicit q. cataplasmatū sup pustulas scabiem et morpheam mire mūdificat. vnde confert ydropicis periodicā febrez patientib⁹. renū dolorē ac velice placat. et corporis poros viasq. rarificat. et hūiores extenuādo cū sudore proijcit. et vrinā epar et vulnēra mūdificat. oppilationē eorū aperit. et apostema

¶ iij

Liber

mata eorū curat. maxime que sunt i renibus. ventositatē colice passidīs dissoluit. pastū z in vuluā inmissūz mēstrua puocat. secundinā z mortuū semē educit z expellit etiā potui dat. mūdificat fer? ab hūoribz grossis z viscosis.

De Psillio.

Siliū frigidū z humidū est in quarto gradu herba est. cui? semen sili noie ap pellat. semē in medicinis debet poni. in esta te colligit. p duos annos pōseruari. hz autē pūte infigidādī z hūectādī. Cōtra aridita tē liget in acut? febriz semē i subtilissimo pā no liget z in aqua infundat z cū tali aq illini atur lingua. pūis tū abrafā cū cultello ligneo. Cōtra siccitatē spūaliū z cōstrictionē ventris in acut? febriz ponat psiliū in aq z dimittat aliquantulū. deinde aq abiecta illa psiliū det cū frigida i sirupo. Etā cōtra acutas febres cōpetenter psiliū ponit. z multa fiat decoctio z postq gutta adheret facie que cito adheret ppter viscositatē ipius psili. Contra dissente riā comburat in aliq testa. z puluis inde fa ctus cū ouo sorbili vel melius cū aqua rosa ra detur si fiat vicio supiorū intestinorū. Si pō vicio inferiorū cū anafasia puluis eius su

Sextus

perponat. ad idem valet emplastrū ex pulue re eius cum albumie oui. z modico acceto z aqua rosata super pectinem z renes vel sup ymblicū. si sit vicio superiorū. Contra fluxū sanguinis ex naribz valet idēz emplastrū sup frontē z tempora positiū. vel scutellū factuz ex puluere ei? ex succo sanguiarie naribz impos nat. Contra calida apostemata facellus ple nus ex semie psili. Item sua frigiditate z hu miditate conseruat campborā quia campbo ra nimis est subtilis substantie.

De Plantagine.

Lantago (que alio nomie dicit lingua arietis) est frigida z sicca consolidat op time vlcera. Et nota ad hoc nihil est melius vt Dyas. dicit z mirabile videtur q si bibat succus cū radicū eius tribus vncijs vini ali quando curat tercianā. si quattuor vncijs ra dicū succus cum quattuor vncijs vini bibat aliquando curat quartanam. Item dicit Dy ascorides q sanat vulnera rabidi canis ydro picos iuuat. veneno repugnat. eius succ? lūz bricos necat. z vebementer solutionē vctris

Liber

mitigat. mēstrua cōstringit. et hūiores aposte-
matū in pācio repēnit et dissipat. gūguis
as cumulas et sanguineas impūit et sanat.

De Polipodio.

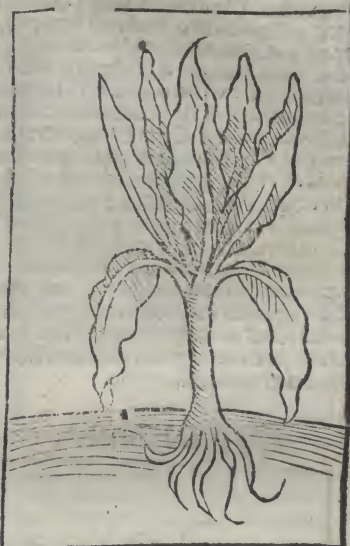

Polipodii ca. est in q̄rto gradu. sicū in
sero. herba est filio filici q̄ crescit super
quere? muros et lapides. h̄ qd̄ crescit in quer-
cubus meli? est. Radix ei? collecta et aliquantū
mādata. et ad solē p̄ vñū diē exsiccata per biēn-
niū in mltā efficacia cōseruat. Illa autē q̄ fra-
cta inter? apparet arida abijiciēda est. h̄ p̄nu-
tē dissolūēdā et osumādā et purgādā p̄ncipalitē
regna et mēlācolā. et matie a stomacho et in-
telūis. et est parū laxatiua. Et nota q̄ in de-
coctōe polipodii d̄z p̄m aliud excludi sūū rē-
fositat. et anisum feniculus vel cuminū. q̄a po-
lipodii solū mutat hūiores v̄tositatē. Item
vrimur eo iā p̄o gimbabo et cōfectiōibz et in iū-
re galline vel alteri? carnis. et dam? etiā pul-
uerē ipsius ad laxandū. et valet q̄diane et ter-
ciāne q̄ colera vitellina et cicerina. soluit etiā
opilationē epatis et grossis et viscosis hūo-
ribz. febre etiā quartane cōfert yliacis et cole-
ricis et hūilibz Regma multilaginosum inesti-
nis vtiliter medet. Cōtra q̄dianā et yliacani
passionē et atopiciā et dolorē articuloz. et ad cō-
seruationē sanitat. talis sit vsus cōterat poli-

Sextus Fo. xviij.

podii. vn. s. vel. ij. ad plus si sit multū laxati-
uū et fiat decoctio eius in aq̄ cū prunis et vio-
lis. addito semine feniculi et anisi in mltā q̄nti-
tate et colatū mane vel sero detur patienti.

De pastinata.

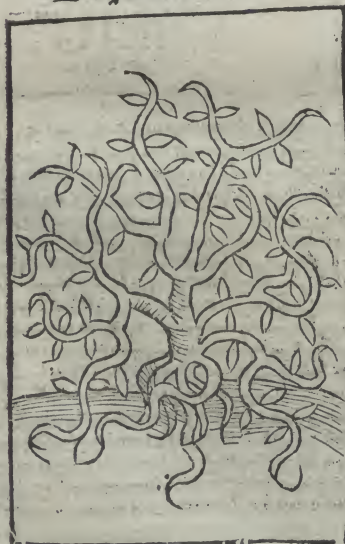

Pastinata ferit de mense decembris iā
nuarij februarij et marcij i terra pingui
alte fossa et soluta et optie pastinata. Alia est
siluestis. alia domestica et vtraq̄ in radice du-
re est nutrimenta et minus q̄ rapa nutrit ha-
bet autē aliquid acuminis vnde est extenuās
et d̄yaforetim faciēs. Ideoq̄ vrinā et mēstrua
prouocat. habet etiā aliquantū inflammā-
tiōis. vnde coitus iuuatiua. q̄ assuefacta lau-
dabilē generat sanguinē. Igitur ut temperetur
bis in aqua elixari oportet. et aqua ciccta ter-
cio coque. pastinata siluestris dicit alio noīe
daucus asininus. et domestica daucus cretis-
cus. carū radix fm ysaac calida in medio se-
cūdi gradus. et humida in medio primi. et fo-
lia et flores fm aliq̄s sunt calida et sicca in ter-
cio gdu. et vna pro alio i medicinis ponit. q̄a
sunt quasi eiusdē virtut. sed domestica meli-
or est. Item est q̄dam pastinata rubra. q̄ cru-
da pōt comedi. et cocta facit cū napsis optima

Liber

cōposita. et rubicūdo colore decorata. q̄ serit
vt alie pastiate. pastinata siluestri. h̄z efficaciā
p̄cipue fm folia z fm flores. modicā aut nūl
lā fm radices. hec herba d̄z colligi cū flores
p̄ducit abiecti radicibz. et i vmbroso loco sic
cari. z p̄ annū seruaf. virtutē h̄z dissoluedi at
trahendi. ex qualitatibus. z diureticā ex sub
tili substantia. Cōtra frigidū reuma facellef ca
put ex puluere facto ex ipa herba bene calefa
cta. ad dolorē stomachi ex p̄erositate vel frigi
ditate z p̄tra stranguiriā z dissenteria z yliacā
passionē def̄ vini decoctiōis ei⁹. z herba in
multa quantitate in vino z oleo decocta. super
locū dolentē ponat. Cōtra stranguiriā z dis
senteria z viciū lapidis. def̄ vini decoctiōis
semis ei⁹ z sapifrage. Cōtra oppilationē sple
nis z epas̄ ex frigida causa z p̄droposim si
at sirupus ex succo feniculi z decoctiōis ei⁹.
Cōtra duriciē splenis z epas̄ ponat ipa her
ba i multa quantitate i vino z oleo maceret. ita
p. r. dies in decio die coquat vsq̄ redigat in
oleū z exprimaf herba bñ z colet. et colatura
postea ponat ad ignem. z imponat cera. z fiat
cerotū quod contra p̄dicta z contra talia apo
stemata est multū conueniens.

De Portulata.

Sextus

Portulata q̄cuq̄ fere tpe seminat. Pa
scit adueniente calore. et p̄cipue nascit
de mēse aplis maij z iunij. potest etiā feri p̄ se
cū puluere mīcta. z inter caules optime pue
nit. z inter cepas z porros. z in vineis cōgrue
seminat. terrā q̄ valde pingue desiderat. vt op
time p̄ualecat. vbi semel sata fuerit q̄libet an
no sequēti nascet. z maxie si ibidē ad aliquam
maturitatē p̄uenit. multū ledit nimia siccit
tate aeris. nisi frequētī irrigatiōe iunct. z sub
vmbri arborz nō facit celsiores. eius q̄dē sunt
due sp̄es. Est em̄ quedā portulata valde lara
p̄duces folia q̄romana seu benenētana d̄z q̄
multū est hūida s̄z insipida. z est alia portula
ta p̄minis pua p̄duces folia. z hec min⁹ est
hūida. sed plus lapida. s̄z si int̄ alias herbas
spisse sciatas ferat in celsiores nō poterit dila
tari. Portulata frigida est in tercio q̄dū. in se
cūdo viridis est mīte efficacie epiccata nō tū
p̄tutē h̄z liniedū stomachū hūectadi z infri
gidi. optim⁹ cib⁹ est febricitantibz cruda vt co
cta. Cōtra cōstrictionē v̄tr̄s coq̄nt cū prius
in aq̄. z comedat panēs prius z portulatas.
z postea bibat aquā. nō q̄ portulata p̄ueniē
ter cū diureticis ponit. Itē portulata aliq̄d pō
ticitatis h̄z. z ideo p̄fortat stomachū z intesti
na. z valet p̄tra vulnera in renibz z vesica na
scitibz. valet etiā fluxui sanguis. z vnde cum
q̄ manatū fuerit ipm̄ stergit. Itē si in capite
vel in frōtibz vel in temporibz inungat dolorē z
calorē aufert. Itē valet p̄mesta cōtra dissente
riā. z p̄fert colericas egestiōes hūibus. Au
cē. dicit q̄ ipa sua p̄prietate eradicat verucas
sed si ex ea cōfricent z delet stuporem dentū.
abscidit desiderū coitus. tamē in cōplectione
calida z sicca addit in coitum.

De Papiro.

Papirus d̄z q̄si pabullū pir. i. ignis. q̄ de
siccat⁹ ad nutrimentū ignis i lucernis z
lāpadibz est valde apt⁹. est em̄ herba exteri⁹
valde plana. hūis interi⁹ medullā albā. bibu
lā z porosam. z nascit in locis aq̄sis. z d̄z vul
gariter apud nos iūccus. Siccat em̄ z exco
riat parū remanēte de cortice in vno latere. vt
medulla substat. z quāto min⁹ habet de corti
ce tāto clarius ardet in lāpade. z facili⁹ inflā
mat. z ex eo fiūt sportule pulcre. z ex eo fiūt in
aliq̄bz locis vasa z naues. videlz in mēph̄ et
india. vt dicit Plinius. z hec testant hystorie
Alexādr̄. de papiis etiā fiunt carte in quibz
scribitur. Item ex eis fiunt sportule z pulcre
septoria et varia v̄tensilia et ligantur ex eis

Libër

vela nauu. et quidam ex eis faciunt vestimē
ta. Et dicit Plinius q̄ eius medulla multuz
valet ad aquā de auribus extrahendaz. quia
eam naturaliter imbibit. et ad se trahit. et ideo
cum papiro aqua de vino extrahitur.

De Pulegio.

Pulegiū ca. et sic est i tercio gradu. Coli-
guntur tempe florū et in ymbra siccant. et
per annū seruat. folia cū floribus abiectis his
pitibz in medicinis ponunt. virtutē bz assu-
mendi et dissoluēdi. Satellatio capiti facta
ex pulegio calefacta in testa sine liq̄re valz cō-
tra frigidū reuma. gargarismus factus ex de-
coctione pulegiū et acceto et siccū siccari va-
let contra frigidā tussim que est ex glutinoso
vel frigidō humore. Item vinū decoctionis
eius valet cōtra dolorē stomachi et intestino-
rum et ventositatē vel frigiditatē factū. Item
emplastrū ex eodem factū in vino coctū et su-
perpositum valet ad idem. Item fomentū fa-
ctum ex aqua decoctionis eius humiditatez
matricis desiccatur. et vuluam coartat. et ideo
hāc fomentationē mulieres salernitane alis
sardine multū vtuntur.

Sextus Fo. xcviij.

De Kapa.

Kapa in omni aere habitabili prouenit.
et desiderat terrā solutam ac pinguem:
et adeo solutā q̄ fere in puluerē sit redacta et
optime cōualecat. Seritur semē eius ne ni-
mis spisse spgatur cū puluere mixtū circa fi-
nem iulij et vsq̄ ad mediū mensem augusti:
vel parum post. et etiam per totū mensem au-
gusti. in p̄ncipio septemb̄is. in locis calidis
et siccis: et precipue cū terra fuerit rorida per
pluiam p̄cedentē. Si rare seratur magis grā-
descat: alio grande fiant. et ideo vbi nimis spif-
se plantule eius nate fuerint cum aliquod ro-
bur acceperint euellant alique vt cetere robo-
rent. et in locis vacuis transferant vel abiectis
antur frequentē sarculatione et barbarū libe-
ratione multū iuuant. Seritur in agris nu-
dis et in stipulis etiam egregie. seritur si opti-
me fuerint exarate et solo erpere semē eius
operiendū est ne nimīū mergat in terra. pos-
sunt etiam cōuenienter scri inter panicum et
miliū seroratum in secūda sarculatione ipso-
rum que cum panicū et miliū sublata sunt.
sarculari debent. seragitur agro patenti. et
valde leditur ymbreis. q̄ si tanta fuerit aēs

Liber

ris siccitas q̄ tempe cōgruo feri nō possunt.
 potest in aliquo irigabili loco z etiā ymbros
 so sp̄isse feri vt caules. deinde cū cōualuerint
 plāte cōz pluujs terra fuerit madefacta trās
 ferri poterunt circa finē augusti z vsq̄ ad me
 diū mēsem septēbris in terra optie culta. Col
 ligunt de mēse octobris. z q̄ pulc̄ores erunt
 sublati frondibz plantent. vt folia sequenti
 estate producat. ex rapis sūt cōposita cū aq̄
 vt pio coquina tpe hyemis z quadagesime
 habeant. hoc modo. Rape optie lauent. de
 inde crude cōponant in vase de solo ad solū:
 z in q̄libet solo seminet sal mixtū seminibz se
 niculozū. et satiregia vel sal tñ vltimo pōde
 rent. et sic per octo dies dimittant. deinde po
 nat aqua frigida tāntū q̄ cooperiant. z sic ser
 uabunt per totū annū. Item sūt cōposita cū
 acceto et raffano sinapi feniculis et sale hoc
 modo. videlicet in quantitate duarū cōmuniū
 sitularū accipiat vna libra raffani vel plus si
 bene fortes habere volueris. z vna libra sina
 pis. et dimidia libra feniculi. et tres libras mel
 lis. et vna libra salis. et raffani. et incidat sub
 tiliter per longū z pistet minutatim z secū se
 mina z sal misceant. mel liquefiat z cū sinapi
 distempatio cū optimo acceto circa medietate
 te vnius simile misceat. Deinde rapis vel na
 ponibz vel radicibus rubeis et pastinatis et
 piris et pomis si volueris congruo modo co
 ctis z optime infrigidatis et diuisis fiat so
 lum de predictis et seminet desuper raffanu z
 cū seminibus z sale prius posito sinapi vsq̄
 ad equalitatem. deinde fiat aliud solū z ponat
 tur sinapis et semina. z sic fiat vsq̄ ad com
 plementū et seruent. Rapa scdm̄ ysaac calis
 da est in scdo gradu. multū plus ceteris her
 bis nutrit. dure tamen digerit. mollē et infla
 tionem facit. proinde coitū suscitāt. que si in aq̄
 coquatur et illa ciecta in alia recoquat. duri
 cia sue substantie tēperat. z mediocriter inter
 bonū et malū nutrit. Que vt bene cocta est.
 difficile digerit. ventositatē generat. et in po
 ris opilationem facit. idcirco vtilis est z bis
 cocta et vtrāq̄ aqua proiecta recoquat cum
 pinguisima carne. Preterea scdm̄ medicinā
 est congrua podagris si in eis iure pedes co
 rum lauentur.

De Raffano.

Sextus

Raffanū nō scrib. q̄a semē nō hz. s̄z plāta
 tur corona recens tota vlt media vlt sūt
 de radicibz et pua frustra. z plāta de mēse no
 uēbris z decēbris ianuarij februarij et marcij.
 Terrā desiderat p̄funde fossā solutā pingue z
 optie pastinatā sic cetera herbe q̄ru z radices
 grossas z lōgas fieri optam. raffano p̄cipue
 vtimur ad faciendū pposita de rapis. raffanū
 ca. z sic est in scdo gdu. radix em̄ magis cōpe
 tit vsui medicie viridis z ericcata. s̄z magis vi
 ridia. p̄tū hz incidendi z dissoluēdi. z ex eo
 fit competēs op̄imel s̄ mō. Contra radicū ali
 q̄ntitū terat z dimittat biduo vel triduo i ac
 ceto. postmodū addat ci terciā ps mellis. z ta
 le op̄imel valet cōtra quartanā z q̄tidianā. nī
 si sit de flegmate salso si frigidū hūoris z indi
 gesti sunt stomacho. Contra radiceū raffani
 psu fas melle z in acceto comedat paties vsq̄
 ad saturitatē. postmodū bibat aquā calidā z
 digitū in ore missis. vlt pēna inūcta oleo vom
 itus puocet. Contra duriciē splenis z epatis
 herba ipsa decocta vino et oleo cataplasmet.
 pectini etiā cataplasmata z stranguiriā dissol
 uit. De p̄prietatibz eius est q̄ si frustū raffani
 ponat sup scorpionē morit. Et ideo dicit de
 mocris. q̄ q̄ habz manū infectā maturato se
 mie raffani. sine sue nocumēto tractat serpen
 tee. hermes etiā tradit i alluicis suis. q̄ si suc

tus raf
 cussor
 gladi
 caput
 tis. Et
 dī q̄ si
 gūt. vt

z
 l
 aere. p
 subact
 midat.
 z siccit
 alte fol
 post m
 Qd sa
 nō est
 sūt. E
 ter. R
 acres
 virēti
 ri cree
 calidi
 plāta
 sit an

Liber

tus raffani miscet cū succo lūbricorū ēre co-
cussor et p pannū exp̄ssorū. et in ipso extinguit
gladi⁹ ferrū sic plūbū incidet gladi⁹ ille. sup
caput ei⁹ rasā ligato recepitse bñficiū sanita-
tis. Et nota q raffanū dī ē vīno inimicū. et
dī q si prope serant natura discordante resu-
giūt. vt Palladi⁹ exp̄tus agricultor affirmat.

De Radice.

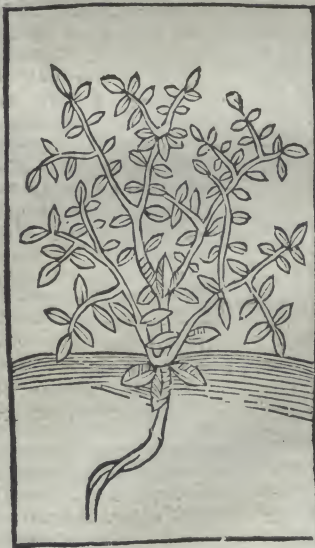

Adix est herba cui⁹ radix fili noie appel-
lat. Celi statu nebuloso letat. licet in oi
aere pueniat. amat terrā pingue solutam diu
subactā et p̄fide fossam. coſsam et glareā refor-
midat. Serit in mēse iunij et iulij. loc⁹ tpatis
et succis. serēde sūt radices spacijs gradib⁹ et
alte fossis meli⁹ pueniūt in arenis. Serātur
post nouā pluuiāz nisi forte possint irrigari.
Qd satū est statū dī opari leui sarculo. letamē
nō est ingerendū sed poti⁹ palee qz fumi gese
fūt. Suauiores fūt si aq salia frequē irrigē-
ter. Radices femi generis esse putant. q min⁹
acres sunt. habēt latiora folia. et cū iocūditate
virent. ex his q femia colligem⁹. maiores fie-
ri credunt si sublati folijs oib⁹ et solo tenui
calidissimo sepe terris operiant. vnde optime
plātant in sulcis. vt terra sept⁹ circa eas pos-
sit ampli⁹ cumulari. Si ex nimis acris dul-

Sextus Fo. xcix.

tes fieri velis. semia die ac nocte melle mace-
rabis. ca. et sic. est in scdo gdu. minus qz rapa
nutrit. ppter suū acumē. qd est forti⁹ acumine
rape. nutritum tñ ei⁹ est grossi⁹ durūqz sto-
macho et indigestioni nociuū. et incōueniēs
oculis. dentib⁹ et oib⁹ vulnerib⁹ et dolorib⁹. sup
ta scdm cibū sed scdm medicinā cōuenit. Et
em lauatiua renū et vesice et grossis hūorib⁹. et
vrinā puocat. et māducata lapides frāgit. et si
cocta comedat tussi ex frigida et hūida cā sub-
uenit. et fm cibū p̄mella torſione et inflatiōez
generat. et stomacho sit illaudabilis qz testat
ruct⁹ putridus q ex ea sit maxime ante cibū.
Illa em q ieiunis elui dat eleuat cibū. et cobi-
bet ne ad locū decoctiōis descendat. vnde fit
causa indurande digestiōis. et prouocāde vo-
mitū. maxime eis q naturalit⁹ ventositates in
stomacho habēt. Sz post cibū accepta mio-
rē agit ventositatē supius ascendētē. et cum
sua grauitate ad inferiora descendit. deponit
qz cibū ad locū digestiōis. et digerit vt optet.
proinde volentes eā pro vomitu accipe. acci-
piant ante cibū. Item habet virtutē similem
raffano. et contra easdē causas et eodez modo
dat. sed non est adeo efficac⁹ vt raffanum.

De Ruta.

R

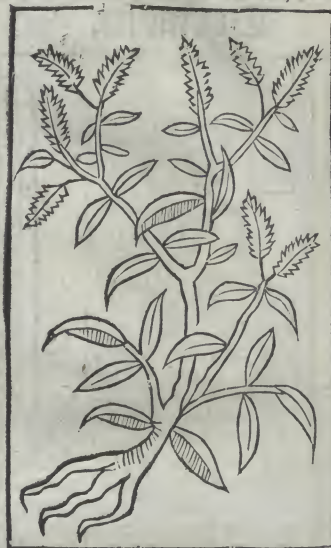
Liber

Terra scribitur mense augusti. et melius pagat
de abruptis ramulis in terrā positus.
et si sumitas alicuius ramusculi eius incurua-
ti in terrā statim in terra fixa radicanē et diffi-
cillime arescit. Hec herba ut Plinius dicit quod
odit frigidū hyemē et ymbribus humorē. siccis
gaudet teporibus. Terra laticia vel cinere vult
nutriri. ideo diligit sicū quod melius sub eo vel
iuxta eū quod alibi conalescit. verno autē tpe tras
plantat. aut in mense septēbris. et assidue irri-
get. si nō habet ymbre. Si permittat florere. cu-
ius arescit annūta lignescit si rami ei⁹ bis oī
anno terra vsq; ad folia nō opiant. Quā autē
indurata est et lignea facta. nō bñ pullulat nisi
si abscidat iuxta terrā seu radices. Tūc em re-
nouat ramis redit ad eā iuuentus. calida et sic-
ca est in secō gradu. cui⁹ duplex est maneris
scilicet domestica et siluestris. et quod piganū dicit. so-
lia et semina cōperit medicie vsui. Semina pnt
per quos annos seruari. folia siccata per annū p-
tūte hnt diuretica. dissoluēdi et psumēdi. Con-
tra cephalia et epilantia iuuat in balneo inij-
ciat. parū succ⁹ eius calefacti per nares quod fleu-
ma et cerebrū mūdificat. Itē vinū decoctiōis
ei⁹ valet ad idē. Contra defectū visus et fumo-
sitate collecta i doloio ponat eū vino ruta. et pa-
nēs tali vino rrat. Item cū aq; rosata mixta et
sup oculos lippos aut sanguilētos posita. mi-
rabilit̄ eos sanat et mūdāt. Contra dolorē den-
tū ruta tota cū vino cataplasmet sup locū
dolentē vel alit. accipe fustē ei⁹ et exure aliqñ
tullū ad ignē et cōcauitatē ei⁹ cauterisa et satis
cōfert. Contra frigiditatē stomachi et ei⁹ para-
lismū et aliorū mēbroz. def vinū decoctiōis ei⁹
et radices feniculi. vel puluis ei⁹ cū succo. Itē
contra strāguiriā et disenterā ruta i vino cocta
et oleo peccini cataplasmet. Contra tenasmon
ex frigida causa. decoquat in vino. et fiat en-
caustica. vel calefiat bonū vinū. et fundat sup
rutā. et panēs recipiat sumū. ad mēstrua puo-
cāda et secūdinā et fetū mortuū educendū. def
trifera magna cū succo rute. Itē operat succ⁹
ei⁹ solus per os recept⁹ aut pezaritat⁹ aut tene-
ritates ei⁹ in oleo frige et supposite. Contra ex-
teriorē dolorē ex cōcussione vel alia causa. ru-
ta calefacta sine aliq; liquore supponat. Con-
tra lippitudinē et dolorē oculorū. puluis cimi-
ni cū succo eius conficiat. et in eo bombix in-
tincta sup oculos ponat. Ruta etiā bibita va-
let contra venenū bibitū. et morsum venena-
torū animalū. et etiā cataplasmata. Et nota si
quod esset tot⁹ circumdat⁹ ruta viridi. secure pos-
set transire ad basiliscū. ei⁹ odore de ortis su-

Sextus

gant serpētes. et oīa venenosa. et ideo plantat
cōuenient in locis ubi sunt aluearia apum.
Itē succo rute liniti a scorpiōib; araneis vel
pis et apibus non pungunt.

De Kubula.

Kubula desiderat terrā solutā. et pingue
ut opte proueniat. et i mediocrit̄ pignū
puenit. quod cū rangis alte fodieda est de mense
octobris et nouēbris. et sequēt mense februa-
rij marcij vel aprilis. Serit spissa ut frumen-
tū vel spelta. et fiūt areole sicut in ortis vsqua
terni ut in seminatione frumētū ubi rastroz se-
mē aperiendū est. et ab oībus herbis et radici-
bus maxie gramie opte liberent cū vangat.
et cū areole fiunt. deinde resecat quēns herbe
nascunt in ea manib; vel sarcula. Deinde in
augusto semina cū nigra fuerint colligunt cū
tota herba et bene siccata fuant ad sumū. Et
postea de mense decēbris octobris vel mense
nouēbris sodiunt sulci ex ipsa terra. aree mo-
dicū operiunt. deinde sequenti estate rucā quo-
tiens in ea herbe nascunt. et mense augusti ite-
rū ut dictū est semina colligunt. et ipsius herbe
radices si placet effosse terra paulatim sub ra-
dicib; colligunt. et in sole siccant. sed meli⁹ est

quod vi-
ut gr-
sulco
dice-
pant
fiant
nota
bene

lima-
cis ei-
se ap-
seri. q-
herb-
ta: cu-
tas o-
rabit
fune
lent
et m-

Liber

q̄ vsq; ad sequentes annū dimittant in terra
vt grossiores fiant et meliores. cauando iterū
sulcos ⁊ operiendo areas vt dictū est. cum ra-
dices siccate fuerint. circuli verberant vt rū-
panē et a terra ⁊ a puluere liberentur et clare
fiant. ⁊ si de ip̄is fiat puluis plus valebit. Et
nora q̄ terra vbi ponitur rubula. solo aratro
bene submerso fodi potest.

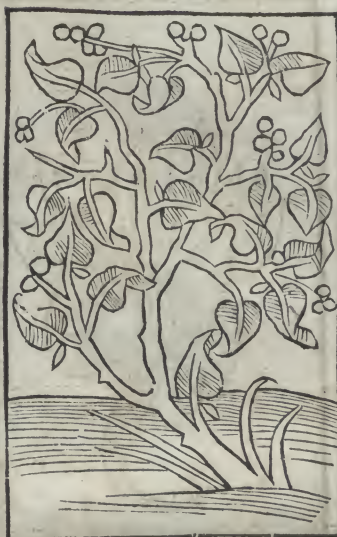
De spinacia.

Spinacia optime serunt de mense septē-
bris et octobris pro hyeme ⁊ quadrage-
sima sequente. Item de mense decēbris in lo-
cis calidis ianuarij februarij ⁊ marcij. p̄ mē-
se aprilis et maij. ⁊ alijs etiam mensib; potest
feri. Serunt autem ⁊ sola in areis et cū alijs
herbis mixta in terra pingui et bene pasta-
ta. cum colligunt si vna vice inciditur medie-
tas cespitis ⁊ alia vice alia medietas diu du-
rabit vtilitas eius frigida sunt ⁊ humida in
fine primi gradus ventrē humectant. et va-
lent gule dolenti de sanguine ⁊ colera rubea.
et meliora sunt stomacho q̄ atriplices.

Sextus Fol. C.

De Strigio.

Trigūz solatrum ⁊ marella idem sunt
frigidum ⁊ siccū est aliquantulū diures-
ticum viride scdm folia et flores multe sunt
efficacie. ericcata nullius. virtutem habet in
frigidandi. contra opilationē splenis et epa-
tis. et maxime contra ictericiam quando oppi-
lata est. pars superior cistis fellis. succus ei⁹
detur in potu vt fiat sirup⁹ et zuccaro et suc-
co eius vel quod melius est dentur lib. ij. suce-
ci eius cum vñ. reubarbari. Contra apostema-
ta in stomacho et in testinis et in epate deur
succus eius cum aqua ordei. Contra calefa-
ctionē epatis pecia intincta in succo eius sup-
ponat vt quod melius erit si cum succo eius
addatur accētū vel agrella vel oleum rosātū.
Contra calidū podagra vel herba ipsa terra
sepius supponat. Contra calida apostemata
in principio ad repercussionē materiei herba
ipsa trita superponat.

Liber
De Semperuina.

Emperuina est herba sic dicta: q̄a semper viridis reperit̄. frigida est in secundo gradu. sicca in p̄mo. viridis multe est efficacie. et cecata nullius. virtutem habet infri-
gidandi. plagelle inuncte ex succo eius et aceto vel agresto et repati epithimate multū valent contra calefactionē eius. et contra dolo-
rem ex frigida causa. Item herba ipsa trita et superposita valet cōtra calida apostemata in principio ad repercussionē materiei. Contra
vsturas ex igne vel aqua sit vngentū ex succo eius oleo rosato et cera sed non debet poni in primis quattuor diebus. sed calida apponant̄
ut sumi tū fiat euaporatio. vnde prius vngimus sapone et similibus. deinde vnguento p̄dicto. Contra fluxū sanguinis qui fit p̄ ebullitionem eius in epate et in renibz in estate plagelle in succo eius et aque rosate inuncte frigi-
de fronti et temporibz superponant̄ et gutturi.

Sextus
De Satirion.

Atirion dicitur esse apium siluestre. et est calidū et siccū in tercio gradu. virtutem habet attrahendi a remotis pri-
bus. vnde testiculi eius cū melle confecti col-
lum prouocant melius tamē si fiat confectio ex eis et dactylis et pastacijs et melle. Itē su-
cus eius cum melle datus prodest arteticis.

De Sponla solis.

Sponla solis. citorea. incuba. ⁊ folsequi-
um. idē est herba ipsa cōmesta valet cō-
tra venenū si sit ex morfu. Item succus eius
superpositus valet ad oppilationem epatis
ex frigida causa. Item valet etiam contra ca-
lesfactionem eiusdem.

De Silermontano.

Silermontanū siue silescos. calidū est et
sicum in secō gradu. Semē eius col-
lectum per tres annos potest seruari. Semē
ponit in medicinis. ⁊ habet virtutem diure-
ticam dissoluendi et cōsumendi et attrahen-
di. Contra asma ex frigida causa. cū detur vi-
nū decoctionis eius et sicū siccari. vel de
pulvis eius cū sicibus siccis ⁊ assans. Con-
tra oppilationē epatis renū ⁊ vesice strangu-
riā ⁊ dissenteria detur vinū decoctionis eius.

De Saxifragia.

Saxifragia calida ⁊ sicca est in tercio gra-
du. Semen eius herbe simili noīe ap-
pellatur. magne efficacie est. ⁊ dicit etiam ca-
put purgū: quia ipm a flegmate purgat. vna
desiccatur. et reuma prohibet. ⁊ stomachū mū-
dificat. vinū decoctionis eius ⁊ rosariū con-
tra predicta gargarizet. Contra scabiē et pe-
diculos vngentū factū ex pulvere eius ⁊ ac-
ceto valet. Item valet contra paralysim si ex
eo fiat inunctio. Semen pulueris eius cum
melle datus lumbricos necat.

R iij

Libri De Squilla.

Quilla calida et sicca est in secundo gradu. herba est similis capule unde tuberosa magis competitur medicine quam herba. si sola reperit mortifera est. habet autem virtutem diureticam. unde valz ad digestionem materie tam in quotidiana quam in quartana. valet etiam contra oppilationem splenis et epatis et contra dolorem iliacam et articulorum. ut testatur Isaac. Contra dictas passiones talis fit usus. squilla dividatur per medium et tot tunice ab inferiori parte abijciantur quot ab exteriori et tot in medio reseruentur. exteriores debent abijci. quia venenose sunt et multum calide. interiores similiter abijciantur. quia mortifere sunt ex nimia frigiditate. medietunice sunt temperate. unde istarum fiat decoctio in furno pasta involuta. postea fiat decoctio in aceto et i colatura addatur mel. Si vis ut orimel fortius operetur squille non fiat decoctio in pasta. sed tamen in aceto. Contra omnem dolorem exteriorum partium ex frigida causa valet.

De Sinapio.

Sextus

Inapis ferit ante hyemem et post. et terram pinguem desiderat. si rara ferat melior est sicut. quod si nimis spissa est poterit aliqui plantule inde transferri. et alibi transplantari. hec herba ita se multiplicat. quod ubi semel ferit vix locum ille ab ea postea liberat. et ubi semen eius cadit primum viret. ea. et sic est in medio quarti gradus. hanc virtutem dissolventi attrahendi et extenuandi non herba sed semine. quod collectum est per quatuor annos potest servari. Contra palissimum lingue semen est malicacissimum et sub lingua retentum valet contra palissimum aliorum membrorum ponatur in sacello et decoquatur in vino et super locum dolentem ponatur. et precipue in principio egritudinis. pulvis eius nariumbus impositus sternutationem provocat. et cerebrum a superfluitatibus mundificat. Contra antiquum asma ex glutinoso humore de quo vinum decoctiois eius et ficum siccatum. Contra oppilationes splenis et epatis et lentos leumaciam decoquatur in aqua cum radice feniculi. aqua colata addatur mel et talis confectio deest contra splenis duriciem. herba ipsa cum extingua porcina bene trita superponatur. fomentum factum ex aqua decoctiois eius melle trita educit. Item herba ipsa decocta in vino et cataplasmata dissenteriam et straguriam soluit. vinum decoctiois seminis eius et dragantem ponit humiditatem viti cerebri et faucium exsiccat.

Liber

dragantū ponit ne vehemēt exurāt et exco-
riet. Pictagoras ante vltra omnes herbas si
napū cōmendat. vnde Plin⁹ dicit de ipsa q
humores grossos et viscosos extenuat et pun-
cturas serpentū et scorpionū ictus addito ac-
eto sanat. fungorū venena superat. dentium
dolorē mitigat. ad cerebrū penetrat. et ipsum
mirabiliter purgat. frangit lapidē et menstru-
is imperat. appetitū excitat. et stomachū con-
fortat. epilepticos iuuat. et ydropicos curat.
et litargicos excitat et eos multū iuuat. La-
pillos mūdāt et eorū calum cōpescit. In cōgru-
os aurīū sonos et tinnitos tollit. et oculo: um
caliginē detergit. paraliticis subuenit. qā po-
ros aperit et humorē infundentē neruos dis-
soluit et cōsumit. Et dicit q maior est virtus
in semine q̄ in herba.

De Scutio.

Luciū et culiculus agrestis idē sunt. ca-
lidū et siccū est in secōdo gradu. Semen
succus et folia cōpetunt vsui medicine. Lon-

Sextus Fo. Cij.

tra paralysim lingue semen eius masticatū in
ore diu sub lingua teneat. Et si aliq i pre cor-
poris fuerit. folia cocta in vino cataplasmen-
tur. Cōtra litargiā puluis semis eius narib
insuffletur. Item fiet decoctio semis triti ex
succe ruti agrestis i fortissimo acceto. et ex ip-
so fricent posteriores partes capis. tamē pri-
us rase. somnatio ex folijs decoctis in vino
et oleo si pectini et virge superponat meatus
prouocat vrinales.

De Scordione.

Lothion. id est aleū agreste. est calidū
et siccū in tercio gradu. solus flos ei
competit medicine. aqua vel vinū decoctiōis
eius spūalia mūdificat a flegmate. et valet cō-
tra dolorē stomachi et intestinoꝝ et ventrosi-
te. et cōtra opilationē splenis et epatis et fri-
gida causa. Jē strāguiriā et dissenterā soluit.

R liij

Liber De Sparago.

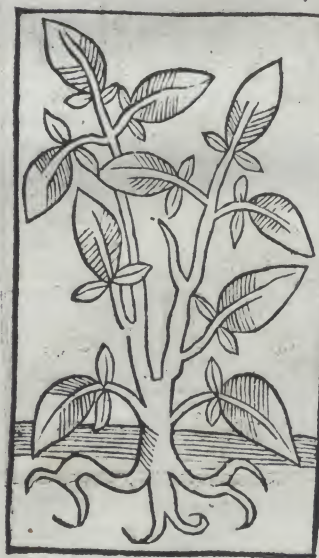
Sparagus calidus est in tercio gradu. fructus et semen competunt medicinali. fructus tenebuntur coquinati scilicet cum carnibus siue cum aqua valent contra oppilationem splenis et epatis. stranguinam et dissenteriam. Item contra dolorem stomachi et intestinorum et contra iliacam passionem valet. Item vinum decoctionis eius valet contra predicta.

De zinzibrio.

Sextus

Zinzibrium calidum et siccum est in tercio gradu. aliud est domesticum. aliud silvestre quod calamentum dicitur virtutem habet diureticam consumendi et dissoluendi. Contra vinum pectoris fiant pulces. ex farina ordei et aqua. addito pulvere eius. et datur patienti. Cum frigidum reuma folia eius in vase sine aliquo liquore torrefacta et in sacculo posita capiti superponantur. vinum decoctionis eius valet contra dolorem stomachi et intestinorum et frigiditatem. et contra oppilationem splenis et epatis. et vinales vias aperit. Item herba in vino decocta et cathaplasma valet contra dolorem stomachi et venositate. menstrua etiam adducit. et matricem mundificat somentans eius conceptum adiuvant.

De Saluta.

Liber

Alia plantat plantulis aut ramulis
iuuenibz de mense octobris nouem-
bris februaryj z marcij. calida est in p-
mo gradu. sicca in secundo. sola folia compe-
runt medicine. viridia z sicca per annu serua-
tur. Alia dicitur domestica. alia siluestris. q di-
citur eupatoriu. domestica magis consumit et
fortificat. siluestris magis est dyaphoretica. vi-
num decoctionis saluie valet contra paraliz-
sim. et epilepsiam in vino decocta z cataplas-
mata super partem paralyticam multu valet.
contra stranguiriam z dysenteriam mundi-
ficat matricem. Item in salsamentis couenit
ter ponitur.

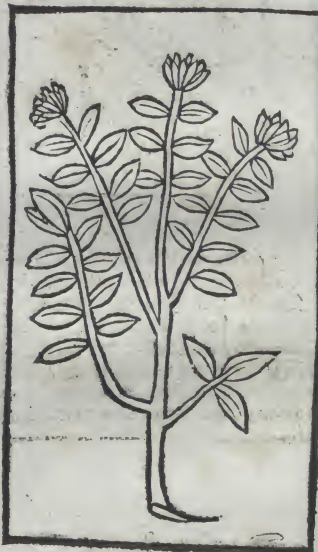
De Scabiosa.

Sextus Fo. Cij.

Scabiosa calida z sicca est in secundo
gradu. sicca nullius est efficacie. suc-
cus eius cum oleo z acceto bulliant
vsqz ad spissitudinez aliquantulu. et hoc vn-
guentu aliquantulum valet contra scabiem.
balneu et aqua decoctionis eius z casti bam-
basi valet contra alopecia. Succus eius va-
let ad idem. z lumbricos necat. z auribus cu
oleo infecto eos mundificat. fumus vini des-
coctionis eius valet contra emorroides.

De Senationibus.

Liber

Enationes calide sunt et sicce in secundo gradu. Alio nomine dicuntur nascituræ. aquaticæ. cocta in aqua vel cum carnibus spiritibus mundificat. fomentum ex aqua salsa decoctionis eius valet ad yliacam passionem. ad stranguariam et dysenteriam in vino etiam decocte et cataplasmata ad idem valent.

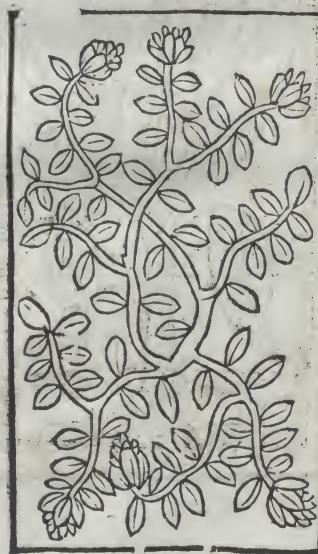
De Serpentaria.

Sextus

Erpentaria colubrina dragantea idem sunt. dicitur autem serpentina siue dragantea quia hasta eius in modum serpentis maculis repleta. calida et sicca est in tercio gradu. Radix eius per frusta minuta dividitur et siccatitur et puluerizatur. et per pannum cribellatur. et tunc conficiatur cum aqua. et ad solem siccatur. et ex tali hoc vigento cum aqua rosata vel sine facies illinite illiniant ipsam enim reddit nitentem et clarum pannum etiam deponit. Item si pulvis eius conficiatur cum sapone. et fistule imponatur in tumorem eius dilatat. ut inde os fractum vel putrefactum extrahi possit. pulvis etiam cum calce vitæ confectus et acceto fortissimo optimus est ad cancerum. ita ut pars tercia sit calcis. Dyalcorides dicit quod ipsa odore suo serpentes fugat. nec ledit corpus a serpente si eius succo corpus inunctum fuerit.

De Serpillo.

Libre

Erpillum calidū est et siccum in secundo gradu. et aliud est domesticū. aliud siluestre. domesticū ramos per terrā diffundit. Siluestre crescit in longū et altū. flores et folia competunt medicīne. que in rudi olla calefacta et in facello posita et capiti superposita. valet contra frigidū reuma capitis. vinū decoctionis eius et succus liquiritie valet contra tussim. et contra dolorē stomachi ex ventositate. Item vinū decoctionis eius et anisi valet contra dolorē stomachi. Item fomentū ex aqua decoctionis valet ad strangurias et dissenterias. et mundat matricē et calefacit et confortat. vinū decoctionis eius stomachus infirmus et epas et splenem calefacit.

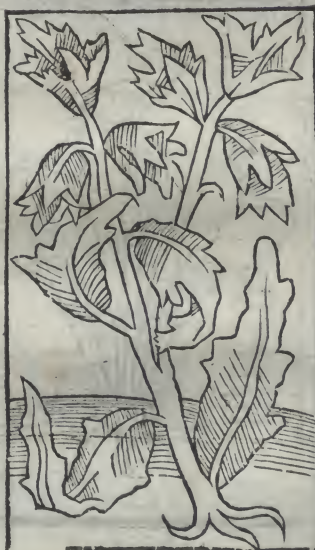
De Saturegia.

Sextus Cuius.

Saturegia calida et sicca est in secundo gradu. Seritur de mense decēbris et martii. mixtum cum alijs herbis. et sola scripō. pultes ex farina et aqua eius puluere spūalia mundificat. puluis etiam cōfectus valet ad idem. Dya scorides dicit qd vsus saturegie est cōueniens ad cōseruationē sanitatis. et ponitur in cibis. Albumasar dicit. qd proprietās eius est expellere ventositatē et inflationes et torsiones. et digerere cibum. et expellit superfluitates stomachi. et prouocat vrinā et mēstruā. et acuit visum. debilitatū ab humiditate mala.

De Sclarea.

Liber

Clarea scribitur mense decembris ianua-
rii february marcij et aprilis. talem de-
siderat terram qualem alie herbe communes.
Optima herba est et est perpetua. quia post-
est in ordinibz transplantata sicut cepe plā-
tatur cū fecerit semen et maturū collectū fue-
rit. si incidat per tres vel quatuor digitos su-
pra terram reuiuiscit. et pulcherrima efficiatur
in autūno. Et si incidatur stipes arefcit. et ni-
hilominus in sepembri pullulat. vel in esta-
te sequenti sicut feniculus. et optime uiuit in
ymbz.

De Scalonis.

Sextus

Calonge plantatur mense february si-
cut alea per se in areis. et in areis aliarū
herbarum. et vnaqueqz facit multas filias. et
maxime si terra fuerit bene pinguis et plan-
tatur. Item dicit qd si spicula alei ponatur in
cepa facis in ea foraminibus in quibz ipis
spicula possit poni et sub terra plantentur fient
scalonge. Sunt autem de natura cepariū. sed
sunt minus humide. appetitum confortant
et maliciam ciborū venenosorū emendant. no-
cent visui et dolorem capitis efficiunt. et fero-
rem oris inducunt. et non cōpetunt habenti-
bus calidas complexionēs. sed cum carnibz
pinguibus edi possunt et di possunt quia ma-
liciam ipsarum emendant.

De Tetracta.

Liber

Extracta id est herba iudaea. calida
et sicca est in tercio gradu. vinum de
coctionis eius digestionē procurat.
et dolorem. confortat stomachū et intestino
rū ex accetositate curat. Crispelle ex eo et fari
na et aqua facte. naturalem calorem confortant.
vinam prouocant. Emplastrū ex ipsa herba
decocta in aqua stranguiriam soluit. Itē fo
mentum ex aqua decoctionis eius matricē
calescit et mundificat.

De Taplia.

Sextus Fo. Cu.

Apia est calida et sicca in tercio gra
du. per tres annos seruatur. et inuent
tur in arabia india et calabria In vo
mitibus medicinis ponitur. caute poni debz
Si autem inflationem inde fieri cōtingit. fri
ctur cum panno acceto infuso. vel pars tu
mens inungat cū populeo et acceto addito.

De Tapla.

Apia est herba tunicanorū contrita
facit enim inflare faciem et corp⁹ ac
si esset leprosus. et curatur ut hic cum
succo semperuiue.

De Taxo barbato.

Arcus barbatus calidus et sic⁹ est. fo
mentatio ex vino decoctionis eius cōtra
emorrhoidas valet. ad idem valet si anus pa
nens inde post assellationē tergat. valet etiā

Liber

eius decoctio in aqua ad tenasmon et contra fluxum ventris.

De Testiculo vulpis.

Testiculus vulpis est bona et dulcis in gustu. facit autem in vino sumptus appetitum coitus. et adiuvat ad ipsum. et in hoc stat latiositatem. et est calidus et humidus. et est species satiriae.

De Testiculo canis.

Testiculus canis est alia species satiriae. et est in folijs et stipite similis testiculis vulpis. et radix ipsius est duorum modorum. habet enim unum globum superius. et alterum inferius. et unus est mollis. alter durus et plenus. et in illo est humiditas superflua. Et si ante coitum masculus sumat maiorem testem id quod concipitur ex coitu erit frequenter masculus. Si autem femina sumat minorem et concipiet. fiet magis femina. de autem quod maior auget coitum. minor vero abscidit ipsum. et sic uterque amborum destruit operationem alterius. et hoc dicit felix doctor frater Albertus ordinis predicatorum in libro suo quem facit de plantis.

De Thimo.

Sextus

Thimus est herba valde aromatica. cuius flos dicitur epithimium. et est flos medicinalis. habet enim virtutem purgandi melancholicam. et flegma. et ideo valet contra quartanam et alias melancholicas passiones. et ex eo debemus acquirere medicinas. non ipsum per se dare. quia naturam habet inducendi syncopim et angustiam precordiorum.

De Viola.

Viola est frigida et humida. de violis fit zuccarum violaceum. Sirupus autem violaceus fit deinde de viridibus et siccis. zuccarum violaceum fit eodem modo quo rosaceum. Sirupus sic fit. viole in aqua decoquantur. et ex coctura et zuccaro fit sirupus. si autem ex ipsarum succo et zuccaro fieret. melior esset oleum violatum valet interius receptum contra distillatam laboris totius corporis. Item inunctio ipsius facta super frons et tempora remouet dolores frons ex calore factum. viole habent virtutem liniendi humectandi in frigidandi laxandi. sed parum sunt laxatiue. et purgant principaliter coleram rubram. unde valet febris terciane. et contra distillationem epatis et in calore et contra oppilationem epatis et ictericiam. Contra defectum appetitus ex colera. Item viole contrite possunt

Liber

super calida apostemata in principio cōferūt. idem facit ipsa herba. fomentatio ex aqua decoctiois ipsius herbe facta scōm pedes et frōsem in acutis egritudinibz somnū prouocat. sirupus violaceus est magis coquendus q̄ rosarius alioquin cito corrumpet̄.

De Virga pastoris.

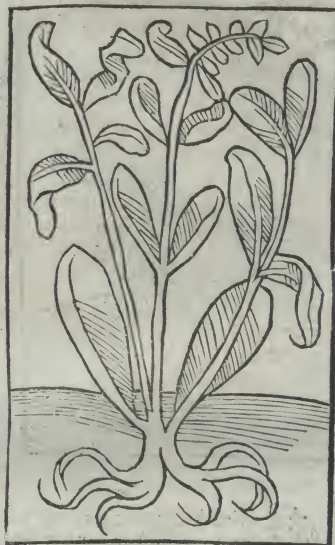

Virga pastoris est carduus siluestris. et est frigida et sicca. solū folia eius cōpētunt medicine viridia et sicca. sed viridia maioris sunt efficacie. virtutē habet constringēdi repellendi et infrigidādi. Emplastrum ex puluere eius et acceto et albumine oui super pectine et renes. valet contra fluxū ventris. puluis etiam datus in ouo forbili ad idē valet. et ad profluuiū mulieris. Item ad idē valet fomentatio ex aqua decoctionis eius. Tristia valz ad calida apostemata in principio vt ad crispilā. et hui⁹ cathaplasmata capiti abraso valet contra frenesim et dolorem ex calida causa. Item hec herba multū est cōsolidatiua recentium vulnerū. Semina et vermicullos que sunt in carduis super radices siccas querūt auicule et cantant cū dant eis. Ysidorus dicit. q̄ radix eius in aqua decocta cupi-

Sextus Fo. Cui.

piditate potatoribz administrat. Item q̄ maxime vilissimus est cardus et iuuat mulieres vt filios masculos generent.

De Volubili.

Volubilis est herba inuolūens se super plantas proximas. Est autem parū calida sed multū sicca. quod ostendit eius toritura. Quedam autem species eius que vocatur fun⁹ pauperū. et hec terrestris est et aquea. habens ex terrestritate sua cōstrictiones. et ex aquositate mundificationē et lenitionē. folia autem eius sunt consolidatiua vulnerū magis gnotū. nec est eis par in illo effectu. coquuntur autem in vino et emplastrant super ea cum acceto. sunt etiam medicina adustiois ignis. Est etia alia species que dicit volubilis maior. et lac ipsius abradit pilos. et interficit pediculos.

Liber De Britica.

Britica dicitur quia tactus eius corpus adurrit. Est enim ignee nature. ut dicit Dioscorides. Hec duplex est. nam quedam est pungens. et quedam mortua que non pungit. et eius folia sunt albidiora et molliora et magis rotunda. et vitraque est medicinalis. nam succus eius cum vino bibitus valet contra ictericiam et contra colicam passionem. Cum melle curat antiquam tussim et mundat pulmonem et ventris inflationem et tumorem sedat. folia eius cum sale contrita vulnera canis. sanat etiam caneros. radix eius contrita in vino et cocta in oleo valet contra tumorem splenis. Succus eius fluxum sanguinis de naribus sistit. semen eius cum vino bibitum precipue mixtum melle et pipere mouet venere. ventrem mollit si comedatur. et precipue mense martij cum oleo cocta.

Sextus De Vitriolo.

Vitriolum quod alio nomine dicitur parietaria est herba calida et sicca in tertio gradu. et dicitur vitriolum quia ex eo optime vitrum mundant. Exsiccata nullius est efficacie. viridis multe. virtute habet dyaporeticam et exennuatiuam. Contra frigiditatem stomachi et intestinorum et eorumque dolorem. et contra stranguriam et dissenteriam parietaria calefacta in testa sine aliquo liquore supponatur loco dolenti. vel etiam decocta in vino albo aliquantulum accidit cum furfure. Contra stranguriam et dissenteriam coquatur in aqua salsa et oleo et pectini cathaplasma fit. cocta et comesta multum valet contra dolorem stomachi et frigiditatem vel ventositatem. Item contrita aliquantulum calefacta cum vino et furfure tumorem minuit.

Libre

Incipit liber Septimus de pratis et nemoribus

Quia in libris superioribus sufficienter dixi de cultu campestris agros, vinearum, arborum, et ortorum, que multa requirunt industriam, dicam nunc de pratis et nemoribus, que

non tanta querunt doctrinam, sed quasi sponte et donec proveniunt a natura, et primo de pratis, quare creata fuerint, et qualem aerem, terram, aquam, et situm desiderant ad ampliores copiam et ubertatem herbarum, et qualiter fiant, et qualiter procurent et renouentur, et de feno quod est eius fructus qualiter colligantur, et conseruentur, et de utilitate ipsius.

Capitulum Primum. Qualiter prata creata fuerint, et qualem aerem, terram, et aquam desiderant.

Rata fuerunt a natura diuino creato mandato, ut terra que primo nuda fuit vestiret et ornaretur. Et tripartiti herbe tam vis-

Septimus Fo. Cuij.

rides quod sicce nutrimentum pueniens animalibus herbis videntibus present. nascunt autem in ipsis diuersarum herbarum genera, ex diuersitate humorum in superficie terre contentorum, quia quidam sagax natura quod nusquam in necessarijs deficit operata est, propter diuersitatem animalium nutriendorum ex eis, quorum appetitus in omnibus est diuersus. Aerem quoque desiderant temperatum, aut frigiditatem et humiditatem proximam, si enim superflua fuerit in loco rigiditas erunt ibi perpetuo niues et glacies, quod omnino impedit generationem herbarum. Et similiter si caliditas aut siccitas superflua fuerit omnem vigorem consumit, nisi ei succurrat irrigatio frequenter Terram desiderant pinguem ad herbarum copiam, verum si non fuerit multe pinguedinis saporosiores et magis odoriferas et subtiliores creabit herbas. Si fuerit nimis macra, modica aut nullas producit, talis enim terra et similiter salina vel amara sua imbecillitate aut malitia se vestire non potest. Atque copiosius magis pratis est aqua pluvialis quod calida choruscatione descendit. Et similiter aqua de mense aprilis et maii subtilis descendit et que cumque in estate de celo puenit bona est, dum ita mense gelida non existat ex natura grandinis liquida facit. Secundi meriti est aqua lacualis, quod clara calida et pinguis est. Tercio aqua fluminum. Ultimo aqua fontium, et quanto magis a suo clouat principio, tanta melior, quod minus frigiditatis in se habet, prata desiderant situm depressum ubi continuo sit humor inclusus, verum si adeo sit profundus talis locus quod ibi quasi semper aqua operat superficie terre, non erit aptus ad aliquas herbas, sed erit accessus ad naturam paludis, producetque viscosas et pahnias quod drellum et siles herbas paludales grossas insipidas aquaticas et fere omnibus animalibus utiles. Et si fuerit adeo eminens quod irrigari non possit, facile siccitate et ariditate patietur, nisi fuerit aliquibus locis frigidis, in talibus enim locis et si paucas proferunt herbas subtiles tamen sapidas et odoriferas ferunt, felix autem prati positio est, que super se rivum fluentem habeat, quo possit quod tiens opus fuerit irrigari.

Capitulum II. Qualiter

prata fiunt et procurantur et renouantur.

Rata quidem naturaliter proveniunt ubi cumque terra solis radijs illustratur, et fiunt etiam ope manuali, aut ex locis agrestibus nemo rosis, aut ex campestribus agris. Et primo quod modo extirpandus est locus de mense septembris vel octobris, et impedimentis omnibus liberandus, non solum spinetis et juglitis, sed etiam herbis la-

S

floribus et solidis. deinde cum frequenter excultus fuerit. ac multa aratione solus. sub motu lapidibus et glebis confractis stercore. luna crescente. recedente letamine ab ungulis iumentorum. summa intentione seruetur intactus. precipue cum humescit. ne inaequale solum reddat multis locis impissa vestigia. Si vero ex capellibus locis fiant equadus est ois locus. et glebis confractis tamen huic quod superio ri semine vicia cum feni semine spargendus est. Rationem vero antequam duru solum fecerit non debet neque etate minus solidam materiam superflui corrupti par habere. Qui vero voluit quibusdam annis habere pratum. et alios segetes. etiam ex terra macris cum irrigatione optime faciunt. hoc modo imittunt in agrum aquam turbidam. ut ex terra nova sulci repleantur. et ager equet. et fiet optimu pratu sine herbarum sanone. et si taliter dimittat per quattuor vel quique annos. et postea arefuit anno usque ad quique vel sex. poterit congrue de frumeto serere. et melius si post duos annos genus segetis transmutet. Qui autem voluit vno anno habere frumentu et sequenti pratu convenienter hoc modo procurat. immittit enim aquam in agro extracta blada ibi quod dimittit in estate. et in autumno. si aeris fuerit siccitas. sequenti vero estate cum feni secaverit terram arripuit. et secunda et tertia vice arat. et seminat. Si si etiam voluit granu habere non arat. nisi circa finem augusti extracto gramine. et tunc arripuit arat. secundo reiterat et seminat. et tamen bonu frumentu ibi puenit. Et quidam omni anno seminant et tamen herbam gramis cum secis colligunt. hoc modo. scilicet quod exstante frumeto in capis vel statim post extractionem eius. mittunt aquam in agrum potius claram quam turbidam. et a pecore custodiunt. deinde gramen cum stipula secant. et hyeme aialibus pbenent. quod herba cernunt. et de stipulis si bi lectu et simu faciunt. stipula autem et herba secata arat semel. et bis et tercio seminat. et ibi bonu frumentu vel aliam bladum habent. procurat autem quod ex pratis euellunt oia impedimenta quod na scunt in eis. et etiam herbe pratis incongrue precipue post magnas pluias quod terram adeo villi ficauerint quod herbe nocive radice euellant. plurimu etiam confert pratis si tpe hyemali recedat fumentu letamine ad vbertatem herbarum. amplius si statim cum secata fuerint fortiter irrigentur aut quater fructificabunt in anno. sed cum vestusta fuerit multu coopta radant. ad mustus autem necandu. ait Palladius sepe cinere ingerendu. Ex si sterilis oino factus est locus aretur pluries. et denuo equatus formet pratu.

Capitulu. iij. Qualiter

feni colligat et conferuet et de vilitatibus eius.

Ecce sunt prata cum herbe ad debitu augmentu puenient. floresque copulerit. nam si maturi. antequam ad casus florum et foliorum et siccitate puenierint secantur erit feni aquosus non prebens solidu nutrimentu equis et bobus labore tollerantibus. et si nimis fuerit maturu calore et humiditate naturali consumptu. erit insipidu modicu. et ab hominibus nutrimentu aialibus pbenens. Sunt autem secanda tpe sereno cum aeris caliditas et siccitas duratura sperat. secatu vero in pratis dimittendu est per vnu vel duos dies antequam voluat. deinde volundu et convenienter siccandu. demu colligendu potandus et reponendu sub tectis. quibus deficientibus sub diuo ponat. taliter pparatur. quod aqua in eum intrare nequeat. quod si eo nouiter in pratis secato pluuia supuenerat antequam voluat modicu vel nihil leditur. Si vero ait Palladius. post pluiam debet conuerti antequam ipsius summa siccet. siue iam fuerit siue non fuerit reuolutu. Si vero eo reuoluto supuenerit oino destruit. nullu vilitatis exstet vtilitas feni est ut toto anno seruet. quod etiam per bienniu seruari comode poterit. et bobus equis asinis et quibusdam alijs aialibus nutrimentu congruu pbet. ut possint sustinere labores. quod eis propter necessitates

Liber

hoim intīgant. ouibz pō tpe niniū subuenit. q̄ de tra nutrimentū sumere nequnt. Si qd̄ se nū subtile frōdofuz odorifex 7 laudabile fuerit. erit q̄ si ānōna solū aialibz. tā calido q̄ frīgido tpe sufficiēs ad laborē. Si pō fuerit fēz nū grollū paludale aut nimis mature v̄l sero secatū nō erit sufficiēs aialibz multū laborē tollerātibz. nisi eis annone auxilio aliqū succurrat. v̄l nisi tpe magni frigoris in q̄ anialia nō laborāt 7 omne pabulū auidius appetūt.

Incipit secunda pars libri eiusdem de nemoribus 7 primo de his que naturaliter proueniunt.

Ico in p̄mis q̄ nemora v̄l naturaliter proueniūt. vel hoim industria instituunt. 7 q̄dā a natura pducunt. sūt ex hūore 7 seie in matrice t̄re cōtēns. q̄ virtute celesti erūpūt ad sup̄ficiē terre. 7 erigunt in stipites diuersa rū plāta. fm̄ diuersitatē hūoris seie 7 locoꝝ. in q̄bz proueniūt. sūt etiā sine hois misterio ex semibz. q̄ a p̄pinqs arboribz in terraz decidūt aut ab auibz vel flumibz de lōge ferunt. in al pibz pō naturaliter nascunt silue piellaz. maxī maz 7 fagorū. castaneartū quercū cedroz. 7 silū. in locs pō dep̄ssis 7 paludosis spōte nascunt salices ppli 7 alni cāne siluestres vindecie 7 siles plāte. In pluribz aut locis nascunt spineta 7 arbores pue tozmoze 7 infinite sp̄i nēre diuersoz genēz. 7 puri 7 mali sorbi v̄l mī fraxini opili 7 siles arbores. 7 q̄nto pinguior erit t̄re tāto. p̄eriores proueniūt arbores. ī ma cra pō 7 falsa v̄l amara nascunt spineta. 7 arbores pue tozmoze spinose scabiose 7 hyspi de. hec aut nemora. pcurāda sūt diuersimode. Nā ea in q̄bz sūt castaneae puri mali 7 siles arbores fructū ferentes extirpāda 7 purganda sūt ab oibz spinetis 7 plātis extraneis. Et fructifere arbores rarificāde. vbi nimis spisse fuerit. 7 incidēde in altiori loco. quā bestie attingere possint. 7 ex plātis domesticis 7 nobilibz inserēde fm̄ doctrinā traditā ī libro secōcū de instiōibz locut⁹ fui. Ea pō q̄ alijs arboribz 7 spinetis occupata sūt si arbores nobiles 7 pulcras habuerit edificijs 7 alijs opibz aptas sūt extirpāda. 7 vbi nimis spūsa fuerint sublatz turpioribz lignis rarificāda paulisp̄ 7 ois hūor cōuertat totalit̄ in subam meliorū. Ea pō in q̄bz sūt arbores igni solūmō p̄grue nō sūt mouēda nisi forte spinis purgentur 7 tribulis. que quolibet quinto aut sexto vel rarioribus annis sūt incidenda. 7 ligna mina congruenda.

Septimus Cuius.

Capitulum. iij. De nemoribus que hominum industria fiunt.

Ucupit nem⁹ seu siluā plātare v̄l sere re. cōsideret p̄mo sūt 7 naturā t̄re in q̄ facere siluā cōstituit. 7 vbiqz tales conserat arbores q̄ illi loco cōueniāt. 7 tāde vōtū instituētis adimpleat. Nā si sūt ī altis alpibz aut earū vallibz. si q̄dē soluta t̄ra est. p̄grue recipiet plātas 7 seia castaneartū. q̄ ad min⁹. xl. pedibz abinuicē distare debebūt. Si pō terra cretosa vel lapidosa ī talibz locs extitit. ei cōpenit p̄cipue querc⁹ rouer 7 cerrus. Ex si talis terra fuerit ī mōtibz calidis remors ab alpibz amigdala sibi prouenient aptant. Ex si loca sūt pingua p̄grue recipiet piraria 7 pomaria. 7 ī locis calidis oliuetū 7 siccetū 7 maloz granatorū siluā. in frigidis pō 7 t̄patis quellanas cotana 7 nespula. si pō loc⁹ fuerit būidus 7 dep̄ssus solut⁹. cōueniēt⁹ recipiet salicetū alba rectū alnū 7 pplm. 7 si cretosus talis loc⁹ extiterit. ei cōueniet v̄l mētū fraxinetū opilus 7 rouer. Ex si loc⁹ marin⁹ arenosus 7 q̄ si sterilis extiterit. desiderabit p̄netū. et ī calidis climatibz palmā femiaz 7 masculū. Instituunt autē p̄dicta oia vel ex plātis aliūde trāsatis. v̄l se minibz sars. aut manu in p̄gruis locs plātatis

nō tū ignores q̄ castance. xl. pedibz ad min⁹
quaqz psum distare debebāt. vt in ramis pos
sint congrue dilatarī z plurimū fructū ferre.
quere? p̄o non min⁹ distare cōueniet qz natu
raliter plurimū p latera se diffundit. rouer z
cerrus vīginti pedibz aut paulioribus distare
sufficiet. bec em̄ tria genera arborū glandem
ferūt que cibis optimus est porcor. piraria
p̄o z pomaria. xx. pedibus v̄l vsqz ad. xxx. di
stabit. Oliuetū. ficus. malagranata. auellane
coctana z nespila. xij. vel vsqz ad. xx. pedes di
stare poterūt. salicetū p̄o aut propter p̄icas
minimas aut propter naturā edificiorū plā
tatur. primo q̄dem modo decē pedibz abinui
cē distent. sed p̄o per duos v̄l tres aut quat
tuor pedes distare sufficiet. quia eius spissitu
do in altū procurabit rectitudinē z augmen
tū. populus autē z alnus q̄ non multū diffun
dūt se. in altū p̄o naturalit̄ extollunt non sunt
rare ponēde. Sz albarus v̄ltior est si ingros
seur in stipite. propter assides q̄ multis ope
ribz cōgrue ex ipso fiūt. z propterea ramos
plurimū p latera spargit. Ideoqz nō inconue
nienter vsqz ad vīginti pedes v̄l amplius se
parate plantet. que etiam ex quibusdā tactis
aliquid corticis habentibz summa facilitate
nasceat. possunt etiaqz spisse poni vt trabes siue
ramos faciāt subiles z lōgos. v̄ltius autem
oplus z fraxinus nō incongrue spisse lateqz
alio rareqz poni possunt. qz tam grosse q̄ sub
tiles z lōge tales arbores diuersis operibus
adaptant. Pinus p̄o z palma circa triginta pe
des distare ab inuicē satis cōgrue possunt. de
singulis autē arborū generibz p̄dictorū plene
tractatū est in libro quinto. prout disponunt
in cāpētribz agris. nūc p̄o put ex eis nemo
ra fiūt z silue breuit̄ de ip̄is tetigisse sufficiat.

Incipit liber Octau⁹

de viridarijs z rebo delectabilibz ex arboribz
herbis z fructu ip̄orum artificialiter agendis.

A superioribz libris tracta
tū est de arboribz z herbis
scdm q̄ v̄ltia corpori hūa
no erant. Nūc p̄o de eis
dē dicendū est. scdm q̄ anie
rōnali delectatione affert.

et cōsequenter corporis salutē cōseruant. q̄a
cōplexio corpis animi sp̄ adberet affectui.

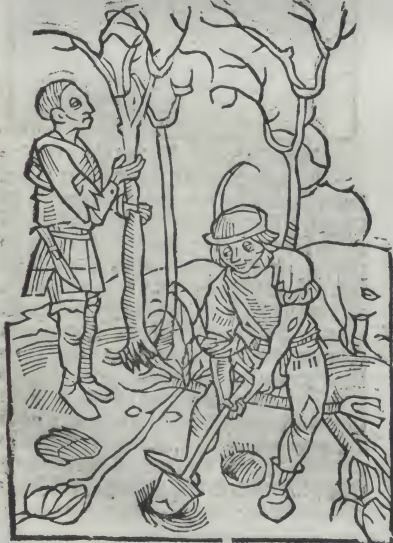
Capitulu Prīmū. De vi ridarijs herbarum paruis.

Viridaria q̄dā ex herbis tū q̄dā ex arbo
ribz. q̄dāz ex v̄troqz fieri p̄nt. z q̄ de her
bis solūmō fiūt desiderāt terrā macrā z soli
dā. vt herbis subtilis capillares creare pos
sint. q̄ maxie visum delectāt. optet igit locū q̄
ad viridariū tale parat p̄mo bene liberari ab
herbis z radicibz adulterinis z magnis. q̄d
vix fieri poterit. nisi p̄mū effossis radicibz op
time plantet loc⁹. z v̄biqz fortit̄ infundat aq̄
feruetissima vt reliq̄e radicū z seminū in tra
latentū germiare nullaten⁹ valeāt. z deinde
cespite macro subtilis gramis tot⁹ loc⁹ impleat
z ip̄i cespites fortissime cōpmanet lignis mal
leis. z p̄culcent gramia pedibz. donec v̄t de
ip̄is aliqd̄ apeat. tūc em̄ paulatim erūpent ca
pillari z sup̄ficiē admodū p̄ant viridis ope
riēt. Sit autē loc⁹ viridarij q̄drat⁹ sate mēsu
re q̄ sufficiat his q̄ in eo stare debebūt. in cir
cuitu p̄o ei⁹ herbe aromaticę oim̄ gener. plā
tent. vt sunt ruta. salvia. basilicon. maiorana.
mēta z siles. z siliter ois generis flores. sic vio
la. lilij. rosa. gladiolus z silia. Int̄ q̄s herbis
z cespitē planū sit cespis eleuati⁹. z q̄li p̄ mo
dū sediliū aprat⁹. flores z amen⁹. i. cespite etiā
p̄ viā solis plātade sunt arbores aut vites de
ducēde. ex q̄rū frondibz q̄li p̄tect⁹ cespis v̄m
brā habeat delectabilē z refrigerantē. in arbo
ribz aut illis plus q̄rit v̄mbra q̄ fruct⁹. z ideo

Libre

non curet de eoz fossura z sumatiōe q̄ cespit
documentū afferret. Tūc dū est aut in his ne
sint arbores nimis spisse aut plurie fm̄ nūc
qm̄ ablatio aure sanitatē corrūpit. ideo viri
darii liberū acē desiderat. z sup̄flua ymbra
infirmittates generat. ampli⁹ nō sunt arbores
male sic nux z q̄dā alie. s̄ sunt dulces aromati
ce in flore. z iocūde in ymbra sic sunt vites pi
ri. mali. malapunica. lauri. cip̄ssi z h̄mōi. post
cespit sit magna herbaz medicinaliū z aro
maticarū diuersitas. cū nō modo delectet ex
odore fm̄ olfactū. sed z flores diuersitate refi
ciūt visu. in q̄b̄ ruta pluribz locs̄ admisceat.
eo q̄ pulcre ē yriditatē. z ip̄a sua amaritudie
fugat extra viridariū anialia venenosa. in me
dio aut cespit̄ nihil sit arborz. s̄ poti⁹ ip̄a pla
nities libero gaudeat acē z lincero q̄ ille aer
salubrior ē. z etiā araneaz tele getelo d̄ ramo
arborz ad ramū impeditet z inficeret vultus
trasentiū si arbores in medio viridarij siue ces
pis plantatas h̄et. Si aut possibile sit fons
purissim⁹ deruet in mediū. q̄a ip̄i puritas
multā affert iocūditatē ad aquilonē z etiā ad
orientē viridariū sit patulū. p̄t illoz v̄tozū
sanitatē z puritatē. Ad oppositos autē v̄tos
sc̄z meridionalē z occidentālē sit clausus. p̄pter
eoz v̄toz turbulentiā impuritātē z infirmiz
tatē. q̄uis etiā aq̄lonaz impediāt fruct⁹. mi
ro tū modo cōseruat sp̄s. z sanitatē gusto d̄t
delectano em̄ q̄rit in viridario z nō fructus.

Octauus Fo. Cix.

Capitulū. ij. De virida

rijs mediocribz z mediocrium personarum.
Eundū facultates z dignitatē medio
cū psonaz mēsuret spaciū tre virida
rio deputade. vicz duo v̄l tria aut q̄mior vel
plura iugera. siue bubulec. cigat fossat z sepi
bus spiaz vel rosaz. z desup fiat seps de maz
lispunic. i calidis locs̄ z i frigidis de nucleis
seu p̄iis v̄l malis ciconijs. Itē aret z expeze
v̄l ligōibz planet v̄ndiqz locs̄. deinde funiclo
ynuersus signet locs̄. vbi arbores sūt plātan
de. plātent in eis acies piroz. z malo z pal
maz. i locs̄ calidis z ciconioz. Itē morozū ce
rusaz z prunoz z silij arborz nobiliū. v̄l si
cū nucleoz amigdaloz ciconioz z silij
ynūqz vicz gen⁹ in suo ordie. distet aut or
dies. xx. pedibz ad min⁹. aut plibz p̄ dñi volū
tate. i acie distet arbores ab inuicē magne. xx.
pedibz. pue. x. Int arbores ab inuicē i aciebz
plātari potest vites nobiles diuersoz generū
q̄ delectatiōz z vilitatē afferret. ligonilent aci
es vt arbores z vites melius pualescūt z vni
uersa spacia deputent praz. atqz sepe de ipsiis
adulterie siue magne euellent herbe. Secā
bis i āno prāta viridarij. vt pulciora pmane
ant. plantent z forment arbores. vt sup̄ libro
q̄mo dictū est p̄ ordinē de vnoquoqz genere.

S iii

Liber

Itē fiat in eo p̄gularia in cōuenientiōri par-
te ad modū domus vel papilionis formata.

Capitulum. iij. De virida- rijs regum et aliorū illustriū et diuitiū dñorū.

Quoniam tales p̄fone p̄pter eorū diuicias
et potētā p̄nt in hñdō viridarijs rebus
integre sue sat̄s facere voluntati. nec deest eis
plētiūq; nisi industria ordinādi. sciāt q̄ viri-
dariū multā delectationē hñs hoc mō facere
p̄nt. Eligāt igit̄ planū locū non paludosū. ne
q̄ ipediri ab insufflatiōe bonorū vētorū. in q̄
sit fons p̄ loca fluēs. Sit autē loc⁹. xx. iugerū
aut pluriū p̄ dñi voluntate. cigať muris pueni-
ent̄ altis. plāteť in eo ex pte septētrionis nem⁹
arborū diuersarū. in q̄ fugiat et latāt aīalia sil-
uestria in viridario posita. ex parte vero me-
ridiei fiat palaciū speciosū. in q̄ rex vel regina
morent̄ cū voluerit graues cogitationes effu-
gere. Namq; gaudēs et solacijs renouare ab
hac em̄ pte faciet estiuo tpe vmbra viridario
et ipsius fenestre ad viridarij tpatū habebunt
aspectū. nō seruoze solis insectū. in eo fiat in
aliq̄ pte viridariū. vel viridaria sup̄dicta. fiat
etiā i eodē piscaria. in q̄ diuersa genera pisciū
nutriant̄. lepores cerui capoli cuniculi et silua.
rapacia ponant̄ in eo sup̄ q̄dam arbustulas
p̄te palaciū positas. fiat sic dom⁹ q̄dā tectū et
piet̄es hñs de folio ramo spisse reticulatus.

In q̄ ponant̄ fastiani p̄dices filomene merus
le cardinaliū fumelli et oīa genera auiclarū ca-
nēniū sint aīa acies arborū viridarij a palacio
ad nem⁹ nō extra tñsverso vt facili⁹ de pala-
tio videant̄ q̄cumq; agūt aīalia q̄ in viridario
posita sūt. fiat etiā in dicto viridario palaciū
cū camiat̄ et camer⁹ de solis arborib; in q̄ p̄nt
rex et regia cū baronib; et dñab; eē tpe nō plu-
uioso. hñdō aut̄ palaciū fieri cōmode poterit
tali mō. Desinent et signent̄ spacia vniuersa
camiate et cameraz. et in loc⁹ pietū plātent̄ ar-
bores fructifere si placet q̄ facile crescāt vt sūt
cerusa et mali vlt̄ q̄d meli⁹ est plantent̄ salices
vlt̄ bedelli vel vlmī. et tā insitiōib; q̄ palis et p-
ricis et vinctis p̄ plēs annos eorū. p̄curet aug-
mentū in tñ. q̄ piet̄es et tectū ex eis velot⁹ et o-
et facili⁹ poterit palaciū siue dom⁹ p̄dicta fie-
ri de lignamēte sicco et vndiq; circa ipm̄ plāta-
ri vites et vniuersū edificii opiri. poterit etiā
in ipso viridario fieri tētoria magna de ligna-
mine sicco vlt̄ arborib; viridib; et vitib; operi.
Ampli⁹ multū affert delectationē si in virida-
rio fiat insitiōes mirabiles. et diuersē i eisdem
arborib; q̄s diligēs viridarij cultor facile sci-

Octauus

re poterit ex his q̄ infra in eodē libro dicent̄.
Propterea scire opiet̄ q̄ oīa genera arborū et
herbarū in tali viridario sunt ponēda vñq; q̄d
q̄ separatū ab alio. et distinctū ne aliquē inueni-
atur hñc defectus. in tali itaq; viridario nō sūt
delectet̄ rex. sed aliqñ cū serijs necessarijsq; sa-
tisfecerit rebo renouet̄ in eo glorificās deū ex-
cellsum. qui omnīū bonorū delectationem au-
ctor principū est et causa.

Capitulum. iij. De his q̄ ad delectationē fieri possunt in munitionib; curiarū et viridariozū.

Irea tñbas et curias siue circa virida-
ria p̄grue fieri p̄nt munitiones ex arbori-
bus viridib; silis munitionib; muroz. seu pa-
langati vlt̄ stitacate cū turrib; siue bitufredis h̄
mō. in summitate ripariū cigentū locū liberato-
rū. optie ab oīb; spinis et arborib; vetustis p̄-
fūde plātent̄ salices vlt̄ ppli. si solū cōperat eis.
vel vlmī si diligāt talē terrā spisse p̄ vñū pedē.
vel min⁹. et linea recte ducte hec cū optie con-
ualuerint incidant̄ iuxta terrā. et sequit̄ anno
surguloz proles p̄ loca linee q̄ternis digiria
inspissent. et cū palis p̄cis et viculis sursum di-
recte ducāt donec augmentū octo vel x. pedū
susceperint in ea altitudine. cū aliq̄liter ingrossa-
te fuerit incidant̄ infra locū p̄o munitionis p̄-
q̄nq; pedes vlt̄ circa silis plāte tpe p̄orū p̄ma

Libre

riū ponant. r. pedibz eā distātes. que cū in p̄di
ca fuerit altitudie incident. r. cū auxilio pri-
caz p̄sus primas r. p̄sus posteriores plicen-
tur plātas r. exteriores. sūl' eā eas r. sic to-
tū q̄libet āno fiat donec q̄si cras q̄dā fortis
effecta sit. sup quā possint boies secure mora-
ri. deinde p̄s exterior dimittat augeri admo-
dū murt sup curiozū possit. q̄ in altitudie cō-
grua q̄libet āno incidi cū forma merloz sup
muris positoz poterit r. talis mō teneri. Circa
talē munitionē i angulis. r. alibi si placuerit
poterūt q̄mōr arbores plātar. r. sursum dire-
cte cōduci. r. singulis r. pedibz incidi. et p̄sus
scīpas plicari cū auxilio p̄nicaz. r. velut sola-
ria ex eis dē fieri. r. iterū in altū extolli. r. eodē
mō formari. r. tandem desup plicari admodū
tecti domoz. vel cū merlis formari. sup ianu-
am p̄o optie stabit domus. r. ante ipam solariū
arboz p̄dictarū. in curijs etiā siue viridarijs
fieri p̄t domus cū colūnis viridibz ipia iam
grossis optie trā plātas. r. trabibz sup ipis af-
fixis r. tecto cānaz v' paleaz optis. dū tñ ali-
q̄s ram' ex singlis colūnis emineat sup tectū
q̄ ipam colūnā sp̄ ab ariditate tucat. r. domū
ipam mirabiliter ab estio furore defendet.

Capitulum. v. De his q̄ in
cāpestribz agris ad delectandē fieri possunt.

Deitams fo. Cx.

Agri plimū delectat pulcer ipoz si
tus. ampli' q̄ non sint p̄es deformes
agelli. Sz magna q̄ntitas in vñū sine interval-
lo redacta directos hñs confines. Et ideo p̄-
curare dō diligēs p̄familias p̄e suos agros
pot' q̄s alibi emere. et i alijs p̄tibz agellos vē-
dere. r. cū vicinis p̄mutare p̄es supfluas. et
tortuosas agroz. r. sūū agrū cū vicinis rectifi-
care. r. omne locū fossat r. sepibz spinoz viri-
dū cū arboribz cōueniētibz p̄mixtū cū distan-
tibz cingere. atqz fossata pua scolatoria q̄ i plas-
mis necēia sunt intrilica recte formare. q̄ntū
possibile ē. fuata sp̄ utilitate agroz. delectacō-
nē em̄ utilitas p̄cedere dō in agris. licet in viri-
darijs oppositū sit seruādū. r. ideo quecūqz in
eis maiorē frugū pollicent' vbertatē sunt me-
liora. r. mag' eligēda. Ampli' p̄curef. p̄ posse
q̄ p̄ agros aq̄rū riuū decurrāt. q̄b' possint cū
opus fuerit irrigari. r. ab eis cū necessariū sit
auctū. p̄ spaciosos agros forment' etiā vines
ra congrua. q̄b' paterfamilias eqs r. pedes r.
coloni cū plaustris r. bobz cōmode accedere
possint ad omnes partes agrozū. hec em̄ oia
plurimū cum utilitate delectant.

Capitulum. vi. De his q̄
circa rites r. fruct' ipaz delectationē p̄bent.

Libri

Turimū delectat habere pulcra vine
 ta in planis siue in paruis montibz
 orienti exposita. diuersorū generum
 uuas ferentia. ideo diligenter procuret do-
 minus ea in congruo situ plantare. 7 in locis
 pinguibz in arboribus 7 p̄gularijs ea forma-
 re. in cūlibz p̄o iuxta solū in directis aciebz
 disponere. atq; plurimū generū bonorū uuas
 in his conferere. infusionesq; mirabiles in eis
 dem experiri. que ab antiquis sapientibz 7 p̄-
 cipue Palladio posse fieri predicant. quarū
 vnus modus est. q̄ plantef vitis iuxta ceru-
 sum vel aliam arborē. 7 cū optime apprehen-
 derit 7 cōualuerit perforatur arbor acuta tere-
 bra. 7 per foramen vitis ducatur. 7 cerulum lu-
 to ab vtraq; parte obturet foramen. ne sol aut
 pluuia vel ventus consolidationē impediatur.
 deinde cum lignū vitis optime cū ligno ar-
 boris vnitum fuerit. iuxta corticē arboris in-
 cidatur vitis. vt deinceps succo arboris nu-
 triatur. sic enī vna fertur tēpore fructuū arborū
 maturari. Est quidez modus faciendi vitē 7
 vnam tiriacā aut muscatā vel gariofilatā vel
 laxatiuam. vel alterius qualitatis. qd̄ sic fit:
 Sarmētū quod pangandū est in vna par-
 te scindat. 7 sulcata medulla loco eius tiriaca
 vel mustus puluis gariofilorū vel stamonee
 vel alterius rei ponatur. 7 terre mandetur. vinctu-
 lo diligenter allictiū. quo facto vna que na-
 scetur virtutem eius qd̄ in vite positum est tene-
 bit. Sane si sarmētū de hac vite sumetur 7
 plantef materni medicaminis potentia non
 tenebit. oportebit autē tiriace vel alterius rei
 assidua infusione senescens succi vim reite-
 rare. Sed in hoc idem breuius fieri posse pu-
 to. si in initio maturitatis vnaq; scindatur ser-
 mentū vne pendens. 7 medicamine immis-
 so ligetur. Est quedam pulcra species vne q̄
 granis interioribus caret. que grecis auctori-
 bus sic recitante Palladio fit. Sarmētū
 quod obuendū est quantū placebit in terra
 debem⁹ tantū fundere. vt omī medulla sub-
 tracta ac diligenter excelsa membra iterū
 diuise partis adunare 7 vinctu lo dimissa con-
 stringere. 7 deponere. vinctu lo autem de pa-
 piro asserūt esse faciendū. 7 sic in humida po-
 nendū diligentius quidem sarmētū reuini-
 cum quantū exarsum est inter squille bulbū
 demergunt. Lius beneficio asserūt sarmēta omī-
 nia cōprehendere posse facilius. alij tempore
 quo vites putant sarmētū frugiferū putate
 vitis in ipsa vite quā possunt de alto sublata
 medulla excauant nō diuisim. 7 calamo affi-

Octauus

ro alligant. ne possit inuerti tūc topon seu tea-
 naiton quod greci sic appellāt in excauata pa-
 te suffundunt ex aqua prius ad sappe pingue
 dinē resolutū. Et hoc transactis octo diebus
 semp renouant. donec vitis germina nouella
 procedant. vt vites botriones ferant albos 7
 nigros. sic fieri greci asserūt. Si vicine sunt
 vites alba 7 nigra cum putant sarmēta vtri-
 usq; sic diuisa int se cōiunge. vt medios vtri-
 usq; oculos equando possis reddere vnitati
 Tūc papiro stricto ligabis. 7 molli. atq; hu-
 mida terra linire curabis. 7 interiectis trinis
 diebus adquare. donec germina noue fron-
 dis erumpat. hūc exemplo tempore poteris
 genus efficere per plura sarmēta: Quidam
 expertus mihi asseruit se inseruisse surculum
 albū 7 nigrū in vna vite continuatis summi-
 tantibus gemmarū. corticula tantū gemmarū
 de medio sublata. 7 optime comprehendisse.
 vlt potest hoc fieri excerptis duobz surculis. 7
 diuisis iunctis oculis diuisis simul 7 opti-
 meligatis tanq̄ sit vnus surculus inferatur
 vel duabz gemis diuisis 7 cōiunctis cū mo-
 dica quantitate ligni. 7 in loco gemē inseris.
 plurimū etiā delectat habere vitiā diuersorū
 colorū 7 saporū. ideo diligēs paterfamili-
 as tēpestine qualdā colligat vnas. vt vinum
 habeat acerbū. qualdā bene maturas. vt po-
 tens. qualdā nimīū maturas. vt dulce. faciat
 etiam vna diuersorū colorū cū rebus colorā-
 tibus 7 sapore non cōrūpentibz. faciat etiā
 ea diuersorū saporū cū rebus odoriferis. 7
 saporem noui tribuentibz: in quibz delectet
 odor 7 gustus. que in aliqua pre mixti in cal-
 dario ad ignē mittant. 7 dimittant donec op-
 time vini in illo sapore vel odore infectū fue-
 rit. Et tunc in vas in quo sit simile vinū. vel
 alterius generis immittat seruetur vsui mor-
 futurū. bonū est etiam habere vna medicā-
 lia quibz vtatur corpus. cuius ad aliquā egrī-
 tudinē facile sit declinans. hoc qdem fiet cū
 medicīne simplices vlt cōposite contra illam
 egritudinē habētes p̄tūe p̄dicto modo mi-
 scebunt vīno. p̄curet enī semp habere in do-
 mō agrestū. sappam. vnas passas. accētū 7 si-
 milia que facias scdm modos supra in libro
 quarto notatos. multū enī delectat animū tā
 pro se q̄ pro amicis que appetit facile inueni-
 re Si botrio postq; defloruit mittatur in va-
 sculū terreum vel vitrum parū tamē ex to-
 to botrione dicitur fieri vnum granum.

Circa

7 gen
 cūq; i
 inde
 rere d
 cūc e
 delict
 mis
 cōfur
 ne su
 test. 7
 ipius
 7 occi
 te 7 n
 cāpo
 cūtor
 vel di
 ostē
 nā m
 rū 7 n
 inferi
 pulo.
 seraf
 ra 7 n

Capituluz. viij. De his q

circa arbores delectatione augent.

Ex his q patrefamilias delectant. est ha
bere in locis suis copiam bonarum arborum.
et generum diuersorum. et ideo. procurare debet ubi
cumq inuenit arbores nobiles afferentes fructus
inde ad loca sua transferre. et plantare sine inse
rere de eisdem. et non inordinare ut fere oēs fa
ciunt eas disponat sed in congruis ordinibus. vi
delicet magnarum arborum genera raro ut in ra
mis dilatare possint. et superfluis umbris non
consumant fertilitate agrorum. eas proque par
ue sui natura proueniunt spissiores ponere po
test. et nunquidam genera formare secundum naturam
ipsius amplius maiores a patribus septentrionis
et occidentis ponere debet. maiores pro ab oriente
et meridie. hoc enim modo frumeta q parenti
capo letant minorē sentiunt lesionē. propterea in
clitones faciet mirabiles. et diuersas in eodē
vel diuersis truncis. que valde admirabiles se
ostendunt. his q experimēta in talibus probant.
nam infinitorum proorum et malorum genera. ciconio
rum et nespulorum et sorbarum et similium in eodē truncō
inseri possunt. Inserit etiam malus in salice et po
pulo. et vitis in ulmo et moro. Item si piceus in
serat in spinā fagū. prueniunt nespula maio
ra et meliora alijs. Et si amygdalus et piceus co

luctis oculis inferant in pino erunt eorum poma
carne piceorum habentia. et ipsorum ossa mirabili
ter in amygdalarum naturā. morus etiam inseri
possunt in ulmo. sed magneptur in infelicitas au
gmenta. asserit Marcialis candida gena in ma
lis punicis fieri si argille et crete quā partem gip
si misceas et toto trinitio hoc genus terre radi
cibus et adiugas. idē dicit mire magnitudinis
eius poma fieri. si olla siculis obruat circa ar
bores punici. et in ea ramus cum flore claudat. ne
resiliat ligatus ad palum. Tunc cooperit olla contra
aquam minas incurfus autumno. patefacta sue ma
gnitudinis exhibebit poma. sed etiam de mēse
maij et iunij posse fieri commodi affirmat. var
ro autē aliter specificat modum dicens. Si mala
punica imatura cum hereant in sua pēga. demer
seris in olla sine fundo eaq si obieceris in terrā
et operis circa ramum ne ectrinsecus spiritus afflec
ea non modo integra erunt. sed etiam maiora q
in arbores nunquid pederint. ut varios fructus sic
exhibeat ramos duos nigres et albes. ita se vin
culo stringes ac torques ut germina miscere
cogant. sic obruti et stercoreati et humilibus vini
ubi pūdire cepint. germinantes oculos alij sibi
aduertere cogunt. tunc germina adunant pū
riet duos colores q sunt vitate diuident et diuisi
one pūligat. rosas nondū patefactas hō ser
uat in cāna viridi stāte scissa recludas. ita ut
patiaris coire scissurā. et eo tpe cāna recidas. q
rosas virides hēc volueris. alij olla rudi con
ditas ac bii munitas sub diuo obruunt et reser
uat. cerusa ut sine ossibus nascant. sic asserit mar
cialis. arbores tenerā ad duos pedes recides.
et eā usq ad radicē findes. medullā pīs vni
usq abradere ferro curabis. et statim vitasq
pices vinclō stringes. et oblinis fimo sumā p
te et latez diuisuras et post annum solidat dicta
cicatrit. hāc arbores surculus q adhuc fructū
non attulerit inferes. et ex his sine ossibus poma
nascunt. Si ramus punis cerusi scindat. et loco
medulle ponat. namonea fructus illi ramis eo
anno laxati pūte acqrat. affirmantibus grecis
piceus scripta nascet. si ossa eius obruas. et post
septē dies patefieri cepit apertis his nucleos
tollas. et his cinobori inseribas mox ligas si
mul cum suis ossibus obruas. diligētius adherē
tes. sine ossibus picea fiunt si piceus et salix ppe pla
tent. deinde incliato salice admodum arcus pfo
ret in medio. et per foramen piceus plāta ponat. et
cera vel luto pfecte obtures foramen. et usq sup
ipm trā cumulet et cum āno vel biennio trāscio
piceus et salicis lignū vnitū fuerit. sub arcu salicis
piceus incidat. ut ex solo salicis humore alāt.

Liber Capitulum. viij. De dele ctationibus ororum.

Nonā multū delectat orū bene dispo
sitiū z industria sufficienti cultū habere
Ideo paterfamilias diligēt pcurat hē or
tū in solo pigui. z solutū soluto. Qui fons vl
rius si fieri pōt p spacia destrecta defluat. vt
possit rigari tpe magni estus. ibi omnia gene
ra verbarū bonarū tā cōmestibiliū q̄ medici
naliū nutriat vnūquodqz scdm q̄ requirit na
tura eius. in arcis rectis z cū extenso funo z
latitudinis modo format. equaliter prout in
hoc septo plene traditū est. simū in eo semper
habeat habundantē. ne propter macredinē te
dio cōspiciente afficiat. Et vt pleni delectet
res multas opere in eo. possunt em̄ in eis
q̄dam naturalia fieri. q̄ quibūdā miraculo
sa vident. nā si caprim stercoꝝ bacca subtilit
subula excauauer. z in eā semen lactuce na
sturcū cruce radici imiscet. z tūc inuolutā si
mo bacca tre optie culte breui serobe diuer
seris. raffan? nint? in radicē. cetera semia in su
mo lactuca pariter emergēt prostruūt. singu
lorū sapore seruato. Si plura semia porroꝝ
id est plures porrine in vinū ligata deposue
ris grādis ex oibz nasct̄ porrus. Itē si capite
ei? rape semē emittas. sine ferro z pāgis mul
tū increfcere fert̄ vel plātas semia in vnū stri

Nonus

etiā foramē posita. oim pullulatio i vnū grā
de porrū cōcrefcet. Si aq̄ in patenti vasculo
sub cucumere vel citrullo aut cucurbita po
nas. du obz palmis in florē tales fiāt. aliq̄ flo
rē cucumeris cum viticula sue capite absciso.
intelligit Albertus cāne inserūt cui pus oēs
nodos pforauerūt ibi cucumer nasct̄ nimia
lōgitudie tēsus oleū sic metuit. vt si iuxta po
sueris velut arc? plicet. qd̄ tonat velut tūmo
re ducet? cōuertit si ei? florē sicut in vite sua est
in forma fictili clausit. ac ligaueris q̄lis vul
tus formā hoīs vl? alalis habuerit. talē cu cu
meris figurā p̄stabit. hoc em̄ oia virgil? mar
cialis asseruit. rē mirāde oꝝimo marcialis as
firmat q̄ modo purpureos mō albos flores
modo roseos. Et si ex eo semie frequēt seraf
modo in serpillū mō in sinibzū mutet. Der
mes autē dicit q̄ cucurbita i cineribz offiū hu
manoz plātata z oleo rigata nono die hz fru
ctū. Et q̄ mirabile est. semia q̄ in vase cucur
bite sunt. in sublimi nata faciunt cucurbitas
longas z exiles. que autē in medio eius nascū
tur. faciūt grossas. z que in profundo iacent.
faciunt latas.

Incipit liber Nonus
ruralium cōmodozū. de omnibus animalibus
que in rure nutriunt.

A supioribz libris dictū est de
cultura agroꝝ. vineaz. orozū.
arborū. pratoꝝ. z nemozū. z de
oi vtilitate ipsoꝝ. z etiā de his
q̄ ad delectationē spectant tam
in viridarijs q̄ in mirabilibz ex herbis z ar
boribz artificiose agendis. in hoc autē nono li
bro dicet de animalibz q̄ ppter vtilitatē z delecta
tionē nutriūt. in rure verū ne antiq̄tas igno
ret. Sciendū est (vt ait Varro egregi? philo
sophus) q̄ p̄mis rēporibz fuerit animalia semp
q̄ naturalit̄ viuebat ex his rebo quas inculta
terra ferebat. ex hac vita in scdm descendē
rūt. agriculturā videlicet z pastoriam. z ppter
vtilitatē ceperunt colere agros. z fruct? p̄cipe
re. plātare arbores viles z colligere fructus.
Itē dephendere animalia. cōcludere z mānuēce
re ipsa. Et pmo ceperūt oues ppter vtilitatez
z facilitatē. hec nāqz maxie natura q̄te sunt.
ad vitā hoīm aptissime. ad cibū em̄ lac z case
us cōpetūt. ad vestitū p̄o pelles z lana. de in
de aut ceperūt z domesticauerūt animalia cetera
q̄ hūano generi vilia cēpendērūt. z ad hec
ex oibz generibz domesticatio multa silue
stria esse affirmant in locis diuersis. nā in fri

fla multe dicunt esse ouiu feraru greges. in la-
mouace capre. in italia multas esse sues feras
nemini est ignotu in dardania medica et tra-
cia multi boues fere. asini feri in frigia et cao-
nia. equi feri in hispania citriore. Dicam ita-
q; de animalibus nutriendis que scire potui ex
doctrina prudentiu antiquoru q; experientia
modernoru. Et quia non omnes per omnia sed
certa. et per certa periciores vel min⁹ periti in-
ueniunt. supplementu huius operis relinquo
viris maxime expertis in talibus. na vt ait phi-
losophus: experientia facit arte. et plenius ea-
cui naturalis ratio est annexa. veru quia inter
cetera animalia equi censetur nobilior. et ma-
gis necessarius tam regibus et alijs principi-
bus tempore bellozu et pacis q; ecclesiariu pre-
latis et per consequens ceteris dicam pmo de
ipsis plenius. de ceteris sub copendio. quib;
de genere multa equoru dicta poterunt ada-
ptari. propter affinitate nature ipsorum.

**Capitulu primum. De eta-
te equorum et equarum.**

Reges equoru et equar qui habere vo-
luerit pmi vt ait Varro. spectare opti-
etate. videat ne sint minores triu annoz. ma-
iores decē annoz. Etas cognoscat equoru et

fere oim q; vngulas indiuifas hnt. et etia cor-
nuta sunt vt idē ait. et siliiter palladi⁹. q; equ⁹
in triginta mēfib; pmiu dētes medios dicit
amittere. duos supiores. et totidē pmos. et
pmi eieci et totidē inferiores incipientes quar-
tu agere annu eiciūt. et totidē pmos et pm-
eieci renascunt. Quito anno incipere amit-
tūt siliit alios qtuor scz duos supiores et du-
os inferiores pdictas pmos. q; renascentes
septo anno implere incipiūt. Septio oēs hie
solēt relatos et cōpletos. Et autē sunt maio-
res cui⁹ etatis sit intelligi negāt posse. pter q;
cū dentes sint facti brochi. id est plicati et sup-
cilia cana. et sub eis lacus id est cōcauitas qd
cū aperuerit. dicit habere ānos sedecim. vir
autē prudens et expertus nris tpi; ait q; equ⁹
habet duodecim dētes scz sex supiores. et sex
inferiores. qui omēs sunt anteriores. cū qui-
bus cognoscant etates et tēpora equoz. dein
de habēt scalones. et post illos hnt molares.
et pōt esse q; qdam eq; plures hnt. et tūc dētes
sunt dupli. et pōt esse q; equ⁹ eiciat ex his ali-
quos. et amplius nō renascunt. et nō nocet eq;
nisi ad pascendū. qm ipsi p dētes anteriores
pascunt. Et ideo erit minoris pēij. et mastica-
re equoz est p dētes molares. dētes autē pmi
quos ibi mittāt sunt duo supiores. et duo in-
feriores. q; vocant pmi⁹ morsus et vacat pul-
lus pmi morsus. qd qdam dicit fieri secūdo
anno. et postea mutat alios qtuor dētes pro-
prios. scz duos supiores. et duos inferiores.
q; vocant medij. id est scdus morsus. et tūc vo-
cat pullus scdus morsus. deinde mutat alios
qtuor. scz duos supiores. et duos inferiores.
q; vocant quadrati. id est terci⁹ morsus. et qm
pullus nascit cū rauchis nascit. et postea na-
scunt scalones. et qm isti scalones nascunt ni-
mis lōgi adeo q; equū impediūt annonā mo-
lere et impinguare. ppter qd marisbalebi sca-
lones refecāt. et qm pullus fact⁹ est equus dē-
tes eius sunt ranores. et capita dentiu sunt
nigra et elongant. et p aliquos annos stabūt
canti. et cum incipit senescere color dentiu re-
uertitur ad albedinē. et transit ad colorē mel-
lis. et post hoc sunt albi vt color pulueris. et
sunt longiores. Sed ipsa dentiu longitudo
est aliquādo per naturā absq; senectute. pro-
pter quā causam refecant seminiibus dentes.
vt iuuenes esse credantur.

**Capitulu. ij. De forma
bonarū equarum et admistrarij. et qualiter tes-
neri debent.**

Omnia esse oportet ut ait Varro magnitudine media. quia nec vallas nec munitas decet esse equas. clunibus ac ventribus laetis. equos quos propter admissuram velis habere legere oportet amplo corpore. formosos nulla parte corporis incongruos. equum pecus paucendum in pratis. potissimum herba in stabulis ac praesepebus arido feno cum peperint ordeo adiecto bis in die. data aqua horum scire initium admissiois facere oportet ab equino xio verno ad solsticiū ut partus ydoneo tempore fiat. scilicet multarum herbarum ut mater habeat habundantiam lactis. Et hoc enim corpus et membra pulli gradiora fient duodecimo enim mense die decimo nasci dicunt qui post ipsum tempus nascuntur in utilia existunt. admitti oportet cum tempus anni venerit bis in die scilicet mane et vespere. sed alteri diebus equa alligata celeri admittunt neque equi frustra cupiditate impulsu. semen eiciunt quoad satietas sic admitti ipse significat se defendunt. Si fastidium silendi est squille medium contemnit cum aqua ad mellis spissitudinem in natura equae cum ea retagunt. et postea cum eadem naves equi. sciendum etiam quod equus debet gigni a stellio ne quem gnaragnum vocamus vulgariter. diligenter custodito parum vel nihil equato. et cum mino

re labore quam poterit. quia quanto magis cupiuerit equa tanto plus et copius spermata emittet. et maior in ventre matris gignet pullus amplius mater cum fuerit pregnans non nimis pinguis nec nimis macra existat. sed medium teneat. quia ex nimia pinguedine intrinseca locus pulli ardeat. ut corpus et membra pulli sufficienter dilatari non possint. nimis autem macra non potest sufficiens nutrimentum filio ministrare. quia propter macilentum et debilem nascitur. Item ut ait Paladius equa pregnantis non irascatur. nec famem frigus tollerat. nec inter se locis comprimatur angustius. Item equas generosas et quae masculos nutriunt alternis annis submittere debemus. ut pallis copia puri lactis infundatur. ceterae passim replendo sunt. Item dicit quod admissari quibus annorum ad minimum esse debet. sed semina recte binia concipiet quae si decennium excedat iners et ea nascetur soboles. Item scribit Varro. quod equae pregnantis cauere oportet ne laboraret plusculum neque frigidis sint. eo quod algore matris pregnantibus obest. Ideo in stabulis humum aut ab humore prohiberi oportet clausuras habeat hostia ac fenestras. et in praesepebus inter singulas ponant longaria. id est longa ligna quae eas discernant ne inter se pugnare possint. Item dicit pregnantis neque impleri cibo neque esurire oportet.

Capitulum. iij. De natura equi et natis qualiter teneri debent.

Um pullus nascitur vtile est quod nascatur in loco petroso et duro et montuoso. eo quod ex loco petroso et duro sunt virgule duriores. ex loco montuoso sunt crura meliora. propter exercitium cundi supius et deorsum natum pullus per bona pascua matrem sequatur duobus annis. non amplius. eo quod tunc naturaliter incipit se habere ad coitum. et volens matrem vel aliam equam ascendere et ascendens deterioraretur. et defacili possit in alia qua parte ledi. verum si sine matre ac ceteris equabus stare visus ad triennium possit in pascuis plurimum sibi conforter ad erutum et totum perfonem salutare. quibus mensium pullis factis cum reuertuntur ad stabulum danda farina ordecacea mollitiam et fursibus et si quid aliud terra naturae libenter edat. ut ait Varro anniculis iam factis dandus ordeum et fursures donec erunt lactantes. nec prius biennio sunt remouendi a lacte. donecque stant cum matribus interdum tagendi sunt manibus ne cum seiuncti erunt exterreant eademque causa ibi frequenter suspendentes ut equali consuecant hominum videre facies et frenorum quod dicitur stipitum.

Libet

Capitulū. iiii. De capti- one et domatione equi.

Am pullus est duorū annoꝝ laqueari
debet suauit. causa laqueo grosso ⁊ for-
ti de lana cōposito. eo q̄ lana ppter suā molli-
ciē ad hoc habilior est lino vel canapo. debet
aut laqueari recēt vel nubilo tpe. nā si tpe ca-
lido insueta captiōe nimīū laborēt. possent fa-
cile ledi. Ipso aut capto ⁊ laqueato ad socie-
tatē cuiusdā equi domini cōducat. Cū em̄ sa-
lubri⁹ cōducat. q̄ similia silib⁹ gaudēt. Clar-
ro aut dicit meliorē fieri equū qui triēno cō-
pleto domat. a quo tpe dari farago. id est fari-
na solet. q̄ ppter purgatōz eq̄no pecori ma-
xime necessaria est q̄ dieb⁹ decem fieri debz.
nec pati vllū aliū cibū gustare. ab vndecimo
p̄o die vsqz ad quartū decimū diē ⁊ decē die-
bus vltra dandū ordei q̄tidie ad iacentē mi-
nutatim. deinde mediocritē extergendū ⁊ ex-
trahendū. ⁊ cū sudarit oleo pungendū. Si
frigus erit faciēdus in stabulo ignis erit. ad
domandū binis retinis de forti cozio. ⁊ hūili
p̄sepio alligē. ne ppter suā seuitiā fractis reti-
nis ledat in cruribus. vel alia sui pte. ⁊ donec
in sua p̄seuerauerit seuitia semp sui filis do-
mini societate obtineat. ⁊ cū manu sepe tanga-

Nonus Fo. Cxiij.

tur leniter ⁊ suauē. nec vnq̄ cum eo grauiter
indignēt domans. ne ob indignationē viciū
aliquod sibi assumat. sed em̄ cū magna p̄seue-
rantia leuitatis māsuēcat. donec mansuetus
efficiat vt deest. ⁊ pedes lauare ⁊ pcuti patiat
admodū ferrandi. imponēdus est etiā sup cū-
bis in die puer aut ter vel pluries. interdum
paruus cum ventre postea sedens.

Capitulum. v. De custo- dia equorum.

Quo talis p̄beat custodia. capistrū fa-
ciē de corio forti ⁊ hūili p̄mo in eq̄ ca-
pite imponat. et binis retinis alligē p̄sepio.
vt supius est exp̄ssus. ⁊ eius pedes anteriores
pedica de lana facta viciuent. ⁊ vni pedū pos-
teriorū alligē. ne añ ire aliq̄ modo possit. in-
de q̄dē fit pro sanitate crurū cōseruāda. loc⁹
p̄terea vbi equ⁹ morat bñ mundus existat. in
die nocte p̄o fiat eidē lect⁹ de palca vel grossi-
ori feno vsqz ad gēna p quiete. sumo mane
inde tollat ⁊ tergat eius dorsum ⁊ crura ⁊ oia
mēbra eq̄ decēter terforio. deinde p potu ducat
ad aquā puo passu. teneat autē equ⁹ tā in ma-
ne q̄ in sero vsqz ad gēna vel paulo sup spa-
cio triū horarū in aqua dulci frigida vel ma-

Libet

rina. eo q^d dulces aq^{ue} naturalit^{er} equi cū defic-
cāt. vel ppter frigiditatē dulcē. vel siccitatem
marine coartādo hūiores descēdētes ad cru-
ra q^{ue} sūt egritudinū cause. Postea p^{ro} cū equ^{us}
redit ad stabulū nō intret illo mō donec ei^{us}
crura tergant^{ur} et desiccant^{ur} ab aq^{ua}. q^{ua} sūositas
stabuli et sua calitate solet adducere gallas et
malos hūiores crurib^{us} madefact^{os}. Est etiā vi-
le valde q^{uod} equ^{us} assidue comedat in fra iuxta
pedes anteriores. vt vix possit p^{ro}bēdaz et fenū
ore cape. ita q^{uod} colluz cogat^{ur} et redere pro cibo
sumēdo. q^{uod} ex h^{uius} collū efficit^{ur} gracili^{us} et pulch^{rius}
est. comedat equ^{us} iuuenis fenū herbā oz dei
auenā speltā et silia. nā fenū et herba ppter hūi-
ditatē ipsor^{um} ventrē et corp^{us} totū dilatat et au-
gēt. Cū p^{ro} sūt in cōpleta etate comedat etiā
paleas oz dei. ex q^{ui}b^{us} nō supflue impignat^{ur}.
sed in cōpetētib^{us} carnib^{us} retinet^{ur}. et sic p^{ro} secu-
rino fatigari. nā equ^{us} esse debet nec nimis pi-
guis. nec nimis macer. s^{ed} medius int^{er} ea. Si
enī fuerit nimis p^{ro}guis. hūiores supflui faci-
le ad crura descendūt. et egritudines creat^{ur}. q^{ue}
solēt in equor^{um} crurib^{us} euenire. et p^{ro}cipue acci-
dūt eis facile cū subito aliq^{ui}bo laborib^{us} vexan-
tur. ex nimia p^{ro} macie deficiunt vires eius. et
reddūt turpior ad videndū. equus p^{ro}terea p^{ro}se-
cre etatis iⁿ veris t^{em}p^{or}e circa mellesem herbas so-
lū comedat ad purgandū. nō foris. s^{ed} sub recto
p^{ro}manēs. grosso regimie lance coop^{er}. ne ex fri-
gidityte herba et infrigidē. vel morbos gra-
uios incurrat. Aqua p^{ro}terea pro ponē ali-
q^{uod} nūlū salita sit suauiter. curres vel parū tur-
bata. eo q^{uod} tales aq^{ue} sūt calide et grosse. ideo
q^{uod} nutritiores et magis cōgrue sūt equor^{um}
corporib^{us}. Itā quāta aqua frigidior et veloci-
or est in motu. tanto min^{us} equū nutrit et refi-
cit. ferrari d^{icitur} equ^{us} ferri sibi cōuenientib^{us} ro-
tūdis admodū vngulile. lenib^{us}. et vngulis iⁿ cir-
cuitu strictis et b^{on}is adherētib^{us}. nā leuitas ferri
reddīt equū agīle ad lenandū pedes. et ip^{si}us
strictura vngulas maiores et fortiores facit.
equ^{us} p^{ro}terea sudat^{ur} vel foris calefact^{ur} non de-
bet aliq^{ui}d comedere vel portare. donec coop^{er}-
tus vel paulisper duct^{us} a sudore et calore fue-
rit liberat^{us}. Et scēdūz q^{uod} insueta eq^{ui}tatio sero-
tina nocet eq^{ui}. sed matutina plurimū cōmēda-
tur. optet p^{ro}terea equū b^{on}e continue coop^{er}atū
lineā t^{em}p^{or}e calido. p^{ro}ter muscas. et laneā t^{em}p^{or}e frigi-
do. ppter frig^{iditatem}. Et nota q^{uod} ppter sanitatē equi
seruandā de vena colli p^{ro}flueta q^{uod}ter est fleubo-
tomād^{us} iⁿ āno. sez vere estate autūno et hyeme
Flotandū est etiā q^{uod} equ^{us} b^{on} et diligēt custō-
dit^{ur} et moderate vt cōuenit eq^{ui}tat^{ur} vt in pluris

Florus

bus circa spaciū. xx. annorū valid^{us} p^{ro}seuerat.
Capitulū. vii. De doctri-
na et morigeratione equi.

Itaq^{ue} morigeratiōe primū adhibeat ei
frenū leuissimū et valde debile. cui^{us} mor-
sus sit melle vel alio dulci liquore punct^{us}. nā
tale frenū facili^{us} et acceptabili^{us} sufficit. et p^{ro}-
pter dulcedinē ip^{si}m libētius iterato recipiet.
et postq^{uod} frenū sine difficultate recipiet. aliq^{ui}bo
dieb^{us} mane et sero ducat^{ur} ad manū. donec op-
time ductorē sequat^{ur}. Deinde absq^{ue} strepitu si-
ne sella q^{uod} suauit^{er} et leui^{us} ponū equit^{ur} paulis-
per. et p^{ro}uo passu. et a dextris et sinistris sepe vol-
uat^{ur}. et si op^{or}uerit pedester cū aliq^{ui}b^{us} ante-
cedat. et oī die p^{ro} loca plana non saxosa de ma-
ne tēpeltine vsq^{ue} ad mediā terciā equit^{ur}. cuz
p^{ro} spacio vni^{us} mēsis sine sella fuerit equita-
tus. eidē sella suauit^{er} et sine strepitu imponat^{ur}.
et cū ea ducat^{ur} leuiter. donec ip^{si}us venerit h^{uius}
male. Cū aut^{em} equitator equū ascēderit enī nō
moueat. donec sibi p^{ro}anos aptauerit. nā equ^{us}
ex hoc quierit^{ur} vsū assumit ad cōmodū equi-
tātis. post hoc aut^{em} frigidō t^{em}p^{or}e accedente mo-
dus instruedi equū talis sequat^{ur} vīcz q^{uod} equi-
tator faciat ip^{si}m p^{ro} agros aratos sūmo mane
moderate tricare. itā a dextris q^{ue} a sinistris se

Liber

pe voluado habena freni dextera p vnū pol-
licē ex trāfuerio curtiore alia existēte. qā equi
naturalit̄ est pronior ad sinistrā. z si expedie-
rit mutet sibi frenū foris. adeo q pro velle fa-
cile teneat. Trotari dico equū p terrā aratā et
z nō aratā z p equalē. z inequalē. vt assuescat
pedes z crura leui⁹ eleuare. z idē fiat per loca
arenosā eadē ratiōe. z cū bene trotare sciuerit
p eadē loca. z eadē hora breuiori saltu q pote-
rit calopet. hoc aut nō fiat nisi semel i die. nā
ex supfluitate calopadi sepe retrogradi fiunt.
O bseruet etiā equitator in pncipio cursus et
in trotando z calopado. vt manib⁹ teneat fre-
ni habenas. inferi⁹ iuxta dorsum. itaq equus
paulatī curuando collū caput inclinet in tñ
q os semper deserat iuxta pect⁹. ex hoc etiā cla-
rius videt gressus suos. z meli⁹ ad vtrāq par-
tē voluit. z facili⁹ retinet ad libitū eqtantis.
p̄terea cōsiderari z cognosci debz duricies et
mollicies oris equi. z fm eius duriciē z molli-
ciē imponat eide frenū quozū multa sunt ge-
nera. nā sunt valde leuia z quedā min⁹ z que-
dā sunt asperrima z durissima. qdam minus
z qdam media inter p̄dicta. sz ipsozū formas
scribere obmitto qā nota sunt apud frenozū
artifices: nec pnt sic apte scribi. quēadmodū
possunt oculata fide videri. est etiā plurimū
vtilē ipm. ciuitates equitare frequēter z p̄ci-
pue vbi ars exercet fabrilis. vel fit strepit⁹ vl
sumul⁹. Ex hoc etiā desinit esse pavidus. z se-
curitate atq audaciā sumit. q si p̄dicta loca
trāsire trepidat nō cogat acriter calcanti. aut
p̄ge verberib⁹. sz leue verberē blā diendo du-
cat. O p̄ter etiā sepe ascendere equū z de ipso de-
scendere leuit. vt assuescat i ascēsu z descēsu
stare pacifice z q̄te. z p̄dicta oia seruāda sūt
donec dētes eq p̄fecte fuerint imutati. qd fit
p spaciū qnq̄ cōpletoz annoz. mutas denti-
bus q̄ salubz poterit sibi de maxilla inferi
ori q̄tuor extirpentur dētes. duo vici ex pte
vna. z toridē ex altera. q̄ scaliones z plane nū
cupant a plurib⁹. freni morisū cōtinue aduer-
santes. z anteq̄ frenū imponat eide pmittan-
tur vulnera solidari paulisp. z tūc frenū bñ si-
bi adhibeat. Et nota q os equi d̄z esse nec ni-
mis durū. nec nimis molle. sed mediū int̄ ea.
Itē nota q equi p̄pter dictā dētiū extirpati-
onē fit pigrioz. eo q ex h amittit ferociā z fu-
rore. post extirpationē dētiū equitē. vt dixi re-
mouēdo cū ad sale puulos. z sepe obuiando
vt assuescat intrare i eos et discedere ab eis dē.
Cū frenū inuentū est cōueniēs eq. nō mutet.
ne ipsa mutatiōe os deuasec equi. Cū equi

Nonus Fo. Cxiij.

se habuerit cōueniēter ad frenū assuesci debe-
bit. z curat sumo mane semel q̄libet bebdo-
mada p viā bñ planā circa spaciū q̄te p̄is
miliarij vni⁹ i pncipio. z deinde vsq ad vnū
miliare cursus poterit augmētari. z ampli⁹ si
placebit. Et est sciendū q q̄nto frequēti⁹ mo-
derate curatur tāto fit celerior z agilior. p̄pter
vsum. Est tñ cōtrariū frequētato vsui currēdi
q equi ex hoc fit flagrantior defacili. z impa-
tēs. si nimis festinat ad cursum. z sic assuete
affrenatiōis maximā p̄tē p̄dit. Sciēdum est
etiā q postq̄ equi p̄fecte doct⁹ z cōsuet⁹ fue-
rit affrenādī. eqtator frequēter ipm debz face-
re calopare currere z salire. moderate tñ. quia
lōga quies desidīa parit equo. z ea in q̄b sue-
rat instruct⁹ facile obliuiscet. Que dicta sunt
de instructiōe equoz locū hnt in eqs ad rem
militarē p̄nētib⁹ tñ. nā aliq deputant ad ves-
cturā. aliq ad missurā. aliq ad cursuram. vt qui
ad p̄dicta parant. Aliq ad quadrigā. q̄ diuersi
sumode sunt ad sua officia instruendi. Itē q̄
dā eqs hnt volūt placidos z q̄etos. z tales ca-
stradi sunt. qz dēptis testiculis q̄etozes sūt.

Capitulū. viij. De cogni- tione pulchritudinis equorum.

Libet

Quus pulcer h3 corp? magnū z lōgū z
sue lōgitudini pporcionaliter oīa mē
bra respondēt. Caput eius sit gracile sicū et
puenient longū. z magnū z laceratū habeat.
nares inflatas z magnas. oculos grossos vel
nō occultos. auriculas pūas z aspideas de-
ferat. Collū habeat longū et gracile. velut ca-
put. crines paucos z planos. pect? grossū. z
q̄si rotundū. dorſūz curvū et q̄si planū. lūbos
rotundos grossos. costas grossas z bonias. vē-
trē longū. anchas lōgas z dēſas. crinē lōgū
z ampliū. Caudā habeat lōgam cū paucis et
plamis crinibz. Tropas lātas z bñ carnosas.
gareta satis ampla z sicca. falces habeat cur-
uas vt ceru? Crura bñ ampla z pilosa. iūctū-
ras crurū grossas z curtas vt bos. vngulas
pedū amplas duras z cōcavas. prout decet.
sit etiā equ? altior aliq̄ntulū in pre posteriori
q̄ in anteriori. vt ceruus. collū deferat eleva-
tū. et sit in eo grossicies circa pect?. de pilo di-
uersi diuersa sentiunt. sed pluribz videt q? bo-
uinis sturū sup oībus est laudādus. Sciē-
dū est deniq? pulchritudo equi melius po-
test cognosci in acie. q̄ piguedine eq̄ existēte.

Capitulum. viij. De si- gnis bonitatis equorum.

Elizor equoz est ille q̄ habet visum am-
plū. et videre suū est longinquū. z for-
tē habet guardaturā. et fortes aures. et lōgas
comas et curtas gambas de retro. z subtile
mufellū. z caput nās z suaves pilos. et am-
plas grappas. et collū grossū. et comedit be-
ne. equ? habens nares magnas z inflatas z
oculos grossos nō cōcavos audax naturalitē
reperit. equ? habēs os magnū matillas gra-
ciles z macras. z collū longū z gracile p̄sus
caput. ad frenandū est abilis. equ? habēs co-
stas grossas vt bouinas z ventrē ampliū pē-
dentē laboriosus z sufferēs indicat. Equus
habēs garecta ampla z extensa. et falces ex-
tensas et curtas. q? garecta interius respiciāt
in gressu celer z agilis debet esse. Equus ha-
bēs garecta curta. z facēs extensas z anchas
turbas debet naturalitē ambulare. Equ? ha-
bēs iūcturas crurū naturalitē grossas. z pa-
sturalia curta velut bouina fortis esse censet.
Equ? tenens ad se truncū caudē stricte inter-
cotas. fortis z sufferēs est. vt in pluribz. sed nō
celer. equ? hñs crura z iūcturas crurū sa-
tis pilosas. z pilos in eis dē lōgos. laboriosus
existit. sed agilis nō defacili reperit. Equus
habens clunē longā z amplā. et anchas lon-

Flomis

gas et extensas q̄ sit altior posteriorius q̄ ante-
rius velox in longo cursu. vt in pluribz repit.

Capitulum. ix. De signis

malitie et vilitatē equoz z vilitatē p̄cij ipoz.
Quus habēs matillas grossas z collū
curtum nō defacili affrenat decenter.
Equ? hñs albas vngulas vniuersas vix vel
nunq̄z duos pedes habebit. equ? hñs auri-
culas pēdentes z magnas oculos cōcavos lē-
tus z remissus existit. q̄ supmū vasi equi est
multū bassus nō pōt respirare p nares. z ideo
min? valet. q̄ equ? videt i die et nō in nocte
dimidiat p̄cij et? hoc aut cognoscit si ducis
equū i nocte ad rē quā timet in die. z tūc nō ti-
met. z q̄ nō mouet pedes in die sic in nocte.
Si oculi eq̄ sunt albi miorat valde p̄cij et?
q? ducet? ad nūē vel locū frigidū nō videt. s?
i loco nō lucido z tpe calido bñ videt. Equ?
iactās aures suas retro: sum in oī tpe mioris
est p̄cij. q? surdus est. Qñ equ? nō binnit nes
q̄ clamat nec aliq̄nē sonūz cū ore facit surd?
est. Equ? hñs durū collū et ipm est sp̄ exten-
sum et cū ambulat nō lenat caput z non mo-
uet ad collū ad dexterā v? sinistrā. est pessimi
vicij. z est magnū piclū eq̄tantibz. q̄a nō pōt
volui ad sensūz et? ideoq̄z pro milite nō ē bo-
nus. Equ? cui vadit reuma intra vt arcus.
pūi est p̄cij. q? pessime vadit. Equ? cui? ante-
riora crura torquent vt arc? teneri nō debet
cū sit pauci valoris Equ? cui? anteriora cru-
ra mouere vident semper maloz est morum.
Equ? leuās candaz supius z infer? mali est
vicij. Equ? cui semper est inflatio sup genu in
primo tpe suū iter amittit Si eq̄ videt infla-
tio dura i pedibz anterioribz vel postremis in
sua opatione nō nocet. z dicūt q? si in pedibz
anterioribz est inflatio dura secur? est. q? aliō
malū nō descendit ad ea. Equ? hñs in oībz pe-
dibz rapas. z nō pōt curari mioris est p̄cij. q̄a
turpioris apitōdis existit. Equus cui? pūi de
iūctur? reuertant? i sursum i sua opatiōe z nō
ledit. et vngule et? fortiores existūt Si equ?
mouet pedes alio modo q̄ aliq̄ eq̄ ledit in sua
opatiōe. ideoq̄z minuit p̄cij eius. Si vn? pe-
dū de retro effido aliū tāgit multū in sua op-
atione nocet eidē. si testiculi eq̄ sunt multū ma-
gni turpior est. et in operatione nocent. Et si
eius virga semper est pendēs turpior est. et nō
est ab honesto homie eq̄tandus. morphea id
est albedo in collo in mustellino v? supra ocu-
los turpiorē facit equū. sed in opatione nō le-
dit mouere de flancibz equi nō est bonum.

Liber

Capitulum .x. De egritudine dinibus equorum et cura eorum.

Ita sup^o de pulcritudine et bonitate eq^u
rū. videndū est de egritudine et mor-
bis eisdē venientib^{us} tā naturalit^{er} q^{uam} accidentalit^{er}.
Et p^{ri}mo de his q^{uod} sibi obveniunt p^{er} naturā. q^{uod}
q^{uod}q^{ue} defectu v^{el} occasiōe aliq^{ui}q^{ue} minuit^{ur}. v^{el} aug^{mentat}
mēt^{ur} auget t^{em}p^{or}e raro. v^{el} t^{em}p^{or}e nascit^{ur} h^{ab}it^{us} maxilla
inferiore sup^{er}iore lōgiorē et filia. Et q^{uod} nascit^{ur}
cū aliq^{ui}q^{ue} sup^{er}fluitate carnis i pedib^{us} v^{el} aliq^{ui}q^{ue} cor-
pis p^{ar}te. q^{uod} mur^{us} v^{el} callū d^{icitur} vulgarit^{er}. q^{uod} murus
sine corio efficit^{ur}. Et q^{uod}q^{ue} accidit q^{uod} in aliq^{ui}q^{ue} p^{ar}-
te corporis q^{uod} mur^{us} v^{el} callū d^{icitur} fuit sup^{er}fluitates
carniū. v^{el} ut glādule sub^{ter} coriū. Minuit^{ur} ve-
ro cū nascit^{ur} h^{ab}it^{us} oculū v^{el} auriculā aut nares
alijs p^{ar}tiorib^{us}. v^{el} h^{ab}it^{us} v^{el} nā anchā alia cur-
tiorē. v^{el} totū crū aliq^{ui}q^{ue} minuit^{ur}. Preterea na-
tura et fallit q^{uod} equ^{us} nascit^{ur} obliq^{ue} crurib^{us} tā
in anteriori p^{ar}te q^{uam} posteriori. sili mō de vngu-
lis et pedib^{us} q^{uod}q^{ue} naturalit^{er} obliquant^{ur} et q^{uod}
q^{uod} nascit^{ur} cū zardis et garetis et gallis in cru-
rib^{us} p^{ar}uenientib^{us}. ex p^{ar}te v^{el} matre h^{ab}it^{us} eas.
est em^{en} zarda q^{uod}ā inflatio ad modū oui v^{el} ma-
ior v^{el} minor q^{uod} tā in p^{ar}te inferiori q^{uam} exteriori
nascit^{ur} in garetib^{us}. Balla est q^{uod}ā tumefactio ad
modū p^{ar}te vesice magna v^{el} nux. q^{uod} circa iūctu-
ras crurū iuxta vngulas generat^{ur}. Cura in p^{ar}

Nonus Fo. Cxv.

dictis morbis q^{uod} nascunt^{ur} equo in v^{el}tre matris
ex defectu nature nō pōt medicina cōgrua in-
ueniri. nā cū equ^{us} nascit^{ur} obliq^{ue} crurib^{us} poste-
riorib^{us} ita q^{uod} ipsa crura obliquant^{ur} interi^{us} p^{ar}ueni-
endo v^{el} intus ferrēdo v^{el} nū pedes ad aliū in-
egressū eq^{uod} in p^{ar}te interiori coraz iuxta testicu-
los ferris ad h^{ab}it^{us} decētib^{us} decoquat^{ur}. faciēdo ex
trāsverso tres lineas in v^{el}traq^{ue} p^{ar}te coraz. de-
inde quotidie more solito equitet. Tūc em^{en} in
suis gressib^{us} vna cora v^{el} alia fricabit^{ur}. et ex fre-
q^{uod}nti tactu coraz excoziabit^{ur} p^{er} cocturā. v^{el} ut
plaga. ex q^{uod} equus crebros ardores senties p^{ar}-
get aptius solito. simili mō fiat in crurib^{us} an-
teriorib^{us} faciēdo cocturas p^{ar}dietas interi^{us} in
lacertis obliq^{ue} vngulis v^{el} pedib^{us}. hoc reme-
diū inuenit^{ur} nā ferrēdo equū freq^{uod}nter p^{ar}nt vn-
guli aptari decent^{ur}. et admodū rotunditatis fer-
ri dirigi quoq^{ue} modo. solet etiā equ^{us} aliq^{ui}q^{ue} in
firmari de vno pede ad aliū. p^{ar}pter maciei de-
bilitatē cui pōt adiūcta pinguedie subueniri.

Capitulum .xi. De infir- mitate muri curanda.

Quia infirmitatē muri dico. q^{uod} illa su-
perfluitas carniū quā p^{ar}di v^{el}q^{ue} ad sup^{er}fi-
ciem coriū rariū incidat^{ur}. deinde si loc^{us} ner-
uosus nō fuerit ferris rotundis calefact^{us} decē-
ter coquat^{ur}. Si p^{ar}o loc^{us} fuerit neruosus resal-
gari puluerizari pōdere vni^{us} careni sup^{er}asp^{er}-
gat aut plūs v^{el} min^{us} ponat^{ur}. v^{el} expedire v^{el}
debit^{ur}. Nā et saligare v^{el} ut ignis corrodit. de-
inde corrosis muri radicib^{us} fundit^{ur} intromit-
tat^{ur} in vulnere stappa in oīū albumie madefa-
cta ex ea totū impleat^{ur} vult^{us} et v^{el}q^{ue} ad terciū
diē mutet^{ur} semel in die ab inde in antea p^{ar} so-
lidatione festina accipiat^{ur} calce viua et tantū
de mollis et simul misceant^{ur} et ponant^{ur} in aliq^{ui}q^{ue}
p^{ar}niculo incēdant^{ur} lēto igne. donec ex eo fiat
carbones. et puluerizent^{ur} subtilit^{er}. et in vulne-
re ponat^{ur} cū stappa inuoluta in dicto puluere
mane et sero. donec carnes fuerint solidate. sp^{er}-
pus abluto vulnere cū vino forti. aliquātulū
calefacto i defecto resalgari ponat^{ur} cū calce vi-
ua tartaz. aumpigmentū et verderam^{us} pulueri-
zata simul eq^{uod} pōdere ter v^{el} q^{uod}ter donec radi-
ces muri fuerint cōuenient^{ur} cōmisse. pus optie
abluto vulnere cū aceto. q^{uod} puluis est minus
violentus alio sup^{er} dicto. sed v^{el} aut nunq^{ue}
ibidem pili nascunt^{ur}. sed in his nascendis ali-
quid infra scribetur.

Capitulum .xii. De glā-

dulis et scrophulis.

payh ad obelium I iii

Liber

Et ceteris supfluitantibus carniū q̄ nascunt̄
int̄ coriū z carnes q̄ dicunt̄ vulgariter
glādūle siue testudines siue scrophule dico q̄
scisso corio p̄ longū nisi est aliq̄ glādula z ex
trahat̄ manibz. cā prius ungulis excarnādo.
v̄ scisso corio supasp̄gat̄ pulvis calēs resalga
rū tritū. vel ferris decētibz coquat̄. vel supasp̄
gat̄ pulvis calcis viue. auripigmētū z tartari.
quā in p̄ximo capitulo muri dixi. deinde v̄rat̄
cura in capitulo muri sc̄pta. Si p̄o p̄dictā in
cissione vel excarnationē aliq̄ vena p̄cipit in
sanguine cōstringat̄ hoc mō. accipiant̄ iburs
due p̄tes. z tertia aloes epatici. z puluerizata
subulit̄ cū oui albumine agitent̄. z misceant̄. et
cū pulis leporū ponant̄ in vena. ad idēz valet
gypsum cū calce tritū. z cū granulis vuarum.
Itē valet ad idē sterē? eq̄ recens mixtū cū cre
ta. z cū acceto fortissimo agitata. Et nota q̄
p̄dicta sup venā cōstringendā posita non de
bēt vsq̄ ad diē scdm̄ vel terciū remoueri. Itē
sciendū est q̄ salubrius est p̄dictas glādulas
destruere sup dictis pulueribz. corio pus scis
so p̄ longū. q̄ v̄tione vel manuū extractiōe
si locis neruosis vel venosis existant.

Capitulu. xiiij. De egrit̄

tudinibz accidentibz equis. z cura eorum.

Upra dictū est de morbis z egritudi
nibz naturalibz. sequit̄ tractat̄ acciden
talū. dicā ergo p̄mo q̄ accidūt eis in capite. z
intra corp̄. scdo de his q̄ accidūt eis in capi
te z in tergo. Tercio de his morbis q̄ accidūt
eis in mēbris. a pedibz supra quarto. de lesio
nibus vngularū z pedum.

Capitulu. xiiij. De infir̄

mitate q̄ vulgarit̄ dicit̄ vermis z cura ipsius.

Et infirmitas euenit equo i pectore. p̄
pe cor. z in coris p̄pe testiculos. ex ma
lis humoribz calidis cōgregatis. in q̄busdāz
glādulis q̄s habēt in pectore z in coris. q̄ cō
currūt ad loca illa. p̄pter aliquē dolorē ibi ac
cidentalit̄ venientē. deinde descendūt ad cru
ra. z in eis faciūt inflatiōes. z ea crebris vlce
ribz p̄forāt̄. z q̄q̄ occasione vermis p̄dicti fi
unt in eq̄ corpe. p̄cipue in capite diuersa vlce
ra plimū tñ pua. ipm̄ caput inflātā. z q̄q̄z p̄
nares faciūt emittere humores velut aquā. z
tūc dī vermis volatū? cōgscit̄ aut̄ hec egrit̄
tudo ex inflatiōe q̄ fit ex dictis hūoribz in locis
p̄dictis. z ex vlceribz q̄ dicti hūores faciūt eū
exire conant̄ cura. cū dicte glādule tumefieri
v̄ plus solito augmētari vident̄. statim equo de

Nonus

cōsucta vena colli iuxta caput z in vtracq̄ pte
pectoris vel coraz cōsuetis venis vsq̄ q̄si ad
debilitatē eq̄ minuat̄. z supflui euacuent̄ hu
mores. deinde ponant̄ decētes setones in pec
toze v̄l in coris. q̄ hūores assidue attrahūt p̄
crebrā z cōgruā agitationē setonū. ex tali em̄
agitationē fit dolor. z inde p̄pter dolorē exeunt
hūores. nec ad crura descendūt. dicti p̄o seto
nes agitari nō debēt nisi duobz diebz elapsis
deinde mane z sero quotidie agitent̄ in tñ. q̄
duo iuuenes vire q̄libet fatigent̄ eq̄ prius p̄
uo passo nō modicū eq̄tato. deinde nō cesset
equus diē q̄libet fatigari. z caue ne comedat
herbas. de rebz alijs adeo parū sumat. q̄ vix
vires retineat z in locis frigidis i nocte q̄scat.
Si p̄o glādula illa vel v̄mis p̄ supdictas cu
ras nō decreseat. sed sup habūdantiā hūores
tumefaciētes supflue tñbz. tūc ille glādule
v̄l v̄mis extrahat̄ hoc mō. scindat̄ coriū z ca
ro p̄ longū vsq̄ ad inuentionē glādulaz. vel v̄
mis. deposito p̄o ille glādule vngulis excar
nent̄. z extra manibz extirpent̄. ita q̄ ipis ni
hil ibi remaneat. p̄me aut glādule radicit̄ ex
tirpat̄. ex stappa mūda z albumine oui infusa
vuln̄ totalit̄ impleat̄. z vuln̄ suat̄. ne stappa
possit exire. q̄ si vuln̄ sit in pectore liget̄ ante
pect̄ pecia linea. p̄p̄ ventū. deinde vuln̄ v̄l
q̄s ad diē terciā mutari nō dz. Sz ab inde in
antea bis in die muref̄ stappa madefacta cuz
oleo z albumine oui agitato vulnere tñ pus cū
vino abluto. et. it. diebz talia adhibeat̄ cura.
Postea p̄o bis i die abluat̄ vuln̄ cū vino ali
q̄ntulū calefacto. z intro mittat̄ in vuln̄. sup
pa in tali puluere inuoluta. vt in muri cap. di
cit̄. q̄ fit de melle z calce vīna. cuz p̄dicto v̄rat̄
puluere donec vuln̄ fuerit solidatū. setonibz
nihilomin⁹ agitat̄. z eq̄ quotidie fatigato vt
supius est exp̄ssuz. nota tñ q̄ equus eq̄tari nō
dz vsq̄ ad diē terciū. postq̄z v̄mis fuerit extir
pat̄. sed postea sic diē q̄libet vt p̄dixi. Aliud
medicamē fortius ad dictū vermē oīno desti
nandū scisso corio p̄ longū z carniū vsq̄ ad
denudationē v̄mis vt dixi resalगतū bñ tritū
z puluerizatū ponat̄ sup verme p̄dicto. post
modū bombez z os vulnere sanat̄. ne resalga
re possit exire. q̄ verme in nouē diebz potēter
corrodit̄. q̄ corroso v̄l destructo cures vuln̄
vt supius est exp̄ssuz. Si p̄dicti oībz hūo: es
cōstringi v̄l exicari non p̄nt. q̄n ad crura de
scendāt foramia velut vesicas p̄uas vel vlce
ra faciētes. tūc statim ferro rotundo in capite illa
vel vlcera vel vesice fundit̄ decoquant̄. pus
coquēdo magistrā venā pectoris ex transuer

Liber

so. q̄ tendit a loco p̄mis inferi? vsq; ad pedē. postea p̄o decoctis foraminib; crurū. vt di- xi sup̄asp̄gat in laterib;. calx vina solūmō in die bis sepa prims coctura foraminū ibi fa- cta. Ex si ex p̄merem̄sit crus inflatū. tali sub- ueniat cura. ponant sanguisugē crurū infla- tōdes abrafo p̄us loco. tumefacto vel etiā to- to crūre. d̄einde sanguie q̄sum poterit cū san- guisugis extracto. totū crus cū acceto z ceta alba in siml' agitaf' emplastrē. vel teneat in aq̄ frigida die q̄uidie m̄ae z sero. z hec fiat do- nec crura gracilia redigant. Contra p̄mē vo- latinū vt hūiores a capite subtrahant de am- bab; cōsuetis venis tiporū sufficient' minuat sanguis. deinde sethones sub gutture impo- nant. z agitent. z nutrat. z in loco teneat. z oīa fiant vt sup̄ in alio p̄mi dixi. Si p̄o p̄mis volatū? in emoygrā cōuertat. q̄ se- pe accidit. dāda sunt ei calida pāno laneo. ca- pite coopro z in loco calido. pro q̄te morāte ne fatiget aliq̄ mō. z semp̄ comedat calida vt fenū z aucnū. quia hic morbus frigidus est. sed ex eo raro euadet.

Capitulu. x. De mor

bo q̄ anticax vulgarit' nominatur z cura eius. Cidit aliqui qd̄ illa glāndula dicta q̄ cir- ca cor extat z in tū angē p̄pter hūiores ad eū decurros mores solito nō descēdētes ad crura q̄ augmētatio z inflatio ei? facit aposte- mata. q̄ qz propinquū est cordi crudelit' ad- uersat ei. z hec infirmitas anticax vulgarit' a plurib; antiq̄ vocat. cura cū dicta glāndula videt cū furore subito augmētari v̄ plus so- lito ingrossari. absq; mora. de pectore radici- bus extirpet vt in cura p̄mis sup̄ exp̄sum. z cū sit cordi p̄pinq̄. cautissime z cū summa dili- gētia extirpet. Si p̄o in extirpatione vel ex- carnatione ipsius ap̄iat aliq̄ vena. z prūpat in sanguine. tūc statim capiat z stricta manib; fi- lo serico strictē liget. q̄ si p̄pter sanguis habū dantiā vena capi nō posset ponant in vulne- re medicine stringentes sanguinem scripte su- pra cura glandularum.

Capitulu. xij. De cog

nitione strangulionis z cura eius. Vnt z alie aliq̄t glāndule circa caput eq̄ q̄rū aliq̄ sit sub gutture. q̄ accidentalit' augent' p̄pter hūiores eq̄ infrigidati als infir- mati ad eas de capite descēdētes. ex q̄rū aug- mētatiōe totū guttur inflatur. et cōstringunt meat' flatus exētes p̄ guttur. p̄pter q̄ equus

Nonus Jo. Cruj.

vix respirare pōt. Cura cū dicte glāndule vidē- tur subito crescere. vel plus solito augeri ita- tim sethones duces sub eq̄ gutture. imponā- tur z mane ac sero sufficient' ducant. ponatur etiā in equi capite lancea coopra z guttur plu- rics vngat butrio. p̄cipue strangulionis loc'. z in loco calido teneat. Si p̄o dicte glāndule p̄ serbonū agitationē nō detumescant. extir- pent radicē? z vulnera curent vt i cura vera- mis p̄dixi. Sed in appositione resalgaris dili- gēs adhibeat cautela. quia si in moderatiōe ponatur nimū carnes corrodit.

Capitulu. xviij. De mor

bo vularum z cura eius. Vnt z alie glandule q̄ nascunt inter ca- put z collū sub vtraq; parte maxillariū que similiter augent' ex fluxu reumatis a ca- pite. coartātes adeo meat' gutturis. q̄ equus vix poterit comedere vel potare. z hec egritu- do vocatur vuale. Cui nisi succurrat instans- ter subito moriet' cura. cū dicte glāndule subis- to vident' augeri z tumesceri velut oua coar- tantes guttur' arterias ferro decenter calido in cuspidē decoquant. vel acuta lancea cau- tius incidant. vel qd̄ melius est. mō dicto in verine tū ex vna pte quātū in alia si expedire videbit' z vuln' eodē mō curet z nisi medicina p̄dictis succurrat respirare impedit' z moriet'.

Capitulu. xviij. De do-

loribus z ipsorum curis.

Dolores accidunt eq̄ multis modis. p̄mo ex sup̄fluitate hūoz maloz in venis sā- guis intercluso. scdo ex v̄tositate ingredit' te in corp' eq̄ calefacti p̄ poros. v̄l orta intesti- nis ex hūorib; viscosis i eis extētib;. tercio ex sup̄flua p̄ meliōe ordeci v̄l alteri? filis tūefa- cti i stomacho seu v̄tre. q̄rto ex sup̄flua reten- tiōe vine velicā inflatis. sit etiā s; raro ex ni- mia potatiōe aq̄ frigidissime cum equ' fuerit mltū calefact'. cura si dolor sit ex sup̄fluitate hūoz v̄l sanguis. qd̄ coq̄cit qz torq̄t z mouē- tur ylia sine tūefactione aliq̄. z frequē eijcit i ter- rā z iacet z vene plus solito tumescūt. statim a vena cingularia q̄ est p̄pe cingula ab vtraq; pte sanguine minuat. Et ex quacūq; pte cor- poris sanguis h̄ri pōt v̄iq; q̄si ad debilitatē corpis minuat. deinde ducat ad manū p̄uo- passu. nec comedat neq; bibat. donec ex toto cessauerit dolor. dolor ex v̄tositate coq̄cit qz dolet intra corp'. z habet cōtinue ylia tūme- facta. z fere totū corp' plus solito tumefactū.

T. iij

Libet

Lū hec apparēt capulus vñ? de cāna q̄s groi
sioz poterit inuenire lōgitudie vñ? palmi vñ
ctus oleo supponat in vñū eq̄ pro pte maiori
z oprie liget cū aliq̄ spacio in capite caude. ne
possit extra exire. deinde statim cū festinātia
equitet diu. troscādo vel ambulādo p̄sus mōs
tuosa. z si t̄pus recens fuerit coopta lanca tē
neat cooptus. z cū manibz oleo vñet? fricentē
ylia fortiter. ex his em̄ calefit equ? z p canolū
extra ventositatē emitit. deinde bāda sunt eq̄
calida pro p̄mestione et potu. bibat em̄ aquā
cū cūmino z semine feniculi cōctū equali mē
sura in bona quātitate. cū fuerit aliquā tūlū
infrigidata z farina tritici sibi admixta z tā
diu sitat q̄ humisimodi aquā bibat. filiter cō
medat calida. z moret in loco calido regmine
lanceo cooptus. Si aut̄ dolor fuerit ex super
flua cōmestioe ordei vel alteri? similibz tumē
facti in ventre eq̄ vel stomacho qd̄ cognoscit
qz ventrē bz durū z ylia tumefacta. fiat deco
ctio malue mercurie brāche visine violaciē
pitariē z aliarū herbaz laxatiuaz in aq̄. z ad
dat de melle sale z oleo z fursure tritici z tepē
factā ponat in qdām vētriculo habere cano
lū de cāna cōuenient longū z grossum ad mō
dū clisterij. z p illud instrumentū mittat dictā
decoctio in ventrē equi p anū. z tūc qū mittit
stet equ? valde altior posteri? q̄s anteri? z aq̄
immissa opilef cōgrue anūs. ne aq̄ possit exi
re. postea p̄o ligno rotūdo bene polito venter
ducat a duobz homibz existētibz ab vtraqz p
te q̄ a parte anteriori incipiat z vsqz posteri?
p̄miendo vētrez ducat. eo pus vñcio cū oleo.
vel re alia liquida vñctiosa. postqz aut̄ vētr
bū fuerit duct? decopilef anus. z p loca mon
tuosa equitet p̄uo passu continue. donec egē
rit oia q̄ in ventre sibi missa fuerint. z de alijs
magnā partē z sic dolor cessabit. Si p̄o do
lor fuerit ex retentiōe vine velicā inflātis. qd̄
cognoscit. qz sub vētre vñ? circa loca virge ali
quā tūlū tumere videt. z sepe se iactat in terrā
tūc accipiant senariōes curianā pitaria z ra
dicez. sparagi quātitate equali. z in simul co
quant. z decoctē cū quodā fasciā longa z am
pla calide circa loca p̄ge ponant. et hoc sepe
fiat calefaciēdo emplastrū cū fuerit infrigida
tū. Ex si ex hoc nō puocat vñna experimentū
tale fiat p̄ga equi manibz vñctō oleo extrahat
oleoqz fricet. deinde terat aliquā tūlū piperis
cū oleo. z inter forame p̄ge auriculari digito
imponat. vel qd̄ meli? est cinices triti aliquā
tūlū cocti in oleo imponant. qd̄ si hoc nō pro
fuerit equ? cū quedā eq̄ per stabulū libere p̄

Nonus

mittat abire. sicqz necessario puocabit ad vi
nā. Et nota q̄ hoc remediū de iumēto qd̄ di
xi ad oēs dolores vñle reperit. quia volūtas
coitus valde naturā corroborat z confortat.

Capitulum. xix. De morbo infunditi z cura eius.

Ic morbo accidit eq̄ ex supflua cōmesti
one vñ? potandē. ex q̄bz sanguis supflue
augmētāz. z ad crura descēdēs p ipsa spargit
z impedit gressus ei. Itē accidit ex immode
rato labore faciēte sanguiez z hūiores ad cru
ra z pedes descēdere. gressus ei? impediētes.
ex q̄ vñgule mutari cogunt. nisi succurrat ei
dē. Accidit etiā qūqz ppter dolores ex hūio
labore z calefactioe veniētes z hūiores ad cru
ra descēdere faciētes. z hec egritudo vulgarit
infusio notat. Cura cū equus videt vñio vel
duobz aut pluribz pedibz claudicare z in gres
su crura grauit mouere. in sua etiā reuolutio
he gūiter se hēz. ea em̄ sunt infunditi signa si
est piguis z etatis pfecte. potus cidē ad sui li
bitū pbeat. z postea de ambobz timpozibz z
singillis cūtribz de venis solit vsqz qū ad de
bilitatē cōp̄is mittat. deinde in aq̄ frīgida
currēt vsqz ad ventrē eq̄ ponat. velocit z assu
due teneat in ea. nec aliqd̄ comedat donec in
teger fuerit liberat. Si p̄o fuerit iuuēis aut
thacer nō det ei pot? p̄dicit. s̄ in tūc cū freno
in acre frīgido teneat. qz colluz z caput cogat
extēdere q̄ntū pōt. deinde rotūdi lapides gros
situdis pugilli sufficient pedibz eq̄ supponat
ac si ei fieret cubile ad stratiū. nā ex assidua ap
positiōe lapidū rotūdoz pedes z crura i mor
tu exillūt. ex q̄ nerui crurū indignati ppter bu
thores gūitātē expellūt. s̄ pus pāno lineo in
aq̄ infuso sit edopt? nec comedat neqz bibat.
nec in sole moret donec fuerit ad statū p̄mu
z reducer. Et nota q̄ hec egritudo parum vel
nihil nocet iuuenibz equis. nam ex ea ipsozū
tibie ingrossantur.

Capitulum. xx. De morbo pulcini siue mulsiui z cura eius.

Britido ista fit ex calore liq̄faciēte pin
guidinē. q̄ opilat pulmōis arterias tali
ter q̄ equ? vñt respirare pōt. Et cognoscit qz
fit nariū magna sūflatio z yliozū crebra pul
satio. z hec egritudo pulsiuus siue bulsiuus
vulgaritē appellatur. Cura fiat potio de ga
riofilis nucibus. muscāz. cincibere. galangā
equali pōdere. cūmino semine feniculi equali
pōdere puluerizāz cū bono vino. et addatur

Libe

crocus i cōgrua quātitate: z tot vitella ouoz
quāta est q̄ntitas p̄dictorū. z dicta portio po-
nat in q̄dam corno bouio. z eq̄ tenēti artifi-
cialit̄ os aptū. et caput altū sine freno p̄pinct.
Ita q̄ in guttur ei⁹ descēdat. eq̄ capite spacio
vni⁹ hore suspēso. vt pono i intestina descen-
dat. deinde ducat ad manū vel vreni eq̄tetur
passu ne ipam vomere possit. q̄ p̄ vna diē vel
noctē nihil comedat. vt dicta portio nō impe-
diat. exeq̄ suū effectū. die p̄o scōda comedat re-
cēs herbas vel cānaz frōdes aut salicis vel
frigidarū herbaz. vt ponōis t̄p̄e calor. ex di-
cta nanz cura liberat equ⁹. si passio recēs ex-
istat. Si p̄o fuerit antiq̄ta incurabilis ē cē-
set. t̄m hoc mō curari tēp̄et vtraq̄ ylia duab⁹
lineis vna super aliā ab vtroq̄ capite coq̄nt
vt coartatione ignis ylioꝝ pulsatio minuat.
nares enī decent p̄ longū scindant. vt leuius
aerem attrahat et emitat. vel tempe vindemi-
arū cibetur vuis maturis. v̄l dulci musto po-
tenur. et sic curabitur a pullina.

Capitulu. xxi. De mor

bo infestati et cura eius.

Accidit enī hec egritudo cū equ⁹ su da-
tus vel supflue calcfact⁹ ponit in loco
frigido vel v̄toso. nā p̄ poros aptos v̄tus p̄
os z mēbra subintrat v̄n sequit̄ neruoꝝ attra-
ctio. parū tumorū hīs. dolores inducens. ac
impediens gressus eq̄. et vocat̄ hec egritudo
eq̄ vulgarit̄ infestati⁹. q̄ cognoscit̄ q̄a equ⁹ vi-
det̄ hīe collū parū extēsus. ita q̄ digiti v̄t pōt
capi vel alstringi. z in suo motu velut infundi-
tus impedire videt̄. z ei⁹ oculi lacrimant̄. cu-
ra tūc ponat̄ in loco calido. deinde aliq̄d vini
lapides fiat calidissimi. put pōt. et ponant̄ in
terra sub eq̄ v̄tre. pus t̄m sit cooptus de pan-
no lane lōgo et lato in t̄m. q̄ in q̄libet p̄te sars
sup totā eq̄ psonā. cui⁹ mediū stet sup dorſu
eq̄. z extremitates ab vtraq̄ p̄te deorsum pen-
deat. q̄ a duob⁹ hoib⁹ inferius teneant̄. z dicti
lapides paulatī et sepe aspergant̄ aq̄ calida. do-
nec totū cor pus z mēbra eq̄ redacta fuerit in
sudore. et tūc inuoluat̄ equ⁹ in dicto pāno. et
cingulet̄. et sic tā diu teneat̄ q̄ sudor cesset. z
tūc buniro vel oleo calido. vel aliq̄ alio liq̄do
rhetuoso sepe in die singula eq̄ crura fricent̄.
vel fiat decoctio palee frumētī arestaz alei ci-
neris z maluarū. et cū ipsa decoctione t̄m cali-
da q̄ntū pati pōt crura: et sp̄cialiter nerui ma-
desiat̄: et semp in loco calido teneat̄. et pro cō-
mestione vtatur cibus calidis. donec ad statū
p̄stintū reducat̄.

Florus Fo. Cxviij.

Capitulu. xxij. De mor

bo scalamati et cura eius.

Ec infirmitas interiora eq̄ desiccet. et
corpus macerat. z simū ei⁹ plusq̄ hois
fetere facit. z accidit eis ex diuturna macie. p̄-
ueniēte ex paucō cibo exhibito. z multo labo-
re calefaciēte. ac mēbra exticcāte. adeo q̄ nō
pōt impinguari. neq̄ sumere carnes. nec etiā
comedere curat. Cura i hac egritudine q̄ scala-
mat⁹ vulgarit̄ dicit̄ instandū est vniuersalit̄.
vt corpus eq̄ humectet̄. fiat q̄ decoctio herbe
violarie pitarie malue z fursus ordei q̄bus
bene decoct⁹ coles. et in hac aq̄ ponat̄ butiri
in bona q̄ntitate. z pōdus septe tarenorū cas-
sie sustule liq̄facit. ac cū instrumēto sup̄ sc̄pto
admodū clisterij parū calida imittat̄ in anū
eq̄. et fiat p̄ oia vt in capitulo doloꝝ sup̄ dicit̄.
coexcepto q̄ hec aq̄ tenēda est q̄ntū pōt i eq̄
ventre. postea fiat de vitellis ouozū croco cu
oleo violaz agitat̄ decent cū bono vino ala-
bo. et ponat̄ in corno bouio. z bis vel ter sibi
det̄ vt dictū est in tractatu pulcini. Aliud ex
pimentū equ⁹ in stabulo sol⁹ ponat̄. z p̄ du-
os aut tres dies nihil comedat neq̄ bibat.
postea det̄ sibi ad comedēdū lardū. v̄l carnes
porcie salite ad libitū ei⁹. nā ipsa p̄t famē z
lardū falsedine libent̄ comeder. z det̄ statim ei
ad bibendū aq̄ calida q̄ntū volēt. deinde eq̄
tet paulisp̄ donec v̄trem de p̄dictis euacuet̄. q̄
euacuato det̄ sibi frumentū bene mīdū. z cū
paucō sale coctū. z ad solē siccātū. vel aliē bis
in die aq̄s bibat. nā tale gñū adeo nutrit̄ z re-
ficit. q̄ equus ex eo facile impinguat̄.

Capitulu. xxij. De mor

bo aragaici et cura eius.

Ec infirmitas aragaic⁹ vulgarit̄ dicit̄
fit in eq̄ v̄tre. adducēs ei⁹ toriōes. et in
testinis rugitū faciens. equū emittere indige-
sta cogēs stercora. z liq̄da. velut aquā. q̄n v̄t
pōt equ⁹ aliq̄d comedere qui emitat̄ anteq̄
digerat̄ in v̄tre eius. q̄ q̄nt̄ accidit et come-
stione ordei vel alterius silis rei comeste neq̄
digeste. aliq̄n ex potatiōe aq̄ frigide. post co-
mestione ordei facta sine aliq̄ intervallo. z ali-
q̄n p̄pter festinū cursū seu galoppū factū sta-
tim post aq̄a pro velle ab eq̄ potatā. q̄ agitat̄
in viscerib⁹ propter cursū. fit etiā aliq̄n ex
nimia inflatiōe corpi eq̄. doloꝝē habētis. ex
q̄bus causis equ⁹ debilitat̄ in t̄m. q̄ v̄t po-
test a cruribus sustinere. cura cū videt̄ equus
bis vel ter stercus lōge emittere. velut aquā

Liber

et ordei indigestū. statim auferat ei frenū et sella
et liber p pascua dimittat abire. donec fuerit
cōstipat⁹. nec aū moueri debz. qz mor⁹ v̄tēz
agitat. et facit vt cibū emittat anteq̄ digestus
eritat. Itēz q̄ntum pōt cauēat a potu. nā in
hac egritudine aq̄ sibi nocet. ppter liquiditatē
īpius. Nūq̄z etiā ex dicta egritudine infundet
equ⁹. et tunc curet vt in dicto morbo docet.

Capitulum. xxiiij. De ci mona et cura eius.

Si et alia egritudo q̄ cimona vocatur
vulgarit̄ q̄ accidit cū equ⁹ diu stent īfri
gidat⁹ i capite. in q̄ flux⁹ reumat⁹ sit p nares
cōtinue. velut aq̄. sit etiā aliq̄ ex īfirmitate q̄
vermis volatū⁹ dicit. vñ sequit vt equ⁹ p na
res fere totā capitis hūiditatē emittat. Cura
fiat equo in capite coopta. et semp in loco cali
do teneat. et pro cibo calida dent. et ei dentur.
prodesse solet assidue pnas pascere herbas qz
cū pro ea extirpāda diu teneat caput deplūz
maxima ps īpsozū hūozūz p nares discurrit.
valet etiā si fum⁹ pecia⁹ vel bombicis p na
res ad cerebrū mittat. nā humores antiquit⁹
coagulatos dissoluit. sed vt plurimū hec in
firmitas incurabilis reperit.

Capitulum. xxv. De frigi gitudine capitis et cura eius.

Alpius frigiditas dolorē sibi facit i ca
pite. et sternutatioēs. et sibi tussim addu
cit et puocat guttur. q̄ leuiter accidit euz equ⁹
in stabulo satis calido ponit. et postea subito
ad frigidū ventū producit. et plurimū que ex
alijs frigiditatibz occasiōe aliq̄ iā recepta vñ
equ⁹ tussire aliq̄ cogit. et potatōis atqz pme
stionis ptez maximā pdit cura: cū oculi eq̄ vī
debunt paululū inflari. et aliq̄ lacrimātes
aures frigide et flar⁹ narium frigidus. et ylia.
plus solito comedere et bibere satis minus et
tussire ac sternutare sepi⁹ frigiditas capis cē
censet. ppter quā coq̄nt glandule q̄ mule vocā
tur. exstētes in collum et caput sub maxillis
cū ferro cuspidō glādulas pforāt. et silitur co
q̄nt in medio frōtis vt hūozes frigidī calefa
ci extrinsec⁹ vaporare cogant. sethones etiā
ei sub gutture ponant. vt p eas hūozes viam
habeat exuendi. teneat īsup lancā cooptā in
capite. ac decent fiat in auriclas fricatio cū
butiro. ad idē valz oleū laurini i pecia linea
positū. et morfu freni decenter ligatū. eq̄ sp cū
freno bibere Et idē opat sauiā i freno ligata.
ad idē valz fum⁹ panni linci cōbusti. p nares

Nonus

recept⁹. Itē valet frumētū bñ coctū positū in
sacculo calidū. q̄ntuz pati poterit. et in capite
eq̄ ligatū ita q̄ possit ore et nariibz in sacculū
p nares sumū recipiat. et de gno comedat va
let. cui pderit si dictū frumētū coquat cū pu
legio et sauiā. Itē valet si pecia stricte liget ad
baculū. et sapde saracenicō linat et q̄ntuz cō
mode pōt mittat leuit inter nares. et pōt pas
bulū extrahat. qz ex hoc equ⁹ sternutabit. et
hūozes frigidos et liq̄dos velut aquā emittet
Itē vñ butirū cū oleo laurio mixtum. et positū
inter nares. Itē ab oibz cauēat frigidis et vraf
calidis et assidue bibat aquā coctā et calidā vt
in doloribz capitis p̄inet. et sic pōt liberari.

Capitulum. xxvi. De mor bo q̄ auticax vulgariter notatur et cura eius.

Accidit aliq̄ ex dicta egritudine capi
tis hūozes descendūt ad oclōs faciētes
eos lacrimare. vel in eis pannū vel turbulen
tiā: ac ruborē vel caliginē. ppter que nō vñ equ⁹
vt decz respicere vel videre cura si oculi lacri
mant fiat strictoriū de galbano et mastice pul
uerizat⁹. et cū oui albuie agitat⁹ sup vna pecia
q̄ntuoz digis lato positus et longa q̄ posita sup
frontē sub timporibz possit ligari abrafo tñ p
us loco. vbi strictoriū poni debz. et in tñ di
mittat ei strictoriū. q̄ oculi desierint lacrima
ri. et qñ lauari voluerit cū aqua calida et oleo
vel alia re vinctuosa agitata simul eleuet. Ad
idē vñ si ambo vene vtriusqz tipoz intēdant
cū igne. Si pō caligant sint oclī astolēti sub
ambobz oclis imponat. q̄ntuoz tñ digis doz
sum et sal subtilit pistus cū quodā cānalo in
oclo sepi⁹ insuet vel insufflet. Si pō pān⁹ sit
in oculo recēs vel antiq̄. oscipie tartaz et sal
gēma eq̄li mēsurā subtilissime trita bis i die
oclis cū cānalo insufflet. ad idem valz sal niti
dū cū stercore lacertaz tritū et in oclōs suffla
tū. Sz cauēdū est ne supflue ponat in eis ne
oculi destruant. Si pō pānus vetust⁹ fuerit
cū piguedine galline bis vel ter pns vngat.

Capitulum. xxvij. De co rio et cura eius.

Itē de infirmitatibz q̄ accidunt equo
in capite et intra corp⁹. dicendum est de
his q̄ euēiūt eis in pta tergū. sit igit̄ quelibet
lesio in eq̄ tergo rūpens aliq̄ aliq̄ ptez co
rii dorzi in tergo. et qñqz fodens dorsum vsqz
ad ossa. q̄ ex nimia oppressiōe selle vel alteri⁹
pōderis efficit. q̄ lesio cornus a pluribz nūcu
patur. cura solia caulii cū exūgia porci trita

Libet

supponat. z sella vel pannellū supponat. vt p
maſ medicina sup ipm cornu pſinue. ad idēz
valz scabioſa cū ex ſigia porcia ſiml trita. Itē
ad idē valet cinis ſuppoſit⁹ cū oleo agitat⁹.
Itē ad idē ſulligo cū ſale z oleo agitata. Itē
ad idē ſterc⁹ humanū recēs ſuppoſitū multū
valz. Et nota q^o corn⁹ citi⁹ curatur radicit⁹ ſi
equ⁹ eq̄ct⁹ ſuppoſito aliq^o medicamē p̄dictoz
z medicis ſepi⁹ renouat⁹ deuulſo cornu z ra
dicit⁹ extirpato. loc⁹ ſtuppa minutiffime inci
ſa z poſtea inuoluta i puluere de calce z mel
le vt dictū eſt de p̄me capitlo impleat. abluto
tū prius decent vulnere cū acceto vel cū forti
vino aliq̄ntulū calefacto. z hoc fiat bis i die.
donec fuerit ſolidatū. Cauedū tū eſt ne aliq̄
pondus ſupponat integro. donec carnes vul
neris corio fuerint adequate.

Capitulū xxviii. De mor bo pulmonis et cura eius.

Itē z alia leſio in eq^o dorſo faciēs inflati
ones in eo. deinde generat ibidē carnes
putrefactas. q̄ accidit ex p̄ſiōe in decētis ſelle
vſalicut⁹ ſupflui oneris frequēti. Nā tal⁹ in fla
tio cū veteraſcit putrefactioz iducit. q̄nq^o pu
trefactioe antiquata iuxta oſſa efficit quedaz
coagulatione carnis infecte. cūcūcōs cōtinue pu
tredinē velut aquam. z hic morbo dicūt leſio
pulmōis in vulgo. Cura hic morbo circūqua
q^o fundit⁹ incidat. poſtea ſupponat ſtuppa in
albumie oui inſuſa. z vſq^o ad terciā diē ſemel
tū in diē mutet. deinde fiat vt de cornu dictū
eſt ſup. ſalubz⁹ p̄o curat cū puluere reſalga
ris. vt i infirmitate p̄mis dixi. nā ſine inciſiōe
aliqua medica equo dolore minime panēre.

Capitulū xxix. De mor bo ſpallatici z cura eius.

Itē z alia leſio in tergo tumefactionē in
ducēs in ſumitate ſpallarū equi. faciēs
q̄ndā calloſitate carniū circa ſpallas eq^o ſupſi
cie ſupante tūefactioe ſup dicta eidē antiq̄
iminēte que accidit ſimiliter ex nimia oppreſ
ſione vt dixi. et hec ſpallacie dicunt⁹ nomē ex
opere ſumentes. cura curat p̄ oſia vt dictūz
eſt in p̄cedenti capitulo de pulmone. Si p̄o
ſpallacie dure fuerint. molliſcent cum malua
uiſco. z caulibus tritis cū etungia porcina ve
teri. additis etiā abſintheo pitaria z pranca
vſina. z ſimul bene tritis. Et poſtmodū de
coctis in olla z ſuppoſitis. hoc aut molliſica
tiū fiat ante q̄ ſpallacie incendant. vel reſalga
rum ſuperaſpergat vt dixi.

Florus Fo. Cxviii.

Capitulū xxx. De diuer ſis egritudinibus que tergo accidunt.

Sunt z alie multe leſiōes in dorſo equi
ppter oppreſſionē p̄dictaz. inepte ſelle. vel
pōderis vel oneris in hūcris. Et q̄nq^o ſunt ex
ſupfluo ſanguie. vel hūore velut veſice puule
plene ſanguie putrido. q̄ rūpūt coriū. z carne
eq^o in dorſo. deinde efficiunt⁹ vulnera puula
ſiue magna q̄ oēs dicunt⁹ vulgariē leſiōes. ſz
eſt ſciendū q^o leſiōes p̄dicte quāto p̄pinq̄io
res ſūt oſſib⁹ dorſi. tanto deteriores exiūt. pe
riculū aliq̄n inferētes. Cura oēs ſere leſiōes
q̄ tergo accidunt. hnt p̄ncipiū a tumore. vñ cū
p̄ncipijs ſit obſtādū. ſtati cū videt⁹ tumor ſie
ri. in aliq^o pte dorſi cū raſorio illa tumefactio
abradat. deinde fiat emplāſtrū cū farina triti
ci attamata decent. z cū oui albumie agiteſ.
z ea ſup linea pecia poſita. ſup tumefactionē
ponat. nec remoueat inde violent⁹ emplāſtrū.
ſed cū leuit⁹ videbit⁹ tolli poſſe tollat. z ſi putre
do erit ibi cōgregata. coriū cū ferro cuſpideo
aliq̄ntulū calido i pte inferiori tūefactiois pfo
ref. vt ide egrediat⁹ putredo. poſt h^o ſepe vñ
gaſ i die cū aliq^o liq̄do vinctuoſo. ſiūt etiā q̄nq^o
rupture vel excoꝛiationes i dorſo eq^o ex oppreſ
ſione oneris vt p̄dixi. vel occaſiōe alicui⁹ baro
li vel carbūculi ex ſupfluitate ſanguis gene
rati. q̄ illico debet radi. z ſup aſpergi aſſidue.
puluus calcis viue cū melle cōbuſto. vt in ter
cio capitulo edoceſ. ablutis prius vulnerib⁹
cū vino calido vſ acceto. Et caneri debet a ſel
la. vſ alio ſimili ſemp cū liberat⁹ exiſtit. Sci
endū eſt tamē q^o vbiq̄q^o ſiūt tumefactiones
in dorſo vel in tergo eq^o ſubueniri debet. cum
emplāſtro farine tritici agitate cū oui albumi
ne vt ſup dixi. Et in oib⁹ planis leſionib⁹ ſo
lidandis ſupponunt⁹. hū pulueres ſcz mirrū
ſiccū puluerizant⁹. vel gola leuis puluerizata
vel pecia lini cōbuſta vel coriū aptatū cōbu
ſtum. vel putredo ligni putrefacti. q̄ carolus
vacat. z ſup oib⁹ alijs ſupradict⁹ dic⁹ pul
uis de calce z melle mirabiliter operat⁹. ante
tamē appoſitionē puluerū p̄dictozū leſiōes
ſemp ablui debēt decent cum vino calido vſ
acceto. Et vt pili cōſolidationē carniū rena
ſcant teſta auellane vel teſtudinis combuſta
terat. et cum oleo agitato ſepe vñgaſ. ad idēz
valet carta bombicina. vel bombyx cōbuſtus
et cum oleo agitat⁹. Itē nota q^o ſal in aqua
ſufficienter inſuſum vel in acceto q^o eſt meli
us. multū valet contra omnē tumefactionem
incipientem in dorſo.

Libec

Capitulu. xxxi. De mor

bis q̄ accidit in cruribz equi z alijs quibusdam z de morbo maleferru z cura eius.

Impleto tractatu lesionu tergi sequi it̄ de his q̄ accidit in cruribz et pedibz z q̄ busdā alijs mēbris. Et p̄mo de morbo maleferru q̄ venies in lūbis equi dolores i eis v̄l in renibz eq̄ infert attrahēs nervos lūborum z renū incessanter. q̄ subito accidit ex supfluitate maloꝝ humoꝝ z aliq̄ ex frigidiūte diu ante assumpta. z sepe accidit p̄pter supfluum z imoderatū p̄dus in eq̄ tergo impronide positi vnde equi vix p̄t se ex pte posteriori erigere. vel crura decenter leuare. z hic morbus vulgariter dicit maleferru. cura in hac egritudine renes vel lumbi eq̄ patientis optie abradant. deinde fiat ibi strictoriū tali mō. accipiat p̄x naualis. vel liquefacta decent in q̄dam pellicula. extendat ad longitudinē z latitudinē lūborū vel renū. deinde accipiat bolū armenū armoniacū. p̄x greca. galbanū olibanū. mastix olibanū sanguis draconis. galba equali p̄dere. z oia ista terant z decenter puluerizata supaspergant sup pice predictaz aliquantulū calefactā. z ponat sup renibz patientis pilis abrasis z inde nō moueatur donec leuissime poterit remoueri. Ad idē aliud strictoriū meli⁹ accipiat consolida maior bolū armenū galbanum armoniacū p̄x greca mastix olibanū sanguis draconis sanguinis equin⁹ recens vel siccatus. tñ p̄o domastice pice greca z olibano. quātuz de alijs oibz et puluerizent simul vel p se vel cū albumie oui z bona quātitate farine tritici misceant. z sup vna pecia forti de lana bene extensa ponant. et fiat p̄ oia vt de p̄cedenti lumbi dixi emplastro. Itē ad idē remediū vltimū renes vel lūbi patientis decēti ferro calidissimo coquantur. crebras z multas lineas p̄ longū z ex trasuerso faciēdo. ab vna pte renū. vsq̄ ad aliam p̄cedētes. nā supradicta emplastra renes consolidant. humores desiccāt. nervos mitigāt. z ignis carnes desecat attrahit. z coartat.

Capitulu. xxxij. De mor

bo scalamati z cura eius.

Accidit hec egritudo q̄ vulgo dicit scalamati. q̄ mouet vel sepat caput anche de loco vbi stare naturaliter debet in motu v̄l cursu eq̄ cū pes labit vltra velle. vel cū p̄sus terrā premittit indirecte. Accidit etiā q̄ pedes posteriores eq̄ retinīs mutulant. cura ponat.

Nonus

astalata cōueniēs p̄ vnū semissem sub leso capite anche. vt hūiores ad locū cōcurri p̄ alta latū viā habeat exēdi. et loc⁹ circū circa manibz sepe p̄mat. vt egrediat putredo. et paruo passu moueat equ⁹. vt hūiores facili⁹ exeāt. ppter motū. deinde fiat strictoriū tali mō. accipiat p̄x naualis et greca olibanū et mastix et aliquantulū sanguis draconis. z tñ de pice nauali quātuz de oibz alijs. z puluerizent. et si mul cū pice nauali siml oia liq̄fiant. z tñ calida quātuz pati poterit ponat in capite anche lese extēsa. z sup ea ponat stappa minute incisa. ad idē valz si ponant in loco leso sethones qui assidue hūiores ibi veniētes expellāt. Ad idē q̄ vltimū est remediū loc⁹ lesus anche tā p̄ longū quā ex trasuerso decentibus lineis decoquat. vt restringantur humores.

Capitulu. xxxij. De lesi

one spallari et cura eius.

Accidit in spalla lesio vt in anche. et eiusdem causis. z etiā ex ictu calcū alicui⁹ eq̄. q̄ curat eodē modo vt in anche. vt in eius lesione predictum est.

Capitulum. xxxiiij. De

grauedine pectorali et cura eius.

Accidit idē q̄nq̄ p̄ pect⁹ eq̄ ex supfluo sanguine vel labore vel onere aggrauat in tñ. q̄ equi videt in motu antici⁹ aliquantulū impediti. cura consuete vene sufficient ab vtraq̄ pte pectoris minuant. deinde sethones ponant sub pectore. q̄bus agitent in die vt in capitulo vermū dixi. z vsq̄ ad quidēdecim dies non tollantur ab eo.

Capitulu. xxxv. De mor

bo zarde et cura eius.

Itē supra dixi morbū zarde naturaliter equo euenire. tñ etiā accidentaliter ei cōtingit. cū imoderate opp̄ssus est z crebris eq̄tantiō festinat. ppter debilitatē z tenebritatē ipsorū. cū tñ accidit in cruribz eq̄ supflue impiguit. cū optet cū eq̄tado subito fatigari. qm̄ dissolunt ex dictis causis hūiores sup̄flui. z ad crura descēdunt. vñ sūt zarde in garetto vt sup̄ dixi. Cura cū equi videt in garetto numerari ad modū nuc̄ vel amplius exteri v̄l interi⁹ statū subueniat cū decēti decoctiōe p̄ lōgū z obliquū i tumido loco als zar. dis decoctis sterc⁹ bouinū calidū cū oleo agitatū supponat semel tñ nō amplius. deinde retinīs et p̄dictis tā antici⁹ q̄ posteri⁹ talit̄ alit̄

get q equus cocturas ore nullo modo carpe possit. nec ad aliū pedē fricare. nec i aliquo loco duro pedē fricare. ne possint excoriari cocture. nā p assiduū cocturam psumūq equus a uide fricat v' locū mordet decoctū. z a die de coctōis vsq ad dies. xj. erit h diligēt fūdū. Excoriato vel sepato corio z alucis coctura rū qd in. ix. vel in. x. dieb cōtingit. equus in aq frigida velocissima teneat a sumo mane vsq ad mediā terciā. ita q aq super z tāget cocturas p'fatas. eo qd ab aq remota sup lineis cocturaz puluis terre subtilissim' v' cinis aspgat. idē etiā in sero fiat. vt teneat in aq ab hora vespina vsq ad solis occasu. z puluis superasp'gat vt dicit. z cōnuet hoc oī die z mane z sero. donec ignis fuerit solidat' decēter. Nā aq velox z frigida hūores desiccāt z vicerat. ignis cōsolidat z cōstringit. Et nota q in oī coctura d3 equus diligentissime custodiri ne coctura possit mordere. vel in aliq loco fricare. qd ex nimio p'uritu locum dentib vsq ad neruos z ossa morderet.

Capitulu. xxxvij. De morbo spaneni et cura eius.

It morbus fit circa garectū intrinsec' ex latere garecti paulo inferius inflat' onē adducens. circa venā magnā q dicit fontanella. trahēs hūore p venā assidue p'dictā. vñ equus fatigat' cogit se dolere. et hec lesio cōtingit equo p omia velut zarda q vocatur spanenus. Cura de p'dicta vena trahat sanguinis in tñ q p se sanguinē nō emittat. deinde tumefactio spaneni p longū et obliquū decemib lincis decoquat. z fiat p oia vt in dicto zarde capitulo continetur.

Capitulu. xxxvij. De morbo turbe z cura eius.

It egritudo hec sub' caput garecti in magno posteriori neruo. aliquā putrefactionē facies p longitudinē ipsius nerui. in dignas cōtinue ipm z ledēs. z qd idem neru' qli totum corpus eq sustinet. cogit necessario claudicare. accidit autē hec egritudo cū equ' mor' equites indubite. septusq ptingit ex one re q superfluo imposito sibi. tunc em propter tēritatē etatis incuruat neruus. et q noiat turba ex ope nomē assumens. Cura cū dicit' neruus q incipit a capite garecti z infer' tendit iuxta pedes in posteriori pre cruris videt aliq' incuruari. vel plus solito ingrossari. statim ingrossatio illa tā per longū quā per obli

quū decēter coquat. deinde fiat p oia vt sup de coctur' exp'ssi. Et est notandū q vbiqz fuit cocture in crurib eq fieri debet p longū z obliquū. sic pilus eq delēdit infer'. qz melius cooperiunt a pilis. z min' apparēt quaz si fierēt ex trāuerso. z minus lederēt equum. si ymis aliqz cruriū tangeretur ab igne.

Capitulu. xxxviij. De spinellis et cura eius.

It morbo qui spinella vocat fit sub mo garectū in iunctura ossis. eiusde garecti in vtroq latere. z qñq in vno tñ creans sup os ad magnitudinē auellane. vel mag' repri' mēo iucturā in tñ. q equus multoties cogit claudicare. et accidit eq his causis vt turba. cura dicte spinelle sunt decēte coquēde atqz curande diligēt vt p'dicte cocture in omnibus curantur.

Capitulu. xxxix. De morbo suppressi et eius cura.

It in ei' crurib mltia z diuersa sup' p'ssa. vel cū mordet vel calce pcutit. vel ipso de crure pcutit rē aliquā durā. q nō in tñ nocina qm de forma sunt in eq. q etiaz in alijs p'ib corp'is. nā soliū in crurib sepe fiūt. Cura cū oia sup'p'ssa incipiāt fieri ex quadaz callositate carniū ex p'cussione aliq adueniente statim cū fieri videbit' callositas abradat. z accipiat absinthii p'aria z brāca v'sina. scz folia tenera. z terant in sum' cū atungia. p cura veteri. z coqntur. z cocta tñ calida qm pati poterit sup callositatē ponant. et bñ ligent. z nota q h mollificatiū multū valz ad oīs inflatiōes cruriū ex p'cussione aliq venientia Itē ad eandē callositatē oīno dissipandā valet radix maluausca z radix lilij z cassij barz bassi trita cū erungia. z decocta cū pecia supposita admodū emplastri. z pluries remouetur. Itē valet cepe assatū cū lūbricis terrestribus tritū. z cū oleo cōmuni agitatū. z coctus z calidū suppositū z renouatus in die. Si p'o callositas illa fuerit antiq' z dura effecta capus abrasa cū laurecta sacrificetur minute z sanguinet. deinde sal tartaz eqli pōdere sub' tilit trita. sup callositatē ponant. z ligent strictē nec vsq ad idē terciū dissoluāt. z tūc dissoluta loc' vngat butiro vel aliq vinctuoso. Itē ad idē oīm vsq ad duriciē decoctū z munda tū calidū sup callositatē abrasam ponat ad modū placēule. z liget vsq ad diē terciū nō mouet si videt expedies. Itē valet sterc' cap

Liber

huius cataplasmati cum farina ordei. et creta in aceto fortissimo agitata. et postea superpositum ad modum emplastri. Si vero callositas illa dura non decreverit. sed in supposito redigatur antiquum decentibus cocturis quod est ultimum remedium succurratur.

Capitulum. xl. De attractione et cura eius.

Ita et alia egritudo in parte cruris anterioris tumefactio et indignitas nervi. et faciens claudicare. quod facile accidit et in cursu in motu cum pes posterior percutit nervum anterioris cruris. quod passio attractio vocatur in vulgo. Quia cum nervus predictus tumescit statim de vena coe sueta quod est parum super genua in parte anteriori minuat. deinde fiat hoc mollificatio valens contra indignationem et tumorem nervorum. accipiat seminum grecum et semine lini squilla. et radices maluaniscoli equi mensura. et cum arugia veteri porcina decenter terantur. et insunt in coque penitus. postea bulliat et semper agitent cum spatula. et sufficiens cocta ponant calida super longitudinem nervi lesi. et cum fascia lata ligent. et bis remouentur in die. ad idem etiam valet satis cepe assatum cum terrestribus libricis et limacibus et butiro liquato eto similis agitata. et versus ad spissitudinem decoquantur et semper agitent cum spatula. ut fiat sicut vnguentum. et de ipso abrasis pilis ter in die nervus lesus per longum vngatur. Si vero cruris attractio sit vetusta fleuboremque de coe sueta vena quod posita est inter iuncturam et pedem ex latere interiori. et si ante postea medicatio super narravit. si in dicta medicamina per aliquos dies parum vel nihil perficiat. Tunc nervo lesio et circumspectus abrasio fiat strictorio de pulvere rubeo vel albumine oui et farina: ut docui in capitulo maleferunt. Cruris ubi lesio est cum canapo vel lino et predicto strictorio involuendo nec inde remoueat versus ad iter dies. et postea cum aqua calida strictorium a crure caute leuet. et nervus vngatur cum aliquo vinctuoso. et si predicta omnia non profuerint cocturis decentibus succurratur.

Capitulum. xli. De morbo scorilati et cura eius.

Ecce quod quod iunctura cruris iuxta pedes ledit ex percussione quam facit in aliquo loco duro vel ex precipitatione eius in cursu vel motu: aut quod quod pes indirecte percutit versus terram quod passio vulgariter dicitur scorilati. cura fiat pulvis de fursure tritici et acceto forti ad spissitudinem bulli. aut agitata decenter et calida quantitas

Nonus

pati poterit ponant super locum lesus. et cum pecia congrua bene ligent. in quolibet die semper remouentur. Si vero iunctura tumefacta patitur indignationem nervorum. fiat emplastrum senigreci seminis lini et squille et aliorum. ut in precedenti capitulo dixi. sed si occasio scorilati predicti os a suo loco mouet. pes equi sectus claudicans eleuet in alium. et cum equo cauda ligetur. deinde ligatur. deinde ducat ad manum versus loca motuosa. quod ex necessaria opprobrio iunctura versus terram os distrahatur aliquod ab alio vel aliquod motum instat. ter ad suum locum reuertitur. sicut debet. sed tamen prius fieri debet mollificatio quod predicti. Accidit etiam quod quod vniu os ab alio sic distrahatur. quod vix aut nunquam comode ad suum locum potest reduci. ex quo iunctura tumefieri cogit. inflatione durissima cui cocture bificio succurri oportet. nota quod omni cura notatarum superius coctura ignis ultimum est remedium.

Capitulum. xlii. De lesione spinæ vel ligni et cura eius.

Quod si aliquis quod spina vel lignum intrat in iuncturas pedum. vel genua vel in aliam partem cruris. et inter carnes remanet. propter quod vultus vel totum cruris tumescit. et marcescit nervus tagat. vnde cogit claudicare. cura. abradantur radices circa ipsum pilum. et suppuratis et trita capita la certantur aliquantulum trita ponant super vulnus. et cum pecia fasciet. ad idem valet radices arundinis. et radices daptami trite et superpositæ. idem faciunt limacie cum butiro trite et coctæ. et postea superpositæ. quod sepe renouat lignum vel spinam infixam carni mirabile exteriora deducit. Et nota quod ad omnem inflationem molle et recent facta quod sit preter naturam ex percussione aliquam in genubo vel iunctura. vel in aliquam partem cruris. satis valet decoctio mixture supra scripta. vicem accipiantur piturie absinthij brancee viride de folijs quod deterrius minus est. et cum arugia porcina veteri tadium terantur. quod optime misceant. et postea in aliquo vase bulliant. continue agitata et cocta et calida quantitas pati poterit super loco lesio ponant. et cum pecia fascient et sepius remoueat.

Capitulum. xliii. De gallica et cura ipsorum.

Sunt gallicæ naturaliter iuxta iuncturas et sepe accidentales ex fumositatibus sumi stibuli cruribus madefactis. ex quo humores facile dissolunt. sunt etiam quod in equo iuvene ex superfluo equitatu cura. sunt aliqui quod curare volentes gallicas et cum laucera sciuntur corium: et deinde gallia

trahūt. vñ resalgarū int? ponūt. q? malū ē. qā talis loc? nimis neruosis existit. ⁊ ideo i tñ dolor auget? q? supflui hūores ad locū cōcurrūt. idēq? meli? ē vt equ? gallos? vsq? ad genua mane ⁊ sero i aq? frigidissima ⁊ velocissima teneat. toties q? galle minuant? ppe coarctationē aq? frigide. deinde circa iūcturā gallarū. fiat tā p longū q? obliquū cocture decētes. ⁊ postea curentur vt pluries est exp̄ssum.

Capitulu. xliij. De gar

pis ⁊ cura eorū.

Iūcturę garpe i iūcturę crurū circa pedes. i pte posteriori rūpētes sibi coriū. ⁊ carnes ex trāuerso incidētes. ⁊ qñq? p lōgā sepe pūciētes. p scissuras putrediez velut aquā. ardere equū assidue affligētes. q? accidūt ex supfluitate maloz. hūoz ad crura descēdētū. cura pili iūcture sunt depilādi pūs h? mō. Accipiant calcis viue tres ptes. ⁊ auripigmētū q? tā. q? trita decent cū aq? calidissima agitent. ⁊ ⁊ tādū coqñt. q? penna imissa subito depilect. Et lesa iūctura garpaz ex ea tñ calida qñq? pati poterit inūgat. ⁊ spacio vñ? bore dimittat ibidē. Postea pō cū aq? calida loc? garparū lauet. vt pili cadāt i totū. q? euulsis lauet garpe cū decoctide maluz ⁊ fursurū ⁊ ipoz. subā cū panno ligent circa iūcturas. et ibi dimittant a sero vsq? ad mane ⁊ eoduerso. Postea pō fiat vngētū de sepo arietis cera ⁊ resina eqūi mēsurā. ⁊ inuicē decent bulliāt. ⁊ assidue agitent. ⁊ de tali vngēto aliquñtulu bis in die garpe vngant cū pena gallie. et h? vngēto vñ? donec scissure ⁊ rupture garpaz fuerit solidate. semper caueat ab omi sorde ⁊ aq. Cū aut fuerit solidate ablaq? ⁊ incidet vena mēsurā sursum in corā inter? vt i spāne cap. dixi. sanguine aut vt decet detracto garpe coqñt. ⁊ cocture curent vt dictū ē sup. Sciēdū est ut q? garpaz infirmitas raro pfecte curat

Capitulu. xlv. De crepa

cij ⁊ cura eorū.

Iūcturę egredietes int? iūcturā cruris ⁊ vngulā. coriū rūpētes ⁊ carnē. ad silistudinē scabiei. alqñ putredinē emittentes. ⁊ ex ardore mltoties equū dolere faciētes. q? solēt euenire pluries ex fumositate stabuli. crurib? madefact? cura. curent vt dictū est in cap. pcedēt. exceptio q? vena mēsurā nō laqat nec crepatione eis coct? aliqñ? sunt coqñdi. in pcedēt tñ cap. addit q? euulsis pūs pilis mō pscripto h? vngēto vñ? Accipiat de fulgie de viridi ra

mo de auripigmēto ⁊ tñ de melle liqdo vt de oib? supdictis. q? trita ⁊ i sum? agitata vsq? ad spissitudinē decoqñt. et misceat cū eis aliquñtulu calē viue. spq? misceatur cū spatula do? nec fiat vngētū de q? aliquñtulu calido bis in die vngant crepacie. ipis pūs ablutis cū vñ? no albo. ⁊ aliquñtulu calefacto. cauēdo sp? eas a sordib? vt p̄dixi. h? em vngētū crepacias mirabilē cōsolidat ⁊ stringit. ad idē vñ? sac? friatio foris ⁊ frēqns crepaciaz. cū puerili vñ? na. Itē valz si equ? panēs diu teneat i aq? marina. sit etiā qdaz alia crepacia lōga ⁊ magna ex trāuerso i bulesis int? carnē viua ⁊ vngulā q? deterior est alijs. ⁊ magis eqs affligit. q? nō curat vngētū nec alijs medicamib? nisi cocturis. ⁊ ideo ipa crepacia i extremitatib? suis cū ferro i capite rotundo fūdit? est coqñda. nā bñ fco ignis ipa crepacia nō p̄t augeri s? minui

Capitulu. xlvj. De can

cro ⁊ cura eius.

Ancer sit iuxta iuncturas crurū circa pedes. ⁊ qñq? i alijs pib? crurū vt corz poris veniēs ex aliq? vulnere ibi facto. ⁊ post modū p negligētiā. Cū equ? hūs vuln? in iūctura p̄dicta eqat? p turpitudines aut aq̄s. cura in qñq? pte sit corz pūs h? mō curat. Accipiat ur lucc? affodilloz in bona qñtitate. ⁊ agitet diu. cū duab? pib? calē viue. ⁊ tertia au? ripigmētū subtilit triti. deinde ponat in qdaz vase fictili opilato. postmodū ne fum? vt va por inde possit exire. ⁊ tñ dimittat bullire ac eoq. q? i puluerē redigat. ⁊ de tali puluere ponat in vulnere. mortificato cācro curet vuln? cū albumie oui. ⁊ alijs vt sup? p̄dict? abluto sp? pūs cancro cū acceto Signū aut mortificatiōis cācri est. cū vuln? circūquaq? tūescit. ad idē valz sterc? hūanū puluerizatū ⁊ mixtū cū tartaro cōbustū eqūi mēsurā. Itē valet ad idē tartaz cōbustū cū sale minute mixtū. ⁊ suppositū. Itē aliud medicamē melius mortificāo cancerū. alleū bñ tritū cū pipe ⁊ p̄retro. ⁊ aliquñtulu arūgie porcine tritis adinuicē mixtū in vuln? canceri. ⁊ stricte liget. ⁊ bis in die mutet donec cācer mortificet. deinde curetur vuln? vt dixi. Et nota q? p̄dictę medicę sunt bone in loc? neruosis. ⁊ in arterijs vñdiz intricatis ⁊ venis. nā in talib? loc? nō est vñdiz cocturis. sed i carnosiss? vñ nullaten? est vitandū. immo cū coctur? facili? curat in ipis.

Capitulum. xlvij. De fi

stula ⁊ cura eius.

¶ ¶

Liber

I vuln⁹ p⁹dictū cācri z ipse cācer antiq⁹ tur z nō curet cōnerit in fistulā. q̄ est de terior z difficilior ad curādū. sed solēt curari aliqū cū affodilloz puluere immiscēdo eidē tñ de puluere auripigmenti. q̄ntuz de calce viua. vt violentior fiat. Itē aliud ad sanādū violenti⁹ fistulā. accipiat calx viua z tantūde auripigmenti. q̄ puluezata decent agitent cū succis allei cepe z ebulli. eq̄li mēsurā z sufficient bulliāt in melle liq̄do. z acceto. z agitent cōtinue donec fiat vngentiū. de q̄ cōmitrat in fistulā. bis i die vulnere cū acceto fortissimo prius abluto. Itē aliud violenti⁹ oibz alijs p⁹dictis resalgaz puluerizatiū. ad idē accipiat auripigmenti viride ramū calx viua eq̄li pōdere z de attramēto z piretro cū acceto z melle aliq̄ntulū decoq̄nt. z sp̄ agitent. z de illo magdaleones bis i die mitrat in fistulā donec mortificata erit. abluto sp̄ vulnere cū acceto fortissimo. Est autē signū mortificationis ei⁹ qū tumeat z rubet. mortificata pō fistula curet vt in alijs vulneribz p̄tinet. Si pō i loc⁹ carnis crearet fistula fiat pōia vt i cura cāceris p̄tinet.

Capitulum. xliiij. De morbo malpicio z cura eius.

Si z alia egritudo q̄ vulgarit⁹ dī malpicio q̄ fit p̄prie in bullis vngularū eq̄. vt carnes viue iungunt vngulis q̄ velut infusio impedit gressus eq̄. z q̄nq̄ in vno pedū. z q̄nq̄ trāsīt ad oēs. si nō curet instant. z q̄nq̄ facit vlcera euenire in ligua eq̄. accidit autē de leui ex malis hūoribz ad ipm locū decursis. z sepi⁹ ex stabuli fumositate. pedibz ab aq̄ z sordibz nō siccatis. Cura p̄mo eq̄ patiens vngule vsq̄ ad subulitatē p̄parent Deinde cū cura senecta ferrea bullesia pedis vsq̄ q̄si ad vnū vngule admirabile vt bullesia possit vndiq̄ vaporare. deinde ab vtraq̄ pte bullesie sic flexu boromet vt inde euacuent hūores ad locum cōcuris. vt cū ferro cuspideo ab vtraq̄ pte fūdīt decoquat. z sp̄ caueat a sordibz ab aq̄. z nō debeat fatigari. postea pō fiant pulues de fursure z acceto. q̄ in simul bulliāt. z cōtinue agitent. q̄ tñ calida q̄ntū pati poterit super q̄ dā pecia bñ ampla extēdat. z circa pedē lesuz ponat. z bis i die mutet. Et ab herbaz cōmestione caueat oīno. z etiā de alijs rebus parū comedat. donec fuerit liberatus. Nam herbe ceteraq̄ cibaria multa hūores augmentant.

Capitulum. xlix. De furma. id est furmelli z cura eius.

Nonus

It autē qdā infirmitas q̄ furma vulgarit⁹ ter dī. inē iūcturā pedis z pedē. sup co⁹ronā ppe in pasturā. q̄ accidit ex p⁹uisione mala. z indecentē impedit. solēt sepi⁹ euenire in aliq̄ duro loco. z etiā occasiōe mala z indeceter impedit solēt sepius euenire. q̄ nisi cū ad huc sit recēs curet efficit sup os durissimum cū veterascit. extēdens se aliq̄ter sup coronā cui vniuersalit⁹ subueniendū est siue sit recēs. siue fuerit antiquatū vt p⁹dictū est in cura sup⁹ pressi. Et nota q̄ hec infirmitas plimū impedit gressus eq̄. qz loc⁹ vbi furma orit⁹ nerno⁹ sus z plen⁹ venis z arterijs vndiq̄ intricat⁹.

Capitulum. l. De egritu dinibus pedum z vngularum.

Completo tractatu de lesiōibz mēbrozū eq̄ z cruriū. restat videre z dicere de infirmitatibz vnguloz pedū. z primo de fica q̄ fit in eq̄ vngula siue pedis vngula vsq̄ ad tūellū intrinsecū p̄ mediū scindēs. Et q̄nq̄ incipit i corona pedis. z incēdit p̄ longū infer⁹ vsq̄ ad extremitatē vngule vel pedis. emutē aliq̄ vniū sanguinē p̄ scissurā. accidit autē cū equ⁹ est ex lesiōe tuelli in⁹ vngulā extēctis. Cum hec infirmitas inītiū z caput habeat a tuello. z q̄nq̄ accidit cū equ⁹ est inuenis ppe

ungule tencritatē. nā percutiendo vel acriter
pmendo in aliquo loco duro ledit tuellus te
nerrimus vt pdixi. propter q̄ claudicat equ?
cū sepius equitat cura. inquirant radices si
ce p̄sus tuellū iuxta coronā pedis inter viuū
z mortuū vnguli. cū rosucta. z desup incida
tur donec vngula incipiat sanguiare. deinde
accipiat serpes z ad minutū incusus. abiectis
cauda z capite in q̄dā vase. oleo cōmuni ple
no decoquat in mī q̄ carnes serpētis in oleo
liqueat. z ab ossibz sepeñt. z de his fiat vngen
tū. et q̄ aliquātuluz calefacto radices fice bis
in die vngant. donec mortificet fice. z vngu
la in statu pristinū inter duat. Sempqz ca
uendū est ne pes paties a foridibz vel aq̄ tan
gat. z q̄ equus herbas ylo modo comedat.

Capitulum. liij. De mor

bo superposite z cura eius.

It hec lesio q̄ supposita dī int carnē z
vngulā. facies rupturā carnis ibidē. s̄
si antiquat sepe cācer efficit. z accidit cū casu
eq̄ pes ponit sup aliū pedē cura. statū cū vul
nus sit occasione p̄dicta incidat cū rosucta
mī de vngula circa vuln. q̄ vngula carnē vi
uā nō p̄mat. nec tāgat candē. nā si p̄meret con
solidatio impediret oīno. abscisa aut vngula
circūqz ablutoz vulnere cū vino calido
vel acceto curet. z consolidet vuln. vt in p̄ce
dēti capitulo cōtinet. sempqz caueat vuln. a
foridibz z aq̄. donec fuerit solidatū. Si vō p
negligentiā redigat in cancrū. curat vt in ca
pitulo cācri cōtinet. si aut cōuertat in fistulā.
curat. vt in capitulo fistule continet.

Capitulum. liij. De infu

sione descendente ad vngulas.

Cidit aliqui q̄ equi infusio nō curata
descendit ad pedes sub vngulis. cui si re
ces est succurrant hoc mō. Extremitates yn
gule in pre anteriori cū rosucta pua canet sū
ditus. donec vena mgra q̄ illuc tendit cū ros
ucta rumpat. z sanguis fluat vsqz q̄li ad des
bilitatē eq̄. z si expeditur in alijs pedibz clau
dicantibz idē fiat. post extractionē fere sangui
nis impleat vuln. sale minuto. z sup ipm po
nat stuppa in acceto pfusa. deinde liget fascia
nec dissoluat vsqz ad diē scdm. deinde curet
vuln. cū pulnere galli vel miri vt lēuisei bis
in die abluto semp vulnere pus cū acceto. z a
foridibz z aqua caueat donec fuerit liberat.

Capitulum. liij. De dissolu

tua vngularum z cura eius.

I vō hūiores decursi ad pedes actione
infusiois iā dicte int vngulas ex incō
grua cura fuerit antiquati. op̄ter pedes clau
dicātes penit. desolari. vt hūiores z sanguis
ibidē inclusi euacuent in totū. incidat ergo sa
le sub? vngula circa extremitatē vngule. cū
rosucta. deinde violentē extremitates vngu
le extirpent extrinsecus. z stuppa in albumine
oui sufficient infusa ponat in vuln. z pes to
tus optime fasciet. z sic dimittat vsqz ad diē
sequentē. Postea vō acceto fortissimo aliqn
mliū calido abluat vuln. z de sale minuto z
tartaro impleat. z supponat z superaspergat
de puluere galle miri aut lēuisei. qui carnes
cōsolidat z hūiores cōstringunt. abluto semp
pus cū acceto vulnere. z talis curatio fiat vs
qz ad carniū cōsolidationē. z vngule renatio
nē. z semp caueat pes lesus a foridibz z ab aq̄.
ad idē aliud vngentū vtendū post appositio
nē salis z tartari cōsolidationē carniū probi
bēs fluxū humoris. accipiat puluis olibani
masticis z picis grece. z aliquātulum sanguis
draconis misceant. cum cera noua liq̄facta. z
tantundē de sepo arietis. z bulliat in simul. vt
fiat vngentū calido vtat in cura p̄dicta. Et
nota q̄ multe sunt infirmitates in q̄bz op̄ter
vngulas desolari. in q̄bus oibz est p̄dicta cu
ra vtendū Itē ad humectandū singlas vngu
las vt leuius p̄parent. accipiant malua. pita
ria fursur z sepiū. z oia in simul bulliat. z agi
tent continue. ac de ipsa coctione sufficienter
calida vngule cum pecia inuoluant.

Capitulum. liij. De muta

tione vngularum z cura eius.

Epe accidit q̄ desidia marisbalei hu
mores concursi ad pedes z diu inclusi
mī int vngulā antiq̄nt a tuello intrinseco se
pant. exēdi viā q̄rentes. accidit enā aliqn q̄
vngula penit. z subito sepat a tuello. z cadit
p̄pter furore multoz hūioz ad vngulā discurs
soz. z q̄qz paulatī vngula se diuidit a tuello
z nascit scq̄ns noua vngula sepantē. q̄d acci
dit p̄pter paucitatē hūioz. cui sic subueniat.
Cura statū cū rosucta circū circa vet vngu
la incidat aliquātulū. vbi iūgit cū nouella. ita
q̄ vet vngula dura nouā nō p̄mat. nec in ali
q̄ ledat. deinde accipiant due p̄tes sepe arietis
z tertia cere. bulliat simul agitando. z addēdo
aliqnulū olei. donec fiat vngentū. de quo ali
quātulū calido bis i die noua vngula vnga
tur. Et nota q̄ hoc vngentū valet ad reno
u

Liber

natione et augmentacione oim vngular. s. ca-
ueat sp. a foridib. et ab aq. vngula po q subito
diuidit a tuello. et cadit incurabilis credit. s.
talis cura probet. Accipiat pit greca. oliba-
nu. mastix. bolu. sanguinis draconis. et galba-
nu. equli mesura puluerizata subtilit cu duabo
pitbo sepe arictis. et tercia cere agitando coqna-
tur. deinde panus line infundat in eis. et de
tali pano fiat capellu seu subcellare admodu
tuelli. in q tuellus ponat. et bis i die extracto
capello tuellus abluat cu acceto fortissimo te-
pefacto. et iteruz in capellu mittat. et est valde
cauedu. ne tuellus ab aliq duro tagat. et qnqz
equ. ppter vngule amissionem recte stare no po-
test. et tuc fiat cidu stratu de longis paleis. sup
q pro vell. qescat. et q graue et tediosum esset
eq semp tacere. accipiat fortis pecia pani. vel
fortificet cu cingulis. et in capitib. optie liget
cu funib. a medietate corporis vsq ad pect. sub
eo ponat. et funes ligentur ad trabes. talit q
equ. pedib. terra tagat. et sustineat ab eis. et in
tin eleuet. Et nota q h artificio pot equ. in-
uari. qn ppter aliqd impedimentu recte stare
non potest.

Capitulu. lv. De diuer.

sis inclauaturis et cura eorum.

It qdam spes inclauature ledet fundi-
tus tuellu intrinsecu. fit et alia. q transiit
inter tuellu et virgula. intrinsecu tuellu min-
ledet. fit ena terciu. no ledet tuellu in aliquo.
sed viua vngula attingit et ledit. pma spes sa-
tis piculosa est pedi. quia tuellu ledit. que est
qdam teneritas ossis admodu vngule facit.
vngula nutries. et radice vngule in se tenens
cura. si tuellus fuerit funditus nimis lesus.
subuenit ei salubriter. cu vngule dissolutioe.
Si po fuerit paru ledet. discooperiat cu fer-
reo instrumento. sola vngula circa vuln. et in-
tin. circū circa lesionē de vngula fundit inci-
dat. q lesio attingat et discooperiat decenter.
quo discoopta subtilit vngula sola circa le-
sionē. in tin q spaciū cōueniēs sit int lesionē
et vngulā. ita q ipsa no pmat nec adhereat le-
sioni. Quo facto vuln. cu stappa et albumie
oui impleat. deinde curet vuln. cu sale minu-
to. et acceto forti. et puluere galle ac mirri aut
lentisci. vt dicum est in capitulo pcedenti. si po
clauellus inter tuellu et vngulā trāserit min-
piculosus existit. quia tuellus no ledit nisi ex
latere. Sic aut curat inclauatura prius vsqz
ad viuu fundit. de regat. incidēdo per longū
vngulā. et ampliando circa vulnus decent. et

Nonus

circūcidat vngula lesioni propinqua. vt vul-
neri no cohereat villo modo. Inclauatura au-
tē discoopta vulnus abluat. cu forti acceto et
impleat de sale minuto. et cooperiat cu sup-
pa in acceto posita. et cu pecia fasciet. et curet
lesio bis in die vt sup narraui. Si po sit ter-
cia species q non ledit tuellu. sed viuu vngu-
la tangit et ledit. fiat oino idē vt in scda specie
dixi. adiungit tamē ei q discoopta pus in cla-
uatura decent exteri vngula incidat vsqz ad
lesionē clauelle. vt nihil turpitudinis vel alieri
us rei int lesionē mō aliq retinet. Et nota q
oēs alie inclauature q non tangūt neqz ledūt
tuellu intrinsecu. pnt leuē curari. attētis pri-
us lesionib. put debet hoc mō sepū vel cera
vel oleuz vel aliud vinctuosum calida cu sale
vel tartaro tritis fortiter mittat in vuln. Itē
valet vligo cu oleo agitata. Itē valet ad idem
albumē oui cu acceto et oleo agitata. Et nota
q oēs lesiones pedū et vngular q accidūt oc-
cassione clauelli vel ligni vel alteri rei intran-
tis in viuu vngule anteqz vngula vel pes tā-
gat inclauatura inquirat vt cōuenit. fiat etiā
pultes de fursure sepiis et maluis. q ola bulli-
ant cu acceto vsqz ad spissitudinē et calida qn
tū pati poterit in quadā pecia posita sup pe-
de lesū ligent. et sic a sero vsqz ad mane vel
ecōtrario dimittant. nā hec dolorē mitigāt. et
poros vngule tēperant et hūectant. vt facili-
vngula incidat. semper ab equitatu aq et for-
dibus caueat Accidit etiā aliqū inclauatura
ex impericia medicantis q non bene attingit.
nec curat. vnde contingit q putredo lesionis
inclusa inter vngulā facit sibi viā inter carnē
et vngulā vt exteriū egrediat rūpens carnē
sup pedē. ibiqz efficit quoddā vuln. emittēs
putredinē. qd vuln. curari debet. vt scz in ca-
pitulo eodē dixi. inclauatura tū iterū requira-
tur et attingat vsqz ad vñ. deinde curet vt in
alijs clauaturis dixi.

Capitulum. lvi. De mor

bo qui dicitur ficus et cura eius.

Accidit qnqz q pes ledit sub vngulā
in medio sole ex ferro vel alia re dura in-
trantē vsqz ad tuellu. ex quo tuellus ledit. ex q
lesione cu vngula non incidit circūquaqz vt
debet. nascit sup tuello qdam carnis supflui-
tas. q supat sole supficiē admodu ficus vul-
gariter noiatur. cura pus de vngula q circa
vuln. incidat in tin q fiat cōueniēs spaciū
inter solā pedis et ficiū. postea vsqz sole super-
ficiē incidat ficus. extracto sanguie spongia

marina sup ficum liget. vt ipsa ficus vsq ad
tucellū funditus corrodaf. 7 spongia non mo
ueat donec ficus fuerit in totū corrosus. po
stea pō curet lesio vt dictū est in alijs lesioni
bus pedū. in defectu tamē spongie valet pul
uis affodillorū vel rei alterius corrosiue pre
dicto resalgarī excepto q̄ immoderate violes
tū existit. 7 est cauendū ne ibi coctura oīno fi
er. nā tucellus ppter tēneritudinē suā posset
saliter ledi q̄ vngula diuideret ab ipso.

Capitulū. lviij. De gene

ralibus egritudinibus equorum.

Quis claudicans de pede anteriori si
nō premat terrā nisi cum puncta pedis
in vngula patit. Equus claudicans si nō pli
cat postfualia vel iūcturas circa iūcturas est
lesio. Si equus claudicans anteri⁹ in reuolu
tione a dextris vel a sinistris fit claudicanor
in spatulis dolor existit. si equ⁹ posteri⁹ clau
dicans in sua reuolutione fit claudicanor in
ancho fit passio. Si equus portans dorsum
depsūm versus terras facit passus in gressu
m. multos 7 crebros. pectoris lesione grauat.
Si equus anteri⁹ claudicans cū quiescit po
nit pedē claudicante ante aliūq̄ subsistēs su
per posteri⁹ nō sustineat se nisi in puncto pe
dis posterioris 7 in suo motu iuncturam nō
plicat fere in iūctura est lesio. Si equus habēs
antecar. flant nariū flant emittat frigidū.
7 habeat oculos quondie lacrimantes q̄si mor
tuus iudicat. equ⁹ habēs infirmitatē amoz
re vel verinis rolanui in capite emittens per
nares humores cōtinue velut aquā pinguez
7 frigidā vit euadit. Si equus habēs infir
mitatē aragaci emittat in mī per sterora lī
quefacta q̄ nihil in eius vtre fumi remaneat
7 per effusione non cessat infirmitas. in pro
ximo moriet. Si equus habēs egritudinem
vularū subito 7 rutiler redigit in sudorem.
7 membra eius omnia tremāt. non videt eua
dere posse. Si equus habēs egritudinē fri
giditatis caput inflatum. 7 habet oculos tu
midos. 7 caput deferat valde deorsum pendēs
extremitates auriculaz pendētes 7 frigidās.
7 nares etiam frigidās vit aut nunq̄ euadet.
Si equus patiens morbū strangulonis cui
difficultate aut sonitu narium. aut guttunis
spīritū emittat. 7 totum guttur inflatūq̄ diffi
cillime liberatur.

Capitulū. lviij. De mu

lis.

I quē mulozum genus creare delectat.
equā magni corporis solidis ossib⁹. et
forma egregia debet eligere. in qua nō velo
citate sed robur exquirat. eius etas a quadri
ennio vsq ad decennium existat. Et equo 7 as
ina vel asino 7 equa muli creant. sed generosi
tis nullū est huiusmodi animal q̄ quod ex as
ina 7 equa nascet. admissarius ergo asinus sit
huiusmodi corpe amplo 7 solido mustuloso.
strictis 7 fortib⁹ mēbris. nigri vel murini co
loris aut rubei. q̄ tamē si discolores pilos in
palpebris aut auribus gerit variabit sobolis
plurimū colorē. mīor trienio maior decenio.
nō debz admitti. Si asin⁹ vīas equā fastidit
ostēsam pus asinā donec voluptas sollicitet
postea subducim⁹. Et tūc equā incitata libi
do nō spernet. 7 rapt⁹ illecebr⁹ sui gener⁹ in p
mixtione cōsentiet alieni. Etas muli cognosci
vt equoz dī. Si nascent 7 morant in mōib⁹
vngule dure fiāt. si pō in palustrib⁹ aut vligi
notis nati sūt vngulas hāt molles. 7 ideo ta
les cū anniculi sunt debēt a matre repellī. 7 p
mīores asperos pasci. vt eoz vngle durefcāt.
7 ne itinērs laboz in etate tēnera solidate con
tēnent. mensib⁹. xij. vt equi morat in vtre ma
tris Accidūt illis egritudines aliq̄ sicut eqs.
que cognosci 7 curari possunt. vt sanis plene
dictum est in tractatu equozum.

¶ iij

Liber
Capitulū. lix. De asinis.

Sinorū gen⁹ q̄ vult facere bonū. p̄mo vidēdū est vt mares femiasq; bona etate sumat. firmas oib; p̄tib; corpis. amplo scēneo bono. ex his locis inde opti existūt. bonū genera sūt duo. vnū ferū qd vocāt onagros. in frigia ⁊ licaonia vbi sunt greges mlti feri. alter. māfuctū. vt sūt in ytalīa oēs ad sciatōne onagros ydoneos q̄ e sero fit māfuct⁹. faci le emāfucto fer⁹ nūq; q̄ siles pentū nascunt. Eligēdi sūt masculus ⁊ scia. Comode pascūt farre ⁊ fursunib; ordeacijs. admittunt aut sol sticiū estiuū i eodē tpe alternis ānis plant. rj. em̄ mēse p̄ceptū semē reddūt p̄gnātes. ope al leuiāde sunt. vent em̄ ex labore eo q̄ nationē deteriorē reddit. mares p̄o labore alleniādi nō sunt. eo q̄ remissiōe labor. deteriorēs sūt in pastu fere eadē seruāda sunt q̄ in eqs remo uēdi a matre. p̄cio anno nocitib; pariant ēē cū eis. ⁊ leuit capistr⁹ ablaqati habeant iūcti. ter cio āno domari incipiūt ⁊ instrui ad eas res q̄s q̄s eos vult hēc in vsu. nā aliq̄ eos nō eli gūt nisi ad hoc vt onera portāt. alij vt molas ducāt. nōnulli eos ad vehendū disponunt. ⁊ pleriq; ad grandū vbi leuit est terra. accidunt eis aliq̄e egritudines que cognosci ⁊ curari possunt vt in equis curantur.

Capitulū. lx. De bubu
lis ⁊ grege boū q̄les debēt ēē thauri ⁊ vacce.

Nonus

A bubulo genere ḡdus etatū q̄tuor ēē dicūt. p̄cia vitulū. scōa iunētoz. tertia boū. q̄ta vetuloz. q̄ gregem armētoz emere vult. obseruare d̄z p̄mū. vt sint vacce ad fru ct⁹ ferēdos etat⁹ poti⁹ integre q̄ impfecte bñ cōposite vt oia mēbra sint grossa. inuicez sibi r̄ndeat altissima forma. corpoz lōgi. vteri ca= pac⁹ ⁊ lōgi. lara frōte. oculis nigr⁹ ⁊ grandib; pulcr⁹ cornib; ⁊ p̄cipue nigr⁹. pilosis aurib; cōpressis malis. pallearijs maris. aptis nari bus. ceruicib; grossis ⁊ lōgis. ⁊ collo laq; ⁊ hūo ris. crurib; nigr⁹ ⁊ puis. cauda p̄fusa vsq; ad calces. in inferiori p̄te frēq̄ntib; pilis subcris⁹ pis. rect⁹ genib; p̄gulis breuib; ⁊ pib; corio ad tactū nō aspero neq; duro. s; grosso pont⁹ simū nigro. inde rubeo. tercio caluo. q̄to al= bo. mollissim⁹ em̄ hic ē p̄m⁹ durissim⁹. ceteri medij etatis. maxie tēnie. qz vsq; ad decēniū fetus. p̄cedit ex his vtilior. Thauri cōgiscunt bis signis. vt sunt alti atq; vigētib; mēbr⁹. eta tis medie. ⁊ mag⁹ q̄ in iuuetute mīor ē. q̄s qui declināt ad senū. pua facie puis cornib; tor tosa vastaq; ceruice. ventre substricto. et q̄ ex his ori sunt r̄ndent ad pentū speciē. et q̄bo re giōib; nati sunt refert meliores em̄ in vna de teriores inueniunt in alia. vt ex p̄tencia docet.

Capitulū. lxi. Qualiter
vacce ad thauros submitti debent.

Is armētis hyeme maritima estate opa ca ⁊ frigida p̄em⁹ mōtana maxie. quia meli⁹ fructio ⁊ internascēte herba saturant.

Libri

Quis circa flumines recte ppter amena loca pascant. fetore in aq̃s tepidioribz adiuuant. vñ vituli habent vbi pluuialis aqua tepetes format lacunas. vt ait palladi⁹. Stabula vtilia sūt sacra vñ glareis aut arena vñ lapidibz strata. adueta aliquantulū. vt elabi possit hūor pti meridiane aduersa. ppter flatos glaciales. q̃bus aliq̃s obfistere d̃z obiectis. cauere oportet ne aut angustū stent aut feriant aut pcurrāt. z qz eas citate tabani cōcitare solēt z bestiole qdā minuite sub cauda ne cōcitant. in claudā aut septis. his subfisterni oportet frōdes vel strame. aliud ve in cubilia. q̃ molli⁹ q̃escant. estate ad aquā bis appellāde sunt i die. sed hyeme semel. cū pereceperit qd fieri solēt de mēse aprilis. intra stabulū pabulū feruari oportet inter grū. qd regredientes degustare possint. vt sufficere possint tributo labori z lactis. fastidiose enī ppter ptū sūt. Et prouidendū q̃ recipiat se ne frigid⁹ loc⁹ sit. alioz enī z fames eas max̃ q̃escere cogit. z nocte lactates cū matribz nō cubet. obsterunt enī ad eas mane adigi oportet. vt cū redierit a pascu. custos diligēs d̃z vetulis z sterilibz amonere reputare. Si que nouelas subinde cōducere z steriles aratro z laboribus reputare. Si que amiserūt vitulos eis supponere oportet eos. q̃b nō sūt p̃bet matres.

Capitulum. lxiij. Quali⁹

ter z quando vacce submitti debent.

Nonus. Fo. Cxxiij.

Ropter feturā hoc seruare debere ait Varro. ante admissurā p vñ mēsem cibo z potu se nō impleat. q̃a estimatur facil⁹ matre cōcipere. Contra thauri duobus mēsisbz ante admissurā herba palea z se no debet fieri pleniores. z secerni a femis. de inde in gregē redigi mēse maij. circa finē vñ toto iunio. z initio iulij fm Palladiū. vt que tūc cōcipiūt tēperatissimo tpe anni p̃at. vacce enī decē mēsisbz sunt p̃gnātes. ante binaz etate eis thaurus non debet admitti. vt trime p̃iant. asserunt greci si mares creare volueris sinistrū thauri in coitu ligandū testiculū. si feminā vel feminas dextrū. eo q̃ semē dexter generet masculū. sinistri feminā thauri diu ante admissurā sunt abstinendi. vt cū tēpus erit admittēdi acinus in causas feruorū incubāt. seragita vaccis duo thauri scdm Varronē. sed Palladius ait q̃ xv. vacce sufficiunt vñ thauo. Si habūdantia pabuli est in regione qua pascim⁹ pōt annis omnibus in fetura vacca submitti. sed si deest sūt alternis annis onerāde maxime si alicui operi consueuerūt seruire.

Capitulum. lxiij. Quali⁹

ter vituli debet teneri z qñ castrari z domari.

Libec

Am creuerit vituli leuade sunt matres
pabulo viridi obijciendo in psepis. Jte
his vt fere i oibz stabulis lapides substemmen
di sūt. vt qd aliud ne vngule putrescāt. ab eq
noxiō autūnali vna pascunt cū matribz. La
strare nō debēt añ biennū. qz difficile si ante
fecerit se recipiūt. q aut postea castrant duri z
inutiles sūt. Castrant aut f m modū palladij
sic alligato em vitulo. ac deiecto testiculi scil
sa pelle claudunt. ignis securito aut dolabr
vt qd est meli? formato ad h ferramēto vt gla
dij silitudinē teneat. ita em circa ipam regulā
ferri acies impmūt. vnoqz ictu. mox doloris
bñficio celeritatē assumit. z vltis venis z pelli
bus a sanguis fluxu cicatrit qdāmō cū ipso
vulnere nata defendit. vulnera vō castratoz
cinere sarmenti z spuma z liniant argēti a po
tu castrat? abstineat. z cibis pascat ex ignis.
z seqntē triduo ei pbeant arboz. tenere sumi
tates. z fructa mollia. z herbe viridis coma
pice etiā liqda mixto cinere puto vt sine ferro
ignito castrant. sz si cū ferro acuto ignit? fiat
non est necētia pñs cura. Semestribz vitulis
dētur fursures tritici z farina ordei. z tenera
herba. z vt bibāt mane z vespe curet. Circa si
nē marcij vt aplis initū domadi sunt boues
trinij. nā post qnquēniū domari nō pñt. etas
duricia repugnāt. Capite g statū doment. q
qdē pus cū teneri sūt frēqñt man? atrectati
one māsuecāt. sz stabulū noui boues largio
ribo spacijs hie debebūt. ad stabula ducātur
qz si nimia fuerit aspiritas vno die atqz nocte
viculis z ieiunijs vincēt seu mitigent. Tūc
appellatōibz illecebrz oblatōz. nō a latere ne
qz a tergo ptractet sz a frōte accedēs bubule?
admulceat nares z terga ptractet si nē ne ali
quē calce vt cornu pcutiāt qz viciū si in pñmōz
bñs affectauerit obtinebit. aliqz eos int se iun
gūt z docent eos onera leuioza portare z qd
vtilē ē si aratidō parant subacto pus solo exer
cēdi sunt i arena qz ad vecturā paras fac pzi
mū inania ducere plaustra. z si possis p viciū
aut oppidū vbi sit strepit? ducas. z quē fecerit
betritū fac etiā sinistz. z sic laboratū reqes erit
vbi tra leuis est nō fortibz bobz sz vacēs z as
his vti pōt. Et in leui plaustro sūt z ad molā
olei facile vt nou? labor ad huc tenera colla
nō quasset. Expediōz aut domandi rō est. si
āspertū bouē māsneto z valido boue iūgas. q
ostēdēt facile ad oia coget officia. si post do
maturā decumbet in sulco nō afficiat igne vel
verberē. sz pot? cū decumbit pedes eius ita
ligent vinclis. vt nō possit progredi aut stare

Homus

vel pascere quo facto siti vel fame laxatis ca
rebit hoc vicio.

Capitulū. lxiij. De bob?

qualiter debēt emi z de cognitiōe etatis eozū.

Ad bob emēdis hec signa expectent vt
sint nouelli qdratis z grandibz mēbris
foliti corporis. musculis vbiqz surgētibz. ma
gnis auribz. lata fronte. z crispa labijs. oculisqz
nigratibz cornibz robustis. ac sine curuature
puitate. limatis patulis naribz z sum? crui
ce corioza atqz cōpacta. palcaribz largis z ge
nua circa flutibz. pectore grādi. armis nasc.
vētre nō puo. porrectis lateribz. latis lumbis.
dorso recto z plano. cruribz solidis z neruo
sis. z breuibz vngulis. Sagnis caudis lon
gis z setosis. pilo toti? corpis deso z breui. ru
bei marie coloris z fusci. Veli? aut boues z
de vicinis loc? compabimus q in illa soli aut
areis varietate terrent vel si hoc deest de loc?
silibz ad silia trāsserem? Illud est em ante oia
curandū. vt viribz ad trahendū cōparent eq
les. ne valentioribz robur alteri pcurer exer
citiū. in moribz aut hec consideranda sunt si
cut arguti māsnēt oetamēta timētes clamo
res z verbera cibū appetētes Sz si regiois ra
tio patit nullus cib? est melior qz viride pa
bulū. vbi pō deest ex ordine mīstret q pabuli

Liber

ubi po deest ex ordine ministrat quo pabuli copia. et laboris coget accessio. Tenendi sunt boues in talibus stabulis ut de vaccis dictum est supra. vitz stratis et bene clausis. ut pedes vngule pferuent illesi. ac ipsi defendi possint a zentalis mustis et tabanis. Etas ipsorum cognoscit quando mutant dentes anteriores post annum completum ante decem vel octo menses. deinde post sex menses successiue mutant posteriores: donec in tribus annis mutauerint omnes. et tunc in bono statu existunt in quo pferunt ut ad decem vel duodecim annos. et viuunt usque ad quatuordecim vel. xx. annos. et cum sunt ista dentibus hinc pulcros logos et eqles: et cum se uescunt minores et denigrant accorrodunt.

Capitulum. lxxv. De infirmitatibus bouum et cura ipsorum.

Sciendum est quod egritudines multe accidunt bouibus. quarum una est quod in capitibus ipsorum multiplicatur reuma quod vulgariter dicitur gutta robea. Et fit ex supflua comestione et potu proprie nimis humiditate herbarum. et nimia requie et aeris humiditate supflua. Et cognoscitur quia inflatur eorum vultus et oculi. Et ex quo bos moritur si non curetur. sed curatur: quia statim fleuoromachus est bos infirmus? de vena que est sub lingua scilicet quod due quasi coeie seu glandule que sunt ibi signent in pluribus locis cum puncta cuncti bene incidentis. ita quod multus egrediat sanguis. et cum tunc fiat fumigium ad nares eius. Item accidunt eis febres ex immoderato labore aut calore. Et morborum cause in bouibus. ut ait Varro hec fere sunt quod laborant propter estus. aut propter frigora. aut propter nimiam laborem vel econtra propter nullam exercitationem. aut si cum exercueris statim sine intervallo cibum aut potum deris. Et cognoscunt cum februnt: quia sunt calidi tactu et maxime in lingua et auribus et anbelius ipsorum est spissus et calidus. Quibus subueniri debet cum regimine frigido scilicet quod a labore oino cessent. et in loco frigido teneantur. de frigidis salicem et vitis coopti comedat frondes salicem. et frigidis herbas et ortum in frigidum. et si videbunt nimis repleti de ipsorum sanguine minuatur. Item bibant aquam malorum acrim et prunorum et ipsa mala et pruna edant. vel fin Varro curet hic morbus: quod perfudit aqua et pungit oleo et vino tepefacto. et sustinet cibum et inquit aliquid ne frigidus cedat sustinet aqua frigida daf. si hoc non proficit. demit sanguis maxie a capite. Item oppilat et ingrossat splen-

Annus Fo. Cxxiij.

ipsorum de quod non liberant. sed diu sic infirmi existunt. Et cognoscunt quod bulliunt siue tussunt et maxie cum tritare cognunt. Item inflant boues constipando vel vetustate in ipsorum venteribus generata. et cognoscunt quod si manu vel digito supfluo vellis quod sunt iuxta posteriores anchas percunt sonat ut rim panis vel visu inflati apparet et dolore torquent. et quicquid in terra se prosternunt et libent iacent. Curant autem cum clisteri vel canulo. de quibus dictum est super cum tractabatur de doloribus eorum. vel cum manu pueri oleo vincta extrahant feces. vel incidunt vena caudae cum acuto cultello. per quatuor digitos longe ab ano de subis. Item ledunt in collo ex nimia opphione indecens ingerit et maxie cum pluvie ceciderint super collum. Et quicquid sit ibi ruptura propter humores ibi coarctos quod curat cum medicinis consolidantibus carni. et generatiuis cutis stipis in curis egritudinis equorum in pluribus locis et etiam cum alijs quibus marisbalci bouum vrant et precipue cum vinctioe agrippe intrantibus pedibus ipsorum vel alibi casualiter ex quibus claudicare cognunt. et curant ut extrahant quod intrant in pedem vel in aliam partem. cum radicibus arundinis tritis. vel cum radicibus diptami suppositis. et pecia saltat vel cum alijs medicis de lesione spine scriptis in tractatu eorum. et curant ut plene dictum est ibi. Item accidunt eis multe alie egritudines occulte. et aliq manifeste. et latitudines quod pronuntiant ex nimio labore atque calore. quod cognoscunt ex eo quod non comedunt: vel soliti modum comedendi mutant. et libent iacent. et ex calore linguam extrahunt. et multe alie mutationes prout eis videntur ab his quod eos sanos et incolumes cognouit. Boues autem sani fortes et agiles cognoscunt. quia facile se mouent cum tangunt vel pugunt. et hinc membra grossa. et auriculas elatas. pulcri et fortes autem generaliter cognoscunt. si omnia membra grossa sunt. et libinice hinc rident. prout etiam alie infirmitates accidunt bouibus. quod cognoscere prout et curare nouerunt optimi marisbalci bouum. qui multis annis in talibus sunt experiti. Ego autem ea quod fere scire potui fideliter scripsi.

Capitulum. lxxvj. De diuersitate et varietate bouum et vaccarum et de omni utilitate ipsorum.

Ex genere bouum alij sunt nigri. magni fortes et quasi indomiti. qui bubuli vocantur non bene habiles ad plaustra et aratro. sed in trabedibus per terram magnis ponderibus exercentur. ligati artificialiter quibusdam cathenis. libenter morantur in aquis. eorum coria non sunt adeo bo-

Liber

na ut aliorū boū licet valde grossa sunt. et eos
rū carnes nimis melancolice sunt. et ideo nō
multū bone. neq; boni saporis. et licet crude sa-
tis sint pulcre. tū cocte turpes efficiunt. Item
alii sunt boues q̄bus cōmunit̄ vīmur q̄ruz
q̄dam sunt maiores q̄ pprie locis planis con-
ueniūt. q̄dā miores q̄ magis pprie exercentur
in montibz. et q̄dam sunt in magnitudine ac p-
uitate medij. q̄ vtriusq; cōueniūt locis. Ampli-
us q̄dam sunt mīo: es. quorū carnes t̄pate cō-
plexibz sunt. ideo hūano corpī nutrimentū
bonū prestāt. et in eo robur et sanitatem cōser-
uāt. Alij sunt etas p̄fecte. q̄ pprie ppter eorū
vires sunt laboribz deputadi. eorū coria p so-
leis calciametozū sunt optia. et eorū carnes
mediocrit̄ melācolice nō multū cōueniētes.
nisi habent stomachū fortē et calidū. et in
his q̄ grauibz laboribz exercent. sunt et alij se-
nes q̄ ad labores sunt pigri. et min⁹ viles q̄s
p̄fecti. eorū carnes nimis melācolice et indige-
stibiles indicant. sed eorū coria bona sunt et
p̄cipue si sunt grossa coriua boū sunt pectini-
bus apta. ossa taxill. et puorū cultelloz manu-
brijs. et eorū simus stercoreādis agris et arbori-
bus ac vīncis. et umbuēdis gernarijs et q̄bus
dam vasibz et canistris. Item vaccaz quedā
sunt magne vel medie. q̄ ab oibz homibz re-
nent ppter vtilitatē generandoz et nutriendo-
rū vituloz et boū. q̄ planistris et aratris hūa-
no generi necessarijs deputant. quaz carnes
et coria sunt filia masculinis. sed eaz lac licet
ad esum et cascū bon⁹ sit. non t̄m eis collēdus
sed p nutrimentū vituloz. quorū vira vires et
augmentū optat matribz dimittedus. alie ve-
ro vacce sunt pue. que solū ppter lac et caseū
retinent. et ideo post partū quidecim diebz ela-
pis occidēdi sunt vituli et esui homi deputā-
de. quoz carnes tēperate ac digestibiles val-
de sunt. et optie his q̄ in dēte morant. lac p̄o-
et case⁹ satis hūano esui cōpetit. licet nō adeo
p̄fecta ut bonia existūt. Eligēde autē sūt tales
vacce q̄ nō nimis pue sunt. et vbera maḡ hūa-

Capitulu. lxxij. De ouibz

bus quales emi et eligi debent et de cognitio-
ne sanitatis ipsarū ac infirmitatis.

Ves bone cognoscunt ab etate. si neq;
vetule sunt. neq; mere agne. nā alere nō
dum iā nō possunt dare fructū. sed ea melior
etas est quā sequit̄ spes. q̄m ea q̄m mors. Itē
cognoscit a forma. nā ouē esse oportet corpe
amplo. q̄ lana multa sit et molli. villis altis et
densis. toto corpe magis circa ceruicē et collū

Notus

Ventre quoq; ut habeat pilosum esse oportet
Cruribz hūilibz caudis pliris. in italia. s; in
siria breuibz. Item cognoscunt ex progeie si
agnos solēt. pcurare formosas. sanitas et in-
firmitas eorū cognoscit. nā si apiant eaz o-
culi et vene sint rubicunde et subriles sunt sane.
Si albe vel rubicūde et grosse sunt infirme.
Itē si capite in pelli colli et ante tracte vir tra-
bi possunt sunt sane: sed facile sunt infirme.
Itē si manu capiunt in schina. ppe anchas et
strigunt. nec flectunt: sūt sane fortes. si flectūt
sunt infirme. Itē si audacter vadūt p viā sunt
sane. si moleste capite inclinatio sunt egre.

Capitulu. lxxij. Qualit̄ debent teneri et pasceri ac in quibus locis.

Et pascione primū videndū est. ut p to-
tū annū recte pascant int⁹ et foris in sta-
bulo ydoneo sint nō v̄toso. q̄ mag⁹ ad oriē-
tē q̄ ad meridiē spectet vbi stent solū oportet
eē p̄gult⁹ aut paleis aut alijs stramibz strātū
atq; declinū ut mūdari ac purū fieri ab hūi-
ditate v̄tine facile possit non em̄ solū ea v̄lgo
lanas corrūpit ouīū. sed enā p̄gulas aut sca-
bras fieri cogit. cū aliq̄t dies steterint subice-
re oportet alia p̄gula vel paleas. q̄ meli⁹ reque-
scunt. p̄rioribzq; sint. libent⁹ em̄ ita pascunt

tur. faciendū quoq; infirmis. et his q; agnos
puos habēt secreta septa ab alijs quo eas re
cludere possis. hec aut magis in violaticis gre
gib; sunt seruāda. nā in his q; pascunt in salti
bus. custodes secū portāt crans aut recia. q;
bus coherdes in solitudine faciāt ceteraq; vīe
silia. longe em̄ et late et varie in diuersis locis
pasci solent. pascua ouili generi vtilia sunt q;
vel in nonalib; vel i pratis siciorib; excitan
tur. palustra pō noxia sunt. et siluestria dāpo
sa. lauatis salis pō crebra aspsis vel pascuis
intra vel cānalib; frēq̄nter ablata debet peco
ris leuare fastidiū. nā p hyemē si penuria ē fe
ni vel palce vicia vel faciliōr vice? vlinis vel
fraxinis seruāt; frondib; pbeat. Estiuis autē
mensib; pascunt sub lucis initio cuz gramis
tenci suauitatē raris mixtura comedat. q̄rta
hora calefēti potus puri flumis prebeat. vī
puti aut fontis. medios solis ardores aut val
lis aut arbor vmbrosa declinet. deinde cū ar
bor infringit et solū primo vmbre vesperini et
hora roris humescit gregē reuocemus ad pa
scua. puidendū est em̄ in hoc genere vt pabu
li vbertate saturant. et longe pascant a sentib;
q; etiā lanā diminuit et corp⁹ incidūt. sed ca
niclanib; et estiuis dieb; ita pascēde sunt oues
vt capita gregis auertant semp a solis obie
ctu. hyeme autē vel vere nō solutis gelicidijs
ad pascua p̄dere nō debent. nā p̄uinosa her
ba huic generi morbos creat. et t̄m̄ semel eq;
re sufficit cū melle sunt facie teneant in sta
pulis. q; est vtile duab; ex causis nā et cadu
ca spica saturant. et ob tritis stramētis et ster
corationē faciūt in annū seq̄ntē. segetes meli
ores per totā estate auroa surgente festinant
mulgeant. ne solitū pastū perdāt. et cū dies in
caluerit ducant vt calor solis aut vent⁹ vrēs
nō possit nocere eis. In vesp̄e aut tam diu fō
ris sint q; recuperēt pastū quē pdiderūt i die.
et cū redierint semp prospiciant ne sint calide
cū in ouilib; includunt. Si aut magnus fer
uor fuerit eant in primis pascuis. ne si longi
us abierint possint recurrere ad vmbacula:
ne pastores sināt eas impotēte aggregare tē
pore caloris si semp moderate dispergāt. et cū
adducant calide nō mulgant. Et auroa ap
paruerit mor agniculi ducant vmbaculis
vbi solite custodiant. cū viderint mane te
las araneas oneratas aq; nō pmittāt pascere
Si seruo fuerit et pluuia ceciderit nō sinan
tur iacere sed ad celsiora ducant vbi tangant
a v̄eto sempq; moucant. cauende aut sunt ab
berbis sup q̄b; venit arena. et dicit pastor ex

pertus: q; de mense aplis māh iunij et iulij nō
sunt dimittende multū pascere. ne nimīū im
piguent. sed de mēse septēbris octobris et no
uēbris post mediā terciā sunt tota die dimitt
tēde in pascuis. vt impiguent quātūz possint
autūno debiles p̄cio quoq; nautent ne imbes
cilliores eas ybernū tempus assumat.

Capitulu; lxx. Quando

debēt submitti arietib; et qualiter. et quanto
tempe sint pregnātes. et quales debēt esse arie
tes. et quotones suffi ciunt vni.

Ense aplis prima est arietū admissura
vt agnos tā maturos inueniat tempus
ybernū. fit etiā mēse iunij. et etiā si fiat in men
se iulij. natū ante hyemē cōualescūt. Secūda
fit admissura post mediū mēsem octobris. vt
pariat circa pncipiū veris. nascētib; herbis
Arestotiles asserit. si masculos creare velis ad
missure tpe sic custodis et alitum septētrionis
eligendū. et cōtra eū ventū greges pascēdos.
Si feminas generare velis aultri captādos
fiatos. et i eū pascua dirigēda. aliq; duob; mē
sib; ante arietes a coitu reuocāt. et facē libidi
nis auget delectatio voluptas. quidā coire si
ne discretiōe pmittūt. vt ei p totū annū fetura

Æ

Liber

nō desit. q̄dū admīssura sit eadē aq̄ vñ optz
qz cōmutacō aq̄ z lana variā. z corripit vñ
vt ait varro. Cū oues p̄cipiunt arietes secernē
de sūt qz cū sūt molesti obsūt. nec oportz pati
miores q̄ bias salitqz neqz natū ex his ydo
natū ē. nec nō ipse sūt deteriorēs. ouis p̄gnās
ē cētū qnq̄gita dieb. itaqz admīssura fieri d̄z
tali tpe. qz p̄ nascat circa finē autūni. cū aer
ē modice spar. z p̄mir. ozit herba imbrū p̄
o: ibz euocata. eligēdi sūt arietes cādidissimi
ī regiōibz illis ī q̄bz sūt oues albe Itē molliū
lanis ī q̄bz nō solū corpis splēdor: p̄siderād
est. sed etiā ligua q̄ si maculis fustat varietatē
reddit ī sobole. z nigra ē nigros creat. de albo
qz nascet color. alteri. de fustis nūq̄ pōt al
creari. vt ait columella. Eligem. aut arietē al
tū p̄cep̄ yēre p̄misso z lais cādidis tecto. cau
da lōgissima z lata. curv. cornibz. p̄nis ad ro
strū lana aptis auribz. amplo pectore. scapul
z clunibz laq̄. veller. dep̄si. frōre lata. magnis
testibz. etas p̄me. q̄ tñ vsqz ad octo ānos vtilit
possit ī re. scia d̄z bima submitti. q̄ vsqz ad qn
quēniū fetura nēcia ē āno septio deficiat. Itē
ex p̄cie aiaduētat aries si agnos p̄creat for
mosos. cētū ouibz vñ aries sufficere fert. z q̄
q̄ sūt ceteraria tot aries sufficere ait varro.

Capitulū. lxx. Qualiter debent tondi. et qualiter signari et quando:

Notus

Ense aprilis locis calidis tondent
oues. z serotini fetus signent. tempe
ratis vero mense maij. nam celebrā
da est tonsura: z p̄cipue cū sudare incipiūt.
quādocunqz ab equinoxio verno ad solitici
um. vt ait Varro. sed tonsas oues hoc modo
inuabis. Succū decoctum lupini: feces vini
veteris eisqz mīlcebis amurcā. q̄bus in vñz
corpus redactis. tonsas oues linire curabis.
post triduum. si mare vicinū est. litori mergā
tur extremo. Si vero alijs locis pascimus
aqua celestis cū sale paululū decocta sub di
uo debeat ouium tonsarū et vñcta membra
diluerē. hoc etiā modo curat pecus anno to
to. nec scabrum fieri dicit. et prolitas lanas
creare fertur et molles. sed tribus diebus per
annū lotas oues oleo z vino ungere oportet
bit. propter serpentes. qui plerūqz sub p̄se
pibus latent. cedrū vel albanum vel mulierū
capillos. aut ceruina frequenter vramus. sed
que in tonsura plagam accipit. bis locis pice
liquida liniatur. quidā in anno bis tondent.
vt in hispania ac semestres faciūt tonsuras.

Capitulū. lxxj. De cogni tione etatis ouium.

Entes ouium mutant post vñum an
nū z dimidium. scilicet duo anteriores.
et postea per sex menses mutant duo p̄p̄ti
mi. et postea mutant ceteros. ita qz ejciant in
tribus annis vel quattuor ad plus. et donec
sint inequales sunt iuvenes. quando equa
les sunt in statu quando discalcant. et minu
unt. et corrumpunt sunt senes: z tunc in vsu
earum fit bilis gressus. et stant in bono sta
tu vsqz ad octo annos. et quedam vsqz ad de
cem. si copiose pascant. sed que famem parū
tur necessario cito senescunt.

Capitulū. lxxij. Quādo et qualiter debent mulgi z casei fieri.

Se ad festū scē michaelis bis in die
mulguntur oues. et postea semel. lac elici
pōt ne nimis pingues cū arietibz mittant. ne
in optuno tpe fer^o emittāt. sed post pūctionē
arietū vt pigues fīāt custodiant. vt hora con
grua ducant ad pascua. et custodiant p totaz
estatez. festinant mulgeant auroza surgēte. vt
hora congrua ducant ad pascua. oēs silentiū
teneāt dū mulgeāt oues. excepto mōro q tū
optuna loquat. caseū coagulamus sincero la
cte. coagulū agnī vīdi ad pellicula. q solent
pulloz vētibz adherere. vī agrestis cardium
floribz vel lacte ficulneo. cui serū dz omne de
duci. vt ex pōderibz vigeat. vbi cepit solida
ri opaco loco ponat. aut frigido. et pīsus sub
inde adiectz pzo acq̄sita soliditate ponderibz
trito et torrefacto. sale debet aspgi. et iā durior
rebetētiū pmi pōt. post aliq̄s dies solida
te. iā formale statuāt. ita p crates ne inuicē
se vnaqz pūngat. sit aut loco clauso. et a ven
tis remoto. vt tēneritudinē et pinguedinē ser
uet. vicia casei sūt. si aut sicc^o aut fistulosus ē.
qd eueit. si aut parū pmanē. aut nūmū sal ac
cipiat. aut calore solis vīat Jē recēti caseo cō
ficiēdo aliq̄ virides nucleos pineos terūt. atz
sic lacte mixto cōgelant. aliq̄ ciminū tritū fre
quēter colatū cōgelant. qualecūqz etiā sapore

velis efficere. poteris adiecto q̄ elegeris cōdi
mentis seu piperis cuiuscūqz pigmenti.
Capitulu. lxxiij. De mor
bo ouium et cura eius.

Ascit eis gossū sub gula ex fluxu hū
morū a capite descendētū. et pforat ibi
pellis. et inde q̄si aq̄ paulatī egredit^r et curant^r
Jē patiunt grossiciē splenis. et inflant. et hoc
sepe de mēse maij et aplis ex multitudine san
guinis grossi et viscosi. ex q̄ sepe subito moriū
tur. et cōfert eis vñū steū duoz digitoz. pone
tur int nares. et facere q̄ multū egrediat san
guis. ex q̄ quedā liberant. et qdā nihilomin^o
moriunt. Jē patiunt febres q̄ cognosci et cur
rari pūt. vt dictū est de febribz i tractatu boū.
possunt etiā eis alie accidere egritudines. q̄s
cognoscere et curare pastores nouerūt exper
tissimi. qui eozū temporū in sola custodia oui
um exercētur. in talibus solūmodo student.

Capitulu. lxxiij. De a
gnis qualiter teneri debēt. et quomōd castrari.

Um nascunt agnī vnaquqz septiana
p mēsez sal dēt eis. abinde in antea om
ni tpe quīdecima die. Dū aut sepanā ma
tribz. mor tōdent ppter pediclos. vel qz meli^o
X ij

Libet

crescit. et unaqueque hebdomada sal detur eis
dem circa nativitate domini iungunt cum ma-
tribus. ut hoc de agnis Palladius dicit. Var-
ro autem ait. Cum parere incipiunt oves. pasto-
res eos injiciunt in ea stabula. que ad eam rem
habent secunda. ibique agnos recent natos ad
ignem proponunt. et per biduum aut triduum re-
tinent. dum cognoscunt matrem. et pabulo se satu-
rant. deinde cum matres ad pastum cum gre-
ge proderent. retinet agnos. qui cum creati ad
vesperum fuerint alunt lacte. et rursus decernit
tur noctu a matribus concubant. hoc idem faci-
unt mane antequam matres ad pabulum exeant. ut
agni fiant satelli lacte circiter decem dies. cum
perierint palos affigunt. et ad eos alligant li-
bro et cortice. aut quia alia re leni distantes. ne
toto die cursantes inter se teneri delibent. id est
destinant aliquod membrorum. Si ad matris
mamam non accedent ad monere oportet. et la-
bra agni ungere butyro. aut adipe. nulla. et ol-
facere labra lacte. diebus post paucis. obijce-
re his viciam molliam. aut herbam teneram an-
tequam exeant pastum. et cum reuertuntur sic na-
trunt quo ad facti sunt quadrimestres. interea
matres eorum his qui temporibus non mulgant
cum depulsi sunt agni a matribus. diligentia
est adhibenda. ne desiderio senescant. itaque des-
tiniendum. id est blandiendum in nutritu pabu-
li bonitate. et a frigore et estu ne quod labores cu-
randum. Cum obliuione iam tactis non deside-
rant matrem tamen denique compellendum in gregem
ouium.

Capitulum lxxv. De uti-

litate ouium et agnorum.

Utilitas ouium magna est. nam ex pilis ea-
rum sunt indumenta necessaria et delecta-
bilis ad hominum salutem et vitam. qui quanto
sunt subtiliores. tanto meliores et maiores pre-
cij. ex pellibus cum pilis sunt pellicee ac sedore
panno. tempore frigoris oportune. et ex ipsis
depilatis sunt calciameta. et carni ipsarum lac
admixtum est conueniens. et satis salubre. quod quan-
to recentior est. tanto melior est. et quanto spissius
fior. tanto amplioris est nutrimenti. Et ipsius
us aquositas que est seruata est solutiva ventris.
et coleram educit ab eo. Lascius autem qui ex eo
fit nutrimentum est corporis humani. quod quan-
to recentior est. tanto melior est. et quanto ve-
rustior et durior. tanto peior. et qui ex eo est ni-
mus salisus vel nimis vitiosus vel nimis fra-
gibilis non est bonus. ut ait Rasis. sed ille bo-
nus est qui tenet medium inter vitium. Caro

Monus

autem pecudum est indelectabilis saporis et hu-
mida nimis. atque ineduciendus est nisi forte vi-
lioribus rusticis afflicti. qui continuo labori-
bus exercent. agnorum pro caro satis est conue-
niens cum fuerit a lacte remota. sed castratorum
optima. nutrimentum bonum et multum prebens.
si annalis fuerit. ut ait Ruic. sed si ea etate ex-
cesserit fit deterior. et quanto vetustior. tanto
peior. et ad digerendum durior. pelles autem et la-
ne agnorum sunt optime. atque ad operimentum
humani corporis aptiores quam matrum.

Capitulum lxxvj. De ca-

prie hircis et edis qualiter debet eligi. et qua-
to tempore sunt pregnantes. et de ipsarum utili-
tate et etate.

Uti caprinum gregem consistere vult in el-
gendo animaduertere oportet. primo eta-
tem. ut ea pareat iam ferre possit fructum. et de
his ea potius quam diutius. nouella quam vetus vir-
lior est. in forma videndum. ut sint forme ma-
gne. corpus leue. crebro pilo. sub mento duas
ut mamillas pendiles habeant. quia hec fecun-
diores sunt ubere gradiores sunt. et lac multum
et pingue habeant. hircus cum similibus sub me-
to mamillis. gurgulione longi. breui plena
et ceruice. auribus flexis et grauius. paruo capi

te. nitido spisso et longo capillo. ad medullas fer-
mias ante annu congruus. non autem durat ante
sexenniu. alio ultra decenniu. ex capris melio-
res sunt que bis pariunt. ex his potissimu mares
sunt eligendi admissuras. Catbo scribit in fi-
scello scrutari esse capras que ex saxo saliant. plus
sexagenos pedes. huic pecori stabula melio-
ra sunt que spectant ad yernos solis ortus. que la-
pide aut testa sunt strata. ut caprioli minime sit
viliginosum aut lutulentu. Itaque subternatur
gurgulis ne obliuiant teneri. et pasci hoc pecus
debet quasi ouillu. sed huius propria quedam que potius
siluestribus saltibus delectantur quam pratis. studiose
enim de agrestibus saltibus pascuntur. atque in locis
culta gurgula carpunt. itaque a carpedo capre di-
cuntur. ideoque in lege locandis fundi excipi solent.
ne colonus capra in fundo pascat. post autem
nu erigunt in gregem hircos. quia que concipit
post quartu mensem reddit tempore verno. edi-
cu trimestres sunt facti submituntur. et in gre-
ge incipiunt esse. satis magnus gregem putat
esse circiter quinquagenas. eo que capre lasciu-
ue sunt. et se dispergunt. contra oues se congre-
gat. ac coudempnant in locu vnu. singulis de-
cem capris singuli sufficiunt hirci. ultra octo
agnos seruande non sunt. nam hoc genus lo-
giori serulecit erate. Sanas enim capras ne-
mo promittit. nunquam enim sine febre sunt (ut ait
Varro). Accidit etiam sepe ut in corporibus
vulnerent. quibus subueniendu est. eo que inter
se corinibus pugnant. ac etiam spissis spinos-
is locis pascunt. quibus subueniendu est. ut
in curis vulneris equorum dictum est. plerique
capitulis. vitulus caprarum est precipue. in
pelle et lacte ac edis. nam ex ipsarum pellibus fi-
unt optima calciamenta. et equorum selle operi-
unt. lac ipsarum multum est. et humano corpo-
ri optimu. et precipue non coagulatu. parum
caseitatis habes. et qui ex eo fit caseus non est
adeo laudabilis ut ouium. carum carnes nimis
siccitatis ad digerendu dure existunt. ideoque
male. Sed odorum carnes sunt optime ad sa-
lutem et delectationem. et precipue lactantium.
et ex ipsorum pellibus sunt optime carte. ac de
licata calciamenta bis conuenientia. qui volu-
ptuose viuere cupiunt.

Capitulu. lxxvij. De scro-

phis. verribus. et suis. quales debent eli-
gi. et qualiter teneri. et quanto tempore sunt pre-
gnantes. et de ipsarum sanitate. et utilitate.

Erras eligendi sunt vasti et amplii corporis.
sed rotundi ponuntur quasi logi ventre et clunibus

magni rostro. breui. ceruice glandulis spissis.
vni color ponuntur quasi variis. libidinosi aniculi que
vires ad quodrius inire scias puer. scrophas po-
logi lateres debemus eligere. et quibus ad sustinendu
fecure ponuntur se magnus ventus effundat. cetera ver-
bo filia. sed in regionibus frigidis depressi nigric-
pili. in tepidis quelescunt puerit. Itaque ex bo-
na progenie ut porcos multos fiat. si genitrix in oi-
bus locis huius potest melius in agris palustribus que sic-
cis precipue ubi arborum fructuosior silua suppe-
tit. que subinde maturis fructibus alterna per annu
mutatione succurrat. locis maxime gemosis et ca-
nap. vel in nuci radicibus nutriunt. sed deficienti-
bus alimentis per hyemem prebenda sunt pabula gla-
diu castanearum et silium vel faba aut ordeum vel fru-
mentu. si enim non solummodo piguedine efficiunt. sed
etiam carnes locu dum sapore pastu erigunt. Esta-
te maxime et antequam est incipiat subigunt. id est vadunt in lo-
cu ymbrosu. maxime ubi sita que per meridiem rur-
sus leto seruoze pascunt. yverno tpe non pus
erigunt pastu que praua euauuit. et liquifacit gla-
cies. porci gregati more aliorum pecudu clauden-
de non sunt. sed aras sub porcibus faciemus. quibus
materna vnaque claudant. que are superiori sunt pre-
detecte. ut libere nunc pastor exploret. et opposi-
tis a mense feribus sepe subueniat subtrahendo.
Curabit autem vt fetus proprios cum vnaque pclu-
dat. plus pro octo (ut columella dicit) nutritis

Libet

ri nō d3: Palladio autē sex sufficere videt. q. l3
ples valeat educare. m. enūero sueta deficiat.
Varro ait. q. tot porcos pere pōt q. mānas
h3. si min? peateē portētū. in q. illud antiqsi-
mum fuisse scribit. q. sus enee laui. rrr. por-
cos pepit albos. nutritari octo porci puuli p
mo pnt incrementō facto. a porci dimidia p
remoueri. q. neq. mat. sufficient pōt lac pbe-
re. neq. generati robozari. ad feturam verres
duobz mēlibz aū secernēdi sūt. optiam admis-
surā tps a fauonio ad eqnocū p nū. i. a kln.
febz. ad diē. rj. marcij. ita em pūgit vt estate
piāt. q. tuoz ei mēlibz ē pgnās. z tūc piāt cū pa-
bulo habūdāt ēra neq. miores admittēde qz
ānicule melius. r. mēles expectare. vt binie
piant cū ceperūt. dicunt h facere vsqz ad. vij.
annū. recte admitturas cū faciūt in luto volu-
tant libere. q. illorū reqz est. vt lanario boīs.
cū oēs pcepint rursus segregāt verres. verrs
octo mēsiū incipit salire. idqz vsqz ad qdrien-
niū recte facere pōt. deinde id retro qd puit
ad lanū. i. impossibilitatē coēdi. Sus vsqz
adeo piguedie crescere solet. vt seipe stans su-
stinere nō possit. neq. pgradi vsqz. nā in luri-
tania fert sus ēē occisus q. fuit inuētus vigiti
tribz pōdo. i. qngētis septuagintaquēqz libris.
eiusqz suis a cute ad os pedez z tres digitos
fuisse. i. habuisse. lardū cum carne vno pede z
tribz digitis grossū vt ait varro. addit etiā se in
Archadia spectatū suē q. in piguedine nō mō
surgere nō possz. sed etiā in eā murē nidū fecit
se z pepisse mures. Fecūditas scroffe ppedi-
t. q. in pmo pū agit. nō mltū in reliqz mutat.
Subulci binis mēlibz porcos sinūt cū mri-
bus. deinde cū iā pasci pnt secernūt. porci na-
ti byeme sūt etiles. ppe frigora. z qz matres
aspnant eos. ppe eriguitatē lactis. qz ex h den-
tibus sanciant ab eis eaz. māmē. diuilius est ea-
rū annus bifaria. qz bis piūt in āno qternis
mēlibz fert vētrē. binis nutritat. nā facere op-
ter circit triū pedū altā z latā. amplius paulo
ea altitudie abs tra. ne dū velut exire pgnās
abhorret. altitudis mod? fit vt subule? facile
circūspicere possit. ne qz. pcellus a mfe oppo-
mat. z vt facile pgnare possit cubile i aris bo-
stū esse d3. z lūmē infer? altuz palmipedale. i.
vno pede z palmo. ne pcellū ex ara cū mater
pdat trāsire possint. q. tencūqz aras subule?
purgat. tories arenā mittere optet. aut qd ali-
ud qd ex fugat hūozē. z cū pepit largiori ciba-
tu sustēter. q. facili? lac supeditare possit. in q
bus ozdei circit binas libras aq. madefactas
dare solēt. māt z refge. si alia q. obijciāt nō ba-

Nonus

buert. scrophe bis i dielacti cā bibāt. cū por-
ci a māmā depulsi sūt. si fundus mltat dare
solēt vinacie ac scropci ex vuis. a pū. x. diebz
pris nō pducūt ex aris matrē. nisi ppter po-
tū elapsio. x. diebz sinūt exire pastū in pūmū
locū ville. aut crebro reditū lacte alere possint
porcos. Cū creuerint secun matrē ad pastū.
deniqz secernūt a matrē ac seorsū pascūt nu-
trices subulcus assuere d3. vt oia faciāt ad
bucinā pmo cū incluserit cū bucinatū est ape-
riūt. vt exire possint i cū locū vbi ozdeū effusū
sit i lōgitudie. sic em min? dispit qz i acervos
positū. Et ples facili? accedūt. idcoqz ad bu-
cinā pūire dicunt. ne siluestri loco dispit pe-
reat. castrant verres pmode āniculi. nec mios
res qz semestres. q. facto nomē mutat. z pūbz
dicunt maiales. de sanitate suū vñ solū exē-
pli cā dicā. postz lactātibz si scropba lac suppe-
ditare nō pōt. nūcū frictū dare optet. crudus
em soluit aluū. v. ozdeū obijci ex aq. qd fiat
trimestres. in cētū scropbis. x. pres sāt ēē pu-
tant. vñlitas porcoz est. qz eaz. carnes ad ci-
bū cōpetūt recētes z sicce. z optia p calciamē-
tis. z eoz. lard? est optim? in cōdiēdis omibz
cibis. z eoz. adeps optia p calciamētis pfer-
uādis. z in plibz yngētis ad curādas egritu-
dines optunus. Sic est alia vñlitas. q. vineis
immissi nec dum turgentibz. z exacta vinde-
mia gramie psecuto fossorū diligētia mutant.

Liber

Capitulū. lxxviii. De ra-

nibus quales debent eligi. ⁊ qualiter teneri ⁊ instrui. ⁊ de ipsorum utilitate.

Anis est custos eius pecoris. qui eo comite indiget. ad se defendendū. in quo genere sunt maxime oues ⁊ ca- pre. eas em lupus captare solet cui canes apponimus defensores. in suillo pecore sunt q̄ se defendūt. vt fues. pres. matales. ⁊ scropbe. Canū genera sunt duo. vnum venaticū per- tincens ad feras. alterū quod custodie causa parat. pertincens ad pastores. de quo dicere in- tendo. ad formā huius artis primū etate ydo- nea parandi sunt. nam catule ⁊ senes nec sibi nec ouibz sunt presidio. ⁊ lupis nōnūq̄ pre- de facie debēt esse formosi magnitudine am- pla. oculis nigrantibus. naribus cōgruenti- bus labris subnigris. aut rubicundus. men- to suppresso. ⁊ ex eo natis duobus dentibus dextra ⁊ sinistra paulo eminentibz superioribz. directis potius q̄ brachiis. id est toris. habentes acutos dentes. labro tectos. capiti- bus ⁊ auriculis magnis ac flatis. id est pli- catis. grossis cernicibus. ac collo internodis articulozū longis. pedibz magnis ⁊ altis. di- gitis discretis ⁊ ungulis duris. neq̄ curua cauda grossa. ac coruis corpore suppresso spi- na neq̄ emimula. id est sima. neq̄ curua. cau- da grossa. latratu graui. hyatu magno. colore potissimū leonino. femine p̄o debent esse mā- mose. papillis equalibus. Lauendū est ne a lanceis. id est lanificis ne ve a venatoribus ca- neas emas. Nam alij ad pecus sequendū in- cutes sunt. alteri si viderint leporem aut cer- uū cum potius q̄ oues secunt. quare a pasto- ribus emptus melior est qui oues sequi con- suerit. aut qui sine cōsuetudine fuerit. canis em facile quid assuescit. pane bene pascendi cū grege sunt. ne propter famem volēs que- rere cibū a grege recedat. morticine ouis car- nes non patiant pasci. ne ductu sapore min⁹ se abstineant. sed dent eis ossa bene concussa. nam ex his dentes sūt firmiores. ⁊ os magis patulū. p̄pterea q̄ vehementius ducunt ma- le acriorēq̄ sūt. p̄pter medullarū saporem in die cibum capiant vbi pascuntur vespere vbi stabulant. catule tribus mēsis solent esse pregnantes in partu. si plures sunt elige- re oportet quos habere velis. reliquos abij- cere. quanto pauciores relinquuntur. tanto in- alendo meliores fiunt. Jte sub sternat eis ali-

Notus Cxxviii.

quid quo molliori cubile facilius educetur. catuli diebus viginti videre incipiunt. duo- bus mēsis primis a partu nō disungun- tur. a matribus educit eos in vñ locū. Jte consuefaciant vt alligari possint. primū leui- bus vinculis. que si abrodere conant. ne il- lud cōsuecant facere verberibz eos deterre- solent. q̄dam nucibus grecis in aqua tritis p- r̄ngēt aures. ⁊ inter digitos. eo q̄ mulce ⁊ ri- cini pulices ibi stare solent. q̄ si non fiat ea ex- ulcerent. ne vulnere vt ⁊ a bestijs. imponun- tur eis colaria ferri. habētia sub se leue coriū. clauulis infixū. ne collo noceat duricia ferri. nūerus canum pro pecore multitudine solet parari. sed in regionibus siluestribz remotis a villis vbi bestie male sunt multo requirunt plures. nam in villatico grege sufficiūt vn⁹. scz masculus. alter femia. eo q̄ simul sunt as- siduiores. ⁊ idem cū altero sit acrior. ⁊ si alter eger est ne sine cane grex sit. q̄ consuefaciat nocte vigilare. ⁊ in die clausos dormire.

Capitulū. lxxix. De pa- storibus quot ⁊ quales debent esse.

¶

Liber

De maiores pecudes necessarii sunt etas
te perfecte. ad minores parui quados
sufficiunt. iterum qui in collibus versant firmio
res requirunt. qui in fundo quotidie ad vil
lam redeunt. itaque in saltibus licet videre iu
uentute. et eam fere armata cum in fundis non
modo pueri sed etiam puellae pascant in die.
pascere greges simul communiter omnes. Et
tra pernoctare ad suum quemque maior natu et
ceteris peritior esse debet. etiam omnes alij pa
rere debet. itaque tamen oportet eum alios etate
precellere. ne propter senectutem minus sustine
re posset labores. praesertim dum concutunt for
me hominum. difficultate ac montium arduitate
et asperitatem facile ferant. quod pati necessitate
habent qui greges secunt. praesertim cum conue
niunt forme hominum armenticios atque capri
nos quibus rupes ac silue ad pabulandum con
ueniunt. forme hominum legende sunt ut sint
firmi. et sequi possint. et veloces mobiles expe
ditis membris. qui non solum pecus sequi pos
sint. sed etiam a bestijs ac predonibus defende
re. qui onera extollere iniuncta possint. qui ex
currere qui iaculati non omnes ad hanc rem
apti sunt. magistrum prouidere oportet. ut sequa
tur omnia instrumenta. que pecori et pastoribus
opus sunt. maxime ad victum hominum. et ad
medicinam pecudum. ad quam rem habet inuenta
bassuaria domini. alij equos. alij mulos vel asinos.
aut alia que onus dorso ferre possunt. qui in
fundo perpetuo manent. facile habent conser
uari in villa que pastoribus necessaria faciant.
his autem qui in saltibus et siluestribus locis
pascant mulieres adiungere oportet. que gre
ges sequantur. ac cibaria pastoribus expediant.
eosque assiduiores faciant. magister pecoris si
ne litteris ydoneus non est. eo quod rationes do
minicas conficere. nec aliud quicquam ratione fa
cere potest. pastorum numerus esse debet secundum
multitudinem pecudum genus earum et diuersi
tatem locorum pastionis. et vendentium agnos. et
facientium caseos. vel non maior vel minor
talis et tantus qui omnia oportuna huic ope
ri possit commode explicare.

Capitulum. lxxx. De lepo

raris et leporibus ceterisque animalibus feris
includendis.

Notus

Et porarium est locus clausus. in quo clau
dunt lepores et caprioli. et cerui. et cuni
culi. ceteraque animalia non rapacia. fera tam
sic antiquitus appellatus. eo quod lepores precipue
includebant in eo. sed omnium horum custodia
incrementum et pastio apta et nota est. ideo bre
uiter explicanda. itaque septa ex materijs circa
locum magnum vel paruum. secundum optionem vel possi
bilitatem domini fiat adeo alta vel compacta. quod neque
lupus neque alia bestia intrare possit. neque desu
per transire. ibique oportet esse latebras in vir
gulis et herbis. ubi lepores interdum delitescant.
et arbores patulis ramis. quod aquile conatum im
pediant. in quo si lepores mares vel feminas pau
cos intromissis breui tempore locus implebitur.
tanta est fecunditas huius quadrupedis. sepe enim
cum catulos habet recetes. alios in ventre repe
riunt hinc. itaque quod scire volent masculum a femina
discernere (ut Archadius scribit) nature so
lamina debet inspicere. nam sine dubio mascu
lus unum. femina duo inueniunt habere. si cau
te et subtiliter inspicatur. sed leporum tria genera
fere sunt. unum italicum. pedibus primis humili
bus. posteribus altis. superiore parte. id est dorso
bassa. ventre albo auro loris. quod lepus dicitur
cum pregnans sit tunc concipere in gallia trans

Liber

alpina. et macedonia. sunt per magni in italia. et hispania mediocres. Item in gallia reperunt alij alteri generis tunc candidi. Ter cū generis est q in hispania et in provincia et in partibus lombardie sibi coherentibus nascitur. filio nro lepori ex qda pte. s. hūilis. quē cuniculū appellat. lep⁹ dē ab eo. qā leui pede ambulat. cuniculū ab eo q sub terra cuniculos ipsi facere solent. ubi lateant in agris ne moribus et pratis et vineis. apros hie posse in leporario et capriolos et coruos nō est dubiū.

Capitulū. lxxxij. De pisci- nis et piscibus includendis.

Uti piscinas hie desiderat. pmi eligere oportet locū pueniente q nullo tpe aq ca-
reat. nō em alijs pnt durare loci. s. piscina. q
dā sunt pue. qdā magne. qdā mediocres. et ite-
rū qdā sunt foranee. qdā stagnee. qdā mari-
ne. et qdā etiā fluviales. s. pue sunt minuant
sepius ex lignis vl vimibz aut lapidibz cōstru-
ctis ne lodria vl aliud aial nocēs intrare pos-
sit. et vimes aut vites sup eā tēdant. qbz auces
creant rapaces. in cūqz ponant pisces illi aq
cōuenientes. ex his q inueniunt in pto illis
nā quidā libenti⁹ stant in fontibz vl fluviorū
aqz. alij in stagnis et lacubz nō nulli delectā-
tur marina. sit aut pua piscina pfunda in qn-
tū fossoribz pfundari possit. s. in magnis pi-
scinis pmode stari pnt. Ex si marina fuerit in
aq de marieducta oia genera marinorū pisci

Notus Fo. Cxxix.

um natura puorū pnt in ea seruari. Si piscia
nā magnā hie volueris optet ipm fieri ex ma-
gno lacu vel stagno in q sunt aque plurime
cōgregate. nūe ac pluuijs aut fontibz. vel in
ea flumen fluenabz. vel etiā aq marina. qd in
pluribz euenit locs. q si ex ipso lacu vl stagno
aq per aliquā ptem exeat. ibi claudat talit⁹
impediant pisciū exitus. et nō aq. q si ex aqua
dulci consistat. poterūt in ea poni ac seruari
oia genera pisciū. tam magnorū q paruoꝝ. in
talibz aquis uiuentiū. sunt et aliqui marini pi-
sces qua serunt in dulci quo ad aquā dulcē
accedētes. delectant in ea. et tales similiter po-
terūt in dulci piscina seruari. Si vō fuerit ex
aq marina. in ea ponant oia genera pisciū
marinorū. si sit valde pfunda. nisi sit pisci
marim⁹ et balena q nullo loco nisi maris pelago
claudi pōt. si vō mediocris magnitudinis sit pi-
scina. ex his q dicta sunt facile pōt hie doctri-
na qles pisces pnt in ea includi. piscine vlli
tas magna. qz ex paucis piscibz inclusis breui
tpe habent plures. ex qbz plures vdi pnt. et
plures ad eam haberi.

Capitulū. lxxxij. De pa- uonibus.

Impleto tractatu aialū qdrupedū nu-
triendoꝝ ac pisciū. de bipedibz et ceteris
volatilibz est dicendū. Et pmo de pauonibz
q suo decore nobiliores sunt ceteris. qz nutri

Liber

re (vt egregie ait Palladius) facile est. nisi fures aut animalia inimica formides. q̄ p̄ agros vagant. plerūq̄ sp̄ore se pascūt pullosq̄ educunt. altissimas resq̄ arbores petūt. vna his cura debet. vt incubātes p̄ agrū feminas que h̄ passum faciūt a vulpe custodias. Ideoq̄ in breuibz insulis meli⁹ nutriunt. vni masculo q̄nq̄ femie sufficiūt. quod seruandū est (vt ait varro) si ad fructuz spectes. nā tūc pautiores debet esse mares q̄ femie. Si ad delectandōes cōtra formosior em̄ est masculus. masculi oua z pullos suos p̄secunt. velut alieni genas. prius q̄ illis cristaz nascant insignie. Ab idibz februarij calere incipiūt. faba leuit̄ torrefacta incitant ad libidinē. si eis q̄nto quoq̄ die tepida p̄beat. Cupiditatē coctū masculus cōfiteat̄ quens circa se amictū caude gēmantis incuruat cū stridore p̄currens. Si oua pauonū gallinis supponant excusant matres. tribo vī cibz ab incubatiōe p̄ annū fer⁹ edūt. p̄m⁹ par tus q̄nq̄ ouoz. scōs q̄tuoz. terci⁹ triū vī duoz esse cōsuevit. sed electe si h̄ placuerit galline sint q̄ p̄mo nutritio lune nouē diebz habeat noua oua supposita q̄nq̄ pauonina. cetera sui generis. decima die omnia gallinacia subtrahantur. et alia gallinacia recentia totidem supponant. vt. xxx. diebz possint cū pauoninis apiri ouis. Qua aut̄ pauonū contra galline subiecte sunt sepe manu p̄uertant. q̄a hoc ip̄e facere vix valebit. vnāq̄ p̄ter ouī notabis. vt cōcūnisse cognoscas. maiores gallinas optet eligere. nā minoribz pautiora suppones. Lubilia dēnt eis fieri sub tecto discreta. z a t̄ra eleuata. vt neq̄ serpens neq̄ bestia accedere ad ea posset (vt ait Varro) p̄terea locū ante se purū h̄re debz cubile. q̄ ad pastū exeat diebz aptis. nā vtrūq̄ locuz purū eē volūt hec volucres. itaq̄ pastore earū cū vacillo. id est badili circūire optet ac sterc⁹ tollere natos si ad vnā trāssere a plibz velis. q̄ndecim vni nutriti sufficiūt. p̄mis diebz far ordci aspsum oino pullis dabit. vī vndeūq̄ cocto pulicula z refrigerata Postea adq̄ciet porroz pcisū vī caleus recēs sed expsus. nā ferū pullis nocet. locuste etiā in pedibz ablatis p̄benit ita pascēdi sunt vsq̄ ad vnū mēsem. deinde ordeuz poteris p̄bere solēnt. Trigesimo q̄nto tū die postq̄ nati sunt in agrū tutū eijci p̄nt. comitāte nutritice pascēdi. cui⁹ singultura vocant q̄d villā. p̄tuitas p̄o z cruditates his remedijs submouebis. q̄bus gallina curat. maximū illis periculū est cū incipit crista produci. nam patiunt languores sicut infantes cuz dentes

Notus

eis nascunt. vtilitas ipsorum est carnes satia bone sunt. sed ad digerendū dure. masculozū penne sunt pulcre. Ideoq̄ puellis pro sertis z alijs ornamentis apte.

Cap. lxxxij. De fasianis

Fasianis nutritio h̄ seruanduz est. vt nouelli ad creandos fer⁹ pent. i. q̄ anno supiori sūt editi. veteres em̄ fecidi eē nō p̄nt. in ea vt feras mense marcio vel apli. duabo semis vn⁹ masculus sufficit. semel i anno fer⁹ creant. xx. fere ouis piendi ordo p̄cludit. Gallie his melius incubabit. ita vt. xv. fasiani oua nutrit oia oua cooplat. cetera sui generis supponant. in supponēdo de luna z diebz q̄ sunt de alijs dicta seruem⁹. Trigesim⁹ dies man ros pullos i lumē mittet. s̄ p. xv. dies discreto toto ac cōsp̄o vino refrigerato leuit̄ ordeī farre pascēt. deinde triticū z locustas prebebis z oua formice. Sane ab aq̄ p̄hibeant accessu. ne eos pituita cōcludat. q̄ si pituita patiant ab eo cum pice liquida terra rostra eozū debebis assidue perficere. vel sicut gallinis auferre. eorum carnes sunt opūme.

Cap. lxxxij. De anserib⁹

Aliter aqua herbarum desiderat. nec si-
ne ipsis facile sustinet. locis consuetis ini-
micus est. quia fata et morsu ledit et stercore
polluit. praestat plumas quas autumno vellam?
et vere. vni masculo tres feminae sufficiunt. Sed
desit fluvius lacuna formet. si herba non sup-
perit trifolium senum grecum agrestia incuba la-
ctuculas pro alimento seremus. albi secundio
res sunt marci. vel fusci minores. quia de agresti
genere ad domesticum transferunt. incubunt kln.
marci usque ad solstitium estivum. Circa. xv. ova
vni anseri sufficiunt. incubant. xxx. diebus.
Melius tamen est quod gallinis ova supponas.
quia plus parient. picture ad aram producant.
cum semel hoc feceris consuetudinem sponte tene-
bunt. si gallinis anseris ova supponas ne noce-
ant suppositis subijciat vritica. semen papave-
ris primis decem diebus pascende sunt intus.
postea foras eos poterimus educere. vbi vriti-
ca non fuerit cuius formidat aculeos. et preci-
puum praeterea et piscinas aut palludes. aras eis
faciunt supra terram in qua non inducant plus
vicinos pullos. easque aras provideant ne ha-
beat humorem. et molle habeant substramen. et
palea alba qua re ne ve accidere ad eos possint
sunt mustele. nec alie bestiole que noceant. vt.

ait Varro. quattuor mensibus bene saginant.
nam melius in tenera etate pinguescunt. polentis
dabitur in die. large vagantur et ideo prohibeat
licentia obscuro loco claudantur et calido. sic
etiam maiores secundo loco pinguescunt. nam pulli
sepe die tricesimo saginant. melius si ad socie-
tatem milium prebeantur infusum inter anserum ci-
baria. omne legumen prestari potest excepto bez-
rebo. A lupis et vulpibus rapiunt. et ideo ab
eis custodiendi sunt. vtilitas anserum est quia car-
nes pullos si sunt pingues et quattuor men-
sum non excederunt etatem a pluribus appetuntur.
et eorum penne molles optime sunt pro le-
gitimis. et dure alarum scriptoribus competunt et
sagittis.

Capitulum. lxxxv. De ana-
tibus.

Plates sunt de natura anserum. et eodem
modo nutriuntur vt anseres. libenter co-
medunt herba anatinam que in superficie aquae stan-
tis ex solis adustione oritur. omnia reptilia et ver-
mes et omnia turpia libenter accipiunt et gluciunt.
utilitas ipsarum est praecipue in pennis et carni-
bus etiam illarum et pullos earum vitimur. licet
satis sint indigestibiles et viscosae.

Liber

Capitulum. lxxxvj. De

gallinis et gallis ac ipsarum pullis quales ha-
beri et qualiter teneri expedit.

Uti pfectas vult habere gallinas elige-
re debet fecundas. plerumque rubicundas.
pluma nigra penis. imparibus digitis. magnis
capitibus crista erecta ampla. hec enim ad pre-
sentem sunt aptiores. Galli sunt lacertosi rubenti cri-
sta. rostro breui plene acuto. oculis rous aut
nigri. palea rubea. collo vario. aut aureolo. se-
moribus pilosis. cruribus breuibus. ungulis lon-
gis. candidis magnis. frequenter penis. vocife-
rates. sepe in certamine perituros. et quia animalia que
nocent gallinis non modo perire solent. sed etiam
per gallinas pugnant. si ducas alere velis lo-
cus sepe paradisus est. in quo due cauee. i. man-
siones prouide sunt. que versus orientem spectent.
et sint longitudinis circiter. x. pedum latitudinis
paulo minus. in altitudine paulo humiliores.
vnaqueque habeat fenestra tripedalē vno pe-
de altiore. et vniuersis facta ratis. ita ut lumē
pbeant multum. neque per eas quicquam intrare pos-
sit. quod nocere solet gallinis. inter ipsas duas
sit hostium quo gallinarius curator eas ire pos-
set. in caueis crebre price tracte sint. ut omnes
possint sustinere gallinas. Contra singulas

Nonus

pericas in pariete sint cubacula earum aut sicut
dixi vestibula septa in quo diuturno tempore esse
possint. et in puluere volutari. dicta cubilia sint
et sculpta in parietibus. aut affixa firmiter. mo-
tus enim cum incubat nocet in cubilibus cum parie-
runt palea subterni debet. et cum peperint tol-
las sub stramē. et recēs aliud subijce. eo quod pu-
lices et alia nasci solent. que gallinas quiescere
non patiuntur. ob quam rem oua ut inequaliter ma-
tureantur aut corrumpunt. que velis incubet ne-
gant plus. xxv. oua incubare oportere quibus
propter fecunditatem peperit plura. Palladii au-
tem et mulieres nre vltra. xvij. vel. xix. oua non
supponunt. fertur tamen quod in quibusdam mundi pri-
mis inueniuntur homines qui furnos adeo tempe-
rate calefaciunt. quod eorum calor equalis est calo-
re galline cubantis. atque in vno furno seu cli-
bano ponunt multitudinem pennarum paruarum. et
multe gallinacea oua. post. x. dies nascuntur ac
extra per os illius. optimū esse partum ab eodem no-
verno ad autūnale. itaque que antea vel post na-
ta sunt non sunt supponenda. et ea que rostra aut
ungues non habent acutos autē nā palustre in
concupiendo et oua do quam in cubando occupa-
te esse apertissime. ad partum sunt annicula aut bi-
nie incubantes includere oportet ut die et no-
cte incubet preterquam mane et vespere cum cibis et
potio eis datur. oportet ut curator circueat die-
bus aliis interpositis. et oua vertat. ut equa-
liter calefiant. oua si plena atque vitia sint nec
ne auertere potes si dimiseris in aqua quod in
ane est natum. plenum desinit. quod intelligere po-
tes si concutias. Item si ad lucē subtileris quod
placet inane est. Oua oblonga acuta masculos
Rotunda feminas tribuunt. insuper ponenda oua
obseruat ut sint numero imparia oua que incuban-
tur. habeant semine pulli nec ne curator quadri-
duo post incubare cepit intelligere potest si con-
tra lumē tenuerit. et purum quod vniuersi modi ani-
aduertit esse eijcere debet. ad aliud subijcere.
excessos pullos subducere debet et singulis
nidis. et subijcere excessos pullos ei que habeant
paucos. ab eaque si reliqua oua sunt pauciora tol-
lere debet. et subijcere illis que non dū excuderit
et minus habet triginta. hūc enim gregē maiorem
non faciendum ait Varro. diebus. xv. primis pul-
lis debet obijci puluis. ne rostris noceat ter-
ra dura. eisque milium optimū et lolium et grana
minuta tritici satis copietur. sed gallinarum pa-
bula sunt quibus precipue delectant. vermiculi.
tritici. et fere omnia grana. et precipue dandum
est eis lolium. quod eis copietur. et hoc est humano
corpi inimicum. vinacis cibo sterilesunt. et or-

Liber

deo semicocto pere sepe cogunt. et reddunt oua
maiora. ut Palladi⁹ ait. pulli qui pferendi sunt
ad sole. et sterquilini ut in eo volutari possint.
quia validiores sunt. Cum ita penas habebunt
consuefaciendi sunt. ut una aut duas sectent gal-
linas. ut cetera ponant ad piendum sint expedite
quod in nutritu occupate. incubare oportet inci-
pere secundum novam lunam. eo quod plura quam anni incubant
non succedunt. diebus fere. et expediunt. Circa ca-
ucas galliarum. incedendum est cornu. ne serpens
accedat. cuius odore solet interire multas a vul-
pibus et quibusdam alijs animalibus noxijs patiunt in-
sidias. ideoque circa loca in quibus versant exten-
sanda et remouenda sunt omnia in quibus vulpes late-
re possunt ad ponendas insidias in nocte clau-
dant in caucis optime circumquaque minus
et septis nec permittant foras in nocte iacere. ferunt
enim quod vulpis subdola intuet eas. quandoque
in alto existentes loco. ut videant oculos eius luce-
tes. ut faculas et cauda quasi baculo quidam mina-
tur eis. ut sic perterritae cadant. et eas rapiat. pati-
unt etiam insidias miluorum et quondam aliarum ra-
paciū auium. et precipue aquilarum. contra quas tendant
funes vel vites seu vitales. super loca in quibus de-
die morantur. Lapiant etiam vulpes taliolis. vel
alijs ingenijs. et milui retibus fisco vel laqueis.
pituita his nasci solet. quam alba pellicula ligatur
vestit extremam. hoc leniter vnguibus vellit. et locum
cinere tagit. et oleo trito plaga munda aspergit
Italem spica trita cum oleo fauibus infert. scilicet
sagria etiam potest si cibis assidue miscetur. Si
amaram lupinum comedat sub oculis suis ipsa gra-
na. procedit ut ait Palladi⁹. quam nisi acu leniter
apertis pelliculis auferat. oculos extinguit. por-
tu late succum forinsecus et mlieris lacte curari eas
affirmat. vel armoniaco sale. cui mel et ciminum
equaliter miscetur. pediculis etiam plurimum mole-
stant. et precipue cum incubant quod punit. scilicet
sagria pice infusa cum vino. et amari lupini aqua si
penetrat secreta penarum. utilitas gallinarum est.
quod ex ipsis nascuntur oua. quam nutriunt corpora huius-
modi multum et subito. quibus vivimus in cibarijs in-
ficijs. quam optime feruari possunt diu si perficitur sale
minuto aut muria per tres horas. deinde ablu-
antur. et fursure ac paleis recedant. vel sepe teneantur
in sale ut quidam dicunt. Italem et eis nascuntur pul-
li. qui cum sunt adhuc teneri sunt ad cibum optime. et si
castrantur sunt capones. qui melius ceteris pullis pi-
guescunt. et sunt laudabilis nutrimenti. caro etiam
ipsarum galliarum bona est. si adhuc iuvenes sunt
et pigres. penec etiam ipsarum cultus imponunt.

Capitulum. lxxxviii. De ro-

Nonus Fo. Cxxxj.

lumbarijs quales esse debent.

Olubaria duobus precipue possunt fieri modis
aut super coluinis et pictibus ligneis muro
circudatis lapideo. aut super turri de grosso mu-
ro constructa. et utraque nidos seu nidorum forami-
na possunt habere. Sed melior est quam in turri de muro
quod de lignamine constructum. et melius est interius ni-
dos habere. nam si exterius habet nidos similes ipsarum pedi-
tur. quam magne utilitatis existit. et earum pulli facile
a rapacibus auibus capiunt. Sicut ergo turris lapidea
lata vel angusta secundum domini voluntatem ac possibili-
tatem. non alta multum. cum pientibus leuigatis ac deal-
batis. albo cemeterio. huius ab omnibus quattuor partibus
ei quidam breuissimas fenestrellas seu foramina
ut colubis solummodo ad introitum exitumque suffici-
ant. sub quibus immediate sit circuitus quidam lapide-
us emines circum circa. quam ascensum mustelaz et
aliarum nocuarum ferarum impediat. super rectum fe-
nestra habeat. per quam ingrediant colubini. et exeant
qui libent ad sole super tecto morantur. Sine autem
cancellata de lapidibus aut lignis nec per ipsam ra-
paces volucres alio apertis intrare queant. Ri-
di formantur interius quod quidam faciunt rectos. et
mediocriter strictos. quidam obliquis occultantes in-
cubantes colubas. quidam precrea. pvide faciunt
fenestrellas lata. et modicum concavas seu lon-

Liber

gas. ples cistellos puos circa pietes. et tectuz affigunt asserentes i his colubas libent? incubare. Sz expimeto didici qsdaz ee colubas q li bent? in muro qz cistellis nidificat. qsdaz po trariu appetere. et iteru qsdaz ee libent? in ap to. et sup qeunqz re cu nido vl sine nido incu bat. et qda libentius se occultant. Ideoqz no in utile puto in colubaria cuiuscunqz gener? ni dos hie. vt diuersis colubaz affectibz satisfi ar. qzuis q in muro sut a fimo et sexcupedibz mudent facilius. qd crebro fieri expedit eo q ab eis cu augmentant plinu incubares colu be ledant. Et etia optimu q intra colubaria ponant trabes i plibz pibz. et pcpue in circui tu. et assides sup quibz tpe pluiay et niuii. et tpe supflui est? colube in magna qntitate mo rari ac qescere possint. sic em a loco aprio non facile deuiabunt. mudent etia crebro i piaz lo cus. et vndiqz sit decorus. na in pulera domo sicut et homines morant auidius. Et nota q vniquodqz par tres vel duos ad min? vult hie nidos. licet aliqui augeant et multiplicen tur in tui q replent nidos omes. et solariu atz qz trabes. et cetera loca omnia.

Capitulu. lxxxviii. Qua lie noua colubaria dnt pmo muniri colubis.

Nomis

A columbarijs nomis columbi ses nes ponendi no sunt. nam recedunt et ad apria reuertunt. sed ponendi sunt iuuenes cu pennas copletas habent. vel qua si completas. Et ex his qui ponunt melio res sunt saxaroli et post ipos turgni sic a vnl go ex pennaru colore vocati. tales enim in co lubarijs melius durare cernunt qz ceteri. alibi po ritent omnino. na durare non possunt. eo q ab auibus rapacibz nimis remote vide tur. et quanto plures in primis ponent tanto velonius implebit locus. ponede sunt preci pue de mense augusti et septembz. vel etia in lij: quia tunc facilius inueniunt cibum in agris propinquis. propter qd non elongant a colu bario. nec perdunt. de mense autem marci apri lis vel maij ponedi no sunt. propter cotraria ratione. Circa quindecim dies ad minus re neant clausi vel inclusi. erit vtilius. quia tuc erunt pinguiiores et ad reuertendu pitiores. na in primis qundecim diebus macre efficiuntur. quia tuc bene vacare ignorant. et cum in clusi morant. Et postea quibusda diebus tri buant eis in colubario copiose bon? cibuz et aqua post dictu temp? aperiant tepore nubilo vel sereno. sed comodius pluuiofo. quia tunc exeunt et reuertunt interius. et non subia ro euolant ad remota.

Capitulu. lxxxix. Quali ter sunt tenendi vt libentius morentur et bene fructificent.

Vi nascunt in columbaria vel qui ponunt in ea non facile recedunt. sed vadit quandoqz ad alias columbarias in quibus inueniunt escam. quando non prebet eis in sua nec in agris inueniunt. et quasi oes postea tempe quo no egent esca reuertunt ad suam. et ad hoc valet plurimu habere suam pulera et bonam. Si teporibus quibz non inueniunt escam copiose prebet eis in sua. quod est cuz nix vel fortis est glacies super terra. et de mense aprilis et maij aratis stipulis non recedunt. et plurimos fetus edunt. Cibus autem eis conueniens est frumentu faba vicia milica et cetera genera que libenter sumunt. centuqz parijs columbaru def granoru pars corbis octaua diebus singulis. et duplu cuz nihil omnino per se inueniunt. potius etiam in columbaria detur eis sufficiens quotiens aqua nisi valde remota propter estu vl glacie inuenire non possunt. vel ponatur in aliqua re prope columbaria. ad qua descendere queant itaqz

Liber

Capitulum. &c. De officio
pastorum columbarum.

Nonus Fo. Cxxxiij.

y q

Liber

tiens in columbaria intrat aliquā escam mo-
dicū secum portare tēpore cōgruo. cōsq; sem-
per aliquo certo et consueto modo vocare. vt
imagis domestici fiant. Item debet custos te-
gulam figuli pro aqua tenere in colūbario. q̄
assidem habeat supra se aliquantulū eleuataz
habentē multos et spissos pedes incisos atq;
adherētes inter quos possunt caput ponere.
et aquam haurire ne in vas intrare vt aq̄ mu-
da permaneat.

Capitulum. xxi. De utilita- te columbarum.

Thil columbis secūdius vt ait Varro.
nam diebus. xl. cōcipit parit incubat et
educat. et hoc fere per totū annū faciunt. tan-
tummodo interuallant a bruma ad equino-
xiū vernū. polli nascunt bini qui simul accre-
uerūt. et habēt robur cū matribz pariunt. sed
experti nostri tps in pibus nostris dicunt
q̄ post sex menses pariūt et non ante. et donec
vixit quatuor vicibz et quinq; et sex. et ampli-
us faciūt pullos in anno si esca inueniant vt
habeant habundanter. q̄ si nihil tribuit ter-
ra ad minus pariūt. scilicet in estate. pullos car-
nes ad esum sunt valde bone ac delectabiles.
et libenter emunt. Item ipsorū finus est opti-
mus oibus plantis et seminibz. et potest spar-
gi quocunq; tēpore anni quonienis aliqd feri-
tur cū ipso semine. ac etiam postea quādo cū-
q; et vnaqueq; corbis ipius valet siue equiva-
let fimi omni quadrupedū vni plauistro. nam
ex viginti corbis satis cōmode ex. xxv. be-
ne ex. xxx. optime impinguat bubulca frumē-
ti. si manibz per agrū spargat equaliter. et cū
ipso grano tunc sato verratur Et nota q̄ tria
paria columbarū in anno faciunt corbum fi-
mi. si columbaria nidos intrinsecos habeāt.
et quātomagis cibant in eo tāto plus fimi re-
cipietur ab eis. quā diutius moratur in ipa.
quasi semper cogant extra querere victum.
Item est alia utilitas vt generaliter predica-
tur q̄ possunt prouincis cū litteris sub cau-
da vel ala ligatis ad loca lōginqa transmit-
ti. si de loco ad quem destinant delati sunt ad
locum vnde mittunt. Itē refert Palladius.
q̄ nescio si sit verum q̄ inducunt alios si ci-
mino pascūtur assidue. vel si irici alarum bal-
sami liquore tangantur.

Capitulum. xxii. De tur- turbus.

Notus

Ro turturibz locum cōstituen-
dum pro-
uide magnū vt multitudinē alere velis
cumq;. Item vt de columbis dictū est vt ba-
beant hostiū ac fenestras et aquā purā. ac pa-
rietes munitos tectorio et in eis habeāt mul-
tos pales infixos. super quibz cōmode mora-
re possint. et locum paratū cōgrue in quo pa-
scent. cibari obiciunt triticū siccū in centes-
nos vicanos turtures fere semodiū. quotidie
purgant eorū stabula a stercore. ne ledantur.
quod q̄dem seruat et est bonū ad agrum colē-
dū. ad saginandū aprissimū tēpus est circiter
mensem et cū matres eorū plurimos gignunt
pullos in quibz maxime fructus cōsistit. Au-
cupatores tamē lombardie p̄cipue Lremo-
ne tota estate turtures feras r̄betibus capiūt
et in domusculā clausam et lumbosaz includūt.
eisq; dant continue aquā puram. et milium quā-
tum summere volunt. et vīq; quasi ad hycmē
vel post partē autumnū seruiant. sicq; quingē-
tas et mille quandoq; cōgregāt. que ineffabi-
liter impinguantur. et sic impinguat as opti-
me vendunt.

Capitulum. xxiii. De tur- dis et merulis perdicibus ac co cōturnicibus impinguantis.

Ubi vult p̄dictas aues vel alias que p̄
gucs care veniunt habere locū. faciunt
clausum ⁊ tegulū vel retē magno coopertū
magnū sc̄m quantitatē auiū quas includere
volut. in hoc tēctū aquā venire oportet p̄ fi
stulā. ⁊ eam p̄ cannales angustos serpe. q̄ faci
le extergi possint. naz si lata diffusa esset aquā
inquinaret facilius ⁊ biberet inutilius. ⁊ que
superat ad potū auiū per fistulā exeat. ne luto
aues laborēt. hostiū habere debet hūile ⁊ an
gustū. quo custos vit intrare queat. fenestras
raras. per q̄s nō videant extrinsece arbores.
vt aues. eo q̄ earū aspectus ac desiderū ma
crefcere facit volucres inclusos. tū lumis lo
cū habere oportet. vt aues videre possint vbi
assidant. vbi cibū vbi aqua sit circa hostia
ac fenestras. talis sit munio. ne mus vel mu
stela vel alia bestia intrare possit. circa huius
edificij parietes intrinsec⁹ multi sint pali. vbi
aues assidere possint. ⁊ etia3 partice inclinate
ex bumo ad parietes. q̄bus multe partice ad
nectant ex transuerso modicis intervallis ad
speciē cancellozū. cibatu nirdo: ū ponantur
offe glomeratē ex ficis ⁊ farre mixto. ceteri tri
buanf grana q̄bus vti cōstuerūt. ⁊ eam pre
cipue audis sumunt diebus viginti anteq̄
collere vult turdos largius det cibum ⁊ farre

subtiliore incipiat alere. Cum opus est vt ex
hoc sumant amario excludant ⁊ donec i mu
nisculis amariū q̄d est cū maiore coniunctū
hostiū lumine illustriore ibi cū enim numer⁹
habet exclusum quē sumere vult oēs occidit
hoc ideo in se cluso etiam ne reliqui si videant
terreant. ⁊ alio tēpore venditiōis moriantur.
vilitas ⁊ delectatio in his est q̄ miles ⁊ par
ui precij includunt ⁊ impinguati care veniūt
⁊ dominoz esui satisfaciūt ad votū pro se ⁊ q̄
buscūq̄ voluerint quenscūq̄ fuerit optimū.

Capitulu. xcviij. De sedi
bus apium ⁊ loco ipsis congruo.

Epith tractatur dicā p̄mo de ipsaz
statione seu sedibz. de quibz dicit Palla
dins. q̄ locari debēt in aliq̄ ori pre secreta et
aprica. ⁊ calida. ⁊ a vētis remota. Nā ipse p̄
biber pabulū ferre domū (vt ait Virgili⁹) lō
ge ab habitabilibz domibz vt furū ⁊ accessus
boim pecudūq̄ sub moueat. vbi si habūdan
tiā flozū q̄s vel in herbis vel fruticibz vel etiā
arboribz procuret industria. Sint aut arbo
res a septentrionali parte dispositę. fons v̄l ri
uus sit qui formet humiles transeundo lacu
nas. Varro autē dicit idē scilicet q̄ idem ius
y iij

Liber

pra villā dñicam. sed potissimū ubi non reso-
nēt ymagines. i. voces eibi. hic enī son⁹ fuge
existimat procerū esse. Itē esse debet dicit in
gere iparo neq; estate frigido. neq; hyeme nō
oppō. ut spectet potissimū ad ybemos oz⁹.
Id est ad eā pte in q̄ hyeme sol orit. q̄ ppe se lo-
ca habeat ea ubi pabulū sit frequa ⁊ aq̄ pura
Virgil⁹. Itē addit q̄ aī ipsarū hospina fron-
dētes arbores debēt esse. Itē dicit q̄ in aq̄ q̄
ibi stabit iners se profluat debēt cōmici trans-
uerse salices ⁊ grādia saxa. ut pōtibus crebris
possint cōsistere. ⁊ alas pādere ad estiuū solē.
Itē ait palladi⁹ q̄ podia trinis alta pedib⁹
fabricent. ⁊ ope albario lenigent ppter lacer-
tarū ceterozūq; anialū noxiā quib⁹ est moris
irripere. ⁊ sup podia aluearia collocent. ita q̄
ymbre penetrari nō possint. spaciolis inter se
distantib⁹ segregata. Itē ut Virgil⁹ ait a lo-
co apū abesse debēt omes ⁊ edi. q̄ florib⁹ insul-
sāt. Itē vacce ne rozē deglutiat. et surgētes at-
terat herbas. Itē abesse debēt stelliones ⁊ las-
certe ac yridines. ceterosq; aues nocue. q̄ insi-
diant ⁊ nocent eis. absit etiā gravis odor ces-
ni ⁊ quarumlibet aliarum rerum.

Capitulū. xcu. De aluea- rijs qualia esse debent.

Aluearia meliora sunt (ut palladi⁹ ait)
q̄ cetera formant. maxie rap⁹ ex sube-
re. q̄a nō trāsmutat vim frigoris vel caloris. pnt
tū ex ferulis fieri. Si hec desunt salicinis vi-
minib⁹ fabricent. vel ligno cauate arbor⁹ aut
tabulis. sicilia deterrima sunt. q̄ ⁊ hyeme ge-
lant ⁊ estate feruescūt. angust⁹ tū adit⁹ admit-
tat examia ppter frigoris iniuriā ⁊ caloris. sane
rētis frigidiorib⁹ ptes ale⁹ obsistat adit⁹ oēs
solī apponant ybemo. qui in vno cortice duo
vl⁹ tres esse debent. ea magnitudine q̄ ingres-
su que apis magnitudine nō possit excedere.
Sic etiā norijs anialib⁹ ingressu resistat an-
gusto. vl⁹ si apes voluerint obsidere exeuntes
alio vten⁹ ingressu. nā si aditus nō sunt angu-
sti (ut ait Virgilius) frigore mella cogit cōge-
lat hyems cadēq; calor liq̄facta remittit. vtra-
q; via apib⁹ parit metūda est. s; pro magna
pte hoies nri tēporis vno solo mediocritē seu
magno vtunt⁹ foramine. infra mediā alnei pte.
Itē debent aluearia esse magna pro magno
examiē. parua pro puo. licet in puo sepi⁹ exa-
mie emittat. quia duo examia in paruo simul
esse nō possunt. alta seu longa sint vno pede ⁊
dimidi. vel duob⁹. ⁊ lata circa duos semis
aut modicū plus vel min⁹. Vir autē expertis

Notus

sunt mibi asseruit. q̄ meliora sunt aluearia
quadrata ex tabulis cōstructa q̄ rotūda. Et
melius. q̄ iaceant anter⁹ parum declinata q̄
erecta. quozū cōmode possunt acies vna sup
aliā collocari. ⁊ hec aluearia fundū ab vtraq;
capite habere debēt taliter disposita. q̄ inde
possint facile remoueri cū opus erit de melle
tollī. fundus anterior hē duo foramina puo.
⁊ posterior vnu in parte infima debet p que
ab vtraq; parte ingrediant ⁊ egrediant apes.
Retulit etiā se inuenire ipas melius laborare
cū aluear interior sit obscurū. q̄d argumētū
est. q̄ foramina debēt esse parua. ⁊ rimule om-
nes aluei optie sigillate. ad q̄d multū facit eo-
rū industria. videmus enī q̄ foramina magna
circa hyemē cera obturat. foramine solo relī-
cto ad formā ipsarum.

Capitulū. xcvi. De api- bus qualiter nascantur.

Pes nascunt⁹ pīm ex apib⁹. pīm ex ba-
bulo corpe putrefacto (ut ait Varro).
fm modū silem Virgilius ait mēm Archa-
diū pīmū huius rei fuisse auctorē. ⁊ inuenisse
modū. eligi q̄ locus angust⁹. parietib⁹ clau-
sus. angustiq; ymbre tecti hīs q̄tuor obli-
q̄ fenestras. tūm vitulus bima querit hūic ge-
mie nates ⁊ spūs ori multū reluctāti obstruit
plagisq; pempto tonsa viscera solunt p inre-
grā pellē. sic positi in loco clauso relinquunt
⁊ ramea fragmēta colitis subijciūt cibūm vi-
delicet castasq; recētes. hoc gerit cū cepbūm
primo spirat. anteq; prata virecant. ⁊ anteq;
yrūdo veniat. nidūq; suspēdat. tūc humor vi-
tuli tepefact⁹ eluat. ⁊ apes creat. q̄ pmo sine
pedib⁹ apparēt. mox stridētib⁹ pēnis miscēt.

Capitulū. xcviij. Qualif

emi dñt ⁊ q̄liter deserant ⁊ q̄liter inueniunt.
Apib⁹ optie sūt pnc varie rotūde (ut
ait Varro) in emēdo emptorem videre
opret valeat an sint egre. Sanitatis signa si
sint frequēter in examle. ⁊ si nitide. ⁊ si op⁹ q̄d
faciūt est equabile ac leue. Vn⁹ valentiū si-
gna sunt pilose ⁊ horride. ut puluerulēre. pro-
uidendū est ut plena cōgent aluearia q̄ rem-
vl⁹ inspectio vel murmur⁹ magnitudo vl⁹ fre-
quētia cōmeantis vl⁹ remeantis examis pbat.
Si trāsferende sunt in aliū locū id facere di-
ligēter opret. ⁊ tpa q̄bus id potissimū facias
aduertendū. ⁊ loca q̄ trāsferas ydonea. pul-
vendū. tempas verno pon⁹ q̄ ybemo. nā hyc
me difficile cōsuecūt trāsferre mandra. itaq;

fugit plerūq. si ex bono loco translueris: et ubi ydonea pabulatio nō sit fugitive sūt. Ex vicina poti⁹ q̄ lōginq̄ regide trāsferēde sunt. ne terreant acrio nouitate. Si p̄o sunt lōgi⁹ aduehēde collo nocte portent. nec collocare nec apire aluearia debem⁹. nisi vespe instāre. Speculem⁹ deinde post tridū ne oēs suas lanas examic egrediant. hoc em̄ siḡ fugā arripe meditant. nō m̄ credunt fugere. si iter⁹ p̄mogeniti vīuli illiniamus orib⁹ vasculor⁹. vt palladi⁹ ait. mēse aplis (vt idē ait) locis ap̄tis apes q̄remus. ac p̄mo q̄ lōge aut p̄pe sint expletem⁹. rubricā liq̄daz v̄l q̄d aliud tingēs breui vasculo gerant⁹ insulam. et obseruem⁹ fontes aut aq̄s viciās. tūc dorā apud bibentū tāgant illo liquore tincta festuca. et ibidem moremur si cito reuerse fuerit q̄s tinctim⁹. ho sp̄rit⁹ eoz. prima esse cogiscim⁹. si tardo spatio lōgiore submota q̄ p̄o mora t̄pis extima m⁹. ad p̄ria facile venies. ad lōginq̄ hoc genere pducim⁹. canne vni internodiū cū suis recides articulis. et latere apies. ubi mel exigui mittes. et iuxta fontē pones. cū ad id puenierit apes atq̄ ingressi fuerint post odorez foramē pollice pposito claudes. et vniā tū panis erire. cui⁹ fugā psequere. ea tibi ptem demōstrabit hospitij. cū ea cepis nō videre continuo emittes alterā. et sequeris ita singte subinde dimittes faciet vsq̄ ad locū examinis puenire. Aliq̄ mellis breuissimū circa aq̄s ponit in vasculo. de q̄ cū apes aquā degustauerit ad cōmūe pabulū p̄gens alias eribebit. quaz frequētia subinde crescente notata volantiū pte v̄l q̄s ad examina persequeris.

Capitulum. xxiij. Qua

liter tenende et procurande sunt apes.

Altos apum peurare d̄z vt circa ipaz locū sit habūdātia florū. q̄s vel in herbis vel fructib⁹ v̄l arborib⁹ pcurat. industria herbaz nutriat origanū. nimā. satureiā. serpillū. violas. amaracū. iacinctū. quirs v̄l gladio lus d̄z narciscū cretum. ceterasq̄ herbaz suas odoriz. et floriz in fructib⁹ q̄q̄ sint rose lilia rosmarine edere. in arborib⁹. Amigdalus p̄sicus pirus. pomi fereq̄ arborz q̄bo nulla amaritudo r̄ndet floriz vel succi. Siluestria p̄o glādisera robura. bux⁹. terebint⁹. lentisc⁹ cedr⁹. tilia. yles. pin⁹. et rari remouea. Sup̄dicta em̄ dulce mel efficiūt. cetera s̄ppozē rustici mellis p̄bent. vt Palladi⁹ ait. Ea p̄cipue sunt serēda. si pabulū naturale nō est (vt dicit Varro) q̄ maxie secunt apes. vt sunt rose. ser-

pillū. apiastrū. papauere. faba. lens. pisus. egi nū. capra. medice maxie citissim⁹ valentib⁹ vtilissim⁹ est etēn ab eq̄noxiū verno florere incipit. et p̄manet ad alterū eq̄noxiū autūnale Sz apū ad sanitatē ap̄tissimū. ad mellificiū thimū. his aquā liquidaz v̄n bibāt esse op̄ter. eāq̄ p̄inquā q̄ nō fluat. vel in aliq̄e locū in fluat. ita vt ne p̄funda v̄tra duos v̄l tres digitos sit. in aq̄ iaccāt teste aut lapilli. sup̄ qui bus assidere et bibere possint. in aqua diligēs habēda cura est. vt aq̄ sit pura ad bonū mellificiū vehement⁹ prodest. et q̄ non ois tēpētas grādini vel pluuiā aut v̄ti vel frigori eas ad pastū prodire longi⁹ parit. p̄parandus est his cibus ne melle cogant solo viuere. aut relinquare examicas alucos. Igit̄ ficiorū pin-gulū circiter decē pōdo decoquunt in aq̄ cōgus sex quas coctas in offas sepe apponunt. Aliq̄ aquā mulsam in vasculis vt sint prope curāt. in q̄ addūt lanā purā. p̄ quā sugāt vno tpe ne potū nimium impleant. aut inci dāt in aquā. et singula vasa ponunt ad alucos. Aliq̄ vūā passam et sicū cū pistauerint effundūt in sappā. atq̄ ex eo factas offas apponunt ibi. ad q̄s in hyeme ad pabulū pcedere possint vt nō tpe et estiuo fere ter in mēse melleari⁹ inspicere debet fumigās leuiter eas. et a spurcicijs purgare aluū. et vermiculos ejicere. P̄cetera vt ania duertat ne reguli plures existant. inuriles em̄ sunt p̄pter seditiones. P̄ā duo sunt genera ducā. vt Decenates et Virgili⁹ scribūt niger et varius q̄ melior est. debet q̄ melleari⁹ interficere nigrū. q̄ alteri regi seditiosus est. et corrūpit aluū. eo q̄ fugat aut cū multitudi-ne fuget. et sic sedabit apū p̄ugna. vt Virgilius scribit. mense maij (vt ait Palladius) incipiunt augeri examia. et in extremis fauoz paratib⁹ maiores creant apicule. q̄s aliq̄ reges putāt. Sed greci cesereos vocāt et vocant iuber. q̄ requiē cōcutiūt quiescentis examis. nunc papilioes habūdant q̄s necare debem⁹. Itē circa initū a sordib⁹ liberādi sunt aluei. q̄ tota hyeme eos mouere aut apire nō possum⁹. sed h̄ die aprico et tepido faciēda sunt. vt pen-nis maximis auū magna q̄ habent rigore. vel alio simili oia interiora inuident. q̄ man⁹ nō valebit attingere. tūc rimas oēs q̄ sunt ex trinsē luto et fumo bubulo mixtis liniant. et insuper genestz et alijs regumētis ad portic⁹ similiter operiant⁹. vt a frigore possint et tem-pestate defendi. Bon⁹ custos mense septēbr̄ debet aluearia vetusta cognoscere. et plena et grauiā q̄ in ea estate nō ediderūt examia ven-

Libet

de re. ac apes occidere. et facere mel eorum eo modo qui infra suo loco dicitur. Item debet custos ut erpti affirmat tenere in estate aluearia cum subtilibus fragmentis tabularum. paululum eleuata. quod apes vix ingredi et egredi possint. sed non lacertule. in hyeme pro cum fumo bubulo per optime obturata. Item cum nimis depauperant melle quod cognoscit visu si subitus inspiciat. vel potest vel facto meli? supra preter mediam pro foramine ac per ipsum munda virgula intermissa exhibeat eis mel vel pullum afflatum. vel alias carnes. Item dicitur quod si alueus pinguis est dimittant hyeme super sedibus suis. si macrum ponatur in medio in loco obscuro preparato ne mures obfint.

Capitulum. xcix. De nocu

mentis apum et eorum cura.

Ronidendum est (ut ait Varro) ne infirmiores a valentioribus opprimantur. eorum enim minuit fructus. itaque imbecilliores secretas eorum rege ocioso subiiciunt altero regi. qui crebrius inter se pugnabunt aspergi. eas oportet aqua mulsa. quod facto non modo deficiunt a pugna. sed etiam confortiunt se lingers. eo magis si melle sunt asperse. quia propter odorem auidius applicat se atque obstupescit. putantes si ex aluco min? frequentes euadunt. aut subsidit aliis quia pro subfumigandum et pro apponendum alii quid bene olentia barbarum. maxime apiastrum et similia. Prouidendum reuoluerit ne propter estum aut propter frigus disperant. Si quando subito ymbri in pastu sunt oppressi. aut frigore subito. quod raro accidit ut decipiant guttis offensa. iacent prostrate colligendum eas in vas aliquod. et reponendum in tecto loco tepido et bono. cinere tepido. plus calido quam tepido. cingendum super eas. et excutendum leuiter vas et vas manu non ita gas. et ponendum in sole quo reuiuiscant iuxta suos alucos ut ad domicilia redeant. Si pro egre sunt quod his cognoscit signis (ut Virgilius ait) quod continue est in egris alius color horrida macula multum deformat corpora mortuorum extra efferunt. alie pedibus annecte ignauos ad limina pendet. aut intus in edibus officio certat. ignauos fame sunt et contracto frigore pigre tunc sonus audit grauior et susurrant. ut in siluis immurmurat aut ster. et ut mare stridet fluctibus undis et ut clausis fornacibus rapidus estuat ignis. Tunc eos galbaneos incende odores. et etiam canalicibus arundinis melle exhibeas et proderit si galle comitte sapore admisceas. aut arcus

Romus

tes rosas aut frusta carnis affata prebeas. aut uia passam. aut nimium vel centauream. aut radices herbe que rusticis vocatur amello. pone in odorifero bacho. et in canistris ad foras apud hec herba cognoscit. quia in pratis oritur. et tollit stipitem velut siluam. et eius folia plurima circumsundunt. eius flos est aureus et asper in ore sapor. fugemus etiam (ut ait Palladius) laceratas et ranas et cetera animalia. que sunt apibus inimica. Quos etiam crepitaculis terream? me se marcij. maxime solet apibus morbo incurere. nam post hyerna ieiunia tumidi et vltimi amari floribus qui primo nascuntur auidius appetentes solitudine ventis intereunt. nisi affueris velocitate remedij. prebebis ergo malignanti cum austero vino grana contrita. et in vasculis refrigerata ponant. Quod si horride videntur. ac contracte corpore. silerie et mortuorum corpora frequenter afferre. cannalibus et canna factis mel cum galle puluere vel sicce rose coctum debebis infundere. Aliud autem omnia expectet ut putres pro res fauorum vel vacuas ceras quod aliquo casu exant ad paucitatem redactum non valebit implere. semper recides. acutissimis ferramentis subtiliter. ne pro alia remota fauorum cogat apes domicilia concussa deferere. Si propter habundantiam florum de melle timent. sed de prole nihil cogitant. et videris nimietate interiectis ternis diebus clauso foramine. non eas patiaris exire. ita ad generandum se confortent. Hinc circa kalendas aprilis curandi sunt aluei. ut omnia purgantia tollant et sordeas. quas tempus contraxerit hybernium. et vermiculi et tince et araneae quibus corruptis visus fauorum. et papiliones qui stercore suo vermes faciunt. Modus autem occidendi papiliones est hic (ut Palladius ait). vasculum altum enit et angustum vespere inter aluearia collocemus. et in eius fundo lumen ponam? accensum. illuc papiliones conueniunt. et circa lumen volitant. et angustia vasculi ab igne proximo interire cogent. tunc fumus stercoreis bubuli sicci adhibeatur qui aptus est apud salutem. quod purgatio frequenter visus in autumni tempora celebratur. hec omnia cetera efficiet custos castus et sobrius. et alienus ab alueis et cibis acerbis. et odoris immundi. atque omnibus falsamentis.

Capitulum. i. De moribus

bus et industria apum. et vita ipsarum. Pes non sunt solitaria natura ut aquile. sed ut boies. nam in his est societas operum et edificiorum. in his ratio atque ars. foris pa-

Libet

scunt. intus opus faciunt. nulla horum affidit in loco inquinato. aut eo qui male oleat. Et si qñ in aere disperse sint. cimbaliis et sonis se reducant in locū vñū. regē suum sequunt quo cunq. id et festum subleuant. et si nequit volare sustollunt. q. cum seruare volūt. neq. ipse sunt inoperātes necnō oderunt merces. itaq. impetū facientes ab se eiciūt fucos. q. hi neq. adiūuāt. et mel cōsumunt. quos vociferantes plures psequunt. et pauci propter hostiū alui obturant oīa. que venit inter fauos spiritus oēs vt in exercitu viuunt. atq. alternis horis dormiūt. et opus faciūt pariter. et vt in colomas mīnūt horūq. duces faciūt quedā ad vocem. vt mutatione tube. tunc id faciunt cū inter se signa pacis ac belli habēt. Ex masloponico et cōsparago cibū capiūt solum. ex olea arboze mel sed nō bonū. duplex ministrū prebet ex faba apiastro cucurbita et barasica cera et cū. Item ex malo et pīris siluestribus. Ex papauere cera et mel. ex nuce greca triplex ministerium fieri dicūt. et ex lapsano cibū mel et cera. Itē ex alijs floribus ita capiūt vt alia ad singulas res sumāt. alia ad plures. Itē ex alia re faciunt liquidū mel. vt ex cicere floze. ex alia e contra spissū vt rore marino. Sic ex alia mel iūuāt. vt ex fico et nīso bonū. ex timo optimū (vt ait Varro). Preterea Virgilius ait. q. ipse aulas et cetera regna fingunt. Sepe etiā errando in duris coribus at triuere alas. vltroq. anīm sub fascē. id est pōdere dedere. tantū est amor floz. et generandi gloria mellis. licet sint breuis vite. nam vltra septennū nō viuūt. Quis earum genus maneat immortale.

Capitulum. ij. Quando

quare et qualiter exeūt examina. et quomodo pfectur earum exitus.

Eamē exire solet. vt Varro scribit. cum apes nate. pspere sunt multe. et pgenies incolumē nutrire volūt. vt olim crebro. Sabini fecerūt ppter multitudinē liberorū. q. duo solēt pīre signa. vñū qd supioribz diebz maxime vespūnis multe an foramē vt vne alie ex alijs pendunt cōglobare. alterū qd cū ita volatūre sunt. aut etiā inceperūt cōsonāt vehemēter. vt milites et ppli faciūt. cū castra mouēt. q. pmo cū exierūt in cōspectu volitant. reliq. q. nondū exierūt expectātes. donec oēs conueniāt. Virgilius autē scribit. q. aliqui exeūt ad pugnā. nā sepe duobz exitibz regibz oīs magna discordia int̄ eos et eoz sequiāces qd cognos-

Nonus Cxxv.

scit. q. tūc in are son⁹ magn⁹ admodū tubaz audīt. tūc trepide inter coeūt. pēnīq. chorū scāt. spicula exacuūt. rostris aptatq. lacertos. et circa regē miscēt et densant. magnīq. vocant clamoribz hostē. tūc erūpent et cōcurrūt. et mixte glomerant. et magn⁹ fit sonitus. pēnīq. piteq. cadūt densiores grādinē et glande. cū decunt. ipsi reges p medias acies ingenti animo inter se bellant. fulgentibz alia. nec pugne cedūt. dum fuga illū aut illū victor terga dare cogit. hi mor⁹ anioz. atq. hui⁹ tanta certamina iactu exiguū pulueris requiescūt. verū cū ambos ductores et acies reuocaberis. deteriorē ne amplius absit dede neci. et meliorē reponē in aula. nam duo sunt genera melior est aureus. alter horridus. Itē exeūt aliqui ob inanē delectationē. vt idē Virgilius scribit. qd cognoscit. q. p aera volando ludūt. qd facile prohibere potes. eripere enī debes regibz alas. ne in altis volare possint. Palladius autē scribit. q. futura fuga seu exitus examinis pscit. qm per biduū aut triduū ante acrius tumultuant et murmurant. quod apposita frequenter aure cognoscitur.

Capitulum. iij. Qualiter

examina sunt colligenda et includenda.

Liber

Am custos apū videt examen exiisse atq; in aere pmanere. statim debet pul- uerē in eas eijcere. et alicui⁹ rei sonitū fortiter facere. vt terrē lōge nō eant. sed se in aliquo proximo loco suspendāt. et cum viderit vbi se ponere volūt. herbas vel ramulos arborū in qbus delectant in particam bene ligatos ibi apponat. vt super ipos se suspendant. et cū ho mines ibi cōuenerint. eas in terrā deponat. et alueum sup eas collocet. in quē intrabunt. in proprio loco vbi stare debent vespere col- locandū. vel paruū aluēū odorifero vino cō- sparsum. qui aluarolus vocat. cū partica po- natur in eum locū. vbi se suspendūt. vel se in- tegre suspenderunt. in quem per se vel fumo ingredient. et cum omnes intrauerint depo- nant sub vno scamno. spaciose forato. et no- uus alueus optime purgatus. et odorifero vi- no aspsus. et fenticulis viridib⁹ aut alijs odo- riferis herbis. et paucō melle perfricatus. su- pra eum apponat. remoto superiori fundo al- ueoli. vt in nouā per se vel beneficio fumi do- mū intrent. cum qua vespere in suo loco po- nant. Et si iam in aliquo loco se suspenderit. incidatur acutissimo ferro. et suauiter depona- tur. et super eū collocet nouus alueus vt pre- dixi. vel super eas collocetur alueolus. et fiat vt dixi cum inherere bis vl ramulis adnexis particam se suspendāt. Et si examen integrū colligere non potes. et quālibet prem sub al- ueo collocare. Et si cōtingeret te reges cū vna parte habere. omēs alie pte ad eū venient p seipās. et si iā in aliquā arborē pforatā intra- uerint ad locū vnde intrant et exēit ad moue- atur alueolus. et p aliquod magnū foramen sub apibus nouiter factū immittat fumus. vt in alueolū fugiant desuper collocatū. vl in ramusculos ibi appositos. si alueolus nō ha- bet. Et sic inter plures vices poterit oēs ha- bere. vel eadē arborē si subtilis est cū ferra re- cidat acuta desuper. atq; infra et velle mūda coopra tollat. et in nouū alueolū expellat. vel per se in edibus collocet. aut ex ipa arborē ex- pellant in totū. et cū se in aliquo ramo suspen- derint vel suspendere volunt. fiat vt dictū est de his. q spōte recedūt. Si autē se suspēderit in herba vl frutice vl alio loco sup quē nou⁹ alueolus poni possit. nō est aliud agendū. nisi q in eo recipiat. et superpodijs vespē collo- cetur. Item si suspēderint se in aliquo alto vel inepto loco de quo pdictis modis habe- re nō possit excutiant longissimis particis. vt in terrā cadant. vel incōgruo loco se ponant.

Nonus

custos aut cum talia procurat. vt Palladius ait et scribit. debet esse purus. et ab omni immū- dicia et olore alicuius acredinis. vel alterius mali saporis liber. Item sollicitus et attēns habens semp aluearia noua parata. quib⁹ re- cipiat examiniū rudis inuētus. Nam nouel- le apes vagantibus a vimis nisi seruent fugi- unt. exētes in adito suo morantur vno aut duobus diebus. que statim nouis aluearijs excipienda sunt. obseruabit autē custos assi- duis vsq; in octauā vel nonā horam de men- se precipue iunij. et cum signa future fuge per- pendet. quia post has horas nō facile fugere aut amigrare cōsueuerūt. q̄uis alique statim et procedere et abire nō dubitent. Item cū ad pugnā exierint. et se in ramo vel alio loco su- spēderint puluere vel alia re inspiciat. et si vni⁹ us vberis educatione pendebunt. noscat aut vni⁹ regem esse omībus. aut recēditatis vni⁹ ueris manere concordia. Si pō duo vl plu- ra vbera suspendēs se populus imitat. et di- scordes esse et pot reges esse quos vbera psten- tur. vbi globus apum frequentiores vident. vncta manu succo mellis ophili vl apij reges requirant. Sunt aut paulo maiores oblongi magis q̄ ceteri apes. rectoribus curib⁹. ne- q; grandiorib⁹ penitis. pulciores et nitidi. le- nes abiq; pilo. nisi fronte pleniores. quāti ca- pillū gerunt in vtre. quo tamē nō vni⁹ ad- vultus. sunt alij fusci atq; hirsuti quos opor- tet extingui et pulciores relinqui. qui se fre- quenter vagant. cum examini⁹ suis alis ser- uent erectis. hoc em̄ manente nulla discedit. si nulla nascunt examina duorū vel pluri⁹ vasculorum possimus in vni⁹ conferre dulci- tamē liquore asperfas apes atq; inclusas te- nebimus appposito cibo mellis. exigua tamen respiramia relinquamus vitella. Quod si ve- lis alueariū cui p aliquā pestē multitudo sub- ducta est populi adiectiōe reparare. considera- bis in alijs habūdantib⁹. cauandū fauorū et extremitates que pullos habēt. et vbi signum nascituri regis inueneris. cum sobole sua re- cides. et in id aluearium ponas. Est autem hoc regis futuri signum inter cetera forami- na. que pullos habent. vnum magis ac lon- gius velut vber apparet. Sed tunc transse- rende sunt. quando crasis cooperculis ad nascendū maturi capita nituntur exercere. nam si maturos sustuleris introibunt. Si autem se subitum leuabit examen. strepitu- eris mitatur ac testule tunc ad aluearium re- dicit. vel in proxima fronde pendebit et inde

Liber

in nouū vas herbis cōfuctis ⁊ melle consper-
sum manu attrahat. vel trulla. ⁊ cū in eo loco
requiescent. vespere inter alia colloccetur.

Capituluꝝ. iiii. Quando et qualiter potest apibus de melle tolli.

Ense iunij fm Palladium aluearia ca-
strabunt que matura esse ad mellis red-
ditū signis pluribꝫ instruemur. p̄mū si ple-
na sunt. subtile murmur audimꝫ. nam vacue
sedes fauorū velut cōcaua edificia voces. q̄s
accipiūt in manus extollunt. quare cū mur-
muris sonus magnꝫ ⁊ rancus est agnoscimꝫ
non esse ydoneas ad metendū crates fauorū.
Item cū sacos q̄ sunt apes maiores grandi
intentione p̄turbant. immatura mella restan-
tur. Item fm Varronē. signū eximendoz fa-
uorū est. si intus faciunt globū. Item si fauo-
rū foramina educta sunt. quasi membranis q̄a
tunc sunt melle. Castrabuntur autē aluearia
maturis horis cum torpent apes. nec calori-
bus excitant fumus ad moueat ex galbano ⁊
arrido fumo bubulo quem in pulmētario sic
cis carbonibꝫ cōuenit excitari. quod vas ita
figuratū sit. vt angusto ore fumū possit emit-
tere. atqꝫ ita cedentibꝫ apibus recident mella

Notus fo. Cxxvij.

ad examinis pabulū hoc tēpore pars quinta
fauorū dimittit. Sane putres aut viciosi fa-
ui de aluearijs afferant. mense etiā octobris
aluearia castrabunt modo p̄dicto que tamen
oportet inspicere. ⁊ si habūdantia est demere.
si mediocritas p̄tem mediā pro hyemis ino-
pia relinquere. si fo medietas apparet mellis
nil p̄orsus auferre. sed Varro scribit q̄ pars
tercia fauorū tantūmodo tollat pro hyeme.
reliqū reliquas. licet plena sint aluearia mel-
le. verum si metuas durā venturā hyemē nil
p̄orsus auferre. vt Virgilius scribit. viri au-
tē nostri tēporis valde expi in talibus affir-
māt. q̄ mel debꝫ eis accipi semel tm̄ in anno.
et hoc in fine augusti vsqꝫ ad mediū mensem
septēbris. sed cera corrupta tūc ⁊ ante. q̄ncūqꝫ
q̄s auferre p̄t. ita q̄ semel mel debet auferri
parum vel multū habito respectu ad paucita-
tem vlt multitudinē mellis in aluco existētis.
et ad paruitatē vel magnitudinē mellis in al-
ueo examis nutriendis. dūmodo vltra quar-
tam partē alicui non tollat. modus accipien-
di de alucis stantibus est vt claudat cum her-
ba foramē vnum vel plura sint. ne apes exire
possint. ⁊ de subius cum panno molli vel pa-
lea fiat fumus. vt ad partē aluei superiorem
ascendat. plicato aluco incidant fani. cū sub
tili cultello frequenter in aqua posita. ne cera
adhereat. et ne remanētes ledantur. Si vero
alucis iaceat fani. cum subtili fieri in p̄e in-
cipiunt postrema assidi supiori annexi vt hij
primo melle implent. vltimo i anteriori par-
te laborant. ibiqꝫ moriunt omēs. ideoqꝫ fun-
dus posterior se cure aperire potest. qui sic di-
spolitꝫ esse debet. vt facile aperiat fauus mel-
lis. furtiue subtrahis. reponatur fundus in
suo loco. apes autē cum hec cognouerint om-
nes accidunt ad vacuū locum replendū. et
cum ipm reparauerint. et omnia cōpleuerint
ad partem anteriore redeunt. ibiqꝫ morantur
ex quo aperte seire potest. q̄ locum vacuū res-
plenerunt.

Capituluꝝ. iiii. De melle et cera conficiendis.

Et ex fauis siue apibꝫ fit hoc mō. et fa-
uis anteqꝫ p̄manē tollant si q̄ sint ibi p-
te corrupte ac pullos habētes. q̄ malo saporē
mel corrūpant ⁊ cōquassati in mūda cista
ponant. ⁊ sic dimittant donec p se paulatim
fluxerint. est mel crudū pulcherrimū vel etiam
aliquo pondere pressū fluxerint est mel cru-
dum pulcherrimū. deinde coquat mel vel ce

Liber

ra: vt infra dicitur. Cum coquassatis et occisus apibus sit hoc modo. mense septembris accipiant aluearia grauiora vetusta. que precedente estate non ediderunt examina. et supra fumum et flammam palearum alueus modicum teneat. vt apes. superius fugiant vel sibi ales coburant. deinde reuolue cooptorum alui super terram et cum vangecta ferrea incide baculos existentes in alueo. et optime cum eadem mel cera et apes conquassa. deinde reuolue alueum et cooptorum remoue. ipsos alueum super stragula mactellum mundissimum pone. et cum vangecta fac in mastellum descendere mel et ceram. quod postea in forte castula pone. quam cum ligaueris fortiter coprime aliquo monstruendi. vel cum vite magnatorum ligaminis. vel inter duas assidiculas positas. in duabus stangetis in pre inferiori ligatis. vel in vna choncha posita asside ac perderibus super ipsa stangeta. vel inter duos baculos quos duo teneat homines. et tercius per tein supremam stangere. fortiter torqueat. et quod fluxerit. et mel crudum. et si plures duples stangeta fortius et melius coprime. deinde vero quod in tasta remanserit. ponat ad ignem lentum. in cacabo et sine seruoze calefiat. et semper tene manus in vase. ceramque minutam aperias: donec mel et non cera erit integre liquefactum. et cum mel ex calore paululum ceperit pingere manus omnia in tasta repone. iterumque preme vt supra: nec est damnosum si non premat acerrime. vt de melle aliquid remaneat cere admixtum. cum longum minus valeat mel quam cera. et hoc quod fluxerit mel coctum vocat quod in vasculis debet poni ipsique apertis paucis diebus haberi. atque in summitate purgari. donec inusti refrigerato calore deferueat. mel nobilius illud erit. quod ante expressionem sedam effluerit velut sponte. Cera que post fluxum mellis in tasta remansit. siue apes admixtas habeat siue non. ponat in cacabo mundo in quo sit aqua tanta vel plus. vt cera extat. hec ad ignem teneat donec sit integre liquefacta. semperque cum spatula vel aliquo baculo agitur. et in dicta tasta grossa ponat. et fortiter coprime. vt in situla vel cacumen habentem aliquid aque cedat. ibique stet donec sit optime congelata. tunc enelle et ab omni fordicie que sit inter ceram et aquam mundetur et seruet. et si placuerit vt pulchrior ad huc fiat. sine aqua iterum liquefiat. et in vase aqua madido cuiuscunque forme placuerit iterum reponeat. quicquid in tasta remanserit abijciat. et ipsa in aqua calida lauet. et ad fumum ponat. et sic die valde durabit.

Decimus

Capitulum. x. De utilitate apum.

Apibus utilitas magna consistit. si loquar donec habeat. et prudenter ac sollicitate procurent. nam ex paucis breui tempore multa examina sunt. nisi magna pestis repositis obstitat. nam in anno semel bis et plerumque ter parit. et examina emittit. et sine magnis expensis ac labore tenent. licet non sint totaliter negligende. ex quibus cum augmentum recesserint vetusta quingis vel sex annorum que parere desierint estate magno precio. quia multam habent ceram que maxime necessaria est: videre potes et noua seruare. faciunt etiam ceram que maxime necessaria est regibus et prelatis. et quibuscumque personis vt non est omnibus. que satis magno precio vendit. Et quod amplius est die noctisque honore exhibet eterno regi. Item faciunt mel in maxima quantitate quod valde utile est. tam ad cibum quam ad medicamina infinita. ad ipsam utilitatem probanda refert Varro duos fuisse milites in hispania fratres ex agro falsisco locupletatos. quibus cum a patre relicta esset quia domuscula et agellus non sane maior iungero vno. circa totam domum aluearia fecisse. et orum habuisse et reliquum locum ac spacio thimo et citrifo semine operuisse ac etiam apiastro. hos nunquam minus vt per eque ducerentur dena milia sextaria ex melle recipere esse solitos. vnde de ait Persius. nec thimo satiant nec fronde capelle.

Incipit liber Decimus

De diuersis ingenijs capiendi animalia fera. et primo ponitur prologus.

Atqui philosophi quorum intellectus adeo excelso illustratus est vt utilia humano generi cognoscerent. Intelligentes quod cum sub celo sunt ad utilitatem hominum esse creata subtili cogitauerunt ingenio. qualiter animalia aerea terrestria et aquatica que propter peccatum primi parentis homini nequaquam obediunt capere possent. inueneruntque multas cautelas quibus homines vsi sunt. et suis ingenijs successiue infinita addiderunt ingenia pluribus ignota. Ideoque cuncta que scire potero in scriptis reducere intendo. primo tractans quibus modis capiunt

aves. secundo bestie siluestres. tercio pisces. de
 auiibus aut qualiter capiunt cum auiibus ra-
 pacibus domesticatis. cum rhetibus. cum la-
 queis. visco. balistis. arcubus. et alijs quibus-
 dam modis. et de bestiis qualiter capiunt cum
 bestiis domesticatis. cum laqueis. rhetibus.
 foucis. caiolis. et alijs modis. de piscibus etiam
 quibus modis capiuntur cum rhetibus. cistis
 bamo et calce.

Capitulum. Primum. De
 auiibus rapacibus in genere.

Rudentes antiqui videntes quasdam
 aues p aera volitantes alias capere cau-
 te laborauerunt. auium rapacium genera domesti-
 care. vt quas per se capere non poterant carum
 auxilio sibi querat. Et horum primus inuictor
 dicit fuisse rex. Dacus qui diuino intellectu
 nouit naturam ancipitrum et falconum et eos
 domesticare ad praedam instruere et ab egritu-
 dinibus liberare post quem alij multi fuerunt
 qui plura ipsorum auium rapacium suum addiderunt.

**Capitulum. ij. De an-
 cipitris.**

Ancipiter est auis nota. et eius quod natu-
 ra est. vt vinct de raptu aliarum auium. et
 ideo semper solus et nunquam sociatus incedit. quia
 in praedam non cupit hunc sodalem et quantum potest ad
 rapiendum prope terram volitat ne ab auiibus quae
 capere intendit videri possit. ab omnibus qui-
 bus insidiatur instinctu naturae cognoscitur. et cum
 eum vident aut sentiunt garrunt. fugiunt. et se quan-
 tum possunt occultant. haec auis velocissimi vo-
 lat est. et ideo nisi statim rapiat in principio sui
 motus. sed postea lentus est eius volatus. et ideo
 nisi statim rapiat ab auiibus persecutione desistit. et
 super aliquam arborē adeo sepe indignatus se
 ponit. quod vix ad dominum vult redire. inueniuntur
 autem ancipitres in alpidibus quibusdam nidifi-
 care. et meliores omnibus sunt vt fertur quod nasci-
 tur in alpe de brusia in sclauonia. boni etiam
 nasci dicuntur. qui nascuntur in alpidibus sunt in co-
 sinibus Verone et Tridenti. Ex his quod sunt
 parui qui comuni nomine vocantur ancipitres. et quod
 da magni qui vocantur astures. Sunt enim de ge-
 nere ancipitrum sicut corvus et craculus eiusdem
 generis sunt. et canis puus et magnus. et idem
 in pluribus animalibus est videre. et ancipitrum
 quidem sunt maiores et sunt semic. hi qui sunt
 maioris vigoris. et quodam sunt minores et vo-
 Z

Liber

cant murebati et sunt masculi qui pauce vti-
litas existunt.

Capitulū. iij. De pulcri- tudine ancipitū et cognitiōe bonitatis eorū.

Accipitū pulcritudo cognoscit si sunt
magni. curti. parui habentes caput. pe-
ctus et spallas grossas. et amplas thibias. et
grossos. pedes magnos et expansos. et penas
colore nigrū. Et bonitas quidez cognoscit q̃
de nido extract⁹ melior est. et a dño raro fuge-
re cōsuevit. et hic vocat nidarius. vel q̃ de ni-
do egressus de ramo in ramū matrē sequit⁹. q̃
ramari⁹ vocat et optimus esse cōsuevit. scd̃
meriti est bis qui postq̃ de nido volauit ca-
pius fuit raro cōsuevit anteq̃ penas in feri-
tate mutaret q̃ vocat forus. sed q̃ post tale tē-
pus capt⁹ fuit raro cōsuevit cū homib⁹ viue-
re vel morari. si tñ pmaneat bon⁹ est. qz in fe-
ricate fuit solit⁹ aucupare. et quanto aniosior
videt⁹ et audacior p effectū. et meliorū morum
tanto ab expertis melior iudicatur.

Capitulū. iij. Qualiter ancipites nutriunt et instruunt. et quales ca- piunt aues. et qualiter mutant.

Decimus

Utrūq̃ autē nidari⁹ et ramari⁹ bonis
aui⁹. et carnib⁹ pluries. et in die paula-
tim in hora vt mag⁹ dominū diligāt. possunt
etiā eis dari oua in parapsidib⁹ fracta et agi-
tata. et in aquā feruentē proiecta. et postea cū
digitis simul cōstricta. Idē sit nisoris a pñci-
pio. sed cū optime puati et domestici facti sūt
semel tñ sunt in die pascendi post terciā. cum
digestionē cōpleuerint. et non ante q̃ per gor-
gā euacuatā cognoscit ab expertis. et si cib⁹ de
gorga vsq̃ ad diē sequentē nō descenderet san-
tundē sine cibo dimittat. Itēz pōt bis in die
cibari secare. si cibū inueneris descendisse de
gorga. et quonēas hoc vider⁹ cibare secare po-
teris. nisi velis eodē diē vel sequenti aucupa-
tū accedere. quia et tūc accipitū famelicū esse
oportet. vt audius predā petat. et facilius ad
dominū reuertat. Domestici autē si pluri-
mū tenent in manu. et maxime in auroza tēpe-
stue. et inter multitudinē hoim. et in rumore
molendinorū. et fabrorū. et similū. Instruunt
pō nidari⁹ et ramari⁹. nā ceteri sunt in feritas
te instruēt hoc modo. cib⁹ hora nona bono
cibo. et sequenti diē teneat in loco valde obscu-
ro vsq̃ ad nonā. Deinde accipiat et portet ad
locū venatōis. et nō dimittat. pmo ad arega-
tas vel gazas neq̃ ad pdices. q̃a nimis sunt
fortes. et si eas supare non possit debilitare
eius audacia. sed dimittat quales: turdis: et
merlis et similib⁹. Qd̃ si gazas capiat habes
as vnā captā. et ei multas penas de aliis aue-
ras. et q̃dem in aliquo fossato abscondas an-
te cōspectū ancipitis eā projiciet. et ei accipi-
ter dimittat. Capiunt autē quales et pdices
aregazas et glanderas siue gazas et mltas ali-
as gazas et quēas. vt merlos turdes et passerēs
et his similes. mutant vero q̃libet anno. nam
ponant de mēse marcij vsq̃ aprilis i gabiā ma-
gna specialiter ad hoc facta. et posita ad soles
in loco calido. veluti iuxta muros plage me-
ridionali appositas. et cōplet mutatio penarū
eius in pñcio angustis. et in plurib⁹ i medio.
et quib⁹dā in fine. et in q̃busdā nō cōplet
oīno. et ad hoc valet si bñ pascant bonis car-
nib⁹. et p̃cipue aui⁹ et ouorū. vt bene impin-
guent. tunc em̃ optime mutant. et q̃dam dicūt
ad hoc valere cibū stellionū et bislarū testudī-
nū et lacertarū. Et aliqui cōsideranter depi-
lant eos vt noue penne nascent velonius. sed
hoc modo multi iam sunt destructi.

Capitulū. v. De industri- is et inducēdi ancipitū vt a dño nō recedat.

Aucat dñs ancipitris ne aliq modo le-
dat eū. sed cū viderit eū natū et volentē
stare sup manu. v^l pica suauit tangat ipm z
eū eleuet si pender. z quātū pōt cōsideret mo-
res z voluntatē eius. z in oibus ipius volun-
tatē sequat. Et semp in manu eū cibat. nec si-
bi in aliq contradicat. qm ancipiter est valde
indignans nature. p̄erea cū meris aucupatū
nō emittat ipm. nisi eū viderit bñ apperere p̄-
dā. z maxime ad regasas z glāderas. nec cū
nimis a remotis dimittat. quia eū nō pōt at-
tingere aū sepe indignat⁹ recedit. et aliqū in
arborē descendit. nec ad dominū vult redire.
Item non fatiget dñs ancipitrē vltra modū.
nec sit tñ audius multitudinem qualesqz vel
aliarū aniū habere. q̄ eum destruat vel irasci
faciat. sed cū eas ceperit q̄s videt ancipitrem
libenter appetere. sit cōtēntus. z ex ipsa p̄da
eum ciber. vt sibi suam venationē sentiat pro-
fuisse. z incitetur in amore venandi.

Capitulu. vii. De egritu
dinibus ancipitū z eorum cura.

Ecce ancipitri vt calefiat vltra natu-
rā z complexionē suā in tñ qūqz vt se-
bricitet. et tūc erit tractu calidus. z videbit tri

stis. qd quandoqz euenit ex solis spiritibz in a-
flāmatz ex nimio labore. z quādoqz ex bu-
moribz putrefactis in aliqua pte corpis eius
Et tūc si macer ē. parū z sepe cibet ex carnibz
pullorū z paruarū aniū. a passeribz tamē tūc
abstinere meli⁹ est. qz multū calide cōplexio-
nis existunt Et dicte carnes dent sibi in rebz
naturaliter frigidis inuolure in seminibz cu-
cubitarū z cucumerū tritis. aut mutilagine
psilū z similiū. vel paulisp coquant in sirupo
violato z similiū. z sibi dent. z ponat in loco
frigido z obscuro sup partica pānis lineis in
uolura. in succis frigidis plerūqz infusis. Et
qūqz infrigidat z digerere cibū nō pōt. z tūc
similit est tristis. z tactu frigidus. z color o-
lorū mutat ad palliditatē z discolorationē. et
tūc teneat in loco calido. z suauiter in manu
portet. z paulisper qūqz ad volandū mittat. z
dent sibi carnes aniū z p̄cipue passerū. z pul-
lorū masculoz. z pipionū cocte aliquantulū
in rebus calidis. velut in vino vel aq in qua
sit saluia vel menta vel maiorana vel pulegi-
um z silia. z inuoluant vel in melle vel in pul-
uere seminū feniculoz. z anisorū aut cimini.
ita tñ q̄ nihil oīno sibi det nisi prius oīs cibz
de gozga eius descēderit. z si macer est. sepi⁹
cibet. si pinguis z min⁹ z rarius. in vtroqz tñ
casu tēperate cibādus est. donec fuerit libera-
tus. Et si nullo mō digerit cibū. sed eū oīno re-
tinet. dicūt exp̄ti. accipias cor rane z liga eū
cū vno filo. z eū cū vna pēna in gulaz eius. z
postea trabas filiū. z sic pastū eūciet. Itē acci-
dūt ei sexcupedes. z tunc vnge particā ei⁹ vel
pānū circa eū volutū cū succo marelle v^l ab-
sinthei. z sic dimittat ad solem de mane vsqz
ad terciā. Itē accidūt ei qūqz lumbrici. z tūc
da sibi sup pastū succū foliorū psici. aut pul-
uerē sanonici z liberaf. Et qūqz panē guttā
in articulis ale aut core. et tūc minue de eius
sanguie apertēdo modicū venā. q̄ sub ala aut
sub corā existit. cū in ea panē. Itē accidit eis
podagra que prouenit ex descensu humorū
guttarū in nodis pedū z digitorū. z tunc eu-
rant cū lacte herbe q̄ lactiola vocat. vngē-
do cū eo corā pedes. z vngēdo ex eo panno li-
neo z ipm ponēdo sup p̄cā. sup qua teneat
ancipiter. donec erit rupta podagra. z tūc au-
ferat pannus z ex sepo inungat podagra. do-
nec fuerit liberatus.

Capitulu. vii. De asture

Sturco sunt de natura ancipitū. sicut
in tractatu ancipitū dictū est. Et co-
z ij

Liber

gnitio pulcritudinis et bonitatis eorum est sicut cognitio ancipitris. et nascuntur in albis et ne morbo. et domesticantur et instruuntur et nutriuntur sicut ancipitres. Capiunt autem pedices et coturnices vastanos et angustiones et multas silvas aues. scilicet anctas. anseres. corniclas. et quasi omnes aues quibus mittuntur. et cuniculos lepores puos et magnos licet eas sine auxilio canum retinere non possunt. ferunt in capriolos puos et eos impediunt adeo quod canes eos capere possint. Mutantur ut ancipitres. et eodem egrediuntur eis accidere possunt. et eodem modo curantur. verumtamen fortioris sunt nature. et ideo non defacili infirmantur et moriuntur. et non requirunt in eis tanta diligentia. et sic non facile accedunt ad omnes.

Capitulum viij. De falconibus.

Alco est avis nota. que de raptu vivit et solus incedit ad predam. sicut omne volatilerapax. propter causam in ancipitre assignatam. hec avis mirabilis volatus est in principio medio et fine. quod sursum rotando descendit. inferius intuitu figens. et ubi videt anatem et anserem aut gruem. sicut sagitta clausis alis ad auem cum virgule posteriori lacrandam descendit. quod si eam non tengerit persequitur fugientem. et sepe cum aue in fugam cogeretur capere non potest. adeo irascitur contra eam. quod post ipsam quidam furore volitans a domino nimium elongatur. adeo quod non redit ad ipsum. hec avis valde anxiosa est. et nobilissimi generis. Falcones primo dicuntur venisse de monte gelboe. qui est in partibus babilonie. et inde venerunt in selauoniam ad palum nudum. deinde ipsi sunt per quosdam alios montes arduos in quibus inveniuntur.

Capitulum ix. De diuersitate falconum.

Alconum quidam sunt magni. qui falcones communi nomine dicuntur. et quidam parui qui vocantur ismerli. et ex magnis quidam sunt nigri. quidam respectu albi. et quidam rubei. ex coitu predictorum inuicem generantur. vix cum trizolus unus perica socia sua cum altera permiscet. et omnes hominibus falcones sunt femine. et eorum matres trizoli sunt trizelli vocantur sic dicti. quod simul tres in nido nascuntur. due femine et tercius masculus. qui propterea tricellus vocatur qui non sunt tante virtutis ut femine. et sunt valde minores quam ipse.

Capitulum x. De pulcritudine et nobilitate falconum.

Alcitrudo et nobilitas falconum cognoscitur

Decimus

scilicet si habet caput rotundum. et summitate capitis planum. et rostrum curuum et grossum. et spallas amplas penas alas subtiles. coras longas. et tibi as curtas et grossas. pedes liuidos spessos magis. et qui tales est ut plurimum bonus erit. licet aliquid satis deformes sepe optimi sunt inueniuntur. Ideoque falconum bonitas et audacia solo experimento perfecte cognosci potest. verumtamen eorum bonitas et desiderium capiendi aues multum auget magis suorum industria et eosdem a bono proposito sepe reuocat impericia eorumdem.

Capitulum xi. Qualiter nutriuntur domesticantur et instruuntur falcones.

Non sunt tenendi super ligno sed solum super petra rotunda et aliquantulum longa. super eam magis delectantur instinctu nature et consuetudinis cordis. quod ex eis qui sunt circina vel pulchra carne nutriuntur. precipue cum aues capere incipit da sibi de prima quam capiet quantum voluerit. idem facies de secunda et tercia. ut ex hoc ad rapum auium et ad obediendum domino auicem. abinde pro inantea stringere cum eis visus per altas aues capiatur huiusmodi. scortica gallina et fac tria purgatoria et da ei madefacta in aqua. et pone eum in loco obscuro. et dimitte versus ad aurore dici. postea calefac eum ad ignem et vade ancipitum. et non facies eum ultra quam velit. sed solum quantum ipse vult. et auide desiderat dimittere ad aues. sic cum tecum libenter manebit. et quicunque iterum ad te redire curabit. Cum inuenieris falconem tuum audace et cum incenso desiderio aues capere. diligenter considera statum eius in macie et pigredine. et in quo statu cum inuenieris eodem retinere curabis. Nam quidam falcones se melius gerunt cum sunt pigres. plures autem et fere omnes in statu medio erantes. aliquid licet pauci cum fuerint maiores. et hominibus generis rubei ut plurimum esse dicuntur. et cum primo mittuntur ad aues ad maiores primo mittuntur. deinde ad mediocres ultimo ad maiores. Si enim primo mitterentur ad magnos et superarent ab eis. deficiente adhuc potentia et industria quod versus accipiunt. incipit ibidem inantea magnas aues et mediocres formidare. si quod difficulter nimium resumeret audacia sibi innata. quam impericia sui doctoris amiserunt. Plurimum etiam confert falconi ad audaciam accipienda. si eum tenes multum in manu. et des ei carnes pullie hora tercia coctam unam. deinde pone ante ipsum aquam in qua balneetur. postea ponat ad solem ut siccat. deinde ponat in loco obscuro ibique versus ad vesperas dimittat. deinde teneat in manu versus fere ad primum somnum. postea lumen lucerne vel candlece

Liber

rā eo p totā teneat noctē. 7 cū matutina vene-
rit hora suburset cū vino. et teneat ad ignem
in auroza pō diei aucupatū potest. 7 si capi-
at qñtus vult de pda sua cibet. Si pō nō ca-
piat de sibi ala vna 7 media cora gallie. et in
loco ponat obscuro. Circa mediū feb. falco
nē i muta pones. 7 de oībo carnibz cū cibalis
vscz ad vñū mēsz. postea pones añ ipm cū
ciā aquā pus tū da sibi comedere. 7 si vides
q nō mutat vngē carnē quā sibi tribuis d re
cocta 7 melle. q si adhuc nō mutat accipera
nā 7 fac puluere 7 sup carnē pone mutabit. 7
caue ne ipm de muta tollas añqz cōplete fue-
rit pēne ei. 7 cū de muta accepis cū ad calorē
nō teneas. sz plurimū eū i manu tene. nec pos-
tea vscz ad. xv. dies cū eo aucupatū accedas.
capiūt aut anates. anseres. agirones. grues. 7
starnas 7 alias aues. sz fert q si comedūt san-
guinē agironis oīne desiderū capiēdi grues
amittūt. Si pō carnes solū sine sanguine co-
medant hoc viciū incurtere non credunt.

Capitulum. xij. De egri- tudinibz que falconibus accidunt.

Ecce dūt falconibz oēs egritudies q su-
per accidere ancipitri dicit. 7 eadē sūt
signa 7 cure. qz oīm volatiliū rapaciū fere ea-
dē est natura. Et ideo de his hic tractare nō
expedit. vñū tū cōgscas q falcoēs sunt fortio-
ris nature qz ancipitres 7 non sic facile infir-
mantur 7 moriunt si comedūt anteqz cibz de
gorga descēderit. qdā insup falconarij mltos
modos regēdi falcoēs narrāt. 7 alias egritu-
dies eis accidere aliasqz curas nēcias ēē ex q
nō aliqz forsan pā sunt. q p multas experien-
tias approbant. sed mltā ex his q dicūt rōne
carēt. 7 sunt potius apparentia qz existentia.
Ideoqz si qua hic desunt de cura falconū et
autū rapacium. per viros expertos nō semel
sed pluries longotēporē suppleant.

Cap. xiiij. De Smerlis.

Smerli sunt de genere 7 natura falco-
nū. 7 sunt q si falcocelli puuli. qd appa-
ret p formā corpis 7 colorē pēnaz. qz aucu-
patio pot? voluptas qz utilitatis existit. Ca-
piūt at pcpue laudulas. 7 tāti desiderij 7 ato-
litans sūt ad eas capiēdas qz plerūqz psecuti
sunt eas in villas vscz ad clibanū ardentem:
aut in puteum. aut sub mantellis hominum
Item capiunt passerēs 7 alias auiculas par-
uas. de ipsoz aut doctrina 7 cura plura nō
dico quia per supiora satis sciri potest.

Decim? Cxxxix.

Cap. xiiij. De Girsalcis.

Girsalcus est auis rapax maior q falco
7 est magne pntis 7 potēcie. mirabilis
qz audacie adeo vt inuēti sunt aliq audaci spi-
ritu aqlas insultasse Capiūt aut oēs aues qñ
rūciqz magnas. 7 sūt fere de natura falconū
doctrina satis sufficit ad nutriendos girsalcos.

Cap. xv. De Aquila.

Quila est sūt auis de raptu vinēs q ppe
fortitudinē 7 audaciā suā vocata ē rex
auū. nā oēs aues cū timēt sz ipa nullā. diuer-
se sūt spēs aqlaz. qdā sunt valde magne. qdā
mediocres. qdā pue. 7 iterū qdā sūt nobilio-
res nō appetētes nisi volatilia 7 animalia terre-
stria viuētia. 7 qdā quodāmo ignobiles 7 de
generes q appetūt non solū carnes viuas sed
etiā mortuas 7 pisces mortuos 7 descēdūt su-
p cadauera asinoz 7 filiiū. 7 tales declināt ad
naturā 7 ignobilitatē mltioz. aqlē domesti-
cant ab hoībz vīcz q pue de nido extraxerūt
rūt. sz eas q diu i feritate fuerūt nō ēēt tutū do-
mesticare velle. qm facile ppe suā audaciā 7
potentiā gūter lederēt i facie vñ alibi instrue-
tē. 7 domesticant in hoībz qrant qlibet aues
magnas. sed pcpue vt capiāt lepores 7 cunī

Z iij

Liber

culos et capriolos cum aurilio canis. et qui aquila
tam venatu potat. debet esse fortis alioquin
pondus ipsius sustinere non potest. Et ita cum
videt canis inuenisse pasturam aquilam consue
tam et instructam debet dimittere. que semper
per canes volabit. et cum leporem viderit subito
descendet et capiet eam. nutrit autem ex omni
bus carnibus. et non defacile infirmat. sed cum le
porem ceperit pascat ex ea pluribus vicibus. ut
eas postmodum libentius persequatur. qui iuxta ni
dem aquile habitant vnum ex pullis eius acci
piunt. et cum accipiunt timore aquile sint arma
ti. et precipue in eorum capitis. et cum pullum ha
bueris ad vnum paruum palum cum in aliquo loco
coligabis. hic vociferabit venientem mater et
pater descendet eidem leporem et cuniculos. si
erunt in partibus illis. et gallinas et anseres que
accipere poteris. et habere. ferunt etiam ei quandoque
cattas et quandoque vilas et in districtu nunciam
detulerunt filio gallinam cum quibusdam pullis
existentibus inter pennas matris que habitum si
ne vlla lesione et nutriti fuerunt.

Capitulum xviij. De Gi mo et gimeta.

Imus et gimeta sunt eiusdem nature. et
sunt aialia nocturna potius quam diurna
na. quia earum oculi de nocte vident melius quam de
die. Cum igitur de forma sint et raro ab aliis aia
libus videant. mirantur aues in visioe ipsarum.
et eas videre appetunt. tam animantibus talis quam
rationalis in rebus nouis ac insolitis precipue
delectant. homines ergo cernentes alias volu
cres circumvolare gimo et gimete. et eas cum qui
ditate plurima inueni excogetauerunt inge
nia quibus eas capiunt ut ipse aues capiat. sed
ut medianibus ipsis homines cum fisco aut re
tibilibus sibi querant. viuunt autem de quibuslibet
carnibus. et precipue de muribus et noctuis et cum
bene cibare fuerint copetenter ieiunant duobus
tribus vel quattuor diebus. Et gimus vltimo ad
nouem non ledit. et femine meliores sunt mascu
lis sicut omne volatile rapax. et gimeta qui
de melius tunc in aliquo colubario vel alio
loco sibi sumit quam alibi. Et si bene domestica
ta fuerint optime capiet mures in domibus
existentes. comedunt etiam lacertas et ranas
et omnia carne habentia.

Capitulum xviij. Quali ter aues rbeibus capiuntur.

De rbeibus

Aues cum rbeibus pluribus capiuntur mo
dis. et vno quidem modo capiuntur ad pa
theram qua capiuntur annates. et modus qui
de est ut iuxta aliquam paludem facias foueam
circa sedecim vel viginti quatuor brachia longa.
et circa. x. vel. xij. brachia lata per totam maiorem
si volueris tamen concava quia circa vnam spannam a
habeat. et sit a duobus capitibus longis acuta in
vno angulo. sic quidem fossatus et in alio ali
tulum longa sit cassella circa foueam. sint vnde
spacia plana quanto est rbeium latitudo. deinde
fiat sepius circuli quod ne lupi aut vulpes nec ali
qua aialia nociua intrare possint. et aues in eo loco
exites fugare. in predicta fouea ita. xij. vel. xviij.
annates domesticas die nocturnas morantur in hye
me et milia bona quantitate precipue in aqua
propter domesticas et siluestres. sintque domesti
ce siluestribus siles in colore penarum. circa foue
as iuxta ripas figantur pali quatuor periculis. que
rbeie eleuent. et pali rbeiarum figantur circa spa
cia per narrata. et super ipsam corda duorum palorum
totum colligant rbeie. et tamen ipsam quam stangie siue ba
culi que rbeie leuant et coopiant optime. sintque rbe
tia duo magna in vtroque capite coniuncta vel
posita sunt rbeia aroli coniungunt. quod quidem
coopertorium vocant. quod cum eleuantur simul in aliam

Libre

edungant admodū culmis dom⁹ paleate. z
modus q⁹ dem eleuādi eas est q⁹ iuxta casellū
est furca cū pica. in cui⁹ capite subtili est rbe
riarū finis annexus. in grosso pō est cista for
tis z magna et terra repleta. q⁹ suo pōdere cū
voluer⁹ admodū q⁹si machine rbe eleuabit.
huc cōstuet multitudine annarū in nocte p⁹ ae
ra volantū cū domestice vociferabūt. Lūq⁹
in multa quantitate descēdēt rbe eleuabis
z cū pica pcutiēdo leuit⁹ retia omīs siluestres
in cucullū rbe q⁹ est in supdicto fossato extē
sum expelles. z domestice q⁹ nō timēt remane
būt in pātheria. deinde apies caput cuculli. z
facile cum dentib⁹ anates in capite occides.
sic q⁹ vna hora mille quandoq⁹ capiunt.

Capitulu. xviij. Modus capiendi grues.

St z aliud ingeniū q⁹ grues capiunt.
cigni starne et anseres q⁹ tale est. i ripis
fluvii ab vtraq⁹ pte figit arbor altissima. vel
duē siml⁹ iūcte. vt lōgioz sit arbor. habetq⁹ per
totū cuniculos ad ascēsus in sumitate tirellā
in q⁹ ponit fun⁹ rbeis. Cui⁹ lōgitudine est fm
fluis latitudinē z arborū distantia. z c⁹ latitu
do ē vt supius eleuata vsq⁹ ad medias depē

Decimus

Cxl.

deat arbores. deinde boies vsq⁹ a remos ves
niant per glareā flumis omīs volucres quos
inuenerint expellentes. que volātes a splen
dore aque non discedent donec in rbe incē
derint. Et tunc declinet rbe cum funib⁹ su
is. z volucres capiant. et modus iste locū nō
habet nisi cum tēpus fuerit nubilosum z aer
obscurus alioq⁹ aues eleuare facile a flumi
ne deuiarent.

Capitulum. xix. Aliud.

St z aliud ingeniū quo capiunt anse
res z starne quod est tale. tempore hye
mis cū ex gelu z sole puluis est in campis se
getū tendit. in segete in vno sulco. rbe vnū
longū per triginta brachia vel id circa z latū
quantūz brachia post terciam cum in vesp
ris capere cupis vs⁹ in sero cū vis in mane ha
bere. est autē hoc rbe simile vni parieti. ha
bens duas stagias eleuantes longas fm di
midia latitudinē rbeis. z tendit cum duab⁹
brachetis vt paries. sed disponit vt per se ele
uet violenter. quia hoc ipm rbe p se eleua
re nō posset. cūq⁹ totum rbe in terra firma
tū fuerit totū super cordā colligit. Et tā ipm
q⁹ stagic z brachete z funis trahens optime
ex puluere cooperitur vel herba. sicq⁹ in vno
fossato vel alibi aliquantulū remoto loc⁹ coo
pertus vbi latiter homo q⁹ rbe leuare debe
bit. in loco rbeis sunt due vel plures anseres
domestici siluestrib⁹ similes. duobus pallica
lis alligati. z duo similit⁹ scorticati. vt illuc sil
uestres confidentius veniant. Lūq⁹ silue
stres descenderint in aliqua parte agri ex op
posito vadat socius cū capello in capite vel
alia re in manu loquat⁹ aliquid z laborare vi
deatur. alioquin fugerent sicq⁹ consideranter
z caute perducatur eas ad locū rbeis. quod fa
cile fiet per vniuersū agri quantūcūq⁹ ma
gnū. si hoc facere caute scies. cūq⁹ in rbe vs
deris eas. confidenter loquere sociosq⁹ dicas
vt rbe trahat. verum quia hec aues cautissi
ma est. oportet te omnino cauere ne in mane
ad locum rbeis accedas. quia statim perpē
derent de rore vel pruina pedibus tuis mo
ta. z fugerēt. et ideo cum tendis in sero statim
ibi stellones pone. z per totam noctem dimis
se. sed cum capere vis. in sero non est necessa
ria hec cautela.

Capitulum. xx. Aliud.

Z uij

Liber

Te est aliud ingenū capiēdi ānates iu-
ria aqs vbi sabulū est. ē rube sile pāi-
cto. ē est pūū z sals spissus. z eodē mō tēdit. et
sabulo coopit. z loc⁹ custodis ē et aliq re. de
inde sabulo coopitus vt pūū hēat forānē vñ
videre possit. z caueat ne p forānē statū emi-
tat. cū in loco sunt aues. hic nō sūt stelliones
ncērij. s; p totā h yemē ponit ibi milica z via-
cia vt assuecāt aues locū frēqntare. Cū autē
ibi stare assueuerit tēdas rube. poterisq optie
locū custodie atq; viā introit⁹ longā cauare.
z melogarijs z sabulo desup coopire. Idē re-
te vñ sile spissus m tendi pōt optie i areis vel
alijs locs ad capiēdi colūbas. cornos. glāda-
ras. aregazas. laudulas z oīs aues puas. q
esca granor accipiūt. z cū poteris facere q ibi
venire ac stare assuecāt. z postea rube tēde-
re. z loco vel paleis coopire. z hoc ingenū pē-
hē tpe niuiū. z qlibet alio tpe. z erit esca cōue-
niēs spelta. faba. milica. lolū. z semia vñ acse
z filia. vt frumētū motū z citriculū vñ falcōlū.
z cū eodē rube siue esca poterit capi aues in
estate cū tempe magne siccitatis tēderis in
xia aquas.

Capitulum. xxj. Aliud.

Decimus

Te est aliud ingenū q capiunt cū rbe-
tibz auiū diuersa genera. z pēpue colū-
bi z turtures. z qdā alie mediocris magnitudi-
nis aues. z fere oēs auicū pue. falcones etiā z
ancipitres z oēs fere rapaces aues. Hodus
autē est q duo rbenia satis lōga z lata oibz fere
gētibz nota. q vlgarē vocant pietes tēdunt l
pūis vñs z agrs. z iuxta aqs remote abinuicē
fere. vt ē latitudo ambaz. qñū qlibet h; duos
baclos eas eleuātes. cū trahit funis cōmuis.
qñū lōgitudo fm latitudine rbeniaz existit. z
vñū caput. cuiuslibet cū puo palo in terrā fir-
mat. z in vno capite hñt vñū funē cōmunē. q
ad quēdā palū cōmunē in tra defixū adnecit
ab alio capite aliū hñt funē. q vñs ad locū au-
cupatoris qbulā ramis circūdatū prendit.
Dec autē rbenia p columbis z magnis aui-
b; sūt rara z fortia. p pūis subtilia atq; spissa. p
dicta rbenia cū sunt tre affixe iacet in tra clō-
gara abinuicē. z cū funis trahit eleuant et cō-
iuncti flectunt. ac opunt omnē aue venientē
ad locū q erat vacu⁹ inter vtrūq. in h spacio
vacuo tenent colūbi z turtures aliq; excecāt.
vñ hñtes palpebras sup oclōs. ne aliqd vide-
ant cū filo ligatas. vel stant ibi aues pscortā-
cate z vngulā loco crurū q stāt recte. vt vide-
ant vñe. p pūis auiclis ponit ibi gimecta. ad
quā videndā libet veniūt. vel tenent ibi aui-
cule puo filo ligate. ad qd alie pue accedunt.
Ancipitres etiā z falcones cā rapiēdi descen-
dūt. Aucupator autē nūq; expectare debz. q
aliqua auis accedēs se in terram deponat sed
cum prope fuerit trahere debet funem. z aue
volantē ad terrā prosternere ipamq; capere.

Capitulum. xxij. Aliud.

St z aliud gen⁹ rbeni q auiū mltā ge-
nera capiunt. maxie cū tra est niue coo-
pra. qd vulgo vocat arolus. q ex duobz rbeni-
bus nō multū magnis sed spissis z fortibz cō-
stat. z in qlibet capite cōlungunt z in terrā af-
figunt. distātes in pabz medijs. hñtes qñuor
breues baculos. qbz eleuant in altū. nec flectunt
ad terrā cū funis trahit. sed pmanēt ele-
uati. z simut cōiuncti cū rbenibz desup. ad ino-
dū tugurij. hoc rbe cū oibz baculis et fu-
nibz optime operit stramic aristarū. vñ paleis
z in spacio intermedio tenent cōtinne grana.
z cetera cibaria. q auiū q venire sperant sunt
pēpue gēti. cū autē aucupator ppēderit. ibi ēē
auiū mltitudine latent in domusculaz valde
clausam. q ibi d; ēē pñq z subito trahat fu-
nē. z fortit ad vñū palū i domuscula posuū ad

Liber

nectat. et aues capiat. hoc ingenio capiuntur facile milui et aquile ceteraq; aues sup cada- uera descendentes. si cadauer totū vel pō po- nat in medio rehetis. Itē eo capiunt vulpes. si gallia nocte ponat in medio. sed huius rhe- te pro ipis et aquilis fortius debet esse.

Capitulum. xxij. Aliud.

Ant et alia rhetia q; vocant arance val- de subtilia. ne in acre facile videant. q; bus capiunt multe auicule cū ponunt erecta in acre. duab; picellis adnexo. in locis q; au- cule cōsueuerūt trāsire. Itē ancipitres his fa- cile capiunt. similis et falcones cū circa colū bū erecta tendunt. et eodem modo cetera aues rapaces. sed harū duo sunt genera. nam que- dam aranea est simplex. et virgulis adeo leui- ter apta. q; cum tangit cadit. auemq; inuol- uit. Item est alia aranea triplicata ex tribus composita. quarū media est spissa. et plurimū lata. exteriora duo sunt valde rara. ac adeo stricta. q; cum sint ad capiendū elevata ac p- ticiō stantib; fortiter adnere. stant extense. me- diaq; mollis et lapsa. que sup funiculū supe- riorē eleuat. et cū autē incidit transuolat am- bo rhetia rara. et in medio spissa inuoluitur. et

Decimus Cels.

cum eo in sacculo quodam pendet.

Capitulum. xxij. Aliud.

Ant et alia rhetia q;bus capiunt perdi- ces. que sunt longa et stricta. in medio quandā caudā admodū sacculi longā habē- na. hoc modo aucupator q; die venat pannū rubetū cum virgulis ad clipei modū forma- tū ante se portat per agrū. perges foraminib; duob; inspicit. et pdices inquit. cū eas vide- rit circa ipsas rhetia tendat. quibsdā palis affixis ad finē rhetiarū annexis. et caudā cir- culis apertā extendit. semp ante se retinēa cli- peū versus perdicēs. q;bus extensis se pdici- bus appropinquat. et in caudā rhetiarū pau- latim impellit. nō solū timore sed etiā pedib; si opus erit. Qui autē nocte venat in sero locū inquit. vbi nocte morant. et cū aeris integra obscuritas superuenerit ad eundē locū cum igne reuertit. Est autē ignis cū vase sic forma- to. q; nec ipse videt. et aperte videt spacia vni- uersa prope se. et per vñū agri sulcū accedit. et per aliū reuertit circa locū in quo pdices reli- quit. vt cū eas viderit ipas operit cum rheti. q; habet apertū in capite partice for- mate ad modū buic negotio oportū. vel si bz rbe- te supradictū pōt eum extendere circa ipas et impellere ac capere vniuersas.

Capitulum. xxv. Aliud.

Et alind rhere q; expegoriū a vul- go vocatur. satis magnū. quo capiunt pdices et quales ac fastidi. et quēdā alie aues. cum auxilio catuli ad hoc instructi. qui aues inquit. quas cū viderit stat. nec ad eas pro- gredit. vt expellat. Sed aucupatorem domi- nū suū retro respicit. et caudam moucat ta- liter q; ipse aucupator cognoscit aues esse pa- bulum ante tamen. et tunc ipse et socius rhere trahunt. et aues et catulum operiunt. et sic eas accipiunt. Est et aliud pñū rhere in capite pñice preparatū. vt apertum existat. quo vnus so- lus venit aucupator. et ad quales solus cuz quasi latozio cuius sonus est per omnia simi- lis vci quales generis femine ad quem ar- denter accedunt masculi. prope ipsum quos tunc operit atq; capit.

Capitulum. xxvj. Qua-

liter aues laqueis capiunt.

Liber

Itaqueus q̄ facile capiunt aues . q̄ de raptu viuūt hoc modo . in loco ubi prope morant aues rapaces vel . alique trāseunt infigitur fortis . ab vtroq; capite arculus . val de plicatus . prope quem ab vna parte firmatur virgula . in cuius scissura muris cauda infigitur . vel ad quē frustum mortue carnis annectitur . seu rana . ⁊ ab alia partica fortiter in terram dimittit . habens in capite laqueum ⁊ quandā parū cordulā . cum vno steccheto . q̄ partica formā ad arculum . et ad parū incisuram que sit in capite virgule mus tenentis ⁊ laqueus circa murē extendit . ac cum auis murē vel aliam rem vt expositet tangit . partica dissoluitur ab arculo . ac superius eleuat . cum aui rapaci . que pedib; vinculat . Item si vnt laquei multi de pilis caude caballini . in vno funiculo eiusdem materie texti . qui tendunt in sulcis frumenti funiculo a terra eleuato . vltra altitudinem auis . parū declius laqueis ⁊ apertis . vt auis transiens capite immisso capiat collo . ⁊ hoc modo capiunt pdices in agris . ⁊ quales ac fāsiani in semitibus nemozū . per quos transiunt . Aues etiā aquatiles eodem modo capiunt . cum iuxta aquas vnde transiunt laquei tales tendunt . colum

Decimus

be etiā ⁊ alie aues multe capiunt q̄ eis . cū incubant vel pullos habēt si circa nidū ipso ruri tendunt . Item in fabis ac fascolis seminatis capiunt columbi ac turtures puis laqueis . qui vulgarit̄ dicunt scapelle . Huius autē laquei modus est . q̄ in capitibus parū baculi vel melegarij longitudinis vnus semissis infigunt subtilissime virgule . altitudinis spanne vnus . ⁊ in medio infigitur quedam spina duozū vel trium digitorū in latitudine longa . hec scabella opodiat ad ripam sulci . nisi aliqua sit in ripa cōcauitas . taliter q̄ spina iaceat in terra in fouea . ⁊ virgule sint superius eleuate . iuxta eam ponat laqueus cum paruulo palo terre affixus . qui leuiter apertus ammoueat virgulis . ⁊ teneatur ab eis . et in spina infigatur fascolus . vel faba mollis solummodo vnū granum . q̄ auis rostro capiat . ac caput eleuans super collū laqueū trahat . plicata scabella cum virgulis . quam senties territa caput eleuabit . ⁊ collum ⁊ laqueos capietur .

Capitulū . xxvij . Quali- ter aues capiuntur visco .

Liber

Aves capiunt visco multis modis. vno modo q̄ inuisant virgule subtilissime funcozū vel ymozū vbi iuncti defunt virgule. quidā sunt breues vel longe respectu habito ad paruitatē vel magnitudinē auū capiendū ab ipis. Sed primo debet viscus tēperari vt sit bene tenax hoc modo lauet bene cū aqua tempate calida aperiendo ipm manibus balneatis. et obusculis mūdando. Deinde admisceat ei modicū olei oliuariū vt nō sit adeo durus. q̄ pennis auū inuisant nō possit. quo facto p̄gulis inuoluat. ita q̄ vnaqueq̄ virgula sit vndiq̄ inuoluta in duob̄ vlt̄ tribus partib̄ eius. tertia sine visco remaneat. que tractari manib̄ possit. Q̄ si ip̄us sit adeo frigidū q̄ cōgeletur viscus tempet cum oleo nucū. hec virgule parue inuisant insignifile viter in virgis pulmonū que sunt parue magne ramis viridib̄ arborū. et precipue queruū fasciatis. habentes in capite superiori quatuor aut quinq̄ virgas. paulisper eleuatas. in q̄bus affigunt̄ et paruissime virgule inuisant. ac ip̄e palmonus cū fuerit p̄gulis inuisant coaptus infigitur in terram. in foueola facta in ip̄a. vt stet ad formā arboris rectus. Itē circa ipm infigunt̄ rami arborū. ad quos appendunt̄ cauee in q̄bus sint multe et diuerse auicule segregatim. q̄ cantant et volantes per aera vocant. q̄ vocate se ponūt sup dicto palmonē inuisant. et capite in terrā corruūt. Itē cū magnis p̄gulis inuisantis capiunt multe magne aues. et precipue corui atq̄ cornices. cū auxilio gumī hoc modo in locis vbi stare aut vnde trāsire cōsueuerūt incidit in ramulis arborū aliquā. ab alijs arborib̄ multū distet. sed aliq̄ rami frondib̄ nudati relinquuntur in ea. vel aliq̄ ponunt̄ partice sup eam. in his infigunt̄ leniter p̄gule magne viscosē. ac gumus in terra ponit̄ in loco paulisp̄ eminenti vt melius ab auib̄ volantib̄ videatur. q̄ cū aues viderint volitant̄ circa ipm. et volatu fesse sup arborē inuisant descendūt. atq̄ in terram ruūt. quas aucupator partica perfequat̄. et eas occidat. nam si manib̄ capere vel let lederetur ab ipis. Item visco capiuntur accipitres. ceteręq̄ aues rapaces. nā in terram due vel tres infigunt̄ virgule inuisant. modicū distantes. ac p̄sus seipsas plicat. in medio quarū ligat̄ auis aliq̄. vt columb̄ vlt̄ pulus vlt̄ caro aut mus. p̄o miluis et q̄busdam alijs auib̄ rapacibus q̄ talia petant. ad q̄ cū aues venerint capiunt̄ cordulio. Itē capiuntur visco passerēs et ceterę aues p̄e vlt̄ magne

Decimus Fo. Celij.

Si virgule inuisant ponant̄ in locis in q̄b̄ cibant̄. vel vbi stare cōsueuerūt. Itē capiuntur cordulio seu funiculis inuisant̄ regimuli cū ad ficus veniūt vel ad vnas. et ceterę aues q̄ arborū fruct̄ furant̄. si predicti funiculi suspēdant̄ ante ficus vel alios maturos fruct̄ ad quos venire assuescūt. Item funiculis longis inuisantis capiunt̄ starni q̄ valde gregatim volāt. cū habet aliquis sturnus ad cuius pedē ligatur funiculus inuisantis. et in manu tenet. et dimittit cum cōgregatio sturnoz̄ prope videt. tunc em̄ cum funiculo dimissus ad gregē accedit. et cū ipso stricte volitat. multiq̄ tangentes funiculū inuisant̄. et ad terrā simul cū eo ruunt. Item visco capiunt̄ annates ceteręq̄ aues aquaticę. cū et eo inuolunt funis longus et paucis q̄bus scoria fuit cōpositus. et precipue sero in lacu vel alio loco vbi dicte aues sepe morari cōsueuerunt. Nā aues p̄ aquā natantes in nocte incidunt in funē. super aquā extensum. et capiunt̄. et sequēti mane capte inueniunt̄ Sed oportet q̄ hic viscus sit taliter t̄patus q̄ ab aq̄ defendat se.

Capitulum xxviii. Quod liter aues capiuntur cum balistis.

Libet

Valiter aues capiunt cū balistis ⁊ ar-
cia. notū est oibus q̄ sagittant vbi-
q̄ sunt in terra vel arboribz. sed i his obseruā
de sunt q̄dam cautele nō oibus note. quarū
vna est. q̄ balistator q̄ vult anseres vel alias
magnas sagittare aues. debz hīc bifurcatas
sagittas in pie anteriori. vbiq̄ acutas. q̄ alā
quā tangāt. aut collū incidāt. nā sola pfoano
cōmunis sagitte vel obtuso nō lederet auem
in tū. q̄ remaneret ibidē. sed vulnerata rece-
deret. licet ex vulnere finaliter alibi moriret.
Itē debet intuentū cū sagittat dirigere non ad
extrauagātes. sed ad vnā q̄ sit in medio dua-
rū vlt pluriū. vt si cōtingit sagittā vltra in se p-
grēdi qd̄ plerūq̄ cōtingit. primā vlt vltimā se-
riat. ne in vanū sagittet. Itē qui vult in arbo-
rē sagittare colūbos puliones q̄ sunt sagittē
in capite grosse. debet hīc paris pōderis. ⁊ cū
vult ad aue sagittā amittere. debet cū pede si-
gnare locū specialē vbi est. ⁊ notare locū in q̄
est colūbz. aut alia auis. et tūc sagittā emittat.
si pcurit habet qd̄ hīc intēdit. alias sepe sagit-
tā inuenire nō potest. sed eā pōt facile inueni-
re si ad eundē locū vadat. vbi erat cū sagittā
emisit. et per eundē locū aliā eundē pōderis sa-
gittā emittat. ⁊ per se vel p aliu videat. vbi ca-
dit. ibiq̄ valde proxime inueniet primā. quā
nō poterat inuenire. Itē qui cū balista vel ar-
cia sagittat debet manū sinistrā tenere firmis-
simā. si vult rectissime sagittare. ⁊ est necesse
q̄ habeat balistā vel arcū optimā. et sagittas
rectissimas. si recte voluerit sagittare. qui au-
tē arcum balotarū exercet debet balortas ha-
bere equales pōderis. ⁊ benerotūdas. Item
capiunt alijs q̄busdā modis. vno modo ad
breuerellū cum gimecta q̄ parue capiunt aut
cule. q̄ oibus fere notus est. Sed est sciendū
q̄ hoc modo capi pūt nō solū cū gimecta. sed
et cū capite catte. nā ad ipm auicule veniūt.
Itē nō solū cū breuerello qui ex duabz p̄gu-
lis constat. verū et in quacūq̄ parte vie vel
agri si aucupator supra se deferat leue instru-
mentū ex vinculis frondibusq̄ constrictum.
quo valeat occultari. nec est necesse auiculas
excitari solo sono folij arboris seu eris vt cō-
muniter fit. Nam ⁊ cū sono sem nū papaue-
ris in clusarū in cellulis vel alteri? ra similis
excitari atq̄ notari possunt. nā et quibuslibet
extraneis et inauditis vocibz incitant. q̄a mi-
rant ex eis. Item capiunt ad breuerellū rusti-
ci vtunt noctibus valde obscuris. habēt enī
faculam quā vnus defert declinē prope viri-
des scpes. in q̄bus dormiūt. que cū excitātur

De cūmus

veniunt ad ignis splendorē duosq̄ alijs cū ba-
culis eas mactant. sunt autē bacule quedā ve-
lut pale i capitibz breuiū partiarū ex paruis
cōtextus viminibz. Item capiunt passerēs p-
cipue iuuenes min⁹ sagaces cū fara seu bre-
choello que est q̄dam canea ex iuncis cōstru-
cta. de qua exire ignorāt. cū ad puos passerū
pulos in ea positos ingrediunt. nec exire sci-
unt. Item capiunt aues in foraminibz colū-
baria. cū mustela domesticata in foramē im-
missa. Item capiunt cū cista siue plastella p-
pue tēpore nūtiū. sic preparata vt auibus in-
transibz cadat. in qua grana cōgrua pro elca
ponant. Cui proderit si multa grana sub eis
ponant vel pauca. velut fila longius extra. q̄
bus producant ad cistam.

Aliud.

Item cū scabelle capiuntur porzane in
cannosis vallibus. vbi morant. est autē
scabellus instrumentū quoddā ex duobz ar-
cubus valde plicatis cōstructus. ab inuicem
parū distantibz inter quos modicū postponi-
tur fruct⁹ herbe coche. similis p omnia ceru-
sis. que accipere volūt. ⁊ collo stringunt. sed
eius forma pluriū magistroz nō pōt sic aper-
te scribi vt plene intelligat. sicut occultata si-
de cognosci.

Aliud.

Item capiunt cū curbaculo tēpore ni-
uiū. qd̄ est quoddā instrumentū ex pau-
cis virgulis factū. interius concauū. et in par-
te postrema acutū. habēs hostiolū qd̄ in ter-
ra iacet cooperitū palca. quod cū vno vimine
in terrā infixō eleuatur. et postterius percute
auem ad escam intrantē. que intus est. quam
aliunde accipere nequit. cū sit vndiq̄ terra te-
ctum. Item quoddā delectabili ingenio capi-
atur cornix. cum ex ipis habet vna. nam ipa
duobus valde breuibz palazolis ad principi-
um alaz annectis. suprema in terrā firmatur.
que fortiter clamat. ac fugere nitit. alieq̄ pro-
pinque curant eam linare volētes. ex quibz
ipa vnam rostro ⁊ virgulis capiat. et retinet.
vt capere possit. et eodē modo aregasas capi
posse asserit. Itē fert vt aues q̄ gustant granū
vel milū in fece boni vini ⁊ succo cacuce ma-
ceratū et siccatum volare non posse. et pote-
runt in manu capi.

Capitulū. xxxix. De capie
dis bellis feris. pmo q̄nter canibz capiunt.

Liber

Epores precipue capiunt canibus ad quas inueniendas necessarij sunt canes qui seguli vel brachi vocant. qui quanto subtiliores olfactus tato meliores existunt. Item necessarij sunt canes valde ad cursum agiles qui eas psequant et capiant. qui ois ad hoc instruunt. et eas capiendas inducunt. cum ex capris aliqd datur eis in cibũ. a quibus etia capiunt caprioli et aliquando cerui. p̄cipue auxilio rhenarũ magnarũ positarũ in locis vnde fugant. Item ab eis capiunt vulpes. licet in fuga sunt valde sagaces. Item capiunt cuniculi cū inueniunt remoti a caueis. Itē canibus capiunt apr̄i ac lupi. sed cū auxilio venatorũ. nā raro soli ad eos p̄sumunt accedere. nisi sint mastini fortissimi. et audaces. Sed ad apros capiēdos necessarij sunt pili fortes in ferro cruciferati. q̄s venatores vidētes aprũ ad se malo anio venientē in terra firman. et ad aprũ dirigūt. qui eo pilo fugiunt. et paruus catulus ad hoc instructus per viam catulū vulnerat. vsq; ad venatore nō potest accedere. sicq; a canib; occiditur. et similiter ab his qui venant eundem. Item capiunt cerui cū ab homine vulnerati sagitta vel pilo fugiunt. et puulus catulus ad hoc instructus per viam sanguinis exeuntis ip̄m sequit. donec

Decimus Celsus.

ceruus semiuuans vel mortuus inuenit. Itē canibus inueniunt et capiunt ericij et qdam alia animalia similiter capiunt ab eis.

Capitulu. xxx. Qualiter capiuntur rhenibus.

Um rhenibus capiunt cerui vt dictũ est et vulpes. vt superius dixi cū de rheni locut⁹ fui. quod arolus vocatur a vulgo. lepores etiam facile capiunt rhenib; si in ea inciderint sicut et multe alie bestie fere.

Capitulum. xxxi. Qualiter capiuntur laqueis.

Aqueis capiunt leones aliquando. Itē vulpes et lepores cū per aliqua foramina introire solēt in loca clausa. Sz hoc duobus fit modis. vno mō q̄ laqueus sit annexus ad aliquā particā plicatam adeo fortem. q̄ feram collo captā in altum eleuet. ac suspēdat. Altero modo. vt prope laqueũ sit fortis canolus stringens laqueũ fere caput. impediens etiam ne ipsa laqueũ rodere possit.

Capitulu. xxxij. Qualiter capiuntur talolis.

Liber

Alpes et lupi p̄cipue capiunt quadaꝝ
taiola ferrea. que circa se multas habet
rampiones acutos. ⁊ ipi habet circa se annu-
lum prope se ubi annexi volunt. ad quē an-
nectitur frustū carnis. omniqꝫ occultata p̄-
ter carnē in terra firmata latent. Cum autē lu-
pus carnē dentibus captā eleuat anulus ele-
uat rampiones circa caput et collus lupi qui
cum fortius trahit. et recedere nititur fortius
stringitur ⁊ tenetur. Item fiunt alie taiole q̄
bus in pedibus siue cruribus. omnes genera-
lis bestie capi possunt q̄ occultant in itinere
bus quibꝫ vtunt. que sunt talis figure aut for-
me q̄ nō nisi oculata fide itelligi possit. Ideo
qꝫ qui eas habere vult. videat ab his qui eis
vtunt. sicut et ego videre volui.

Decimus

Capitulū. xxxiij. Quali- ter capiuntur foucis.

Quicquid hoc modo capiunt precipue lu-
pi. fit quedā fouea lata vt magnus pu-
teus ⁊ in terra profunda. q̄ inde exire nō pos-
sit. hec operit vno rotundo graticō q̄ non to-
tā. sed q̄li operiat foueā sub craticō. in medio
liga it in ⁊ i lō glō: cr at itio. ac rot sū a i me-
dio ponit ligat anser vel agnū. et paleis ope-
ritur vniuersus loc⁹. lupus veniens ⁊ volens
accipere anserē aut agnū. in foueā cadit asse. cū
craticio subito reuoluta. Itē fouea capiet mul-
titudine aproꝝ hoc modo. in locis ubi multi
versant agellus serit de milica. quā aliq̄ sagi-
nā vocant. circa agellū construit fortis ⁊ alta
sepes. ex viminibꝫ arborū in vna pte relinqui-
tur. aptus introit⁹ esse in opposito sepi de p̄s-
sa iuxta quā extra sit fouea satis profunda. Cū
ipsa sagina matura erit ad ipsam venient mul-
ti aproi per locū expeditū intrantes. tūc ad lo-
cū accedat quādocūqꝫ vult etiā sine armis et
in loco introit⁹ moret clamet. ⁊ q̄cūqꝫ mō pōt
rumorē ac strepitū faciat. aproi p̄teriti non in-
uenientes vnde exire valeant. nisi per locū se

Libre

pis deßsum inde proßiliunt oca extra foueaz.
quã videre nõ poterant intrinsecus exiñtes
Item pro lupis vulpibz leporibz. z ceteris fe-
ris ac canibz z porcis intrantibz z dissipanti-
bus vineas fouea fit hoc modo. fodiat am-
pla duabus spannis. z longa quattuor pedi-
bus aut tribus. z circa sex vel septem octo pe-
des profunda cū spundis pollitis z rectis in
terra solida z viuete murata i loco vnde sepe
fieri ab eis trāsīt cōsueuit. h operiat pmo ex
transuerso de grossis herbis siccatis. z post-
modū subtilissima terra. Si herba non susti-
neat terrā ponant sub ea duo subriles z fra-
giles baculi ex transuerso. et herba per lon-
gū que in medio se iungat. q si non potea vel
non vis facere sic profundā. pone circa eam
stangas. vñ assidiculas strictas habētes mul-
ta canicula. seu pīolas acutos infīros. z de-
clines in foueam ac versus partē mediā pau-
lisper plicatos in quos inclusa bestia cum ex-
tra salire voluerit. capite vel oculis in eos p-
cutiet z leditur adeo q quiescit. Et si cā mo-
ri voluerit. in fundo multos acutos palos in-
figas. vel si aqua multa in ea erit. sufficiet ad
morte ipsius: quia nõ poterit in quolibet tra-
mite profunda. solūmodo quattuor vel quin-
qz diebz. pedibus cū auxilio vñ rebalce ex
riminibus facit. super vna rotūda strange-
cte facile volubili firmata. in quolibet capite
cum vno vncino fortiter infīto terre. in quis
bus voluat hoc rebalca fit. ab vno capite fir-
mata distans a fouea vno semisse. in alia par-
te in angulis z in medio habeat lapides pon-
derantes annexos. hec stet eleuata quasi om-
nino erecta cum vna furcula. cui inferior ps
sit super vno baculo breui. qui sit in medio
fouee ex transuerso. super vno paruulo pala-
zolo ab vtroqz capite q sit affixus in ripa so-
uee in parte suprema. super hoc breui baculo
ponat quedam virgula per longū fouee. que
sustineat herbam z terram tātummodo atqz
a bestia pressa descendat. z baculum breuem
cum furcula z reblatam cadere faciat. hec re-
balca de die super foueam remaneat ne ho-
mo transiens in eam ruat. si canis vel sus in
eam incidat cū vna scabella que gradus assi-
dum habeat extrahi poterit.

Capitulū. xxxiij. De qui-

bustaz alijs ingenijs qbz capiunt bestie fere.
Lephantēs capiunt hoc modo. ipsi cū
non habeāt genua iacere non possunt.
Idcoqz cum dormire se arboribz apodiant. et

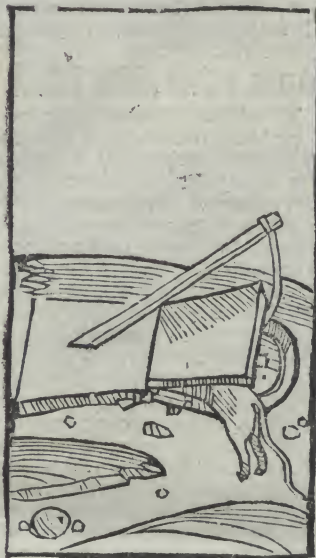
Decimus Celiij.

quiescunt. venatores has arbores refecātur.
sed non perficiunt. vt per se ruere possint. sed
apodiatos elephanti cadunt. z ipi ruunt a
venatoribus occidunt.

Capit. xxxv. De Ursis.

Rsī capiuntur hoc modo. homo arma-
tur ferrcis armis capite ac vndiqz coo-
pertus. cum solo cultello acuto ad latus ac-
cedit in siluam vñ alium locū ad vñ sim. vsus
erigitur ad hominē armatū. accedit z ample-
ctitur. cum armatusqz ipm qui tunc euagina-
to cū manu gladio locum cordis vñ perfo-
rat. z sic eum occidit. Vulpes in caueis suis
capiunt hoc modo. habet venator aluē apū
sed longū plus z minus latum. hic ab vno ca-
pite paucis filis ferreis clausus est. ab alio ca-
pite habet hostiolum in ternis ex parte supe-
riori guezatū z preparatū. vt possit intus ele-
uari. superius z non extra exire. descendens
hic hostiolus supius eleuatus. pmanet cū p-
gula parua hoc instrumentū ponit in fouea
vulpis. cum prescitū ipm in ea esse pars ho-
stioli ponit in parte intrinseca fouee. ceteriqz
introitus fouee qui plures esse consueuerunt
claudunt optime. Vulpes aut exires volēs.
in aluēum intrat non putans filis subtilibz
impediri. sicqz virgulam secū trahit. z hostio-
lus cadens. cum cōcludit. q retro cedens for-
tius claudicat. firmat. venator autem quan-
docunqz veniens vel si vult ipam cum aluēo
supra puteum vñ magnā tinam partat z ape-
riens hostiolum ipm ruere facit. in tinam cu-
niculi capiunt sic. venator sonans et strepi-
tus agens eos fugat in cuniculos suos cōca-
uos. nam ipi qui pandi nimū facile fugiūt.
ad eorum foueas vt ibi tute morent. Vena-
tor autem ponit reticulum apertū z in terra
bene firmatū ante quemlibet introitum. dein
de per vnū imminit furecū quem domesti-
cum habet rostro clauso. quodaz frenello ne
aperire possit. ac cuniculos capere z comedere.
nec extra exire velit. hic furecū parū ma-
ior mustula horum proprius inimicus om-
nes cuniculos extra expellit. sicqz intrant in
reticulos z capiuntur.

Capitulū. xxxvj. De mu- ribus capiendis.

Tres multis capiunt et occiduntur mo-
dis. vno modo a muscipulis domesti-
cis que tenent in domibus. alio modo cum musci-
pulis que sunt ex paruo ligno canato. in quo ca-
dit aliud lignum paruum graue tamen opprimens
et occidens mures intrantes ad cutim. porci po-
sitam. et annexam in ea ad quandam subtili par-
ticula lignique. cum tangit facit quod supra est. ca-
dere super murum. sed hic modus est adeo no-
tus omnibus quod non expedit plene explicari. Item
capiunt quodam asside eleuato cadente. qui ex
quodam columella fracta eleuatus sustentat et
tenet. quodam spatula cute habete sic preparata
quod columella diuisa non aperit. nisi cum mus cu-
tem tangit in spatula eleuata. et tunc cadit et mu-
re occidit. Item est alius modus cum in vno no-
do canne grosse sit in capite arcus cum cor-
dula in qua arcus magna consistit. in media can-
na foramen foramen habet in medio. et cutim in-
terius cuidam virgule alligata. et sic preparatam
quod cum mus per foramen cutim mordet ac mo-
net arcus et descendit et acus magna perfo-
rat caput eius. cumque retinet ne fugere possit.
est etiam alius modus cum vas aliquod quo eri-
re non possint ad medietatem aqua implet. cui

superficies operit spelta que natat quam mus vi-
dens et non aqua descendit in eam et aqua ne-
cat. Item est alius modus quod vas aliquod ope-
rit membrana. hec in cruce scindit. et in medio
annectit cutis porci. mures et accedentes ad
eam cartam seu membranam flectunt. et intra ruunt
et necant. si aqua in eo fuerit. alioquin breui te-
pore moriunt. fame nimia coacti statim car-
ta sui natura sursum regredit. et eodem modo
infinitos decipiat mures. Fertur etiam ab ex-
pertis. quod si mures in vas sine aqua cadentes
diu viuere permittant. fame nimia coacti se co-
medunt. fortior viliorque si tamen relinquunt ut
remaneat fortior mus solus et hic permittat pe-
rire. quoscunque in aliquo parte inuenerit occidit
et comedit assuetus et facile cum ab eo non fugit.
Item occidunt resalgaris trito et caseo aut fari-
na mixto. que libenter comedunt. et moriuntur cum
sit ipsorum venenum. sed a loco remouenda est aqua
qua sepe inuaniunt si eam bibant. Item capiuntur
etiam si super vas unde exire nequeat ponit quidam
baculus per medium scissus scilicet vna medie-
tas in medio scissa et sic preparata ut se sustineat
atque non murum. in eius medio ponat nucleum nu-
cis ad quem cum accedit. cum baculo fracto cadit.
et si aqua sit in eo. statim moritur. aut si non est oc-
cidat. Item mus facile capitur si sub circumsere-
tia parapsidis nux ab vna parte rupta ponit
ruptura respiciente interius. Hodie ceteris
melior est ad capiendum mures tam magnos quam
puos hic est. accipe duas assidiculas leniga-
tas. vno brachio longas. et latas vno semisse.
ipsas coniunge. distantes quattuor in latitudi-
ne digitis vel parum minus in parte infima cum
duabus paruulis assidiculis in castris in qua
libet capite vna ut eis de subter sit equis. sub
ipsis affige cartam de pectore grossas massas in
medio ex trisuerfo. sed prope medium non affigam
et in tantum restrictam quod possit inter assides ele-
uari ut si descendens deformaret. possit ad suam
formam reduci. Item dicte due assides desuper in
capitibus coniungant. ac super eas teneat assidi-
cula in medio habente clauum rectorum ad quem suspen-
dat frustulum cutis porci. vel non suspensas dictas
cutis. sed in medio dictarum assidum prope cartam sit
sic vna mastula cum cute facile reuoluatur. Sed et
ficiunt ponat super quoscunque vasa fictilia seu lignea
vbi mures exire nequeant. et optimus est quod sepe-
liat in massa frumenti vel alteri. quoniam mures in-
trabunt. et cum appropinquauerint cuti ruent. et
carta cum eis descendens releuabit. et de qui-
buslibet accedentibus idem fiet neque musci-
pule per ipsam arturam intrare valebunt.

Libre

Capitulū. xxxviij. De ra- piēdis piscibz. et pmo q̄lter r̄betibz capiunt.

A mari iuxta planū litus capiunt p̄ci-
pue multi pisces cū r̄beti. qđ multi sco-
ticariā vocāt. hoc r̄bete est valde longū z fati-
amplū z spissū. cordā vni? lateris plūbatam
z alterā libratā. vt in aq̄s rectū z extensum p̄
maneat. hoc r̄bete cū nauicula infra mare de-
fert. vno capite i terra relicto. vt in aliq̄ parti-
cula eius cōtinuo descēdat in aquā cū naute
fuerint intra mare. q̄ntūz r̄bete extendit arcu
aliter cū illo capite reuertunt ad litus. z q̄bus
dā ex eis cū illo capite in terrā descēdentes
vni? in nauicula reuertit extra r̄bete ad mediū
ei? ad hoc vt pisces infra r̄bete p̄benti vidē-
tes se ad terrā trahi non profiliāt extra r̄bete.
duo autē piscatores ab vtroq̄ capite in trā ex-
istētes trahūt cū piscibz totū r̄bete ad litus q̄
sepe mltos trahūt puos z magnos. plerūq̄
paucos ac etiāz nullos. qz in eo loco nō erant.
Itē capiunt in mari cū quodāz r̄bete subtili
nō multū magno duabz p̄cis alligato. qđ q̄
dā in nauicula existētes aptū in aquā demer-
gūt z post paululū cū piscibz eleuāt. Itē capi-
unt in fluminibz z ceteris spaciōsis locis cū r̄be

De r̄betibz

Celū.

te qđ transuersariū multi vocant. qđ est ex tri-
bus cōpositū. scz vno medio spisso. et duobz
extrinsecis raris habēs in vno latere plūbū.
in alio lenas. z si valde lōgū sit quasdā cucur-
bitas siccas. vt extēsum in aq̄ pmaneat. h̄ r̄be-
te sit longūz vel breue. s̄m q̄ loci aq̄ latitudo
requirit. hoc i aquā p magnā orā dimittit. vt in
cū r̄bete natātes incidāt pisces q̄ rara r̄betia
trāseūt. z inuoluunt in spisso vt auicle in ara-
nea sup̄dicta. cū de capiendis quibz dicebat.
Itē capiunt in riuilibz p̄cis aq̄s. est autē riuā-
le r̄bete p̄uū z spissū. duobz annexū baculis
q̄s piscator manibz tenet aptū. z per aquā du-
cit. atq̄z ppe ripā cū piscibz claudit. Itē capiū-
tur zaclo. est autē subale spissum. h̄ns tentorij
formā. in circuitu plūbatūz z reuolutū. h̄ns
in cacumite longū funē. hoc r̄bete piscator su-
p̄ sinistru brachiū clausūz tenet atq̄z in aquā
apertū eijcit hoc aptū subito ad fundū descē-
dit z oēs pisces infra se innētos pcludit. eol-
qz cū trahit secū trahit. Itē capiunt cū negos-
sa que est r̄bete admodū riuālis formatū. ad
vnā p̄cā cū duobz baculis admiculantibz a-
p̄te annexū. h̄ r̄bete piscator extra aquā exi-
stēs in eā p̄cipue vbi quiescit imittit. z cū pi-
scibus eleuat. plerūq̄ etiā sine piscibz. z q̄nq̄z
circa herbas z frutices ppe terrā imittit. z cūz
p̄cica pcutiens in herbā pisces occultatos in
r̄bete expellit. Itē capiunt plimi in locis an-
gustis vallibz cū r̄bete qđ gogolaciā vocāt.
qđ est r̄bete magnū forte ac spissum. z longū
habēs introitū rotundū z latū. z paulatim an-
gustat vsq̄ ad caudā. q̄ lōga est habēs multa
receptacula in q̄ facile intrant pisces. z nusq̄z
redire queūt. hoc r̄bete ponit cū duabz p̄cis
grossis in dicto loco angusto. circa qđ est vni-
diq̄z lignaminū vsq̄ ad ripā fortis clausura.
cui decē p̄ce annexunt. hoc r̄bete semp die
noctūq̄z tenet ibidē introitū ad p̄te sup̄iorem
verso. p̄ hūc locū nullus oīno p̄cis desursūz
veniens trāsire pōt. cū nullus sit loc? ibi apt?
descendūt igit̄ boies in apto r̄betis ore. deinde
in caudā strictā. piscator? p̄o aliq̄n dicto in-
terpositis vt ad locū accedēs caudā r̄betis in
nauiculam trahit z appent. euenitq̄z aliq̄n tot
pisces p̄cipue anguillas q̄ cōglobate sunt cū
amore feruescunt. vel scardinas q̄ gregatim
incedūt q̄ nauicula tenere nō pōt. cetera etiāz
genera piscū in talibz aq̄s morantū capiunt
tur in eo. sed nō in simili quātitate. Itē capiū-
tur in vallibz multi pisces in locis ap̄ris et p̄
fundis. in q̄bz p̄cipue magni morant̄ pisces
cū r̄beti qđ degagū vocant. qđ magnū z latū
a iij

In pfundū eijciat. et p eū trahit et cū piscibz eleuat. Itē capiunt in vallibz nō pfundis sed latitudinē magnā habētibz multi pisces generū diuersoz. q cū in talibz aqz morēnt s morēdo. habēt piscatores gradellas fere infinitas de paludosis cānis instructas. maria vallū nō pfundaz spacia paloz. auxilio relictis p uulis apturz in pluribz locz. ad qz ponūt rētia pua rotūda in capite ampla et cauda. cū receptaculo suis angusta. in q pnt intrare. s nō exire pnt. hec rētia sp die noctuz ibi relinquit. et qsi oī die in mane eleuāt cū piscibz q p loca spaciōsa natātes trāsire posse p dicta uacuā sperabit. sūt enī ex his craticlis aliq talit inuolute q pisces intrātes exire nesciant. sed inde extrahunt cū quodā puulo rēti posito in capite vnius partice bifurcate.

Cap. xxxviij. Qualiter pisces capiunt cistis et rimis factis.

Pisces capiunt cistis et rimis factis. q in capite sunt ample mediocriter et in cauda stricte. q a piscatoribz in aqz stantibz in pfundū ducunt ad modū ripaliū rētiar. et qūqz tales ciste sed leuiorē ponunt in capite bus pncipaz. et p aquā turbidā ducunt a piscatore in tra stante. vsup de negossio narratuz est. Itē ex iūcis sūt vase rotūde et late. cū in introitu interiū stricte et extra amplo. q die noctuz cū pōdere vnt lapidis dimittunt in fūdo aq. habētqz vitē aliqā in cauda ligatā q extrahunt. sed duaz formaz sūt. vna forma est. q sūt interiū multū ampla rotūda. in cuiū fundo ponit creta mollis et grana ei annexa. atqz intrāt qdā generā pisciū causa cibi. et exinde exire nesciūt. alia forma est tota stricte et lōga. s in introitu mediocriter apta. et in medio valde stricte. deinde lata. et in cauda stricte. i quā intrāt nō cā cibi. s vt ibi occulte morēt. nec de ipa sic nec de pma exire scūt.

Cap. xxxix. Qualiter pisces capiunt hamo. spadernis. calce et fossinis.

Amo capiunt pisces tribz modis. vno modo cū i eo ponit pisciculus viū. cū q pisces capiunt rapaces deglutientes hamuz cū pisciculo viuo. hic hamus requirit ex ere magis et fortis. cū forti cordula filo inuoluta ppe ipm. nero di possit cordula. cui dā quo pneriatū fasciculo annectit. et in aqz stantē cum hamo et pisciculo viuo eijciat. ibiqz tota nocte relinquit. piscis capto longe fugere vel se occultare fasciculo impedit. sicqz mane a pesca-

toribz inuenit. Secundo modo hamus cui dā funiculo ex pilis albis eqne caude annectit. et circa ipm cibo q a piscibz magis appetit inuoluit vt nō videat hamus. deinde in aqz proiecit vt notū est oibz. sed in hābēda ē qdā cautela. vīcz q piscator sciat qualē escā quodlibz gen⁹ piscis auidi⁹ appetit qlibet tpe anni. naz idē gen⁹ pisciū fm varietatē tempoz. anni diuersa cibaria qrit. sed h scire pōt q captoz vīscera scindit. et inspicit qlem escāz cōmuniter assequunt. vt si diuersas escas mō vniā mō alterā in anno ponit. Itē valet cōtra pisces cautos. q escā appensam funiculo accipe nolunt si hz virgā et funicū abscqz hamo. cū qua plerūqz escā in aquā emittit. ad quā aliq min⁹ causi accedūt. eqz sine piculo exporabūt. qd cū pluries fecerint hamū eijciat. ad quā oēs enī cauti et secure accedēt. Tercio modus seruati in aqz pfundis. naz in ei⁹ manu eijciat hamus alligat⁹ lōgo funiculo habēt modicū plūbz p vniū brachiū ppe hamū. vt descendat ad fundū. ibiqz teneat pcpue in currentibz aqz. talis funiculus manu teneat digito indice apponit ab eo q sit in naui vel pōte. cū sentiet piscē cape hamū fortiter trahat. pmo vt in ei⁹ insigat ore. deinde paulatim trahatur. donec ipm piscē manu capiat. q rasilime puus erit cū soli magni morēnt in fundo. licz aliqū diascurrāt per prē mediā vel supremā. Cū spaderuis capiunt pcpue tunc. Sunt enī tres acus ex ere retore ac simul ligate. que qbus dā breuibz funiculis annectunt. ac ipsi oēs nō multū distātes cui dā funiculo longo bis apponit caudaz cancrozū vel lūbricozū grossozū escā. et in aqz sero extenso lactant. et mane capte tunc tollunt. Calce viua capiunt pisces si ipa ponat in sacco. et in aqz maxie stante i puo loco inclusa h sacculus a duobz p totā aquā fortiter agitet. ex h oēs pisces qsi ceci veniet in superficie aqz ac manibz facile capient. Item capiunt grossi pisces fossinis in aqz dyaphanis. est aut fossina ferreū instrumentū habens multas acuitates. quarū qlibz hz barbalam ad tenendū. et sunt aliquantulū distantes ab invicē. qd piscator hz in capite haste lancee. vaditqz cū eo quiete in naui p aqz. et cū piscē videt cū fortis ferit. et insigū tenet. idē faceret extens in terra et in aqz turbida si piscē videret.

Liber Undecim⁹ tractans de regulis totius tractatus ruralium commodorum.

Libre

Ad superioribus libris diffuſe di-
cū est de omī opatiō ruris. ſed
qz mēoria hoīm brevis eſt. ⁊ re-
rū ſingulariū turbe nō ſufficit.
ideoqz viſus eſt vtile materias
tractatū q̄ pnt generalit̄ expmī cōpēdioſis
ſm ordinē libri cōcludere regulis. vt ſola no-
ticia ipſarū pluriū generalit̄ habeat mēoria.

Capitulu Primum. De co- gnitione loci habitabilis in cōmuni.

Uti exercitia fortitudinē habitato-
rū opantiū induſtriā ⁊ aptitudinē querūt.
Ideoqz loci ſalubritas p̄cipue q̄renda eſt. aer
⁊ vti ēre ſitus ⁊ aq̄ bonitas locū habitabile
fertile ⁊ ſalubre dēmonſtrat. vir prudēs p̄dicia
emp̄ur⁹ aū oīa loci ſalutē p̄ſideret ne in eorū
emp̄ione ⁊ domorū fabricā pecunia collata
velox poſtmodū cū p̄ſonaz detrimēto aut rei
familiaris dāno penitētia nō ſperata ſequat̄.

Capitulu. ij. De cogni- tione aeris.

Et calidus eſt ⁊ hūidus ſi nulla cauſa
intriſeca cōuertat̄. aer bon⁹ eſt q̄ putre-
fact⁹ nō eſt neqz caliditas aut alteri⁹ qualita-
tis excellētiā h̄z. ſed in his oībz eq̄lis aut eq̄-
litate p̄rim⁹ inueniūt̄. Aer t̄patus et clar⁹ ſalu-
te efficit habitantiū ⁊ cōſeruat ⁊ plāte ab eo p̄-
portionabilit̄ cōualeſcūt ⁊ fructificāt̄. inequa-
lis p̄o ⁊ vapor lacuū ⁊ ſtagnoz ⁊ immixtiōe
turbat cōtrariū opat̄ ⁊ tritiſicat aīam. hūio-
res cōmiſcet. ⁊ plātas corrūpit. oīs aer q̄ cito
infrigidat̄ cū occidit ⁊ cito caleſcit cū ipſe ori-
eſt ſubilis cōtrari⁹ nō exiſtit. cōtrario aer oī-
bus deterior eſt q̄ cor cōstringit. ⁊ aeris attra-
ctionē anguſtat. Aeris ſalubritatē declarāt lo-
ca ab inſimis vallibz libera nebularū nocti-
bus abſoluta. ⁊ habitatorū ſana corpora.

Capitulu. iij. De cogni- tione ventorum.

Enti meridionales abſolute cōſidera-
ti calidi ſunt ⁊ hūidi. Septentrionales
frigidi ⁊ ſicci. Oriētales aut̄ et occidentales q̄
ſi t̄pati. ſed in q̄buſdam locis meridionales
ſunt frigidi. cū a p̄te meridiē eiſdem fuerint
mōtes nuuoli. ⁊ ſeptentrionales calidi. cū ad
ea tranſeunt peraduſta deſerta.

Capitulu. iiii. De cogni- tione aquarum.

Undecimus Celus.

Qua frigida ⁊ hūida ſi nulla extrinſe-
ca fuerit inutata aq̄ fontū terre libere
in q̄ nulla extrinſeca malaz diſpoſitionū ⁊ q̄
litatur ſupat ſunt alijs meliores. Aq̄ petroſe
bone ſunt. nec facile terreſtri corruptione pu-
treſcūt. Aq̄ fluminū curretes ſunt al. j̄o melio-
res. ſi ſup̄ terrā liberā nō fetidā nec lacunofaz
incedāt. ⁊ q̄ ad orientē tendant ⁊ multū a ſuo
elongant p̄ncipio ſunt oēs meliores. Et q̄ ad
ſeptentrionē vadit bona eſt. q̄ p̄o ad meridiē
vel occidentē fluūt ſunt male. ⁊ marie cū me-
ridionales ſufflauerit v̄ti. Aq̄ laudabilis eſt
in q̄ cito res coq̄t̄. ſi nullus odor i ea ſupat nec
ſapor. Aq̄rū cuiſdē diſpoſitionis q̄ leuior eſt
melior iudicat̄. Sublimatio ⁊ diſtillatio ſit
⁊ decoctio aq̄s rectificās malas. Ex aq̄s lau-
dabilibz ſunt aq̄ pluuię p̄cipue q̄ cū tonitruo
in eſtate pueniūt̄ licz p̄pter eaz ſubtilitatē fa-
cile putrefiāt̄. Aq̄ puteoz. ⁊ aq̄ ductuū cōpa-
tiōe aq̄rū fontū nō ſūt bone. p̄cipue q̄ de plu-
bo ſiſtulas h̄nt. Aq̄ male ſunt lacuales palu-
dales ſanguifugales ⁊ oēs q̄bz admixcet̄ aliq̄
ſuba metallina. groſſi aut̄ ſunt glaciales ⁊ ni-
uoſi. Aq̄ t̄pate frigida ſanis melior eſt aq̄s oī-
bus. appetitū em̄ excitat. ⁊ ſtomachū fortē fa-
cit. Calida p̄o t̄trariū opat̄. Aq̄ ſalſe macre-
ſcere faciūt ⁊ exiccāt̄. turbide p̄o lapidē ⁊ op-
ulacōes creat̄. Si aq̄ bōitas v̄t malicia rōne
diſcerni non pōt̄. incolaz ſalubritate noſcat̄.

Capitulu. v. De cogni- tione loci ſitus habitabilis.

Oci caliditas ⁊ frigiditas hūiditas et
ſiccitatis diſpoſitio altitudo ⁊ p̄funditas.
aq̄rū multitudo ⁊ paucitas ⁊ earū malicia
⁊ bōitas. mōtiū lacuū paludū ⁊ marz vicini-
tas. Jterū terre ipſi diſpoſitio. q̄ luſoſa v̄t hu-
mida cenofa mineroſa ſeu petroſa ſit⁹ indicat̄
q̄litate. i locz calidis habitātes denigrant̄ fa-
cies ⁊ capilli. ⁊ eoz corda ſūt timida citoqz ſe-
neſcūt. in locz frigidis ep̄ites ſūt audacie ma-
torz ⁊ meli⁹ digerētes. q̄ ſi hūida fuerit craſſi
⁊ carnoſi teneri ⁊ albi erūt. i locz morātes hūi-
dis pulcray ſūt faciez. ⁊ eis diuſne accidunt
febres. ⁊ cū exercitant̄ cito adueit laſſitudo. in
ſiccis p̄o exiccant̄ p̄plexiōes ⁊ corpora obſuſcāt̄.
In locz habitabilibz alijs morātes ſunt ſani ⁊
fortis laborz mltū panētes. ⁊ viuūt diu. p̄fun-
da p̄o loca cōtrariū opant̄. habitātes in locz
petroſis. h̄nt aerē i hyeme valde frigidū. ⁊ ca-
lidū in eſtate. corpora eoz dura fortia ⁊ mltorū
capilloz exiſtūt. mltūz vigilātes inobediētes.
⁊ maloꝝ ſunt morz. ⁊ eſt in eis belloꝝ fortitudo.

Libet

do. et in artibz solertia z acuitas. Cuius ab
oriēte apta z ex opposita pte coopra est sana z
boni aeris. ea pō est infirma q̄ cōtrariū situm
bz. Incolaz habitudo fm sanitatū vel egri-
tudinū genera sicut indicat qualitatem.

Capitulum. vii. De tum- bis z domibus.

Omnes z tūbe seu arce z turie magnitu-
do fieri debet in rure fm dñi facultate
z q̄ntitatē aialū nutriendoz. z fructuū por-
tandoz ad eas. tunc autē sunt z fortes. foueis z
muro vls p̄p̄is fm potentia in locis illis furū
z latronū. In tūbaz munitiōibz fructifere ar-
bores nō placent. ne fructuū auiditate deside-
rata munio dissipet. in eis etiā arborz aliq̄z
nō p̄curet augmentū. sz omēs ad munitiōis
fortitudinē z decorē domoz fundamēta la-
tiora q̄ paries esse debēt. z vsq̄ ad terrā p̄fū-
dens solidā. q̄ si desit q̄nta fabrice versille sus-
ficiat Arena q̄ manu p̄phenfa edicē stridores
vel q̄ manu reipsa nibil sordis reliq̄t in pāno
lineo cādido egregia est z vtilis fabricati. In
duabz arene p̄tibz calis vna miscēda est. q̄ si
eq̄li mēfura miscēat erit fortissimū cementū
inde cōmixtū. In fluuiali q̄q̄ arena si terciāz
p̄te tēte crete addiderit opoz soliditas mira p̄-
stabit. Ligna p̄ edificijs optia sunt q̄ mense
nouēbris aut decēbris cedunt. z maxime si vl-
tra medullā incisa sup radice q̄busdā reliquū
tur diebz. z ea sunt p̄cipue durabilia q̄ a par-
te meridiei montū sunt incisa.

Capitulum. vii. De pu- teis et cisternis.

Atque si fons desit mēse augusti vel se-
ptēbris z loco idoneo fiat. ab oī letamis
seu putredis palude remotus. Cū aq̄ ducit ali-
unde diligēsis erit aquaz receptacula fabrica-
ri. vt sufficientē copiam inops vena p̄curet.
Vbi cisternis vtimur anguillas piscēsq̄ flu-
uiales ponam⁹ in eis. q̄ suo natatu aquā cō-
nue moueāt z a corrupciōe p̄seruet. Vbi aq̄s
fluminū vtimur tunc est cisternulas h̄c cū sa-
bulo que eas a terrestriate liberēt. z claritate
decorēt.

Capitulum. viii. De pre- sentia dominorum.

Resentia dñi p̄fect⁹ est agri. z q̄ desit
rit vinea deseret ab ea. rusticozū impor-
tuna voracitas nibil timet nisi dominoz p̄-
sentiam z caurelam.

Undecimus

Capitulum. ix. Regule secū- di libri. et primo de qualitate terrarum.

Erra naturalit̄ frigida z sicca. sed acci-
dentalit̄ sepe rebo inuiscis imutat. In
terr̄ fecūditas q̄renda est. ne alba z nuda gle-
ba sit. ne macer sabulo sine admixtiōe terreni
ne creta sola de arenosi pulueris lapidosa ma-
cies. ne salia vel amara vel vliginosa. ne val-
lis nimis opaca. sz sit gleba p̄ntr̄ z fere nigra
z ad legendū se gramis sui crate sufficiens. q̄ p̄-
tulit neq̄ scabra sunt neq̄ retorta. nec succi
naturalis egētia. Frumētis dādis vtilis tra-
est q̄ naturalit̄ p̄fert ebullit. v̄cū. ḡmē. trifoliū.
calamū. rubos pigues. p̄na siluestria. lappas
farfana cicurā maluā vriticam z ceteras siles
berbas. q̄ latitudie z piguedie folioz lenū for-
lū z fecūditū demonstrāt. Vineis vtilis terra est
q̄ corpis aliq̄ten⁹ rari atq̄ resoluti est. p̄gula
q̄ munda p̄cra secunda sunt. neq̄ in tota ne-
q̄ debilia. nec macra exilitate lāguētia. Sit⁹
terraz nō adeo sit planus vt stagnet. nec p̄ru-
ptus vt defluat. ne ardu⁹ vt tēpestates nimis
sentiat z calores. sed in his oibz vtilis sp̄ z eq̄-
ta mediocritas requirāt. In frigidis p̄rouin-
cijs oriēti vel meridiano lateri. in calidis p̄o
septētrioni ager d̄z esse opposit⁹. Inferior pa-
terraz pinguis grossa z frigida est. sup̄ficies
p̄o macra subtil⁹ z calida. Quatuor sūt agro-
rū genera. vicz satini z cōstitū cōpascuū z no-
uale. satini⁹ ager est q̄ p̄guissim⁹ est. et ferit oī
āno. oīs ager q̄ calidus est z hūid⁹ mollē ha-
bēs sup̄ficiē z porosam cultui facilis est z se-
rax. eligend⁹ est ager piguis z rar⁹ q̄ minimū
laborē petit z fructū maximū reddit. sed i me-
ritū est piguis d̄fus. h̄c si m̄lto labore cola-
tur tū ad vora rīdet. Illud autē gen⁹ terrarū
est pessimū qd̄ siccū z sp̄ssūz macrū z frigidū
est. Terra sicca z adustit̄e sterilis effecta z sal-
sa vlamara nunq̄ recipit medicinā. q̄ p̄o hu-
more sup̄fluo infecūda est fossas cōueniētibz
emēdat. Colles montū siccitate z macredinez
patiunt. valles autē ip̄az pigues existūt. z hu-
mide p̄p̄ piguedinē q̄ ad ima decurrit. idoz
tales agri p̄ latera sulcādi sunt. vt in sulc̄ stet
retēta piguedo. nec op̄ret cōminui glebas. ne
pluujs impetuose sup̄ueniētibz mora tra cū
oī semie ferat ad vallē. Nonalis ager est q̄ p̄o
mo ad cultū reducit. vel q̄ ad p̄stinā p̄tutē re-
dit p̄ quietē vni⁹ anni vel pluuiū elenatū non
cōuenit plantis ager puluerulētus et siccus.
quia plāta querit locū solide continuitatis in
quo radicez z floreat z fructum ferat.

Liber

Capitulum .x. De aratio

ne fossione et cultu.

Ratiōis et fossionis quatuor sunt utilitates in genere. vix terre aptio. eiusdem ad aratio. agri cōmixtio. et eiusdem cōminutio. Ob seruādū est. ne lutosus ager aref. ne si fuerit nimis siccus. nā terra q̄ lutosā tractat toto ferti ano tractari nō posse. nimis siccā plimū laboriosa est et nō p̄ cōminui vt optet. si ager q̄ post longas siccitates fuerit imbre leui pfusus aref p̄ trienniu fieri q̄ sterilis affirmat. Riger foris glutinosus et adulterinis herbis replet. quatuor aratiōes requirit. poroso aut et mūdā et subtile terrā hūi sufficit forte vna. vel duobus aut tribus ad plus aratiōibz est cōtēte. quibet triū vel quatuor aratiōū fructibz addit proportionabiliter sui nūci q̄ritates. quicū fructus laboris excedit meriti in hūitendū est cultui. si siccus labor utilitatem fructus excedit relinquitur est locū talis. In locis siccis agri maturi in hūidū siccus ferri p̄cūdunt. q̄ arado crudū solū in sulcos relinquit suis fructibz derogat et vbertate infamat. fecundior est enim cultus et gūtas q̄ magnitudo neglecta. Fūdū est aut ne in sulcos terra nō mota reliquat. et glebe sunt malleis dissipide. In agro piculant interioza nūi colatur extrema. Si lapidosus est ager p̄ multas ptes satorum turba collecta purgari poterit et arari. iūctus finis et salices et cetera herbe nocue frequenti aratiōe de mēse iulij vel lupinorū seminatione vincuntur.

Cap. xj. De seminatione.

A terris frigidis autūnalē oportet fieri sationē. vt segetes aliqd robore aū hūmis aduentū accipiat. in calido siccus et pinguis agro differat satio in q̄ntū pot. ne ipius tepet stiva satio herbarū inuulū luxuria suffocet. Si hūidū nimis ager nō autūno siccus fere seraf eni p̄cipue ppetit faba et linū. q̄ radice euulsi supflua hūiditate psumūt. q̄cūq̄ serūt in vere locis calidis maturi. frigidis siccus ferri cōserant. Autūnalis aut satio p̄rariū actū q̄rit exiles capi vlt aq̄li maturi. p̄gues siccus serius semient. Jcē aq̄li autūnali tpe mature serant Si ager plimū p̄guis et ferax nō seraf semel vel pluries oī anno luxuriabit i spuria diuerfay herbaray. q̄ postea sine magno labore nō poterit emēdari. Omne triticū solo vliginoso post terciā sationē in genū sūginis cōmutat In quibet semie duo sunt. p̄tus vix formati na quābz e celo. et substantia formalis q̄ figu

Undecimus Celuis.

ratiōe recipit in plāta et plāteoz gana. Ois seminatio fieri debz cū semē auxiliū maius hz e celo. hūit est in p̄mo etate lune. q̄ tunc iuuat calido hūido. et viuifico lumine solis et lune fit. Ois satio q̄ fit cū sol ab arietē in cāctū p̄gredit est p̄fecta et autūnalis. tunc radices mouebunt in debitā sūe sube quātitate. p̄nales enā in matrice terre iacētes tūc pullulabūt sole tepato coadiute germiabūt et florebūt ante tepus siccitatis est hūe. cauendū est ne vltā mēsurā semia iaceant in agro. q̄ si fiat macilentia et nō p̄ficiētia erūt. Attendendū est ne q̄ iacant semia sint corrupta. siccā optia sunt que āni nō exerceat etate. Om̄i surculorū vel frugū genera p̄clara siccā terris cuius et p̄ta p̄mūte. in nouo enī genere seminiū āni experimētū nō est spes tota p̄cedenda. scia locis hūidis citius siccis degenerat. oia legumina seri iubent i siccā tra. faba nūmō in hūida terra subet seggi. licz spatis agri ferendū sit. nō si siccitas fuerit scia iacta nō min⁹ in agris q̄ in horreis fuabūt.

Capitulum .xij. De aqua plantarum.

Qua melior oibz ad irrigandos agros et maturandū letamē est paludalis seu fontana ex plimūis et roribz congregata. confert etiam plātis aqua puteorū et fontū postq̄ ea calefecerit splendor solis.

Capitulum .xij. De letamine stercore et immitatione plantarū.

Imis hūido et pigu letamine plāte subest itāta nascētis et putredie inficit. sapoz fructū immutat in p̄t. et replet talis plāta supfluis folijs et mollibz ramusculis insecundis. optimū letamen est fere oīm auiū et q̄dru pedū q̄d in via corruptiōis est et nō calore naturalis destitutū et incineratū existit. letamen plāte naturā imutat magis q̄ cibo atq̄ q̄d nūtrif ex eo. natura plātay meli⁹ p̄ letamen q̄ p̄ modū aliq̄ue imutat. frigida et hūida tra optime p̄ incesione cespitum et cineris emēdat. stercoz cōgestio sūi locū tenere debet q̄ hūidat hūore. et p̄pter odoris horreda a p̄orij p̄u erat aspectu. cineres loco letamis optime sp̄gunt in agris. stercoz q̄d vno anno requere rit satio ē vtile nec herbas creat. si siccus vultu est min⁹ p̄derit. recētia stercoza p̄sunt p̄is ad vbertatē herbaray. maris purgamenta si aq̄s dulci eluant reliq̄s iurta vice stercoz obtinebūt. stercozādi sūi agri sp̄si in colle in cāpo rari cū luna minuit. hoc enī herbis si seruet

Liber

officiet. nō debēt estiuo tpe plures cuncti les
tamis spargi q̄ eo die poterūt exarari. nō p̄
dest vno tpe nimio stercozare. sed frequēter et
modice. Ager aq̄sus plus stercozis q̄rit sicc?
min? si letamis copia desit optie p stercore
cedit vt fabulosis locis cretā frigidis p̄o argil
lā cretosis z nimitū spissis fabulū spgas. h̄ cū
segetibz pficit. z vineas pulcerrimas reddit. v̄
seient lupini. q̄ cū ad debitiū q̄si augmentū p
uenerit euerterit. Luti de fundo lacuū z pa
ludū acceptū pingue z fertile facit agri. Nō
aut cōuenientissimū plātariū nutrimentū est
letamen in palude spata z hūiditate putrefa
cta nutritū z puenienti stercore cōmitū. Agri
collū in p̄tibz supioribz plurimū z sepe. in me
dijs parū z raro fimandi sunt. in infimis p̄o
fimatione non egent.

Capitulum. xiij. De q̄bus

dam principijs plātariū z opationibz earum.
Eptē sunt sine quibz nulla oīno nascit
plāta. videlicet triplex calor. circuli cele
stis loci z semis. z triplex hūor scz materie se
minalis terre z pluriarū desup venientiū z agri
ptines. plante opa sunt vt alimēto augere z
generare. vter arborū est terra in q̄ oēm im
puria ita relinquūt. arbores infigūt radices
dorsum i terrā. vt ex ea sic ex stomacho nutri
mentū sugāt. q̄ si eas in superficie tū spgant ci
to arefcunt. certū est arbores nō sp augere q̄
diu terre radicit? adberēt. h̄ oīm natura con
stantiū esse q̄ntitatē determinatā int̄ duos ter
minos marimi i suo genere plāte sugēdo p po
ros h̄nt nutrimentū. z de eo q̄ extrinsec? a spū
eleuat in gēmas formatū omē quod gignūt.
plāte raras porosas z calidas h̄ntes radices
nutrimentū attrahunt plusq̄ digerere p̄nt. z
ideo fruct? generā putrefcētes. nisi supflui
humidū educat. Multitudo ramorū ex ha
būdātia nutrimentū z calore solis arborē vndi
q̄tāgente q̄ succū euocat ad exteriora. pcedit
Laro seu pulpa in fructibz a natura creat. vt
semē in terrā decidēs ab ea fimef. z facili? cō
ualefcit. Arbores q̄nq̄ fructū alternis profe
rūt tū annis. ppter nutrimentū defectū z p̄tutē
exhaustā. q̄ sufficientē nutrirī nō p̄nt ramos z
fructū. nisi p̄ uenientē redq̄ fuerit renouate
Dis plāta q̄ ex semie orit̄ est siluestis. q̄a semē
a siluestri radice pcedit. z p stipitem z ramos
trāsit. vt p̄tutē toti? arborē acq̄rat. vt possit si
bi silē generare. Cum aliq̄ radix incidit ex ea
plerūq̄ nascunt alie q̄ plāta nutritū loco ei?
Si arbor vetusta v̄l nimitū cōsumpta incidi

Undecimus

tur debiliter pullulabit. aut sola gramina vel
fungos pducet. Siluestriū arborū fructus
sunt plēs. sed miores z acriores p̄t nutrime
nū siccitatē. domesticarū p̄o sunt pauiores sz
maiores z magis dulces. ppter oppositā rōnez.
Dis plāta mascula p̄t q̄ femia pullulat. p̄t
calidū fori? mouēs. et ei? folia stricioza sūt
ppter masculi siccitatē. q̄dam plante alias im
pediūt a generatōe z fructu. sic corulus z cau
lis vitē. lolii segetē. z nux fere oēs alias ppter
p̄necabile amaritudinē ei?. ideoq̄ diuersorū
plātationē z fationē simul plerūq̄ carui opz
Dis plātatiō indigz v̄cz scialū hūido. terminā
to loco pueniēti aq̄ sine hūore spato nutrire
et aere sibi cōsimile z p̄portionali nascat z cre
scat. plante calido tpe vegetant in vmbra no
ctis z solis feruore liquefcūt. plante h̄emali
tpe humore in radicibz cōgregāt. quē in esta
te dispergūt in ramos z augēt illos. oīa q̄ in
superficie terre nascunt ex vaporibz de subter
ad superficie p̄tingētibz oriunt̄ fruct? montiuz
saporosiores existunt q̄ vallū. quia digestio
melius complet in eis.

Capitulum. xiv. De poris plantarum.

Uccus z humor per poros radices at
tractus ad similitudinē plāte ex dige
stiuo calore terminatus ad eā nutriendā. radi
ces quantū ad nutrimentū tractū sunt ori silēs.
sed qz in fundo calore viuificū tore plante si
militudinē cordis habēt. medulle in plantis
sunt sicut nucha. in aialibz nodi creati sunt in
oībus plāns multū medullosis z cōcauis. vt
retineāt nutrimentū z spūm. ex q̄bus eas au
geri z viuere optet. donec fuerit cōuenientē di
gestū. cortices in plantis sunt sic coriū in aia
libz. nō ex cōtrectione venaz. sed ex hūore ter
restri expulso ad superficie generari. folioz ma
teria est humor aq̄sus nō bene digest? aliq̄n
tū cū fece terrenitatē cōmixt. q̄bus sagax na
tura fruct? supfluo feruore tuel. Fruct? ma
teria est vapor siccus r̄netuosus ad p̄petuā
das plātariū spēs. ab aia vegetabili generat?.
foliorum substantia ex subtiliori generat hū
mido p̄fecte digesto. qui p̄mo ebulliens ca
lore ortum fructum antecedit.

Capitulum. xv. De plā tatione z generatione plantarum.

Rboz z ceteraz plātax quedā genera
tur plātare. q̄dam ex semie. q̄dā ex cōmi
p̄tōe elementoz z p̄tute celestū. rami qui sunt

Libe

radicibus plantantur si solide fuerit sube scindat
tur inferi? cū pāgunt vt facilius attrahāt nu
trimentū. Arbor cui? semē debile fuerit meli
us ex ramis seu radicibus q̄ ex semine pualetur
Plāte hūide aq̄ice molles q̄cūq̄ mō terre in
figant defacili radices emittūt et cōualefcūt.
q̄cūq̄ plāte calide sunt licz dūre ramis i ter
rā infusis cōualefcūt. q̄a carū caliditas foris
attrahit nutrimentū. Q̄es plante q̄ aromatis
cos calidos et siccos hñt fruct? cōuenientius
plantant in mōtibz. eas p̄o q̄ solidos et hūi
dos fruct? ferūt magis cōgruit i vallibz plāta
ri vel feri. Arbores parui et debile semē ferē
tes ex semine et ramis plātari et pualescere pñt.
ex semine tñ plātatio est piculiosior. et in longas
nimis sperat etate. et siluestri ex eo nascit plā
ta. ex ramis p̄o citius cōualefcit. et inde dome
stica nascit nō siluestri. si ex domestica plāta
fuerit ram? accept? Arbores q̄ semē magnū
et forte pducūt ex eo meli? q̄ ex ramis proue
niūt. Arbores nulluz ferētes fructū ex ramis
vel radicatis plātulus cōualefcūt. Si cōferē
dus lo? ab animalz rodentibz exessibz nō est
tur? in aliq̄ loco clauso p̄ biennū rami vel ses
mia nutriri op̄et in tra soluta dulci et aliquā
tulū stercozata. deinde ad loca disposita trā
ferant. His nouella plāta frequēti fossione et
tpe magne caliditatis irrigandē inuēt. Spa
cia int arbores vel vites seruāda scdm arbo
rū magnitudinē loci pinguedinē et consuetu
dinē approbatā. Omnis plāta in solo arido vel
decliu profundius. et in humido et depresso
minus profunde plantet. Si plantatio fit in
terra cretosa sabuluz miscet in sabulo creta.
in macra p̄o plus letaminis apponi oportet.
Cū planta trāsfertur nisi parua fuerit eisde
celi quibus ante steterat cardinibz apponat.
Cum plantā in scrobē deponis. qd de radi
cibus lesum inueneris amputabis. Cū plan
tant in terra nimis mollis aut sicca sit caue
re oportet. poti? tamē sicca q̄ mollis existat.
In aridis seu mōtuosis locis ante hyemem.
In hūidis p̄o seu valliculosis i vere plātati
ones fiant. sed in tēperatis vtroq̄ tēpore cō
uenienter plantat. Si ponēda sunt arboz se
mina p̄cipua elegantis digitis sub terra mergant.
Q̄ si locus calidus et sic? fuerit octobris vel
nouēbris mense ponunt. Rami qui sine ra
dicibz plantant melius cōualefcunt si mense
ponant marci. cū iam cortici se viridis suc
cus infuderit. aut etiā mense octobris. cū nō
dū viuific? plantē ipsū fugam habuit ad ra

Underimus Celuij.

dices. Ramusculus qui plantatur torquens
dus nō est. nec alio more verādus. vtū si du
re solideq̄ substantie sit. proderit si p̄o scindat
inferior. et in fissura immittat lapillus. Ra
mi plātadi sunt leti succosi nitidi. gēmis spiss
is et pluribz oculati. ad vnā materiā sunt re
dacti. Ramis plātandis qui nimis longi fue
rint cū ponunt amputant cōgrue summitas.
et in cōuenienti lōgitudine relinquunt. vt in
salice vite oliua. et ceteris his similibus.

Capitulum. xviij. De in sitionibus.

Q̄nū insitionū melior est similū in si
milia scdm genus. vt piri in piri. et vi
tis in vites. In nimis duro stipite in cōgrua
est insitio. quia in cū venas radicales immit
tere nequit. sed in eo in quo pua est duricies
et multa succositas op̄ime cōualefcit. Sur
culi inferēdi sunt steriles succosi de nouo na
ti. gēmis spissis et pluribz oculati. et ab orienta
li potius q̄ ab altera pte decisi. Diuersitas in
malis et piris et ceteris fructibz ab insitione ar
borū eundē speciei tota processit. Insitio in
magnis arboribus q̄bus cortex grossus et pi
guis est. inter lignū et corticē fiat. In subtili
bus p̄o fit cōuenientius scisso ligno. Licet in
sitio multis tēporibz fieri possit. ea tamē preci
pua est. que fit eo tēpore quo gēne incipiunt
esse suspete. Vt si arbores gumam pducen
tes anteq̄ ipsa fluere incipiūt. cōuenient? in
ferunt. Insitio ad buccellum fieri nō pōt nisi
cū iā cortex sepat a ligno. Est aut op̄imū scis
sum ab vna pte buccellū apponi. et virgule sū
mitatē relinq̄. donec buccellū cōprehendisse
videat. Insita planta nutrimentū a stipite tra
hit in tñ. q̄ postq̄ cōualuit raro p̄mittit trā
cū sub nodo aliquid pullulare. Omnis insi
tio quāto inferior tāto melior. Nam fructus
magis domesticat et melius cōualefcit.

Capitulum. xviij. De me dicamine arborum et terre.

Inuentus arboz scindant radices. et
in fissurā lapides imittant. meli? attrahūt nu
trimentū. et sic aliqñ sunt fertiles q̄o sterilitas in
nadebat. Inueterat? plātis p̄ abscessibz ramo
rum redit iuuentus. nisi iam peruenierint ad
vltimā senectutem. Omnis planta domestica
subtracto cultu siluestri. p̄cipue si ad sabulo
sitate et arenditate cōuertat. et omnis siluestris
domesticatur adhibito cultu. Cultus in do
mesticandis arboribz in cōuertēdo simādo vel

Liber

adequado nature arboris terrā. et in abscisso ne spinosiorū vel supfluorū z in insidē consistit. Quoniam ager mala disposiōe consistit. sapiēs agricola eū ad laudabilē disposiōnē imutat. In agro nouali ad cultū redacto faciēda est excursio siluestriū stirpiū et radi cū. que omnē sugunt agri humorē. Noualis ager pluribz annis fertilis est. deinde oportet adhiberi letamē si ferar debeat pmanere. vel nisi sit pinguis. interponi quietē. pserim qū cū substantia herbari z palcari plate in eo late aut metunt aut radicē euellunt. Cū hu mor uiuific spūs agri p semia z plātas attra hit eisdē terra destituit. z determinato tpe qui escens. ad agrū iterū reuocat. vni citius alte ri tardius. scdm q ager agro secundior inue nit. Quēcūqz cū labore z expensa pūte pfici unt. nisi quiete interposita restaurū accipiāt dissolunt et corūpūnt. Si necessitas cogit de falsa terra sperari aliqd post autumnū plā tando vel serēda est. vt malitia eius hibernis imbribz eluat. aliqd etiā tre dulcē vel simi vel arene subiciēduz est si illi p gulta cōmittim.

Capitulū. xix. De muni nionibus.

A cretosis terris q facile ruūt ripe fos sato. ū parū pendētes. in rubrica sō vel glarcola terra z silibus q nō facile ruūt plus fieri possunt vbi mltā necessaria est munitio vineaz z aliorū locorū ex spinis solūmō plā tatiōes fiant. vbi autē est tanta necessitas. z li gnorū habet penuria ppter ignem z edificia ex arboribz tm fiunt. cū sit aliq plantatio spi norū vel arborū ppter sepes in terra post biennū rescindant. vt pullulent z sepes in spūsent.

Capitulū. xx. Incipiunt

regule tercij libri de horreis.

Drea frigida ventosa z sicca z longe ab omī hūore z fetore z stabulis esse de bent. eisqz aer debet esse aduersus. nihil vtili est diu custodiēdis frumētis q opitē erica ra inferant horreis. et aliqū in vicinū locum transmissa refrigerent. Locū in q frumenta po nunt nō sit nimis excellēs i frigore vel calore qd vtrūqz segetes corūpit. Cū legumina tar de serunt debēt in aq letamis madida semia ri. vt cin germiare cogant. Omne granū qd in pigui solo ozit est piguius nutriti. et in pōdere graui. qd autē in macra nascit est cō trariū. Frumentū z cetera grana patēti cāpo

Undecimus

letant. z eisdē ymbre inferūt lesionē. Locū hu midis z aqsis frumentū sepe degenerat. et in loliū z auenā quādoqz cōuertunt. frumentuz collis grano robustius est. sed mēsure vnus min⁹ respōdet. Omīa grana pter mliū diu tius i suis stipulis qz excussa seruant. Dia q tpe serunt estino solutā terrā reqrunt. ceteraqz refugiat quā sola milica si pinguis fuerit nō formidat.

Capitulum. xxi. Regule

quarti libri de vineis

Um inueniant multe vinearū varia tes. vnusquisqz sue patrie morem obser uet. aliqū laboratorū eos procurantū parie tur defectū. Celū mediocri qūitate vitis de siderat. tepidū magis qz frigidū. z sicū por tus qz ymbrosū. pcellas niuū vtrōqz for midat. Si quilo vites sibi obietas secūdat. au ster nobilitat. i arbitrio itaqz nro est de vino plus habeam⁹ an melius. Campi largius vi nū ferūt. colles nobili. Locis frigidis a me ridie vinea ponant. calidis a septentrione. re peratis ab occidēte vel oriēte. Loca naturā se pe vinū mutāt. z ideo eaz genera cōuenient aptent. plano loco vitē statuas qz nebulā sus stinet z pruinas. collibz qz siccitate durat z vē tos pingui et agro graciles z secūdos. macro feraces z solidos. frigido z nebuloso eas que hyemē celeri maturitate pueniūt. aut q duris acinis inter caligies securi. floret. vtrōso tez naces. calido generi teneriores. z hūidi sicco easqz pluuias ferre nō possunt. Eligēda sunt genera qz pro fossiōe vicioz suoz cōtraria lo ca diligūt his i qbus durare nō poterūt. pla cida sane regio z serena tute gen⁹ omne susci pīt. industrius vir. pbata diligat. z locis ta libus mādet q mutari possint illa vū sumun tur. Solū ad vineas ponēdas nec spūsiuz ni mis nec resolutū neqz exile nec letissimū esse debet. nec cāpestre nec pēcpa. nec siccum nec yliginosū. nec salsum nec amaz. sed qd in ter oēs nūmietates tēperamētū tenebit. z pro ximius raro qz depressio fuerit. Ad vineas ru des agros z maxie siluestres eligam⁹. deteris oz oibus est in quorū fuerint vinea vetusta. q si necessitas coegerit pus multis aratiō. b radices poris vinee dissipent. Omīs locus pastinādus pus impedimētis oibus libere tur. ne fossa terra post calcatu assiduo solidet.

Capitulū. xxij. De electi one plantarū vitis.

Libe

Ante vitis que mense octobris vel marcijs abscindunt ante meliores sunt q̄ alij teporibus colliguntur. de vinea nimis pingui cum i loco exili desideras plantare non sunt colligenda fermenta. Eligenda sunt pangēda fermenta de vite media quinq; vel sex gemmarū spacio 2 veteri pro cedencia. Summa flagella repudicimus precipue cum in arbores vineā plantare volumus, sed 2 Pampinus qui de duro nascit pro frugifero non ponat. Fertilitatis vitis certus est signū si de duro aliquo loco fructū citabit. et fetu impleuerit ramulos ex omni parte surgentes. vno solo anno vitis fertilitas explorari non potest. sed in quattuor vera generositas surculorū. Florellus palmea nihil habes veteris i quo frequēs nodus exuberat debet eligi ad pangendum.

Capitulum. xxij. De re gulis plantationū vitis.

I pinguis est terra. maiora inter vites spacia relinquamus. si exilis angusta. Non est vno genere vitis omne pastinū considerendū. ne annus iniquus graui vindemie spem omne concludat. In aquosis locis post hyemē. in siccis po ante hyemē vilius vinea plantabit 2 pro p ago ducetur.

Capitulum. xxij. De in sitione vitis.

Runcus vitis inserendus eligatur solidus. q̄ humores exuberet alimēto. nec vlla vertustate aut iniuria laceratus areseat. iuxta terram vel sub ea vitis inserit. Nam super eam difficilius comprehendit. Inserendi surculi solidi sunt rotundi geminis spissis 2 pluribus oculati. ex q̄bus duo vel tres insitioes sufficiunt. Insita vitis optime ligatur. et a sole 2 vētis experimēto aliquo defendat. ne hū quātiant hic adurat. Cū calor t̄pis insitā vitē inuadit ipsi puniculo tenuis humo debet circa vespas frequēter effundi. cū germē insite vitis accipit nutrimentū adiutorio alicuius pali debet annexi. ne motus aliquis fragile fermenti quasset etatem.

Capitulum. xxv. De plantatione vinearum.

Inearū putatio loci frigidis post hyemē. calidis po et reperaturis ante et post comode celebrat. auferēda sunt lera intorta debilia supflua 2 malis locis nata semēta. in lo

Vnderimus Celix.

cis letis 2 elemētorib; altius licebit vites ex pādere. in exilib; aut estuosis vel declinis bu milior est habēda. Multitudo vel paucitas fermentorū scdm virtutē vitis relinquat 2 soli. Vetera fermenta q̄bus pmi anni fructus pependit oia rescindant. 2 noua circumcisalis ca priolis 2 ramulis inutilib; dimittantur vites multū fertiles. in q̄bus frequēs nodus exuberet stricte. que po gemas per lōga internodia distulerint largi sunt putāde. In vitib; putādis tria considerāda sunt. fructuū spes. succellura materies 2 loci q̄ seruet et reuocet. Vitis q̄ mature putat citius pullulat. maiorazq; semēta producit. q̄ aut tarde putat ferit pullulat. 2 fructus plurius profert. Post bonaz vindemiā strictius puta. post exigū largius plurimū profert vitib; 2 precipue nouellis. si ab eis ablaqueatis supuacue rescindant radi ces quas in summo producūt.

Capitulum. xxvj. De fossione vinearum.

Elebranda est fossio vinearū anteq̄ nimis gēme turgescat. q̄ si fossorē aperus vitis oculus viderit cecabit spes magna videmē. q̄ florent pstat nō esse rangēda. Fossio vinearū fiat cū terra nō nimis mollis nec nimis sicca est. sed cū puluerisabilis medicospositiōis exstitit. sit aut studiū vt vniuersa terra moueat equaliter. 2 maxime iuxta vites. vt in ea nihil crudi soli remaneat. quā rem diligens cultos exploret.

Capitulum. xxvij. De viti et vino.

I viti pigues quasi mature frondib; p latera denudent 2 colligant rore cōsumpto 2 aere sereno vinū fiat potētius 2 melius duratur. Viti lucide nō pigues nec cōsumpte potētius nimis mature dulci acerbe acerbis aq̄se aquosū vinū pducūt. Viti in augmēto lune collecte min⁹ seruabile faciūt vinū. plurib; ex causis ledit 2 turbat. viz calore ac frigore fetore. tonitruis fortib; tremotu ac motu vasis. 2 australib; vētis q̄nq; parū. et tunc modica cōtraria medicina curat. q̄nq; multū 2 tunc requirit fortior. q̄nq; in m̄ q̄ calor naturalis in totū extinguit. et tunc nullo modo curari potest. q̄a mortuo nulla medicina conferre.

Capitulum. xxvij. Inci piunt regule quinti libri. De arboribus.

Liber

Icet qdam arbores desiderat aerē calidū. quedā frigidū. et pluriē tēperatū. et qdam terraz pingue. et qdam macrā. in hoc tū cōueniūt q oēs terrā in superficie sicca et in vi fteribo humectā requirūt. Aut finalitē arborū optet denudari radices. et aliqd poni leta minis qd p pluuie fluxū coopis radicibz apporetur. q si nimii sabulosa fuerit terra congrue recipiet cretā. et si nimis cretosa sabulosa apponatur. in pingui solo plus in exili minus. Arborū stipites eleuent a terra. plate arborū a tpe quo posite fuerint vsq ad trienniu non putent. Ab adoleſcentia plantaz vsq ad debiti cōplementū eaz sollicitē curādus est vt stipes in ramos. et rami in vgas. et virge in fragra fructifera diuidant. succedente autē senectute recidant ab eis siccitas et ramozū supfluitas. quā cū fructibz neq cōmode sustētare. Omis arborū putatio quādoqz a tpe casus folioz fieri pōt pter gelidū acumen vsq incipiūt pullulare. Attēdere opet ne spūna in arboze nata aut iuxta stipitem et radicibz erūpentia dimittant. sed ea vsq ab initio amputari herbas q suarū radicū magnitudie arboribz obsunt plurimū circa eas euelli oportet. Si arbor vermiculosos profert fructus. supra radices terebret truncus. et in foraminē quercinus cuneus infigat. Cū languescūt arbores eis ablaqueatis alterius dispositionis circa eas terra ponatur.

Capitulum. xxxix. Inci-

piunt regule sextilibri Deozis. Et pmo de aere terra et sim eorum.

Rius desiderat aerē liberū et temperatū. vel tēperato proximū. nā loca nimie caliditatis aut siccitatis formidat. nisi multis pluuijs vel irrigandibz adiuet. Loca etiam intēperata morificans frigiditatis tollere nō pōt. et in locis vmbrosis nullius vel modice vilitatis exultat. Ozis desiderat terrā medio criter solutā et humidā porius q sicca. creta enī est ozis et eoz cultozibz inimica. herbe in min⁹ soluta terra nate in pncipio veris optime cōualescūt. sed in estate siccant. Felix ozis positio est vt supra se riuū habeat quo possit per cōuenientes sulcos cū opus fuerit irrigari. Nā ozis q celo clemēti subiacer. et humore fontano pcurrit prope est vt sit liber. et nullā serendi disciplinā requat. Terrā desiderat ozis pinguiſsimā. ideoqz in altiori pte finitū semp habeat. cui⁹ succus eū sponte fecundat. et ex eo semel quolibet anno singula ozis

Undecimus

rū spacia impiguent cū seri vel plantari debent. sit aut domui proxim⁹. lōge tamē ab arca situs. nā puluere paleaz qui herbarū folia pforat et exiccat patit inimici. Felix ozis positio est cui lenit inclinata planicies cursus aq fluentis per latera discreta deriuat.

Capitulum. xxx. De pa-

stino ozorum.

Artes ozis sic diuidende sunt. vt bee in quibus autūno seminabit verno tēpore pastinent. Et quas seminibz vere completimus autūni tēpore debemus effodere. vt vtrazqz pastinatio decoquat beneficio algos et solis. Si p penuria terreni habeat quocūqz anni tpe terra inter humiditātē et siccitatem inuenit equalis pastinari potest. et statim seri si fumo fuerit impingnata. Faciendū est ozū spaciū primo profundū et grossū. et super ipm sparso letamine iterū minutatim pastinet. et terra cum letamine miscet. et quantū potest in puluerem deducat.

Capitulum. xxxi. De se-

minatione ozorum.

Ois frigidia autūnalis satio matur⁹ fiat. verna tardius. In calidis vero autūnalis serius. et verna maturius fieri potest. Verbe possunt cōmode seri sepatim et mixtim. vt immixti satio euellant que fuerint trasplantande. ceterē pō ibidem suscipiant incrementū herbe que trasplantari nō debent spissius seri debent. Cauendū est ne que spargūtur semina sint corrupta. ideoqz eligēde sunt que formā habent interius albā. et que magis fuerint ponderosa et grossa. et in pluribz eozū sint ralia. que nō exceserint anni etatē. Sepe prouenit q semina quātumcūqz sint bona. si iacta fuerint non nascant. ex aliqua malicia eozporū celestium impedita. Plurimqz inuenit vtile diuersa semina simul seri. ne tempus alicui semini quādoqz contrariū ex toto terram denudet. Omnii herbarū optima satio est cum luna fuerit in augmēto. Sepeqz euenit. vt non sit vtilis satio. que fit cū luna procceserit in defectu. Omnes fere herbe cōmode trasplantant cum aliquantulū creuerint et terra non fuerit nimis sicca.

Capitulum. xxxii. De iu-

uamento ozorum.

Lurimū confert ozis. si tam manibus q sarculo herbe nociue quonies appa-

Libre

ruerint dissipent. ne melioribus nutrimenta subducant. Et his quod plurimum nocent ortis. est ambulare per eos vel terram mouere cum fuerit nimis mollis. Si terra orti nimis cretosa est miscet eadem sabulum. vel letaminis multitudine. et terra spississime moueat. Et si adeo sabulosa est quod humor conceptus nimis facile resoluatur. eadem miscetur letamen et creta.

Capitulum. xxxij. De collectione herbarum florum seminum et radicum.

Erbe propter cibum colligende sunt cum earum folia ad debitum vel quasi peruenerint augmentum. Sed propter medicinam colligere oportet postquam magnitudinis integritate habent antequam ipsarum alteretur color et cadant. Semina colligunt postquam eorum figit terminus. et ericant ab eis cruditas et aquositas. Radices sumende sunt. cum adest foliorum casus. Flores colligere oportet post operationem integram. ante exterminationem et casum. Fructus quidem colligendi sunt. postquam sunt completi eorum antequam sint ad cadendum parati. Quicquid colligunt de crescente luna meliora sunt et magis seruabilia: a his que colligunt in eius augmento. Et quicquid colligitur in claro aere meliora sunt his que colligitur in dispositione humiditatis. et vicinitate temporis plantarum.

Capitulum. xxxij. De virtutibus herbarum.

Erbe siluestres domesticis sunt fortiores. et minoris quantitas secundum Plinium. Et ex siluestribus notane sunt fortiores. Et illa quarum loca sunt ventosa color sit magis tinctus. et sapor magis apparens. et odor fortior. erunt potentiores in genere suo. Virtus herbarum debilitat post duos aut tres annos secundum Plinium.

Capitulum. xxxij. De conseruatione herbarum foliorum seminum et radicum.

Erbe flores et semina seruanda sunt in locis siccis et obscuris. et in sacculis vel vasibus constricta seruant. et precipue flores ne odor et virtus exaleat. Radices melius in subtili arena seruant. ne sint radices que siccitatem seruent. que similiter in loco secco et obscuro melius seruantur. Semina porro et ceparum et quodammodo aliarum herbarum melius quam aliter in suis siliquis seruantur.

Vndecimus. Cl.

Capitulum. xxxij. Incipit

regule libri septimi. de pratis et nemoribus.

Rata desiderant aerem temperatum. aut frigiditatem et humiditatem proximam. Rata supflua frigiditas impedit generationem herbarum. Et nimia caliditas aut siccitas omnes vigorem consumit. terra desiderant pinguem ad herbarum copiam. sed ad saporositatem requirunt mediocrem. et nimis macram omnino recusant. Aquas desiderant precipue pluviales et calidas. aut lacuales pingues. sed a gelida valde leduntur. Situm optant depressum. ubi continuo sit humor inclusus. Flumis autem profundus non est aptus ad aliquas bonas herbas. sed ad paludales insipidas.

Capitulum. xxxij. Quali

ter prata procurentur.

Rata licet naturaliter per se proueniant. sunt etiam ope manuali. extirpatis nemoribus. et agrestibus locis. vel coplanatis agris aratis. et vicia cum feni semine satis prata optime procurentur. Sed omnia impedimenta que in eis nascunt tollant et herbe grosse inutiles post magnas pluvias radices euellant. prata que pluries irrigantur estare. pluries fructificabunt. et secabunt in anno prata vetusta musola radant et sterilia facta pluries arantur ac de nouo serantur.

Capitulum. xxxij. De

no qualiter procreantur et de utilitate eius.

Enum secundum est tempore calido ac sereno. cum aeris siccitas duratura speratur. et herbe ad debitum peruenerunt augmentum. floresque copulerint nec arescere incipiunt. fenum comode sub tecto seruatur. vel sub duro preparatum. ne aqua in eum intrare possit. fenum magne utilitatis existit cum ex eo bestie labores ac oues toto tempore anni viuere possint.

Capitulum. xxxij. De nemoribus qualiter fiunt.

Emora vel naturaliter proueniunt diuersarum arborum. sed varietate terrarum siccis et aeris aut instituntur ab homine qui nemus plantare intendit consideret primo situm et naturam terre. ac aeris in qua facere nemus cupit easque soli considerat arbores. que illi loco conueniunt. et tandem votum instituentis ad impleant propinquas ac distantes arbores

b ij

Liber

plātet. scdm q̄ amplius vel minus radices ⁊ ramos extendunt.

Capitulum. xl. Incipiunt regule octauī libri de viridarijs ⁊ rebus delectabilibus.

Viridaria quedā sunt ex herbis. quedā ex arboribus. q̄dam ex vtriusq̄. viridaria herbarū desiderant terrā macrā ⁊ solidā. vt herbas subtiles ⁊ capilares producant. q̄ precipue visum delectat. viridaria circa se habere debent odoriferas herbas diuersorū generū. que ad delectationē conferant ac salutem. nam omnis odor est ante suauissimus cibus. viridaria requirunt a meridie ac occidēte arbores bonas ac raras. ab oppositis loca parula. vt aurā delectabilem nō nubcant. nā vmbra malorū arborum est nociua. Superflua vmbra egritudines generat ⁊ aure salubris sanitatē corrumpit. viridario debent fieri magna vel parua respectu habito ad nobilitatem potentia ⁊ diuicias dominorū. in viridarijs vnū q̄q̄ genus arborū in sua acie sine admixtione alterius poni debet. vt delectationē augeat. ac decorē. magne arbores in viridarijs distare abinuicem viginti pedibus in acie debent. parui decē. sed decē acies vna ab altera poterit quantū placuerit plus distare. arborū acies in viridarijs fossorē requirunt. exceptis malis vt possint diu durare. sed inter vnam ⁊ alterā aciem prata conueniunt. in viridarijs non debet quis superflue delectari. sed tunc precipue cū serijs necessitas q̄ satis fecerit rebus viridis. ⁊ decora minutio circa rursus habitacula multā delectationē affert. pluriū delectat agros habere magnos et fertiles q̄ rectos habeāt fines ac foueis ydoneis cingant. ⁊ sepius bonasq̄ arbores circum habeant. ac intrinsecus vīs oportunis arboribus. fonte ac fluentibz riuulis sint ornati.

Capitulum. xli. De delectationibus vinearū vini.

Vitū delectat habere vineta decora diuersorū bonorū generū vinas ferentia. nō omnia que de mirabilibz vinarū ab antiquis scripta sunt. p̄ experientia reperiri vera nō ab ociosis peritis oīno spernēda. ne forte varietas tēporū ac locorū aut impericia raro p̄bāis experientē decipiat. Plurimū delectat habere vina diuersorū colorū. ac saporū q̄ nō difficile fieri pōt. ac vina medicinalia indigētibz sanis inueniunt vtilia.

Undecimus

Capitulum. xlii. De his

que circa arbores delectatione augent.

Agne delectatiois est habere in proprijs locis bonarū arborū copia ⁊ generū diuersorū. adeoq̄ indigēs paterfamilias yndecung deferre debet. vel curare qd ab alio deferat. ⁊ ea in cōgruis ordinibz inferere vel plantare. plurimū delectat insitiones hīc mirabiles ⁊ in vna arbore generū diuersorū. ⁊ ideo paterfamilias diligens hoc procuret. multū delectat arbores bene formatas. ⁊ recte stantes habere. Ideoq̄ curandum est ne toruolose sint. aut ramos nimis deformes habeāt. vel depressos. multe mirabiles insitiones se ostendunt his q̄ tēptant oīa experiri. Si arbores fructuere scindant ramusculus ⁊ res latatiua puluerizata vel cuiuslibet loco coloris medulle includat. in eo fructus acquirit virtutē vel coloris inclusi.

Capitulum. xliii. De delectationibus ortorum ⁊ herbarum.

Lurimū delectat habere ortū bene dispositū. ac sufficienti industria cultum. Ideoq̄ paterfamilias diligens procuret cū habere in loco pigui ac soluto. Cui fons vel riu⁹ p̄ discreta spacia defluat. vt irrigari possit tpe magni estus. oīa genera bonarū herbarū in loco hīc delectabile atq̄ vltimū est.

Capitulum. xliii. Incipiunt regule noni libri de animalibz nutriendorū.

Antiquissimis tēporibz viuēbāt hoīes ex his solis cibis q̄ naturaliter in culta terra ferebat. deinde cōsequēter ceperūt viuere agricultura ⁊ pastoricia. nūc p̄o ⁊ ex cūctis viuūt ⁊ ex sciētijs scripturarū ⁊ artibz infinitis Singulorū generū animalū domesticatoz alia in diuersis regionibz adhuc fera cernunt.

Capitulum. xlii. De equis ⁊ equabus.

Qui equos aut equas emere vult expedit. vt etatē genus formā laudabile. sanitatē ⁊ egritudinē. bonitatem ⁊ maliciā recte cognoscat. Equorū ⁊ ceterorū animalū indiuissas ungulas habentiū. ac cornutoz etas debitis plene cognoscit. Scaldos ita custodiendi sunt. vt parū edent vel nihil. aut alit̄ fatigent. ac bis in die tēp admitti debēt. si generosos pullos creare voluerit. Equē pgnātem tenere debēt nō multū macre nec pigres. nec

Libet

vigeant. nec fame frigisque tollerent. nec inter se loca comprimant angustis. Equi generose qui masculos nutriunt alternis tamen modo submittant annis. ut pullis copiam puri lactis infundant. Admissari quoque annorum esse debet. sed femina bi ma concipit. pullus teneri debet precipue in loco motuoso petroso et sicco. et duobus tamen annis matrem sequatur ad pascua. Cum pulli domandi sunt suavitatem agant in stabulo. et freno teneantur ibi suspensa. ut assuescant tangi. et frena videre. Loca equorum debent in die munda teneri. et nocte lectus versus ad genua fieri pro quiete. manes tolli. et dorsum tergi ac omnia membra eius. deinde pro passu ad aquam duci. et in ea versus ad genua spacio longo teneri. et cum redierit antequam stabulum intret crura tergi et oprie siccari. Considera plerumque equi in concipiendo carnibus esse tenendi. ut possit securi equitari. Nam pigredo nimia egrotudines et nimia macies debilitatem et deformitatem inducunt. Equi sudant vel fortiter calefacti non debet aliquid comedere vel potare donec coeperit. et paulisper ducti a sudore atque calore fuerint liberati. Equi vilis est tunc calido cooptura linea propter mulcas. et tunc frigido lanca propter frigus.

Capitulum. xlvij. De doctrina et morigeratione equorum.

Quis qui domari ac morigerari debet per modum adhibeat frenum leuissimum. cuius moris sit melle vel alio dulci liquore punctus. et leuiter ducat ad manum. deinde sine sella leuiter equitet. et postea cum sella per loca plana donec frenum et sella quiete recipe assuescat. Equi cum freno leui et sella leuiter pergere assuetus debet cum fortiori freno si oporteat perducere ad agros aratos hora breui et frigida. et instrui ad notandum primo deinde ad galopandum breui saltu duci etiam in ciuitate per loca fabrilia debet. Cum equi se habuerint conuenienter ad frenum ad cursum assuesca debet summo mane semel quibet septimana versus ad quartam partem miliarij vnius primo ac postea longiori spacio.

Capitulum. xlvij. De generali cognitione et pulcritudine bonitatis et malicie equorum.

Quis pulcher corpus habet magnam et longam suae magnitudini ac longitudini proportionabiliter omnia membra recte. pilus patens et obscurus a pluribus habet precipuus. equus huius nares magnos et inflatos. et grossos oculos audax naturaliter reperit. equus huius costas grossas. et ventrem amplum et deorsum pendente la-

Undecimus. Cij.

boriosus ac sufferens indicat. equi habens ampla et extensa garetta. et calces turbas. in motu celer et agilis esse debet. equi habens iuncturas crurum naturaliter grossas et pastoralia curta fortis esse censetur. equi habens crura et crurum iuncturas bene pilosas et pilos eorum longos et boriosus existit. equi huius maxillas grossas et collum curtum non defacili affrenatur decenter. equus habens vniuersas ungulas albas nunquam duras pedes habebit. equi huius auriculas pendentes et magnas. et oculos concavos. lentus ac remissus existit. equi cuius anteriora crura semper moueri videntur malum est morum. equus mouens caudam superius et inferius mali est vicij.

Capitulum. xlvij. De firmitatibus equorum.

Brittindines accidunt equis in capite vetre tergo cruribus pedibus ac ungulis. aliquando ex humoribus et sepe ex negligencia vel mala custodia. Dolores accidunt equis aut ex superfluitate humorum malorum in venis sanguis coctus. aut ex vetustate ingrediendi in corpus equi calefacti per poros aptos. vel intestinis ex viscosis humoribus orta. aut ex superflua comestione ordeum vel alterius tumefacti in stomacho seu ventre. aut ex superflua retentione vrine vesica inflata. his omnibus generale remedium est quod equus per stabulum cum equo libere permittatur abire. sal in accento sufficienti infusus plurimum valet contra omnem tumefactionem incipientem in dorso. In multis equorum egritudinibus coctura vltimum est remedium. sed debet diligenter custodiri ne coctura possit mordere. vel ad aliquam rem fricare quia ex nimio pruritu locum dentibus versus ad nervos vel ossa morderet. Multa sunt signa quibus cognoscitur in quo parte corporis pariat equus. et quibus primo sticari potest liberatio et mors equi qui per regulas scripta sunt omnia in fine tractatus equorum. et ideo hic obmitto.

Capitulum. xlix. De bobus.

Radus etatis bouum sunt quatuor. prima vitulorum. secunda iumentorum. tertia bouum novellorum. quarta vetulorum. qui armatorum gregem emere vult obseruare debet primum ut sint vacce ad fructum ferendos etiam potius integre quam imperfecte bene compositae ut omnia membra sint grossa et inuicem sibi respondeant. armatus bouum et vaccarum paranda sunt loca byeme maritima estque frigida et opaca morana. stabulum bouum esse debet arena vel alio genere lapidum strata alioquinus deuecto ut elabi possit humor. et con-

b iij

Liber

tra partē glacialē aliq̄s obſistere debet obiectus. Cauendū est etiā ne anguſti ſtent aut feriant. aut cōcurrāt. ac eſtate optiē ſepe claudunt a cabanis ⁊ ceteris beſtiolis cōcitant. de bet etiā his ſemp ſtratū multū teneri. quo melius cōquieſcāt. Eſtate bis. hyeme ſemel ducant ad aquam boues ſani fortes ⁊ agiles cōgnoſcunt. facile ſe mouēt cū tāgunt. vel puniunt. ⁊ habēt membra groſſa ⁊ auriculas eleuatas. Pulcri autē ⁊ fortes generaliter cōgnoſcunt. ſi oīa mēbra groſſa ſunt. ⁊ ſibi inuicem bene reſpondent.

Capitūm. l. De Vmbus.

Ves boue cōgnoſcuntur ab etate ſi que vetule ſunt neq̄ mere agne. Item a forma. ſi ſunt corpe ample. lanā habeāt multā ⁊ mollē villos altos ⁊ denſos corpe toto. ſanitas ouū cōgnoſcit. ſi apiant eorū oculi. ⁊ veniunt rubicunde. ac ſubtilis. ſunt ſane. Si p̄o albe vel rubicunde ⁊ groſſe. ſunt infirme. Itē ſi capite i pelle colli ⁊ ante tracte. vix trahi poſſunt. ſunt ſane ſi facile ſūt infirme. Itē ſi audacter vadūt per viā. ſunt ſane. Si mole ſte capite inclinato. ſunt egre. Vues p̄ totum annū in? ⁊ fortis ſunt recte paſcēde. ſtabula ydonea ouibz ea ſunt q̄ nō ſunt in loco ventoſo. in q̄bus ſit ſolū ſtramētis ydoneis ſtratuz atqz procliuū vt mundari poſſit ab hūiditate yrine. q̄ lanas corrūpit ⁊ yngulas ſcabras fieri cogit. paſcua ouibz vtilia ſunt. q̄ in noualibus vel praſ ſiccioribz excitant. paluſtria p̄o noxia. ſilueſtria damnosa lauati. ſalis p̄o crebra conſperſio debet pecoris leuare faſtidium.

Capitūm. li. De apibus.

Ves naſcunt p̄m ex apibz p̄m ex bubulo corpe putrefacto. Apes optiē ſūt p̄ueroſi de ac varie. ſanitati ſigna. ſi ſunt frequētes in examiē. ⁊ ſi nitide ⁊ ſi opus q̄ faciunt equabile eſt. ac leue. min⁹ valentiū ſigna. ſi ſunt piloſe ac horide vt puluerulente.

Capitūm. lii. Incipiūt

regule decimi libri de ingenij capiēda aīalia Vntū autū rapaciū natura eſt. vt ſemper ſolet ⁊ nunq̄ vel raro ſociate incedāt. co q̄ in p̄da nolūt habere ſodalē. ⁊ ab oībus q̄bus inſidiant cōgnoſcunt inſictu nature atqz cū inimicū ſentiūt garrūt ⁊ fugiūt. vel ſe quātuz p̄nt occultant. Vues rapaces ſi bonis cibant carnibz. ⁊ horis cōgruis. ⁊ inuiriā nō ſit eis. neqz cōtra earū volūtate mittū

Duodecimus

tur ad aues. a dñis raro diſcedunt. Si dñs nō ſequit volūtatez ancipit⁹ vel alteri⁹ auis rapacia. ſed in aliq̄ contrariū agit facile ipm pedit. cū ſit indignis nature. ac leuit irateat. Falcones tenēdi ſunt in eo ſtatu pinguedinis in quo inueniunt magis audaces ⁊ meli⁹ capere aues. omniū rapaciū autū eadez eſt fere natura. Vues fere capiunt cū auibz feris doſ meſticanis. videlicz ancipit⁹ ⁊ aſturne. falcone. iſmerlo. girfalco. aquilo. gimo. ⁊ gimecra. Vues capiunt r̄betibz diuerſorū modoz. videlicz ad pantherā annates. r̄beti ſup flumiū exteſo capiunt grues cigni ſtame ac anſeres. Item alio r̄beti anſeres ⁊ anates in agris ⁊ prope aquas. Itē parietibz columbi ⁊ turtures ⁊ fere oēs auicule parue. Itē arolo parue aues ⁊ magne rapaces. Itē quodā r̄beti ſtrictio ⁊ longo pdices. Vues varijs capiunt laqueis in terra conſtrictis ac in arboribz circa nidos. Vues fere oēs capiunt viſco. videlicz yrgulis ac viminibz ⁊ funiculis ac viminibz inuſitatis. Vues oīes capi ⁊ occidi poſſunt balisṡ ⁊ arcis ⁊ alijs q̄bus daz modis piſces capiunt r̄betibz diuerſorū generum. videlicz ſcoricaria in mari tranſuerſario. in locis fluminū ⁊ lacuū ſpacioſis riuatibz. in p̄uis aqz ⁊ in magnis cū naut. Itē tacto ⁊ negroſſa Itē in vallibz cū coclearia ⁊ degagna ⁊ cū gradellis ⁊ p̄uis r̄beticulis. Item cū ciſtis ⁊ caucis bamo ſpadernis ⁊ calce.

Incipit liber duodecimus. de his que poſſunt ſingulis menſibus in rure fieri.

A ſuperioribz libris plene tractatum eſt. ſz neceſſario diſſuſe de oībus que ſunt in rure agēda. ſz vtile videt memoriale cōpendioſum facere quo paterfamilias ad rura pergens facile ſcire pōt qd vtilitatis ⁊ delectatiōis q̄libet tēpore facere poſſit. Et cū modū agendi ſingula videre vult in latioribz ⁊ ſpēalibz tractatibus ordine ſupradicto ſcriptis congruo facere inuenire valebit.

Capitūm p̄mū De agēdis menſe februarij.

De menſe p̄cipue in locis calidijs loci habitabilis aeris ⁊ ventozū terre ⁊ ſitus bonitas vel malicia pōt cōgnoſci. licet locis tēperatis alijs q̄busdā menſibz melius

Libet

discernat. Item in locis calidis curie atq; domus sanis comode poterit fabricari. et optime pnt arbores p materia domoz abscidi. Item possunt noua stercoza pcurari et vetusta ad agros et vineas trahi. et faba cicercula atq; vicia feri. Item si agri no sunt molles pmo pscindi. Item in locis calidis vinee fimari atq; putari pnt. Item sorba plica nuces amigdala et pruna optime in seminario poni possunt. et arbores gumose inseri. et ortus si terra non sit madida fieri. Item in nouis pratis vicia et herbarum semina spargi possunt. et salicium price ac iunci et canne pro vineis incidi. ac nemoza et omnis materia tam siluestrium q; domesticarum arborum ignis rescindi pot. Item oia vasa utensilia et plantula et quicunq; in domibz sunt qualescunq; sit tempus hoc mense congrue sunt. Item animalia cum cta domestica emi et siluestria capi possunt. et apes de locis ad locum expotare comode pnt.

Capitulum. iij. De agendis mense february.

De mense ac ceteris oibus bonitas et malicia loci habitabilis pot cognosci et emi. ac domus et quecunq; in ipsa et circa ipsam agenda sunt possunt fieri. Item possunt letamiae ad agros vineas ortos et prata deferri. et cum cta fimari. Item possunt comode agri proscindi. et in eis faba cicercula vicia et quidam alia legumina feri. ac frumenta siligo far et spelta run cari. et de ipsis aqua derivari. et stramenta in eis coburi. Item in locis calidis auena et cicer ferri. et in temperatis et frigidis robia sine pisum. Hoc mense locis humidis fieri debet pastinaca sicut cultura ubi vinea est plantanda. Et in locis calidis atq; siccis circa finem utiliter fit plantatio et insitio eius cum incipiunt esse gemme suspecte ac nondum aquoso. sed spisso lacrimantur humore. Item fit optime putatio vinearum in locis temperatis et calidis nisi nix multa vel frigiditas nimis intensa prohibeat. quod qualiter facienda sit plena docet in libro quarto de vineis. Item hoc mense comode formantur vines ac rursus arbores. Item hoc mense amputande sunt vitibus radices inutilis. ac fumade. Item palande et releuande sunt vines. et in locis maritimis et calidis fodiede. Item pnt hoc mense circa finem flantibus borealibus ventis non austrilibus. aere sereno transuolari vina debilia et coqui vicia corruptione seruare. Possunt etiam hoc mense cum terra non multum sicca vel mollis existit omnium arborum plantule. ac semina feri. transplantari. ac inseri. et maxime si iam cortici

Duodecimus Clif.

se viridis succus infuderit. Item possunt arbores putari. formari. et ab omnibus superfluis ramis siccis scabiosis et inutilibus liberari. Item rosaria et cannetta noua institui ac plantari. Item debent hoc mense si terra non est sicca vel mollis fieri orti. scilicet ligonitari vel aliter fodi fimari. et ex omni genere herbarum que vere terre tempore mandant feri. ut sunt alea atriplices anisum anetum appium absinthium arthemisia abrotanum blica basilicon caules cepeniculus gabuxia liquericia lactuca menta porrum papauer petroselinum pastinaca et cetera herba. ac etiam medicinales herbe siluestres possunt feri hoc modo in ortis et alibi. Item hoc mense plantari et curari possunt sicce de viminibus vel spinis et alia materia sepes fieri curiarum agrorum vinearum atq; ortorum. Item hoc mense plantari et feri possunt nemoza ac salica tam domesticarum q; siluestrium arborum. Item viridaria ac cetera delectabilia. que in octauo libro clare scripta sunt hoc mense comode fiunt. Item hoc mense armata equorum et asinorum ac bouum. Item greges ouium caprarum et porcorum emi ac procurari comode possunt. et leporaria comode fieri ac piscine. ut plene in libro nono tractatum est. Item pastiones anseres gallie atq; columbe: quia hoc mense calere incipiunt et cubare procurari debent ut superius scripsi. Item possunt hoc mense apes emi. et debent pluries fumigari. et ab omni putredine liberari. et mali reges occidi. et cetera fieri que plenissime scripta sunt in tractatu ipsarum. Item hoc mense ancipitres et falcones optime procurari ac circa finem ipsius in muta poni. possunt etiam hoc mense capere bestie. aues et pisces varijs et diuersis ingenijs supra scriptis.

Capitulum. iij. De agendis mense marcij.

De mense locis temperatis optime prosciuntur agri. si in eis superflua humiditas est consumpta et terra iam ad equalitatem inter humiditatem et siccitatem peruenit. Item seeritur auena et cicer. et canabium circa finem. et faba in locis frigidis et intemperatis in initio loco pingui. et que ianuario facta sunt nunc runcat cum quattuor foliorum existit. Item runcatur et herbis mundatur frumentum spelta ordeum. Item hoc mense seritur milica et milium panicum et fescoli feri possunt. Item putantur et inseruntur vines circa initium. et releuantur. deinde ligonifent cum terra fuerit temperata. Item

b iij

Liber

colligunt et plantant vites hoc mense atque propagant et renouant. Item transfusant vina se-
reno aere et borea flante. Loquant etiam de-
bilia ut seruent melius ne voluant et optime
impleant vasa posita in penu frigida et clau-
dunt ut parum spirent ne acetosa fiant. Item
hoc mense plantari transplantari et circumfo-
di possunt omnes arbores ac inferi que gra-
ma carent. Item hoc mense pastinant omni si-
mant et in eis seruntur omnia semina specifi-
cata in februario mense ac etiam cucurbitae me-
lones cucumeres et citrulli circa fines ac etiam
salvia plantat hoc tempore ramulis in terram
inficis. Item locis frigidis prata purgari de-
bent et temperatis ac calidis custodiri hoc mense
se precipue comparandi sunt equi et eque bo-
ues et vaccae verres et scrophe ac facienda ar-
menta et greges et masculi feminis admitten-
di. Et domandi sunt alucae vermiculi et om-
ni. Item hoc mense ancipitres et astures mu-
nita magnis gabjis sunt ponendi et bouis car-
nibus nutriendi. Item hoc mense possunt ca-
pi bestiae aues et pisces nisi sint tales qui solu-
tioribus frigidis vel nivi capiantur.

Capitulum. iij. De agen- dis mense aprilis.

De mense prosciunt pingues agri
humidi qui diu aqua tenent et siccis seci-
da vice arant. Item serit comode cicer in lo-
cis frigidis et canabum et milia in locis tem-
peratis circa principium. Item folio vinearum
in locis frigidis et etiam temperatis et vina non
debilia comode transfusari possunt. Item hoc
mense malapunica possunt serri. Item ipsa pos-
sunt inferri et periscus inoculari ut palladius
ait. Item hoc mense locis calidis conduntur
oues et sero tam fetus signant et arietes admit-
tuntur ad oues et equi et asini ad equos et as-
inas. Item debent omnes arborum plantule hoc
mense ab animalium aggressu diligenter tueri.
Item hoc mense comode serunt cucurbitae citrul-
li cucumeres et melones et ceterae herbe si riga-
ri possunt ut palladius ait. Item columbis lo-
cis tam aratis danda est eleea quod parum in agris
inueniunt unde viuunt. Item fenum palladium
quod eriguntur apes et alui purgandi et palio-
nes necandi qui nunc habundant florentibus in
aluis. Item hoc mense sicut alijs estiuis me-
sibus possunt capi bestiae aues et pisces.

Capitulum. v. De agen- dis mense maii.

Duodecimus

De mense pingues agri et qui diu aqua
tenent prosciunt cum omnes herbas
protulerint et eorum semina nondum maturitate
firmata et siccis possunt secunda vice arari. Nunc
omnia quae fata sunt prope florent nec tangi a cultore
debeant. Item in locis frigidis et humectis
nunc serunt faveoli milium et panicum. Item hoc
mense ut dicit palladius materia cecidit est
cum silua est omni fronde vestita. Item seminaria
fodiunt assidue et vince secunda vice ac etiam
pampinant. Item in locis frigilidis ac pluuio-
sis putant oleae et eius mustus abradat ac si
quis lupinum stercoreandi agri causa seminauit
nunc debet euertere hoc etiam mense ut idem
scribit locis calidis emplastrari persicus po-
test et citri arbor inferri et similiter ficus et dis-
ponit planta palme nunc etiam cacozum spacia quae
per autumnum seminibus implenda destinant
aut plantis conuenit pastinari. Item hoc me-
se seritur coriandrum et appium et melones citrul-
li cucurbitae et cucumeres et cardines et radi-
ces et ruta pangeat porri quoque planta trans-
fert ut irrigandis animet. Et optime cau-
les et cepe transferunt hoc mense. Item scribit
portulaca et quocumque tempore serat calido
tempore et nunc nascit. Hoc mense locis mariti-
mis et calidis recidamus fenum priusquam exare-
scant. Et si pluuies infusa fuerint ante conuer-
ti debent quod pars ipsorum summa succet. Item
hoc mense castrari debent vituli et omnium celes-
tari consura. Item coagulatur lac et sit case-
us modo predicto. Item (ut ait palladius)
debent nunc occidi reges apum quos greci ce-
stros vocant qui hoc tempore nascunt in extre-
mis fauorum partibus. Item papilionones necan-
di sunt modo predicto.

Capitulum. vj. De agen- dis mense iunii.

Ense iunij praeparanda est area et omni stramine
fimo et puluere optime liberanda
Nunc serri possunt milium et panicum nunc ordei mes-
sis primo recipit postea circa finem tritici mes-
sis explet in locis calidis et in temperatis inci-
pit. Nunc in frigidissimis locis quae maio praeter-
missa sunt faciemus agros eque prosciunt
herbosis locis missa sunt faciemus ac frigidis
vineta aptabimus colligemus vicia fenum gre-
cum rescabimus ad paululum. Item hoc mense
peragenda erit leguminum messis nunc et faba
luna minuere vellet et excussa et refrigerata re-
ponet lupinus etiam hoc mense colligit nunc
pira vel mala ubi ramos multa poma den-

Libet

fabunt interlegēda sunt omnia viciosa. Hoc mense ramus punici potest intra ficale vascu-
lū claudi. vt ad eius magnitudinē poma red-
dat. Item hoc mēse sicut in iulio fit insitio q̄
dicitur emplastratio in piris. et malis et ficibus. et
oleis. et ceterorū. q̄bus in cortice pinguis suc-
cus extiterit. Item hoc mēse optime scribō
rago et portulaca et alie multe herbes. si p̄ritri-
gationibz adiunari. hoc etiā mēse secant op-
time prata flore cōpleto et nō ericato. hoc eti-
am mēse vituli recte castrant. et caseus cons-
fici. et onces in frigida regione tūdunt. Item
hoc mēse aluaria castrabunt. si multum mel-
lis habuerit et mel cōficiet et cera. Hoc enā
mēse noua egrediuntur examina. ideoq̄ cu-
stos debet esse semp̄ attentus ne fugiant. preci-
pue vsq̄ in octauā vel nonā horam et semp̄ de-
bet esse aluaria preparata et ea colligere de-
bet ac in suo loco collocare. vt in suo tractatu
dictum est plene.

Capitulum. viij. De agē- dis in mēse iulij.

Ense iulij agri proficisci sēda vice aran-
di sunt. nūc locis t̄patis tritici mēsis et
leguminū nondū expleta complent. Item sil-
uestres agri vtilime extirpantur radicibz atq̄
virgulis. Item gramē et filicē ante canicula-
res dies optime dissipamus. Item circa finē
optime serunt rape ac napi. Item nouelle vi-
tes mane ac vespere calore deposito debent
effodi et aduerso gramie puluerisari. Itē hoc
mēse arbores q̄ in mēse steterant secis mes-
sibus obruant. et circa ipas propter solis ca-
lorem fiat aggregatio terre. hoc mēse locis hu-
midis inoculati ficus pōt et inseri citrū. nunc
etiā pōt emplastratio celebrari. et pirus et ma-
lus locis frigidis inseri. Itēz poma viciosa q̄
nimis ramos onerant. debent legi. Item pōt
plātari talea citri si irrigatiōibus adiunetur.
nūc locis tēperatis amigdala sunt colligēda.
hoc tēpore vacce submittende sunt thauris.
et arietes admittendi. Item hoc mēse circa
principiū omnia prata secanda sunt in quibz
bus herba non prius ad maturitatē puenit.

Capitulu. viij. De agē- dis in mēse augusti.

Ense augusti sunt agri tertia vice aran-
di. Item in suo principio possunt seri
post primā pluuiā rape radices et napi et lu-
pini et vineas et terras impingunt. Itē in pri-
cipio et ante linū euellet. et campi cum matu-

Duodecimus Clis.

rato calore flauescant et ex his possunt eru-
ti semina et macerari si placet. et aliter vt opus
fuerit procurari. Item circa finē eius colligitur
milica q̄ tunc inuenit̄ matura. Et ficus colli-
gunt et siccant et nuces et ceteri fructus arborū
qui maturi sunt et cōsumunt. et recondunt ser-
uandi. Itēz locis frigidis pampinant vites.
et in calidis potius obumbrant vites. ne in so-
le arefiant. nūc enā agrestū fieri potest. Itē
dissipare frequentia ratione gramen et filices
Item hoc mēse possunt emplastrari arbuta
et pirus inseri. vt Palladius ait. Itē hoc mē-
se possunt inuestigari aque vbi defunt et pro-
bari. et putei fieri. et similiter aqueductus cō-
mode fabricari. vt Palladius scribit. Item
post mediū huius mēsis optime serunt cau-
les vt cum modicū cōualuerint transferant.

Capitulum. ix. De agē- dis in mēse septembris.

Ense septembris cisterne aqueductus
et putei commode fiunt. Item pignus
ager et qui diu cōsuevit habere humo-
rem. tertia vice arabitur. nūc ager humidus
planus exilis sēda vice aratur et seritur. et
vi graciles nunc primū arandi sunt et seren-
di circa equinoctiū. nūc agri stercozandi sunt
in colle spissius. et in campo rariis. precipue
cum luna minuit. Hoc mēse viginosis lo-
cis atq̄ exilibus aut frigidis aut opacis cir-
ca equinoctiū triticum seritur et spelta. dū se-
renitas constat. Item in locis calidis nūc se-
ritur linum quod vernū vulgariter dicitur.
Item colligitur et reponitur hoc mēse milia-
ca. quā aliqui saginam vocant. Et circa pri-
cipium in alpihus seritur siligo. et circa finē
eiusdem mēsis anno sequenti fit messio ei.
Item seritur hoc mēse circa initium lupi-
nus impinguandi causa. et vbi creuerit euer-
tatur. Seritur etiā circa finē forago in ster-
corato loco pabuli causa. Item in locis tem-
peratis circa principium modo pampinant
vites et frondibus denudantur. et postmodū
vindemie fiunt et quicūq̄ ad vindemias spe-
ctant. et vites seruande possunt siccare et sappa-
defricum et carenum fieri. Item colligitur
fructus arborum qui tunc maturitatē faten-
tur. nunc papauer seritur calidis locis et sie-
cis. Item ororum spacia que vere seminibus
implenda sunt. nunc alte fodienda sunt. et ster-
corande. decrescente luna. Item in principio
serunt optime caules. et circa finem allea an-
nectum lactuca et blea et radices seri possunt

Liber

in locis siccis. Itē hoc mēse pñt prata noua formari. extirpatio pñt radicis spinis et frutibus atq; arboribus et herbis latius et solidis. Itē vetera mustu purgari et vetustissima corrupta arari et denuo prata noua formari. Itē huius mēse squassant apes vetustis. et fit mel et cera. Itē hoc mēse cum anicipitibus precipue capiunt quales ac perdices

Capitulum. x. De agentis in mēse octobris.

Ense octobris pñt fieri putei et fossata cauari. Itē hoc mēse letamia portant ad agros et serit optime in tpatio locis frumentū siligo ordei far et spelta lupinū et linū. Itē hic cōmode vindemia ubi nō est facta mēse septēbris et pñt ab his q̄ maturū nimū hīc de siderat. et cōdiunt. et diuersificant. in sapore et colore vīna. hoc extremo mēse ubi calidi et sicci aeris q̄litas est. ubi exilis et aridus capus. ubi collis pñt aut macer. ponunt cōmode vites. nūc locis siccis calidis exilibus macris arenosis agris q̄cūq; depastinat. de vitibus ponēdis putādis p̄p̄gādis reparādis vel arbusto faciēdo antedicta sunt. nūc rectius fuit ut cōtra exilitatē glebe ac aeris siccitatē ybernis ymbribus adiuent. huius mēse pñt circa finē ablaqueāda est oīs nouella vitis. ut amputentur radices sup̄uacue. et si placida ibi est hyems vites relinq̄m ap̄tis. si violenta. operim anteq̄ veniat gelu. Si p̄frigida aliqua tulū colūbini stercoreis circa viticulas apponant. hoc mēse locis calidis et apris instituunt oliueta. et seminaria fuit et omia q̄ ad alias p̄tinebūt. Itē riuē ac fosse purgant. Itē plātant ceruā ac piri ac mali et cetera arbores q̄ frigus nō timent cōmode plantari et de loco ad locū trāsseri pñt. maxie in locis siccis et calidis. forba et amigdala in seminario ponunt. et semina poni spargunt. Itē hoc mēse fit pastinū orto riu serendo in vere ac tuam nūc serunt in ortis alea anetū spinacia plante cardui sinapis malua cepe mēta pastinara cuminū origanū et caparus. Itē boleta in locis siccis. Itē dicit Palladius q̄ porri vere satū nūc ferit ut crescat in capite et assidue circūfodiāt. Item hoc mēse tollitur apibus mel superflū cum fauis et omnis cera corrupta.

Capitulum. xi. De agentis in mēse nouembri.

Ense nouēbris locis calidis serit optime triticū. circa principiū et ordeū et siligo.

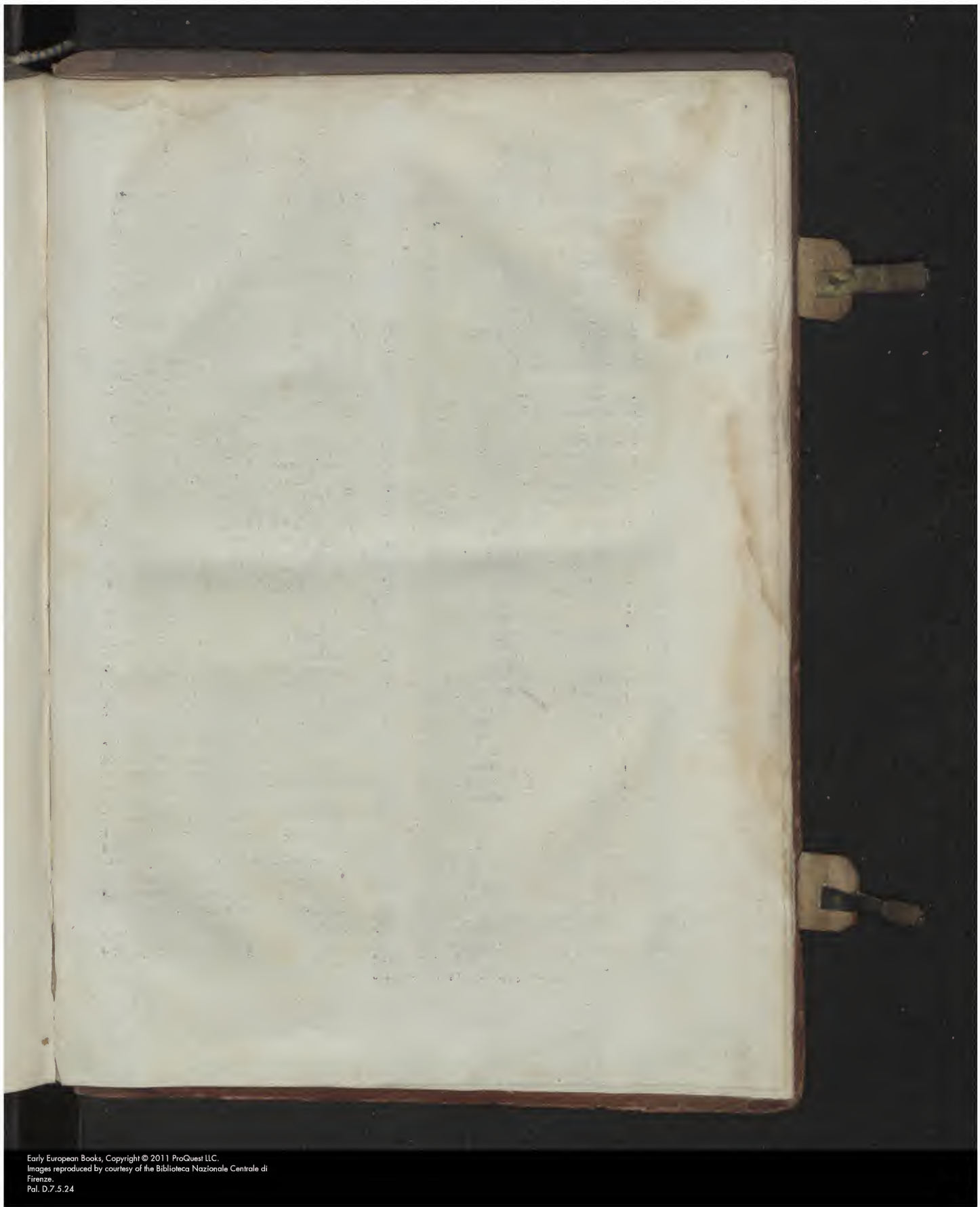
Duodecimus

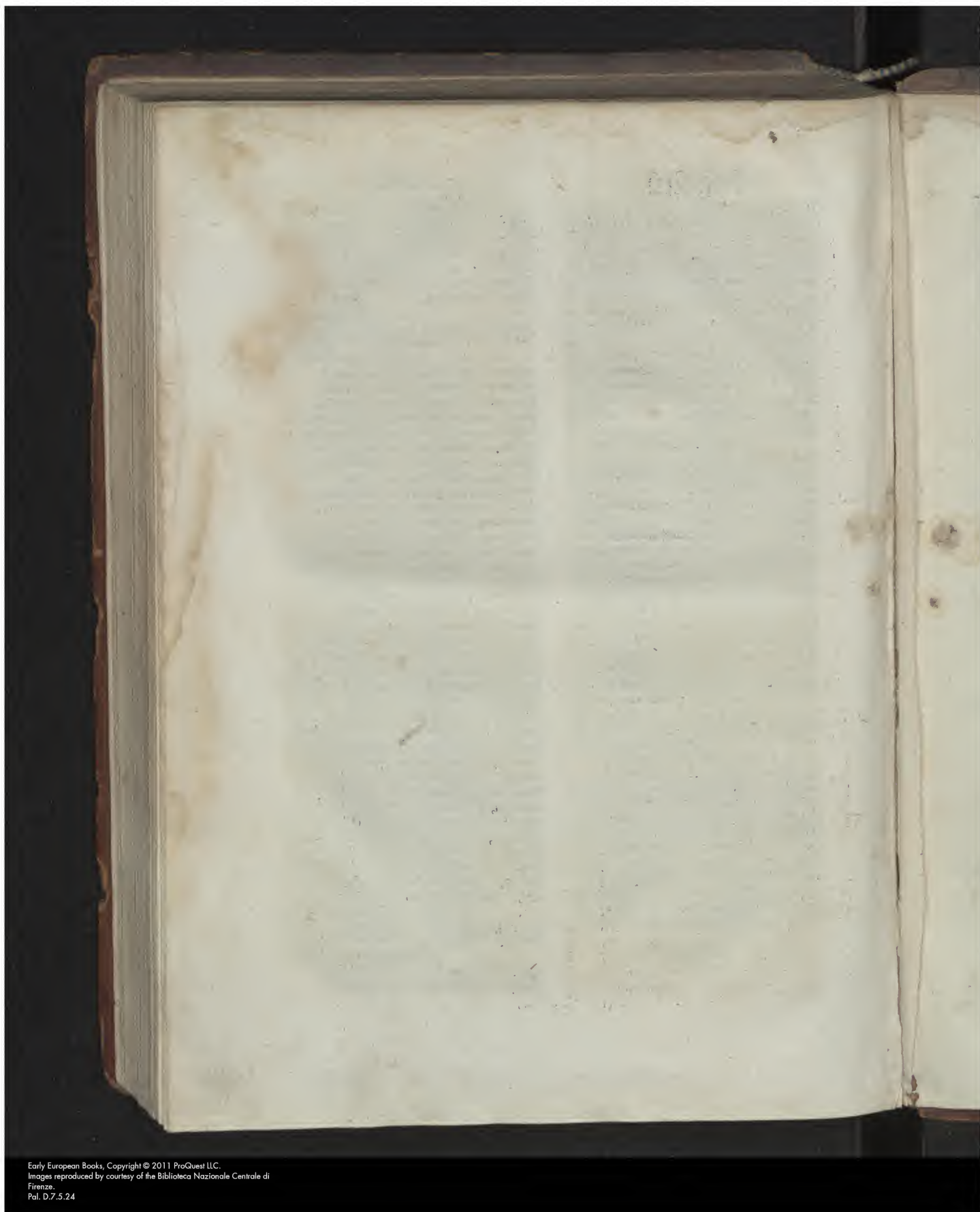
Et circa finē faba in stipulis nō aratis. Et tū atq; lentacula hoc mēse serunt Itē hoc toto mēse calidis locis et siccis viciū est positio celebrāda et p̄pago recte duceat. Et locis frigidis nonellas vites et arborū plantas circūfodere atq; operire cōueniet. et macras stercore re. nūc ad deinceps vsq; q̄ terra congelet vinea vetus q̄ est in solo robusto. q̄ integro trūco fit ablaqueata fimo faciet. et angustū putata intra terciū vel quartū pedē a terra viridis sima corticis pte mucrone ferat. ac fossa frequet inciet. ut ibi materia fundat qua reparat. Hunc autūnalis puratio celebrat in vitibus et arboribus maxie ubi tpe incitatur. hoc etiā mēse cū oliua ceperit esse matura colligitur. et oliueta putant et sūmitates nimis alte recidunt. qd̄ etiam in nepulis fici et p̄ficis et coctanis est seruandū. Itē hoc mēse ponunt cōmode oliueta. et serunt p̄ficis ossa et pira calidis et siccis regiōibus et oibus fere locis p̄p̄nozū ossa. Item hoc mēse serit castanea plantis ac semē. Itē calidis locis ac siccis ponunt plātas siluestres inserēdas. pirozū et malozū et malipunci et citonej et citri et nepuli fici sorbi cerusi et mori taleas et amigdalī semia. Itē hoc mēse magne arbores transferunt locis calidis. et siccis et apris truncatis ramis illecis radicibus. et multo stercore ac irrigationibus adiuent. Itē hoc mēse materies ad fabricā cedēda est. cū luna decrescit. Itē hoc mēse arietes admittunt ad oues. ut ferū p̄imi feris fouere possit exortū. et similiter hirci ad capras admitti debēt. Itē huius mēse diuersimode capiunt siluestres bestie. Item aues et pisces.

Capitulum. xij. De agentis in mēse decembri.

Ense decēbris pñt feri faba q̄ post hyemē tū nascet. Itē cedat optime materia p̄ domibus. et ceteris ligneis opibus faciēdis. Itē cedunt silue ac rami sup̄flui arborū. et sepes virides pro igne. Itē cedunt p̄tice et canne pro vīcis. et parant et fuit pali et iunci. sicut p̄ vīcis cedi pñt. et ex viminibus fieri pñt corbes. et ciste et cance. multaq; alia vīensilia optuna et sepes siccē. Itē hoc mēse diuersis ingenijs capiunt bestie fere et p̄cipue canib; rēpore nūm. Itē aues auib; rapacibus domesticis et rētib; diuersis ac viscoz.

Gloria deo.

Registrū

Incipit Registrū duo

decim librorū Petri de Crescentijs. aliqui di-
uidunt in capitula. alij sō scdm ordinem al-
phabeti sic diuisi in sequenti registro suo or-
dine patebunt.

Liber prim⁹ subdividit

in. xiiij. capitula.

Capitū pīmū tractat de locis habitabilibus et
gēdis et de curijs domibus et his q̄ habitatio-
nibus sūt i rure necessaria faciēda et pmo d̄ co-
gnitōe bōitat⁹ loci habitabil⁹ i cōi. ca. j. fol. ij.

De Aere et cognitione bonitatis et malicie
eius. capi. ij. iij.

De ventis et cognitione bonitatis et malicie
ipsorum. capi. iij. iij.

De aqua q̄ hoibus competit et cognitōe bo-
nitatis et malicie eius. ca. iij. iij.

De situ loci habitabilis et de cognitōe bo-
nitatis et malicie sue. ca. v. iij.

De curijs siue tumbis in diuersis locis diuer-
si mode faciendis. cap. vj. v.

De in triseca dispositōe curie. ca. vij. vj.

De puteis et fontibus faciēdis et qualiter aqua
reperiatur et probetur. ca. viij. vj.

De aqueductu faciēdo. ca. ix. vij.

De cisternis et cisternulis. ca. x. vij.

De materijs domorū. ca. xj. vij.

De officio villici. capi. xij. viij.

De officio p̄familias. q̄l̄r debeat agere et
re ac villici opaz et rōez inq̄rere. ca. xij. viij.

Liber secundus tractat

de natura plantarū et de rebus cōmunib⁹ cul-
tur cuiuslibet generis agroz et subdividit⁹
tur in. xxvij. capitula.

De his que omni plantae cōueniunt fm ge-
neratiōis principia. ca. j. fol. ix.

De diuersitate generis plantarū. ca. ij. ix.

De substantia et origine et generatione plan-
tarum. capi. iij. ix.

De diuisione plantarum per suas partes in
tegales. capi. iij. x.

De diuersitate naturalium et simplicium partium
plantarū et de causa augmētī eius x.

De generatione et natura foliorū florum et
fructus. ca. v. xj.

De vnitūe et diuisiōe plātaz. ca. vj. xj.

De trāsmutatiōe vni⁹ plāte i alia. ca. vij. xij.

De altatōe diuersitate q̄ fit i plāta. c. viij. xij.

De diuersitate plantarū sumpta iuxta diuer-
sam fructuū productionē. ca. ix. xij.

Registrū

De his quib⁹ indiget ois plāta. ca. x. xij.

De his que faciunt ad plantae generationem
et augmentum. capi. xj. xij.

De putredine siue letamine et stercoreatione et
cibo plantarum. ca. xij. xij.

De aqua q̄ puenit maturitati letamis et nu-
trimento plantarum. ca. xij. xv.

De utilitatē et arationū et fossionū. ca. xij. xv.

De agri satini. capi. xv. xvj.

De medicamē agri vt fiat satini. c. xvj. xvj.

De clu agri mōiu osi et valli cōsi. c. xvij. xvij.

De cultu agri noualis. capi. xvij. xvij.

De tempore et modo arandi et dissipandi her-
bas malas. ca. xix. xvij.

De seminatiōe in cōmuni. ca. xx. xvij.

De plantatione et modis plantandi et de ele-
ctione plantarū. ca. xxi. xix.

De inuisionibus et infectionibus p quas plantae
siluestres domesticantur. ca. xxi. xxi.

Ex q̄bo dispositiōibus et in quas trāsmutent⁹
plāte siluestres i domesticatōz. ca. xxi. xxi.

De locis vtilibus et inutilibus generationi
plantarum. ca. xxi. xxi.

De terra et cognitōe fecunditatis et sterilita-
tis eius. capi. xxv. xxi.

De situ qui congruit agris ratione fecundita-
tis eorum. ca. xxvj. xxi.

De munitionibus vinearū hortorū et agro-
rum. capi. xxvij. xxi.

De fluminū defensionibus xxi.

Liber tertius tractat de

campestrib⁹ agris colēdis et de natura et vti-
litate fructuū quib⁹ ex eis capiunt⁹ fruct⁹ fm
ordinē alphabeti enumerantur.

De arca. folio. xxiij.

De horreis. xxv.

De auena. xxv.

De cicere. xxv.

De cicercula. xxv.

De canapo. xxvj.

De frumento. xxvj.

De faba. xxvj.

De farre. xxvij.

De faveolis. xxvij.

De gith. xxvij.

De lolio. xxvij.

De lennacula. xxi.

De lupinis. xxi.

De lino. xxi.

De ordeo. xxi.

De milica. xxi.

De milio. xxi.

Registrū

De pannico. xxxij.
De riso. xxxij.
De spelta. xxxij.
De siligine. xxxij.
De vitia. xxxij.
Liber quartus tractat de
vitis et vineis et cultu earum ac natura et vili-
tate fructus ipsarum.
De vite quod ipsa sit et virtute foliorum eius et lachri-
ma eius. capi. i. fol. xxxij.
De vinearum diversitate. ca. ij. xxxij.
De diversitate generum vitium. ca. iij. xxxij.
De diversis speciebus vitium. ca. iij. xxxij.
De aere qui vitibus convenit et de situ vinearum. capi. v. xxxij.
De terra quod vitibus apta est. ca. vij. xxxij.
De plantatione et dispositione terre in qua vi-
neae plantanda est. ca. vij. xxxij.
Quo et quomodo debet colligi planta et quomodo suari
et ad praesentem remota portari. ca. viij. xxxij.
Quando et qualiter vineae et vitis plantan-
de sunt. capi. ix. xxxij.
De propagatione et renovatione vitium et vi-
nerum. ca. x. xxxij.
De infusione vitis. capi. xi. xxxij.
De putatione vitis et arborum vitifera-
rum. capi. xij. xxxij.
De vitis et vinearum et arborum vitiferarum
formatione. ca. xij. xxxij.
Quomodo tempore vineae releuande sunt et vitis
levande. capi. xij. xxxij.
De formatione vinearum et radicum inutilium
amputatione. ca. xv. xl.
De vineis ligonizandis. ca. xvj. xl.
De noementis que vitibus accidunt et cura
ipsarum. capi. xvij. xl.
De conseruatione vuarum recentium et sicca-
rum. capi. xvij. xl.
De virtute vuarum. capi. xix. xl.
De apparatu vindemie. ca. xx. xl.
De tpe vindemie. ca. xxj. xl.
Qualiter vindemiandu sit. ca. xxij. xl.
Qualiter debent vuae calcari et ex eis vinum
fieri possit. ca. xxij. xl.
De his quod ex vuis fieri possunt. ca. xxij. xl.
De agresto passo et de fructu coronae et sap-
pa. ca. xxij. xl.
De purgatione vini facti ex vuis acerbis et
corruptis. ca. xxv. xl.
De curatōe vini a pluuia agitari. ca. xxvj. xl.
Qualiter vinu mittēdu sit i dolijs. ca. xxvj. xl.
Qualiter mustum per totum annum haberi

Registrū

possit. capi. xxvij. xliij.
De cognitiōe si mustu vel vinu habeat aqua
et qualiter separabit ab ea. ca. xxix. xliij.
Ut mustu cito expurgetur. ca. xxx. xliij.
Qualiter vinu nō semper ebulliat. ca. xxxj. xliij.
Quo loco debeat stare vinum vt duret. capi
tulo. xxxij. xliij.
De transmutatione vini et apertione dolio-
rum. capi. xxxij. xliij.
De tpe et mō gustadi vinu. ca. xxxij. xlv.
De signis cognoscendi vinum durabile. capi
tulo. xxxv. xlv.
De nocumētis quod vinu accedit. e. xxxvj. xlv.
Quibus igitur vinu facilius versetur et corrum-
pitur. capi. xxxvij. xlv.
Qualiter possit provideri ne vinum verses-
tur. ca. xxxvij. xlv.
Qualiter vinum versatum liberetur et clari-
ficetur. ca. xxxix. xlv.
Qualiter vinu albu denigretur et in aliū co-
lorem transmutetur. ca. xl. xlv.
Qualiter vinu de vno sapore mutetur in ali-
um. capi. xli. xlv.
Qualiter vinum et vasa liberentur a muffa.
capitulo. xli. xlv.
Qualiter providetur ne vinu fiat accētū et quomodo
ab accētositate liberetur. ca. xliij. xlv.
Qualiter fiat accētū. ca. xliij. xlv.
De virtutibus accētū. ca. xlv. xlv.
De vno et virtutibus eius. ca. xlvj. xlv.
Liber quintus subdivi-
ditur in duos libros. Primus tractat de ar-
boribus fructiferis et naturae et de vilitate fru-
ctuum ipsarum secundum ordinem alphabeti.
De arboribus in comuni. capi. i. fol. xlix.
De amigdalō. li.
De auellana. li.
De berberis. li.
De cerusa. li.
De castanea. li.
De coctano. li.
De citro. li.
De corno. li.
De ficu. li.
De lauro. li.
De malo. li.
De malis punctis. li.
De moro. li.
De munaco. li.
De mespilo. li.
De mirro. li.
De nuce. li.

Registru

De olea.
De piro.
De prunis.
De persico.
De palma.
De pino.
De pipere.
De quercu rouere et cerro.
De sorbo.
De sezulo.
De zanipro.

Secund⁹ liber libri quinti

ti tractat d arboribz nō fructiferis q̄ enume-
rant̄ fm ordinē alphabeti. folio. lxxv.

De abiete.
De amedanò.
De azero.
De anozue.
De agno casto.
De buxo.
De buillo.
De cipresso.
De canna siue arundine.
De genestra.
De iago.
De fraxino.
De fraxinagolo.
De fusano.
De oplò.
De opolo.
De populo et albàro.
De rosarijs.
De rosemarino.
De rubo.
De salicè.
De sanina.
De sambucò.
De sicamoro.
De sanguino.
De spina alba.
De spina undatà.
De spina ceruina.
De scopa.
De tamarasco.
De vliño.
De vinco.
De vindecto.
De zuiro.

Liber sextus scdm ordin

nē alphabeti de ortis ⁊ de natura et vtilitate
tam herbarū que serunt in eis q̃ ceterarum

le.
lxf.
lxij.
lxij.
lxij.
lxij.
lxij.
lxij.
lxij.
lxv.
lxv.

Registru

que in alijs locis sine hoim industria natu-
raliter nascunt excipiunt duo pma capita-
pimū dicit de frutib herbar in coi. secun-
dum vero de ortiar cultura ipoꝝ. fol. lxxij

De alio.
De atriplice.
De aniso.
De aneto.
De appio.
De abfintbio.
De arthemisia.
De aristologia.
De abrotano.
De affodillis.
De accetosfa.
De blita.
De boragine.
De basilicon.
De bethonica.
De branca rufina.
De biforta.
De cucurbita.
De cucumeribus et citrullis.
De caulibus.
De cepe.
De cimino.
De croco.
De cepullis.
De carduo.
De cacomilla.
De ciftuca podagralim.
De calamento.
De centaurea.
De capillo veneris.
De cicuta.
De catapucia.
De cretano.
De celidonia.
De cerefolio.
De coriandro.
De confolida maiore.
De cucumere.
De diptamo.
De endiuia.
De enula.
De epatica.
De erruca.
De ebulo.
De feniculo.
De flamula.
De fumo terre.
De fungo.
De fennigreco.

fol. lxxij

lxxiiij.

lxxiii.

lxxiiij.
lxxiiij.

lxxv.

lxxv.
lxxv.

lxxv.
lxxv.

lxxv.

λετνι.
λετνι.

lxxvj.

lxxvii.
lxxviii.

λεπνῆ.

127
 128

lxxviij.

lxxviij.

lxxx.

lxxx.

1111.
1111.

lxxxi

111111
111111

lxvii

lxxv
lxxvi

10000
10000

ԼԵՔՐԻՆ
ԼԵՔՐԻՆ

lexiq
lexiq

λεριή

LXXXIX
LXXXX

၂၃၂၁၁၁

lxxxiij
lxxxv

1000

lxxxv
lxxxvi

lxxxv
lxxxvi

• lxxv
lxxvi

lxxxv
lxxxvi

1000

9

Registrū

nitio[n]ib[us] curia[rum] z viridario[rum].ca.iiij. cix.
De his q[ui] in camp[est]rib[us] agris ad delecta-
tionem fieri possunt.ca.v. cx.
De his q[ui] circa vites et fructus ipsaz delecta-
tionē p[re]bēt.ca.vj. cx.
De his que circa arbores delectationem au-
gent.capi.vij. cxi.
De delectatiōib[us] ortoz.ca.vij. cxi.

Liber nonus ruralium

comodorum de omnib[us] animalib[us] que nu-
trunt in rure et habet in se.cv.capi. fol.cxi.
De etate equoz z equaz.ca.j. cxij.
De forma bonaz eq[ui] z admissarij z quali-
ter teneri debēt.ca.ij. cxij.
De natura equi z natis qualiter teneri de-
bent.capi.iiij. cxij.
De captiōe z domatiōe eq[ui].ca.iiij. cxij.
De custodia equoz.ca.v. cxij.
De doctria z morigratiōe eq[ui].ca.vj. cxij.
De cognitiōe pulchritudinis equoz.ca.
pitulo.vij. cxij.
De signis bonitat[is] eq[ui].ca.vij. cxij.
De signis malicie z vilitat[is] eq[ui] z vilitatis
p[er]cipi ipsoz.capi.ij. cxij.
De egritudib[us] eq[ui] z cura eoz.ca.x. cxv.
De infirmitate m[ul]i curāda.ca.xj. cxv.
De glādulis z serophulis.ca.xij. cxv.
De egritudinib[us] accidentib[us] equis z cu-
ra eoz.ca.xij. cxv.
De infirmitate q[ue] vulgariter vermis dicit[ur] et
cura ipsius.ca.xij. cxv.
De morbo qui auticaz vulgariter nominat[ur]
et cura eius.ca.xv. cxvj.
De cognitiōe strangulionis z cura eius.ca.
pitulo.xvj. cxvj.
De morbo vuulaz z cura ei[us].ca.xvij. cxvj.
De dolorib[us] z ipsoz curis.ca.xvij. cxvj.
De morbo ifunditi z cura ei[us].ca.xij. cxvj.
De morbo pulcni siue mullui z cura eius.
capitulo.xv. cxvj.
De morbo isestati z cura ei[us].ca.xvj. cxvj.
De morbo scalamati z cura ei[us].ca.xvij. cxvj.
De morbo aragaci z cura ei[us].ca.xvij. cxvj.
De cūmona z cura ei[us].ca.xvij. cxvj.
De frigiditate capis z cura ei[us].ca.xvj. cxvj.
De morbo qui auticaz vulgariter nominat[ur]
et cura eius.ca.xvj. cxvj.
De corio z cura eius.ca.xvj. cxvj.
De morbo pulmonis z cura eius.capiulo.
cxvij.
De morbo spallatici z cura ei[us].c.xvij. cxvij.
De diuersis egritudinib[us] que tergo acci-

Registrū

dunt.capi.xvj. cxvij.
De morbo q[ue] accidit in crurib[us] eq[ui] z alijs q[ui]bus
dā z d morbo maleferruti.ca..xvj. cxvij.
De morbo scalamati z cura eius.capiulo.
cxvij.
De lesiōe spallati z cura ei[us].ca.xvij. cxvij.
De gūedie pectorali z cu. ei.ca.xvij. cxvij.
De morbo zarde z cura ei[us].ca.xvj. cxvij.
De morbo spaneni z cura ei[us].ca.xvj. cxvj.
De morbo turbe z cura ei[us].ca.xvj. cxvj.
De spinellis z cura ei[us].ca.xvj. cxvj.
De morbo suppli z cura ei[us].ca.xvj. cxvj.
De attractiōe z cura ei[us].ca.xl. cxvj.
De morbo scorlati z cura ei[us].ca.xl. cxvj.
De lesiōe spini v[er]o ligni z cura ei[us].ca.xl. cxvj.
De gallis z cura ipsoz.ca.xlij. cxvj.
De garpis z cura eoz.ca.xlij. cxvj.
De crepacijs z cura eoz.ca.xlv. cxvj.
De cancro z cura eius.capi.xlvj. cxvj.
De fistula et cura eius.ca.xlvj. cxvj.
De morbo malpicio z cura ei[us].ca.xlvj. cxvj.
De furma. i. furmelli z cura ei[us].ca.xlvj. cxvj.
De egritudib[us] pedū z vngulaz.ca..l. cxvj.
De morbo supposito z cura ei[us].ca.lj. cxvj.
De iusiōe descēdere ad vngulas.ca.lj. cxvj.
De dissolutiua vngulaz.ca.lj. cxvj.
De mutatione vngularum.ca.liij. cxvj.
De diuersis inclausuris z cura ei[us].ca.lv. cxvj.
De morbo q[ue] dicit[ur] sic z cura ei[us].ca.lvj. cxvj.
De generalib[us] egritudib[us] eq[ui].ca.lvj. cxvj.
De mulis.ca.lvij. cxvj.
De asinis.capi.lx. cxvj.
De bubulis et grege boum quales debēt esse
thauri z vacce.capi. lx. cxvj.
Qualiter vacce ad thauos submitti debent
capitulo.lxj. cxvj.
Qualiter z quando vacce submitti debēt.ca.
pitulo.lxj. cxvj.
Qualiter vituli debēt teneri et q[ua]n[do] castrari et
domari.ca.lxij. cxvj.
De bob[us] qualiter debent emi z d cognitiōe
etatis eoz.ca.lxij. cxvj.
De infirmitatib[us] boum z cura ipsoz.ca.
pitulo.lxv. cxvij.
De diuersitate z varietate boum z vacca[rum] et
de omni vtilitate ipsoz.ca.lxvj. cxvij.
De ouib[us] q[ue]les emi z eligi debēt z d cognitiōe
sanitat[is] ac infirmitat[is] ipaz.ca.lxvij. cxvij.
Qual[iter] debēt teneri z pasceri ac in quibus lo-
cis.capi.lxvij. cxvij.
Q[ua]n[do] dñt submitti arietib[us] z q[ua]n[do] z q[ua]nto tēpo-
re sint p[re]gnates z quales dñt esse arietes z q[ua]n-
toes superficiali vni.ca.lxvj. cxvj.
ij

Registrū

Qualiter debent tondi z qualiter signari et
quando. capi. lxx. cxxx.
De cognitiōe cratis omīū. ca. lxxj. cxxx.
Quando z qualiter debent mulgi z caſei fie
ri. capi. lxxij. cxxxj.
De morbo omīū z cura ei⁹. ca. lxxiij. cxxxj.
De agnis qualiter debēt teneri z quomodo
caſtrari. capi. lxxiij. cxxxj.
De vtilitate omīū z agnoz. ca. lxxv. cxxxj.
De capris bircis z edis qualiter debēt eligi
z quāto tpe ſint pregnātes z de ipſaz vtilita
te z etate. ca. lxxvj. cxxxj.
De ſcorpis. verris z ſuis quales debent
eligi z qualiter teneri z quanto tpe ſunt pre
gnātes z de ipſarum ſanitate z vtilitate. ca.
pitulo. lxxvij. cxxxj.
De canib⁹ qles debēt eligi z qualiter teneri z in
ſtrui z de ipſoz vtilitate. ca. lxxviij. cxxxj.
De paſtoribus quot z quales debent eſſe. ca
pitulo. lxxix. cxxxj.
De lepōzarijs z lepōzib⁹ ceteriſq⁹ aialib⁹ ſerſ
includēdis. ca. lxxx. cxxxj.
De piſcinis z piſcibus includendis. capitu
lo. lxxxi. cxxxj.
De pavonib⁹. ca. lxxxiij. cxxxj.
De faſtaniis. capi. lxxxiij. cxxxj.
De anſeribus. capi. lxxxiiij. cxxxj.
De anetibus. ca. lxxxv. cxxxj.
De gallinis z gallacipaz pull⁹ qles bñ z q
liter teneri expedit. ca. lxxxvj. cxxxj.
De columbarijs quales eſſe debent. capitu
lo. lxxxvij. cxxxj.
Qualiter noua colūbaria debent pmo muniri
columbis. ca. lxxxviij. cxxxj.
Qualiter ſūt tenēdi z libēti⁹ morēti⁹ z bñ fru
ctificenti. ca. lxxxix. cxxxj.
De officio paſtoz colūbar. ca. xc. cxxxj.
De vtilitate colūbar. ca. xcj. cxxxj.
De turturib⁹. ca. xcij. cxxxj.
De turdis z merulis p̄dicib⁹ ac eo p̄turnicis
bus impinguandis. ca. xciiij. cxxxj.
De ſedibus apium z loco ipſis congruo. ca.
pitulo. xciiij. cxxxj.
De alucarijs q̄lia eſſe debēt. ca. xcij. cxxxj.
De apib⁹ q̄lir naſcant. ca. xcvi. cxxxj.
Qualiter ami debēt z qualiter deſerant z q̄liter
inueniunt. capi. xcviij. cxxxj.
Qualiter tenende z procurande ſunt apes.
capitulo. xcviij. cxxxj.
De nocuiſ apū z eoz cura. ca. xcix. cxxxj.
De moribus et industria apum et vita ipſa
rum. capi. c. cxxxj.
Quādo q̄re z q̄liter exeunt examina z quos

Registrū

modo p̄ſcit eaz exit⁹. ca. c. cxxxj.
Qualiter examina ſunt colligenda z inclu
denda. capi. cij. cxxxj.
Quando z qualiter poteſt apibus de melle
tolli. capi. cij. cxxxj.
De mella z cera p̄ficiēdis. ca. ciij. cxxxj.
De vtilitate apū. capi. cv. cxxxj.
Decim⁹ liber tractat de
diuerſis ingenijs capiendi animalia fera et
triginta tria capitula in ſe continet.
De auib⁹ rapacib⁹ in genere. ca. f. cxxxj.
De ancipitre. capi. ij. cxxxj.
De pulchritudine ancipitru z cognitiōe bo
nitatis eoz. capi. iij. cxxxj.
Qualiter ancipitres nutriunt z iſtruiunt z q̄les
capiunt aues z q̄lir mutant. ca. iij. cxxxj.
De induſtrijs z inducēdi ancipitru vta do
mino nō recedat. ca. v. cxxxj.
De egritudinibus ancipitrum z eozum cu
ſtore. ca. vij. cxxxj.
De falconibus. capi. viij. cxxxj.
De diuerſitate falconū. ca. ix. cxxxj.
De pulchritudine et nobilitate falconū. capi
tulo. x. cxxxj.
Qualiter nutriunt domesticant z iſtruiunt
tur falcones. ca. xi. cxxxj.
De egritudinibus que falconib⁹ accidunt. ca.
De iſmerlis. ca. xiiij. cxxxj.
De girſalcis. capi. xiiij. cxxxj.
De aquila. capi. xv. cxxxj.
De gimo z gimeta. ca. xvj. cxxxj.
Qualiter aues rhenib⁹ capiunt. ca. xvij. cxxxj.
Modus capiēdi gruce. ca. xvij. cxxxj.
Alius modus. ca. xix. cxxxj.
Alius modus. ca. xx. cxxxj.
Alius mod⁹ capiēdi aues. ca. xxj. cxxxj.
Aliud genus rhenis quo auium multa gene
ra capiuntur. capi. xxij. cxxxj.
Alius modus. ca. xxij. cxxxj.
Alia rhenia q̄b⁹ capiunt p̄dicel. ca. xxiiij. cxxxj.
Alius modus. ca. xxv. cxxxj.
Qualiter aues laq̄is capiunt. ca. xxvj. cxxxj.
Qualiter aues capiunt viſco. ca. xxvij. cxxxj.
Qualiter aues capiuntur cum balisſis. capi
tulo. xxviij. cxxxj.
De capiendis beſtijs ſerie primo qualiter ca
nibus capiuntur. ca. xxix. cxxxj.
Qualiter capiunt rhenb⁹. ca. xxx. cxxxj.
Qualiter capiunt laqueis. ca. xxxj. cxxxj.
Qualiter capiunt taiolis. ca. xxxj. cxxxj.
Qualiter capiunt foueis. ca. xxxij. cxxxj.
De quib⁹dam alijs in ingenijs quib⁹ capiunt

Registrū

tur bestie fere. ca. xxxiij. cxiij.
De visis. capi. xxxv. cxiij.
De muribz capiēdis. ca. xxxvj. cxiij.
De capiendis piscibz z pmo qualiter rhenibz
capiunt. ca. xxxvij. cxlv.
Qualiter pisces capiuntur cistis z ancis ex
riminibus factis. ca. xxxviij. cxlv.
Qualiter pisces capiunt bamo. spaderinis.
calce. z fossinis. ca. xxxix. cxlv.
cxlv.

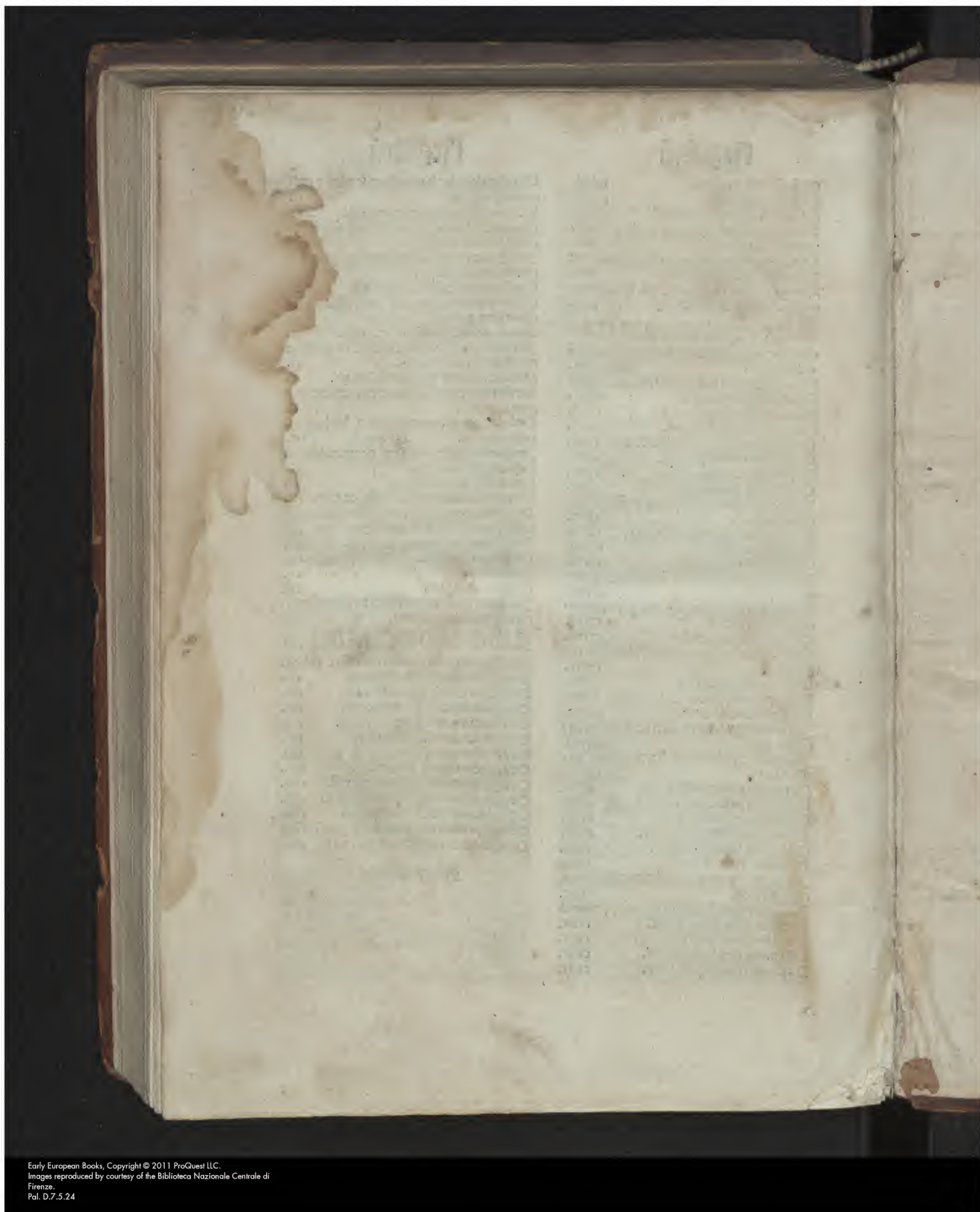
Liber undecimus tra

ctans de regulis totius tractatus ruraliū cō
modorum. folio. cxlvj.
De cognitiōe loci habitabilis cōi. ca. j. cxlvj.
De cognitiōe aeris. ca. ij. cxlvj.
De cognitiōe ventoz. ca. iij. cxlvj.
De cognitiōe aquaz. ca. iij. cxlvj.
De cognitiōe loci sit⁹ habitabilis. ca. v. cxlvj.
De nimbis z domibz. ca. vj. cxlvj.
De puteis z cisternis. ca. vij. cxlvj.
De presētia dominoz. ca. viij. cxlvj.
Regule secūdi libri. Et primo de q̄litate ter-
rarum. capi. iij. cxlvj.
De aratione fossione z cultu. ca. x. cxlvj.
De seminatione. ca. xi. cxlvj.
De aqua plantaz. ca. xij. cxlvj.
De letamine stercozatiōe z imutatione plan-
tarum. ca. xij. cxlvj.
De quibusdā principijs plantaz z operatio-
nibus earz. ca. xiiij. cxlvj.
De poris plantaz. ca. xv. cxlvj.
De plantatione et generatione plantarū. ca.
xvi. cxlvj.
De infitionibus. ca. xvij. cxlvj.
De medicamēto arborz z tre. ca. xvij. cxlvj.
De munitionibz. ca. xix. cxlvj.
Incipiunt regule terciū libri de horreis. ca.
xix. cxlvj.
Incipiunt regule quarti libri de vineis. ca.
xix. cxlvj.
De electiōe plātarz vitis. ca. xxi. cxlvj.
De regulis plātionū vitis. ca. xxiij. cxlvj.
De infitione vitis. ca. xxiiij. cxlvj.
De putatione vineaz. ca. xxv. cxlvj.
De fossione vineaz. ca. xxvj. cxlvj.
De vitis z vino. ca. xxvij. cxlvj.
Incipiunt regule quinti libri de arboribus.
capitū. xxvij. cxlvj.
Incipiunt regule sexti libri de ortis. z primo d
aere terra z situ eoz. ca. xxix. cxlvj.
De pastino ortoz. ca. xxx. cxlvj.
De seminatiōe ortoz. ca. xxxj. cxlvj.
De iugamēto ortoz. ca. xxxij. cxlvj.

Registrū

De collectione herbarum floz seminū z radi-
cum. capi. xxxij. cl.
De virtutibus herbarz. ca. xxxiij. cl.
De conseruatione herbarz folioz seminum
et radicū. capi. xxxv. cl.
Incipiunt regule libri septimi de pratis et
nemoribus. ca. xxxvj. cl.
Quali⁹ prata pcurent. ca. xxxvij. cl.
De feno qualiter procreat z de vtilitate eius
capitulum. xxxviij. cl.
De nemoribz q̄lter fiunt. ca. xxxix. cl.
Incipiunt regule octauū libri de viridarijs z
rebus delectabilibz. ca. xl. cl.
De delectatiōibz vineaz vini. ca. xli. cl.
De his que circa arbores delectatione au-
gent. capi. xli. cl.
De delectationibus ortozum et herbarum.
capitū. xli. cl.
Incipiunt regule noni libri de animalibz nu-
trientozum. capi. xliij. cl.
De equis z equabz. ca. xlv. cl.
De doctria z mougeratiōe eqz. ca. xlvj. cl.
De generale cognitiōe z pulchritudine boni-
tatis z malicie equoz. capi. xlvij. cl.
De infirmitatibz equoz. ca. xlvij. cl.
De bobus. capi. xlix. cl.
De ouibus. capi. l. cl.
De aptibus. capi. li. cl.
Incipiunt regule decimi libri de ingenijs ca-
pienda animalia. capi. li. cl.
Liber duodecim⁹ de his
q̄ possunt singulis mētibz i rure fieri. fol. cli.
De agēdis mēse Januarij. ca. j. cli.
De agēdis mēse Februarij. ca. ij. cli.
De agēdis mēse Martij. ca. iij. cli.
De agēdis mēse Aprilis. ca. iij. cli.
De agēdis mēse Maij. ca. v. cli.
De agēdis mēse Junij. ca. vj. cli.
De agēdis mēse Julij. ca. vij. cli.
De agēdis mēse Augusti. ca. viij. cli.
De agēdis mēse Septēbris. ca. ix. cli.
De agēdis mēse Octobris. ca. x. cli.
De agēdis in mēse Nouēbris. ca. xj. cli.
De agēdis in mēse Decēbris. ca. xij. cli.

Finit Registrum.

H. C. 3826
Rochester N. Y. 184

184